

THE
ABHIDHAMMA
SAMMOHAVINODANI ATTHAYOJANA.

Composed by Nanakitti Thera

PRESENTED BY
HIS SUPREME MAJESTY THE KING OF SIAM
CULALANKARA
FOR THE USE OF STUDENTS OF BUDDHISM
IN CEYLON.

EDITED BY
KODAGODA PATTASEKHARA THERA
RANWELLE VIHARA KATALUWA GALLE.

Published with the assistance of
E. R. GOONERATNE
Mudaliyar of the Governor's Gate
And Secretary in Ceylon of the London Pāli Text Society

PRINTED UNDER THE AUSPICES
OF THE SOCIETY FOR EDITING AN EXEGESIS OF THE
ATTHAYOJANA

BY
D. P. KANDAMBY
LANKOPAKARA PRESS KATALUWA.

All Rights Reserved.

A. B. 2436

P R E F A C E

— 0 —

THE present treatise is an Exegesis of the Sammohavinodanī, the Commentary of the Vibhanga, the second of the Seven books of the Abhidhamma, and has been printed in succession to the Exegesis of the Atthasālini.

In the preface to that work, we recorded briefly the circumstances under which these Manuscripts were despatched to Ceylon by the present King of Siam.

We trust that this work will be as equally useful as the Exegesis of the Atthasālini already published, and that it will aid students of Pāli in their studies and researches.

K. Pannasekhara.

A. B. 2436

දැන් විමසි.

— 0 —

අභිධම්ම සම්මොඛවිනෝදනි අස්සොපනාම නම්, අභිධම්ම පෙළ පොත් වහන්සේලා සහ අතුරෙන් දෙවෙනි වසංගපෙළට කරණලද “සමෙමාගවිනෝදනි” නම් අටුවාවේ පදසොපනාදී විස්තර ගැඹුරුපද විග්‍රහාදියෙන් යුක්ත අභිධම්මපද්‍යම් ඉගැන්වීමට අත්‍යවශ්‍ය පොත්වහන්සේ නමකි. මේ අත්පසොපනා පොත්ගැණ කියයුතු කරුණු පළමු මුද්‍රිත අත්පසොපනා දැන්වීමෙහිද කියා ඇත. මේ පොතත් සියම් මහරජතුමන් විසින් ලංකාපාසින් ගේ ප්‍රයෝජනයට එවනලදින්, මීට මුදල්දම් ආදී අනිකුත් හිතවූ න අතුරු ආදී ඒ ඒ උච්චතාදේ ගෙන්වාදී ආදියෙන්ද මුලාබාරවූ ගාල්ලේ ඇබ්මන්ඩ් තුණරත්න කොළඹ රජවාසල මුදලිමන්ත්‍රීගේ වර උතුමන් ප්‍රධාන මෙහිම යොදාගෙන දායකතාමලෙඛණයේ පෙත සවතුන්ගේ මුදල් වියදමින් මුල සමමතය ලෙස පොත් කොටස් 110 ව නියමකරණලදුව, පොත් 1100 ක් මුද්‍රණයකරණලද්දහුය. මේපොත පළමු මුද්‍රිත පොතට වඩා කම්බොප් කලාප තුණක් වැඩිය, මේපොතත් සිංහලට පිටපත්කිරීමට රුපියල් සහලක් ගණනක් වියදම්ය. එහෙත් පළමු මුද්‍රිත පොතේ පිටුපේලියෙන්ට වඩා පිටකට තුන්පෙළ බැගින් වැඩිකරද මේ පොත මුද්‍රණයකළබැවින් පෝම් 33 කින් නිමවී වසිටල්පිටආදී නවත් පෝම් තුණකින් පමණද යුක්තවිය.

තවද ඇතම් සවතුන් කලින් දායකකොටස් බාරදුන් තමුත් වැඩිදෙනෙක්ගෙන් එකවර මුදල් නොලැබුනායින් දෙවරකට කඩදසි ආදිය ගත්ව සිදුවීමෙන් සහ අතුරු හිතවී ඒවා ගෙන්වා ගන්නාතුරුද තවත් අසනීප අනවකාශකම් අතරතුර පැමිණීමෙන්ද, අතිරේක සංවත්සරයක් පමණ මුද්‍රණයට කල්ගතවිය. මින් වැඩි අමාරුකම් නොපැමිණීමේ දායක සවතුන්ට සම්පූර්ණ පොත් දෙන්නලැබුන එක දැනට මහත් ප්‍රීතියකි. ඇතම් සවතුන් මේපොත ගැණත් වචනදුන්හරමින්ද, නැවතීමෙන් කන්තෝරු වියදමුගැණ අමාරුකමුත් පැමිණ ගිබෙයි. එබැවින් දායකවරුන් නොලැබීමෙන් ඉතුරුවෙන පොත් රුපියල් (10) දහය කට ගතරක් බැගින් අප කන්තෝරුවෙන් මින්මතු ලබාගතහැකිවේ.

මේවගට කලාණ්ඩුතුමු අස්සොපනා මුද්‍රාඛ්‍යාණසමාගම මේ මුදල්භාණ්ඩාගාරික සහ ලංකෝපකාර කන්තෝරුවේ ප්‍රධාන කලමනාකාර තැන්පත්

D. P. Kandamby.

ක්‍රිස්තු වර්ෂ 1892 අගෝස්තු
මස 1 වෙනි දිනදීය.

ජා නා ප නාං .

බ්‍රහ්මිකු දෙවිකු හරිකු සෙස
නිසෙසස සතෙතභග්විකුනිසං
බුඩ්ධානිබ්බමං ගදගෙ නිධාන
ජානාපනාං දුනි ලිඛියතෙස්මිං.

ඉති ගාථාදීපවපඤ්ඤාකථනාදිවසෙන අභිධම්මාදිකමොප්ත්තං
යොජනාමාරබ්භං විත්ථාරවිඤ්ඤාපනං පඨමං මුද්දිනස්සාප්තිඅත්ත
යොජනායාදිමිති දෙස්සිතං. නතොපනිධිවසෙසත්මනං ලිඛියති.

කාල පන 'සම්මොභවිතොදනිඅත්ථයොජනා' නාම?

යො සො චතුසච්ඡයො බුද්ධා භගවා සක්කසිභො ඉතො ජ
තනිංසුග්ගර චතුසනාධිකච්ඡගසස වසානං පුබ්බ ධර්මානො
දෙවපුරෙ අභිධම්මපිටකං දෙසෙතො නදතොගං ගං බහුවි
භධ්මාදිති අභාරසහි විභවෙහි පතිමණ්ඩිතං ඵ්භධ්මාපකරණං
දුතියං දෙසෙසි. තස්සා විභධ්මාපකරණපාලියා සුභිපුණ්ණ
අත්ථෙසු සම්මොභවිතොදනත්ථං සම්මොභවිතොදනි නාම අ
භිකථා බුඞ්ණසාස මහාථෙරවරෙතෙව කතා. තාඤ්ඤිකථාය පද
යොජනාදිනි ගම්භීරත්ථපදනං නිබ්බවනාදිනි විත්ථාරතො දස්
සෙත්තෙන ඉමාග්ව අත්ථයොජනාය පර්යොසානෙ අස්සමාන
නාමෙන සුභිනිතනිනාමධෙයෙන ථෙරවරෙන යා අත්ථයො
ජනා කතා. අයඤ්ඤි සම්මොභවිතොදනි අස්සයොජනා නාම
ගොති. සා අභිධම්මෙ දුතියත්ථයොජනා ඉමස්මිං වාරෙ සම්ම
තෙන මුද්දිතා.

තස්සාදිමිති (1) පඨමපිඨමුලපත්තිනොපඨාය චතුත්ථපිඨ
ඛිනා චතුමුලගාත්ථයොජනා. (2) තතො යාව චතුච්ඡතිපිඨ
ඛිනා බහුවිභධ්මත්ථයොජනා. (3) තතො යාව එකනිංසතිපිඨ
ඛිනා ආයනනාච්ඡගගත්ථයොජනා. (4) තතො යාව පචනාලිස පි
ඨඛිනා ධාතුච්ඡගගත්ථයොජනා. (5) තතො යාව ජසක්කතිපිඨ
ඛිනා සච්චිවිභධ්මත්ථයොජනා. (6) තතො යාව එකුනාසිතිපිඨ
ඛිනා ඉන්ද්‍රියවිභධ්මත්ථයොජනා. (7) තතො යාව දුච්ඡතාලියාධි
ක සනාඨකපිඨා පටිච්චසමුප්පාදවිභධ්මත්ථයොජනා. (8) තතො
යාව වාසිතාධිකසනාඨකපිඨා සතිපඨානවිභධ්මත්ථයොජනා.
(9) තතො යාව පචාසිතාධිකසනාඨකපිඨා සම්මප්පාදන විභධ්ම
ත්ථයොජනා. (10) තතො යාව ජාසිතාධිකසනාඨකපිඨා ඉඛිප්
පාදවිභධ්මත්ථයොජනා. (11) තතො යාව එකුන නවුතාධිකස
නාඨකපිඨා බොජ්ඣග්ගවිභධ්මත්ථයොජනා. (12) තතො යාව

viii

නවුත්තංගිකභික්ෂුපිඨා මග්ගවිහරිතස්සොප්පා. (13) තතො යාච
අභිධික දුස්සතභික්ෂුපිඨා කොනවිහරිතස්සොප්පා. (14) තතොයා
ච අභිධික දුස්සතභික්ෂුපිඨා අප්පමිඤ්ඤ විහරිතස්සොප්පා. (15)
තතො යාච එකාදස්සාධිකදුස්සතභික්ෂුපිඨා සිකඛාපදවිහරිතස්සො
ප්පා. (16) තතො යාච තෙරසාධික දුස්සතභික්ෂුපිඨා පටිසම්භිද්ද
විහරිතස්සොප්පා. (17) තතො යාච තාළිසාධික දුස්සතභික්ෂු
පිඨා ස්වණවිහරිතස්සොප්පා. (18) තතො යාච එකුත සඨ්ඨා
ධික දුස්සතභික්ෂුපිඨා බුද්දකච්ඡි විහරිතස්සොප්පා. (19) ත
තො යාච එකසඨ්ඨාධික දුස්සතභික්ෂුපිඨා ධම්මෙකදෙව්විහරිතස්
සොප්පා. (20) තතො යාච ජිසඨ්ඨාධික දුස්සතභික්ෂුපිඨා අත්ථො
ප්පාකතාදිකා නාම දස්සනා අභිකර්මපරිඤ්ඤානාම ගාර්ථ
ස්සොප්පාදිකා ආසිංසනගාර්ථානි එවමෙත්ථ සංඛෙපතො විහායො
දඨ්ඨිමො.

යච පතෙත්ථ හොත්තො පමාදං පස්සන්ති සබ්බෙ සහත්තු
උජ්ඣායා අතතත්ථ පරත්ථ භික්ඛාය පටිපජ්ජන්තුති.

අච්ඡාදයොප්පාදිද්දභික්ෂුසමාගමෙ ගන්තොනාපික මන්ති.

පොත්තාගතානුක්කමෙන දායකනාමානිව අවිහරිස්සන්ති.

උංසිසො මහාපෙරෙ විතැනිකාදිකො (ප්පරංසෙ) (රෙ
රපිස් සෙවිසිස් ඉච්චාසිංසො පණ්ණිනමන්තිඤ්ඤො (ලක්ඛිත්තග
ධම්මනිලකප්පෙරෙ විහාරධිවාසි (දෙවගොඩ මාදම්පයාමෙ)
සඨ්ඨානිස්සපෙරෙ අමිලංගොඩගාමිකො ගොරාම විහාරවාසි
(කොලඔබ්බපුරෙ)

රෙවන පෙරෙ පුරුණවිහාරධිවාසි (කතථගාමෙ)
පඤ්ඤාපුරාණ පෙරෙ වාරකාරමවාසි (දඩල්ලගාමෙ)
පුලසුමන පෙරෙ සෙථායාරගමාධිවාසි (රත්ගම ගාමෙ)
ඉඤ්ජොත්තාසහ පෙරෙ විජයනාදනාරමාධිවාසි (නාරම්පනා
වෙ කුඹ්ඤ්ඤොඩ ගාමෙ මාතලේ)
ධම්මානතු පෙරෙ අච්ඡන්දවර නාමිකො විහාරවාසි (පුණ්ණොදර
(චොරද්වෙ)

පඤ්ඤාභිස්ස පෙරෙ විජයරත්න විහාරධිවාසි (ගන්දර ගාමෙ)
අග්ගධම්ම පෙරෙ මාතුලපුරිකො සුදස්සනාරමවාසි (කුමරිකන්
දෙ කපුතර පුරෙ)
සිරි සුමනභිස්ස රතීඤ්ඤො ධම්මඤ්ඤාපරිච්ඡොධිවාසි (පස්සාගල
(ගාමෙ)

භාරලංකාර ථේරෙ තෙල්වත්තෙති නාමො මංගලාරමාධිවාසී
 (බේරුවල ගාමේ)
 විමලනික්ඛත්ථේරෙ ආඞ්ඞුල්ගම නාමො මහාවිහාරධිවාසී (ජයව
 ධානකෝට්ටේ කොළඹපුරහතො)
 සඛාතික්ඛත්ථේරෙ සුදස්සනාරමාධිවාසී (බුක්ඛ ගාමේ)
 සිරිවුලපදුමත්ථේරෙ දිස්වාථිකගාමිකො මණ්ඩලාරම සුඛම්මසා
 ලා පරිවෙණාධිපති (රත්ගම ගාමේ)
 රතනජොතාසාහිධානො නායකත්ථේරෙ සුමංගලාරමාධිවාසී
 (ඌවදිසාය විදුරපොල ගාමේ)
 සිරිසුමනතික්ඛත්ථේරෙ සාසනවංසාලංකාරෙ (යාලේගම ගාමේ)
 සුනඤ්ඤාරමතිස්ස ථේරෙ විජයානඤ්ඤවිහාරවාසී (ගාථපුරේ)
 පියදස්සතිත්ථේරෙ නායිමිමන නාමො පත්ථාරමාධිවාසී (මහාති
 ත්ථේ පික්වැල්ලේ)
 පඤ්ඤාතිස්සත්ථේරෙ විජයබ්බාරමාධිවාසී (මහාතිත්ථේ පිලදුව)
 පේළෙක් දිස්ස අහස්සිගාහිධානො මුදලිඤ්ඤා (ගාථපුරේ)
 ආඞ්ඞුත්ථි රෝලත්ථි ජයතිලක ගුණරත්නාහිධානො රුජවාසල
 මුදලිඤ්ඤා (ගාථපුරේ)
 සුදස්සි ථේරෙ රත්නගාමිකො විහාරධිවාසී (වේහැල්ල ගාමේ)
 සුමංගලො හික්ඛු කතථගාමිකො තුවක්කුගල ඉති විහාරවාසී
 (ගාථපුරේ)
 සිරිසංඝතික්ඛත්ථේරෙ පරමානඤ්ඤවිහාරධිවාසී (ගාථපුරේ)
 පියරතන ථේරෙ පරමවිචිත්තාරමවාසී (දෙවුඤ්ඤා ගාමේ) (මේ
 සරණංකරත්ථේරෙ දඬුවනගාමිකො විහාරධිවාසී (තෙලිකඩගා
 සුවණ්ණජොතාසාසහො ආර්යමා උඞ්ඞුගම්පලගාමිකො සඛම්මගු
 තන පරිවෙණාධිවාසී (දෙබ්බල ගාමේ)
 රතනජොති යති වේරගම්පිට නාමො ගංගාතිලකවිහාරවාසී
 (මහාතිත්ථේ පික්වැල්ලේ)
 රතනපාල ථේරෙ තංගල්ල නාමිකො විහාරධිවාසී (මාලිගාතා
 ත්තෙ කෙම්ගොඩ ගාමේ)
 සිරිසුමනතික්ඛත්ථේරෙ සාසනධරො සුදස්සනාරමාධිවාසීගාථපුරේ
 සීලරතන ථේරෙ සුනඤ්ඤාරමවාසී (අම්බලන්ගොඩ ගාමේ)
 සුසෙවිත්ථවා බාලිස් පුණ්ණාදු මුදලාලිනාමො සොගතො (පොතු
 පිටිය ගාමේ)
 ධම්මානඤ්ඤත්ථේරෙ සුභද්දාරමාධිවාසී (කතථගාමේ)
 රෙවතත්ථේරෙ වරකාගොඩ නාමිකො කොණ්ඩඤ්ඤවිහාරධිවා
 සී (රයිගම්කෝරල්ලේ)
 ඉ ඤ්ඤාතිත්ථේරෙ කථාරුතාමො විහාරධිවාසී (ගල්තුඩිගාමේ)

X

සිරිසුනාඤ්ඤා ථෙරෙ සමුද්දායීවිහාරධිවාසී (මහානිත්ථාසනෙන)
 සංඝානාඤ්ඤානිස්සත්ථෙරෙ සුදස්සනවිහාරධිවාසී (කොත්ගලගාමෙ)
 සීලකඩ්ඪා ථෙරෙ පුප්ඵාරමවාසී (වැලිතර ගාමෙ)
 සිරිසම්මාධාරණිකා ථෙරෙ සුබම්මාරම විහාරවාසී මහානිත්

ථෙ (නාරත්තෙති ගාමෙ)
 ඤාණී ඤාසහත්ථෙරෙ සුබම්මාරම පරිවේණාධිවාසී (දික්වැල්ල
 ගාමෙ)

බෙමානාඤ්ඤාත්ථෙරෙ පොරණමහාවිහාරවාසී (පරගොඩ ගාමෙ)
 අභයනිස්ස ථෙරෙ මුදලිඤ්ඤාත්මවාසී (මලලගම ගාමෙ)
 උපසෙතො යතිඤ්ඤා කෝදුගොඩ ගාමිකො (සම්මමොහාස පරි
 වේණාධිවාසී සෙණ්ඩුණ්ඩුසෙල නගරෙ)

සීලවංසත්ථෙරෙ සුදස්සනාරමාධිපති බොධිරක්ඛවත්ථුමිති (ගා
 රථපුරෙ)

පඤ්ඤානාඤ්ඤාත්ථෙරෙ තිභුමිකාරමාධිවාසී (හිත්තොව ගාමෙ)
 ඉණ්ණනාත්ථෙරෙ පොරණමහාවිහාරධිවාසී (පරගොඩගාමෙ)
 සඬානාඤ්ඤා ථෙරෙ විහාරධිවාසී (නිත්තංගොඩ ගාමෙ)
 සොභිතත්ථෙරෙ සිරිනාඤ්ඤාතරමාධිවාසී (කඤ්ඤාධිපත්තුවෙ පො
 තතෙවෙල ගාමෙ)

ජිනරතනනිස්සත්ථෙරෙ විහාරධිවාසී (රත්තෙබ්බ ගාමෙ)
 ජිනානාඤ්ඤාත්ථෙරෙ සදස්සනවිහාරධිවාසී (වැලිකොත්තෙගාමෙ)
 සාරනාඤ්ඤාත්ථෙරෙ විරසෙඛරතරමාධිවාසී (වැලිගොපල සපරගමුදි
 සාය)

විමලානාඤ්ඤාත්ථෙරෙ විහාරධිවාසී (දම්මුල්ලගාමෙ)
 සිරිසුනාඤ්ඤා ථෙරෙ සුදස්සනාරමවාසී (ගොඩපිට්ඨගාමෙ)
 දිසානායක කණ්ඩම්බි මුහන්දිරම් මත්තිඤ්ඤා (දම්මුල්ලගාමෙ)
 විමලනිස්සත්ථෙරෙ හිමිහනිත්ථාසිකො ගණ්ණගොතාධා විහා
 රධිවාසී (උතච්චුගාමෙ)

හාතරි ඉෆ් විජයසූරිය නාමො සොගතො (දෙඩඤ්ඤාගාමෙ)
 සුභුතිත්ථෙරෙ පවරතොරහනිකාවරියනාමො විහාරධිවාසී (වස්
 කඩු ගාමෙ)

ඤාණාලංකාරනිස්ස ථෙරෙ සිරිපරමො ගාමමණ්ඩපාරමාධිවාසී
 (නාච්චුත්ත ගාමෙ)

බම්මාරමත්ථෙරෙ විජයානාඤ්ඤා විහාරධිවාසී (ගාරථපුර)
 අභයනිස්සො යතිසුතො (මිත්තානාමො දුති විජයානාඤ්ඤා විහාර
 වාසී ගාරථපුර)

බම්මාධාරෙ ආයස්මා බද්දෙගම නාමො විහාරවාසී (මිපිට්ඨගාමෙ)
 කැගල්ලපුරසන්නා)

සුඵ කොරණෙල් විජයසිංහානිධානො මුදලිඤො (රත්නපුර)
 ග්‍රාහෙර් වික්‍රමරත්න ගුණසේඛර කන්ඩම්බි නාමො රජවංශ
 මුදලිඤො (හිරිපාදපතපද්ධිපති නංගඵපුර)
 ඇඬිවාර්ඩ් විජයසිංහ දනසේකර විජයසුඤ්ජර මුදලිනාමො රසීස්
 රො (මොල්ලිගොඩ සතරකෝරල් කැගල්ලපුර)
 සිරිසුමනතිස්සානිධාන නායකත්වේරො අරියාකරවිහාරාධිපති
 (මිරිපැන්නගාමෙ)

විමලසාර ථේරො පච්ඡුපාරාමාධිවාසී (කොත්ගල ගාමෙ)
 ධීරානඤ්ජනේරො බිම්බාරාමාධිවාසී (අහංගම ගාමෙ)
 විමලසාරත්තේරො මහාවිහාරාධිවාසී (අහංගම ගාමෙ)
 ගුණරතනත්තේරො සොණණකෙතුච්ඡාරාධිවාසී (පානදුරගාමෙ)
 සාරානඤ්ජනේරො සුදස්සනාරාමාධිවාසී මිරිස්සගාමෙ (උඩුපිල)
 දේවේන්ද්‍ර පේදුක්ද සිල්වා නාමො සොගතො ගාඵපුරෙ (වික්‍රමං
 ගොඩ ගාමෙ)

බේවිඩි නාගරික විදුනාරච්චි ධුරන්ධරො සොගතො පුඤ්ඤත්ථාය
 පරිච්ඡිකාමුලො (මහාතිත්ථ පුරෙ)

ඉච්චිමානි ඉමස්මි. වාලෙ දායකතාමානි චේදිතබ්බානි.

පඨිමවාලෙවය සෙ ඉමසානිගොප්තායානිසංඛරණේවෙච
 මුද්දපතෙව තප්පානස්ස පඤ්ඤාසෙඛරානිධානස්ස ථේරස්ස
 යථානුමති යාව පරිගොසානා පුතප්පනං කමේධාප් මර්මෙ
 පොත්ථකොලොකනාදිති මුද්දිතපණ්ණකලාපානම සමකර
 ශාලොකනාදිසු උග්‍රත්තපසුත්තා තෙසං සධිවිහාරිකාදිනං
 දසාධික සතභාගසො ඵකෙකපොත්ථකභාග දානාරභානං
 නාමානි.

සිරිතිවාස ථේරො සුචණ්ණවාරිකාරම්බාසී(හිනිවැල්ලවත්ථුස්මිං)
 සුමනරොති හිතබු

ඉතරෙව කචිතක්කිච්ච නිසුත්තා සධිවිහාරික හිතබුසාම හුද්
 දෙසා ඵකෙක අත්ථගොප්තාපොත්ථක දානාරභානි.

විශංකප්පකරණ රූපනිද්දේස පාළි.
නමොනසස
භගවතො අරහතො සම්මාසම්මුඛස්ස.

සංස්කෘතිය.

රූපක්ඛන්ධො වේදනාක්ඛන්ධො සංකෘතියො සංඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

තත්ථ කතමො රූපක්ඛන්ධො?

යංතිචිරූපං අනිතානාගතපච්චුල්පනතං අර්ඛකංවා බහිඛං වා ඔලාර්කංවා සුමුමංවා භීනංවා පණීනංවා ගංදුරෙවා සත්ති කෙවා තදෙකප්ඛං අභිසංස්කෘතිතො අභිසංඛිපිතො අයං චුච්චති රූපක්ඛන්ධො.

තත්ථ කතමං රූපං අනිතං?

යං රූපං අනිතං නිරුධං විගතං විපරිණතං අත්ථගතං අභිතත්ථගතං උප්පජ්ජිතං විගතං අනිතං අනිතංසෙත සංගහිතං චත්තාරොච මහාභූතා චතුත්තම මහාභූතානං උපාදය රූපං ඉදං චුච්චති රූපං අනිතං.

තත්ථ කතමං රූපං අනාගතං?

යංරූපං අජාතං අභූතං අසජාතං අනිබ්බන්ධං අනභිනිබ්බන්ධං අපාභූතං අනුප්පන්නං අසමුප්පන්නං අනුභිතං අසමුභිතං අනාගතං අනාගතංසෙත සංගහිතං චත්තාරොච මහාභූතා චතුත්තම මහාභූතානං උපාදය රූපං ඉදං චුච්චති රූපං අනාගතං.

තත්ථ කතමං රූපං පච්චුප්පන්නං?

යංරූපං ජාතං භූතං සජාතං නිබ්බන්ධං අභිනිබ්බන්ධං පාභූතං උප්පන්නං සමුප්පන්නං උභිතං සමුභිතං පච්චුප්පන්නං පච්චුප්පන්නමසෙත සංගහිතං චත්තාරොච මහාභූතා චතුත්තම මහාභූතානං උපාදය රූපං ඉදං චුච්චති රූපං පච්චුප්පන්නං.

තත්ථ කතමං රූපං අර්ඛකං?

යංරූපං තෙසංතෙසං සත්තානං අර්ඛකං පච්චතං නිශ්චතං පාච්ඤ්ඤාලිකං උපාදින්නං චත්තාරොච මහාභූතා චතුත්තම මහාභූතානං උපාදය රූපං ඉදං චුච්චති රූපං අර්ඛකං.

තත්ථ කතමං රූපං බහිඛං?

යංරූපං තෙසං තෙසං පරසකානං පරපුග්ගලානං අර්ඛකං පච්චකං නිශ්චතං පාච්ඤ්ඤාලිකං උපාදින්නං චත්තාරොච මහාභූතා චතුත්තම මහාභූතානං උපාදය රූපං ඉදං චුච්චති රූපං බහිඛං.

තත්ථ කතමං රූපං ඔලාර්කං?

චත්තාරොච මහාභූතානං උපාදය රූපං ඉදං චුච්චති රූපං ඔලාර්කං.

නත්ථ කතමං රූපං සුඛං?

ඉතීන්ද්‍රියං පෙකබ්බිංකාගෙ ආභාගෙ ඉදං චුච්චති රූපං සුඛං.

නත්ථ කතමං රූපං ඡීතං?

යං රූපං තෙසං තෙසං සත්තානං උඤ්ඤානං අවඤ්ඤානං භීලිතං උභීලිතං පරිභූතං අවිත්තිකතං ඡීතං ඡීතමතං භීතසම්මතං අනිසං අකත්තං අමනාපං රූපා සද්දං ගතො රසා ථොඨිබ්බො ඉදං චුච්චති රූපං ඡීතං.

නත්ථ කතමං රූපං පණිතං?

යං රූපං තෙසං තෙසං සත්තානං අනුඤ්ඤානං අනවඤ්ඤානං අභීලිතං අපරිභූතං විත්තිකතං පණිතං පණිතමතං පණිතසම්මතං ඉඨං කත්තං මනාපං රූපා සද්දං ගතො රසා ථොඨිබ්බො ඉදං චුච්චති රූපං පණිතං තංතංවාපනරූපං උපාදුසුපාදුය රූපං ඡීතං පණිතං දඨිබ්බං.

නත්ථ කතමං රූපං දුරෙ?

ඉතීන්ද්‍රියං පෙකබ්බිංකාගෙ ආභාගෙ යංවාපනඤ්ඤාමි පි අතී රූපං අනාසනො නවුපකමෙ දුරෙ අසත්තිකෙ ඉදං චුච්චති රූපං දුරෙ.

නත්ථ කතමං රූපං සත්තිකෙ?

විකබ්බායතනං පෙකබ්බිංකාගෙ යංවාපනඤ්ඤාමි පි අතී රූපං ආසනො උපකමෙ අවිදුරෙ සත්තිකෙ ඉදං චුච්චති රූපං සත්තිකෙ තංතංවාපනරූපං උපාදුසුපාදුය රූපං දුරෙ සත්තිකෙ දඨිබ්බං.

ඵච්චයං විහංගප්පකරණපාළියං රූප භිද්දෙතොපි
ඉධ ඤාතුං දැසිතොති.

අථ තස්ස විහංගප්පකරණස්ස සමොගවිහොදති
නාමාය විහබ්බායිකාය විහංගො මුලගාමායො
ඤාතුකාමාගචත්ථාය දස්සියත්තො.

- 1 චතුසච්චදසොනාලො චතුරා ධම්මසබ්බගණිං,
පනාසසිඨා සමුද්ධො නයොව සමනනාරං.
- 2 උපෙනො බුබ්බමෙහි අසාරසති නායකො,
අසාරසත්තං බන්ධාදි විහබ්බානං වසෙනං.
- 3 විහබ්බා දෙසසි සත්ථා තස්ස සංවත්තනත්තමො,
ඉද්දති යස්මා සම්පතො තස්මා තස්සත්ථත්තො.

xiv

4 කර්මසාම් විගාහිධා පොරණකථානායං,
සබ්බෙම ගාරවංකථා නං සුඤ්ඤාදි සමාහිතා.

ඉති එවං චන්දනො මූලගාථායොපි වේදිතං.

තසාපන විභවිගභිකරාය පරිත්‍යාසානගාථාදයොපි විසෙසනො
ඉධ දසෙසනබ්බා භොත්ති අප්පසන්නානංවා පසාදුග්ග පසන්නා
නංවා හිත්‍යොභාවාය පරවාදනී ග්ගහායවෙව සකවාදපග්ගහාය.

- 1 අතිධම්මං දෙසෙසනාං ධම්මගාරධම්මගාරව සුත්තානාං,
දෙවාදාං දෙවපුරුදෙවගණසහස්ස පරිවාරෙ.
- 2 දුතියං අදුතියපුරිසො සංආහ විභවිගප්පකරණං භාදො
අභාරදාහි විගබ්බෙහි මණ්ඩනං මණ්ඩපෙසෙගුණො.
- 3 අත්ථපසාසනස්ස නසොගං යාවිතො ධීතගුණො,
යතිනා අද්ධගතිනා සුබ්බිනා * බුබ්බිසොසෙයා.

* මනසිකරෙත්තු භොත්තො සත්තො සපුරිසා ගහභිපබ්බ
ජිතා. බුබ්බිසොසස්ස නාම යතිතුස්සායාවතෙන බුබ්බිසොස නාමො
යෙව ථෙරො ඉමං සමෙමාහවිතොදනං නාම විභවිගභිකරා. රච
සිති දිස්සති. අභිසාමිතිතා තත්තාමස්සෙව අභියාවතෙන රචිත
භාදො තත්ත ආදිමිති වුතො, එවං එකස්මිං සමයෙ තත්තාමි
සානං චිත්තං උත්තමානං යෙව ධීතභාවො සුද්ධාඤ්ඤායති,

ධර්මානෙව සසරි එකනාමානං හද්දිග්ගෙරාදිතං අවිසෙසන
විවනානං අරියානංව ධීතභාවො පොත්ථකෙසු දිස්සති. තස්මා
එකනාමා ගහභිපි පබ්බජිතාපි දෙවා නරනාරියො හිතප්පණි
තා එකස්මිං භාලෙ වසිංසු වසිස්සන්ති වසන්ති යෙව. පාමිත්ති,
“අසිභං දස ඵලකාච ඉතුනාමා මහබ්බලා” ඉති ආගතා. එකනා
මා ගාමාරඤ්ඤාදයොපි සන්නිග්ගෙව. මාතදත්ථං කංඛන්තු මාවිව
දත්තු මා පුබ්බාවර්තනං ගරහන්තු මා පරවාදනුගතා මිථ්‍යා
ගාහං ගන්හන්තු. ඉමං කාරණං පටිච්ච අභිසාමිතිඅත්ථකොප්
තා මුද්දිතකාලෙ පරවාදෙ උප්පත්තො සකවාදනීග්ගහාය.
“බුබ්බිසං සමුද්දිස්ස මමසවිභාරිකං” ඉති ගාරාඛං තිදස්සත්
තෙන පරවාදිතා “අයං බුබ්බිසො බුබ්බිසොසකෙරස්ස ජමුද්දිපෙ
වංසාකාලෙ පඨානසිස්සො ලංකානමතෙපි තෙන සහාගතො ත
ස්ස බුබ්බිසස්ස ආයාවතෙන අභිසාමිති ආදි කතිපයා අභිකරා ක
තා” ඉති ආදිතා සාවස්ථවනපරො නානාවිතිතො වුතො.
තුබොපතොනං එවං දභිබ්බං. සොහි බුබ්බිසො බුබ්බදාගත්ථෙර

- 4 සං ආරහිං රචසිත්තං අභිකපිං සුඤ්ඤාණසු අනේසු ;
සමෙවාහවිනොදනොනො සමෙවාහවිනොදනිං නාම .
- 5 පොරුණභිකපිතං සාරං අද්දං ඥා අයං නිඛිං ,
පත්තා අනත්තාත්තං යෙන පාලියා භාණවාරොති .
- 6 චන්දාලියාය යථා එකෙනාච එවමෙව සබ්බපි ,
නිඛිං චජන්තු විමලා චනොරථා සබ්බසත්තානං .
- 7 සබ්බමස්ස ඝීතත්ථං යච ඉමං රචයනා මයා සුඤ්ඤං ,
පත්තං තෙන සමත්තං පාපුණාත්ත සදෙවකො ලොකො .
- 8 සුචිරං නිඛිත්ත සබ්බමො ධම්මානිරතො සද්ද භවත්ත ලොකො ,
නිඛිං බෙමසුනිත්තොදි සම්පද්ද ජනපද්ද ගොන්ත්තති .

* පරමවිසුඛාදි' අයමි පිපාසා තෙන බුඬසීගෙන සීලාචාරජපචමද්දවාදි
වරස්ස සබ්බිකාරකොච ගොති. තෙනෙව චුතතං විනයවිනිව්ජය
පාකරණේ.

චුතතස්ස බුඬසීගෙන විනයස්ස විනිව්ජයො

බුඬසීගං සමුද්දිස්ස මමසඬ්චිකාරකං.

කතො යං පන භික්ඛුතං භිතත්ථාය සමාසනො

විනයස්සාවබොධත්ථං සුබෙනෙවා විරොතව. ~~~~~ ඉති

ඉමිනා තත්තතො සුචිවාරිතබුධිහි දඬිබ්බං. සො දුති පරවාදෙ
හිත්තො සකවාදෙ සුප්පතිසීතො. ස්‍යාම මරමම රාමඤ්ඤානං.
ලංකාසාසනස්ස දුති මුලභුතානං අවිසෙසෙන විදෙසිකානං සබ්බ
බෙසමිපි විසෙසනො අත්ථයොජනා කතභුතස්ස තිපිටකධරස්ස
ඤ්ඤානිතතිත්ථෙරවරස්සව තෙසං සබ්බපොත්ථකානම්පි උපාර
ලොහා ආරොපිතො නිද්දාසුබ්බො අනෙකපරිඥායො කථාමග්ගො
පාකට්ඨකතො. සො සබ්බො තස්ස පරවාදිස්ස අචිවාරිතබුධියා
පමාදතාය ඉස්සාපකාතිතායවා කතොති.

* 'පරමවිසුඛාදි' අයමිපි පාශො තෙන බුඬසීගෙන යතිනා ලි
බ්බතොති පරවාදි අවොච. එවං තෙන නිදස්සනච කතං පරවාද
පතිඤ්ඤාපනාය. "කලිකාලසාහිතාසබ්බඤ්ඤාපණිකපරිකාමබා
සුමහාරඤ්ඤා අත්තතො විසුඬිමග්ගසීගලුගත්ථවණ්ණනායං චු
ත්තන්ති." තස්ස තම්පි වචනං අනව්ජං ජාතං අහුතං විසුඬිමග්
ග සීගලුගත්ථවණ්ණනායං 'බුඬමිත්ත' නාමිනා ලිබ්බතොති දිස්සමා
නතතා. තතො තස්ස පරවාදිනො බුඬසීගෙන ලිබ්බතොති වච
නං න පටිග්ගභගතබ්බමෙව.

අපිවෙසී සුචිඤ්ඤාති සුචිදුහි පරිසෙසිතබ්බකාරණම්පි දිස්සති.
තථෙත 'බුඬමිත්ත' නාමම්පි නිං විකාපකරණාදිනො ගගෙතො
තෙන පරිකාමබාසුමහාරඤ්ඤා අනුතො විසුඬිමග්ගසීගලුගත්ථ

xvi

ගුණසම්මදයසම්මුදිතෙන සකසමයසමයන්තරගගණප්ඤ්ඤායාන
ණසමත්තේන පසුඤ්ඤාවයන්ති සමන්තාගතෙන නිපිටකපරිය
න්තිප්පකෙදෙ සායනාපේ සත්ථිසාසනෙ අප්පටිගතඤ්ඤාණප්පකා

වණ්ණනායං ලිඛිතංවා පච්ඡා යෙන කෙනවි ලිඛිතංවා පමාදලෙ
බංචාති සුප්පර්යෙසිතබ්බං හොති. කස්මාති වෙ! තං සමකාලී
කෙන ඤාණභිතතිත්තේරවරෙ ත අභිසාමිතිඅත්ථයොප්පනායං එ
වං වුත්තං “අයං අභිතථාවරියො අත්තනො ඉණං නාමච දස්
සෙත්තො ‘පරමවිසුඛාති’ ආදිමාග” ඉති යො ‘පරමවිසුඛාදි’පා
යො බුඩ්ධොසත්තේරෙන ලිඛිතොති දැසිතො හොති. තං වච
නං සද්දතිතබ්බච සියා. කස්මා! යො යො ඝර්තා පොත්තං රච
යති කරොති තෙතතෙතෙව තස්ස පොත්තස්ස නිගමිතං නිථා
පනං ලිඛිතබ්බමෙව නාඤ්ඤාතං. සචෙ තං කතො ආරම්භ පොත්
ථකෙ අතිශීතෙ යෙව මර්ස්සති අථ සසම්භිගාරකෙනවා යෙන
කෙනවි ලිඛිතබ්බම හොති. අයමභිතථාවරියබුඩ්ධොසත්තේරො
පන සයමාරම්භ පොත්ථකෙ නිථාපෙනාව පමුද්දං ගතොතිව
පොත්ථකෙසු දිස්සමානත්තා තෙතෙව ලිඛිතොති විඤ්ඤායති.
තතො විතා බුඩ්ධොසමගාපේරං බුඩ්ධිතතෙත්තොදිතිවා කෙතිවි
වා ලිඛිතං කාරණං නතීති අමගාකං බත්ති, විමංසනා ගහෙන
බ්බං.

අපිව පපමසුදති නාම මජ්ඣිමනිකායෙහිකථා පන බුඩ්ධිතත
භේරණ ආයාචනෙන කතාති. තෙන වූත්තං තත්තේව-

ආයාචිතො සුමිතිනා ථේරෙන ආද්දන්තා බුඩ්ධිසෙත්ත
සුබ්බෙ මසුරුප පටිතමිති සබ්බං වසන්තනං.

එවංයථාතථං ඤාතබ්බං.

සුතරපි, පරවාදිනා එවච වුත්තං. ‘යදි බුඩ්ධොසත්තේරොව
තං ‘පරමවිසුඛාදි පාඨං’ ලිඛිතං ධිපෙතො සෙසත්තගුණවණ්ණ
නායො, සයමෙව අත්තනො ජලභික්ඤ්ඤාදිගුණපකායතං උත්
තරිමනුස්සමිම පාරාජිකාපතතියා වත්ථුති”

අථ තන් පරවාදෙ නිස්සාරනං මොඝනං විජානනාය සකවා
දෙ තදව පකාසිතොපි තතො අනිවතතිනා දුතියව යො බුඩ්ධ
ොසත්තේරෙන ලොකියජලභික්ඤ්ඤාදිගුණ බුජ්ඣිතා පටිලඛා යෙ
වාති ඉතරෙහමපි සබ්බෙසංසොගතානං තථා සිකඛිතං ඔවාදම
දුසි අත්තනාව ආකුලිගුතමගුතත්ථං දසෙසත්තො අනාතුලං ජා
නත්තුති අනුසාසි.

තතො එත්ථව පරවාදමනුගත්තා දුමමතිකජානානංවා කං
බිතං ජානනාය මනිව්ජයො වචනියො හොති. තස්මා එවං වද
මි. අයමපි පරවාදෙ, තබ්බෙමා නවිතයො, සචෙ යො සචිජිකතං.

xvii

වේන මහාවේයාකරණෙන කරණසම්පත්තිප්පතිනසුඛවිනිශ්ශා
තමබුරෙදුරව්විනාලාවන්ණසුත්තෙන සුත්තමුත්තවාදිනා වාදි
වරෙන මහාකවිනා පතිත්තපටිසම්භිද්ධපරිවාරෙ *ජලභිඤ්ඤාදි

පටිලඛං සත්තං භූතං ලෝකීයඅභිඤ්ඤාංවා ලෝකාසාරඅභිඤ්ඤාං
වා බුඛසාසනිකජලභිඤ්ඤාංවා අත්තූපතාසිකං හික්ඛු චදෙය්‍ය
අඤ්ඤානු පාවිතතියා පාරාජිකාපතති ධම්මවිනායෙ කසළි නාගතා
නපඤ්ඤානා නාහිමෙව. විනයපාවිතති පාළියං එවමාගතං—

“යොපන භික්ඛු අනුපසම්පත්තස්ස උගතර්මනුස්සධම්මං ආ
රොවෙය්‍ය භූතස්මිං පාවිතතියං.” ඉති එවං භගවතා පඤ්ඤානා
සික්ඛාපදම්පි සත්තෙහි සප්පුර්සෙහි මනසිකතා අසත්තජලභිඤ්ඤා
සුද්ධකාර්මනුස්සධම්මමගුණපකාසනෙන පාරාජිකාපත්තිතිව,
සත්තූත්තර්මනුස්සධම්මමගුණපකාසනෙන පාවිත්තිආපත්තිතිව,
නිසීමෙත්ථ ගත්තබ්බං.

* ජලභිඤ්ඤායව බොපන පරවාදිනා විරුඬවාදෙ ආරොපිතො
ආගමවිලෝමා ජලභිඤ්ඤා පකාසිතා. පථො සකවාදං සුභා පා
කතිකෙන සුත්වා අත්තතො නිවිච්චානුලලතාද්දති පමාදෙහි විර
ඬවාදො සගමෙව පකාසිතො. තතො තං ඉධ නවිත්ථාර්තං.

කෙවලං අත්තඤ්ඤාණාදිලෝකීයජලභිඤ්ඤා බුඛසාසනෙ කද
විපි නලබ්භති. අත්තලක්ඛණං බුඛසාසනිකානං නාහි යෙව
යෙ තං ලෝකීයජලභිඤ්ඤාං සම්පිකරෙත්ති පාපුණත්ති තෙ අබු
ඛසාසනිකාති නිවර්තං සමාගවර්ත්තු. අපිච තදනොවබෝධාය අග
මහිධමමසිකරාපාඨොපි සාධුහි සප්පුර්සෙහි එවං වෙදිතබ්බො—

“අනගතලක්ඛණං පන අපාකවං අකිකාරං අවිභූතං දුප්පට්ඨි
ජ්ඣං දුද්දිපතං දුප්පඤ්ඤාපතං අනිච්චදුක්ඛලක්ඛණාති උප්පාද
වා නරාගතානං අනුප්පාදවා පඤ්ඤායති අනත්තලක්ඛණංවිතා
බුද්ධුප්පාද නපඤ්ඤායති බුද්ධුප්පාදෙයෙව පඤ්ඤායති. මහිඨි
කාහි මහානුභාවා නාපසපර්ඛොපකා සරහංගසත්ථාදයොපි අ
නිච්චං දුක්ඛත්ති වත්තුං සකෙකාත්ති අනත්තාති චිත්තුං නසක්
කොත්ති සවෙහි තෙ සම්පත්තපරිසාය අනත්තාති වත්තුං සක්
කුණෙය්‍යං සම්පත්තපරිසාය මග්ගඵලපට්ඨෙධො භවෙය්‍ය, අන
තතලක්ඛණපඤ්ඤාපතංහි අඤ්ඤස්ස කස්සචි අවිසයො සබ්බඤ්
ඤා බුඛානමෙව විසයො. එවමෙනං අනත්තලක්ඛණං අපාකවං
තස්මා සත්ථා අනත්තලක්ඛණං දස්සෙත්තො අනිච්චෙනවා දස්
සෙහි දුකෙකතවා අනිච්චදුක්ඛෙහිවා, ඉධ පන තං අනිච්චදුක්ඛ
කෙහි දසෙසිති වෙදිතබ්බං. ඉමානිපන ලක්ඛණාති කිස්ස අම
තසිකාරා අප්පට්ඨෙධා කෙන පටිච්ඡන්තනතො නඋපසිතත්ති, අ
නිච්චලක්ඛණං තාව උදයබ්බයානං අමතසිකාරා අප්පට්ඨෙධා

xviii

උපහෙදගුණපතිමණ්ඩිතෙ උත්තරිමනුස්සධම්මෙ *සුල්පතිසීත
බුද්ධිනා ථෙරවංසල්පදිපානං ථෙරනං මහාවිහාරවාසීනාං චංසාලං
සාරකුතෙන විසුලවිසුධබුද්ධිනා බුබුකොසොති ගරුති ගතිනනාම
බෙයොන ථෙරෙන කතා අයං සම්මොහවිනොදති නාම විතඨග
භික්ඛාං

සත්තනිකා පටිච්ඡන්තත්තා න උපභාති. දුක්ඛලක්ඛණං අභිණි
ගසම්පට්ඨිලතස්ස අමනසිකාරි අප්පට්ඨෙධා ඉරියාපථෙහි පටිච්
ඡන්තත්තා න උපභාති. අනත්තලක්ඛණං තානාධාතුවිනිබ්බො
ගස්ස අමනසිකාරි අප්පට්ඨෙධා සත්තනිකතෙන පටිච්ඡන්තත්
තා න උපභාති. උදයබ්බයං පන පරිඣාගෙහො සත්තනිකා පි
ඤ්ඤාපිතාය අනිච්චලක්ඛණං යථාච සරසතො උපභාති. අභිණි
ගසම්පට්ඨිලතං මතසිකත්වා ඉරියාපථෙ උග්ගාපිතෙ දුක්ඛලක්ඛ
ණං යථාච සරසතො උපභාති. තානාධාතූයො විනිබ්බුජ්ජිත්වා
සතවිනිබ්බොගෙ කතෙ අනත්තලක්ඛණං යථාච සරසතො උප
භාති. එත්ථව අනිච්චං අනිච්චලක්ඛණං. දුක්ඛං දුක්ඛලක්ඛ
ණං. අනත්තා අනත්තලක්ඛණන්ති අයං විභාගො වෙදිතඛි
බො.” ඉති අයම පාඨො යොනිගො අත්ථගො ධාරෙතඛිබොති.

* ඉදං “සුල්පතිසීතබුද්ධින”මිති පදං අභිසාලිනියාපි පරිගොසා
නෙ ආගතෙ “පරමවිසුධසඛා” දී පාඨෙපි චුත්තං. විසුධම්මයා
දීප්ති ආගතෙ තස්මිං පාඨේ කත්ථවි ලෙඛකානං පමාදෙන “අ
ප්පට්ඨතබුද්ධිනා” ඉති ලිඛිතම දිස්සති. පරවාදී තං පමාදලිඛිතං
චවතං තථෙව අවිචාරිතබුද්ධියා ගහෙත්වා ආතුලබාහුලං අත්ථ
සුඤ්ඤචවනපටිසංසුද්ධානං දීඤ්චාකාං පකාසෙසි සකවාදනිග්ග
යාය. යෙ තස්ස වාකානං පමාණමජානන්තා තස්ස සධාය ගම්
ඡන්තිවා කංඛාසිනොවා ගොත්ති, තෙසමනාය සකවාදසංඛාතං
විනිච්ඡයම එවංකථෙම. විසුධම්මයාදීසුවා අභිසාලිනි අභිකථාදීසු
වා තත්තත්ත ආගතෙ තස්මිං පාඨේ “නිපිටකපරිඤ්ඡිල්පහෙදෙ
සාසිකථෙ සන්ද්වසාසෙන.” ඉති පදනමනත්තරං “අල්පවිහන
ඤ්ඤාල්පසාචෙන.” ඉතිව, “ඡලඤ්ඤාදීල්පහෙද ගුණ පතිම
ණ්ඩිතෙ උත්තරිමනුස්සධම්මෙ.” ඉති පදනමනත්තරං “සුල්
පතිසීත බුද්ධිනා” ඉතිව, එවං නිරතුලං නිල්පටං සබ්බෙහි තත්
පාලිම අත්ථ සං සතුමානෙහි සමිල්පසුද්ධ දර්ශිතං. තත්ථ වි
සෙසතො නිබ්බවනවිසෙසනවිසෙසසලකම්මොදිති මුද්දිතඅභිසා
ලිනිඅත්ථගොපනායං ආගතානගෙන ඤාතඛිබාති. එවං සබ්බෙ
බුද්ධසාසනිකා සකවාදිනොගොත්තු මාපරවාදමනුගතා අත්තත්
පරත්ථගල්පකාගොත්තු පාකවානම්පි පරවාදිනං දුරතුබොගො
ගම්භිරිධම්මොති මතසිකරොත්තුහි.

සමූහවිනෝදනී විහංගාදීකථාසංයෝජනාය

සු මි ම ඤ ඤ මි ද .

— 00 —

පිටිපිටි

4	වතුගාරානිසේයාප්තා.	
24	බුද්ධවිහංගො නිසීතො.	1
31	ආයතනවිහංගො නිසීතො.	2
45	ධාතුවිහංගො නිසීතො.	3
76	සම්මවිහංගො නිසීතො.	4
79	දුඤ්ඤවිහංගො නිසීතො.	5
142	පට්ඨප්පසාද විහංගො නිසීතො.	6
182	සතිපට්ඨානවිහංගො නිසීතො.	7
185	සමමුද්ධානවිහංගො නිසීතො.	8
186	ඉධිපාදවිහංගො නිසීතො.	9
189	බොජ්ඣංගවිහංගො නිසීතො.	10
190	මග්ගවිහංගො නිසීතො.	11
208	කුසානවිහංගො නිසීතො.	12
210	අසාමඤ්ඤවිහංගො නිසීතො.	13
211	සිත්තපදවිහංගො නිසීතො.	14
213	පට්ඨමිහිදවිහංගො නිසීතො.	15
240	සුඤ්ඤවිහංගො නිසීතො.	16
259	බුද්ධකවත්ථුවිහංගො නිසීතො.	17
261	ධම්මදායවිහංගො නිසීතො.	18

සුඛපණ්ණාසං

පඨංකො D	ඛණ්ඩං D	පණ්ණාසං D	පණ්ණාසං D	පණ්ණාසං D	පණ්ණාසං D
5	37	යංකිවිති	67	10	වචනං (නො)
6	3	පච්ඡනනිති	71	20	'අනුසංඝාතවිච්ඡිද්ධා
11	5	කරොතධ්වංගි	71	8	කරවිකොව
21	21	අරුචි	76	28	'කරවිකකොතිලා'
28	28	ගෙඬුවචනෙ	77	9	කමතො
12	29	කුසලහතිකං රකකම්	77	34	කමමසංඛාතෙන
17	8	න සමුද්ධාපෙත්තිති	79	10	අනුසංඝාත
18	22	වුත්තමත්තං	84	22	අනුසංඝාත
20	24	සොළසකස්මිං	87	18	අනුසංඝාත
22	28	අනුසංඝාතයාගස්මිං	91	28	අනුසංඝාත
31	31	පසෙසයා	92	9	ආයුතනං
24	9	තඤ්ඤාති	95	7	තඤ්ඤාදල්ලතතාදි
14	14	පරිග්ගහණං	98	10	අනුසංඝාත
26	27	අනුසංඝාතයාගති	102	16	වොදනාගොගං
27	24	නිව්ඤ්ඤාතකාර්යං	104	20	නිමිතරුප්පතාදි
29	26	පුට්ඨං	105	22	රුපාවචර
35	12	නිව්ඤ්ඤාති	108	10	අනුසංඝාත
38	33	පල්ලිංපට්ඨං	109	26	නෙසං භාවො
41	9	අදිකං	116	7	සම්ඛාරෙහිති
45	32	අනුසංඝාතො	116	14	වචනං
49	13	අරියත්ති	120	4	'භවනනුදයො'
37	37	නිව්ඤ්ඤාතපෙතිති	120	10	'විජ්ජා-පෙ-සංඛා'
51	2	පඤ්ඤාතයාගති	120	26	චලෙහිති
52	27	නිව්ඤ්ඤාතනං	120	27	හොත්තිති
53	35	වේදිකධ්වංගි	120	27	සමපට්ඨිත
54	30	අප්පෙතං	120	27	තනියා
55	6	පොඬුකො	120	27	සම්ඛාරෙහිති
56	33	ජ්ඣි අප්පෙතං	120	27	සංගහපට්ඨයනගිති
62	9	මණිකතකාදිති	120	27	(ච්ඡෙය)
64	13	නෙසං භාවො	120	27	අවිජ්ජාකං
17	17	'සාදිතවමහාකතනාගේ'	120	27	පට්ඨයො
			120	27	තඤ්ඤාපට්ඨයා
			120	27	දල්ලං ගණ්ඨති

පිටිපිටි පිටිපිටි පිටිපිටි	පිටිපිටි පිටිපිටි පිටිපිටි	පිටිපිටි පිටිපිටි පිටිපිටි	පිටිපිටි පිටිපිටි පිටිපිටි	පිටිපිටි පිටිපිටි පිටිපිටි	පිටිපිටි පිටිපිටි පිටිපිටි
124	15	ජනෙතතිව	178	3	උභින්නා
125	10	එකිනිති	181	13	විචිතන
„	22	දෙමනස්සපා	182	7	(8)
127	19	‘තිසන්ති’.	183	1	පච්චිතන
„	20	‘හෙතු-පෙ-තිසන්ති’.	185	3	(9)
134	33	අඛිතවං	186	25	(10)
142	1	වාදිතං පච්චිතන	188	12	ලොකුතර්භාවෙන
„	17	(7)	„	23	චේතනං
„	22	අනුතයොව	189	19	(11)
„	„	අනුතයොති	190	12	(12)
„	32	‘පඨානං’.	198	30	සත්ථවොති
„	34	‘ඨානං’.	„	31	සත්ථවො
„	35	‘පඨානං’.	200	2	කප්පිතොති
143	7	‘පඨානං’.	203	1	ලංකනකො
„	9	‘සතිපඨානං’.	204	16	සුඛොව
„	11	සද්දි	205	16	නිර්භාදි
„	27	නණ්ඨාචර්තොව	206	33	සස්මිං
„	36	සුභව සුඛව	208	25	කප්පිතාතිති
144	10	ගතිනෙසුති	209	4	සබ්බසිති
„	17	අගතිසංඝාතං	„	29	කොතච්ඡංගෙ
„	35	නවසිවජික	210	36	කරෙත්තිති
148	24	සුචාදිති	213	17	තිණ්ණං
157	26	අභිතා	215	34	භූතන්ති
158	34	‘එකවණ්ටුපතිබ්බං’.	221	25	කො මනෙතාචාති
164	11	චාලිතාය	„	26	ධුමනකමනෙතා
„	36	තිතතක	249	14	නත්තාති
„	37	තිතතකොව	252	27	නත්ති
165	2	තිපි	254	7	අඤ්ඤාණපෙක්ඛාතිපි
„	33	‘චන්ති’.	262	2	අභිකථාය
169	29	කුම්භිල	„	34	‘සති’.
172	15	සතිසම්පජ්ඣෙත	„	„	‘ගති’.

(204—එවිං අභිකතිස පිටි 104—ඉති පමා දමුද්දනං.)

චන්ද්‍රම බුධං න ච කොටී ප ත්‍යං
 ඤෙය්‍යෙසු සබ්බෙසු පඤ්ඤා සම්මා
 කාමමිච්චන්තිත්ථ අපන්ධලත්ති
 පසුඤ්ඤා පහා ඤෙය්‍ය ත ථා ග ත ස්ස.

චන්ද්‍රම ධම්මං දුගතෙරිතත්තං
 සමුත්තංගො සෙ සුප්පාතිලොකො
 පඤ්ඤාත්ති නිබ්බාණපදං සුබ්බො
 භාවෙත්ති යං බුධි පදත්තං නොනුං

චන්ද්‍රම ස මි ඤං රි ස සී ල සු ධං
 ලොකස්ස කල්‍යාණ සුඛපදානා
 අභිබ්බිධො මහංගථලෙ ජීවත්තො
 ස ඤානසම්මාර්ගතං ගතොයො.

බුධො මුච්ඡන්ද පරිසන්තිහිධම්ම චාදී
 සෙ පොතථොකෙ පඤ්ඤායො පරමේන්ද්‍රායො
 ලම්බාස බුධිප්පාතාස හිතං ගවෙසං
 සංමිත්තදුර්ථපචරෙ ජයතං සරජ්ජා.

කම්බොපඅත්ඨරගතාසතිධම්මසුත්තා
 යා චන්ද්‍රයොජන චිත්ත විච්චන්ත ජිපා
 තස්සිහලන්ධරතිසුසාරාපකෙහි
 මුද්දපයාම සකල්ස්ස හිතාච්ඡායා.

K. Pannāsekhara.

අපි බව සමමානවිතොද්ධි අනුගාමිකයෝ.

නමෝ නස්ස භගවතො අරහතො
සම්මාසම්බුද්ධස්ස.

(1: 2: 3: 4:) සභා චතුස්සවදසො නාමෝ සමුච්චො උපෙතො බුඛ්ඛමෙහි අසාරසහි නායකො පකාසසිඤ්ඤා ධම්මසඛිගණිං චතුර්ධා දෙසසිඤ්ඤා යංවිහඛිගප්පෙත ඛන්ධාදිවිහංගානං අසාරසත්තං සමනන්තරංතසෙසව ධම්මසඛිගණියා සංවණ්ණනක්කමො තස්ස විහඛිගස්ස යස්මාසමුපතො ඉද්දනි තස්මා අහං විගාහිඤ්ඤා පොරණේඨිකථානං කතාගාරවං සඛිමෙමි කර්ස්සාමි අත්ථවණ්ණනං නස්ස විහංගස්ස තුලෙන සමාහිතා සුණාථ තං අත්ථවණ්ණනං.

අථවා අහංවිගාහිතවා පොරණේඨිකථානං කර්ස්සාමි අත්ථවණ්ණනං තස්ස විහංගස්ස තුලෙන සමාහිතාකතා ගාරවං සඛිමෙමි සුණාථ තං අත්ථවණ්ණනං මාගධිගාසාය පන අයං යොජ්ජා ඵලං කාතබ්බා.

චතුස්සවදසොනාමෝ සමුච්චො අසාරසහි බුඛ්ඛමෙහි උපෙතො නායකො සභා, චතුර්ධා විත්තල්පාදස ඤ්ඤාදිවසෙත චතුර්ධා පකාරෙහි ධම්මසඛිගණිංපකාසසිඤ්ඤා දෙසසිඤ්ඤා, තස්සෙව තස්සා ඵල ධම්මසඛිගණියා සමනන්තරං අසාරසත්තං ඛන්ධාදිවිහංගානං විසෙත තෙදෙන, යංවිහඛිගං දෙසසි, තස්ස විහඛිගස්ස සංවණ්ණනක්කමො ඉද්දනි යස්මා පමුපත්තො තස්මා සමපත්තතො අහං පොරණේඨිකථානං විගාහිඤ්ඤා විසෙසනොගගෙත්වා ගගණ්වසෙනවා ඔගාහිතා සඛිමෙමි විහඛිගසංඛාතො පරිඨන්තිබ්බමෙමි ගාරවංකතා තස්ස විහඛිගස්ස අත්ථවණ්ණනංකර්ස්සාමි සමාහිතා තුලෙන තංඅත්ථවණ්ණනං සුණාථ. අථවා, අහං පොරණේඨිකථානං විගාහිඤ්ඤා ගගණ්වසෙනා ඔගාහිතා තස්ස විහඛිගස්ස අත්ථවණ්ණනං කර්ස්සාමි සමාහිතා තුලෙන සඛිමෙමි ගාරවංකතා තං අත්ථවණ්ණනං සුණාථාහි.

2

අ භි ඛ ඞ ඞ

විභාගී සම්මානී සම්මානවතී “චතුසම්මං” සම්මානවතීහි සග්ගිකා විකේතනා එකතොගතිතානිති අත්ථො. චතුසම්මං පස්සතිති “චතුසම්මිදසො.” යො සග්ගිකා චතුසම්මං පස්සති ඉති තත්ථො සො සග්ගිකා චතුසම්මිදසො. නාථති වෙදොයොනං සිතසුඛං ආසිංසති *පසෙතිති “නාථො.” යො සග්ගිකා නාථති ආසිංසායං නාථතිවා පරසන්තානගතං කිලෙසබ්බසන්තං උපතාපෙතිති “නාථො.” නාථ උපතාපතො. නාථතිවා සාමුඛිකඛවෙ හිංසා කාලෙහාකාලං අත්ථිසුභතං පච්චිකෙතියොති ආදීනා තං තං හිතපටිපත්තිං යාවතිති “නාථො.” නාථ යාවතො. “සබ්බිකො භවුත්ථවාච්චිවා” හි සුතොතන අ පච්චියො. පරමෙන ජිනති සසරයෙන සමන්තාගතොති “නාථො.” නාඛිතවිත්තකො. නාථතිවා සබ්බසන්තො ගුණෙහි ඊසති අභිනවතිති “නාථො.” නාථ ඉස්සරියො. අපච්චියො. චතුති පකාරෙහි “චතුරා.” භූසලාදයො ඛම්මා සංගස්සන්ති එත්ථ එතායාතිවා “ඛම්මසංගණි.” සම්මා සාමංවා සබ්බිකමෙම අමුජ්ඣති “සම්මුඛො.” තස්සෙවාති සන්තිසානසෙතා එවසදෙත ඛම්මසංගණියා එව අනතනරං විහබ්බො දෙසිතො න අඤ්ඤාසං පකරණස්සානනාරතති සුපෙති.

බුඩ්ධානං ඛම්මා ‘බුඩ්ධම්මා’ බුඩ්ධස්ස වා ඛම්මා ‘බුඩ්ධම්මා’. බුඩ්ධගුණාති අත්ථො. අසිති අධිකාදස “අභිරස.” සංසාරතො සතො තොතිති “නායකො.” ඛණ්ඩො ආදී ගෙසං තෙ “ඛණ්ඩාදයො.” ඛන්ධාදයොව තෙ විහබ්බොවාති “ඛණ්ඩවිහබ්බො.” විහජ්ජයන්ති එත්ථ එතොනවා ඛන්ධාදයොති විහබ්බො. සා සතිති සන්තා. සංවණ්ණියතෙති “සංවණ්ණනා.” භාවසාධනං සංවණ්ණියතිවා අරුණා එතායාති “සංවණ්ණනා.” සංවණ්ණනාය කතො ‘සංවණ්ණනාකතො.’ අත්ථස්ස වණ්ණනා “අත්ථවණ්ණනා.” පුරෙ සවා “පොරණා.” අත්ථො කප්පිති එතායාති “අභිකරා.” පොරණාව සා අභිකරාවාති “පොරණභිකරා.” පොරණභිකරායං ආගතො නයො “පොරණභිකරානයො.” සන්තං ඛම්මො “සම්මිමො.” සන්තාසංවා බුඩ්ධස්ස ඛම්මො “සම්මිමො.” විහංගපාළුති අත්ථො. ගරුතො භාවො ‘ගාරවං’ සම්මා විත්තං ආධියන්ති ඵපෙත්තිති ‘සමාහිතා.’ සං ආ පුබ්බ ඛා ඵපතො.

චතුසම්මිදසො නාථො සම්මුඛො උපෙතො නායකොති පච්චද්දති සත්ථාති පදෙ විසෙසනං. චතුරාති පදං පකාසමිත්ථො

* පසෙති පි පාඨො.

සමමොහමිතොදානී අසංකොප්පා.

3

නි පදෙ නරියාවිසෙසනං. ධම්මසංගණිනිපදං පකාසසිත්වා
 නි පදෙ කම්මං. පකාසසිත්වානි පදං දෙසයිති පදෙ සුඛිකා
 ලක්‍රියා. තසෙසවානි පදං සමනන්තරන්ති පදෙ සම්බන්ධො
 සමනනතරන්ති පදං දෙසයිති පදෙ කාලසත්තම්, බුඛබ්බිමෙ
 හිති පදං උපෙතොති පදෙ නරියාවිසෙසනං. අසාරසන්ති ප
 දං බුඛබ්බිමෙහිති පදස්ස විසෙසනං. අසාරසන්තිති ප
 දං බන්ධාදිවිහංගානන්ති පදස්ස විසෙසනං. බන්ධාදිවිහංගා
 නන්ති පදං විසෙතොති පදෙ සම්බන්ධො. විසෙතොති පදං දෙ
 සයිති පදෙ තතියා විසෙසනං. යන්ති පදං විහංගන්ති පදස්ස
 විසෙසනං. විහංගන්ති පදං දෙසයිති පදෙ කම්මං. සත්ථානි
 පදං පකාසසිත්වා දෙසයිති පදවගෙ කත්තා. තස්සානි පදං සං
 වණ්ණනානුති පදෙ සම්බන්ධො. සංවණ්ණනාත්තමොති ප
 දං සම්පත්තොති පදෙ කත්තා. ඉද්දතිති පදං සම්පත්තොති
 පදෙ කාලසත්තම්. යස්මාති පදං සම්පත්තොති පදෙ ක්‍රියාපර
 මසනං. සම්පත්තොති පදං කතතුවාවකං කිනක පදං. තස්
 මානි පදං කර්ස්සාමිති පදෙ සෙත්තු. තස්සානි පදං අත්ථවණ්ණ
 නංගුති පදෙ සම්බන්ධො. අත්ථවණ්ණනන්ති පදං කර්ස්සාමි
 ති පදෙ කම්මං. පොරණසකථානගන්ති පදං විගාහිත්වානි ප
 දෙ කම්මං. සබ්බෙහිති පදං ගාරවන්ති පදෙ ආධාරෙ. ගාර
 වන්ති පදං කත්වානි පදෙ කම්මං. විගාහිත්වා කත්වානි පදව
 යං කර්ස්සාමිති පදෙ සුඛිකාලක්‍රියා. අභන්ති පදං කර්ස්සාමි
 ති පදෙ කත්තා. සමාහිතොති පදං තුම්හෙති පදස්ස විසෙසනං.
 තුම්හෙති පදං සුණාරානි පදෙ කත්තා. තන්ති පදං සුණාරානි
 පදෙ කම්මං. සුණාරානි කත්තුවච්ඡකං ආධ්‍යානපදං. පච්ඡිම
 නගෙපන විගාහිත්වානි පදං කර්ස්සාමිති පදෙ සුඛිකාලක්‍රියා.
 කත්වානි පදං සුණාරානි පදෙ සුඛිකාලක්‍රියා.

සංවණ්ණනාරම්භෙ අයමාචරියො පමන්ඛන්ධානාදි අවත්වා
 විභවගස්ස දෙසනාකාලෙ භගවතො ගුණානුරූපං ථොමනව අ
 න්තනො පටිඤ්ඤානව සොනබ්බහාවෙ කාරණව සන්කච්ච සව
 නො සොතුං නියොජ්ඣව දස්සෙත්තො චතුසච්චදසොති ආ
 දිමාහ. එත්ථති තස්සෙව සමනන්තරන්ති දෙසනාකාලො ද
 ස්සිතො. උපෙතො බුඛබ්බිමෙහි අසාරසන්ති ග්‍රායකොති එතෙ
 න ථොමනං දස්සිතං. තස්ස සංවණ්ණනාත්තමොතොදිකා පටි
 ඤ්ඤානං දස්සිතං සබ්බිමෙගාරවංකත්වා කර්ස්සාමිති පදෙත
 යොතබ්බහාවෙ කාරණං දස්සිතං. නංසුණාරි සමාහිතොති පදෙ
 න සොතුං නියොජ්ඣනං දස්සිතං. අථවා, පොරණසකථානගං
 විගාහිත්වා කර්ස්සාමිති පදෙත-සන්කච්ච සවතෙ කාරණංදස්සි

නං. සබ්බමෙගාරවංකත්වා නරසුණාරාති පදෙන සොභංකි යොජනං දස්සිතං. (ඔක්කොට්ඨකමත්ථයොජනා සමත්තා.)

(1) ඉදං අත්ථවණ්ණනං කරොත්තො පචක්ඛතොති ආදිමාහ. විශුද්ධිණ්ණකම්මකොති එත්ථ ඉතිසද්දෙ ආදිසද්දෙපොතකො පකාර ත්ථපොතකොවා තස්මා පචක්ඛන්ධා පෙ- විශුද්ධිණ්ණකම්ම කො එවමාදි එවං පකාරං ඉදංවචනං සුත්තත්තභාජනියං තා මාති අපො. අථවා. ඉති සද්දෙ නිදස්සතො තස්මා පචක්ඛන්ධා පෙ- විශුද්ධිණ්ණකම්මකො ඉතිඑවංපදං ඉදං සුත්ත ත්ත භාජනියං තාමාති අත්ථො. ඛන්ධවිහංගෙ ඉති පදං සුත්ත ත්තභාජනියන්ති පදෙ සමුඛාධාරො. සුත්තත්තෙ වුත්තනායෙ න ඛන්ධා භාජනියන්ති එත්ථාති සුත්තත්තභාජනියං. තත්ථා ති සුත්තත්තභාජනියෙ විනිවිජ්ඣො වෙදිතබ්බො. අථවා. ත ත්ථාති පචක්ඛන්ධාදි පදෙසු නිඛාරණං. පමාති පදෙන ගණ න පරිච්ඡේදෙ වෙදිතබ්බො. ගණිතොති “ගණනං.” පරිච්ඡි ප්පතං “පරිච්ඡේදෙ.” ඛන්ධානං ගණනෙන පරිච්ඡේදෙ “ග ඣනපරිච්ඡේදෙ.” තෙන පමාති පදෙන නතො පචක්ඛන්ධ තො හෙයා ඛන්ධා නඅත්ථි උභංනාත්ථි ඉති අභිප්පායං ගඟවා දස්සෙති. ඛන්ධාති පදෙන පරිච්ඡින්නධම්ම නිදස්සනං වෙදි තබ්බං. පරිච්ඡින්නධම්මාති “පරිච්ඡින්නා.” පරිච්ඡින්නාව තෙධම්මාවාති “පරිච්ඡින්නධම්මා.” නිදස්සිතොති “නිදස්ස නං.” පරිච්ඡින්නධම්මානං නිදස්සනං “පරිච්ඡින්නධම්මනිදස් සනං.” අථවා. ඛන්ධාති පදං පරිච්ඡින්නධම්මනිදස්සනං. ප රිච්ඡින්නධම්මං නිදස්සෙති “පරි- පෙ- නිදස්සනං” තත් පචක්ඛන්ධාති පදෙ. විප්පමානො අයං ඛන්ධ සද්දෙ සම්බහුලෙ සු ධානොසු අත්ථෙසු වාචකභාවෙන නිපතති. තිසිති සද්දෙ එ න්නාති ‘ධානං’ අත්ථො. රුළුතියන්ති එත්ථ ඉතිසද්දෙ ධානොසු ති පදස්ස සරුපනිදස්සනං. ඛන්ධසද්දස්ස රුසිආදිඅත්ථානං වාචකභාවං පයොගෙන සාධෙනො සෙයාරාපිති ආදිමාහ. හි සම්චිං. සෙයාරාපි පෙ- ගච්ඡිති ආදිසු පයොගෙසු රුසිතො ඛන්ධො නාම. මහාසමුද්දෙ උදකස්ස පමාණංගණ තුං සුත්තලෙන නාසුකරං. ගණතුන්ති පදං න සුකරන්ති ප දෙ සම්පද්ධතං. අථවා, මහාසමුද්දෙඋදකස්ස පමාණං ගණතුං ගණනංපුගගලෙන නසුකරං භාවෙනුං පච්චිතො. ආලකකාති* ව තුණ පත්ථා ආලකනංනාම. ඉති සද්දෙ ගණතුන්ති පදෙ ආ කාරො. අථවොති සම්චිතො. නාහිති ආදි දළුතිකරණං. සවා යං ඛන්ධ සද්දෙ ඉධ පචක්ඛන්ධාති පදෙ රාසිතො පණ්ණිතෙන

*වතරෙදෙණ ආලකකානාම (කමොප මරම පොත්ථකෙසු)

କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ବୋଲି କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

5

අධිපතෙහො. හි සවිචං අයං බ්‍රහ්මණොනාම ප
 ණිතෙනා වෙදිතබ්බො. බ්‍රහ්ම සද්දෙන චචන්ඨො අතෙථා “බ්‍ර
 හ්මණො.” පිණෙඛා සංඛිතො අත්ථො පිණ්ණො. පුගත්ථොති
 ආදිතස්සෙව වෙච්චනං. පුගො අත්ථො “පුගත්ථො.” ඝට්ඨො
 අත්ථො “ඝට්ඨත්ථො.” රාසිඵච අත්ථො “රාසත්ථො.” රාසිල
 ක්ඛණං ඵතෙසත්ති “රාසිලක්ඛණො.” ඛත්ඛත්ථොනාම කො
 ඝාසත්ථො ඉතිපි චචනං චත්තුං චිට්ඨති. කොඝාසො ඵච අ
 ත්ථො “කොඝාසත්ථො.” අපි සද්දෙ අපෙක්ඛො. ලොකස්මිං
 හිති ආදි දළභිකරණං. හි සවිචං ඉණං ගහෙත්වා පරෙති වො
 දිගමානා ජනා ඉති චචනං චදත්ති ඉති ඵචං රාසිපෙ
 චිට්ඨති. චිතිඛත්ඛෙති චිතිකොභ්‍යාසෙති. ඵචමෙත්ථාති ඵචං
 චුත්තනසො ඵත්ථ රූපක්ඛත්ඛොති ආදි පදෙසු අත්ථො පණ්ඨි
 තෙන වෙදිතබ්බොති සම්බත්ඛො. ඵත්ථාති පදං වෙදිතබ්බො
 ති පදෙ අඛාරො. රූපක්ඛත්ඛොති රූපක්ඛත්ඛො නාමරූපා
 නාං රාසි රූපානාං කොභ්‍යාසො.

ඉදහි පාලිනගෙන පවතිනෙකු බිම්ම පරිච්ඡේදය දක්නෙන්
තො එත්තාවනාහි ආදිමාන. එත්තාවනාහි පදය උද්දෙසමත්
තෙන දක්නෙහිති පදෙ කරණං. සම්මායවුනෙහිති පදය පරිපිණ
බෙහා, දක්නෙහිති පදවගෙ කත්තා. සොයන්නිපදය රුපරාසිති
පදස්ස විසෙසනං. උපාදයරුපත්ති ඉති සද්දෙ විහත්තොති ප
දෙ නිදස්සනං. ඔකාසෙසුති පදය විහත්තොති පදෙ ආධාතො. අ
වකසුති විහර්ජනා ක්‍රියා වත්තත්ති තෙසු අතිනාදිසුති “ඔකා
සා.” විහත්තොති පදය රුපරාසිති පදස්ස විසෙසනං. එවං ප
තෙදෙ යස්සෙසො “එවංපතෙදෙ.” නත්ති රුපරාසිං. අපිචාති
අපරොතයො. එත්තාති එතස්මිං බත්තසද්දෙ වෙදිනබ්බොති
පදෙ විසයාධාතො. රුපකඛණොති එත්ථ ඉතිසද්දෙ තාමවාච
කො රුපකඛණොතාමාති අත්තො. එවං පිතිඅපි සද්දෙ ධුබ්බෙ
වුත්තතං අපෙක්ඛති. නත්තාතිවා තෙසු නත්තකතමොති ආ
දිපදෙසු ආධාතො. බිම්මානං පරිච්ඡේදෙ “බිම්මපරිච්ඡේදෙ.”
නත්තාති නස්මිං නත්තකතමො රුපකඛණොති ආදි වචනෙ විනි
ච්ඡයො වෙදිනබ්බො. නත්තාතිවා තෙසු නත්තකතමොති ආදි
පදෙසු නිඛාරණං. කථෙතො කාමෙතිති “කථෙතොකාමො.” ක
ථෙතොකාමස්සහාතො “කථෙතොකමං.” කථෙතොකමං එව “ක
ථෙතොකමං.” කථෙතොකමංනායපවත්තාසුචිජා “කථෙතොක
මංනාසුචිජා.” නත්තාති තස්මිං යංකිච්චරුපත්ති ආදිවචනෙ විනි
ච්ඡයොවෙදිනබ්බො. නත්තාතිවා තෙසු යංකිච්චරුපත්ති ආදිප
දෙසු නිඛාරණං. යංකිච්චි පදය අනුප්පෙද්ධං අනව

6

අ භි ධ ම ම

සෙසෙක පරියාදිනා “අනවසේසපරියාදිනා.” අතිසමෙතපස ප්‍රජාති “අනිප්පසමෙතා.” අර්ථා. අතිප්පෙතත්ථං රූපං අති ක්කමිතො හප්පති පවත්තිති “අනිප්පසමෙතා.” අනිප්පසමා සංසිද්ධං නිවත්තනං “අනිප්පසමානිගමං.” අවසෙතෙන පරි ග්ගයො “අවසෙසපරිග්ගෙතො.” තත්ථයංතිමිරූපත්ති අදිව චනෙ වුත්තරූපංකෙනතෙතො කෙනසනාවෙන රූපංතාමඉති පු ච්ඡා. රූපපනතෙන රූපපනසනාවෙන රූපං රූපංතාම. අත් තනොවචනං පාලියා සාමධන්තො වුත්තං තෙනත්ති අදිමාග. හි සම්චං. නිවං පෙ වුච්චති ඵනං චචනං ගගවතා වුත් තං තික්ඛවෙ තුම්හෙහි රූපං රූපත්ති වදථ තං රූපං නිවතෙන කාරනෙන වදථ. අර්ථා. සික්ඛවෙ රූපං නිවතෙන කාරණෙ න රූපං තංකාරණං තුම්හෙ වදථ සික්ඛවෙ සංධම්මපානං යස්මා රූපති ඉතිබො තස්මාඵව තංධම්මපානං රූපත්ති පණිතෙනවු ච්චතිති යොජනා. ව සද්දෙ වචනාලංකාරො. ඉති සද්දෙ ත සමා සද්දෙන සමානතො. තෙනාති තස්මාති අතො වෙදිතබ්බො. තත්ථාති නිමාති අදි පදෙසු නිබාරණං. රූපතිති ඵත්ථ චචනෙ ඉතිති පදං කාරණද්දෙසොහොති. කාරණස්ස උද්දෙ සො “කාරණද්දෙසො.” සංධම්මපානං යස්මා රූපති තස්මා තංධම්මපානං රූපත්ති පණිතෙන වුච්චති ඉති අතො. යස්මා ති පදං අප්කාසර්ත්වා යොජ්නං. ඉති සද්දස්ස යස්මාති අතෙ ව ත්තතෙතො යස්මාති පදංවුත්තංහොති. ඉති සද්දෙපන යස්මා ති සද්දෙන සමානතොති වෙදිතබ්බො. රූපතිති පදස්ස කුප් පතිති පෙ ගිජ්ජති ඉති අතො. කුප්පතිති අදිවචනෙ වි නිව්ජයො විකාශං අතන්දුවර්ගෙන වුත්තො. ඵවත්ති පදං නි දස්සනං. ඵත්තතෙන සාතෙනාති ඵත්තතෙන කාරණෙන. ඵත්තතෙන සනාවෙනවා. රූපනං ඵව ලක්ඛණං “රූපනල ක්ඛණං.” හි සම්චං ඵනං රූපං රූපනලක්ඛණං.

සිතෙනරූපතිති අදිපු පන විනිවිජයො වෙදිතබ්බො. තිණ්ණං තිණ්ණං ගිති පාකවකාරණං. යස්සාති නිරයස්ස. තත්ථා ති ලොකත්තර්ක නිරයෙ. තෙනි සත්තා. සංසර්පත්තාති ග ච්ජත්තා. ගත්ථපාසගතාති ගත්ථසම්පංගතා. අර්ථා තද්. නොති අම්හෙහි ගතෙමාලබ්බො. තත්ත බොවවාති තස්මිං සාතෙ බාදනත්ථං ගණතිතුංවාගමිත්තා, තත්ථබොවතාතිපි පාසො. ප වචවායමානාති පවචවා ඉති කුරුමානා. ඵවතති අදි නිගමනං. ගිමස්ස පාතො “ගිමපාතො.” ගිමපාතෙන සිතලො “ගිමපාත සිතලො.” තත්ථ ගිති අදි දළභිකරණං, හි සම්චං තත්ථ මහිංසක රසාදිසු. හිත්තමච්ජත්තම “හිත්තමච්ජත්තං.” හිත්තමච්ජත්තං.

සම්මොක්ඛවිද්‍යාදායී අත්ථගොප්පණා.

7

සරීරං යෙසං තෙ “නිත්තර්ථන්තසරීරා.” ඒවිහක්ඛයං පිති අපි සදෙදි නකෙවලං දුක්ඛප්පත්තමත්තානි සද්දෙති. තත්ථස්මිති හි සම්මිං. තත්ථ අවිච්ඡේදානිරයෙ.

සුඤ්ඤාදායී “සුඤ්ඤා.” සුඤ්ඤාව භෞරුකෙකාවානි “සු ඤ්ඤා.” අදිත්තොව සො සුඤ්ඤා රුකෙකාවානි ආදි පෙරුකෙකාවා. තත්ථ හිති හි සම්මිං. තත්ථ කාලකප්පිනාදිසු. වා ලිකාවිතලං “වාලිකාතලං.” තස්සානි කාලකප්පිනාදිසු අත්තන්ති තද්දා. කාලකප්පිනාදිසු. පෙතො අස්මිං හත්තෙති පෙතො ආහ. ඵලං නිං. පරිගෙහසි ඉති හිත්ථු පුච්ඡිංසු. පානි යං. පරිගෙහසි හත්තෙති පෙතො ආහ. අයං ගම්භා පෙරුකෙකාවානි හිත්ථු පුච්ඡිංසු. උදකං නාලිපකප්පති නාසම්ප ජ්ජති හත්තෙති පෙතො ආහ. තෙනානි ගම්භාපිඤ්ඤා ගම්භානි රෙ නිපජ්ජ, තෙ නවමුඛෙ මයං පානියං ආසිම්පසාමානි හිත්ථු ආ හංසු. භොති පෙතො. තස්සානි පෙතස්ස. උදකානි ආසත්තා තෙති තයා. පෙතො ආහානි සම්මිඤ්ඤා. පෙතොනි පදං ආසිත් ත ඉති පදෙ කරණං. ආසිත්තඋදකතොනි පදං අභිපසන්තමත් තම්පිති පදෙ අපාදනා. අභිපසන්තමත්තම්පමා භූමිපිති උදකං පරගලං. අත්තොකසුඤ්ඤා සචෙ ගතං සචෙ පවිඤ්ඤා.

එත්ථවානි ඛංසාදිසු නිධාරණං. තෙනානි ආහපෙන. තත්ථ තොනි වාඤ්ඤාප්පසම්පන්නා. තස්සානි පවිඤ්ඤා. තස්මිං පිති සා වස්සෙ. තෙනානි තෙන පුත්තොන සම්මිං. තෙනානි * සිරිසපා නං. තෙනාපරන්ති අනිත්තානාගතපච්චිප්පත්තන්ති වචනතො පරං තදෙවරුපං. තෙනානි වතුක්ක දුක්කතොපරං. තත්ථා නි තදෙකප්පිනිති. ආදි වචනෙ විනිච්ඡයො වේදිතබ්බො. ස ඛිඛං පෙතං පෙරුකෙකාවානි ඉදංවචනං හගවතා වුත්තං හොති. එතෙනානි සම්මිඤ්ඤා පෙරුකෙකාවානි වචනෙ න දස්සිතන්ති පදෙ කරණං, නානි ආදි දල්හිකරණං. යථා ව රුපං රුප්පණං පෙරුකෙකාවානි දස්සිතං හොති එ චං වේදනා පෙරුකෙකාවානි දස්සිතං හොති වේදනාක්ඛන්ධාද යොනි දස්සිතං හොති හම්මිඤ්ඤා. නානි ආදි දල්හිකර ණං. තත්ථානි තස්මිං තත්ථ කතමන්ති ආදි වචනෙ විනිච්ඡයො වේදිතබ්බො. ඉදං වචනං හගවතා වුත්තං හොති. ඉති සද්දෙ ඉදන්ති පදස්ස සරුප නිදස්සනං. යථා ව එත්ථ අනිත්තන්ති ඛංස සෙ වත්තාරොව මහාභූතානි ඉදං අනිත්තන්ති වුත්තං රුපස්ස ස භාවදස්සනං හොති එවං සම්මිඤ්ඤා අනාගතන්ති ආදිසු ඛංසෙ සු නයො වේදිතබ්බො. වත්තාරොව මහාභූතානි ඉදං අනාග

* සිරිසපානං. (කම්මොප්පෙරුකෙකාවානි)

8

අ භි ඛ ම ම

තත්ති ආදී වූත්තං, රූපස්ස සභාව දස්සනත්ති වේදිතබ්බත්ති අ
බ්ථපායො. ඉමිනා වස්තූරො මහාභූතානිති පදෙන සභවා ඉ
දං අබ්ථපායං දස්සෙති. අනාගතව භූතානිවෙව භූතානි උපාද
ය නිබ්බත්තව. දුරස්තතිකම්පි භූතානිවෙව භූතානි උපාදය නි
බ්බත්තවාති යොජනා. නාහිති ආදී දල්හිකරණං. ඉති සද්දෙ
ඉදත්ති පදස්ස සරූපං. එතෙවාති අතිතකොසාසෙ එව. තිත්
ති පදං ගතත්තිපදෙ ආකාරො.

වත්තාරොව පෙ පෙ උපාදරූපත්ති එතෙව ගණනං ග
තත්ති යොජනා. උපාදරූපත්ති එතර ඉතිසද්දෙ නිදස්සනත්
තො. සබ්බත්තවාති අනාගතවසෙන සබ්බගතිතත්ති ආදී පදෙසු.
ඉදංපත්තාති ඉදං රූපං දුම්ඛං. තංහිති හි සච්චං තං අතිතානාග
තපච්චුප්පත්තරූපං. පටිසන්ධිතොහිති ආදී විත්තාරො. වුති
පටිසන්ධි අත්තරෙති වුතියා පටිසන්ධියාව වෙමජෙකි. අභිධම්
ම නිද්දෙසෙපනා, රූපං බණෙන පරිච්ඡින්නත්ති සම්බන්ධො.
තයොහිති ආදී විත්තාරො. තත්තාති කස්මිං සුත්තත්තභාජති
යෙ නිද්දිඨිත්ති පදෙ ආධාරො. ඉදං භාජනිකං කිවාපි සුත්තත්
තභාජනිකං නාම. එවං සුත්තත්තභාජනිකභාවෙසත්තෙපි අභි
ධම්ම නිද්දෙසෙනෙව අභිධම්මස්ස විනිච්ඡයෙන කප්පෙනෙව
අතිතා පෙ පෙ රූපං සභවතා නිද්දිඨිං ඉති පණ්ණිනෙන වෙ
දිතබ්බත්ති යොජනා. ඉදංහිති හි සච්චං. ඉදංරූපං. එකොඋ
තු “එකඋතු.” සභාගොව යො එකඋතුවාති “සභාගඑකඋ
තු.” සභාගඑකඋතුනො සමුද්ධානං සභාග පෙ සමුද්ධා
නං, සුබ්බාපරිඤ්චෙනාති සුබ්බාපරකාලෙසු පවත්තිවසෙන ප
වත්තමානම්පිති අපිසදෙද අරුපිසුවනතො. තතොති පච්චුප්ප
ත්තතො. එකච්ඡිව එකපවනව එකසමාපත්තිව එකච්ඡි පෙ
පත්ති. එකච්ඡි පෙ පත්තිති සමුද්ධානං එක පෙ සමුද්ධා
නං. එකච්ඡිති පච්චාරවසෙන වුත්තං. එකපවන
සමුද්ධාතත්ති මනොවාරවසෙන වුත්තං. තතොති පච්චුප්පත්ත
තො. තසායා කම්මසමුද්ධාන රූපස්ස අනිතාදි සභාවො පණ්ණිතො
හි වේදිතබ්බො. අපිචාතිඅපරොනායො. ගෙතුව පච්චයොව ගෙ
තුවපච්චයා.” ගෙතුවපච්චයානං කිච්චං ගෙතු පෙ කිච්චං
අතික්කත්තං ගෙතුවච්චයකිච්චං අස්ස රූපස්සාති “අතික්කත්
තගෙතුවච්චයකිච්චං.” නිසිතප්පනක උපත්ථිකකකිච්චත්ති අ
නො. සස්ස අත්තතොනිච්චං “සනිච්චං.” සනිච්චස්ස කරණ
ක්ඛණො “සනිච්චකරණක්ඛණො.” සභවා කිච්චෙන වත්ත
තිති “සනිච්චං.” සනිච්චස්ස බණො “සනිච්චක්ඛණො.” ත
තොති පච්චුප්පත්තතො, එතරවාති අධානං සත්තති ආදී කරා

සම්මොක්ඛයොදනී අත්ථකොප්පයා.

9

සු නිඛාරණං. බණ්ඩාදී කථාවානි ආදී සද්දෙන අනික්කත්තකොතු පච්චයනිවිචන්ති ආදී කථා සංඛ්‍යායානි. සෙසානි අභාසත්තනි ස මයකථා. තාසුනි නිප්පර්යාය කථාසු. ඉධානි සුත්තත්ත භාජනී යෙ. භිනුදුකනිද්දෙසෙ විනිවිජ්ජයා වෙදිනබ්බො. බහුසු සුත්තො සු පච්චන්තං සාමි චචනං. චුච්චනි අනෙතානි 'චචනං.' සාමිස්ස චචනං 'සාමිචචනං.' අපරස්සාපිනිති ආදී. භිනි දල්භිකරණං.

එත්තකමොති තෙසං තෙසං සත්තානුත්ති ආදීනා ඒ භෙව පඤ්ඤිති ආදී චචනං සමත්ථත්තො එත්තකොනුත්ති ආදී මාභ. හි සම්මං එත්තකොනු තෙසං තෙසං සත්තානුත්ති චච තෙත. අපරස්ස අපරස්සානි දීපනං "අපරදීපනං." නිමෙතො නානි එතෙන රුපෙන නිම්පයොජනං. නං කොච්ඡි කොච්ඡුත් ගලො නං අනිඨරුපං. එතදෙවානි අනිඨන්ති චචනං. නං එ කත්තෙන කම්ම සමුච්ඡානෙසුනි නිඛාරණං. රුපාසද්දනි ඉදං චචනං අස්ස භිනු රුපස්ස සභාව දීපනං. ඉමස්මිංහිති හි සම්මං. භිනුන්ති ඉමස්මිං පඤ්ඤං පෙ භගවතා විභත්තා. ඉමස්මිං පන පදෙති පණිතන්ති පදෙ. යථා ච කම්මපෙසු ඉඨානිවිධිතා අත්ථි එවං උතු පෙ අත්ථි පටිවිභත්තන්ති විසුං කත් වා විභත්තං. විකණ්ඩවාදී පන ඉඨා පෙ නානි අනිපේ ගුච්ඡානිති ආභානි යොජනා. ඉඨානිධිං නාම තෙසං තෙසං ස ක්කානං රුච්චසෙන භගවතා කප්පිතං. යථාභානි භගවා යථා නිං ආභ. භගවා මනාපපරිශන්තං පෙ අමනාපා හො ත්තති ආභ. මනාපච නං පරිශන්තවානි 'මනාපපරිශන්තං.' මර්යාදගුතා මනාපන්ති අක්කො. වදම්නි පදෙ කමමං. එව ත්ති ඉමස්මිං සුතෙන චුත්තනගෙයා. නානිති පඤ්ඤ නිශාචසෙ සනං. යස්මා අක්කාදෙති යස්මාචා මනොගණ්ඨනි තස්මා නානි ති සම්බන්ධො. රුපාදයොති පදං අස්සාදෙතිති පදෙ කම්මිං. තත්ථානි රුපාදීසු. පච්චත්තවාසිනංහිති ආදී දල්භිකරණං. තෙ සත්ති මජ්ඣිම දෙසවාසිතං. ඉතරෙසන්ති පච්චත්තවාසිනං. නානිති මොර්ථොදාදීනි.

සො විකණ්ඩවාදී නිමිත්තං පෙ විදෙසිති සකවාදිනා විත්තබ්බො. ආම තානී ඉති විතණ්ඩවාදී ආභ පුන තපෙව පෙ නිබ්බාණං නාම පෙ අනිඨං නාම ඉති පන් ගොසකවාදීනා පුච්ඡිතබ්බො. ජාතමාතො විකණ්ඩවාදී ඉඨ තති වකඛති, එකො පෙ එකෙහිති එතං චචනං නාම ච අත්ථි සම්බන්ධො. එකො පුග්ගලො අත්ථි චිත්තා තච නිබ්බා භෙන අලං සුත්තං. ඉති චචතෙන කප්පිති සම්බන්ධො. එ තස්ස පන පුග්ගලස්ස වසෙන පෙ හෙතු එතං නිබ්බා

ණං එවං අනිසංසාරාදිනා පණ්ණිනොන නාගතොනබ්බන්ති සම්බන්තො. එසො හිති ආදී දළහිකරණං. හි සච්චං එසො පුග්ගාලො. ඉඨානිඨාරමමණොපනා පාටිසෙක්කං විහත්තං, අනි, අභිකථාචරියෙහි විහත්තං පකාසිතංවා අනි. ඉතිසදෙදු පරිසමාපනො. කස්ස පුත්තලස්සවසෙන පටිබ්බෙන ඉඨානිඨාරමමණං විහත්තං ඉති පුච්ඡා. මජ්ඣිමක සත්තස්ස වසෙන ඉඨානිඨාරමමණන්ති සම්බන්තො. ඉදංහිති ආදී දළහිකරණං. හි සච්චං ඉදං ඉඨානිඨාරමමණං අනි-පෙ-වසෙන අභිකථාචරියෙහි නවිහත්තං. හි සච්චං තෙසං මහාසම්මතාදීනං දිබ්බකප්පං පි දිබ්බසද්ධි සංපි ආරම්මණං අමනාපං උපඨාති. ඉදං ඉඨානිඨාරමමණං අනි පුත්තලානං-පෙ-නවිහත්තං. අනාච පානාච ‘අනන පානං’ දුල්ලතං අත්තපානං යෙහි තෙ “දුල්ලං භතතපානං.” තෙසංහිති හි සච්චං තෙසං අනිදුග්ගතානං. ඉදං ඉඨානිඨාරමමණං මජ්ඣිමානං-පන-පෙ-ලභමානවසෙන විහත්තන්ති සම්බන්තො. ගණක-පෙ-වාණිජාදිකන්ති පදං ලභමාන ඉති පදෙ සම්බන්තො. ඉදං අනිඨන්ති පදවයං ලභමාන ඉති පදෙ සම්මං. ගණකමහාමත්තොච සෙසීච කුට්ඨිකොච වානිජොච ‘ගණක-පෙ-වානිජා’ තෙ ආදයො යෙසං තෙ ‘ගණක-පෙ-වානිජාදයො.’ ලභිතො ලභමානං. භාවෙ මානපච්චයො. ලභමානස්ස වසො පටිබ්බො ලභමානවසො. එරුපාහිති හි සච්චං එරුපා සත්තා. තිපිටක දුළාභගණෙතෙ පන ඉඨා-පෙ-දුසස්සතිති ආහ. විපාකවසනෙතෙ පන විපාකපටිබ්බෙනෙතෙ එතං ඉඨානිඨානාම එකත්තතො පරිච්ඡේදනි වචන්තීති. හි සච්චං විපාකවත්තං වචෙතං පුත්තලො නසස්සා. සචෙති ආදීනා වචෙතං අසක්කුණ්ණොචං සදුපති. නිවාපිති අරුචිසුචකණේ නිපාතො. හි සච්චං විච්ඡාදීකා නිවාපි පිදහන්ති ආපඤ්ඤාති. පකෙත්ති. නොසත්ති චිත්තාදීකානං. කුසලවිපාකවසනෙතොති පදං ගොතති පදෙ භානියාවසෙතං. තෙසන්ති ගුරුසුකරදීනං. තස්සාති ගුරුස්ස. අස්සාති සයාපිතසුකරස්ස. *පොදිමමානස්ස ජනස්ස වක්ඛවාරෙහි සම්බන්තො. නංගංවාපනාති එත්ථවතෙ හෙසිමි නයො පණ්ණිනොන නාගතොනබ්බො.

හි සච්චං භගවා සම්මුතිමනාපං නාහිකුති පුග්ගාලමනාපං පන නංගංවාපන ආදීනා හිකුති. තෙසා චුතොනා ‘තෙසිමො,’ තෙසිමොච සො නායොවාති “තෙසිමනො.” මජ්ඣිමක සත්තස්ස විපාකස්සව වසෙන වචන්තිතං ආරම්මණං ගතොනො තෙසං

* පොදිමමානස්ස (කම්බොජ මරමිම,)

සම්මොහවිද්‍යාදායී අත්ථකෝපයා.

11

තෙසං සත්තානං සුදුන්නිව ආදීනා චුත්ත තඤ්ඤානි අත්ථො. ස මිමුතිව තං මනාපංවාති 'සම්මුතිමනාපං.' මල්කීමක සත්තස්ස විපාකස්සව වසෙත වචන්ජිතං මනාපත්ති අත්ථො. චුත්තලෙභි මනාපත්ති ගතිතං 'චුත්තලමනාපං.' තංතං වාපන වසෙතො වාති පදං කථෙ තඤ්ඤානි පදෙ තතිඤ්ඤානං වසෙසනං. තෙරසිකා නං ගීති ආදී විත්ථාගො. ගී සම්මිං තෙරසිකානං රූපං. තත් ති තෙරසිකානං තං රූපං උපාදාය නාගසුපණ්ණානං රූපං ප ඡේතං නාම. තීරම්භානෙසුති නිධාරණෙ හුම්මං. තෙසත්ති නාගසුපණ්ණානං. තෙසම්පිති පෙතානං රූපං. තෙසම්පිති පදෙස ජාතපදනාරූපං. තෙසම්පිති ගාමකෝපකානං රූපං. තෙසම්පිති ජනපද සාමිකානං රූපං. තෙසම්පිති පදෙස රජුතං රූපං. තස්සාපිති වස්සවත්තීරකෙසු රූපං. තෙසම්පිති හුම් දෙවනානං රූපං. තෙසම්පිති වාතුම්මකාරජානං දෙවනං රූපං. දුප්පර්ග්ගහවිභේදනානි පදං දුප්පර්විච්ඡිකිතායාති පදෙ විසෙසන ගෙතු. පර්විච්ඡිකිතා ගහණං 'පර්ග්ගකො.' දුසෙසන පර්ග්ගකො 'දුප්පර්ග්ගකො.' සො ඤෙව අත්ථො දුප්ප ~~පෙ~~ ගඤ්ඤා දුක්ඛෙත පටිච්ඡිකිතයති 'දුප්පර්විච්ඡිකිලත් ඛණං'. දුප්පර්විච්ඡිකිත්සෙව සාප්ථො දුප්පර්විච්ඡිකිතා. ලක්ඛණ ස්ස ඉන්ද්‍රියාදිසංඛාරස්ස දුප්පර්විච්ඡිකිතා 'ලක්ඛණදුප්පර්විච්ඡිකිතා.' ඔද්ධාරිකං රූපං සත්තිකෙති හගවතා කපිතත්ති සම්බන්ධො. නිශ්ශාන්තවිභානෙපිති නිගමනවිභානො. අපිසදෙද අරුපිසුච තත්ථො. නානිශ්ශාතිතත්ති නිගමනං නකතං. ගීති සම්මිං. තත්ථාති තස්මිං දුට්ඨෙ දුරෙ නිධාරණං. තත්ථාති පදෙසු. කිත් තකතොපඤ්ඤා ~~පෙ~~ දුරෙ නාමාති පුච්ඡා. පකති කරායා ති පකතියා කරනොත කථෙත්තානං. තස්සාති සවනුපවාරස්ස ඔරතොරූපං සත්තිකෙ නාම. පරතො රූපං දුරෙ තාම. තත් ථාති සුබ්බ ඔද්ධාරික රූපෙසු නිධාරණං. කෙසාතිති ගී සම්මිං. කෙසාතිවිච්ඡෙත ගීඤ්ඤානො මිස්සකං කරොත්තො නායො ගතො පවෙසො. අථො ගීඤ්ඤානො විසු-කරෙත්තො ගතොති අත්ථො. අථො ගීඤ්ඤානොති විනාසෙතොති අත්ථො. ඉධප නාති තංතංවාපන රූපං උපාදායාති විච්ඡෙත. ගීති ගීසම්මිං. ඵ ත්ථාති තංතංවාපනාති විච්ඡෙත හගවතා දස්සිතං. අත්තතො ගීති ආදී විත්ථාගො. ගී සම්මිං. කුම්භිගහස්ස සත්තස්ස රූපං සත්තිකෙ නාම. බහිසිතස්ස සත්තස්සරූපං දුරෙ නාම.

රූපස්සන්ධි නිද්දෙසො.

තත්ථාති සුබ්බෙදනාදීසු. පසාදකාඤ්ඤා පදං සංඛාතාති ප දෙකමිං. සංඛාතාති පදං අත්තිපදෙ විසෙසනං. තත්ථාති කා

සිංහාදිවේදනාසු. වෙන සිකාති පදං සුඛාපනාති පදංසා විසෙස
නා. නතරාති පවිච්ඡානනවේදනාදියු නිඛාරණං. එකවිස
ය සමාසයාපවතතාවාති එකස්මිං ආරමුණේ සමාසොගෙන
පවත්නා. නන්තොති පවිච්ඡානනනො. ඛණාදිවසෙනාවාති ආදී
සද්දෙන හෙතු පච්චය නිවං අත්තානො නිවච්ච සංගහගති.
සතිච්චමාති වසද්දෙ ඛණතතය පරිශාපනතාව සුඛං පෙ
මඤ්චයනාව කුරුමානාවාති යොජෙතබ්බො. තත්තාති සත්තාති
ආදිවසෙන අතිනාදි භාවෙසු නිඛාරණං. දුක්ඛා වේදනා ඔලා
රිකාති ආදිනිසභාවතො ඔලාරික සුඛමිභාවං දක්කෙතං වුත්තාති
තිසම්මතො. තත්තාති අකුසලාදිවේදනාදියු. සභරපේන ව
ත්තාති 'සදරපා'. සදරපො එව අත්තො 'සදරපො.' දුක්ඛා අති
යො විපාකො එතිස්සාති 'දුක්ඛ විපාකා'. හානිකාය කම්මාදි
බසාපාරසංඛාතො උත්තාතො එතිස්සාති නිරුත්තාතො. හානී වි
පාකො එතිස්සාති 'අවිපාකා'. හානිකං අත්තං. දුක්ඛතබ්බං
'දුක්ඛමිං'. 'සමිතිති සත්තා'. පටාන භාවං නිත්තා 'පමිතිතා'. සිස
ච්චං, සුඛා වේදනාපි උපමුඛිතානං බාහුතං පච්චය භාවෙන
කායං බොහොති ආචලෙතිකායං එරති දුක්ඛා වේදනාපි විබා
සිකානං බාහුතං පච්චය භාවෙන කායං බොහොති එරතිති ස
ම්මතො. එරතිති පදං බොහොති පදංසා අදිප්පාය වසෙන වි
වරණං. සුඛංසිති ආදී දළතිකරණං. අභිසන්දියමානත්ති එරං
නා. වුත්තනායෙනොති සත්තාසේනා පමිතිතසේනාව. එක
තන නිමිත්තොයොති පමිතිකසිණ්ණො එක සභාවෙ නිමිත්තෙ
එව. එකො අත්තා සභාවො අත්තාති 'එකතතං.' එකත්තවතං
නිමිත්තංවාති 'එකත්තනිමිත්තං.' වරතිති පවතති. ආසවුප්පති
හෙතුතොති ආසවානං උප්පත්ති හෙතුතො. ආසවවාසො නාමාති
ආසවානං පවත්තනං නාම. තත්තාති තස්මිං වේදනාතබ්බාති නිද්
දෙසාසිකාපෙ. සිද්ධිති පදෙ ආධාරො. එකො දුග්ගලො කු
සලත්තෙ. කො විද්දෙනවසොති වේදනාත්තෙ කො වි
ද්දෙනොති සො දුග්ගලො කුසලත්තං. රක්ඛාමි ඉති ම
නාසිකාරොනා වේදනාතිකං සිද්ධිති විතාසෙතිති යොජනා.
සිසම්මං සුඛං පෙ සුඛමාති වචනං වේදනාතික
භවතො වුත්තං. තත්තොපෙ ආගතත්තාති වචනො
න එකො තං වචනං පටිකප්පති සම්මතො. සාහිති
සිසම්මං. සා අදුක්ඛම සුඛං. තත්තාති කුසලාදියු. සා සි
ති සිසම්මං. සා අබසාකතා. තත්තාති සුඛාදියු. කුසලතතික
ලක්ඛණොති කුසලත්තිකෙවුත්ත ලක්ඛණෙන. කුසලා
පෙ සුඛමාති යං පිය වචනා කුසලතතික භවතො වුත්තං.

සම්මොක්ඛයොදනී අත්ථසොප්පය.

13

තතු චචතෙ එකො පුග්ගලො වදනීති සම්බන්ධො. තත්තානි පදං වදනීති පදෙ ආධාරො. සොති සො පුග්ගලො කරොතොති සිද්ධිති නාමාති සම්බන්ධො. දක්ඛිති සුඤ්ඤාභාවතො දක්ඛං. තං තං භූමි විපාකොපතවාති තාසු තාසු භූමිසු විපාකොපතව. තා තොති අභිඤ්ඤා. ඉමිත්තානිති හිසම්මං ඉමිත්තානිත්තාපරො ඉමිත්තා නාමෙත කප්පෙනො පුග්ගලො නාමිති නාම. තංතිති හිසම්මං තං අනුසලං. තංතිති හිසම්මං ලොකුතතරං. ඉධපත්තසංගොපනො එකච්ඡො පුග්ගලො අහං ආවර්ගො අස්මි ඉති චක්ඛා චිවරතොතො පෙත්තකුක්ඛමිවායති. තත්තාති තාසු පටිපදසු නිබ්බරණං. එතෙතිති හි සම්මං එතෙ සුභතා භගවතො කපිතො. තත්තාති ලොක සංගහනදෙස සංගහනාසු. තත්තාති නිගතානිත තාසු. තත්තාති ද්විසම්මතානි ද්විසම්මතාසු. යාති යා වෙදනා. යාවෙදනා විපාකං අහං දෙති සාසුඛමො. චතුරිධිධෙසු කුසලෙසු නිබ්බරණං භූමිමං. සාපිති රූපාවචර කුසලො. සාපිති අරූපාවචර කුසලො. තත්තාති දුකමොදිසු. සාපිති තිවිධා කාමාවචර. තත්තාති දුකෙතක තිකෙතකාසු. තත්තාති අසංඛාරික සංඛාරිකාසු. සාපිති චතුර්විධාතකුසලවෙදනා. සාපිති තෙව සංඝං නාසංඝංතතකුසලවෙදනා. සාපිති විපස්සානාසංඝාතවෙදනා. සාපිති සොතාපතතිමග්ග සංඝාතවෙදනා. විපාකෙති නිබ්බරණං. සාපිති රූපාවචර විපාක වෙදනා. තත්තාති අනෙතකාදිසු. තත්තාපිති නිගෙතකාදිසු. තිසු ක්‍රියාසු නි නිබ්බරණං. කාමාවචර ක්‍රියාසාති නිබ්බරණං. සචෙ පිහිති හි සම්මං සචෙපි ගොතති. තෙසංපිති තිණ්ණං ජනානා. හිසම්මං එකො ජනො කාමග්ගෙ සචෙපි ගොති. තිසු ජනෙසු නි නිබ්බරණං. දුට්ඨානිති ආදී විත්තාතො. තත්තාති ලොකසංගහන දෙසසංගහනාසු. ඉති එවන්ති ඉති එවං නාමෙත භවිතම්බොති පදෙ තනිත්තාවිසේසනං. අනිගතකප්පභිතික අසංඛාරික සංඛාරිකකෙදන්ති පාසො සුත්තංවිස දිස්සති. අසංඛාරිකමප න සත්තික නාමාති එවං අනිගතො. කප්පභිතික ඉතිපාසො දිස්සති. ලොකසංගහනාදිසුවාති විසද්දෙ අනිගතකප්පභිතික පෙත්තකෙදව දිස්සම්මපසුත්තාදිගෙදමාති ගොප්තම්බො. අනිගතපෙත්තකෙදං දිස්සම්මපෙත්තකෙදන්ති පදවිසං අනුගත්තාති පදෙ කම්මං. එකෙක කොඨාස වෙදනාති එකෙකක්මි කොඨාසෙ වෙදනා. වෙදිතම්බොති පදෙ කම්මං. තං තං කොඨාසවෙදනාය එවාති තත්මි. තත්මි කොඨාසෙ වෙදනාය එව සත්තිකෙති වෙදිතම්බො. ඉතරවෙදනා දුරෙති පත්තිතො වෙදිතම්බො. වෙදනාත්මිති නිද්දෙකො.

සංඛාරකඩකිනිද්දෙසෙ විනිවිජ්ජයො වෙදනබ්බො, යාකාචි සංඝාතපදො වක්ඛුසෙසංඝාතො හගවා පරියාදීයති ගණකාති. අනිකාද්දෙසොති පදං නිද්දිසං ඉතිපදෙ තතියාචි සෙසතං. නත්ථාති වක්ඛුසම්ඵස්ස ජාති ආදිවචනො විනිවිජ්ජයො වෙදිතබ්බො. එත්ථවාති වක්ඛුසම්ඵස්සජාදි සංඝාත නිඛාරණං. නනොති පටිසංඝම්ඵස්සතො. තස්සායෙවාති සංඝාත එ ව. ඉදංපනාති පටිසංඝම්ඵස්සජාති වචනං. සප්පට්ඨාති හිති ආදි දළහිකරණං. එසාති එසා සංඝාත හගවතා වුත්තා. එතිස්සාති සංඝාත. වක්ඛුසංඝාතොති ආදි දළහිකරණං හි සම්මං. නයොතිති ආදි දළහිකරණං. පිඨිං වට්ඨන්ති නිවට්ඨන්ති 'පි ඩ්වට්ඨකා.' නත්ථාති පච්චාරික මනොචාරික සංඝාත. රජ්ජා ඉති ආදිවචනං දළහිකරණං. හි සම්මං රජ්ජත්වා උපතිජ්ඣායත්තං පුග්ගලං රජ්ජත්වා උපතිජ්ඣායති පුත්ගලො. න ත්වාති ඔලොකෙත්වා විජානතො. ඉදං වත්ථිං අධිප්පෙතත්ථි ස්වපත කාරණං. දහරෙසුති නිඛාරණං. ඉතර ඉති ක්ෂණික බොතං තුළං. එසො හික්ඛු ඔලොකෙසිති තංඉති පුච්ඡි. එසො හික්ඛු විසංගමිත්තො රගසම්පයුත්තවිසෙකන මං ඔලොකො සිංහෙසංඝාත ඉති සාඉති ආහ. තෙසුපිති හික්ඛුසු නිඛාරණං. ආම සාඉති මයා ඔලොකිතා ඉති හික්ඛු ආහ. කිමත්ථාය සා ඉති තයා ඔලොකිතා ඉති ඉතර හික්ඛු පුච්ඡි. මස්සං හගිති සරික්ඛකා හගිති සද්ධා ඉති සංඝාත තං ඉති අහං එව ඔලොකෙසිං ඉති සො සත්ථු ආහ. සාපනෙසාති පච්චාරික සංඝාතෙවිපත ආවර්තා ජව්වාපවත්තාසංඝාත ඉති දිපෙත්ති. ජවතා පවත්තාතිපි පාසො.

සංඝාතවිකල්ප නිද්දෙසො.

චෙතනාති වචනං හෙසිමකොචියා පඛාන සංඛාර විසෙක පඛානසංඛාරස්ස දස්සනවිසෙක හගවතා වුත්තං. හෙසිමකොචියාති පදං පඛානසංඛාර ඉති පදෙ ආධාරෙ. අථවා හෙසිමකොචියාතිපදං වුත්තත්තිපදෙ කරණං. වුත්තමත්ථං දළහං රෙහනා හෙසිමකොචියාති ආදිමාග. හි සම්මං හෙසිමකොචියා පාමිගං. ආගතා චෙතනා වත්තාරොව සංඛාර අත්තම සො වක්ඛුසංඝාතොති පදං උපප්පත්තිති යොජනා. හෙසිමකොචියාති පදං ආගතාති පදෙ තතියාචිසෙසතං. කරණංවා. අත්තමසොති පදං උපප්පත්තිති පදෙ තතියාචිසෙසතං. වක්ඛුසංඝාතොති පදං සධිත්ති පදෙ සහයොග තතියා සධිත්ති පදං උපප්පත්තිති පදෙ ක්‍රියා විසෙසතං. වත්තාරොති

සම්මොක්ඛනොදනී අත්ථසොජනා.

15

ලෙහනා ඵකන්තො ජීවිතං මිනසිකාරොවානී වත්තාරො සංඛාරොවානී සොජෙනධො. පාළියං ආගතානිපි අත්ථී. තෙසුනි පමසුවෙනාදිසු නිඛාරණං. ආසුහනථෙතානි පදං පාකවං. ඉතිපදෙ තනියා ඵසසුනං. පාකවණානි පදං පඛානානි පදෙහෙතු. අයමෙව ලෙහනා හගන්තා ගතිතා. තං සම්පසුත්තං සංඛාරානි තාය ලෙහනාය සම්පසුත්ත සංඛාරා. තායානි ලෙහනාය. ඉධාපිති සංඛාරකඛණි නිද්දෙහෙ.

(සංඛාරන්තන්ධ නිද්දෙහෙ. *)

තත්ථානි වක්ඛවිසුසුණන්ති ආදිවිවතෙ විනිවිජ්ඣො. තත්ථානි වක්ඛවිසුසුණාදිසු නිඛාරණං.

(විසුසුණන්තන්ධ නිද්දෙහෙ. †)

ඉදනි පමසුපි බෙහිසු පනිණ්ණං පණ්ණිනෙත ලෙදිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. ආකාරෙහිනි හෙදෙහි. තත්ථානි සමුත්තමාදිසු නිඛාරණං. සමායොගෙ උඨං ගමනං සමුත්තමො. තං තං පච්චිස සමායොගෙ සුරිමි හවතො උපගමනන්ති අත්ථො. සන්ධිඨො උත්තමො සමුත්තමො. අර්ථො. පච්චිනමිපි බන්ධානං සමුත්තමො උප්පත්ති සමුත්තමො. ගබ්භ සෙසකානං සමුත්තමො ගබ්භසෙසකාන සමුත්තමො. ගබ්භසෙසකානාං හිති ආදිවිත්ථාරො. බුද්දක මිකිකායානි පදං පානබ්බ ඉති පදෙ කරතා. පානබ්බමතො පානබ්බපමාණා ඉති වත්තා එතං රූපං අභිබ්බං සණ්ඨං පෙ-සං-බ්බමිකතනන්ති වචනං ආචරිතෙහි වුත්තං. සණ්ඨං සුචියානි පදං අත්තෙහි පදෙ සම්බන්ධො. උත්තමතායානි පදං සණ්ඨං සුචියානි පදං විසෙසනං. තමිපි වචනං පටිකපිත්තං බ්බමිකතනන්ති වචනං ආචරිතෙහි වුත්තං. කෙසන්ති පදං උච්චිතවානි පදෙ කමිමි. ගතිතෙහි ගහණි. ගහණි 'ගතිතං.' භාවෙනො. තණ්හානික සෙස අත්තෙහි පදෙ සම්බන්ධො. එකං කෙසං කෙසුතො උච්චිතවා ගතිතෙ තණ්හානි පායො සුඤ්ඤො. තමිපි වචනං පටිකපිත්තං ආචරිතෙහි වුත්තං. ථාලිකෙහෙහිනි අහරිත්ථා සම්බන්ධො. තණ්හානි ථාලිකෙහෙහෙහෙ. තණ්හානි කෙසෙස අත්තෙහිපදෙ සම්බන්ධො. තමිපි වචනං පටිකපිත්තං එතං රූපං බ්බමිකතනන්ති වචනං ආචරිතෙහි වුත්තං. ජාති අස්ස ඵලකස්ස අත්තී 'ජාති.' ජාතිස්ස උණ්ණා 'ජාතිඋණ්ණා.' සුමුථජාතියා ඵලකස්ස ලොමානි අත්ථො. තණ්හා?

* යොජිතායං පාළි අට්ඨකථානායමොලොකිත විත්තයනා ලෙඛන පමාදන්ති. † අසම්පි යොජිතො යථා වුත්තකෙත.

නී ජාති උණ්ණය. එක අංශු නොති පදං අග්ගෙහි පදෙ සම්බන්ධය. නම් නොනැති තංප්‍රා එතං රුපං. යථාපි තිලෙන ලක්ඛ විඤ්ඤානාච්චෙති උණ්ණං පසානානාච්චෙති එවං ච උණ්ණපටිභාසං එවං ච උණ්ණසංඝාතං එවං විධි උණ්ණසංඝාතං රුපං කලලං ඉති ආචර්ශෙහි සම්ප්‍රවිච්චි ඉති එතං උච්චතං අභික ථාචර්ශෙහි චුත්තම්පිචාති යොජනා.

පාලිගෙහි වුන්කමවිපාති ගොටයා.
සප්ථි සොමණේයාවානි 'සප්ථිමණේයා' පසනන සප්ථිතිඅ
ත්ථො, වණණාවගො පටිකාගොවානි 'වණණපටිකාගො'.
එවං වණණපටිකාගො එතස්සානි 'එවංවණණපටිකාගං.' දුතිය
නගෙ එවං විහගො. පටිකප්පනං 'පටිකාගො.' සද්දිසතා පත්
තිනි අත්ථො. විණණන පටිකාගො වණණපටිකාගො. එවං
විගො වණණපටිකාගො එතස්සානි එවං වණණපටිකාගං. ස
නනනං 'සනනති.' සනනතිසා සිසානි 'සනනතිසිසානි' වත්ථුනා
උපලක්ඛිතං දසකං 'වත්ථුදසකං.' තත්ථාති වත්ථු දසකාදිසු.
තස්සානි වත්ථු රුපසං. තස්සාති කායපසාදසං. තස්සානි සු
ර්සකාවස්ස. නිසමුයාන පච්චණ්ණි උතු විතතාගාර, සමුසාන රු
පසං සතතාති. තත්ථිති සමුයාන පච්චණ්ණි. * ඔපපාතිකානංගී
ති ආදි වත්ථාගො. තත්ථාති වත්ථු දසකාදිසු නිබාරණං. සු
බ්බාපරතොති චචතො විනිව්ජගො එවං චෙද්ධතඤ්ඤා. අථවා.
සුබ්බාපරතොති පදං උච්චිතං ධුපිතං. පමසු බඤ්ඤති නිබා
රණෙ භවමිං නිරුපං පෙ. උදුසු අරුපත්ති සුච්ඡා.
රුපත්ති ආදි විසුප්පනං. රුපං පඨමං රුපං සමුයාපෙති ක
ස්මාපටි. පෙ. පනකතතාති සමුබ්බො. සබ්බසතතානං
භිති ආදි දල්භි කරණං. නොලස විතතානං රුපසං අසමුයාපන
ගාතෙ ගෙතුං ඤාපෙතතො තත්ථාති ආදිමං. තත්ථාති පටිස
න්ති විතතාදිසු. පච්චිත චෙකලලතායාති පච්චිතානං අපර්සු
ණණතාය. වසද්දෙ දුබ්බලතායෙ අප්පතිඤ්ඤතායෙ පච්චිත
චෙකලලතායවානි යොජෙතඤ්ඤා. තත්ථ භිති ආදි පානවකර
ණං හි සච්ච. පටිසන්තිකමණේ. සහජාන වත්ථු පච්ඡාජාන
පච්චගෙහි ගතාව ආහාරදිති අනුපඨිඨකා උපාදකමණේ දු
බ්බලංගොති ඉති තස්මා වත්ථුනො දුබ්බලතාය නසමුයාපෙති.
එතං පිති පටිසන්ති ජනතං. අපිසද්දෙ සුර්මං අපෙකති. ත
ස්සාති පටිසන්ති විතතසං. වත්ථුතිපදං නාසනතානිති පදෙ ක
තතා.

තනා.
 යනුවෙන් යළිම ඔකාසය. අවසාන කාණ්ඩ පද අප්‍රාසිද්ධතාවය
 නි පදේ විෂයයට හේතු. අප්‍රාසිද්ධතාවයට අනුකූල නිගමනයකි.

*. പ്രവാചകനായി പാത്രം.

ආයුරුපං සමුච්ඡාදකං. තොට්ඨාසෙසුති නිධාරණේ කුමිං.
ආධාරො. අරුපෙට්ති එත්ථාපි එසෙව්නෙයො.

රූපාදිතං රූප සමුච්ඡාදකං ලක්ඛණං සුභෙත්තො තත්ථාති
ආදිමාස. තත්ථාති රූප චිත්තකමෙවෙනනාසු. අතිතෙති
ආදිදළුති කරණං. හිති සමිං. අධාන පරිවේදනොති චි
තෙ විනිවිජ්ජයො වේදිතබ්බො. රූපං. පෙ. කිත්තකත්
ති පුලිණ. තමානාති රූපං. රූපෙ ධරතෙන යෙවාති ආදි
නා වුත්ත මත්ථං උපමාය සාමන්තො යථාහිති ආදිමාස. ත
ත්ථාති එළ පතෙනසු. පතානි ලභ්භකතාය පලිණ පඬිභං පත
ත්තිති සම්බන්ධො. යදි රූපාරූපානං අසමාන කාලතොස
ති අරූපං ඔහාය රූපසං පලිණි ආපජ්ජති එතස්ස නිධාරණ
ත්ථමාස තත්ථ කිමාපිතිආදි. තත්ථාති රූප විනෝසු නිධාර
ණං. තත්තාති ජිත්තමිපි එකප්පමාණ පලිණිභං ආධාරො.
තෙසුති විසු පුරිසෙසු. පදෙ පදන්ති අත්තතො පදෙ එවං ප
දං නික්ඛපතොනා වීය. සොළස පද වාරෙති පදං කරොතිති ප
දෙ ආධාරො. ඉතිති එවං. ලක්ඛණික පාද පුරිසො විගහිති
ආදි විත්ථාරො. පඬිමං හිති ආදි විත්ථාරො. තෙසුති විත්තෙසු
එකෙකස්ස විකාස්ස. තත්ථාති තෙසුවිත්තෙසු නිධාරණං. තෙ
සුති කමමිප රූපෙසු. තත්ථාති නානුප්පාදෙකනිරොධතාය දිප
තො යොජ්ජතොතිති පදෙ ආධාරො. ගෙට්ඨා සොළස කස්
මිං හිතිආදි විත්ථාරො. ගෙට්ඨා සොළස කස්මිනති පඬිම විත්
තස්සාති පදෙ ආධාරො. තස්සාති උපරි සොළස කස්මිං පඬි
ම විත්තස්ස ජිත්තස්ස සමුච්ඡිත කමමිප රූපං. තතොට්
ඨායාති සොළස විත්තස්ස සමානක්ඛණතො පට්ඨාය. එත්ථ
පනාති නානුප්පාදෙක නිරොධනාදිපතාධිකාරෙ. වුත්තත්ති
පදෙ ආධාරො. සත්තරසමස්ස. පෙ. තයෙන එතස්ස
පෙ. නිරුච්ඡිතිති යං එතං චිත්තං අවධිකරාය ආගත
ත්තා මයා වුත්තං තං චිත්තං යස්ස. පෙ. පාලියා විරුප්
කිතිති සම්බන්ධො.

නෙයනාති පදං වුත්තත්ති පදෙ තතියා විසෙසනං. අව
ධිකරායාති පොරුණට්ඨිකරායං. නිරුප්කිතානාරං දස්සෙත්
තො කර්තව්‍යාදි මාස. හිති හි සමිං. උප්පාදක්ඛණේ උප්ප
ජ්ජති නාම නිවිජ්ජති සම්බන්ධො. ඉතිති එවං. තතොති වි
ත්තතො. ධම්මනාති පකති. ඉතිති එවං. විත්ත සමුච්ඡාදක
ස යොවායං. බණ නියමොති කමමාදි සමුච්ඡාදකපාපි අයමෙ
ව බණ නියමො. තස්මා එත්ථ නානුප්පාදෙකනිරොධනාදිප
නාධිකාරෙ යොජ්ජා පණ්ඩිතො සාතධිමාති සම්බන්ධො.

සම්මොභවිතොදායී අත්තසොයායනා.

19

අවිච්ඡිකර්මාදිපතා සොවායං විත්තසමුප්පාදායස සම්මාදී සමු
භානස්සාපි අය මෙව ඛණ්ඩනමොති පාඨොදීස්සති. තතො
පරන්ති වුත්තො පරං තුමියෙ මිත්තර්ථං නිර්ථානං නිබ්බාපෙ
ථාති චන්තබ්බං චන්තබ්බාකාරො තොති. ඉමස්සභිති ආදී වි
ත්තාරො. භි සම්මිං ඉමස්ස සර්ථස්ස චතු සත්තති රූපත්ති ප
ඤ සම්මන්තො. තත්ථ තත්තාති තස්මිං නස්මිං ධානො. එං
සො භුත පුඤ්ජ භාවෙන චන්ත මානස්සාපි. අස්ස සත්තති රූ
පස්ස එකාබ්බා නානොති නිං භුතාති ආය අක්කේසසාතිති ආදිං.
භි සම්මිං අක්කේසසා උපවිතාදිගායා. සසාච්චමිත්තොති නිබ්බා
රණෙ භුමිමිං. භිති භි සම්මිං. නිරොධසමාපත්ති පන
පෙකරන්ති පුච්ඡා. සාපිතිති භි සම්මිං සා නාම පඤ්ඤත්
ති. නාම ගහණං භිති ආදී දළුති කරණං. භි සම්මිං නාම ගහ
ණං ගණ්ඨන්තොව පුත්තලො ගණ්ඨති. විදිත්තොති පදං වි
ඤ්ඤාතසබ්බාතිපඤ්ඤා පුබ්බසාලකුසා. පුතාතිපදං විඤ්ඤාතසබ්බො
ති පඤ්ඤා විඤ්ඤානං. ඛන්තබ්බොති පදං. කුණ්ඨොදත්තර්
ති පඤ්ඤා ආධාරො. කුණ්ඨොදත්තර් කුණ්ඨස්ස විඤ්ඤාතර් කු
තබ්බොති පඤ්ඤා සම්මපදානං.

කමතොව විඤ්ඤාතො අනුතාබ්බතො වෙව උපමානො ත
රෙව්ව පිඨා දවිච්ඡිකර්මො එං පස්සත්තස්ස පුත්තලස්ස අ
ත්තර්ථිකො විනිවිජ්ජනගො විභාචිතා සම්මා විඤ්ඤාතවිතො.
ච සද්දෙ කමතොව විඤ්ඤාතොති සොප්පනවිතො. ක
මතොවාති අත්තී. වාසද්දෙ ච සද්දත්තො. තත්තො වාති එ
ත්ත ච සද්දෙ දවිච්ඡිකර්මො අත්තර්ථිකොවාති සොප්පනවි
තො. තත්තොති ආදී විත්තාරො. තත්තොති කමතොති ආදීප
ඤසු. කමතොති ඉධ ඉමස්මිං උච්චතො. අර්ථො. කමතොතිච්ච
තො විනිවිජ්ජනො භවිද්ධවිතො. ඉති ඉමස්මිං අවිකාරෙ ඛණ්ඩ
ධො කසමාති සම්මන්තො. තත්තොති උප්පත්තිත්තමාදීසු.
තත්තොති කමෙසු. ඉධ ඛණ්ඩකාරො. තත්තොතිතත්තොසුත්තොති
ති සම්මන්තො. අතොදෙන භිති ආදී දළුතිකරණං. භි සම්මිං.
අතොදෙනාති පදං අත්තගාහං ඉති පඤ්ඤා නිගායා විඤ්ඤානං. සං
වෙදොසස්සං මොවෙතොසොති සම්මන්තො. ඛණ්ඩොති පදං
අත්තගාහං ඉති පඤ්ඤා ආධාරො. අත්තො ඉති ගාහො 'අත්තගා
හො.' අත්තගාහොසු පතිතො අත්තගාහොසුතො. සමුහ
භුතො සතො 'සමුහසතො.' තත්තො නිබ්බානො සමුහසතොති
බ්බානො. තත්තො දසසු 'සමුහසතො' දසසු. 'නා
සොති පදං පඤ්ඤාති පඤ්ඤා සම්මපදානං. සමුහසතොත්තර්ති සු
බ්බො පනානත්තං. වස්සු ආදිතොසුති වස්සු සොත සොත පිච්ච

හා කායානං. අපි සද්දෙ නා කෙටිලමෙව විඤ්ඤාණස්සෙව විස
ය භුතො රූපක්ඛන්ධොති යොපෙති.

තනොති රූපක්ඛන්ධතොපරං. ඉඨාපෙවෙදනං
දෙසෙයි. පුත්ගලො යං විසයං වෙදියති තං විසයං සන්දරානාති
ති එතස්මිං පදෙ එවං චුත්තතයෙන වෙදනා විසයස්ස ආකාර
ගාහිතංසඤ්ඤාං දෙසෙයි සඤ්ඤාවසෙන පෙසංඛාරෙද
සෙයි. නෙසත්ති වෙදනාදීනං අධිපජ්ඣනස්ථ විඤ්ඤාණං හ
ගවා දෙසෙයි. ව සද්දෙ නිස්සයස්ථ අධිපජ්ඣනස්ථාති යො
පෙතධිබො. නෙසත්ති ඛනි උපාදිනක්ඛනානං. එතොති ඛනි
උපාදිනක්ඛනෙසු නිඛාරණං. උපාදිනක්ඛනාපෙවි
සෙසෙසා හගවතා චුත්තාති සම්බන්ධො. එතවාති රූපාදියු නි
ඛාරණං. අස්සාති රූපස්ස. අනාසවාති එතථ එව සද්දෙ ඛන්
ධෙසුති යොපෙතධිබො. සාසවා වෙදනාදයො උපාදිනක්ඛ
න්ධෙසු හගවතා චුත්තංති යොපනා උපාදිනක්ඛන්ධාතිව එත
ථ පදෙ අත්ථො පණ්ඩිතෙන දඬුබො. ව සද්දෙ වාකාරම්
හො. ඉධ පන සුත්තානං භාජනියෙ සබ්බෙ පෙනෙ ඛන්ධා එ
තථෙකං කතා ඛන්ධා ඉති පණ්ඩිතෙන අධිස්සොතා. කස්මාපන
පෙසංඛාරෙ අනධිකාති පුච්ඡා. සබ්බෙ සංඛතා 'සබ්බසංඛ
තා.' රූපපනාදි සාමඤ්ඤාන සමානා භාගා කොඨාසා 'සභා
ගා.' එකො ඛන්ධො ඉති සංගණනං 'එකසංගණනා.' සබ්බ
සංඛතානං සභාගෙන එක සංගණනා 'සබ්බසංඛතාසංගණන
සංගණනා.' සබ්බ සංඛත සභාග සංගණිතොතිපි අත්ථි. අතො
ච අතොන්තියෙ 'අතොන්තියං.' ගහණං 'ගාණො.' අතොන්ත
නියං ගාණො 'අතොන්තනියංගාණො.' අතොන්තනිය ගාණස ච
ත්ථි කාරණං 'අතොන්තනියංගාණත්ථි.' එන පරමතොති එතා
ක පමාණ භුතතො. එතොතො පරමො පමාණො 'එතනන
පරමො.' අඤ්ඤාසස්ථාති සීලාදීනං. ව සද්දෙ සංගහතොව
එත පරමතොව තද විරොධතොවාති යොපෙතධිබො.

තදවිරොධතො පචක්ඛන්ධා හගවතා චුත්තාති සම්බන්ධො.
භස්මිං සංඛාරක්ඛන්ධෙ අවිරොධො 'තදවිරොධො.' අතො
කප්පහෙදෙසු හිති ආදී විත්ථාරො. සංඛතධමෙමසුති භාවල
කධෙණ සත්තම්. සභාගවසෙනාති සමාන කොඨාස වසෙ
නා. රූපනති පදං ගොතිති පදෙ කත්තා. එතපරමන්ති එ
ත්තනපමාණභුතං. යදි දන්ති යෙ ඉමෙ ඛන්ධා. චුත්තම
සං පාළියා සාධෙත්තො චුත්තං ගෙතත්ති ආදිමාහ. උපාදි
යාති නිස්සයං අභිනිවිසාති අභිනිවිසිත්වා. එතං රූපං මම
පෙසංඛාරෙ අත්තාති එවං. දිසී උප්පජ්ජති. එතථ හිති ති ස

සම්මොක්ඛිකොද්දායී අත්ථයොජනා.

21

මිත්‍ර, එක්ථ රුපුපාදනක්ඛන්ධාදිසු නිඛාරණං. චන්ද්‍රවාරාරම්ම
ණවසෙනාති පදං නිවාසං ඉතිපදෙ නතිකාවිසෙසනං. නිවාසන
භානතනාති පදං ගිලානසාලුපමොති පදෙ හෙතු. ගෙලක්ඛණ
පමොති ගෙලක්ඛණෙන සද්ධො. ගෙලක්ඛණ සම්මුඛානුපමොති
ගෙලක්ඛණ ආසන්නකාරණ සංඛාතෙන සම්මුඛාතෙන සද්ධො.
අසප්පාය සෙවනුපමොති අසප්පායස්ස සෙවතෙන සද්ධො. ති
දුතතොති මුලකාරණ භාවනො. හි සම්මිං වෙදනත්තං
පෙ. ඉති චචතං භගවතා වුත්තං. තථා අසුසලස්ස පෙ
පුත්තං සගගතත්ති චචතං භගවතා වුත්තත්ති යොජනා.
පුත්තලා වෙදනත්තං වෙදනාභාවත්තං වෙදනං අභිසංඛ
රෙත්ති. තථා සද්දෙන වුත්තත්ති පදං ආකම්භිති. අපිචාති
අපරෙ නුයො. පාරකොච කාරණං අපරමොච කාරකොච අ
පරමිකොච 'පාරක පෙ. ධිතා.' තෙති උපමා 'සද්ධා
පාරක පෙ. ධිතා.' භාජනම භොජනම බෑජනම ප
රිභවසකොච ගුරුකොච 'භාජන පෙ. ගුරුකා.' තෙති
උපමා සද්ධා 'භාජන පෙ. ගුරුකා.' එත්ථාති පමු
පාදනක්ඛණිසු. සංඛෙපතොතිති ආදි විත්ථාගේ.

ආසිච්ඡපමෙති ආසිච්ඡපමසුත්තෙ වුත්තනුයොන උක්ඛිත්තාසි
ක පච්චිකතතා දඬුබොති යොජනා. උක්ඛිත්තා අසිගෙ
හි තෙ 'උක්ඛිතතාසිතා.' උක්ඛිත්තාසිකාව තෙ පච්චිකාවාති
'උක්ඛිත්තාසිකපච්චිකතා.' බජ්ජිතපරිකායවසෙනාති බජ්ජිත
සුත්තවසෙන. එත්ථාති රුපාදිසු නිඛාරණං. හි සම්මිං. ඵෙලා
පෙ. ආදිච්චබන්ධුනාති එඤ්චචතං ආචරිතෙති වුත්තං.
ඵෙණපිණ්ඩුපමං ඵෙණපිණ්ඩු සද්ධං රුපං. ආදිච්චබන්ධුනා දෙ
සිතං. බුබ්බුලුපමාති බුබ්බුලුසද්ධා වෙදනා ආදිච්චබන්ධුනා දෙ
සිතා. මර්විකුපමාසක්ඛණ දෙසිතා. කදලුපමාසංඛාර දෙසිතා.
මාසුපමම වික්ඛණං ආදිච්චබන්ධුනා දෙසිතං. තත්ථාති ආදි වි
න්තරෙ. තත්ථාති තිස්සං ගාථාං. එත්ථාති වුච්චිමාන නයෙ
න. යථාති ආදි පානව කරණං. සොති ඵෙතා පිණ්ඩා තසක්
කාති පදෙ කම්මං. අනෙක සත්ථි සම්මොක්ඛි අනෙක සත්ථි
සම්මොක්ඛි. එත්ථාති රුපෙ, නදෙවාති රුපං තෙතං නම්මං. තෙ
ති නිමිගො. අනුකුත්ථා ගිතො ගන්තං පෙ. නාකරත්
ති. බදරපත්ත මත්තොති බදරපත්ත පමාණො. සොති බුබ්බු
ලො. අත්ථෙසුපගොති ගහෙන අරහො. අත්ථෙසුපකොති
වත්තධික කකාරස්ස ගහාරං කත්ථා අත්ථෙසුපගොති වුත්තං.
තං බුබ්බුලං ගහෙත්ථා පෙ. ආසන්නාතාතං අසන්නා.
තථාති නිව්වාදි භාවෙන තණ්හා දිසිතා නිව්වාදි ගහණ වසෙන

වා. තමාහි වසද්දෙ උදකතලව උදකබිත්දුව උදකප්ලකවසං ක—පෙ—වානවාහි භයාප්තවබ්බො. නාහිති ආදී දල්නිකර්ණං. නන්ති උර්විකං. තථා අගස්සපගස්සෙත සක්කුපි මර්වික සද්ධිසාවාහි සම්බන්ධො. උම්මිනා පෙතො 'උම්මිවෙතො.' සථා තො උම්මිප්පතො සථා ඉම්මිවෙතො.' නිලසක්කුද්දිහෙදුති නිලපච්ඡත සක්කුද්දිහෙදෙ. මර්වි මහාරතං වදපෙතිහි සම්බන්ධො. තථා අගස්සපගස්සෙත සංඛාරපි කදලික්ඛන්ධ සද්ධිසාහි සම්බන්ධො. යපෙවනිති ආදී දල්නිකර්ණං. තථාහි ග්‍රහපානසි ආදීතං අත්ථංය. ගහිතාපන සංඛාර තථා නිව්වාදි වසෙත නතොනතිති භයාප්තො. නානාලක්ඛණොති නානාස හාභවා. අක්කෙසෙව හිති ආදී දල්නිකර්ණං. නතොති බාහි රූපවත්තව්විසමානං තො අබිහන්තර්විහන්තරතං වක්කෙසො අක්කෙසො. තථා අගස්සපගස්සෙත වක්කෙසොති වාසසද්ධිසත්ථා සම්බන්ධො. ඉතර්තති අත්ථංය. තං හිති හි සම්මං තං වක්කෙසො. තංහාපි මායාතො. අපි සද්දෙ සම්භාවතත්ථො. තෙ තෙව හිති ආදී දල්නිකර්ණං. හි සම්මං. තෙතෙවාහි පදං වි ත්තෙතොති පදස්ස විසෙසනං. විත්තෙතොති පදං ආගතොති ආදීසු කර්ණං. විසෙසතොති පදං දම්බිකන්ති පදෙ තතිසා විසෙස නා. සුලාරම්පිති සුඤ්ජාරො. අපි සද්දෙ සම්භාවතත්ථො. සුලාරම්පිති පාඨො. * ඩානවිසෙසොති කත්වා සොපි සුඤ්ජෙ. තිති දුක්ඛතාහිති දුක්ඛදුක්ඛ විපරිණාමදුක්ඛ සංඛාරදුක්ඛතාහි. අවිසෙසතොති අත්තංතොවසෙ විධානං කානං අත්තංතොවසෙ හාවතො. උදයබ්බස ධම්මෙතොති උදයබ්බස සහාවතො. ත තොපිති අත්ථංයිතො. බන්ධෙහිති පදං නාවිසෙසොති පදෙ කත්තො. නාවිසෙසොති නාවිසෙසො. අසාරෙසුහි අසාරෙසු බන්ධෙසු. පරිපාතොති පරිවර්තෙත්වා පාතොති. එවං චුත්තො ගෙගා වධකාදිවසෙත දස්සනං යස්මා මහානිසංසං තස්මා ධිරො බන්ධෙ වධකාදිවසෙත පසෙසොති සම්බන්ධො.

සුත්තස්ස භාෂණිකං. නිව්විතං.

තත්ථාහි අනිවර්ත භාෂණියෙ විනිවිජ්ජො වෙදිතවබ්බො. තත් තත්ථාහි පච්ඡෙදියෙසු. තත්ථාහි ජබ්බිධාසු වෙදනාසු. ත්විතො සම්මංසරා හෙදතොති ජබ්බිධ හෙදෙ චුත්තමිතො සම්මංසරා හෙදතො. අවිසෙසොති තත්ථාහි අවිසෙසොති තත්ථං සත්තවිධ හෙදෙ චුත්ත කායසම්මංසරා හෙදතො දස්සිතො. එතෙසු හි ති හි සම්මං. එතෙසු සත්තවිධ හෙදදීසු නිවාර්ණං. භුසලත්

* ලොකම්මිසෙසොති කත්වා සොපි සුඤ්ජෙ. (වර්ග.)

සම්මොක්ඛනාදායී අත්ථකෝපයා.

23

නිකොව එන්ට් දසවිධ භග්ගද කෙවලං දසවිධානි පුරණන්ට්ඨෙවි
හගවතා වුත්තොති සම්බන්ධො. එදං සඤ්ඤා කුසලන්තිකො
නං දුඛං නවුත්තොති ඤාපයං. විඛිඤ්ඤා ගතිතොති 'වි
ඛිඤ්ඤා' පුබ්බෙ ගතිතො අඤ්ඤා ගතිතොති අත්ථො. වු
ඛිඤ්ඤා ජිඤ්ඤාතො 'විඛිඤ්ඤා' පුබ්බෙ ගතිතො අගතිතො
ජිඤ්ඤාතො අත්ථො. උභයෙකං විඛිඤ්ඤා 'උභයොවිඛිඤ්ඤා' පු
කක තික්කානං විඛිඤ්ඤාතො අත්ථො උභයො විත්තං විඛිඤ්ඤා
'උභයොවිඛිඤ්ඤා' නායස්ස නිභරණං 'නිභරණං' උභයො වි
ඛිඤ්ඤා නිභරණං 'උභයොවිඛිඤ්ඤාතො' අත්ථො, විඛි
කොව සො නිභරණොති 'විඛිඤ්ඤාතො' උභයො පවත්
තො විඛිඤ්ඤා නිභරණං 'උභයොවිඛිඤ්ඤාතො' සත්ථා කස්
මං දස්සෙයි. පුත්තලං පපං විලාසනාව වෙදනාබන්ධං
දස්සෙයි යොජනා. නිසිත්තදෙවපරිසාරානි නිභරණං හුම්
මං. තෙසත්ති දෙවපුත්තා නං. යෙති යෙ දෙවපුත්තා එතා
නි වෙදනාබන්ධස්සායිකාරො.

පක්ඛිපිඤානි පදං ඉච්ඡති පදෙ දුබ්බකාලකිරියා. උභයො
විඛිඤ්ඤාතො සත්තවිධානිගතොති පදවයං යථායොති පදස්
ස සරුප නිදස්සනං. අස්සාති සත්ථුභො. තත්ථාති තෙසුභාරෙ
සු නිභරණං. තත්ථාති දුක්ඛ මූලකාදීසු නිභරණං. සධිත්ති
පදං යොජෙත්ථාති පදෙ තතියා කිරියා විසෙසනං. තෙවාරි ස
බ්බෙපි පපං තත්ථා තත්ථා ධම්මසම්
ගාහකෙති වුත්තො. අසම්මුත්තොති පපං පණ්ණාසක විත්
ථාරතො තෙවාරි වෙදිනබ්බො අයං නාවෙත්ථාති එන්ට් අභිධම්
ම භාජනියො නාව පඨමං අයං පාළිවණ්ණො. තත්ථාති සත්ත
විධානිද්දෙසාදීසු නිභරණං. නායාති කුසලාදීසු නිභරණං. ජ
වනාවසෙතොති ජවන නිව්වෙන. තත්ථාති කුසලාදීසු. නානිති
කුසලාදීති විත්තානි. සත්තවිධානි නිභරණං දුම්භං. කර
න්ති අදි විත්ථාරො. ඉධාති සාසනො. ඉම්භාති කසිණමණි
ලොති. අත්ථොති තද අස්ස හිත්ථුතො. තෙවාරි සීලසොධන
තොපරං. නිව්වරං පරමං පමාණං යස්ස සො 'නිව්වරපරමො'.
තත්ථාති පරිකම්ම වෙදනාදීසු. විනිබන්ධස්සාති අස්මං රුපාදීසු
විසෙසන නිබ්බන්ධස්ස. අනිභ්ගාහස්සාති නිභ්ගං අනාගතස්ස.
අනාගතස්සාති අද්විඤ්ඤා සංඛාරාදීසු. ගොති නිල
යො. තෙවාරි පරිගෙහතොපරං. නානිති රුපං. ගොති
පවත්තො. නදුරම්මිණොති නං රුපං. ආරම්මණං එතෙසත්ති
'නදුරම්මණං' යාපනොපවෙදනාහගවතා වුත්තොති සම්බන්ධො. පරි

යොසානොසුති පදං චුත්තාතිපදෙ අධාතෙ. එත්ථාති තිකදුසෙ
සු තිඛාරණං එත්ථාතිව සංඛාරක්ඛන්ධ නිද්දෙසෙ ලබිතත්තිති
පදෙ අධාතෙ සෙසමෙත්ථාති එත්ථ විඤ්ඤාණක්ඛන්ධ නිද්දෙ
සෙ සෙසංවචනං තෙසන්ති අතිරෙක භිකදුසානං

අභිධම්මසාප්තියං නිවිතං.

නන්දාති පඤ්ඤාපුච්ඡකෙ විනිවිජ්ඣො වේදිතබ්බො. අදිනා
නායෙනා පුච්ඡිතාති සම්බන්ධො. යත්ති යං ධම්මජාතං ලබ්භ
ති. යත්ථ යත්ථවාති යස්මිං යස්මිං ආනො. සංවරපරිගහනන්ති
එත්ථ. සංවරණං සංවරෙ. පරිගහනණං 'පරිගහනො.' සං
වරෙව පරිගහනොව සංවරපරිගහනා. සංවරව සම්මසනාව ප
විවරෙක්ඛණව පස්සපෙත්තස්ස නිකර්ත්තස්ස පුත්තලස්සාති අ
සො. තෙසෙවාති වතොරොක්ඛන්ධා මත්තාරම්මණා ගොතති.
පරෙසං ආරඤ්ඤාති පරෙසං ඛන්ධධාතු අගගනාති ආරඤ්ඤා. එව
නති රජ්ජනාදිපසෙනා පවත්තනස්සෙව පුග්ගලස්ස. අතිවිඤ්ඤ
යතනසාලෙති අතිවිඤ්ඤායතනස්ස ආරම්මණකාලෙ. පරිව
ට්ඨනං පරිවට්ඨො. සමානො දෙසිනාබ්බෙ දෙසනාමග්ගස්ස පරි
ට්ඨන්ති අත්ථො. සබ්බන්ති සබ්බෙසු පරිවට්ඨෙසු.

ඛන්ධවිතංගො නිවිතො.

(2) තදනත්තරෙති ඛන්ධිකසිතනිද්දෙසස්ස අනත්තරෙ. න
සාති වක්ඛවායනනාන්ති අදිවචනො විනිවිජ්ඣො වේදිතබ්බො.
නායෙනාති පදං විඤ්ඤාතබ්බොති පදෙ තතියාවිසෙසානං. අත්
ථලක්ඛණ වත්ථකක්ඛණං ඛෙපවිත්ථාරතොව දඬුබ්බතොව විනිවිජ්
ඣො පණ්ණිනෙති විඤ්ඤාතබ්බො. අත්ථොව ලක්ඛණව වත්ථව
කමොව සංඛෙපොව විත්ථාරොව 'අත්ථං පෙය්ඤ්ඤා විත්ථාරං.'
තත්ථාති පාලිමුක්ඛකතයෙ විනිවිජ්ඣො පණ්ණිනෙති වේදිතබ්
බො. විසෙසතො අසාධාරණතො වඛවාදිසද්දත්ථතො තාව
පස්මිං විනිවිජ්ඣො වේදිතබ්බො. යං ධම්මජාතං වක්ඛති ඉති ත
ස්මා තං ධම්මජාතංවනු. වණ්ණවිකාරං වණ්ණස්ස ස්තතවිකා
රං ආපජ්ජවානං රූපං හදයගගනාවං හදයෙ පවත්තං අධිප්පා
යං පකාසෙතිති අත්ථො. රූපන්ති පදං පකාසෙතිති පදෙ කම්මං
කතො. හදයගගනාවන්ති පදං පකාසෙතිති පදෙ කම්මං
උද්භර්ගතිති චුච්චතිති අත්ථො. ඉමිනාපදෙන සබ්බො සද්දෙ
ගතිනො. විත්තප් සද්දෙ සතෙති චුච්චති. උතුප් සද්දෙ
පන අයං සද්දෙ උතුතොජායතිති සතෙති චුච්චති තස්මා උ
ද්භර්ගතිති පදෙන සබ්බො සද්දෙ ගතිනො. සතො තං සතාවං.

සම්මොක්ඛනොදනී අනුසංයෝගො.

25

රසනීඝ්ණී ඉති තස්මා සොසභාභවාරසො. අවුත්තකතභාසා ධනා. අසනී අපදිසනී එතෙන ඵලනී 'දෙසො'. හෙතු. උප්පතියා දෙසො 'උප්පතියදෙසො'. උප්පතියාකාරණනී අනො. මතයනී 'ජායානී'. අවිසෙසනොති පදං වෙදිතධිමත්ති පදෙ නතියාවිසෙසනා. වත්තුරපාදිසුහිති ආදී විත්ථාගේ. සී සම්මං වත්තුරපාදිසු ධම්මෙසු. ඉදන්ති පදං ආයතනනී පදෙ ආසා රේ. සෙ නායෙනානී අත්තනො අත්තනො ඉති වචනං වුත්තං හොති. ආයතනනී එත්ථානී 'ආයතනං.' තෙවාහි ආයතන විත්ථාරහුතෙ තෙව ධම්මෙ විහතවෙනසික ධම්මෙ. එනානි ආය නනානී. ඉදව සංසාරදුක්ඛං යාව යත්තකංකාලං තාතිවතනති තාව තත්තකංකාලං එතානි නායත්තෙව පෙ වුත්තං හොති. ඉතිති නිගමනං. තථාසීති ආදිදළහිකරණං. වාසු දෙවායනතනති මසුදෙවස්ස නිවාසනවිධානං. සාසනා පන ස මොසරණයානං ආයතනනති වුවිවිති සම්මොක්ඛො. ආයතනෙ ති සමොසරණයානො. තනති පදපුරණං. තත්ත තත්තෙව කාර ණේ සති ආයතනෙති අසංඛතකාරණේ පාපුණානීති පදෙ හෙ තු. වත්තුආදිසුචිති පදං නිවිසනීති පදෙ ආධාරො. තද් ය තත්තවිත්තයානී පදං නිවිසනීති පදෙ විසෙසනාහෙතු. තෙ හි වත්තුආදිහි ආයත්තවුත්තියානී අත්ථො. තෙසංති විත් තවෙනසිකානා. තෙති විත්තවෙනසිකාධම්මො. තත්ථ තත්ථා ති වත්ථාදිසු. වත්ථුචාරාදිමණ්වසෙනාහි උත්ථුචාරාදිමණ් හි පටිබ්බත. සමොසරණනොති පදං සමොසරණයානනති පදෙ හෙතු. තත්ථවචාහි වත්ථාදිසු. තෙසන්ති වත්ථාදිනං අසාභෙ විත්තවෙනසිකානං අසාවතො. එත්ථානී වත්ථායනන තති ආදිසු. තෙසන්ති වත්ථායනනාදිනං. සීති සම්මං. එං සීති එං වත්ථාදිනං ධම්මසාභෙ සීති පෙ වුත්තානි ඉති වචනං. වොදකොභව වදෙයා. ජිවිඤ්ඤාණ පෙ ව වත්ථානතො වාදසායනනාහි සග්ගිකා වුත්තානීහි සම්මත් ඛො. උප්පතියා වාරං 'උප්පතියිවාරං'. උප්පතියිවාරම ආ රම්මණම 'උප්පතියිවාරම්මණානී'. ජිවිඤ්ඤාණකායානං උප්ප තනිවාරම්මණානි 'ජිවිඤ්ඤාණ පෙ රම්මණානී'. ජිව ඤ්ඤාණ පෙ රම්මණානි වචනානං 'ජිවිඤ්ඤාණ පෙ වචනානං'. ඉධ ආයතනවිසෙසනවාදසවුසානීහි සම්මත් ඛො. තෙසන්ති ආයතනානං. වත්තුචිඤ්ඤාණවිජිති ආදි විත් ථාගේ. ඉතරුති සොතායනනාදීති ඉතරෙසං සොතවිඤ්ඤා ණ විජිපරියාපනානං විඤ්ඤාණකායානං උප්පතියිවාරනී. ජිග්ගහති ජිග්ගස විඤ්ඤාණකායස්ස. ඉධාපිති ආයතනවිහම්

යොපි පඤ්ඤායනි තස්මා නඋපපජ්ජති. යත්තාති යසසපරවාදිත්තා පඤ්ඤායනිති පඤ්ඤා සම්පදානං. වෙතිවානි විග්ගාසානි. ඉතිසදෙද පඤ්ඤායනිතිපඤ්ඤා ආකාශෙ. තච්චිකායංපන ඉප්පද්දෙ සමාපනා කොති වුත්තං. ඉච්චස්සානි ඉති ඉමස්ස පරවාදිස්ස එවං වනබු අත්තාති එවං වාදෙසෙති සො ආගතං ආගතොභවති. අථවා ඉච්චස්සානි ඉති වදන්තස්ස අස්ස පරවාදිස්ස එවං ආගතංගොති තස්මා තං වචනං නඋපපජ්ජති ඉති තස්මා වක්ඛං අත්තනා නාම. ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙ සම්මාසම්මුඛොපෙදෙදෙසෙය්ති සම්බන්ධො. රූපං පිභිදන්ති හිසච්චං ඉදංව රූපං. ලංකොති ලංකායං. භත්ථතොහිති ආදී පාකවකරණං. වචකෙති කුසකුචණ්ඩාදිකෙ වචකවත්ථුමිති. අත්තනාමස්මිත්ති පදං උච්චිතාසු විමාසුති පදවයෙ ආධාරෙ. බාහුක ශ්වච්චාදිහිති පදං විමාසුති පදෙ කත්තා.

අවිභුතන්ති අපාකවං. දුප්පච්චිජ්ඣන්ති දුකෙබ්බත පච්චිජ්ඣන්තිබ්බං. *දුදිපනන්ති දුක්ඛෙත දිපිතබ්බං. දුප්පඤ්ඤාපනා නති දුක්ඛෙත පඤ්ඤාපනං. සවෙහිති ආදී දළභිකරණං. තෙති සරභග්ගාදෙයො. ඉධපනාති ආයතනවිභසෙය්ති තං අත්තන ලක්ඛණං භගවාපෙදෙදෙසෙය්ති ඉති විනිවිජ්ජෙයො පණ්ණිනෙතා වෙදිතබ්බො. ඉමානිපනාපෙදෙදෙසෙය්ති නඋපපජ්ජන්තිති පු මිජ්ජා. නිස්සාති පදං අමනසිකාර අප්පච්චිවෙධාති පදෙ කම්මං. නෙතාති පදං පච්චිජ්ජනන්තාති පදෙ කරණං කත්තාවා. විනි භුජ්ජනා 'විනිබ්බිකොගො'. නානාධාතූනාං විනිබ්බිකොගො 'නා නාධාතූවිනිබ්බිකොගො'. පරිග්ගාභගන්වාති පදං විකොපිතායාති පදෙ පුබ්බිකාලංකරිතා. විකොපිතායාති පදං උපභානිති පදෙ ලක්ඛණකරිතා. රසිග්ගි අස්සාදිග්ගිති 'රසො'. සස්ස අත්ත තො රසො 'සරසො'. යාථාච අවිපරිතො සරසො 'යාථාචසර සො'. එත්ථවාති එතස්මිං අධිකාරෙ වෙදිතබ්බොති පදෙ ආධාරෙ. තත්ථාති අනිවිවාදිසු නිබ්බරණං. උප්පාදවයඤ්ඤාථතා භාවාති උප්පාදවයසංඛාතොතා අඤ්ඤාථතොතා භාවතො. ඉදං හිති හිසච්චං ඉදං බම්මපාතං.

සුත්තන්ති පාඨනිකං නිවර්තනං.

එත්ථාති වාදසායනනෙසු නිබ්බරණං. වෙති මනායනන බ මමායනනාති. සබ්බෙසුපි ආයතනෙසු සම්මසනවාතෙ භගව තා සජ්ජිතා ඉති පණ්ණිනෙතා වෙදිතබ්බො. අනිබ්බිකාප්පකියෙ ති පදං අවිභා වුත්තානිති පදවයෙ ආධාරෙ. අබ්බොකාර

* දුදිපනන්ති පාඨො.

සමමොක්ඛිකයාදීහි අසමයෝජනා.

29

නොති අසමමිසයනො දස්සනං ඉතිපදෙ තතියාවිසස්සනං. අ
 ජකිතතිකං පෙ තයෙයාති අජකිත්තිකබාහිරං පච්ඡ
 ථානසංඛාතෙන නයෙන. තෙසත්ති අජකිතතිකබාහිරයතනා
 නං. තස්මිං පෙ මොහක්ඛයොති යමනෙතං මමොය
 තනාතිද්දෙයෙ භගවතා වුත්තං තනුවලන අයං අත්ථො. ත
 ත්ති නිබ්බාණං. එත්ථාති අධිකාරෙ. නිලෙසකඛයොථාති බිඤ
 ආං 'බ්ඤා'. භාවසාධනං. නිලෙසානා බ්ඤා 'නිලෙසකඛයො'
 සුඤ්ඤා ආහර ඉතිවලන සකචාදිතා වුත්තෙ විතණ්ඩවා දී නිබ්බා
 ඤත්ති ආවුසො සාරස්සකං පෙ එතං නිබ්බාණත්ති එළං
 ජම්බුබාදක සුතං ආහරිතා පාටියෙක්කං නිබ්බාණං නාම
 තත්ථි නිලෙසකඛයොති නිබ්බාණං ඉතිවචනං ඉමිනා සුත්තෙ
 න පණ්ණිනෙත වෙදිනබ්බං ඉති ආහාති සම්බන්ධො. ජම්බුබා
 දකසුත්තත්ති සංසුත්තනිකායෙ සලායතනවග්ගෙ විජ්ජමානං
 ජම්බුබාදකසුත්තං. යථා එතං සුත්තංගොති තථා සුත්තස්ස අ
 යො නිමිත්තයොති ඉති සො විතණ්ඩවාදී සකචාදිතා වත්තබ්
 බො. ආසුත්තනො මුච්ඡා අතො තත්ථි ඉති අභා එකත්තෙ
 න විතණ්ඩවාදී එකබ්බි. නනොපරං තෙ තථ ඉදං සුත්තං තථ
 ආහතං අනත්තරසුත්තං ආහර ඉති විතණ්ඩවාදී සකචාදිතා ව
 තතබ්බො. අරහත්තං පෙ ඉදං වුච්චති අරහත්තත්ති
 සුත්තං අනත්තරසුත්තං කාම. තසෙව ජම්බුබාදකසුත්තස්ස
 අනත්තරං පරවාදිතා ආහතං ඉදං. ඉමස්මිං පන සුත්තෙ පර
 වාදිතා ආහතෙ නිබ්බාණං නාම පෙ උදග්ගාතත්ති
 නං පරවාදිතකවාදිනො ආහංසු. නිබ්බාණං එකං වා තොතු තා
 නංවා එත්ථ නිබ්බාණෙ අත්තසු පෙ තරෙත්තෙන ත
 යා කො අත්ථොති පරවාදී ආහ. තං එකං නානං නාප්පාසි ත
 යා පුබ්බෙ අඤ්ඤානං ඤායෙ සාධු නානුගොති දිති එළං පුනපු
 නං සකචාදිතා පුච්ඡිතො පරවාදිවචෙන. අසකකාත්තො ර
 ගාදිනං පෙ වුච්චතිති ආහ. පරවාදිති පදං ආහාති ප
 දෙ කත්තා.

බිණ්ණත්තෙති බිණ්ණස්ස පරිශොඤානෙ. බිඤ්ඤා එ
 නාති 'බිඤ්ඤා'. මග්ගො. බිණ්ණස්ස අත්තො බිණ්ණත්තො. න
 නොපරං සකචාදිනො නං පරවාදිං ආහංසු මහාකම්මං තෙ තයා
 කතං ලබංදත්තවාපි තං වචනං වදාපත්තො ජනො එතදෙව ව
 චනං වදෙය්‍ය යථෙව ව තෙ තයා එතං අත්ථං විභජ්ජිතා නිභ
 රිත්තා කම්මං එවං තථ ඉදම්පි වචනං සලලත්තබ්බි. නිබ්බා
 ඤංගිති ආදි සලලත්තබ්බානාර දස්සනං. ඉතිති නස්මා. නිණ්
 පිභිති භික්ඛිවං. රහතබ්බොති ආදිති නිණ්පි එතාති පදනි.

ඉතිසද්දෙ සමාපතත්තො. එවං චචනො සකවාදිනා චුත්තො
පරවාදිසක්කත්තිං සජානානං සංචි ගච්ඡති, ඉත්තං සජා
නානං පතා තුසලං සුඤ්ඤං. නොචෙ සක්කත්තිං ගච්ඡති පර
වාදි සකවාදිනා ඛස්සතිඛිංසාණං කාරකඛිංසො. කථං. රුග
කඛයො නාම පෙරුරුගසද්දසානං පිති ඉදං චචනං පරවා
දිනා තාව පුච්ඡිතඛිංසො. පරවාදි රුග පෙරුරුගයොති
චචනං අඛං උක්ඛති. නොපාරං පරවාදි සකවාදිනා චත්තඛි
ංසො. වාදෙතිපදං නොත්තීති පදෙ අධාරො. තෙති නච. එ
වං පන අගභෙත්වා තුවං. නිඛිංසාණං අගමිම පෙරුරුග නිඛි
ංසාණස්සෙව අඛිච්චනාති ඉතිගණ්හ එවං චචනො සකවාදිනා චු
ත්තො පරවාදි සත්තො සඤ්ඤත්තො. පරවාදි සකවාදිනා ඛ
ස්සාත්තො කාරකඛිංසො. නිලෙසපරිසුඤ්ඤාති නිලෙසෙත අ
භිසුතා. චත්තත්ති උපාදිණ්ණකථොච්චිඛිංසො. අථාති න
දි. නොසං සත්තානං. එවං පන අගභෙත්වා තුවං. ගණ්හාති
සම්ඛිංසො. භංගොත්තො නාම අතීති වදසී ඉතිඑවං පරවාදි සක
වාදිනා තාව පුච්ඡිතඛිංසො. අම අගං වදමිති පරවාදි අග.
ගොත්තො ගණ්හාති පෙරුරුග නිඛිංසාණාති සකවාදි පුච්ඡති. න
ඛිංසාණං පෙරුරුග නිඛිංසාණාති පරවාදි අග. ගොත්තො පෙ
රුරුග නිඛිංසාණාති සකවාදි පුච්ඡති. ගොත්තො නාම නිඛිංසාණං අ
රමිමණං කරොතිති පරවාදි අග. අඛිංසොත්තො නාම ගණ්හාති
ගණ්හාති.

ගණ සත්තම්.
 පඤ්ඤාපෙයීති පකාසෙයි. ජාතාපෙයීති අපේ. තංතනි නෙ
 තවතංචචතං. එවන්ති *පාටිසෙකං නිබ්බාණං නාමතන්ති නි
 ලෙසක්ඛණොව නිබ්බාණන්ති එවං අගණෙත්වා ~~පෙ~~ ~~පෙ~~
 අබ්බවනාති ඉති එවංචංගන්තං. එවං ගොත්තුක්ඛණේති ආදී
 වචනෙ සකවාදිතාවුතෙත පරවාදී සමෙපන නාමලක්ඛෙති. ප
 රවාදී සකවාදිතා මග්ගෙණ නිබ්බාණං සාරතබ්බො ඛොඤ්ඤ
 නබ්බො තිශ්ශාසකතබ්බො. තං මග්ගං නාමවදෙයි ඉති එවං ප
 රවාදිතානාව පටිථං ධුට්ඨිතබ්බො. පරවාදී ආම අගංචදෙමීති
 ඉතිආය සකවාදී මග්ගක්ඛණ ~~පෙ~~ ~~පෙ~~ බිජ්ඣක්තීති ධු
 ට්ඨිති. ජාතමානො පරවාදී නිලෙසාබ්ණං ඉති වාබ්බිසක්තී
 ඉති වා චන්දංචවතං නාවච්චති බ්ගන්ති ඉති වන්තංචචනාවච
 තිතිආය. එවං බ්ගන්තිත්චවතෙ යදිසති මග්ගස්ස ආරම්භ
 භාතං නිලෙසක්ඛණං නිබ්බාණං භගමං. බ්ගන්තාවතෙ ත්ලෙ
 සාවාති බ්ගන්තකතිලෙසා. මග්ගො. කතාවං ~~පෙ~~ ~~පෙ~~ කත්
 වාතිච්චතං මග්ගස්සාති ආදිච්චතස්ස විචරණං. කතමෙති ආ

* ප්‍රාප්‍රේෂයකින් තිබේ පාලය.

[illegible]

31

දිපතමත්ගෙනාහි අදීතස්ස විරුණං, ණං එවං තසාවුතතං ව
වතං මාතණි නිබ්බාණං. පෙ. අවිච්චනානිත් ගණ්ඨා
නිත්ථවණ්ඨා. එවංචචග්‍රහ සකවාදිනා වුත්තත පරවාදී තුචං ආග
මෙ. පෙ. ලඛිත්ති එවං සුච්ඡිති. අගමමනාමාති ඉදංච
නා සුත්තතොමයා ලඛිත්ති ආග. තුචං සුත්තං ආහර ඉතිපරවා
දීආග. සකවාදී එවං අවිජ්ජා. පෙ. කදුච්ඡිති සුත්තං ආග
රති. තං නිබ්බාණං අගමම තමිතිනිබ්බාණෙ අවිජ්ජා තණ්ඨා
ව තිණ්ඨා. නවජ්ඡිකදුච්ඡිති තංනිබ්බාණං ආගමම අවිජ්ජා තණ්ඨා
නානා නිච්චකදෙස මගතමිතිනවගොති. තදෙව පං නිබ්බාණං
අගමම අවිජ්ජාතණ්ඨානා නිච්චකදෙසමිත්තමිති කදුච්ඡිකාලොප
වගොතිති අණ්ඨා. එවං චචග්‍රහ සකවාදිනා වුත්තත පරවාදී තු
ණ්ඨි හාමං ආපනොනාති.

අභිබම්බ භාජනියං නිවිතං

ඉඩාපිති ඉමිස්මිපි ආයතනවිභක්ෂිත, වෙපතාති මතායතනා ධම්මායතනාති. ඉඩාපිති පදං පක්ඛප්පච්ඡෙකෙති ඉමිතා තුලසාඛිකරණං. නාකෙවලං ඉධපක්ඛප්පච්ඡෙකෙ ලබිහමානවසෙතොව විස්ප්ප්පතං චූත්තතත්තිසම්මේයො, ඉධපනාති පක්ඛප්පච්ඡෙකෙ, කෙවලංගිති හි සම්මං විසෙසන්ති, ආරම්මණතති කෙසසු ච විනිවිජ්ජො වෙද්ධතබ්බො, අනාරම්මණසුච්ඡරපසංඛාතන්ති ආරම්මණගහණරත්තං සුච්ඡරපසංඛාතං, නච ඛො සුච්ඡරපසංඛාතං ධම්මායතනං අනාරම්මණතතානුරික්කබ්බකොඤ්ඤාසංහරති, නචඛො ධම්මායතනං පරිත්තාදීහාලෙත නාචික්කබ්බං ධම්මාරම්මණන්තා න චන්තබ්බකොඤ්ඤාසංහරතිතිශ්ඤාපනා, පරිත්තාදී හාලෙතාතිපදං නචන්තබ්බං ඉති පඤ්ඤාතිශ්ඤාසංහරණං, නචන්තබ්බකොව සො ධම්මොවාති ‘නචන්තබ්බධම්මො’, නචන්තබ්බධම්මො ආරම්මණං අක්කාති ‘නචන්තබ්බධම්මාරම්මණං’, සුච්ඡරපං, නචන්තබ්බාරම්මණසංහාරො ‘නචන්තබ්බාරම්මණන්තං’, එත්තාති ආයතනවිභක්ෂිත, සෙසංනාදීහ මෙමාති, සංඛෙපෙන චූජනං චචනං විත්තාරන්තො ඉඩාපිතිති ආදිමාහ, හි සම්මං ඉඩාපි ආයතනවිභක්ෂිත, ඉතිති එමංසබ්බංචචනං.

අපසාදන විග්‍රහයන් නිසිනො.

(3) තදනත්තරෙහි තස්ස අයතනවිහිංසාස්ස අනත්තරෙ. න
 තොති තස්ම ජබාතුයොහි අදිව්වනො චිතිච්ඡයො චෙදිතබ්බො.
 පඨවිබාතුහි අදිසු චිතිච්ඡයො චෙදිතබ්බො. ධාතුසොති ධා
 තුසංඛාතසංඛාතො. සහාලොච සුඤ්ඤතොවාහි 'සහාවුසුඤ්ඤ'

තො'. සභාවස්සඤ්ඤාතොව සො නිස්සත්තොවාති 'සභාවස්සඤ්ඤා
තනානිස්සතො'. සභාවස්සඤ්ඤාත්තනිස්සත්තො එව අත්ථො 'ස
භාවස්සඤ්ඤා නිස්සත්තො'. එත්ථාති පඨවිධාතුති ආදිපු
පදෙසු. පභිභාති එත්ථ සභජාතරුපත්ති 'පභිභානා'. සභජාත
රුපං ආබන්ධති 'ආබන්ධනා'. පරිපාලෙතිති 'පරිපාලනා'. පි
ත්තෙහිති 'විත්ථෙහනා'. අසම්ප්පිසයතිති 'අසම්ප්පිසනා'. තත්
ථාති අජ්ඣාතනිකබාහිරාසු. නිසකජ්ඣාතනාති අත්තනොසත්
තකභුත්තජ්ඣාතනා. තත්ති පඨවිධාතුං. සභාපාකාරතොති අ
ත්තනො එව සභාවභුත්තනා ආකාරෙන. තත්ථාති කත්තලත්
ති ආදි පදෙසු. නිසකජ්ඣාතනාසංඛාතං උපාදිණ්ණත්ති වුත්ත
මත්ථං දළ්භාකරෙත්තො උපාදිණ්ණං නාමාති ආදිවාත. සිඝ්චි
වං. උපාදිණ්ණං නාම සර්වභික්ඛං කම්මසම්මිතාං භොතු මාවා
භොතු නං සර්වභික්ඛං රුපංසත්තාය උපාදිණ්ණමිපි අනු අනුපා
දිණ්ණමිපි අනු ආදිණ්ණගතිනපරමභිවසෙන පත සබ්බමිපි එ
තං රුපං උපාදිණ්ණමෙව නාම ඉති අත්ථායං දසෙසාතුං ඤාපෙ
තුං අජ්ඣාතනඋපාදිණ්ණත්ති විවතං හඟවා ආහ. සභායාති
පදං පරමභිවතාති අත්ථිපදස්ස විසෙසනං.

ආදියතිති 'ආදිණ්ණං'. ගතියතිති 'ගතිතං'. පරමසියතිති
'පරමසියං'. ආදිණ්ණං නං ගතිතමාති 'ආදිණ්ණගතිතං'. ආදි
ණ්ණගතිතමාති නං පරමභිවතාති 'ආදිණ්ණගතිතපරමභිව'. තස්ස
වසො ආදිණ්ණං පරමභිවසො. තෙන. ආදිණ්ණ
ගතිතපරමභිවරුපෙන පටිබන්ධෙනාති අත්ථො. පනසද්දෙ වි
සෙසත්ථො. වත්ථුවසෙනාති කෙසාදිවත්ථුනා පටිබන්ධෙන.
තත්ථාති සෙය්‍යවිදත්ති පදෙසු. තස්සාති සෙය්‍යවිදත්ති පදස්ස.
ඉදං කෙසායාමාති අත්ථිවිවතං හඟිතා වුත්තං හොති. ඉධාති
ධාතුච්ඡායෙන. අවුත්තමිපිති අපිසද්දෙ වුත්තං කෙසාදිං අපෙ
කති. ඉමිනාති සෙය්‍යවිදං කෙසාදිති විවතොන හඟවතා ද
සිතං හොති. ධාතුච්ඡායකාරො හඟවතාගතිතො හොති. ක
ම්මංකතාති විරිතංකත්වා. උත්තමත්ථත්ති උත්තම සභාදං. ත
ස්සාති වතුපාරිසුඛියිලස්ස. දසපුබ්බපළිබොධාති,

ආවාසොව තුලංලාසො ගණො කම්මම පමමං,

අධානං ඤාති ආවාසො *ගත්ථො දුට්ඨිති තෙදසාති.

දසපළිබොධා. තෙසත්ති දසත්තං පුබ්බපළිබොධාතං. පී
ත්තාපළිබොධා යෙන සො 'පීත්තාපළිබොධො'. තෙන. ආ
වර්තෙතාති පදං ආවික්ඛිතබ්බත්ති පදෙ කත්තා.

තිප්පවත්ති ගණ්ඨීර්ගිතං. වුත්තංගෙතත්ති සිඝ්චිවං එතං

* ගත්ථොතිපි පාඨො.

නාවම්මෙසු. දුබ්බනිණ්ණකෙසුහි සදදලාගරනිණේසු. අමග්ග ලං දුබ්බකා හිංසන්තිති 'දුබ්බානි'. දුබ්බනිංසායං. දුඨං ක මමං වාරෙන්ඡාති වා 'දුබ්බානි'. තෙජේන්ති එතෙතිති 'තිණානි'. තිණානි එව 'තිණකානි'. දුබ්බානිව තානි තිණ කානිවාති 'දුබ්බතිණකානි'. දුබ්බතිණ්ණෙසුහිපිපාඨො. තඤ්ඤාති නබ්බෙසු. මධුකඝ්ඤාති මධුකඵලස්ස අභිකෙ. තත්ථං ති දත්තභක්ඛකඝ්ඤාසු. වඩ්ඪනිහිතිපදං ධිපිතංඉතිපදෙකතතා. පාසාණ්උපක්බලකෙසුහිපදං ධිපිතංඉතිපදෙ අධාරෙ. පාසාණානි එව උපක්බලකානි 'පාසාණ්උපක්බලකානි'. සිලෙසප්පා තෙතාති සිලෙසෙතෙව. තඤ්ඤාති නව සර්ථෙසු. අල්ලෙසො වම්මෙපරිසොතභායාති අල්ලෙනගවස්ස වම්මෙන පරිසොනභාය. තඤ්ඤාතිපදං පරිසොතභින්නි පදෙ කතතා. අභිසංඝාටන්ති 'අභිසමුභං'. තඤ්ඤාති මංගල්ලිකඝ්ඤාතෙසු. තත්ථාති තභාරංගල්ලි. චල්ලිතිති පදං චිතභෙසුහිපදෙකතතා. කඝ්ඤාසුහි සුක්ඛදරු සු. කුභිසන්ති ජිඤ්ඤන්තිති 'කුභානි'. කුට්ටෙජ්ජෙන. අ ථවා. කුට්ටසද්දෙ කභිසද්දස්ස පරිසායො තස්මා වතියා කුට්ට රුසුහි අසොභෙදිතබ්බො.

තත්ථාති පණ්ඨිතකීඤ්ඤාසු. ඉඨිකදරුගොමයාදි සමයෙසුහි නිචාරණං. ඉඨිකාවදරුව ගොමයෙව 'ඉට්ඨිකදරුගොමයානි' තාතිඤ්ඤාසංග්ගො 'ඉට්ඨිකාපෙසංගො' යොදයො. තෙසං සම යො සමුගො 'ඉට්ඨිකාපෙසං සමයො'. තත්ථාති අභිමිඤ් ජේසු. ජිත්තාවෙතතග්ගාදිසුහි සද්ධිතඤ්ඤාතං අත්භාදිසු. ගලවාටකතොති ගලස්සවාටකතො. තත්ථාති වක්ඛදුල න්නා රුසු. වක්ඛවිතිබ්බෙති වක්ඛවෙන පට්ඨමෙ වක්ඛවෙ පතිඨිතෙ නි අඤ්ඤා. උරුපරමජ්ඣන්ති උරෙඅභිපරජස්ස මජ්ඣං. ත තත්ථාති හදයඋරුපරමජ්ඣන්තරෙසු. ජිත්තසංකමානික පරර බ්හන්තරන්ති ජිත්තණ්ණං සිවිකාය පරරස්ස අබ්හන්තරං. තත්ථා ති යකන ථනදක්ඛණ්ණපස්සෙසු. උක්ඛලි කපාලපස්සමිහිති උක් ඛලිකපාලස්ස පස්සමිහි. තත්ථාති තිලොමකවකකභද්දමංගෙ සු. පිලොතිකපලිවෙඨිතොති පිලොතිකවත්තරපලිවෙඨිතො. සකල සර්ථෙවොති වසද්දෙ වකකභද්දානිව මංගල්ලානි යොජේ තබ්බො. තත්ථාති මත්ථකපස්සපිතකෙසු. කොට්ඨිකමත්ථක පස්සන්ති කුසුලස්ස මත්ථකෙ පස්සං. ගොමයපිණ්ඩියාති 'ගො මයස්ස පිණ්ඩියා. තත්ථාති පථ්ථාස සර්ථබ්හන්තරෙසු. ජිත් තාකොට්ඨිකමත්ථකෙති ජිත්තස්ස කුසුලස්ස අබ්හන්තරෙ. ස කුණකුලාවකෙති සකුණස්ස කුලාවකෙ. ගලවාටකකර්ම ම ග්ගපරිසන්තොති ගලවාටකොට කර්මග්ගොව 'ගලවාටකක

පො. සජ්ජතිපි පාඨො. නපනිති 'නිසු'. සෙත තිසු. තප සත්
තාපෙ. 'නිසුසුචිධ' ඉතාදිතා සුත්තෙන * උ පච්චයො අත්තස්ස
ඉත්තව. සයන්ති එත්ථාති 'සිසං'. කාළිනිසු. සි-සරෙ. 'අපිඤ්ඤා
කුසිතොසසිතා' ති මොත්තල්ලාන සුත්තෙන ස-පච්චයො. ත
බෙලොහං. වෙකතිලොහන්ති විකතියා නිබ්බන්තලොහං. වෙ
කත්තක ලොහන්තිපි පාඨො. වෙකත්තකං තාම එකාලොහ
ජාති. නාගනාසිකාලොහං. කංසලොහන්ති පිතලොහං. චිච්ච
ලොහං † අරතුටං මොරක්ඛකං පුඤ්ඤං මලිහකං සලකං සෙලං
ආවකං යල්ලකං. දුසිලොහන්ති තිත්ඛලොහං. තෙසුති ඤ
තජාතිලොහෙසු. සෙසං ලොහං. ඉධාති පාළියං. සමුද්දෙ නි
බ්බතො 'සාමුද්දිකා'. සාමුද්දිකාව සා මුත්තාචාති 'සාමුද්දිකමුත්
තා'. ජාතිරසාදි තෙදෙ. වංසවණ්ණ මණි. පණ්ඩුසිලාති පි
භිගලසිලා. කබරමණි. තිණාදිසුති නිධාරණං. කන්ධලිඛේ
නාති පදං ලක්ඛණතොති පදෙ තනිතා විසෙසනා. අපො ආ
පොගගන්ති ආදිසු චිත්තෙසු මිනිමිජයො වේදිතබ්බො. තදෙ
වාති අපගං. අපොසකාචන්ති ඛන්ධනාසකාචං. සො යෙ
වාති සෙතෙ. පිත්තං සෙමිහන්ති ආදිතිපි කුලසුත්තෙන ම
වාති සෙතෙ. අපි සද්දෙ සෙසාදිති අපෙක්ඛති. ඉති සද්
නසිකාතබ්බාති. අපි සද්දෙ සෙසාදිති අපෙක්ඛති. ඉති සද්
දෙ පරිසමාපනත්ථො. නත්තාති තෙසු පිත්තන්ති ආදි පදෙසු. පි
ත්තෙසු සිති ආදි මිත්ථාණ. සි සච්චං. පිත්තෙසුති නිධාරණං.
බබ්බිත්තං පිත්තසොච්චාසෙ ජීවත්ති සම්බන්ධො. තත්ථාති
අබ්බිපිත්තසර්ථදිසු නිධාරණං. පුණ්ණකොසාචති කොසකෙ
ති පුණ්ණකොසාචතිතා කොසකෙ. තත්ථාති සෙමිහපුද්ගල
ලෙසු. උපරි සජාතං ඵෙණ්පට්ඨං එතිස්සාති 'උපරිසජාතඵෙ
ණ්පට්ඨා'. වෘත්තියාසි ගාමචාරස්ස කාසුයං. අතිබ්බො ම
කාසො එතස්සාති 'අතිබ්බොකාසො'. යත්ථ යත්ථ මිකාසෙ
සන්ධිපිත්තාති පදෙ ආධාණ.

බාණ්ණව කණ්ණිකොච පඤ්ඤා අග්ගිජාලව 'බාණ්ණ
පෙ...ජාලා'. තෙ ආදියො යෙසං තෙ 'බාණ්ණ...පෙ...
දියො'. සර්ප්පදෙසෙති පදං අභිගතෙති පදෙ ලක්ඛණවත්තං
තත්ථ තත්ථ මිකාසෙ. එරසු පඤ්ඤාදිවසෙනාති එරසුනා පඤ්ඤා
රුද්ධා පට්ඨබ්බත. පන්තර්තං නිග්ගහං එතස්සාති 'පන්තර්ත
නිග්ගහො'. තත්ථාති තෙසු මිසු ලොභිතෙසු. ඉතරම්පනාති ස
නතිවිතලොභිතං. ජජ්ජර කපාලවිඤ්ඤා ජජ්ජරකපාලසිකෙ.
උදකෙනාති පදං තෙමිග්ගනාති පදෙ කත්තා. යකත්තං ගෙ
විඤ්ඤාගවිඤ්ඤා මධිලොභිතං ජීවත්ති නජාතාති. වක්කාදිති

* කු පච්චයො. (මරම) † පාරවට්ඨං. (මරම)

සම්මොක්ඛයොදනී අක්කොපනා.

37

වා අම්බොවා තෙමියමානං ප්‍රාභිතං ධීතනී නොපනා. තත්
ථාති සෙදදිසු. උදකතොති පදං අබුලුතං ඉති පදෙ අපාදනං.
අබුලුතමත්තොති උමංකර්මත්තොසු. හිංසව මුලාලම් කුමුද
නාලම් 'හිංසමුලාලකුමුදනාලාති'. තෙසං කලාපාති. පභීන
සෙනාතොති ටච්ඡෙනාතො. තත්ථාති මෙදමංසෙසු. හලිද්දිපි
ලොතිකපට්ඨනෙනාති හලිද්දියොගපිලොතිකෙන පට්ඨනෙන.
තත්ථාති අස්ස අසබ්බාසකෙසු. තරුණවාලභිකුපකෙසුති තරු
ණස්ස වාලභිස්ස කුපකෙසු. හත්ථනලම් හත්ථපිඨිව පාදනලම්
පාදපිඨිව නාසාසුච්ච * නළාතම් අංසකුච්ච 'හත්ථනලං පෙ
අංසකුචාති'. ධීතොව සො විලිනසෙනාතොවාති 'ධීතවිලි
නසෙනාතො'. තත්ථාති විසාහත්ථනාදිප්පකෙදෙසු. පක්ඛි
ත්තතෙලෙති පක්ඛිත්තං තෙලං එත්ථාති 'පක්ඛිත්තතෙලො'.
ආවාමොති උත්ඛෙදිං ලග්ගකාමහත්තං.

තථාරුපෙති තථාසභාවෙ. බෙදුපාත්තියා අනුරූපෙති අ
ත්තථා. බෙථප්පතනිපට්ඨයෙති බෙදුස්ස උප්පත්තියාකාරණ
තත්ථාති බෙදුප්ච්ඡාතලෙසු. නිස්සඤ්ඤාති 'නිස්සං'. උදකං.
අබ්බොවිජ්ඣනාති 'අබ්බොවිජ්ඣනාඋදකං'. අබ්බො
විජ්ඣනාඋදකං නිස්සං එත්ථාති 'අබ්බොවිජ්ඣනාඋදකනිස්සං'.
කුපසා. නදිතරකුපකෙති නදිතිරෙ පිප්ප්පානකුපකෙ. තත්ථා
ති සිංහානිකානාසසුච්ච. සුභිද්ධිකර්තෘයාතිසුභිද්ධිතා සුරිතා
ය. සිප්පියාති සිප්පියාකපාලාය. අබ්බොවිජ්ඣනාති මත්ත
තිවිචං. තත්ථාති ලසිකාසත්ඛිසු. තෙලභිකෙති අත්ඛෙතිතෙ
ලෙන මත්තෙසා සාතවස්ස අත්ඛෙ. අරත්ති එතෙනාති 'අත්ඛො
සාතවස්සෙවො. අරත්තෙන. † 'මුඛාවයො'ති මොග්ගලානසුත්
තෙනා ඛප්පවිචයො. විජ්ඣිතාති මුත්තාසත්තං. තත්ථාති මුත්
තවිජ්ඣ. වඤ්ඤාසාති භාවිතාසත්තාසු. අබ්බොවිඤ්ඤාති අ
බ්බොවයො මුඛං එත්තස්සාති 'අබ්බොවිඤ්ඤා'. රචනාසෙවති සද්දං කු
රුමානාසෙව. වඤ්ඤාකාරණෙති වඤ්ඤාසත්තං රහො.

යථාපන හෙසප්පසික්ඛාපදෙ නියමො නාථී යංතිවිබරං බිර
මෙව, එවං ඉධ ආපොඛාතූනිද්දෙසෙ නියමො නාථී යංතිවිබ
රං බිරමෙවාති යොජනා. හෙසප්පසික්ඛාපදෙති "යානිබොපනා
නාති ගිලානාං හික්ඛානං පටිසායනියාති හෙසප්පාති සෙයො
පීදං සප්පි නවතිතං තෙලං මධු එංඤ්ඤා නාති පටිසායනෙත්ථා
සත්තාස පරිචං සත්තධිකාරකං පරිභුජ්ජනිකාති තං අනික්ඛා
මයතො නිස්සත්තියං පාචිත්තියත්ති" එවං චූත්තහෙසප්ප සික්
ඛාපදෙ. ආවාතාදිසු ආවාතාදිසු ආවාතො ආවාතොති වෙ

* නළාටමාතිපිපාසො. † මුත්තාවයොති සුතෙනා. (මරම්ම)

පරිත්‍යාග. හිමොදකව කප්පවිතාහක උදකව පඬුවිසනාරක උදකව 'හිමොපෙසක්ඛාරකඋදකාති'. නාති ආදිති යෙසං තාති 'හිමොදකපෙසදකාදිති'. ඉධාති ආපොධා තු නිද්දෙසෙ.

තෙජ්‍ය වෘත්තාති තික්ඛනාවෙන. තෙජ්‍යාවන්ති තික්ඛනා වං. තදෙව්‍යාති උසුමං. එකාහිකපරාදිහාවෙනාති එකාහෙ ප වත්තපරාදිතො හාවෙන. උසුමං ජාතං අස්මිං කායෙති 'උසුම ජාතො'. ඉඤ්ඤාවෙකලලනන්ති වත්ඛාදිඉඤ්ඤානං අපරිපුණ්ණ නං. වසද්දෙ ඉඤ්ඤාවෙකලලනව බලපරික්ඛයතව වලිපලිකා දිහාවමාති යොජෙතඛිබො. සොව පුත්තලො පච්චාසිංසති ඉච්ඡී ජීති. සතඛොතසප්පිති සතචාරං ඛොතො සොඛිතො 'සතඛො තො'. සතඛොතොව සො සප්පිව්‍යාති 'සතඛොතසප්පි'. සතචාරං නාපෙතො උදකෙ පකපිපිත්වා උඛවසප්පිති අත්ථො. ගොසි සවත්තදුගාති ලොහිතවත්තං. සතඛොතසප්පිව ගොසිසව ඤාති 'සතඛොතසප්පිගොසිසවඤ්ඤාතං'. නංආදියස්ස වත්ථුසා නං 'සතඛොතපෙසවඤ්ඤාතං'. තෙන ලෙපනං 'සතඛො තපෙසලෙපනං'. තාලවණ්ට වාතනති තාලවණ්ටෙන සමුච්ඡිතංවාතං. යෙනෙනනති යෙනෙනෙජොගෙනෙන ඤාපිතෙන එතංඅසිතංවා ඔදනාදි පරිපාකංගච්ඡති එතං පිතංවා පාතකාදි පරිපාකං ගච්ඡති එතං ඛාසිතංවා පිඨිබ්බකාදි පරිපාකං ගච්ඡති එතං සාසිතංවා පෙගච්ඡති සඬ්ඛිකො. විවෙකනති පලේකහාවං. එත්ථවාති යෙනසත්තසත්තිතිආදිනා වුත්තෙසු චතුසු තෙජෙසු. තසොතෙජාති යෙනවසත්තසත්ති යෙනවපර් ඤති යෙනව පරිදස්සතිති වුත්තා තයොතෙජො. චතුසමුසානා ති කම්මාදිචතුසාවධෙ සමුච්ඡාතා. පච්චිමොති යෙනව අසිතපි තපෙගච්ඡතිති වුත්තො තෙජො. එතාති තෙජොධා තුනිද්දෙසෙ. ඉදංපන මිතසිකාර විධානං පණ්ඨිතෙනවෙදිතඛි බනති සමඛිතො. අථවා. මිතසිකාරවිධානනා පදං ලිඛිගණො ඉධසාසනො භික්ඛු මිතසිකාරොනිති පදෙ කතො. යෙනතෙජො න අයංකායො සත්තසත්තිති අයංතෙජො. යෙන ජරියති යෙන පරිබස්සතිති විවිතං පෙසසාලවසෙන වුත්තං. පාකතිකොති සර් රෙ පකතිකා විජ්ජාසො. සොති සො උතු. කඤ්ඤාදනොති කඬං ගහණො. කඬංනිසිද්ධොති අණො. සකලි කන්තිති ජල් ලිංපට්ඨ පඤ්ඤිතො අන්ති. විතච්ඡිතඛිගාරනති විතො වි තතො. අච්ඡිතො යෙසං තෙ 'විතච්ඡිතො'. විතච්ඡිතාවච අභිගාර 'විතච්ඡිතඛිගාර'. පෙතන්තිති පෙතානං මුඛතො නිත්තතො, අන්ති. කප්පවිතාසත්තිති කප්පවිතාසතො අන්ති. නිරයන්ති

සම්මොක්ඛකොද්දිති අනුමොදනා.

39

නි නිරසෙ අග්ගි. ඉධානි තෙජෝධාතූනිද්දෙසෙ. වායොහා වනති ජරණභාවං. උග්ගාරහික්කා පච්ඡානානි උග්ගාරෙ ච හික්කාව 'උග්ගාරහික්කා'. උග්ගාරහික්කා ආදි යෙසං තෙ 'උග්ගාරහික්කාදෙයො'. උග්ගාරහික්කාදිතං පච්ඡානානා 'උග්ගාරහික්කාදි පච්ඡානානා'. උග්ගාරපසාදාදි කරණකානි උග්ගාරපසාදාදිතං නිසරණකා, *ධිනිපාලානුසාරෙනානි ධිනිපාලකං අනුගමනෙන. අනුසවානි පදෙ නතියා විසෙසනං. අනුසවානි අනුගතා. සත්ථිබ්බකානිනි සත්ථිගං බ්බකානි. ජිඤ්ඤානානි පදෙ කමිමං. කකර්ශානි පදං ජිඤ්ඤානානි පදෙ කරණං. බුරුනානි කෙසප්ඤ්ඤානෙත. එසවානි උඛ්ඛිගමිපානාදිසු. උඛ්ඛිගමිපානාදෙයො පුරිමා සම්බල වාතා. එතානි වායො ධාතූනි ද්දෙසෙ. ඉධානි වායොධාතූ නිද්දෙසෙ.

යෙති වාතෙහි අධිශාසනො පිළිනො ජිවිවණ්ණො කාලකොභයානි තෙසංචානානං එතංකාලානිවචනං අධිවචනං තාම ඉතිවචනං කෙවිආචරියා වදනතීති සම්බලො. පකාසාසනා සමුච්ඡිනානි පකෙඛා ආසාදනෙන සමුච්ඡිනා. ඉලෙසනති සුපණ්ණොතං පකෙඛ වාතා. උසාදවසෙගානි උසානිවසෙන. බහලවසෙනානි අනො. යො සහාලො අපවිසවනනෙත අපවිසවනකභාවෙන. ත කසති තා විලෙඛිතති ඉති නාමො යො සහාලො ආකාසො තාම. අකාරසස දිසො. තස්සෙවානි මංස ලොහිතෙහි අසම්ප්පාදිතං විවරස්ස. එතංඅජ්ඣොභරණීයනති සම්බලො. යෙන විවරෙණ සම්බලං පෙතං අලෙඛිතරණීයං විපකං කසවසනා වං නිරෝපකාසං ආපනනං නිකමිති තං විවරං පෙතං වෙදි තං බන්ති සම්බන්ධො. විදති වතුරභිභූලමතනිද්දනති. විදති යා සහ වතුරභිභූලපමාණිද්දං. නිසාප්තති විමුක්තං. යංවාපනානි එතං පදෙ. පවිතිති පදෙ ආධාරො. ඉමනානි අසම්ප්පාදි වතුහි මහාභූතෙහිති විවනෙන කපිතනති පදෙ කරණං. තනති ආකාසං. ඉතිති එවං.

ජ සුති පඨවි ආපො තෙජෝ වායො ආකාස විඤ්ඤාණ ධාතූසු පරිගහතිනාසු ආපොධාතූ ආකාසධාතූගහණෙන ධිමිධාතූ ගතිතාවකොතිති යොජනා. තස්සානි මනෝවිඤ්ඤාණධාතූයා. සුත්තෙහි පාළියං සෙසා නවානි වත්තූ සොත සාණ ජිවිතා කාය රූප සද්ද ගඤ්ඤානි හවිධාතූයො. තස්සානි වත්තූ විඤ්ඤාණ ධාතූයා. වසද්දෙ වත්තූධාතූ රූපධාතූවානි යොපෙතබ්බො. ආදිය ද්දෙන සාත විඤ්ඤාණ ජිවිතා විඤ්ඤාණ කාය විඤ්ඤාණ ධාතූයො ගතිතා. භ්වතධාතූආදියොති ආදියද්දෙන සද්දධාතූ සා

* ධිමිතිතිපි පාඨො.

නාමාතු ගන්ධධාතු ජී විහාධාතු රසධාතු කායධාතු ගණිතා. නා සුභි අභාරය ධාතුසු. දසහි ධාතුහිති දසහි රුපධාතුහි. සත්ත හිති සත්තාහි අරුපධාතුහි. ඉතිති එවං. අබ්බිකාදසහිති අ බ්බිත එකාදසහි. අබ්බිකාධාතිති අබ්බිත අභිමාහි ධාතුහි. රු පාරුපං පඤ්චක්ඛණිනාම. තංරුපාරුපං දුක්ඛසම්මංනාම. තං සමුඨාපිකා තස්ස තසෙදුක්ඛසම්මසං සමුච්ඡාපිකා පුරිමනණ්ඨා සමුදයසම්මංනාම. උභිතනං දුක්ඛසමුදයසම්මංනං අපචතනි නි රොධසම්මංනාම. තංතිරොධසම්මං පජානන්තොමයො මග් ගසම්මංනාම. චතුසම්ම කම්මවිධානන්තිපදං අභිතිවිවිච්ඡස්ස පා පෙතාති පදවගෙ කම්මං. අවිධාරය ධාතුවසෙයාති පදං අභි නිවිච්ඡස්සාති පදෙ තතිගාවසෙසනං. අභිතිවිවිච්ඡස්සාති මහසික රෙත්තසං.

තත්ථාති තෙසු ජ්ඣ ධාතුසු. කායපසාදෙ චන්ද්‍රි එතෙසනති 'කායපසාදචන්ද්‍රිකාති'. සප්පිපක්ඛවසෙතාති පටිපක්ඛසනිත පටිබ්බෙත. සුඛංහිති ආදි දල්ලිකරණං. සුඛොගාති පදං එරි ත ඉතිපදෙ කත්තා. තදෙවංහි සප්පිපක්ඛවසෙතා. සොමන සංහිති ආදි දල්ලිකරණං. දෙමනස්සං සොමනස්සස්ස පටිප කෙතා. පටිපක්ඛාකාරං සුපෙතං තත්තකංහිති ආදි චුත්තං. සර්ක්ඛකවසෙතාති සද්ධිවසෙතා. උභගම්පිභෙතනති නිසම් මං එතං උභගම්පි අවිභුතත්තා අපානවත්තා සර්ක්ඛකං සද්ධි සං හොති. තත්ථාති සුඛධාතුගහණාදිසු නිධාරණං. තං සම්ප සුත්තාති නාහි සුඛදුක්ඛධාතුහි සම්පසුත්තා. අස්සාති කායවි ඤ්ඤාණධාතුගා චන්ද්‍රිකානාම නිස්සයභානා. වසදෙදු කායවිඤ්ඤා ණධාතුවාති යොජෙතබ්බො. ථොඨිබ්බධාතුවාති ව සද්දෙ කායධාතුව ථොඨිබ්බධාතුවාති යොජෙතබ්බො. තං සම්පසුත්තාති සොමනස්සධාතුහි සම්පසුත්තා. තාසංගෙවංහි චක්ඛුධා තු ආදිනං. ඉදුනිති පදං වෙදිතබ්බන්ති පදෙ කාලසත්තම්. ත ස්ස කතමා-පෙ-ආදිනි වචනාති ගෙඨාචුත්තාතගෙතෙව වෙදිතබ්බන්ති ගොජනා. තත්ථාති චිත්ත කාමෙසු. නිලෙසනා මංසකාය එව අත්ථො වෙදිතබ්බොති සම්බන්ධො. එතන්ති කාමධාතුහි වචනං. චන්ද්‍රිකාමං සකායාති එවං අතො වෙදිත බ්බො. දසආකාරවචන්ද්‍රිකස්සාති අභිතංගෙ අවර්ති ආදි දසආකා රවචන්ද්‍රිකස්ස. දසආකාරස්ස චන්ද්‍රිනි එතස්සාති 'දසආකාරවචන් ජ්ඣකා'. අසම්පානාති විහිංසාධාතු. ජනාසතො එතාය ඛම්මජා නිගා විහිංසන්තිවා සත්තානං එතං විහිංසනං ඉති තස්මා සා ඩ මෙජාති'විහිංසා'. සාති විහිංසා. විගෙඨනලක්ඛණං එතිස්සාති විගෙඨනලක්ඛණා'. කරුණාය පටිපක්ඛො 'කරුණාපටිපක්ඛ'.

සමමානවිනෝදනී අපදයෝජනා.

41

බෝ. කරුණාපටිපක්ඛෝ ලක්ඛණං එතිස්සාති 'කරුණාපටිප
කලකක්ඛණා'. උබ්බෙගස්ස ජනනාං රසො නිව්වි. එතිස්සාති 'උ
බ්බෙගජ්ජනනරසා'. කරුණාය විඛංසනාං රසො එතිස්සාති 'කරු
ණාවිඛංසනරසා'. දුක්ඛස්ස ආයතනාං කාරණං 'දුක්ඛායතනා'.
දුක්ඛායතනා භූතො පච්චුපඨාතිති 'දුක්ඛායතනපච්චුපඨානං'.
පටිසො පදඨානාං ආසන්නකාරණං එතිස්සාති 'පටිසපදඨානා'.
සබ්බා කුසල්-පෙ-සබ්බා කුසල් තෙක්ඛමං ඉති භගව
තා වුච්චතිති යොජනා. තමෙවන්තති කාමපටිසංයුතතවා
තු ආදිකං අථං. තස්සාති තස්මිං පදභාජතෙ විනිවිජ්ජයො වෙදි
තබ්බො. තස්සාතිවො තෙසු පදෙසු නිධාරණං. සබ්බස්සාති සබ්බෙසු
විභෙදිතාදි පදෙසු. පදන්ති විභෙදිතාදිපදං. සතතා එතාය ධ
ම්මජාතියා මෙජ්ජායන්ති සිත්තෙත්ති ඉති තස්මා සා ධම්මජා
ති 'මෙජ්ජා'. එත්ථවාති එතෙසු මෙජ්ජාදිපදෙසු. පච්චිමෙ
නාති වෙතොවිමුත්තිපදෙන අප්පනාපත්තාව භගවතා කථි
තා. අප්පනාප්පත්තාවාති අප්පනං පත්තාඵම. ක්කාතෙන උ
ප්පනනාති අධිප්පායො. ඉධාපිති අවිහිංසාධාතාධිකාරෙ. උ
භයස්ථාපිව අධ්‍යාපාදධාතුඅවිහිංසා ධාතුසු. පරිඥාසානපදෙ මෙ
තතා කරුණාති පදවයං වෙතො විමුත්ති විසෙසනත්ථං භගවතා
වුගගන්ති සම්බුද්ධො. එත්ථවාති කාමවිතකසාදිසු නිධාරණං.
උභයත්ථාති සතත සංඛාරෙසු.

කම්මපර්තෙදෙව්වාති කම්මපර්තාවෙනෙදෙඵව. කම්මභෙදං
භිඤ්ඤාති 'කම්මපර්තං'. විසෙසං කරොතිති කම්මපර් විසෙසංආප
ජ්ජතිති අධිප්පායො. න ඉතරො ඉතරො සබ්බසංඛාරෙසු උප්ප
තො ධ්‍යාපාදෙ කම්මපර්තං න භිඤ්ඤාති කම්මපර්තාදිං න ග
විජ්ජති. එත්ථවාති කාම ධාතුති ආදිසු චිත්තෙසු. වෙපිති ධ්‍යා
පාද විහිංසා ධාතුසංඛාතා වෙපි ධාතුයො. එත්ථාති කාමධාතු
ති ආදිකෙ පඨමතිතෙන. සබ්බකාමාවචරසංගාහකතො කාව
ධාතුතො ඉතරෙ වෙ සංගහෙතො කප්තං 'සබ්බසංගාහිකකප්තං'.
තදුග්ගමිපිති අධ්‍යාපාද අවිහිංසා ධාතුවයං. එත්ථාපිති *නෙක්
ඛම ධාතුති ආදිකෙ දුතිය තිත්තෙක. සබ්බකුසල් සංගාහකතො
තෙක්ඛමිම ධාතුතො ඉතරෙ වෙසංගහෙතො කප්තං සබ්බසංගා
හිකකප්තං. සබ්බාපිති ආදී දළභිකරණං. භි සම්මං සබ්බාපි තා
ධාතුයො කාමධාතුතො නිගර්ඤ්ඤා දස්සනොන ලභාපෙනබ්බා. එ
වමපනාති තිණ්ණං ජක්කානංවසෙත ධාතුයො අගහෙතො. එ
ත්ථාති සුත්තනිකභාජනියෙ. සම්මසන වාරොවාති සම්මසනාකා

* 'නෙක්ඛමි' ඉතිපි පාඨො.

ණයා පවත්නාහො කාලානුකූල නොදැනීමක බව මොවුන්ට හඟවනා කවිතො න ලොකුගතර බව මොවුන්ට .

සුත්තන්තානාපනිසංතිසිතං .

තත්ථාහි උද්දෙස වාරාදිසු නිධාරණං . උද්දෙසවාසෙ තාව චිතිච්ඡයො වේදිතබ්බොති සම්බුද්ධො . අත්ථතො චිතිච්ඡයො පණ්ඩිතො වේදිතබ්බො . ලක්ඛණාදිති කච්ඡො තාවච්ඡ සං ඛතො තාව භාව කරණතො පච්චයාපච්චයතො අථ දඬුබ්බො චිතිච්ඡයො පණ්ඩිතො වේදිතබ්බො . තාචානං ධාතුතං භාවො 'තාවච්ඡං' . 'ණං' යනා භාවෙහි තුසද්දෙන භව පච්චයො . 'සද්දුප පනහානිපාතනා සිප්ඤ්ඤාති' ති සුත්තොනවා න පච්චයො . තත්ථාහි අත්ථතොති ආදිපදෙසු . අත්ථතොති පදෙ චිතිච්ඡයො අවිසෙසෙන පන චිතිච්ඡයො වේදිතබ්බො . යාබ්බමජාති සංසාරදුක්ඛං විදහති උප්පාදෙනි ඉති තස්මා සාධම්මිජාති 'ධාතු' . කතතුසාධනං . යා ධම්මජාති සතොති ධ්වයෙන ධාරිතො ඉති තස්මා සා ධම්මජාති 'ධාතු' . ධ්වයෙනති 'ධාතු' . කම්මසාධනං . දුක්ඛයා විධානං 'ධාතු' . භාවයා ධනං . සංසාරදුක්ඛං සතොති එතාය ධම්මජාතියා විධිතො ඉති තස්මා සා ධම්මජාති 'ධාතු' . කරණසාධනං . සංසාර දුක්ඛං එතථ ධම්මජාතිසු ධ්වයති ධ්වයති ඉති තස්මා සා ධම්මජාති 'ධාතු' . අවිකරණසාධනං . ලොකියාහිති ආදිවත්ථාරො . හි සච්චං ලොකියා ධාතුයො කාරණභාවෙන ච්චානිතා සුත්ථා අනෙකප්පකාරං සංසාර දුක්ඛං විදහන්ති සුවණ්ණරජනාදි ධාතු යොව්ග සුවණ්ණරජනාදි විදහන්ති . එතාධාතුයො අවසවත්තනානො දුක්ඛවිධාන මහත්තොමෙව්වාති යොජනා . විචිතතාහෙනා හි සච්චං එතාධාතුයො සුණ්ණඤ්ඤායාවගවා විචිත්තා . සුණ්ණ ච ඤ්ඤායා 'සුණ්ණඤ්ඤායාති' . සුණ්ණඤ්ඤායා අවගවා 'සුණ්ණඤ්ඤායාවගවා' . අථවා සුණ්ණෙන සුතබ්බො 'සුණ්ණඤ්ඤායා' . සුණ්ණඤ්ඤායාසු අවගවා 'සුණ්ණඤ්ඤායාවගවා' . රසසොතිතාදිසු හි රසධාතු ලොකියාදිසු : විසභාග ලක්ඛණ පරිච්ඡිත්තොසුති විසභාගෙන ලක්ඛණෙන පරිච්ඡිත්තොසු . එතෙසුපිති චක්ඛාදිසු . තථා තාවච්ඡං හි සච්චං භික්ඛු ජ ධාතුවො ධාතුවනො අයං පුරිසො ඉති ආදිසු පයොගෙසු ජ්වයඤ්ඤා සමුහනත්ථං ජ්වයඤ්ඤා සමුහනත්ථං ධාතුදෙසනං හඟවා පකාසෙසි ඉති තස්මා තං චක්ඛු ච යථාච්ඡිතෙන ධාතුවාති යොජනා . එතාහි චක්ඛු ධාතු ආදිසු . තෙසෙති ච්චාදිතං . ඉධාපිති ධාතුවිසභිගෙ . සොපනායං දෙ සනාකකමො හඟවනා වුතො . හෙතුඵලානුසුබ්බවිසානා ව

සමමොහමිනොදනි අර්ථශෝකයා.

43

සෙනානි හෙතුඵලානං පටිපාටියා වචනථාන වසෙනා. වක්ඛුධාතු නි ආදි විනායො. සබ්බන්තානි සබ්බෙසු සොතමානු ආදියු. නෙසු නෙසුහිති ආදිවත්ථායො. හි සච්චං නෙසු නෙසු සුභතාහිධම්මප් පදෙසෙසු අඤ්ඤාපිඛාතුයො දිස්සන්ති ඵලං අඤ්ඤාසම්පි ධාතුනං ආදිභාවෙහිති. සබ්බාසං ධාතුනං වසෙන පටිබ්බෙන පරිච්ඡේදං අකත්වා අධාරස ඉති අගමෙව පරිච්ඡේදෙ භගවතා කස්මා ක තො ඉති වොදකො වෙ වදෙය්‍යාහි යොජනා.

සභාවතො විජ්ජමානානං සබ්බධාතුනං තදනෙතාගධනා තෙ සු අධාරස ධාතුසු පටිභිගතා අධාරසාහි අගමෙව පරිච්ඡේදෙ භග. වතා කතොති සම්බන්ධො. රූපධාතුගෙවහිති ආදි දළෙතිකරණං. සුභධාතු පන රූපාදිපට්ඨද්ධා රූපාදිහි ආගතා කස්මා සුභධා තුයා සුභතිමිත්තතා. තමානි සුභතිමිතං. කුසල විපාකා රම්මණවා කුසලවිපාකානං ආරම්මණා රූපාදෙයා ඵලං සුභධාතු නාම ඉති තස්මා ඵසා සුභධාතු රූපාදිමිත්තමෙව. ආකාසානවා යනතධාතුආදියුහි සමුභාධායෙ සතාමි. ධාතුචයානි ආදි දළෙති කරණං. හි සච්චං සා සඤ්ඤා වෙදසිත නිරොධ ධාතුචයානිරොධ මත්තමෙව සඤ්ඤාවෙදසිතසංඛාතධාතුචයං නිරොධ මතං. ඵ ව. හිතාහිති ආදි දළෙතිකරණං. චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදිසත්තවිඤ්ඤාණ සංඛෙපොගෙවානි චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදිනිව නානිසත්ත විඤ්ඤාණ නිවානි 'චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදිසත්තවිඤ්ඤාණානි'. සංඛිප්පයන්ති ඵත් ථානි 'සංඛෙපො'. චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදි සත්තවිඤ්ඤාණා සංඛෙපො 'චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදිසත්තවිඤ්ඤාණ සංඛෙපො'. මත්තමෙවානි ඉ නිති පරිමො ඉතිසද්දෙ පරිසමාපනං. දුතිගස්ස ඉතිසද්දස්ස ඵව න්ති අත්ථො. විජානන සභාවෙති විජානනං සභාවො පනති ඵතස්සානි 'විජා නන සභාවං'. ජිව්හස්සේතන්ති ජිවොඉති සස් ඤ, ජිව්හස්සේ. ජිව්හස්සේ ඵතෙසමිත්තී 'ජිව්හස්සේතො'. ඵතෙසන්ති සත්තානං පකාසෙත්වානි පදෙ සම්පදනං. තස්සානි විස්සේසස්ස. අනිච්චතමානි වසද්දෙ අනෙකගතස්ස අනිච්ච තස්සවානි යොජනකම්බො. දීඝරත්තානු සස්සේතන්ති දීඝරත්තා පචක්කං. දීඝකාලං පචගතන්ති අත්ථො. නිමිඨ්ඨෙයානි නිමි ව වනං හිගෙයා ධාතුලෙලන වත්තබ්බං අනි තථා තෙන අවිචාරස ප්පකාරෙත වෙත්තායාජ්ඣාසයවසෙතව වෙත්තායානං අර්ථා සසපට්ඨද්ධෙතා අවිචාරස ධාතුයො භගවතා පකාසිතාහි සම්බ න්ධො. නදජ්ඣාසයවසෙනවානි තෙසං සත්තානං අර්ථාසස ප ට්ඨද්ධෙත. සංඛෙපවිත්ථාරනායෙන. තථා නුථාහිති යථා ස ථා යෙන සංඛෙපාදිතා ආකාරෙත අස්ස භගවතො සම්මිමනෙප් විහතං සුභිමිමස්ස තෙජො විහගං වෙතෙය්‍ය සත්තභද්දෙසු

තමොමොහො බණ්ණන විලයං චිතාසං පයාති ගච්ඡති එසො හ
ගවා සංඛප්පවිත්ථාරනසෙන නථානථාති තෙන තෙනාකාසෙ
න එවං බමිමං පත්තාසයති . එත්ථාති උද්දෙහවාසෙ ජාතියො
සභාවතො . චක්ඛුප්පසාදෙ ඉතිඑව එකො බමිමොතෙව්ව සං
ඛං ගච්ඡතිති සම්බන්ධො . සොනප්පසාදදි වසෙන එකෙක ඛ
ම්මානෙව සංඛං ගච්ඡතිති සම්බන්ධො . එත්ථාති උද්දෙහවා
සෙ . පුඛ්බන්තාපරන්ත විවිත්තතොති පුඛ්බකොට්ඨාසතො අ
පරකොට්ඨාසතොව සුඤ්ඤතො . විසේසතොපන එත උද්දෙ
හවාසෙ චක්ඛාදීසු විනිවිජ්ජයො වේදිතබ්බොති යොජනා . මුඛ
නිමිත්තං විශාති මුඛසං රූපංවිධ . යතතචක්ක යඤ්චිතාති ය
තත චක්කසං යඤ්චිධ . අධරාති විශාති අධොඨපිතො අග්ගිම
ථන රුක්ඛොවිධ . පුරෙවරානුවරාති පුරෙව අනුවරව 'පුරෙ
වරානුවර' . බමිමොතුයාති ආධාරෙ සත්තම් නිශාරණෙවා .
වේදනා සලලසුලසයාගාති වේදනා සංඛාත සලලසුලෙති යො
ගතො . ආසා දුක්ඛ ජනනාසතාති ආසාඑව දුක්ඛං 'ආසාදුක්
ඛං' . ආසාදුක්ඛසං ජනනං 'ආසාදුක්ඛජනනං' . අයථා භව්ථි
නිමිත්තගාහකතොති අයථාභව්විධසං ආරම්භිණ්ණසං ගාහකතො .
චතම්ගොති වතෙඤ්ඤිත මගො . සංඛාර පටිසන්තිධං පටිසන්ති
ක්ඛණෙ පටිසන්තිවිත්තසං පභව්වනාසතා අංගාර කාසුයං සත්
තස්ස ඛිපත පුරිසොවිධ දව්ඨබ්බාති යොජනා . ජාතිදුක්ඛානු
බ්බන්තොති ජාතියං දුක්ඛෙත අනුබන්ධනතො . රජපුරිසා
නුබන්ධන වොරාති රජපුරිසෙතානුබන්ධන වොර . සංඛාර
විසරුක්ඛ ඩිජාතිවිධ දඨබ්බාතිති සම්බන්ධො . අස්ස ඛපුරෙකො
විසාති දුඨ්ඨස්සයාවිධ . යත්ථකාම නිපාතිතොති යස්මිං ආරම්
මණෙ කාමං නිපතනතො . රභගනවොති රභග මණෙතො හ
වො . එසාති චක්ඛුවිඤ්ඤාණ ධාතු . නිරුභායාති නිරුභාය
චක්ඛුවිඤ්ඤාණ ධාතුයා . තත්ථාති තස්මිංආරම්මණෙ ජාතා තථා
චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදීසු සබ්බබ්විමෙසුති භාවලක්ඛණෙ සත්තම් .
ආරම්මණසංඛාතෙසු සබ්බබ්විමෙසුති ආධාරෙ සත්තම් . පඨම ස
මන්තාභාසෙති පඨමං සමං ආභාසෙ පවත්තනං එතෙතාති
පඨම සමන්තාභාසෙති වචනො . සම්පිණ්ඩනං සමුවිච්චනං
අත්ථො යස්ස පිකාරස්ස හො 'සම්පිණ්ඩනතො' . එතාති මතො
ධාතුයාපි උප්පජ්ජිත්වා නිරුභ සමන්තාතරාති වචනො . තෙන
වාති පිකාරො . කථිතාති පඤ්ඤ කරණං . තස්සාති සතතිරණ
න්තිවි ව්‍යාක මනො විඤ්ඤාණධාතුයා . තස්සාති කිරිම මතො
විඤ්ඤාණධාතුයා . සහ ආවජ්ජනොවත්තතිති 'සහාවජ්ජනිකං'
භව්විධ නිසිද්ධතෙවොති මනොවාර සංඛාතං භව්විධ නිසිද්ධතෙම.

සමමානවිනෝදනී අක්කොපනා.

45

ව ආවර්ජනං පණ්ණිනොනා කාතබ්බං . ඉථිතස්මා ඉධ සාතො ම
නොති මනොනාම සභාවර්ජනකං භව්ඛං . ඉතිසද්දෙ භා
ම වාවකො.

අභිබ්බිකොපනිකං.

ජ බාතුසො පරිත්තාරම්මණානි ඉදම්පි චූත්තත්ති සම්බන්
ධො . නිණ්ණංපරිවට්ඨානං සමාභාතෙ 'නිපරිවට්ඨං' . නිපරිවට්ඨ
මෙව 'තෙපරිවට්ඨං'.

බාතුචිතංගොනිවර්ධනො.

(3) ඉද්දති තදනතතරෙති තස්ස බාතුචිතංගස්ස අනත්තරෙ ස
ම්බවිතංගෙ විනිවර්ජයො පණ්ණිනොන වෙදිතබ්බො . දුක්ඛංඉද්ද
සම්බවත්ති අදිම්මිති පදං උද්දෙසවාරෙති පදස්ස විසෙසනං .
උද්දෙසවාරෙති පදං වෙදිතබ්බොති පදෙ අධාතො.

විභාගනො නිබ්බවන ලක්ඛණාදිප්පහෙදතො ,
අත්තප්ප්ඵඛාරතො වෙව අනු නා ඨි ක තො තවා .
කමනොඉද්දසම්බවෙසු යං සුඤ්ඤං තස්සතිච්චනො,
අත්තොග්ගානංපහෙද උපමාතොවතුක්කතො .

සුඤ්ඤතොන විබාදිති සභාග විසභාග නො ,
විනිවර්ජයොවෙදිතබ්බො විඤ්ඤනා සාසනක්කමෙ.

විනිවර්ජයො සාසනක්කමෙ සාසනස්ස පවත්තිසාතභූතෙ සම්
ඵෙ, විඤ්ඤනා වෙදිතබ්බො . සම්භවිතො අත්තො උද්ධා . අ
ධිප්පෙතස්ස උඛරණං 'අත්තප්ඵඛාරො' . අත්තොව අත්තප්ඵඛාරොව
'අත්තප්ප්ඵඛාරො' . කමති පවත්තතිති එත්තසම්බවෙසුති 'කමො' .
සාසනස්ස කමො 'සාසනක්කමො' . තත්ත විභාගනොති ආදිප
දෙසු විභාගනොතිපදෙ විනිවර්ජයො . හි සම්බං ගෙඅත්තො දුක්
ඛාදිතං සම්බානං . අභිසම්මත්තොති ජාතත්තොති පුග්ගලෙති අභි
සම්මතබ්බො ජාතිතබ්බො දුක්ඛාදිතං . වත්තාතෙ වත්තාතෙ ත
වා සභාවා අවිතවා අමුසාභාවා අනඤ්ඤවා අඤ්ඤකාරෙහි තො
අත්තො සභාවා භගවතා විභත්තානිඤාප්තො . භගවා යවායවා
නිංආග . දුක්ඛස්ස පිළිතත්තොපෙය්ගො අභිසම්මත්තොති එ
වමාදිං භගවා ආහානි සම්බන්ධො . පිළිගතො අනිවර්ජයෙනති 'පි
ළිතං' . භාවසාධනං . පිළිතං එවඅත්තො සභාවො 'පිළිතත්
තො' . දුක්ඛ දුක්ඛතායව දුක්ඛ නිමිත්තතායව අනිසාභාවො පි
ළිතත්තොනාමාති අත්තො . පුග්ගලස්සවා පිළිතං හිංසනං 'පිළි
තං' . පිළිතංඑව අත්තො 'පිළිතත්තො' . සමාගත්තො කර්මතො

නි 'සංඛතං.' සමාගන්තං කර්මතිතිවා 'සංඛතං' දුක්ඛතාති 'දුක්ඛතාය' දුක්ඛදුක්ඛ නිමිත්තාති. සත්තපතං පරිදහනං 'සත්තාපො'. කිලෙස දුග්ගොගෙහවා සත්තපතං පරිදහනං 'සත්තාපො'. අරවා. සත්තපතං අත්තනොතිබිණ්හාවො 'සත්තාපො'. විපරිණමනං 'විපරිණාමො'. දුක්ඛවිභෝති දුක්ඛස්ස සහාවො. නුතනු ආරම්භණේ අභිනාදන පසෙන අබ්‍යාපෙධා උභතං රුසිකරණං දුක්ඛනිබ්බන්තනං 'ආයුහනං'. ආසද්දො ඛ්‍යාපනත්ථවාචකො. උභතසද්දො නිබ්බන්තනත්ථ වාචකො. යකාණෙ අගමො. ආයස්ස දුක්ඛස්ස උභතං 'ආයුහනං'. සමුදයතො අගච්ඡිතිති 'ආයු'. අරවා යං දුක්ඛං සමුදයතො ගච්ඡති පච්ඡන්ති ඉති තස්මා තං දුක්ඛං 'ආයු' නාම. ඉ ගතිමිති ණ පච්චිකො. ඉ ධාතුස්ස ඵ. එකාරස්ස ආශාදෙතො. ආයස්ස උගතං පච්ඡන්තං 'ආයුහනං'. නි දදුති දුක්ඛං සමුච්ඡාපෙතිති 'නිදුතං'. සංසාරෙ සත්තස්ස සංයුජ්ජනං 'සංයොගො'. මග්ගස්ස පරිබ්‍රැච්ඡනං නිවාරණං 'පළිබ්බොධො'. පරි පුබ්බො චුඛ නිවාරණං. ණ පච්චිකො. රකාරස්ස ලො. නිස්සරන්ති එත්ථාති 'නිස්සරණං'. පුග්ගලො එත්ථ නිමිත්තභූතෙ නිබ්බාණේ සංසාරතො නිස්සරන්ති නිග්ගච්ඡන්ති ඉති තස්මා නිබ්බාතං 'නිස්සරණං' නාම. සග්ගෙවචානිස්සරණං සබ්බසංඛාරෙහි නිස්සවච්ඡිකො යුත්තන්ති 'නිස්සරණං'. සමුදයක්ඛයවසෙන සමුදයතො විචචනං 'විචෙකො'. පච්චිකෙහි න සංඛරියතිති 'අසංඛතො'. තමරති න විනාසෙහිති 'අමතං'. සංසාරතො නිග්ගමනං 'නිග්ගතං'. භිනොති නිබ්බාණංධිගමස්ස හෙතුභාවෙන පච්ඡන්තිති 'හෙතු'. නිබ්බානස්ස චතුස්චිවස්ස වා දස්සිකො 'දස්සනං'. නිබ්බාණදස්සනෙ. කිලෙසදුක්ඛ සත්තාපවූපසමතෙව අධිපච්චං කරෙහිති 'අධිපති'. විසේසතොවා ආලම්බිතාධිපති භූතානං මග්ගඛය ධම්මානං අධිපතිආකාරෙ 'අධිපතියත්ථො'.

පඨමං සක ලක්ඛණමෙකපදං දුතියාදි පදස්ස නිදස්සනතො සමති දුතිමා සමදු සතිදු විහරෙ කමතො පඨමෙන විනාති. ඉමිස්සා ගාරාය එවං අත්ථො. අස්ස චතුස්චිවස්ස පඨමං එකපදං සකලක්ඛණං සකලක්ඛණෙන අත්තතො සහාවෙන ආවිහ විනාකාරෙ. අස්ස චතුස්චිවස්ස දුතියාදිපදං නිදස්සනතො තිණ්ණං සම්මානං නිදස්සනෙන ආවිහවිනාකාරෙ. පඨමෙන විනා පඨමකොභාසෙ වජ්ජෙධා දුතියාදිපදං සමති සමුදය මග්ග නිරොධා දුතිමා දුක්ඛනිරොධමග්ගා සමදු සමුදයමග්ගාදුක්ඛා සතිදු සමුදය නිරොධදුක්ඛා ඉති ඉමෙහි තිහි සම්මෙහිසධිං කම

සම්මොක්ඛිකොද්දිති අක්කොපනා

47

නො පණ්ඨිතො විහරේ විහරෙය්‍යාති . එවං අධිප්පායොපනොව
 දිනබ්බො . අස්ස දුක්ඛස්ස පඨමං එකංපදං පිළිනත්තො සකල
 ක්ඛණං සකලක්ඛණෙනෙව ආවිභවනාකාරෙ . අස්ස සමුදයස්ස
 පඨමං එකංපදං ආයුගතත්තො සකලක්ඛණං සකලක්ඛණෙන
 ව ආවිභවනාකාරෙ . අස්ස නිරෝධස්ස පඨමං එකං පදං නිස්සර
 ණත්තො සකලක්ඛණං සකලක්ඛණෙනෙව ආවිභවනාකාරෙ .
 අස්ස මත්තස්ස පඨමං එකං පදං නිත්‍යතත්තො සකලක්ඛණං
 සකලක්ඛණෙනෙව ආවිභවනාකාරෙ . න තිණ්ණං සම්මානංද
 ස්සතෙන ආවිභවනාකාරො . දුක්ඛස්චිවස්ස සංඛතට්ඨො සත්
 තාපට්ඨො විපරිණාමට්ඨොති තයො අත්ථා යථාක්කමං සමනි
 නි නිණ්ණං සම්මානං දස්සතෙන ආවිභවනාකාරො . සමුදය ස
 චිවස්ස නිදුතට්ඨො සායොගට්ඨො පළිඛොධට්ඨොති තයො අත්
 ථා යථාක්කමං දුනිමාති නිණ්ණං සම්මානං දස්සතෙන ආවිභව
 නාකාරො . නිරෝධස්චිවස්ස විවෙකට්ඨො අසංඛතට්ඨො අමනවි
 ඨොති තයො අත්ථා යථාක්කමං සමදුති නිණ්ණං සම්මානං දස්ස
 තෙන ආවිභවනාකාරො . මග්ගසම්මානං ගෙහිනො දස්සතො
 අධිපත්‍යොති තයො අත්ථා යථාක්කමං සනිදුති නිණ්ණං සම්මා
 නං දස්සතෙන ආවිභවනාකාරොති එවං දුතියාදි පදං ඉමෙහි ති
 හි සලෙහි සධිං යථාක්කමං විහරෙය්‍යාති .

අභිසමයොති අභිසමෙතබ්බොති 'අභිසමයො'. පිළිනාදිඅ
 තො , අභිසමයො එව අත්ථො 'අභිසමයො'. අථවා, අභිසම
 යනං අවබෝධනං 'අභිසමයො'. පඤ්ඤා , අභිසමයො විසයභූ
 තො 'අභිසමයො'. අභිසමයොච්චා අත්ථො පටිභාති ආකා
 රො 'අභිසමයො'. එතථාති උද්දෙසවාසෙර . නිබ්බව නලක්ඛ
 ණාදිපගෙදතොති එත්ථ පන ච්චතෙන නිබ්බවතෙන නිබ්බව
 නතො විනිවිජ්ජො නාවපණ්ඨිතෙන වෙදිතබ්බො . ඉධාති දුක්ඛ
 සච්චනති පදෙ . දු ඉති අයංසද්දෙ කුච්ඡිනෙදිසසති . හි සච්චං
 කුච්ඡිනං පුත්තං දුපුත්තොති ජනා වදන්ති . ඛ සද්දෙ තුවෙජ් දි
 සසති . හි සච්චං තුවෙජ්ආකාසං ජතෙන බ්‍රහ්මච්ඡිවති . ඉදච පඨ
 මං සම්මං අනෙක උපදදවාදිදානතො අනෙකෙසං උපද්දවා
 නං පටිභාතිදානභාවතො කුච්ඡිනංනාම . ඉදං පඨමසම්මං බාල
 ජනං පෙරුමං විරහිතතොබාලජතෙන පරිකප්පිතධුමසුහසු
 බතභාවතො විරහිතතොතුවෙජ් . නාම තසමා කුච්ඡිතකා තුවෙජ්
 තතා වඉදං පඨමං සම්මං දුක්ඛනති භගවතා වුච්චති . කුච්ඡිනං
 ඛං 'දුක්ඛං' කම්මධාරයො . උද ඉති අයං සද්දෙ උප්පත්තං උද්දි
 තතති ආදිසු පයොගෙසු උප්පත්ති . දිවපතිති සම්මතො . ඉදමාති
 පි දුතියස්චිවං අවසෙස සම්මං සමායොගෙ නාණකාතො අවසෙස

න කම්මාදිපච්චයෙන සමායොගෙහති දුක්ඛස්ස උප්පත්තියා කාරණං ඉති තස්මා දුක්ඛස්ස අවසෙසස්ථිවයෙන සංයොගෙහති උප්පත්තිකාරණතො ඉදංවානිපි දුතියස්ථිවං දුක්ඛසමුදයෙනති. භගවතා වුච්චතිති යොජනා. අයති පටිත්තති එතස්මා ඵලනති 'අයො'. අය පටිත්තියං. එතිවා එතස්මා ඵලනති 'අයො'. ඉති යං. සංයොගෙ උදයස්ස අයො 'සමුදයො'. තප්පුරිසො. සංයොගෙ උප්පත්ති කාරණත්ති අත්ථො.

තතිය සථිවං පන දුක්ඛනිරෝධත්ති වුච්චතිති සම්බුද්ධො. භරණත්ති වරණං පටිත්තතං 'භරණං'. දුක්ඛසංඛාතං පටිත්තති. තෙන වුත්තං විකායං පටිත්තති සංඛාතස්ස රෝධස්සාති. එත්ථාති තිබ්බානෙ. සංහාර භරණ සංඛාතස්සාති සංසාරෙ භරණො 'සංසාර භරණො'. සංසාර භරණො ඉති සංඛාතො නවීනො 'සංසාර භරණො'. දුක්ඛනිරෝධස්සාති රෝධතං පටිත්තතං. 'රෝධො'. දුක්ඛං ඵල රෝධො 'දුක්ඛරෝධො'. සම්බුද්ධති සුඤ්ඤත්තාති පදං අභාවොති පදෙ භෙදා. දුක්ඛස්ස අභාවො එත්ථ රෝධස්සාති 'දුක්ඛනිරෝධො'. බහුබ්බිති සමායො. සම්බුද්ධතො ත සම්මත්ති වා අපරෙතයො. තස්මිං තිබ්බානෙ පුග්ගලෙන සම්බුද්ධතො. නප්පට්ඨපක්ඛණාති තස්ස දුක්ඛනිරෝධස්ස පටිපක්ඛණා වණො. ඉති පිති තස්මාපි. අපිසද්දෙ පුරිමනෙයෙන භෙදං අපෙක්ඛති. දුක්ඛස්ස අභාවතොවා ඵල තස්මිං සම්බුද්ධතො රෝධස්සාති 'දුක්ඛනිරෝධො'. තප්පුරිසො. අනුස්සාදෙ ඵල නිරෝධො 'අනුස්සාද නිරෝධො'. අනුස්සාද නිරෝධස්ස පට්ඨයො 'අනුස්සාද නිරෝධ පට්ඨයො'. අනුස්සාද නිරෝධ පට්ඨයස්ස භාවො 'අනුස්සාද නිරෝධ පට්ඨයතං'. දුක්ඛස්ස නිරෝධො 'දුක්ඛනිරෝධො'. තප්පුරිසො. වතුත්ථ භුච්චං පන දුක්ඛනිරෝධයාමිති පටිපදාති වුච්චතිති සම්බුද්ධො. ගච්ඡති මග්ගොති සම්බුද්ධො. ආරම්භෙ වසෙතාති පදං අනිමුඛිකා ඉති පදෙ තතියා විසෙසතං. ආරම්භෙ කරණවසෙතාති අත්ථො. නදනිමුඛිකාතතාති නං තිබ්බානං අනිමුඛිකාවතො. ගච්ඡතිති පදෙ භෙදා. මත්තො පුත්තලස්ස දුක්ඛනිරෝධ ප්‍රපත්තියා පටිපදාති භෙදා භෙදො යොජනා. දුක්ඛනිරෝධ ප්‍රපත්තියාති පදං පටිපදාති පදෙන සම්බුද්ධො. දුක්ඛනිරෝධ ප්‍රපත්තියාති පදායො. තිබ්බානස්ස ප්‍රපත්තියාති අත්ථො. දුක්ඛං ඤිතොධො ආරම්භෙ කරණවසෙන ගච්ඡතිති 'දුක්ඛනිරෝධයාමිති'. පටිපදාති පුග්ගලො තිබ්බානං අබ්ගච්ඡති එතාය බම්මජාතියාති 'පටිපදා'. දුක්ඛනිරෝධ යාමිති වා පටිපදාති 'දුක්ඛනිරෝධයාමිති පටිපදා'. ඉදං තං තංසු තතානුක්කමෙන. අරිය සම්මානාති පදස්ස වචනත්ථං දස්සෙත්

සම්මොක්ඛනෝදයාදිනි අත්ථයෝජනා

49

නො යස්මාපනාති ආදිමාන . බුද්ධාදයො අරියා එනාති දුක්ඛාදිනි
චතුස් මග්ගෙහි යස්මාපන පටිච්ඡේදනාති තස්මා එනාති දුක්ඛා
දිනි අරියසම්මානි ඉති භගවතා වූවිච්ඡිති යෝජනා . අරියෙහි
පටිච්ඡේදනාධිකාරි සම්මානි 'අරියසම්මානි' . උත්තරපදලොප
තපසුර්ණො . ඉමස්මිංපන චිත්තත්ථෙ සාධක සුත්තං ඤාපෙතො
යථාගාති ආදිමාන . අපිච අපරෙතයො . නරාගතෙන අධිගත
භාවෙන ච පකාසිතභාවෙන ච අරියස්ස සම්මානි ඉති පි නස්මා 'අ
රියසම්මානි' . එතෙසං චතුර්ණං සම්මානංවා නරාගතෙන අහි
සම්බුධතො අරියභාව සිඬිතොපි අරියොතිනාමස්ස සාධකභවතු
භාවතො දුක්ඛාදිනි අරියසම්මානි නාම . අහිසම්බුධතො පදං
සිඬිතොති පදෙ භවතු . අරියභාවස්ස සාධකාති සම්මානි 'අරිය
සම්මානි' . උත්තරපදලොපතපසුර්ණො . අපිච්චොපන අරියාති
අධිගතනාධිකාරි සම්මානි අචිත්තාති ඉති පි 'අරියසම්මානි' . අරණි
යනති අචිත්තථාවෙන අධිගමයනති 'අරියාති' . අරියාති ස
ම්මානි 'අරියසම්මානි' . අචිත්තොදකාතිති අචිත්තරූපාති . එත
ථාති උද්දෙසමාරො . කථං ලක්ඛණාදිප්පභෙදතො විනිවර්තො
වෙදිතධෙධො . එතථ හිති ආදිච්ඡන්දො . නිසම්මං එතථ දුක්ඛ
සම්මානාදියු නිබාරණං .

බාධිතතෙහි 'බාධනං' . බාධනං ලක්ඛණං එතස්සාති 'බාධන
ලක්ඛණං' . පුග්ගලං සත්තාපිතතෙහි 'සත්තාපනං' . සත්තාප
න රසොතිච්චං එතස්සාති 'සත්තාපන රසං' . පටිකතං 'පටි
තති' . පටිත්තතිචා 'පටිත්ති' . පටිත්තිසුඛා පටිවූපඨාතිති 'පටි
ත්තිපටිවූපඨාතං' . පභවති එතස්මා දුක්ඛං නිබ්බන්ධනාතිති 'පභ
වො' . දුක්ඛස්ස අනුපවිජේදනං 'අනුපවිජේදෙ' . අනුපවිජේද
ස්ස කරණං 'අනුපවිජේදකරණං' . අනුපවිජේදකරණරසොති
ච්චං එතස්සාති 'අනුපවිජේදකරණරසං' . භවතොතිස්සරණ
ස්ස පරිබුජ්ඣනං නිවාරණං 'පළිබොධො' . පළිබොධො සුඛා
පටිවූපඨාතිති 'පළිබොධපටිවූපඨාතං' . සබ්බදුක්ඛතො සමනං
'සතති' . සතතිලක්ඛණං එතස්සාති 'සතතිලක්ඛණං' . අවච
නං සභාවස්ස අපරිච්චජනං 'අච්චුති' . අච්චාරතා . අච්චුතිරසො
නිච්චං එතස්සාති 'අච්චුතිරසං' . අනිමිතතො අවිග්ගහංසුඛා පටිවූ
පඨාතිති 'අනිමිතතපටිවූපඨාතං' . සංසාරතො නිග්ගමනං 'නි
ග්ගාතං' . නිලෙසාතං පභාතං 'නිලෙසප්පභාතං' . නිලෙසප්ප
භාතස්ස කරණං 'නිලෙසප්පභාතකරණං' . තරංසො එතස්සා
ති 'තරා' . නිමිත්තතො පටිකතතො විත්තස්ස වූඨාතංසුඛා ප
ටිවූපඨාතිති 'වූඨාතපටිවූපඨාතං' . පටිත්තතිති 'පටිත්ති' . පටි
ත්තාපෙතිති 'පටිත්තකං' . නිවර්තනාති 'නිවුතති' . නිවර්තනා

පෙනීහි 'නිවිත්තකං'. පවිතර්ව පවිත්තකච නිවිතර්ව නිවිත්තකච 'පවිතර්පවිත්තකච්චිතර්නිවිත්තකානි'. නානි ලක්ඛණානි එතාසන්ති 'තථා'. සංඛර්ගතෙති 'සංඛතං'. ආරම්භණේ තක්කිග්ගතෙ පරිත්තතෙති 'තක්කං'. අසංඛර්ගතෙති 'අසංඛතං'. දස්සිග්ගතෙති 'දස්සනං'. සංඛතච තණ්හාව අසංඛතච දස්සනච 'සංඛතතණ්හාඅසංඛතදස්සනානි'. නානි ලක්ඛණානි එතෙසන්ති 'තථා'. එතානි උද්දෙසවාරෙ. අනිත්ථිචාරතොවෙවානි එත්ථපන චචතො අත්ථතො විනිවිජ්ජො නාච වෙදිතබ්බො. කො සච්චිතො සච්ච සභාභවා ඉති වොදකොවෙ වදෙග්ග යො නච්චා විපරිත්තසභාභො. පඤ්ඤාචක්ඛුතා උපපරික්ඛමානානං ජනානං මායා ඉව විපරිත්තො තභොති මර්මිඉව විසංචාදකො තභොති. තිස්සිතානං අත්ථාඉව අනුපලබ්භසභාවතො එව තභොති. අථ ඛො සච්චිතො. යො සභාවො ඛාධනං. පෙ. අර්ග්ග ඤාණස්ස අර්ග්ගානං ඤාණස්සභාවරෙභොති යෙව එතඤ්ඤා. පෙ. එසනච්චා විපරිත්තභාවතො සච්චිතො ඉති පණ්ණිතො වෙදිතබ්බොති සම්මන්තො. ඛාධනං. පෙ. පනාපරිත්තානි පදං නච්චා විපරිත්ත භාවානි පදෙ තභිග්ගා විසෙසනං.

අත්ඤ්ඤානි අත්ඤ්ඤා උත්තර්ගතං. ලොක පනතිති ලොකානං ජාති ආදිකා පනති. විත්ථාරෙති සුත්තස්ස විත්ථාරෙ වෙදිතබ්බො. දුක්ඛං ආබාධකං යතො යස්මා තභොති. දුක්ඛාදුක්ඛතො අඤ්ඤා ඛම්මජානං ඛාධකං යතො තභොති න තො තස්මා ඉදං දුක්ඛං ඛාධකත්තනිකාමෙත සච්චං ඉති පණ්ණිතො මතං. දුක්ඛං නං තක්කං විතා වසජ්ජතා අඤ්ඤාතො ඛම්මිතො යස්මා තභොති නං තස්මා දුක්ඛං තතො තණ්හාතො තභොති තථ. යස්මා තස්මා විසන්තිතා තණ්හා දුක්ඛගෙතුතා ව නිගාමෙත සච්චං. ඉති පණ්ණිතො මතං. නිබ්බාණතො අඤ්ඤාතෙති තභොති නං නිබ්බාණං සත්තං තභොති තයතො යස්මා තතො තස්මා ඉදං නිබ්බාණං. සත්තභාව නිගාමෙත සච්චං ඉති පණ්ණිතො මතං. මග්ගාමග්ගතො අඤ්ඤා ඛම්මජානං සංසාරතො නිශ්ශානං තභොති. යො මග්ගො අනිශ්ශාතො නචාපි ඉති තස්මා තච්ඡ නිශ්ශානභාවතො. යො මග්ගො සච්ච සම්මිතො. තවෙති නිශ්ශානං 'තච්ඡනිශ්ශානං'. තච්ඡ නිශ්ශානං භාවො සභාවො එතස්සාති 'තච්ඡනිශ්ශානභාවො'. තච්ඡනිශ්ශානස්ස භාවස්ස භාවො 'තච්ඡනිශ්ශානභාවතං'. ඉති එවං චතුසුපි දුක්ඛාදිසු. තච්චා විපල්ලාස භූත භාවං තච්ඡ විපල්ලාස භූත සභාවං අවිසෙසන සාමග්ගෙත සච්චන්තං ඉති පණ්ණිතො ආශු. කථං අත්ථිචාරතො විනිවිජ්ජො වෙදිතබ්බො. ඉධාති

සම්මොක්ඛිනොද්ධි අත්ථකොප්ථා.

51

දුක්ඛසම්චන්ති ආදිය. සම්මං භණෙති පුත්ථොක්කො සම්මං දිපෙ
යා ලොහරෙයා සම්මං පතිග්ගිතභාසාති අනෙකා. නතු ජේතකාති
පුත්ථොක්කො පරස්ස නකුත්ථකාති. නානාපවාදියාසෙ කුසලාපදා
නා සත්තා සම්මාති කස්මි නවදන්ති. නානාපවාදං වදන්තිති
'නානාපවාදියා' නානාපවාදං භාසතිති අනෙකා. සෙති නිපා
තො. කුතනා කුසලං අනවර්ණං අවදායන්ති ජිහ්වන්තිති කුසලා
වදානා. එත්ථාති උද්දෙසවාසෙ, වත්තාරෙවාති වත්තාර් එව
අඤ්ඤාසා සම්මිතො අසම්මිතො අඤ්ඤාතරස්සව සම්මිසස අනප
තෙයාභාවතො වත්තාරෙව අරිය සම්මාති භගවතා පුත්තාති
ති සම්මිතො. ව සද්දෙ අසම්මිතොව අනාපොපොතො
යාභාවතොවාති යොජෙතබ්බො.

ත හිති ආදි දල්ලි කරණං. හිති හි සම්මං එතෙති වතුසම්මෙ
හි අඤ්ඤං අධිකංවා සම්මංගහොති. එතෙසංවා වතුන්තං සම්මා
තං එකම්මි සම්මං අපතෙතබ්බං අපතෙතබ්බභාවං නසමෙකා
ති නපාපුණාති. එතෙසත්ති නිසාරණෙ ජසී. හික්ඛෙව ඉධ
ලොකෙ සම්මොක්ඛා බ්‍රාහ්මණොවා යං සම්මං සම්මොක්ඛොගොත
මෙන දෙසිතං ඉදං සම්මං දුක්ඛං අරියසම්මං නඅඤ්ඤං දුක්ඛං අ
රිය සම්මං අත්ථි අහංති ඉදං දුක්ඛං අරියසම්මං ධිපෙත්වා වරෙස්
ත්වා අඤ්ඤං පෙත්වා පඤ්ඤාපෙස්සාමි ඉති ආගවෙස්සං එතංවා
තං කාරණං තව්ථිති ඉති ආදි වචනං භගවා ආහාති යොජනා.
පච්චක්ඛායාති පහාය. පච්චත්තන්ති දුක්ඛසම්මං. සහෙතුක
න්ති සෙතුකසාතිතං. පච්චන්ති නිවත්තිව ආවික්ඛන්තො භගවා
සර්පායං උපායසතින නිවත්ති. ආවික්ඛි. ඉතිති එවං. එතාති
පච්චන්ති නිවත්ති සංඛාරාති උභයාති 'නදුභයාති'. තදුභයාතං
හෙතු 'තදුභයහෙතු'. පච්චත්ති නිවත්තිව තදුභයහෙතුව 'පච්
ත්තිනිවත්තිතදුභයහෙතු'. එතපරමතොති එතප්පමාණභාවතො
එත්තකප්පමාණ භාවතොති අනෙකා. පරිඤ්ඤායං පෙත්වා
භාවෙතබ්බංතං වසෙතාපි වත්තාරෙව සම්මාති පුත්තාතිති ස
ම්මිතො. තණ්හාය වත්ති 'තණ්හාවත්ති'. තණ්හාය ආරම්ම
ණන්ති අනෙකා. තණ්හාය නිරොධො 'තණ්හානිරොධො'. ත
ණ්හා නිරොධස්ස උපායො 'තණ්හානිරොධුපායො'. තණ්හා ව
ත්තිව තණ්හාව තණ්හානිරොධොව තණ්හානිරොධුපායොව 'ත
ණ්හා වත්ති පෙත්වා නිරොධුපායො'. පච්චකාම ගුණාදි සංඛා
තෙ ආලයෙරමත්ථිති 'ආලයරමා' සත්තා. ආලයරමාතං භාවො
'ආලයරමතාතණ්හා'. ආලයස්ස සමුග්ගාපො 'ආලයසමුග්ගා
පො'. ආලයං සමුග්ගාපවතිති 'ආලයසමුග්ගාපකො'. ආලයොව
ආලයරමතාව ආලයසමුග්ගාපොව ආලයසමුග්ගාපකොව 'ආල

සහගතයුවලට නිබන්ධන නදබිගමුපාඨයාට 'හතෙ... පෙ... නදබිගමුපාඨයා'. නං පාර්මනිරං සම්පාපෙනිති 'නං සම්පාපකොචායාමො'. නං සම්පාපක එව වායාමො 'නං සම්පාපකවායාමො'. ඉර්මනිරම මගොභොව පාර්මනිරම නං සම්පාපකවායාමො 'ඉර්මනිරම... පෙ... වායාමො'. භො පෙතො පෙනානිති භොපෙතොපිඑනානිදුක්ඛස්ඵ්වානි උපමාතො පණ්ණිනො වෙදිනබ්බානි.

අතීතවේදයෙහි එසේ දුක්ඛාදීසු නිශාරණං. නත්තංති දුක්ඛං න අරියසම්මත්ති ආදීසු. නෙසුචා ඛමෙමසු නිශාරණං. මග්ගසම්පසුතනාං පෙය්‍යං ඛමිමිජානං තං අනිච්චං දුක්ඛත්ති චචන තො සංඛාරදුක්ඛතාය දුක්ඛං තඤ්ඤාමි. ඉතරංපන සමුදය මග්ගසංඛාතං අරියසම්මත්තං අනිච්චතො අනිච්චභාවතො දුක්ඛං සිධා. යස්ස සම්මත්තං පරිඤ්ඤාය පරිජානනත්ථං භගවති තභ වතො සත්තිකො ඛුමමරියං සෙඨවරියං හික්ඛු චුස්ස්ති කරෙති අරියසම්මත්තං නස්ස සම්මත්තං තථතොතන තථ සභාවෙන පරිඤ්ඤායසභාවෙන දුක්ඛං නාම තපනාති යොජනා. පරිඤ්ඤායසභාවො දුක්ඛසම්මත්තසභාවො අරියසම්මත්තං පන දුක්ඛසම්මත්තං පරිඤ්ඤායසභාවෙන දුක්ඛං නාම නස්සභාවති අධිප්පායො. තථ තෙතනාති එතෙන අරියසම්මත්තං සිධා දුක්ඛං අරියං නාමච්චං සිධා අරියසම්මත්තං දුක්ඛත්ති ඤාපෙති. අඤ්ඤානු නිශ්චාය නිශ්චිතං වජ්ජෙත්වා සම්මානාසරණංපන උපාදානක්ඛති පච්චං. දුක්ඛං චෙව අරියසම්මත්තං යොජනා. මග්ගසම්පසුතනිච්ච යස්ස සම්මත්තං පරිඤ්ඤත්ථං පරිජානනත්ථං භගවති ඛුමමරියං හික්ඛු චුස්ස්ති කරෙති නස්ස සම්මත්තං තථතොතන පරිඤ්ඤායසභාවෙන දුක්ඛං තෙව අරියසම්මත්තං නාති යොජනා. සුඤ්ඤතෙකම් ඛාදීනිති එසේවචෙන සුඤ්ඤතො විනිවිජ්ජො නාච්ච වෙදිතංඛො. පරමසෙතෙහිති හික්ඛිමං අච්චරන්තසභාවෙන. සුඤ්ඤානිති පඤ්ඤානිති වික්ඛිනං. වෙදකං පෙය්‍යං ගම්නානාචතොති වෙදකකාරක නිබ්බන්ධගමකානං අභාවතො. තෙන කාරණං ඉති එතං ගාථාඛන්ධං පණ්ණිතෙන චුම්චති. දුක්ඛමෙව සි අත්ථි. දුක්ඛිතො කොච්චුමා න අතී කාරකොචුමා තච්චිති ක්‍රියාව විජ්ජති. නිච්චුති අතී නිබ්බුතොචුමා න අතී. මග්ගං මග්ගො අතී ගමකො ගන්තාචුමා න විජ්ජති යොජනා.

හිති නිපාතමත්තං . කිරියාවාහි කිරියා එවාහි අත්ථො . කිරියාවාහිපි පාඨො . ධ්වංසෙසසුරිමමයං අභ්‍යසුඤ්ඤං . අමතපදංසෙසසුරි . එවිං සුඤ්ඤතො සම්මානි චෙද්දතබ්බානි . සුඤ්ඤතානිපි අත්ථි . තෙසුති චතුසු සම්මෙසු නිඛාරණං . එසු ගෙතුඵලෙසු ඵලසුඤ්ඤාවාහි ගෙතුං . කාසමා? සමුද්ගෙ

සම්මොඛවිනෝදනී අත්ථකෝපයා.

55

නිබාරණං. එතොති සම්මොඛායාමසගිසු නිබාරණං. සම්මොඛී
සම්මොසංකප්පසුපිති නිබාරණෙ භූමිමං. හෙරස්සේකොති සුච
ණ්ණකාගේ. ඉධාපිති සම්මොඛී සංකප්පසු. සච්චානං දුක්ඛ
රපට්ඨේධනං භගවතො චචනොන සාධෙතොතා යථාභාති ආදි
මාභ. යොවා ජනො දුරතොච සුබුද්ධොතාලපිච්ඡන්ගලොන න
වාටස්ස තාලස්ස අකම්ප්ප ජිද්දොන පොභිබානුපොභිබං පොභිබ
ස්ස අනුපොභිබං, පුර්වස්ස පොභිබමාදානුගතපොභිබං ඉතරං
කතො අවිරුධිතං අසනං සරංඅති පානෙය්. යො ජනො සනධා
පෙපෙපට්ඨිතෙකිය යොවා ජනො ධනුසිලෙකතානො
එකං කෙසසංධානං වාලං සත්තක්කත්භං විදුලොනා නතො එ
කං අංසං ගහෙනා වානිඛනණ්ඵලස්ස ච්ඡෙදිතො බන්ධනා අප
රං අංසං කණ්ඨස්ස අත්තකොට්ඨං යථා තස්ස අංසස්ස ඔකාසම
තතං සිබාමත්තං වාලකණ්ඨස්ස අත්තකොට්ඨො අධිකං හු
නා තිඨං එවං බන්ධනා උසභ මහො ධානො ධීතො කණ්ඨං බ
න්ධාය වාලකොට්ඨා වානිඛගණ් බන්ධාලස්ස කොට්ඨි විලෙකිය්,
ආනාදු නං තිං මස්සේසි? කතරංනුබොදුක්කරතරං දුක්ඛොන
කත්තබ්බතරං දුර්භි සම්භව තරං දුක්ඛොන පච්ඡන්තනිගතරං ඉ
ති භගවා සුච්ඡති. හතොත යො ජනො සතධා පෙපෙ
විලෙකිය් එතදෙව පට්ඨිච්ඡානං දුක්කරතරං දුර්භි සම්භවතර
ම ඉති ආනාත්තෙ ආභ. ආනාදු යෙජනා ඉදං දුක්ඛත්ති
පෙපෙපට්ඨිච්ඡානත්ති තෙ ජනා අතොතො සතධා හිත්තවාල
ස්ස කොට්ඨා කොට්ඨි. පට්ඨිච්ඡානාතො දුප්පට්ඨිච්ඡානතරං පට්
ඨිච්ඡානත්ති ඉති භගවා ආභාති යොජනා. ලක්ඛණ චචත්ථාන
තොති අත්තොනා බාධකාදි ලක්ඛණ චචත්ථානානො. දුරවගා
හත්තොනාති දුක්ඛොන ඔගාහිතබ්බහාලොන. ගම්හිරස්තාති
පදෙ තනිගා විසෙසනං. විසෙ විසෙ හෙදතොති ආරම්භණ ආ
රම්භණිකා භාලොන හෙදතො, ඵලාපදෙසතොති ඵලත්ති අ
පදෙසෙ සබ්බහාමතො. දුති ඉද්ධා කමොන එවං විජානානා කා
රණ භුතොන නායොන පකාරෙහි නායෙහිව විචක්ඛණො. අර
ග සච්චානං සභාග විසභාගතං විජ්ඣෙවිජානෙය්, දුතිති ප
දං විජ්ඣෙවිජානා පදෙ විජානානා කම දස්සනං. එවත්ති පදං පකා
රෙහිති පදෙ තනිගා විසෙසනං. වස්සද්දෙ පකාරෙහිව නායෙ
හිවාති යොජෙතබ්බො.

අයං නිද්දෙසවාරො භගවතා ආරබ්භාති සන්ධිකො. තතො
ති නිද්දෙසවාරො. දුක්ඛකොති දුක්ඛසභාලො. තත්ථාති තස්
මිං නිද්දෙසවාරො. ජාතිපි දුක්ඛා පෙපෙපෙසංඛිතොන පවු
පාදානාභානා දුක්ඛාති අයං දුක්ඛස්ස අර්ග්ගච්චස්ස කථානාය

මානිකා . නත්ථානි පදං මානිකානි පදෙ ආධාරෙ . නත්තානි පු
කබ්දකාදිසු . සභාවතොති පුකබ්දානවෙදනා සභාවතො . භා
මතොති තෙනොව පුක්ඛසභාවෙන ලබ්භාමතො . පුක්ඛබ්දානං
පුක්ඛං 'පුක්ඛපුක්ඛං' . පුක්ඛපුක්ඛානවෙදනොති පුක්ඛස්ස උපපත්
තිසා ගෙනුභාවතො . පුක්ඛපුක්ඛානවෙදනොතිපි පාඨො . විපරි
ණෙහං විපරිණාමො . සුඛස්ස විපරිණාමො පඨනං පුක්ඛං 'වි
පරිණාමපුක්ඛං' . උදයබ්බයපිළිතත්තානි උදයබ්බයො පිළිත
භාවතො . සංඛාරච්ඡාදනං පුක්ඛමානි 'සංඛාරපුක්ඛං' . තථා පිළි
තානි උදයබ්බයො පිළිතං . මග්ගච්ඡාදනමිති අපිසද්දෙන
නකෙවලමෙව ලොකියානං උදයබ්බයපිළිතං අනිති සුපෙති .
එතෙ බම්බානි මග්ගච්ඡාදනමිති . කණ්ණසුලච දන්තසුලච රුහර්
පරිලාභොව දෙසපරිලාභොව 'කණ්ණ පෙරළාපරිලා
භා' . තෙ ආදයො යස්ස මොහපරිලාභාදිකස්ස සො 'කණ්ණ
පෙරළාපරිලාභාදි' . කායිකොව චේතසිකොව 'කායිකොව
තසිකොව' . කණ්ණසුලපෙරළාපරිලාභාදිව යො කායිකොව
තසිකොවානි 'තථා' . වසද්දෙ පුච්ඡධා ජාතිනබ්බොව අපාක
වහානොවානි යොජෙනබ්බො . චතර්ංසකම්මකරණාදි සමුදා
නොති අබ්දණ්ණකාදිති චතර්ංසෙති කර්මමාතොති කම්මාදිති
සමුදානො . කර්මකරණානි 'කාරණා' . කම්මානිව තානි කාරණා
නිවානි 'කම්මකාරණා' . චතර්ංසකම්මකාරණා පන අබ්දත්ත
රෙ පුකානිපාතෙ වුත්තවාසොව වෙදිනබ්බො . තස්ස තස්ස පුක්ඛ
ස්ස චත්ථුභාවතොති පුක්ඛපුක්ඛාදිකස්ස තස්ස තස්ස පුක්ඛස්ස
අබ්ධානාවතො .

නත්ථානි පුක්ඛපුක්ඛන්ති ආදි පදෙසු නිඛාරණං . නං ඉදන්
ති පුක්ඛං අරියසම්මං . සත්තං ජාති පෙරළෙදිනබ්බොති
ආදි ච්චනං මයා වුත්තං . තත් තස්මිං ච්චනො වුත්තානි ජාති
ආදිති තාව පඨමං පදහාර්නියස්ස විසේනා පමෙතොතා වෙදින
බ්බොතිති යොජනා . උද්දෙසවාරෙති පදං පද්ධති පදෙ ආධා
රෙ . ජාති ආදිති පදං වෙදිනබ්බොතිති පදෙ කම්මං . නත්තා
නි තත්කකමානි ආදි පදහාර්නියෙ . යාදෙව පෙරළාපරිලා
භං ච්චනො දිව්‍යමිති ජනොනා කම්මමාතො සත්තාපරිශාද්‍යං ප
රික්ඛයං තොව ගම්පත්ති . නාසබ්බං අපරස්සදිපනං පිප්පති . අ
පරස්සානිදිපනං 'අපරස්සදිපනං' . එපම්මයො ජසී අත්තෙව චත්
තානි . අපරස්මිංවා දිපනං 'අපරස්සදිපනං' . එපම්මයො සත්ත
මත්තෙව චත්තානි . අපරස්ස අපරස්සවා ජාතියංඛාතස්ස දිපනං
'අපරස්සදිපනං' . ඉමස්මිං පම්මිමනෙය අත්තස්සද්දෙ ජාතිවාච
කො . අයමෙව නායො සුඤ්ජනෙ . තම්මිති තම්මිති අයං නිද්

සමමොක්ඛිකොද්ධි අසමමොක්ඛිකොද්ධි.

57

පදසො සාධාරණ නිද්දෙසො . සත්තසවායානි එත්ථ සවසද්දෙ
සමුඛවාචකො . තථා සෙසානි තං චිතතං හිසම්මං එසො ජාතිය
ද්දෙ එතං . පෙ . එත්ථ පයොගෙ භාවිතාචකවසෙන ආග
තො . සමණජාතිනි සමණොතං සමුඛො . නිනායෙනි සමුඛො .
සංඛතලක්ඛණෙනි සංඛතස්ස ලක්ඛණ . නදුපාදයානි තං වික්ඛ
ඤ්ඤානං නිස්සාය එව අස්ස සත්තස්ස ජාති පටිසන්ති . සමුඛානි ඉ
ද්දති . පසුනිගන්ති නිබ්බන්ති . ජාතිවාදෙන කුලවාදෙන අ
නුපකුලො අගරහිතො . භගිනි අයං යනො කාලතො අරයාය
පරිසුඛාය සීලසංඛාතාය ජාතියා ජාතො . ඉධපතායන්ති ජාතිනි
චිතතෙ අයං ජාතිසද්දෙ . සම්කාරකෙසුනි විකාර සහිතෙසු . එ
ත්ථානි ජාතිනි ආදිපදෙසු නිසාරණං . අථවා එත්ථ පදභාජනී
යෙ ආධාතෙ . ඔක්කමනවසෙතානි පටිසන්ති . සාති සා
ජාති . තෙහිනි හිසම්මං තෙ අණ්ඩප්ප්ලාවුප් සත්තා . ඔක්කම
න්තානි ආදි ඔක්කමන්තිනි පදස්ස අධිප්පායො . තෙහිනි හිසම්
මං තෙ සංසද්ධිපපාතිකා . අගන්ති ජාතිනි ආදි කථා . සම්
බුතිකථානි වෛකාරවසෙත කථනං . පරමත්ථකථානි පරමත්ථ
වසෙත කථා . තත්ථවානි බ්‍යානන්ති ආදි පදෙසු නිසාරණං .
බ්‍යානන්ති පදෙන එකං පෙ . එකස්ස බ්‍යාස්ස ගහණං
පණිතෙන වේදිතබ්බං .

එත්ථානි පදං සම්මතොති පදෙ ආධාතෙ . තත්තත්තානි එතච
තුචොකාරහවෙසු . තානිනි ආයතනානි . තත්ථ තත්ථ හවෙති
එත්ථ තත්ථතත්ථානි පදං හවෙති පදස්ස විසෙසතං . හවෙති
පදං නිබ්බන්ධනිනි පදෙ ආධාතෙ . පඨමං අභිනිබ්බන්තනං 'පඨ
මාහිනිබ්බන්ති' . පඨමාහිනිබ්බන්ති ලක්ඛණං එතිස්සාති 'පඨමා
හිනිබ්බන්තිලක්ඛණා' . නිග්‍යාතනං පඨමාහිනිබ්බන්තනස්ස පටි
ච්ඡාපනං විශ රසො නිව්චං එතිස්සාති 'නිග්‍යාතනරසා' . ඉධානි
හවෙ . නිබ්බන්තනවසෙන උම්මුප්පමානං දුක්ඛං පටිවුපතිසිති
නි උම්මුප්පතපටිවුපඨානා . ඵලවසෙතානි පදං පටිවුපඨානානි
පදෙ නතිඤ්ඤාසං . දුක්ඛස්ස විචිත්ත නා නාතතතා දුක්ඛ
විචිත්තතා . දුක්ඛවිචිත්තතං පටිවුපඤ්ඤානි දුක්ඛවිචිත්තතා
පටිවුපඨානා . ඉදති ජාතියා පෙ . වේදිතබ්බොති චිතතො
විනිවිජ්ජයො වේදිතබ්බො . අයං හිති ආදි විත්ථාතෙ . විත්ථිතා
වෙතානි කාරණහවෙත . කතාර . පෙ . අයං ජාති වත්
ථිකාරණං ඉති පුච්ඡා . යන්ති අපාසිකදුක්ඛං තස්ස අපාසික දු
ක්ඛස්ස එසා ජාතිවත්ථිති සම්මතො . භගවතාපිති අපිසද්දෙන
අස්සෙ පණිතො අපෙක්ඛති . යෙ දුක්ඛං උප්පත්ති තස්සාපි
දුක්ඛස්ස එසා ජාති විත්ථිකාරණං . තස්සාපිති අපිසද්දෙ අපාසි

කුසුක්කං අපෙක්ඛති. නත්තානි අපාසිකදුක්ඛගබ්භොක්කන්තිමුල
කාදිදුක්ඛෙසු නිවාරණං. ගබ්භ කුච්ඡිං ඔක්කමිතං. පච්ඤ
තං 'ගබ්භොක්කන්ති'. ගබ්භොක්කන්තිමුලං එනස්ස දුක්ඛස්ස
ති 'ගබ්භොක්කන්තිමුලකං'. ගබ්භොක්කන්තිමුලකං ආදී ඥස්ස
ගබ්භපරිහරණ මුලකාදි දුක්ඛස්ස තං 'ගබ්භොක්කන්තිමුලකාදී'.
ගබ්භොක්කන්තිමුලකාදිව තං හෙදං විසෙසංවාති 'ගබ්භොක්කන්ති
පෙට්ඨකදං'. අයංතිති ආදී චිත්තාරේ. අර්ඛො සච්චිතො
අයං සත්තො ආමාසයස්ස හෙය්වා පක්ඛාසයස්ස උපරි උදරං
පෙට්ඨකවෙලෙකි පරම සම්මාධෙ අති සම්මාධෙ පෙට්ඨක
කුච්ඡිප්පදෙසෙ නිබ්බතනාති ඥාපතා. හෙය්වා උපරිවෙලෙකි
ති පදානං කුච්ඡිප්පදෙසෙති පදෙ ආධාරේ. ආමො ආහාරේ
ආසයති ඉච්ඡති එතරාති 'ආමාසයො'. පක්ඛො ආසයති එතරා
ති 'පක්කාසයො'. උදරපටලම පිඨිකණ්ටකාව 'උදරපටලපිඨි
කණ්ටකා'. නානාකුණ්ටානං ගතො 'නානාකුණ්ටගතො'.
නානා කුණ්ටගන්ධෙන පරිභාවිතො 'නානා පෙට්ඨකවිතො'
දුග්ගන්ධොව සො පටිතොවාති 'දුග්ගන්ධපටිතො'. පරමොව
සො දුග්ගන්ධපටිතොවාති 'පරම පෙට්ඨකපටිතො'. නානා
කුණ්ටගන්ධපරිභාවිතොව සො පරිමදුග්ගන්ධපටිතොවාති 'නා
නා පෙට්ඨකපටිතො'. නානාකුණ්ට පෙට්ඨකපටිතොති
විවරිතො 'නානා පෙට්ඨකවිවරිතො'. නානා කුණ්ටගන්ධ
පරිභාවිතො අතිස්ස දුග්ගන්ධ වානොති විවරිතොති අර්ථො.

පුත්ථමිඤ්ච පුත්ථ කුමාරසාව ච ඤාතිකාව 'පුත්ථ පෙට්ඨක
ඤාතිකා'. තෙ ආදරො යෙසං ධාතානං තාති 'පුත්ථ පෙට්ඨක
ඤාතිකාදිති'. සො සත්තො නත්තං කුච්ඡිප්පදෙසෙ නිබ්බතො
අමිත්තං දුක්ඛං පච්චිත්තොතිති සම්මතො. මාතූකුච්ඡි ස
මනවිතොති මාතූකා කුච්ඡිං පටිතොති උසමානා කෙපොධාතූ
තා. පුට්ඨාකංචිකාති පච්චිතොතිසාදි පුට්ඨොච්ඤ. සෙදිසමා
නොති අන්තිකා පච්චිසමානො. සො සත්තො යථෙස දුක්ඛං
අනුභවති යම නිබ්බදුක්ඛමනුභවතිති සම්මතො. උපක්ඛලන
පෙට්ඨකදිසුති පදං ආකඛ්ඨනාති ආදි පදෙ ආධාරේ. උප
ක්ඛලනව ගමනව නිසිදනව වුදානව පරිචිතනව 'උපක්ඛල
න පෙට්ඨකවිතනනාති'. තාති ආදීති යෙසංගාති 'උප
පෙට්ඨක විතනනාදිති'. උපක්ඛලන පෙට්ඨක පරිචිතනනකා
ලාදිසු කාලෙසුති අත්තො. සුරධුතනගන්ධගතොති සුරධුතන
තං සත්තං ගතො. ආකඛ්ඨනව පරිකඛ්ඨනව ඔධුතනව නිදධු
තනව 'ආකඛ්ඨන පෙට්ඨකනිදධුතනං'. තං ආදී ඥස්ස උප
ක්කමණ්ණ සො 'ආකඛ්ඨන පෙට්ඨකනාදී'. සිතදකපානකා

සම්මොක්ඛනාදීනි අත්ථගොප්ථා.

59

ලෙහි සීතස්ස උදකස්ස පිළිනානාලෙ . *බාරපට්ඨිජ්ඣාදිකම්මනා
රණප්පභොගාචාරානි නව්ජේඤ්ඤා බාරපකිපනාදි කත්තබ්බකම්
ම පත්තො පභොගිය . ගබ්බස්ස පුග්ගලස්ස පරිහරණං රක්ඛ
ණං . 'ගබ්බපරිහරණං'. නම්මුලං එතස්සානි 'නරා' . යංපන අස්ස
සත්තස්ස දුක්ඛං උප්පජ්ජතිහි සම්බන්ධො . මුලෙහා ගබ්බො පු
භොගා එතිස්සානි 'මුලගබ්බො' . මාතුයානි පදං දුක්ඛප්පතිහි
පදෙ සම්බන්ධො . මිත්තාපෙය්‍යදීභිපිති පදං අදස්සනා ඉ
ති පදෙ කත්තා . ගබ්බස්ස විපත්ති 'ගබ්බවිපත්ති' . ගබ්බවිප
ත්තිස්ස මුලං එතිස්සානි 'ගබ්බවිපත්තිමුලකං' . යං දුක්ඛං උප්ප
ජ්ජතිහි සම්බන්ධො . මාතුයානි පදං වාතෙහිති පදෙ සම්බන්
ධො . වාතෙහිති පදං පටිපාටියමානස්සානි පදෙ කත්තා . පරි
ච්ඡෙදාදීනි පදං පටිපාටියමානස්සානි පදෙ දුක්ඛකාලක්‍රියා . න
රකපපානානි නරකපාන ආරාමං පපානං . නරක සද්ධිසංචා ප
පානං . පටිපාටියමානස්සානි පාතගමානස්ස සත්තස්ස . උප්ප
ජ්ජතිහි පදෙ සම්පද්ධං . යොනිමුඛෙතානි පදං උප්පජ්ජතිහි ප
දෙ කරණං . නාලවිජිග්ගලෙහ නික්කම්ඤ්ඤමානස්ස මහාගජී
තො උප්පජ්ජනදුක්ඛංවිධ සංඝාටපබ්බතොති මිති පබ්බතොති වි
පුණ්ණියමානස්ස නරකසත්තස්ස උප්පජ්ජනදුක්ඛංවිධ පුක්ඛං
උප්පජ්ජතිහි සම්බන්ධො . වසද්දෙ මහාගජීතොවිධ නරක
සත්තස්ස විධවානි තොප්පනබ්බො .

යං පන දුක්ඛං ජාතස්ස සත්තස්ස උප්පජ්ජතිහි සම්බන්ධො .
කුමාරසර්පයානි පදං ගහණාති පදෙ කම්මිං . ගත්ථගහණව
තභාපනව යොවනව වොලුපරිමජ්ජනව 'ගත්ථගහණපෙ
රිමජ්ජනං' . නං ආදි යස්ස ගත්ථපරිමජ්ජනාදිකස්ස නං
'ගත්ථපෙරිමජ්ජනාදි' . ගත්ථගහණපෙරිමජ්ජ
නාදිතො කාලො 'ගත්ථපෙරිමජ්ජනාදිකාලො' . අථවා
ගත්ථගහණපෙරිමජ්ජනාදිව සො කාලොවානි 'ගත්ථ
පෙරිමජ්ජනාදිකාලො' . සුවිමුඛව බුරුධාරව 'සුවිමුඛබු
රුධාර' . විජ්ඣනව චාලනව 'විජ්ඣනචාලනං' . තෙන සද්ධිසං 'වි
ජ්ඣන චාලන සද්ධිසං' . බාහිරෙ නික්ඛමනං 'බාහිරික්ඛමනං' . බ
හිරික්ඛමනං මුලං එතස්සානි 'බාහිරික්ඛමනමුලකං' . යං දුක්ඛං
ගොභිති සම්බන්ධො . නතොති කාලතොපරං . අත්තනා
වානි සයමෙව . වඤ්ඤාත්තස්සානි පදෙ නතිශාචියෙසකං . අමෙ
ලකඤ්ඤාදි වසෙනාති අමෙලකානං ඤ්ඤාදි පටිබ්බෙතා . ආනා
පභා පරිතාපනාදීති පදෙ තතිශාචියෙසකං . ආනාපනව පරිතා
පනව 'ආනාපනපරිතාපනං' . තස්ස අනුයොගො 'ආනාපන
අනුයොගො' . නොධිවසෙන සත්තං අනුරුතතස්ස නොධි

වසෙත උඩබන්ධනාස්ස සත්තස්ස. වසද්දෙ වධෙනාස්සව අනුසුත්තස්සව අනුප්පත්තස්සව උඩබන්ධස්ස වානි යොජෙතති බො. අත්තතො උපක්කමො මුලං එතස්සානි 'අත්තපක්කමමුලකං'. යං පත දුක්ඛං උප්පජ්ජති සම්බන්ධො. පරතොති පදං වඩබන්ධනාදීනි පදේ අපාදානං. පරෙන උපක්කමො මුලං එතස්සානි 'පරපක්කමමුලකං'. දුක්ඛත්ති ඉති එතථ ඉති එවත්ති අත්තො. තෙනෙතත්ති යස්මා ඉමස්ස දුක්ඛස්ස අයං ජාති චිත්ති හොති තස්මා එතං උපතං පක්ඛෙනෙත මුච්චති. ස හොතා තර්කසු තොවෙ ජායෙව යදි තජායෙය්. ජාතියා වීතා සො සතොතා කුභිං ධානෙ උභිධං පතීතිත්තො තත්ථ තර්කසු අත්තිතා දිසාදිකං අප්පසය්තං තං දුක්ඛං ලහෙව ලහෙය් ඉති තස්මා මුති ඉධ සම්මාසිතා තර ජාතිදුක්ඛා ඉති ආත. 'නු සද්දෙ කුභිතති පදෙ යොජෙතති බො. කුභිංතු කත්ථනුධානෙති අත්තො. තිරමිජෙසු කතාපතොදදණ්ඩාහිසාවාදි හවං අතෙකං දුක්ඛං අනි තත්ථ තිරමිජෙසු ජාතිං විතා ජතතං විතා තත්ථ තිරමිජානෙසු තං දුක්ඛං කථං භවෙය්. තතොපි තස්මා කාරණං ජාති දුක්ඛා නාම. අතිභතතං 'අභිසානො'. දණ්ඩ අභිසානො 'දණ්ඩාහිසානො'. කතාව පතොදදව දණ්ඩාහිසානොව 'කතාපතොදදණ්ඩාහිසානා'. තෙ ආදයො යෙසං භත්ථපභාග දිතං තෙ 'කසාපෙප්පසාපාදයො'. තෙති හවං පටිත්තං. 'කසාපෙප්පසාපාදිහං' පෙනෙසු මුත්ථපාසාපාතාතපාදි ප්පසං. චිම්භතං අනෙකං දුක්ඛං පටා තත්ථ පෙනෙසු අජාතස්ස සත්තස්ස යස්මා තා අත්ති තස්මාපි මුති ජාතිදුක්ඛං ඉති ආත.

* මුද්දෙව පිපාසාව වානොව ආතපොව 'මුත්ථපාසාපාතාතපා'.

† මුද්දස්ස මුආදෙසො. තෙ ආදයො යෙසං තෙහි පහවං 'මුත්ථපෙප්පසාපාදිප්පසං'. නිබ්බන්ධකාරෙව අසස්ස පිතෙ ලොකත්තර අසුරෙසු යං දුක්ඛං අනි තත්ථ ලොකත්තරසුරෙසු සත්තස්ස ජාති චාවස්ස ත වෙ අස්ස යදි තභවෙය්. තත්ථ ලොකත්තරසුරෙසු තං දුක්ඛං යතො යස්මා තභවෙ තතොපි තස්මා අයං ජාති දුක්ඛං නාම. වසද්දෙ ලොකත්තරෙව අසුරෙවො යොජෙතති බො. අසස්සං සතිතං අසකුණ්ණස්ස සිතං එතානි 'අසස්සසිතං'. තවස්සානි වෙ අස්සානි ඡේදෙ. ගුරු භාර කෙව්ග මාතූගබ්හෙ මාතූගුච්ඡයං විරං උසං උසත්තො අත්තො මාතූගබ්හතො බහිනික්ඛමෙ නික්ඛමත්තො යමාපි ගබ්හොක්කත්තිමුලකාදි දුක්ඛං පප්පොති අති කාරං ඉදම්පි දුක්ඛං ජාතිං විතා හි යස්මා තනි ඉතිපි තස්මා අයං ජාති දුක්ඛා නාම. ජාතිරයත්ති ජාති අයත්ති ඡේදෙ. රකාතෙ ආතමො. හිසද්

* මුද්ද. ලංකා. † මුද්ද සද්දස්ස, මරමම.

සම්මොක්ඛිනොද්දානි අත්ථශොඡනා

61

දෙ යස්මානි අත්ථෙ චත්තනි. යං නිවිදම්ඨං දුක්ඛං ඉධ ලොභක
 ඤාතිමි ධානෙ අත්ථි ජාතිවිරහෙ සති ඉදං දුක්ඛං කදුචිකාලෙ යං
 යස්මා නත්ත නොව අත්ථි. මහෙසි ඉමං ජාතිං සබ්බපඨං දුක්ඛා
 ඉති නත්ත ආහ. යං යස්මා තතො තස්මා බ්‍රහ්මනා භාසිතොති
 මධසොපනත්ති යොජනා. යදනොති යං අනොති ඡේදෙ.

ජර නිද්දෙසෙ චිතිච්ඡයා. ජරති පදං සභාවපච්චත්තං ස
 භාවතො ජරය දීපතොන පචත්තං. අත්තානං පච්චිවනිස්සා
 ය පචත්තං 'පච්චත්තං', සභාවපච්චත්තං, සභාවතො දීපතොන
 පච්චත්තං, 'සභාවපච්චත්තං', සභාවතො ජරය දීපතොන පච්ච
 තතත්ති අත්ථො. අයංගිති ආදී දළභිකරණං. හිසච්චං අයං ජ
 රසභාවතො භගවතා දීපිතා තො තස්මා ජරති ඉදං අස්සා ජ
 රය සභාවපච්චත්තං සභාවතො දීපතොන පචත්තං. බණ්ඩිත
 භාවකරණිකිච්චතොති බණ්ඩිතභාදස්ස කරණ සංඛාත නිච්ච
 තො. තෙනස්සාති තො ගති තස්මා අස්සා ජරය. නිච්ච නි
 ද්දෙසාති පදෙ සම්බන්ධො. ඉමෙසං බණ්ඩිතභාදාදිච්චිකාරානං
 දස්සනප්පෙත ජර පාකච්චිකා ඉති තස්මා පාකව ජර තෙනි බ
 ඣ්ඣිච්චත්ති ආදීති පදෙති භගවතා දස්සිතො. තෙ ආදීතා වුත්ත
 මත්ථං උපමා පාකවත්තං කතෙත්තො යට්ඨති නි ආදිතො. උදකස්සවා
 වාතස්සවා අග්ගිස්සවාති පදත්තං තස්මි ඉති පදෙ
 සම්බන්ධො. සමත්තතො හර්ශත්තිති 'සමිකයා', පරිච්චිතො
 හර්ශත්තිති 'පළිහයා', සමිකයාව පළිහග්ගාව 'සමිකග්ගප
 ලිහයා', තෙසං භාවො 'සමිකග්ගපළිහග්ගතා', අග්ගිතා ක්‍රියා
 යත්තිති 'ක්‍රියාමා', ක්‍රියානං භාවො 'ක්‍රියාමතා', දත්තාදිසුති ප
 දං බණ්ඩිච්චාදිති පදෙ ආධාතෙ. උම්මිලිඨාපිති අපිසද්දෙන
 න කෙවලං උම්මිලිඨා ගස්සති දස්සති. බණ්ඩිච්චාදිතොති
 බණ්ඩිච්චාදිති එව. ජරව හිසච්චං ජර වහ්සුච්ඡෙදායො න
 හොති. වඛ්වාදිඉක්ඛිතානං පරිපාකො 'වත්තාදිඉක්ඛිතපරිපාකො',
 ආයුක්තයොව වත්තාදිඉක්ඛිත පරිපාකොව 'ආයුපෙපාකො',
 ආයුක්තය වඛ්වාදිපෙපාකොව 'ආයුපෙපාකො' ඉති සංඛාතා කපිතා
 'ආයුපෙපාකො' සංඛාතා. තෙනස්සමෙති තො තස්මා අස්සා
 ජරය ඉමෙ පච්චිමා වෙපද පෙපාකො. පච්චිතොන වෙදිතචි
 බා. තත්ථාති තස්මි ජර නිද්දෙසෙ. වුත්තාති පදෙ ආධාතෙ. එලපවාරොතාති එලස්ස නාමෙන. එලස්ස වාචක සද්දෙනාති
 අධිප්පායො. සුබ්‍රමංපිති අපි සද්දෙ ඔලාරිකං අපෙක්ඛති. අත්
 තතොවිසයත්ති වත්තාදිසංඛාතස්ස අත්තතො රූපාදි ආරම්භ
 ණං. ඔලාරිකම්පිති අපි සද්දෙ සුබ්‍රමං අපෙක්ඛති. එවං පා
 ලියං වුත්ත නාමෙන නිද්දිතා සබ්බාපි සා පතොසා ජරපෙ

දුටුවා ගොනි. තත්ථානි තාසු චිසු ප්රසු නිධාරණං. තත්
 ථානි තෙසු දත්තාදිසු. දිස්සතිනි පදෙ ආධාරෙ. යො බණ්ඩා
 දි භාවො පෙටුටු වණ්ණණොගෙටි හා පරා. තත්ති වණ්ණ
 ණං. ඵත්තෙට්ඨානි පදං ජානානිති පදෙ උච්චිකාලකිරිතා. ම
 භනාති අභිභුතා. තත්ථානි අච්චි සච්චිසු. මණි පෙටුටු
 සුරියානානි පදං ප්රාති පදෙ සම්බන්ධො. මඤ්ජනාදිසු කා
 ලෙසු පාණිතං සත්තානං පරවිස. උප්ඵ ඵල පල්ලවාදිසු කා
 ලෙසු අපාණිතං ජීවරතිනානං රුක්ඛාදිනං පරවිසව. තතො
 නි මණිකතානාදිනි අඤ්ඤාසු පථා යථා චුත්තෙසු දත්තාදිසු ප
 රසු චිචි පරානාම. තත්ථානි අච්චි සච්චි පරසු. තෙසුති බිර ද
 ත්තෙසු. තෙති දත්තා. පරවානෙට්ඨානි පරා සංඛාත වානෙ
 හා. සලොභිනිකානි රත්ත වණ්ණණො සතිනා. විසිසත්තානං ව
 ඩිසත්තානං ඔදනානං සත්තානං ඔදනානො පඤ්ඤායති. කාලි
 කානං සත්තානං කාලකසලානො පඤ්ඤායති. ප්රානෙහ පථා
 පෙටුටු වලිංගණ්ණනි ප්රිති සම්බන්ධො. අම්බසිකුරපාපි
 දිපිභුත්ති සච්චි පරාය දිපතං වට්ඨති ඵල. පරිපච්චනං 'පරිපා
 කො', බන්ධනං පරිපාකො 'බන්ධපරිපාකො'. බන්ධපරිපාකො ල
 ක්ඛණං ඵනිස්සති 'බන්ධපරිපාකලක්ඛණං'. මරණස්ස උපපාය
 නං 'මරණුපපායනං'. මරණුපපායනං රසො ඵනිස්සති 'මර
 ඤුපපායනාරහං'. යොබ්බතාස්ස විනාසො 'යොබ්බතවිනාසො'.
 යොබ්බත විනාසො පච්චුපතිභිති 'යොබ්බතවිනාසපච්චුප
 භිතා'. පරාය පෙටුටු ඵත්ථපන වචනෙ විනිච්ඡයො වෙදිතා
 බිණ්ණො. අයංපිති පරා. ජිණ්ණස්ස හිති ආදි දල්හි කරණං. උ
 ත්තදුරෙහි යථා උරෙහි උත්තදුරෙහි ගාරව කරණ උපභානාදි
 හි යථා උරෙ අසලකංඛන්තො නා නිමිත්තං දෙමනස්සං උප්ප
 ජ්ජති. උත්තදුරෙහිති පදං කරණ උපභානාදිහිති පදෙ තත්
 තා. අසලකංඛන්තෙහි පදං උප්පජ්ජතිති පදෙ නිමිත්තං. අම්
 ගානානි තත්ථාදි අභිකානං. පිළිලභාවා සිලිලභාවො වඩොදි
 නං ඉත්ථිකානං විකාරතො යොබ්බතාස්ස විනාසො බලස්ස උප
 ඝාතතො උපභානානානා සතාදිනං සති සුත විරිය පඤ්ඤාදිනං වි
 ජ්ජායා විගතො වසෙන ගෙතුනා අත්තතො උත්තදුරෙහි අප
 සාදිතතොවෙච හිතෙය යෙතුතෙයනා. බාලත්තපත්තිතා බාල
 භාවස්ස පත්තිතා කාසිකං තථා මානසං මනසිභවං යං උක්ඛං ම
 විවො සත්තො පල්පොති සබ්බං එතං උක්ඛං පරිගෙතු යස්මා
 පරා උක්ඛාගොති තස්මා පරාඋක්ඛානාමාති යොජනා. උත්ත
 දුරෙහිති පදං අපසාදිනිතතොති පදෙ කත්තා.
 මරණනිද්දෙසෙ විනිච්ඡයො ටෙදිතබ්බො. එතත්ති චුතිති

සම්මොගවිනෝදනී අත්තිකාරණං.

63

වචනං භාවවචනං. නෙත ලක්ෂණස්ස සත්ථාස්ස නිදස්සනං 'ලක්ඛණනිදස්සනං'. ධාතාභාව පරිදිපනතති ධාතාස්ස අභාව පරිදිපනං. අත්තකොති මච්චු. තස්සාති අත්තකස්ස. කිරිසාති පදෙ සාමි. එත්තාපිතාති වුනිති ආදි වචනෙන. එත්ථවාති ඛත්තාපාං හෙදෙ කළෙවරස්ස නික්ඛෙපොති මිසු නිඛාරණං. නෙසත්ති වාතුමිමභාරජිකාදිතං. එත්ථවාති මනුස්සාදිසු. මරණත්ති පදෙ ආධාරෙ. අත්ථතොති සභාවතො. එත්ථාති මරණාධිකාරෙ. ඛණෙ පචත්තං 'ඛණිකං'. ඛණිකව නං වරණවාති 'ඛණිකමරණං'. සම්මුතිසා වොහාර වසෙන මරණං 'සම්මුතිමරණං'. පඛන්ධස්ස සමුච්චෙදෙන මරණං 'සමුච්චෙදමරණං'. තත්ථාති ඛණිකමරණාදිසු. ඉමස්මිංපනාසාති මරණ මිපි දුක්ඛත්ති ඉමස්මිංපන ධාතො. ජාති පච්චයො එතස්සාති 'ජාතිපච්චයං'. ජාතිපච්චයා පචත්තං මරණං 'ජාතිපච්චයාමරණං'. උපක්කමෙන මරණං 'උපක්කමමරණං'. සරසෙන අත්තතො සභාවෙන මරණං 'සරසමරණං'. ආයුතො ඛගෙනමරණං 'ආයුක්ඛගමරණං'. පුඤ්ඤස්සඛගෙන මරණං 'පුඤ්ඤක්ඛගමරණං'. තස්සස්වාති සම්මුති මරණස්ස එව. නයිදත්ති නං ඉදං මරණං. වචනං 'වුනි'. වුනිලක්ඛණං එතස්සාති 'වුනිලක්ඛණං'. සම්පත්ත හච්චන්තෙති වියොජෙතීති 'වියොගො'. විසුජ්ජනංවා 'වියොගො'. වියොගොරගො එතස්සාති 'වියොගරගො'. සත්තස්ස පුරිමභවතො විප්පච්ඡයං 'විප්පච්චයො'. විප්පච්චයො හුංවා පච්චුපතීතිති 'විප්පච්චයාපච්චුපතීතං'. මරණස්ස පච්චුපතීතං එත්ථපන වචනෙ චිතිවිජයො. මරණස්ස ආසත්තා 'මාරණත්තිකා'. සරීරෙ නිබ්බන්තා 'සාරීරිකා'. පාපකම්මාදිනිමිත්තං පාපකම්මාදිවො නිමිත්තං ආරම්මණං අනුපස්සනො පාපස්ස ලාමක කම්මස්ස මිශ්මානස්ස සත්තස්ස මානසං යං දුක්ඛං ගොති හද්දස්ස කල්පාණ් කම්මස්ස පියවත්ථුකං පුත්තාදිකං 'පියාසිතඛිචත්ථු'. පියාසිතඛිචත්ථුතොවා වියොගං විරහං අපසහන්තස්ස මිශ්මානස්ස සත්තස්ස මානසං යං දුක්ඛං ගොති. අවිසෙසතො සාමඤ්ඤාන සබ්බෙ සඤ්ඤපි විතුජ්ජමානා මම්මානං සත්තානං. සත්තිඛන්ධනලෙඤ්ඤාදිකං සරීරජං අප්පතිකාරං යං දුක්ඛං ගොති එතස්ස දුක්ඛං ඉදං මරණං. චත්ථුකාරකං යතො යස්මා ගොති තෙන තස්මා එතං මරණං දුක්ඛං ඉවිචෙට්ඨං භගවතා භාසිනත්ති යොජ්ජා.

පියවත්ථුකත්ති පදං වියොගත්ති පදෙ කමිමං. අපාදනතොවා උපයොග වචනං. අවිසෙසතොති පදං සබ්බෙසමාපිති පදෙ තානිසාවිසෙසනං. ගන්තාදිසත්තිකං ඛන්ධානාති 'සත්තිඛන්ධානාති'.

සන්ධිබන්ධනානං ඡේදයොන නිබ්බන්ධනං දුක්ඛං 'සන්ධිබන්ධනඡේදනං'. තං ආදි යස්ස දුක්ඛස්ස නං 'සන්ධිබන්ධනඡේදනාදිකං'. අථවා සන්ධිබන්ධනඡේදනං ආදි කාරණං යස්ස දුක්ඛස්ස නං 'සන්ධිබන්ධනඡේදනාදිකං'. ආදිසද්දෙහෙති කාරණවාචකො. විතුජ්ජමානං හදයාදිකං මම්මං යෙසං තෙ 'විතුජ්ජමානමම්මා'. ඔනාරත්ති ඔකාසං. යථාහිති ආදි පාතවකරණං. තිසු පච්චා ටිකෙසුති නිධාරණෙ භූමිමං. එතත්ති ජනං. තත්ථාති අරක්ඛෙ. එසාති එනං ජනං ආදියගමනෙ. එසාති දුබ්බලකරණෙ. තෙති පච්චාමිතතා. තසාති තෙසු තිසු පච්චාමිත්තෙසු. පරෙත අධිකො ආයතො 'පරධිනො'. ඔචෙන පරධිනො ආයතො 'මචපරයනො'. මචෙසසිතො යෙව දුට්ඨා උච්ඡාදං න සන්කොතිති අපො. පරධිනොව මචපරයනොව පරධිනව මචපරයනො. තෙ සත්ථාලො තස්ස කරණං 'පරධිනං' පෙ-කරණං. එත්ථාති ජාතිදුක්ඛාදිසු. ජාති එව දුක්ඛං ජාතිදුක්ඛං. සහ ආදිනාලො චත්තත්ති 'සාදිතාලො'. මහත්තොව සො කන්තාලොති 'මහාකන්තාලො'. සාදිතාලොව සො මහා කන්තාලොති 'සාදිතවමහාකන්තාලො'. පච්චෙසං 'පච්චෙසො'. සාදිතව මහාකන්තාලො පච්චෙසො 'සාදිතවමහාකන්තාලොපච්චෙසො'. තසාති ආදිතව මහාකන්තාලො. ඉරියාපථ පච්චෙසොති ඉරියාපථෙසු පච්චෙසො. විහතපරක්කමිසං ජනාසං. ආපාදනත්ති පච්චෙසු යම්බන්ධො. විහතො පරක්කමො යස්ස සො 'විහතපරක්කමො'. අනායබ්බසනාපාදනං විශාහි වාලාදිති කතස්ස අනායබ්බසනස්ස අපත්ති විශාහි අපො. අනායොති අභිබ්බි. බසනාත්ති විනාසො. අනායොව බසනාව 'අනායබ්බසනං'. අපජ්ජයතෙති 'අපාදනං'. අනායබ්බසනස්ස අපාදනං 'අනායබ්බසනාපාදනං'. බසනාත්ති විජ්ජිබ්බ අස බිපතෙ. කතර් සු.

සෙසෙසුපිති හොගබ්බසනනාලො පුළුස්සාති ආදි පච්චෙසු. අරෙතෙත්ති පදං විනාසෙතිති පච්චෙසු කම්මං. එතත්ති සිලබ්බසනාත්ති පදං. එත්ථවාති පච්චෙසු සුභිබ්බසනාදිසු. පිලක්ඛණ්ඨි භාගනාත්ති තිසි උපාදිති ලක්ඛණ්ඨි අතිලක්ඛනාති. ගති තෙසුවා සුභිබ්බසනාදිසු. ඉදත්ති සොකාති පදං. එතෙති සුභිබ්බසනාදිති කාරණෙහි. සොහිති හිසවිටං සො සොකො. සොකොහිති හිසවිටං සොකො උපජ්ජමානො. පෙ-න පච්චාති න පාතුහුති ඉති සොකවත්තං ජනං වදාපෙති. එවං සත්තෙපිති එවං අනෙතො අනානතො සත්තෙපි. අනෙතො එව නිජ්ඣායනං. විත්තනං සුභිබ්බසනා 'අත්තොතිජ්ඣායනං'. අනෙතො නිජ්ඣායනං ලක්ඛනං එතස්සාති 'අත්තොතිජ්ඣායනං'.

සමමුක්තමිත්තොදානී අනුමොක්ඛා.

65

ලක්ඛණො'. විනාශස්ස පරිනිජ්ඣායනං දහනං 'වෙනසොපරිනි
ජ්ඣායනං'. නං රසො නිවිටං එතස්සාහි 'වෙනසොපරිනිජ්ඣා
යනාරසො', නං නං ගුණං දෙසම අනුගත්තා සොචනං තප්ප
නං 'අනුසොචනං'. අනුසොචනං සුභා පච්චිපථිනීති 'අනුසො
චනපච්චිපථානො'. සොකො සත්තානං හදයං සලලං විය විතු
ජ්ජති තුදති. සොකො අත්තිතතොතිතාරවො අත්තිතා සත්
තතොතා සතෙ ඉව සතොතාසම අතිසයං පුන ඛගතෙ. සො
කො බ්‍යාධි ජරමරණ හෙදනං බ්‍යාධි ජරමරණස්ස සංඛාතහෙද
නං දුක්ඛං සමාවහතිව සමාපෙනි. විවිධං අනෙකපාකාරං හ
ත්තාරච්චනාදිකං අඤ්ඤං දුක්ඛමිපි සමාවහති යස්මිනි නස්මා සො
කො දුක්ඛං ඉති භගවතා වුච්ඡතිති යොජනා. එතද්දවයං පු
රිම කුසාපෙකං. බ්‍යාධිව ජරව මරණම 'බ්‍යාධිජරමරණං'.
බ්‍යාධිජරමරණං ඉති හෙදෙ යස්ස නං 'බ්‍යාධිජරමරණහෙදං'.
අපිසද්දෙ බ්‍යාධිපෙ හෙදනමිපි දුක්ඛං විවිධමිපි දුක්ඛ
ත්ති යොජෙනධිබො.

ආදිස්ස ආදිස්සාහි කපේතා කපේතා. එතොනාහි පරිදෙවන
සද්දෙන. උපඛිඨාසමිතම අඤ්ඤාසමිතම 'උපඛිඨාසමිතම
අඤ්ඤාසමිතං'. නං ආදි සෙසං තෙ 'උපඛිඨාසමිතමි
තාදයො'. තෙසං වසො 'උපඛිඨාසමිතමිතො'. තෙන.
විරූපොති අසොසතො. ලාලාප්පනාහි පුනපුනං ලාලපනං.
ලාලපනං ලක්ඛනං එතස්සාහි 'ලාලපනලක්ඛනො'. ගුණදෙ
සෙ පරිනික්ඛාහි බොධෙතිති 'ගුණදෙසපරිනික්ඛනං'. නං රසො
නිවිටං එතස්සාහි 'ගුණදෙසපරිනික්ඛනාරසො'. ගුණදෙස පති
නික්ඛනාරසොතිපි පාඨො. සමසමනං පුග්ගලස්ස පරිහමනං 'සමි
හමො'. සමසමොහුනා පච්චිපථානීති 'සමසමපච්චිපථානො'.
පරිදෙවසද්දෙ පුග්ගලස්ස පරිහමනමොවො හුනා උපථානීති අ
සො. අච්චා සමසමනං උත්තාසනං 'සමසමො'. සමසමො පච්
චිපථානීති 'සමසමපච්චිපථානො'. ඛනිත්ති අභිසං. තොනාසා
හි තෙන තස්මා අසං පුග්ගලස්ස. ඛනිත්ති ආදයො නයො පරිසා
යා. අඛනිත්ති විනාසං. සොකසලලවිගතො සොකසංඛාත සල්
ලො අතිගුතො පරිදෙවිමානො රෙදමානො පුග්ගලො කණි
ඤාඨිතාලාලානං සොසතොනා ජාතං අසත්තං සතිතුං අසත්තා
ණෙසං දුක්ඛං අබ්බවජ්ජති යෙව. පුග්ගලො පරිදෙව සමුථාපක
දෙමනස්සතො අත්තතො ඛනිත්ති ආදිතා පුබ්බෙ වුත්තදුක්ඛ
තො හිසොසා කණිඤාඨිතාලාලා ආදි සොසපතොපිවා හිසොසා අබ්
බ්බවතං අතිසයං අඤ්ඤං කාසිකවේනසික දුක්ඛං අබ්බවජ්ජති යෙව.
යං යස්මිනි තොනා නස්මා භගවා පරිදෙවදුක්ඛං ඉති ආහාති යො

66

අ භි ඞ ඞ ඞ

ජනා . හිශෙයාති පදං දුක්ඛන්ති පදස්ස විසෙසනා . නොහන්ති දුක්ඛ දෙමනාස්සානාං . තත්තාති ධම්මසංගහථිකරායං . උභයං ජපනං දුක්ඛදෙමනාස්සං . සන්තප්පාදනං හිති ආදී දළකිකරණං . ඡේදනාදුක්ඛොනාති ඡේදතොනා නිබ්බන්තදුක්ඛොනා දුක්ඛිකස්ස සන්තප්පස්ස බලවිකාගදුක්ඛං උපපජ්ජතිති සම්බන්ධො . අනාථ සාලායන්ති අනාථානාං ජනානාං වසනාසාලායං . නිප්පත්තසායාති පදෙ ආධාරෙ . උච්චිකසාලායන්ති ජිගුච්ඡ කපාලනිප්පත්තස්ස සන්තප්පස්ස බලවිකාග දුක්ඛං උපපජ්ජතිති සම්බන්ධො . සුලලෙසුති කිම්සු . භාවලක්ඛණෙ හුම්මං . භාවාරඛගරතභාවන්ති නා භාරජනෙන රජිතවත්තං . කාසිකං දුක්ඛං සංගො පිළෙති ඉදං දුක්ඛං මානසං දුක්ඛං හිශෙයාජනායති යස්මා තස්මා ඉදං දුක්ඛං විශෙසනො දුක්ඛන්ති භගවතා චුත්තන්ති යොජනා . ඉදං දුක්ඛන්ති පදං පිළෙති ජනස්සති පදවගෙ කන්තා . දුක්ඛවාති පදං ජනායතිති පදෙ කම්මං . වසද්දෙ පිළෙතිව ජනස්සතිවාති යො ජෙතබ්බො . හිශෙයාති පදං ජනායතිති පදෙ ක්‍රියාවිසෙසනා . වෙතොදුක්ඛ සම්පජ්ජනාති විතො පච්ඡන්තදුක්ඛොනා සමනායාන තා ජනා . පතිරියාති විතිරිනා . පතිපිළෙත්තිති නාලෙත්ති . තං තං වත්ථුං විතොත්තිති සම්බන්ධො . තථාතථාති තොනා තොනා විපරිනාකාරෙන . පරිඛස්සමානාං විත්තං ගෙසං තෙ ‘පරිඛස්සමානාවිත්තා’ . දෙමනස්සං විත්තං පිළෙති කායස්සවපිළනං ස මාවහති ජනොති ගෙනා යස්මා නතො තස්මා පණ්ණිනා දෙමනා සං දුක්ඛන්ති ආහු කපේන්තිති යොජනා . වසද්දෙ පිළෙතිව හමාවහතිවාති යොජෙතබ්බො .

ආයාසනත්තොති විත්තස්ස නිලමථභාවො . සංසිද්ධාං වි සිද්ධාකාරප්පවික්ඛාස්සාති සමිත්තතො සිද්ධා විරූප සිද්ධාකාරොනා පච්ඡන්තස්ස නිලමථස්ස එතං ආයාසොති වචනං නාම . ආයාසොති වචනං විත්තනිලමථස්ස වාවකන්ති අධිප්පායො . සෑති බසවාදිසු ආසජ්ජනං ‘ආසන්ති’ . විරූපා ආසන්ති ‘බසාසන්ති’ . බසාසන්තිලක්ඛනං එතස්සාති ‘බසාසන්තිලක්ඛණො’ . නිත්ථුතනං . නිත්ථුතන කරණං රසො නිව්වං එතස්සාති ‘නිත්ථුතනකරණො’ . විසිද්ධං ‘විසාදෙ’ . විසාදෙහුතා පච්චිප්පායාති ‘විසාදපච්චිප්පායො’ . කුපිනෙතන්ති ආදී දළකිකරණං . රක්ඛති පදං අච්චිජ්ඣනාභතාති පදෙ කන්තා . පුතොනාච භාතිකොච ‘පුත්ත භාතිකා’ . භතා පුත්තභාතිකා ගෙසං තෙ ‘භතපුත්තභාතිකා’ . ආණ්ණෙනා විධො ගෙසං තෙ ‘ආණ්ණවධො’ . මහාවිසාදමප්ප නානන්ති මහත්තස්ස විසිද්ධාකාරස්ස පන්තොනං ජනානාං . පු කඛ්ඨානෙනාති දුක්ඛධානා ක්‍රියාය . උප්පජ්ජතිති පදෙ තතිතා

සමමොක්ඛසිනොදුති අක්ඛණ්ණාප්තො

67

විසේසනං . උපායාසො චිත්තස්සව පරිබ්බහනා පරිදහනනො
කායස්ස විසාදනාව අවිප්ථාරිකතා කරණනො අබ්මතං දුක්ඛං
යං යස්මා ජනෙති තතො නස්මා උපායාසො දුක්ඛස්ති හගව
නා වුත්තොති යොජනා . වසද්දෙ පරිබ්බහනාවාති යොජෙන
බෙබ්බා . පරිබ්බහනා විසාදනාති පදවයං ජනෙතිති පදෙ හෙතු.
සොකාදීති සොකුපමාය පාකට්ඨාරං කරොත්තො එසව්වාති ආදී
මාහ . එතාති සොකාදීසු නිබාරණං .

යෙ අස්සාති ඉධ ලොකෙ අස්ස සත්තස්ස . යෙනෙ රූපා පෙ
චෝඨිබ්බා හොත්තිති සම්බන්ධො . නාමවෙදෙනං අමතා
පාරම්මණානන්ති එතං අනිඨාති වචනං අමනාපාරම්මණානං
නාම . එව . නෙසං සභාවනිදස්සනන්ති තෙසං අනිඨවත්ථුනං
සරුප නිදස්සනං . නෙසන්ති සත්තානං . නෙසං යෙ වාති ස
මාදිතං . ආගතෙහිති ආගතෙහි සත්තෙහි . සංඛාර වසෙන ප
න යං අත්ථජානං ලබ්බති නං අත්ථජානං පණ්ණිනොගා ගතෙ න
බ්බං . අනිඨෙති රූපාදීති සං ඛිංයානං සහගාවො 'අනිඨසමොධා
නං' . අනිඨසමොධානං ලක්ඛනං එතස්සාති 'අනිඨසමොධාන
ලක්ඛණො' . චිත්තස්ස විසාවොතිලුම්ථො 'චිත්තවිසාවො' . වි
ත්තවිසාවස්ස කරණං 'චිත්තවිසාවකරණං' . තං රසො එතස්සා
ති 'චිත්තවිසාවකරණරසො' . අනත්ථභාවෙන පච්චුපඨාතිති
'අනත්ථභාවපච්චුපඨිතො' . සොති අප්පියෙහි සම්පයොගො .
අත්ථනො සභාවනො . අප්පිය සම්පයුත්තානන්ති අප්පියෙහි ව
ත්ථුති සම්පයුත්තානං සත්තානං . දුක්ඛස්සාති පදෙ සම්බන්ධො .
අනිඨාතිතිති ආදී දල්ලිකරණං . උබ්බෙගප්පතියනොති උබ්බෙ
ගසා ජනනතො මානසම්පි දුක්ඛං උප්පාදෙත්ති . අප්පියෙ රූ
පාදිකෙ සත්තෙ දිඤා දස්සනතො ඉධ ඉමසම්ම ලොකෙ දුක්ඛං
වෙනසිකං පඨිමං හොති . අප් පච්ඡා තදුපක්කම සම්භූතං තෙසං
අප්පියානං වත්ථුනං උපක්කමෙන සම්භූතං . දුක්ඛං කායෙහො
ති යතො යස්මා තතො තස්මා දුක්ඛවිශස්සාපි වත්ථුතො කාරණ
භාවිතො සො අප්පියෙහි සමාගමො ඉධ දුක්ඛස්චිව නිද්දෙසෙ
දුක්ඛො ඉති මහෙසිනා වුත්තො ඉති සො අප්පියෙහි සමාගමො
පණ්ණිනො විදෙඤ්ඤෙසාති යොජනා . දිඤාති පදං හොතිති ප
දෙ හෙතු . නෙසං අප්පියානං වත්ථුනං උපක්කමො 'තදුපක්ක
මො' . තදුපක්කමෙන සම්භූතං 'තදුපක්කමසම්භූතං' . ඉධාති
ලොකෙ . හොතිති පදෙ ආධාරෙ . ඉධාතිවා දුක්ඛස්චිවනිද්දෙ
සෙ . වුත්තොති පදෙ ආධාරෙ . තතොති පදං වත්ථුතොති ප
දෙ හෙතු .

එත්ථාති පියවිප්පයොගනිද්දෙසෙ . තත්ථාති මානාති ආදිව

වනෙ විනිවිජ්ඣො . මමාගතීති ගරුකර්මය . හප්තීති සෙවතී . චිතාත්තවාති ඉමිනා මිතාත්තීතිවා මිත්තාති අඤ්ඤං චිත්තං ඤා පෙනි . ඤායත්තීවාති අපරෙ නයො . අයං ජනො අමිඤාකං අජ්ඣාත්තකොති එවං යෙ ජනා ජනෙහි ඤායත්ති ඉති තස්මා තෙ ජනා ඤාති නාම . එවමෙඤාතිති එවං චූත්තතභයෙන එ නාති මානාදීති පද්ධති . ඉඨවිත්ථුතො විශොගො 'ඉඨවිත්ථු විශොගලක්ඛණො' . ඉඨවිත්ථුවිශොගො ලක්ඛණං එතස්සාති 'ඉඨවිත්ථු විශොගලක්ඛණො' . සොකස්ස උප්පාදනං 'සොකුප්පාදනං' . සොකුප්පාදනං රසො කිව්වං එතස්සාති 'සොකුප්පාදනරසො' . ඛසසං හුට්වා පච්චුපඨාතිති 'ඛසතපච්චුපඨාතො' . යං පිගව ත්ථුං තො අමිඤාකං අභොසි තං වත්ථුං නාති ඉති එවං අනුසො වනෙන පරතොපරභාගෙ මානසමිපි දුක්ඛං උප්පාදෙත්තීති යොජනා . ඤාතිධනාදි විශොගහොති ඤාතිධනාදි විශොගකා රණතො . සොකසර්ගමස්සිනා සොක සභිධානෙන සලලෙන සම ත්තාගතා බාලා විතුප්පත්ති යනො යස්මා නතො තස්මා අයං පිගවිශොගො දුක්ඛො ඉති පණ්ණිනෙනා මතො ඤාතොති යො ජනා .

තතො යත්ති තභො අයත්ති ජේඤෙ . යං එතං අජාති ඛමිම ත්තං යං එතං අනාගමතත්ති සම්බන්ධො . පතීතො සමුදයො යෙති තෙ 'පතීතාසමුදයා' . පරිනිබ්බුතෙසු වාති වසද්දෙ අජා ති ඛමිමතංව අනාගමතංව ඉච්ඡිතත්ති යොජේතබ්බො . තං අජාති ඛමිමතං ජාතියා අනාගමතංව ඉච්ඡාය පත්තබ්බංතාම ගොතිති සම්බන්ධො . එතංපිති ඉච්ඡිතබ්බස්ස අලබ්භනං . උ පරිසෙයාති අලභගාතාති උපාදාය පිකාගෙ පිගද්දෙ හගවනාමු ත්තොති සම්බන්ධො . ඛමිමෙතාති පදං ඉච්ඡිතත්තොති පඤ්ඤ රණං . එවං චූත්තතභයෙන එත්ථ ඉච්ඡා නිද්දෙසෙ අලබ්භතෙ යා වත්ථුසු පවත්තා ඉච්ඡා හගවතා චූත්තාති සම්බන්ධො . අ ලබ්භතෙයාතිව නාති වත්ථුති වාති 'අලබ්භතෙයාවත්ථුති' . අලබ්භතෙයාවත්ථුසු අලබ්භතෙයා වත්ථුතංවා ඉච්ඡතං 'අල බ්භතෙයාවත්ථුඉච්ඡතං' . අලබ්භතෙයාවත්ථුඉච්ඡතං ලක්ඛණං එනායාති 'අලබ්භතෙයාවත්ථුඉච්ඡතලක්ඛණො' . තෙයං අලබ් භතෙයාවත්ථුතං පරිසෙයනං 'තප්පරිසෙයනං' . තප්පරිසෙය නං රසො එනායාති 'තප්පරිසෙයකරසො' . තෙතත්ති අලබ්භ තෙයාවත්ථුතං . අප්පත්ති හුට්වා පච්චුපඨාතිති 'අප්පත්තිපච් චුපඨාතා' . අප්පත්ති වසෙත පච්චුපඨාතිතිවා 'අප්පත්තිපච්චු පඨාතා' . අප්පති පච්චුපඨාතිතිපි පාඨො . එකච්චොතිති අ දිපාකවකරණං . සම්භාවිතොති ජනෙහි පසංසිතො . අථාති

සම්මොක්ඛිකාදීනි අනුමොජනා

69

තස්මිං කාලෙ, කාලවිද්දලිකාහි කාලමෙකපට්ඨා . තෙනසා
හි තස්මා අස්ස ජ්‍යාස්ස . තංතං චන්ද්‍රං පත්ථයමානානං ඉච්ඡි
ජත්තානං තස්ස තස්ස චන්ද්‍රස්ස අලාභතො අලබ්භනකාරණං.
*විකාරමයං චිත්තවිකාරමයං යං දුක්ඛං ඉධ ලොකෙ සත්තානංථං
ගති අලබ්භනෙතොචන්ද්‍රිතං පත්ථනං ඉච්ඡා තස්ස දුක්ඛස්ස කා
රණං යස්මාතොහි තස්මාපි තො ඉච්ඡිතාලාභං දුක්ඛං ඉතිඅට්ඨ
විති යොජනා. ඉච්ඡිතස්ස චන්ද්‍රස්ස අලාභො 'ඉච්ඡිතාලාභො'.

තස්සාහි සෙයැවිදන්ති පදස්ස . ඛනිකං දුක්ඛයො වේදිතවි
බොති එස පන උචතෙ චිතිවිජයො වේදිතබො . ජාතිප්පතුති
කං ජාති ආදිකං යං දුක්ඛං ඉධ දුක්ඛයච්චනිද්දෙසෙ නාදිතා
භගවතා චූත්තං යංච ඉධ දුක්ඛ සච්චනිද්දෙසෙ නාදිතා භගව
තා අචූත්තං සබ්බං තං දුක්ඛං එතෙ උපාදානක්ඛන්ධො විතා ච
පෙජනා යස්මා ඉම උපාදානක්ඛන්ධා සංඛෙපතො දුක්ඛා ඉති
දුක්ඛන්ත දෙසකොන දුක්ඛස්ස පරියොසාන පකාසකොන මගෙ
සිතා චූත්තාහි යොජනා . තථාහිති ආදි වින්‍යාතෙ . තථා තං ච
විතං හිසවිං . ඉතිතං බාධයමානො පාපකො ඉච්ඡ ලක්ඛං බාධ
යමානාහි පහරණාහි ඉච්ඡ ගොරුපං බාධයමානා ඩංස මකසාද
යො ඉච්ඡ බෙත්තං බාධයමානා ලාභකාඉච්ඡ ගාලං බාධයමානා ගා
මකාපකාචික ජාති ආදයො කාතප්පකාරෙහි උපාදානපකාරෙහි
උපාදානක්ඛන්ධො පචකමෙච්ච බාධයමානා භූමියං නිබ්බිකකාහි තිණ
ලතාදිති චිත්ත රුකෙඛසු නිබ්බිතතාහි පුප්ඵ ඵල පලලපානිච්ඡ උ
පාදානක්ඛන්ධො යෙච්ඡ නිබ්බන්තන්තිති යොජනා . මාරණන්ති
ක දුක්ඛාහිකාපෙනාහි මරණස්ස සමිපෙ පච්ඡන්තස්ස දුක්ඛස්ස අ
භිභවානොන . පරිඛය්‍යතං ඉති පදෙ නතිශාචිසෙයනං . නදස
ගතතොති තස්ස සොසස්ස අසගතතො . ලාලප්පනං ඉති පදෙ
නතිශාචිසෙයනං . ලාලප්පන දුක්ඛන්ති ලාලප්පනොන නිබ්බන්
තදුක්ඛං . නතොහි පරිදෙවතො උචං . උචන්ති පදං සමායො
ගතොහි පදෙ ආධාතෙ . බාතුතං බොතො චලිතං බාතුකො
හො'. බාතුකොහො ඉති සංඛාතං 'බාතුකොහසංඛාතං'. අ
නිභ්චිතං චොඨබ්බමාහි 'අනිභ්චොඨබ්බං'. බාතුකොහ සංඛා
තච්ඡ තං අනිභ්චොඨබ්බමාහි 'බාතුකොහසංඛාත අනිභ්චොඨබ්බ
බං'. තෙන සමායොගො 'බාතුකොහසංඛාතපෙයසමායො
ගො'. සමායොගතොහි පදං ආබාධිත ඉති පදෙ නතිශාචිසෙය
නං . ගෙතුචා . තෙනාහි දුක්ඛෙන . බාධයමානාතන්ති පදෙ
කත්තා . නන්‍යාහි තස්මිං දුක්ඛෙ . උප්පතොහි පදෙ ආධාතෙ .
ගෙතුචා . පටිසුප්පතොහි පටිසස උප්පත්තිතො . බාධන

* විකාරාමගන්ති පාසො.

නති පදෙ තනි යාවිසෙසනං. හෙතුවා. සොකාදිනං වුඛිඞ්ඞි 'සොකාදිවුඛිඞ්ඞි'. සොකාදිවුඛිඞ්ඞි ජනිතො 'සොකාදිවුඛිඞ්ඞිජනිතො'. සොකාදිවුඛිඞ්ඞි ජනිතො විසාදෙ විසිදනං යෙදං තෙ 'සොකාදිවුඛිඞ්ඞිජනිතොද'. සොකාදිවුඛිඞ්ඞි ජනිතවිසාදනත්තිපි පාඨො. අනත්ථිනානුක්ඛන්ති අනත්ථිනානු ජනන දුක්ඛං. මනොරථස්ස විසාදො විහනානං 'මනොරථවිසාදං'. තං පනතා 'මනොරථවිසාදප්පත්තා'. ඉච්ඡාවිසාදදුක්ඛන්ති ඉච්ඡාය විහනතො නිබ්බන්තදුක්ඛං. ඉතිති එවං යදෙතං දුක්ඛං එකමෙකං දසෙසන්ධා පෙ අසෙසනො වත්තු. තසත්තා සබ්බමිපි නං දුක්ඛං සංඛිපිතා දසෙසතුන්ති සම්මතො.

දුක්ඛසම්ම නිද්දෙසො.

සමුදයසම්ම නිද්දෙසෙ විනිවර්තො වෙදිතබ්බො. අස්සාති නණ්ඩාය. යා නණ්ඩා පුනපුනං හවෙ පටිසන්ධිං නිබ්බතොති ඉති නස්මා සා නණ්ඩා 'පොනොභාවිකා' නාම. සා පනෙසා නණ්ඩා පුන පෙ උපධිවෙපනකමිත්තාති අත්තභාවෙ විපච්චන සම්මතොපි අර්ථී. සා නණ්ඩා පෙ නාමං ලභතිති යොජ්ජා. යත්ත යත්ත හවෙ අනගතොවො අර්ථී නත්ත නත්ත හවෙ අතිනාදිති. රූපාදිසූවා ආරම්මණෙසු අතිනාදිතිවා 'නත්ත නත්තාතිනාදිති' නාම. රූපාතිනාදිතිති ආදි රූපාදිසූති ආදි වචනස්ස අධිප්පායො. නණ්ඩාති සෙයොවිදන්ති පදසං. පච්චකාමගුණික රහස්සාති පච්චකාම ගුණෙසු පච්චන රහස්ස එතං කාමනණ්ඩාති විච්චාං නාමං. සංසන්ධිසංගහනණ්ඩාති සංසන්ධිසංගහනපච්චත්තං. රූපාරූපභව රහස්සාති රූපාරූප භවෙසු පච්චන රහස්ස. තත්තාති සාමාන්ති ආදි විච්චො විනිවර්තො. පිඨං සහා විං එතස්සාති 'පිඨසභාවං'. චක්ඛුලොකෙති ආදිසු විනිවර්තො වෙදිතබ්බො. ලොකස්මි. ඡිති ආදි විච්චාගේ. මමත්තොති මමසත්තක භාවෙන. අභිතිව්ධාති පදෙ තනි යාවිසෙසනං. චක්ඛුන්ති පදං මඤ්ඤන්තිති පදෙ කමිමි. නිමිත්තගහණානුසාරොති පදං මඤ්ඤන්තිති පදෙ තනි යාවිසෙසනං. විප්පසන්නාති පච්චසාදති යස්ස තං 'විප්පසන්නාපච්චසාදං'. මණිනා කතං සිහපජ්රං 'මණිසිහපජ්රං'. උග්ගාවිතමි තං මණිසිහපජ්රවාති 'උග්ගාවිතමණිසිහපජ්රං'. පකතං නාලිකං 'පනාලිකං'. රජවෙන කතං පනාලිකං 'රජවපනාලිකං'. පාමිඛාසුතනත්ති ලුඛිකණ්ණෙසුතනං. තුඛිත නාසාති උච්චනාසා. තුඛිතනාසා ඉති ලුඛිවොහාරං නාමං යෙන ඝාතෙන නං 'තුඛිතනාසාති ලුඛිවොහාරං'. හරිතාලසං වට්ට පිණ්ඩි 'හරිතාලවට්ටි'. වට්ටනා සිපිකාව.

සා හරිතාලවට්ඨිවාහි 'විභවනිධිසිකහරිතාලවට්ඨි'. රත්නකම්බලස්ස පටලං 'රත්නකම්බලපටලං'. මුදු සිනිඬ මුඛුරෙ සතෙ ගසා ජිව්හාය සා 'මුදුසිනිඬමුඛුරසර'. සාලලභිති සාලලභිතිපි පාඨො . සුවණ්ණ තොරණන්ති සුවණ්ණමයං තොරණං'. සුවණ්ණම කණිකාර පුප්පව 'සුවණ්ණකණිකාරපුප්පං'. තං ආදි යස්ස තං 'සුවණ්ණ පෙ පෙ පුප්පාදි'. තස්ස විණ්ණො 'සුවණ්ණ පෙ පෙ පුප්පාදිවිණ්ණො'. සද්දං මඤ්ඤන්තිති සම්බන්ධො. කරවිකොව කොතිලොව 'කරවිකකොතිලා'. මත්තාප ගෙ කරවික කොතිලාවාහි 'මත්තකරවිකකොතිලා'. මඤං ධම්මතිති 'මඤ්ඤමිභො'. මණිතා කතො වංසො 'මණිවංසො'. මඤ්ඤමිභොව සො මණිවංසොවාහි 'මඤ්ඤමිමණිවංසො'. තස්ස නිග්ගොසො 'මඤ්ඤමිත පෙ තිග්ගොසො'. මත්තකරවිකකොතිලාව මඤ්ඤමිතමණිවංසතිග්ගොසොව 'මත්ත පෙ තිග්ගොසො'. තෙසන්ති එවං විප්පසන්න පච්චසාදන්ති ආදිතා තෙත මඤ්ඤමානානං තෙසං සත්තානං තානි පෙ තොනති . අරාති නද . තෙසං සත්තානං . නත්ත වත්තාදිසු . තත්තාහි උප්පජ්ජමානාහි ආදි පදෙසු නිබාරණං .

සමුදයසම්ම නිද්දෙසො .

නිරොධ සම්ම නිද්දෙසෙ විනිවිජ්ජයො වෙදිනබ්බො . යො තස්සායෙව නන්ධායාහි එත්ථ වටතෙ . වත්තබ්බෙති පදෙ ආධාතෙ . තො අඤ්ඤාථාහි දුක්ඛ සමුදය නිරොධතො අඤ්ඤාත පකාසෙත තො නිරුජ්ඣති . භි සම්මං යථා යස්ස රුක්ඛස්ස මුලෙ අනුපද්දවෙ උපද්ධරතිතෙ දල්ලෙ වීරප්පත්තෙ සො රුක්ඛො උපරිවිජිත්තොපි සුථා එවරුහති එවං නන්ධානුසයෙ නන්ධාසංඛාතෙ අනුසයෙ අරහත්තමග්ගඤ්ඤොතො අනුසතෙ අප්පභිතො ථාති ආදි හෙදං ඉදං දුක්ඛං සුථාප්පුථං නිබිත්තති ඉති තස්මා තං පෙ දස්සෙත්තො භගවා සමුදය නිරොධෙන දුක්ඛ නිරොධං දස්සෙතං යො තස්සායෙව නන්ධායාහි එවං වටතං ආභාති යොජ්ජනා . චුත්තමත්ථං දස්සෙත්තො සම්මත්ථෙත්තො සිතාති ආදිමාස . සීගොත සමානා චුත්ති එතෙසන්ති 'සීගසමානචුත්තිතො'. සුථානචුත්තිතොති සුථාබ්බ සමාන චුත්තිතො . භාන චුත්තිතොතිපි පාඨො . යො යෙව අත්ථො . තෙති අඤ්ඤාතිත්ථො . තස්සෙවාහි තස්සෙව ඵලස්ස . ව සද්දෙ දෙසනායවාහි ගොථෙතබ්බො . ඉතිති තස්මා . තත්ථාහි තස්සායෙවාහි ආදි පදෙසු . නිබ්බාණංහිති ආදි දල්ලිති කරණං . තත්ති නිබ්බාණං . චුම්භිතිහි පදෙ කම්මං . නිබ්බා

සමමානමිත්තාදි අක්කමොස්සා

73

සුඛිති. තෙසුනි සමමානසංකප්පාදිසු. අරංගිනි ආදි දළෙහිකරණං. හිසවිටං අපං සමමාදිසි. තස්සානි සමමාදිසියා. සමමානසංකප්පස්ස සමමාදිසියා බහුපකාරතාවං උපමාය සාධෙත්තො ය ථානිනි ආදිමාන. යොගත්ති සමමානසංකප්පො හිසුතිනි භාසති. පුරෙත්තෙසෙව යොගිනො පුරති. ආජිවො අභිමො අස්සානි 'ආජිවස්මකං'. ආජිවස්මකච තං සිලවානි 'තථා'. නතද්ධානානරත්ති සමමාවාචා සමමානමිත්තාදි අනතතරං. ඉතිනි එවං. නත්ති විරිතාරම්භනං. තතොති විරිතාරම්භනතො පරං. සුපති සිතානි සුදුසුඋපතිසිතා. එකතතාරම්භණති එකාරම්භණවිතතං සමමාධාතං සමමාසිපෙතං පභොති සකෙකානි. නන්තානි වතුසු සලෙවසු. තෙසුනි වට්ඨවිලෙවසු. සමමිත්තානාහිනිවෙසොති ක මමස්සානත්ති අහිනිවසනං. සමමිත්තානස්ස අහිනිවසනං කරණං වා. පුරිමානිහිනි ආදි දළෙහිකරණං. හිසවිටං පුරිමානි මෙසවි වානි. උග්ගණනිනානි පදෙ සමිමං. සමිමත්ති පරිකමිමං. යොති ගොගාවචරෙ. පරිඤ්ඤාපට්ඨෙධෙතානි පරිජානනසංඛාතෙන පටිවිජ්ඣිතෙන. පරිජානන වසෙන පටිවිජ්ඣිතෙනවා. පභානපට්ඨෙධෙතානි පභානවසෙන පටිවිලෙධෙත පටිවිජ්ඣිතෙනවා. සමිජ්ඣිරිසපට්ඨෙධෙතානි සමිජ්ඣිරිසවසෙන පටිවිලෙධෙත. භාවනාපට්ඨෙධෙතානි විඛින්නවසෙන පටිවිජ්ඣිතෙන. පරිඤ්ඤාහිසමසවසෙනානි පරිජානනසංඛාතෙන අහිසමසෙන. පරිජානන වසෙන අහිසමසෙනවා. එවමස්සානි එවං වුදානනගෙන අස්ස ගොගාවචරස්ස. සුඛිතාගෙති මග්ගතො සුඛිතිකාලෙ. උග්ගගොව පරිසුච්ඡාව සවතච සාධාරණච සමිමසතච 'උග්ගගාලෙසෙසමිමසනං'. උග්ගගාපරිසුච්ඡාවෙසෙසමිමසනං. එව පටිවෙධො 'උග්ගගාලෙසෙසමිමසනං'. සවතං එව පටිවෙධො 'සවතපට්ඨෙධො'. සවත වසෙනවා පටිවෙධො 'සවතපට්ඨෙධො'. අපරභාගෙති මග්ගස්ස උප්පතතිකාලෙ. ආරම්භණ පටිවෙධොති ආරම්භණ කරණවසෙන පටිවෙධො. නත්ථානි උග්ගගාදිසු. පත්තසම්මස්සානි පත්තං සමිමං ගෙන සො 'පත්තසමිම'. අයච ගොගාවචරෙ ආදිනමිකො ආදිකමිති සුතොතා තස්මා සා පට්ඨෙකමිණා ඉධ පාළියං හගවසා නවුත්තා. ආභාගොව සමනනාභාගෙව මනෙකාගෙව පට්ඨෙකමිණා 'ආභාගාලෙසෙසමිමසනං'. පට්ඨෙකමිණා. සමනනාභාගෙති ආවජ්ජනං. නත්තසානි තෙසු වතුසු සලෙවසු අස්ස හිසුතො. දුක්ඛසම්මානිනි ආදි දළෙහිකරණං. බාණ්ණසංකප්පං පභානදිසු සත්තෙසු පුග්ගලො අගො දුක්ඛත්ති 'ආපජ්ජති'. ඉතිනි එවං. තානි දුක්ඛසමුදයසම්මානි. දස්සනසායානි පදං පභො

ගොති පදෙ සම්පදානං. පයොගොති වායාමො. ගොතිති ප
දෙ කන්තා. පටිවේධික්ඛණෙනි මග්ගකඛණේ. නිස්සන්ධොති
විරහිනො නික්ඛන්තොති අපො. තස්සාති නොක්ඛම්ම සංකප්
පාදිසු නිධාරණං. පදසාවන්ති උප්පත්ති කාරණෙසු ගතනං.
පදවේදන්ති පදං පුරිමස්ස වෙවච්ඡං. අබ්බාපාදවිතනෙකා ඛ්‍යා
පාදවිතකකස්ස පච්චනිකොග්ගත්වා උප්පත්තිති සම්බන්ධො. ත
ස්සාති නොක්ඛම්මසංකප්පාදිසු නිධාරණං. අඤ්ඤාචා පන තිම්
සංඛාරං සම්මසතිති සම්බන්ධො. අවස්සාති තද අස්ස යොගාවච
රස්ස. උස්සුකකාපෙකොති චබ්බොධො. කාමවිතකකාදිතත්ති ප
දං අපච්චනිකත්ති පදෙ සම්පදානං.

පාළියන්ති ධම්මසංගහෙව ආගමෙසුවාති පාළියං. අභිනිංසා
රම්මණෙසුති නිධාරණේ භූමිමං. එකස්සානම්පිති පිසද්දෙ ස
මුඛාවතො. කාමවිතකකාදිනං එකත්තපච්චනිකධිමෙම දස්සෙ
තුං එකත්තනොපනාති ආදි චුත්තං. අසුතෙ පවත්තං පඨමස්සා
නමෙව පච්චනිකං. පඨපෙත්තස්සාති කුරුත්තස්ස. පදවේ
දනොති පදං අනුප්පත්තිති පදෙ තනිගාවිසෙසනං. අනුසලදුස්
සිලාවේතනායාති අනුසලාස දුස්සිලාභාසංඛාතවේතනාය. ස
ත්තනතං කම්මපට්ඨානන්ති චතුර්ධික මච්චාචාචා තිට්ඨමච්චා කම්
මත්තා. මග්ගන්තණේ තාතාමග්ගන්තොති චුක්ඛවචනං. සා
ධෙත්තො එකස්ස භික්ෂාදිමාස. භිසම්මං එකස්ස පුග්ගලස්ස.
අගමංසස්සාති අස්ස මග්ගස්ස සබ්බසද්ධෙකම්ම සද්ධනා සංඛා
තො අගං විසෙසො. නිගමනං 'නිගාමො'. පාදකඤ්ඤාතස්ස පා
දකඤ්ඤාතෙනවා නිගාමො 'පාදකඤ්ඤාතනිගාමො'. එතොති ප
ඨමඤ්ඤාතිකෙ උප්පත්තාමග්ගෙ. එතොති දුතියඤ්ඤාතිකෙ ම
ග්ගෙ. එතොති තතියඤ්ඤාතිකෙ මග්ගෙ. ආරුප්පෙ චතුක්ඛ
පෙළොතිත්ති විචනං අභිසාළිතිං ආචරිගෙන චුත්
තං. එත්ථ ආරුප්පෙ පාදකඤ්ඤාතස්ස අභාචා නං විචනං අම්ගෙ
හි කථං පුම්පිතං දඬුබ්බං ඉති පුම්පි. එත්ථාපිති ආරුප්පෙ පාදක
ප්ඤ්ඤානමෙව නිගාමෙති සම්බන්ධො. අපිසද්දෙ නාකෙවලං
කාමරූපහවෙති ඤ්ඤෙති. පඨමප්ඤ්ඤාතාදිසුති නිධාරණං. ග
තොති ක්කානතො. සොති පුග්ගලො. තං ක්කාතිකාව තෙන ප
ඨමාදිකානෙන සද්ධාව තස්ස පුග්ගලස්ස තත්ථ ආරුප්පෙ. ත
ත්ථාති ලොකිගලොකුත්තර මග්ගෙසු. සම්පන්නා දිට්ඨි යස්ස සො
'සම්පන්නාදිට්ඨි'. නං සම්පසුත්තන්ති නාය සම්මාදිට්ඨො සම්පසුත්
තං. වෙතසොති පදං රොපනන්ති පදෙ කම්මිමං. නිබ්බාණං එව
පදං 'නිබ්බාණපදං'. තස්ස අභිනිරුප්තං නිබ්බාණං රොප
නං. අත්ථාති පුග්ගලස්ස වොදනානුතාති පරිසුඛ

සම්මානමාලාවෙහි අන්තර්ගතය.

75

ගෙතුනාලෙවා හැක. පතිඨිමානාපුත්තලස්ස විරියාරමෙකානි සම්බන්ධො. විත්තස්ස ආරක්ඛං 'විතතාරකං'. සුවිහිතං විතතාරක්ඛං යෙන සො 'සුවිහිතවිතතාරකො'. සම්මාද්ධි සම්බන්ධො. විජ්ජාය සම්බන්ධො.

සුත්තන්ත නාස්මිං.

තඤ්ඤානි අනිබ්බිමනාප්තිසෙ. පච්චයසංඛාරානන්ති පච්චයකො ඥායං. අරියසම්මානිතිති අද්දි දළුතිකරණං. සමුදානෙනතිති පළකෙනති ප්‍රකාශනිති අත්ථො. තෙසන්ති චතුස්තං සම්මානං නිද්දෙසවාලෙව. දුක්ඛස්සානි පදං නිද්දෙසන්ති පදෙ කම්මං. තස්මිංහිති අද්දි දළුතිකරණං. හිසව්වං තස්මිං දුක්ඛසමුදයෙ. සුඛනිද්දෙසන්තන්ති සුඛො නිද්දිසිතබ්බං. එත්ථානි නිද්දෙසවාලෙ. නිද්දිසිත්ති පදෙ ආයාමෙ. පථමං පෙ. මග්ගවසෙනානි පදං විහත්තස්සානි පදෙ තභියාවිසෙසනං. න තථානි සොනාපනති මග්ගෙ. නන්ති තග්ගෙදං. පුබ්බෙව පෙ. ගොපානි චචනතො චචනතො අත්තතො චචනානුරූපං වා පුත්තලස්සායවසෙනා පච්චිකොපි මග්ගො. පට්ඨෙ ඵ ච ඉති දෙවපුරෙ හගවතා යස්මා දෙසිතො තස්මා නං නායං දෙසිත නායං දස්සෙතු. පමභිකවාලෙපි ධම්මසංඛාරානෙහි සංඛාරානි නිද්දෙසොති සම්බන්ධො. ඉමස්මිං නායෙ චචනතොති පදං දෙසිතොති පදෙ ඤාපකගෙතු. අර්ථා පුබ්බෙව ගොපනස්ස පෙ. චචනතො චචනතොති පුත්තලස්සායවසෙනා පච්චිකොපි මග්ගො. පට්ඨෙ ඵ ච ඉති හගවතා යස්මා දෙසිතො තස්මා නං නායං දෙසිතං නායං දස්සෙතුං පමභිකවාලෙපි ධම්මසංඛාරානෙහි සංඛාරානි නිද්දෙසොති සම්බන්ධො. ඉමස්මිං නායෙ චචනතොති පදං දෙසිතොති පදෙ ඤාපකගෙතු. අර්ථා පුබ්බෙව ගොපනස්ස පෙ. චචනතො චචනතොති පුත්තලස්සායවසෙනා පච්චිකොපි මග්ගො. පට්ඨෙ ඵ ච ඉති හගවතා යස්මා දෙසිතො තස්මා නං නායං දුක්ඛන්තෙ දෙසිතනායං දස්සෙතුං පමභිකවාලෙපි දෙවපුරෙ හගවතා නිද්දිසොති සම්බන්ධො. ඉමස්මිං නායෙ චචනතොති පදං දෙසිතොති පදෙ කරණං. තත්ථානි සම්බන්ධොතිකවාලෙ. නං උපරිපකාසස්සාමානි චචනස්ස හෙති. වුත්තන්තො. නං නායෙදං දස්සෙත්තො තත්ථ අභිතිකතාද්ධාය. තත්ථානි අභිතික වාරද්ධි. කොට්ඨාසෙහි නිධාරණං. කොට්ඨාසිතිවෙසෙති පදං ගොපනති පදෙ ආයාමෙ. කොට්ඨාසි දෙසනා පච්චෙසෙ කොට්ඨා පච්චෙසොති අත්ථො. අත්තවිසනං 'අත්තවිසෙ'.

කොටොළු අභිනිවේසො 'කොටොළුනිවේසො'. දෙසනා එව පවේ
 සො 'දෙසනාපවේසො'. භාවනා එව පවේසො 'භාවනාපවේ
 සො'. එවං සෙසෙසුපි අභිනිවේසෙසු. දසනාසොත්තීනි සො
 ජනා. තානිති වෙ තතසතානි. අභිනාසතානි ඉති එවං සුඛි
 කානි වෙ නාසතානි සාධිතානි අභිනාසතානි. ගරාව සොනා
 පතතිමගෙය නාස සතස්සං හොති එවං සෙසමගෙසුපි නාස
 සතස්සං හොති. ගරාවං පෙවනාර නාසතස්සං හොති
 නති. එවං සෙසෙසුපි දුතිය කොසායාදිසු. චන්දාර නාසතස්ස
 සානි හොත්ති. ඉදං අභිධම්මිකාජනියං ටාමාති යොජෙතධං
 තෙසං සෙවංති අරියානං. එතානිතිති ආදි දල්ලිතිකරණං. හිස
 චිටං එතානි දුක්ඛසමුදය සම්මානි. විසුති සුභතතා හාජනිය අ
 භිධම්මිකාජනියෙසු. සම්මාසමුදෙත නිති. ආදි දල්ලිතිකරණං.
 සම්මිතිහංගො නිවිසිහො.

(5) ඉදං තදනත්තාර තස්ස සම්මිතිකරණං අනත්තරෙ ඉ
 භිසම්මිතිකරණං විනිවිජ්ජො පනතිතො වෙදිතධිබොති සම්මිතිකරණං.
 තෙව වාසුඤ්ඤානි ආදිවිවතො විනිවිජ්ජො වෙදිතධිබො. ගං
 ධම්මජාතං වාසුඤ්ඤානං වාසුඤ්ඤානාච්ඡායෙකං ඉදං නා. වා රිකොති
 විත්ත වෙතධිකොති අත්තො ඉදං තෙවං පරිමිත්තරාච්ඡායං කා
 රෙති කාරණං ඉති තස්මා තං ධම්මජාතං වාසුඤ්ඤානං නාම. එස
 ටායො සොනාදිසුපි. ධම්මජාති පදං ආජානං නාති පදෙ කම්මි.
 හාජනිති බුධිසම්මා එතස්මාති 'හාජනා'. ජානං. අභිසුඤ්ඤානාච්ඡාය
 සුත්තලක්ඛණ අභිසුඤ්ඤානාච්ඡායං තං සම්මිතිකරණධම්මිතිහංගො හාජනෙ අ
 භිසුඤ්ඤානාච්ඡායො. සුත්තතෙති පදං අනාගතත්තානි පදෙ ආ
 ධාරෙ. ඉමායාති අත්තධිවෙ ඉමාය පටිපාටියා. සුභතතාතස්මි
 තිති ආදි දල්ලිතිකරණං. එවන්ති ඉමාය පටිපාටියා. එතානි ව
 ඤ්ඤානානි ආදි විවතො. අභිසුඤ්ඤානං ආගතො නායො 'අභිස
 ටානායො'. උත්තෙසුතිති ආදි විත්තාරෙ. හිසම්මි ඵලෙසු වඤ්ඤා
 ඤ්ඤාදිසු අත්තො ලක්ඛණාදිති කම්මතොව තවා හෙදි නිවිටා
 හුම්මිතොව විනිවිජ්ජං පනතිතො විජානිතාති සම්මිතිකරණං. විසද්
 දෙ අත්තොව ලක්ඛණාදිතිව කම්මතොවති යොජෙතධිබො.
 හුම්මිතොවති විසද්දෙ නිවිටාව හුම්මිතොවති යොජෙතධිබො.
 නත්තාති හෙසු අත්තාදිසු. නිධාරණං. තත්තානා නස්සං ගාරා
 යං විනිවිජ්ජො වෙදිතධිබො. නිසුති අනාභිසුඤ්ඤානාච්ඡායාච්ඡායාදි
 යාදිසු. නිධාරණං. පටිමං ඉදං වුත්තානි පදෙ කම්මි. ඉ
 භිසුඤ්ඤානාච්ඡායාති ඉදං තාච්ඡායාතස්ස අත්තස්ස විජ්ජිතො.

සමමනවිනිවිතිය අනුමානනා

77

වතුසුනි ආදී අඤ්ඤානාවිනිවිතිය පදස්ස විවරණං. කො පනෙස
 ඉති පුට්ඨා. ලිඛිතනි ගලේනි සුපෙතිනි 'ලිඛිතං'. යං ධම්මජා
 නං කම්මසංඛාතං ඉක්ඛිතං ලිඛිතෙති—පෙ—සුපෙති ඉති
 තස්මා නං ධම්මජාතං 'ලිඛිතං'. ලිඛිතියතිවා එතෙතාති 'ලිඛිතං'
 වා කම්මසංඛාතො ඉඤ්ඤා එතෙතා ධම්මජාතො හා ලිඛිතියති ඉ
 නි තස්මා නං ධම්මජාතං 'ලිඛිතං'. ඉඤ්ඤා ලිඛිතං 'ඉඤ්ඤාලිඛිතං'.
 ඉඤ්ඤාලිඛිතස්ස අඤ්ඤා සභාභො 'ඉඤ්ඤාලිඛිතභො'. ඉඤ්ඤාලිඛිතං එව
 වා අත්ථො 'ඉඤ්ඤාලිඛිතත්ථො'. ඉඤ්ඤා හඟවතා දෙසිතං 'ඉඤ්ඤා
 දෙසිතං'. ඉඤ්ඤා හඟවතා දිසා සෙවිතං 'ඉඤ්ඤාදිසං'. කම්මසං
 ඛාතො ඉඤ්ඤා සිසං උපාදිතං 'ඉඤ්ඤාසිසං'. ඉඤ්ඤා හඟවතා
 උච්චිතං සෙවිතං 'ඉඤ්ඤාඋච්චිතං'. ඉධාති ඉක්ඛිත ඉක්ඛිතෙසු. හඟවාති
 නි ආදි විත්ථාතො. කුසලා—පෙ—කම්මං ඉඤ්ඤා කස්මා ක
 මෙසු කස්මේ පුත්තලස්ස—පෙ—භාවිතො. කමෙසුනි
 පදං ඉස්සරියාති පදෙ ආධාතො.

තෙතාති හඟවතා කම්මසංඛාත ඉඤ්ඤා. එත්ථාති එතෙසු ඉ
 ක්ඛිතෙසු. නිඛාරණං. තෙතාති කුසලාකුසලකමෙමන. එතා
 නිති ඉක්ඛිතාති. කානිච්චි ඉක්ඛිතාති. ගොචරසෙවනායාති
 ගොචරකරණසංඛාතාය ආසෙවනාය. භාවනාය සෙවනායාති
 උච්චිතසංඛාතාය ආසෙවනාය. චක්ඛුහිතාදි දළහිකරණං. හි
 සම්මි. චක්ඛු—පෙ—පවිතරිතං චක්ඛුච්ඤ්ඤාණාදිතං පවිතරි
 තං චක්ඛාදිතං ආධිපතිවං සිසංති කස්මා තස්මා චක්ඛාදිමිති තික්
 කෙ චක්ඛුච්ඤ්ඤාණාදිතං නික්ඛිතා—පෙ—මඤ්ඤා. එ
 ත්ථාති ඉක්ඛිතෙසු. තොසත්ති ඉක්ඛිතාතං. පච්ඤ්ඤාදිතිති ආදි
 දළහිකරණං. සෙසාති ඉක්ඛිතාති තත්ථ අසංලිඛිතං ලක්ඛණා
 දිති සරුපෙතොව ආගතාති. අයංපිති අයංපි කමො. අපිසද්දෙ
 ආගතනාවිසංගෙ වුත්තකමං අපෙක්ඛති. තත්ථාති ඉක්ඛිතෙසු. නි
 ඛාරණං. පරිඤ්ඤායාති පරිජානිතො. අරියස්ස භූමි 'අරියභූමි'.
 තස්ස පටිලාභො 'අරියභූමිපටිලාභො'. භො ධම්මො අයං ඉති
 නිදස්සනත්ථං සුභනත්ථං. තතො නදනත්තරං ඉඤ්ඤා—පෙ
 —පුරිසික්ඛිතං හඟවතා දෙසිතත්ති සම්මතො. භොති අත්ත
 භාභො. යාව යත්තකං කාලං තස්ස ජීවිතික්ඛිතස්ස පවත්ති අඤ්ඤා
 නාව තත්තකං කාලං. වේදසිතානන්ති වේදනාතං. තතොති
 ජීවිතික්ඛිතොපරං. තං නිරෝධත්ථත්ති තෙසං සුඛික්ඛිතාදිතං
 නිරෝධත්ථං. තස්සෙවති අනාඤ්ඤානාඤ්ඤාසාමිතික්ඛිතස්ස. ත
 තොති අනාඤ්ඤානාඤ්ඤාසාමිතික්ඛිතො අනත්තරං. තතොති
 අඤ්ඤානාවික්ඛිතො. ඉතොති අඤ්ඤානාවික්ඛිතො. ඉමස්සාති අ
 ඤ්ඤානාවික්ඛිතස්ස. ඉමස්මිත්ති අඤ්ඤානාවිත්තිමෙ. එත්ථාති ඉත්

78

අභිබ්බිම

ප්‍රියෙසු. නං හිති ආදි දල්ලිකරණං. හි සම්මං ජීවිතින්ද්‍රියං. නිබ්බේදපට්ඨානිවිතති වොදකොවෙ වදති. වජ්‍යන්ද්‍රියස්ස ඉදං නිව්වන්ති සම්බන්ධො. ඉන්ද්‍රියපච්චයභාවෙනසාධෙන ඛිං අං නං නිව්වං අං නං අත්තාසාරානුචිත්තාපනත්ති සම්බන්ධො. ව්‍යද්දෙ සාධෙනබ්බව අත්තාපට්ඨානෙසුති යොජෙතබ්බො. අත්තො ආකාරෙ 'අත්තාසාරෙ'. අත්තාසාරස්ස අනුචිත්තාපනං 'අත්තාපට්ඨානං'. වසෙවත්තාපනං 'වසචිත්තාපනං'. නිමිත්තව භූතාභි ආකාරොව 'නිමිත්තභූතාපනං'. තෙ එව ආකාර 'නිමිත්තාපට්ඨානං'. ඉත්තිපුරිසානං නිමිත්තභූතාසාරා 'ඉත්තිපුරිසාසාරං'. ඉත්තිපුරිසානිමිත්තභූතාසාරාසාරානං නිමිත්තභාවෙන අනුචිත්තාපනං 'ඉත්තිපුරිසානුචිත්තාපනං'. තස්ස සංයොජනස්ස පභාසං 'තප්පභාසං'. තප්පභාසස්ස අභිමුඛා 'තප්පභාසාභිමුඛා'. තප්පභාසාභිමුඛානං භාවො 'තප්පභාසාභිමුඛාභාවො'. තප්පභාසාභිමුඛභාවස්ස කරණං 'තප්පභාසාකරණං'. තනුකරණව පභාසාව 'තනුකරණපභාසාව'. කාමරගබ්බාපාද්දිනං තනුකරණපභාසාව 'කාමරගබ්බාපභාසාව'. අමතස්ස අභිමුඛා 'අමතාභිමුඛා'. අමතාභිමුඛානං භාවො 'අමතාභිමුඛභාවො'. තස්ස පච්චයො 'අමතාපට්ඨානං'. අමතාභිමුඛභාව පච්චයස්ස භාවො 'අමතාපට්ඨානං'. ඉන්ද්‍රියානං අත්ථාදිති විනිවිජ්ජවිජානතො කිං ඵලං භොතිති පුච්ඡං සකාය ඵලං හිතාදිමාකං. හිසම්මං ඵලන්ති ඵලං යථා වුත්තනායොති ඉන්ද්‍රියානි විජානන්තො සංවේගබහුලො ඉන්ද්‍රියසංවරෙ ජීවො හිත්ව ඉන්ද්‍රියානං පරිඤ්ඤා පරිජානිතා දුක්ඛස්ස අත්තං නිගමිජ්ජති. නිද්දෙසවාසෙ විජානනං සබ්බං වචනන්ති යොජනා. ඉධාති ඉන්ද්‍රියවිභංගො. ඵලන්ති ඵලං සබ්බසංගාහකයෙක සත්තෙපි. එත්ථාති ඉන්ද්‍රියෙසු නිධාරණං.

අභිබ්බිම භාජනිකං.

අරුපමික්ඛකතො ඉධ ඉමස්මිං සතින්ද්‍රියෙ. අනාරම්මණානි ඵලං එකත්ත නාතාරම්මණෙ වුච්චමානො ජීවිතින්ද්‍රියං භගවතො අනාභවිකං නභාසිතන්ති සම්බන්ධො. අනාභතන්තිපි අත්ති. එතන්ති මිත්තියානි වචනං. නං හිති හිසම්මං සුඛදුක්ඛවං. අරුපකොට්ඨාසවසෙකානි අරුපකොට්ඨාසභාවෙන සිතා පත්ඛො සංගහිතං ගණිතං. නාතිති සුඛන්ද්‍රියාදිති. අනිතාරම්මණානි එත්ථ වුත්තානි දසින්ද්‍රියානි දෙමතස්සෙන සම්. තෙට්ඨානවිත්තියා සිතා පරිත්තාරම්මණානි ආදි වචනෙ වුත්තා තෙව.

සම්මොහමිනොද්ධි අත්තයොජනා

79

තත්ථාහි මනින්ද්‍රියාදියු . සෙසාහි.....පෙ.....කාලෙපි භවත්
තබ්බාරම්මණානිති සම්බන්ධො . නානිති සුඛාදිති . තත්ථාහි අ
සින්ද්‍රියෙසු . වෙදිතබ්බොති පදෙ ආධාතෙ .

ඉන්ද්‍රියමිත්තංගො නිබ්බිතො .

(6) යා අයං තත්ති හගවතං නිකමිත්තං තස්සා තත්තිතා අ
ත්ථසංවණ්ණනං කරොන්තෙන පණ්ණිතෙන අත්ථ සංවණ්ණනං
කාතබ්බාති සම්බන්ධො . විහර්විහර්ඤා වදන්ති සිලෙනාති
'විහර්වාදිතො' . සාවකා , විහර්වාදිතං මණ්ඩලං සමුගො 'වි
හර්වාදිමණ්ඩලං' . විහර්වාදිතොවා හගවතො මණ්ඩලං ප
රිසා 'විහර්වාදිමණ්ඩලං' . අනායුගත්තෙනාති පරසමය දෙසා
රෙපනවසනා බ්‍යාපාරං අකරොත්තෙනා . වසද්දෙ කරොත්
තෙනාව අබ්බාචිකමිත්තෙනාවාති ආදිනා යොජෙතබ්බො . පො
රුණා යථා හිං ආහු . සම්මං.....පෙ.....ඉති චතුරෙ ධම්මා දු
ද්දසා දෙසෙතුව දුක්කර ඉති පොරුණා ආහු . වසද්දෙ දුද්දසාව
දුක්කරවාති යොජෙතබ්බො . තස්මාති පදං පරිතුලිනිති ප
දෙ තෙතු . අසුසුතු ආගමා.....පෙ.....හිති . ආගමාධිගමො
පණ්ණා ලබො යෙහි තෙ 'ආගමාධිගමප්පකා' , පරිසම්භිදු ඤා
ණප්පත්තාති අධිප්පායො . පරිතුලිනිති පදං චිත්තු ඉතිපදෙ
පුබ්බකාලක්‍රියා . අර්ථ ඉද්ධි පච්චිකාකාරවණ්ණනං චිත්තුකා
මො අහං පච්චිදිං අත්තෙනොගෙව ඤාණබලෙන නාධිගම්භිසි .
තිම්භි . සාගර . අපේකා ගාලෙනා පච්චිදිං නාධිගම්භිත්තො දු
ර්සො ඉවාති සම්බන්ධො . තාත්තා.....පෙ.....පණ්ණිතං ඉදං සා
සනං පන අබ්බොච්ඡිනනං පච්චිකාති පුබ්බාවර්ග මග්ගොව අබ්
බොච්ඡිනෙනා යස්මා පච්චිකාති තස්මා නං උතං සනාතිස්සාය
සුද්ධිතිස්සාය ඵනස්ස පච්චිවසමුප්පාදස්ස අත්ථ වණ්ණනං ආරභස්
සාමි අහං සමාගිතා තුම්භෙ තං අත්ථවණ්ණනං සුණාර . පනස
ද්දෙ විසෙසත්තො . වසද්දෙ සානනව පුබ්බාවර්ග මග්ගොවා
ති යොජෙතබ්බො . අර්ථ . වසද්දෙ නාකෙවලමෙව සාසනං
අබ්බොච්ඡිනනං පච්චිකාති . අර්ථො පුබ්බාවර්ග මග්ගොපි අබ්
බොච්ඡිනෙනා පච්චිකාති ඤාපෙති . යොකොපි පුත්ගලො ඉ
මං පච්චිවසමුප්පාදං අවිජිකානා අත්ථ හිතං කතං . අකතොවා
අවිජිකාකතං සුණෙය් . සො පුත්ගලො පුබ්බාවර්ග . පුබ්බකා
ලෙනා අපරකාලනාවං විසෙසං ඤාණවිසෙසං ලෙහථ ලහති
සො පුත්ගලො පුබ්බා.....පෙ.....විසෙසං ලබාත ලභිතොත
මිච්චුරස්ස අදස්සනං ගවෙස්ස . පුබ්බකාලෙනා අපරෙ කා

ලො ‘පුබ්බාපරෙ’. පුබ්බාපරෙ පවත්නාහි ‘පුබ්බාපරියං’. අත්ථ චක්ඛණතං ආරභන්තො අවිජ්ජායාදිමාන . හි සම්මං අවිජ්ජාපෙ. ආදිසු පදෙසු ආදිනොගෙව තාව පඨමං. දෙසනා හෙදනොපෙ. වචනා විනිවිජ්ජො පණ්ණිනො න විඤ්ඤානබ්බොති සම්බන්ධො . අවිජ්ජාපෙ. ආදිසුභිපදං විඤ්ඤානබ්බොති පදෙ ආධානෙ . හි සද්දෙ විත්ථාරපොතකො. ච සද්දෙ දසසපෙ. හෙදනොව අත්තපෙ. දිනො ච වචනථානාවාති යොජෙතබ්බො . තත්ථාති ගාරායං වුත්තප දෙසු නිධාරණං . දෙසනාහෙදනො ඉතිපදෙ විනිවිජ්ජො වෙදි තබ්බො . හගච්ඡොතිහි ආදි විත්ථානෙ . හගච්ඡොති පදං දෙසනාති පදෙ සම්බන්ධො . යථායාති ආදි පාතවකරණං . සොති සො පුරිසො . තත්ති චල්ලි . හගවා පටිච්චසමුප්පාදං දෙසෙති සුසහනෙති අබ්භායො . නස්සාති සබ්බො සො හිත්ථවෙකු මානෙ පෙ. නිවිදිතිහි එවං වුත්තස සුත්තලස්ස . අජ්ඣොසායාති හිලිතා පරිනිවිදිපෙතො . තත්ථිති පදං උප්පජ්ජතිහි පදෙ නත්තො . වෙදනාසු යා නාදි නං උපාදානං නස්ස සුත්තලස්ස උපාදානපට්ඨයා හවො සම්භවතිහි යොජනා . එතං හගවා පටිච්චසමුප්පාදං දෙසෙතිහි සම්බන්ධො . ජාතිපට්ඨයා ජරමරණං ඉති බොපගොතං එවං බොපන එතංචිතං මයා වුත්තං ජාතිපෙ. මරණං සම්භවති නොවාසම්භවති . එත්ථ මයා වුත්ත පක්ඛෙ තුම්භාකං මති කරො? වාගොති ඉති හගවා සුච්ඡිතිහි සම්බන්ධො . ජාතිපට්ඨයාපෙ. මරණං . ජාතිපට්ඨයා ජරමරණන්ති එවං . තො අම්භාකං මිති එත්ථ පක්ඛෙ හොගොති . කස්මාපන එවං හගවා දෙසෙතිහි ඉති සුච්ඡා . ස මත්තනො හද්දකං යස්ස සො ‘සමත්තහද්දකො’. නස්ස හාගො ‘සමත්තහද්දකන්තං’. දෙසනාය විලාසො ‘දෙසනාවිලාසො’. දෙසනාවිලාසං පනො ‘දෙසනාවිලාසම්පත්තො’. තස්ස හාගො ‘දෙසනාපෙ. පත්තන්තං’. ච සද්දෙ සමත්තහද්දකන්තාව දෙසනාපෙ. පත්තන්තාවාති යොජෙතබ්බො . ස මත්තහද්දකොහිති ආදි විත්ථානෙ . හි සම්මං සමත්තහද්දකො පටිච්චසමුප්පාදෙ චතුර්විධ සුත්තනො තනො තනො දෙසනා නො ඤායපට්ඨෙධාය මත්තස්ස පට්ඨෙධාය පටිච්චසමුප්පාදස්ස පට්ඨෙධාය වාසංවත්තතිගෙව . චතුර්විධාරජ්ජ පෙ. හා වජ්ජන්තිගාවාති පදමයං දෙසනාවිලාසම්පත්තොති පදෙ තති යා විසෙසනං . සොති හගවා . විසෙසනොති පදං ඤාතිබ්බොති පදෙ තති යා විසෙසනං . අථවා විසෙසනො පඨා චතුත්තංපිදෙ සනානං කාරණං එවං වෙදිනබ්බන්ති පදෙ සම්බන්ධො . අසා

සම්මොගවිනෝදනී අකංඝොජනා

81

භගවතො පටිච්ඡන්ධුප්පාදස්සවා යා අනුලොමදෙසනා අනි, ප
 චන්ති. පෙ. පථං සමුනුපස්සන්තො භගවතො සා දෙසනා
 යථාසකෙහි පටිපුසුනාසංඛාතස්ස අත්තන්තො අනුරූපෙහි අ
 විජ්ජාදිති කාරණෙහි සංඛාරද්වයං පච්ඡාති. පෙ. භගවතො
 පචන්තිනා දෙසනා ඉති පණ්ඩිතො න ඤාතංඛාති සම්බන්ධො. අ
 නුලොමෙන දෙසනා 'අනුලොමදෙසනා', සංඛාරද්වයං පච්ඡාති
 යා කාරණං 'පච්ඡන්තිකාරණං'. පච්ඡන්තිකාරණං ඵලි විනාශො වී
 සෙසො 'පච්ඡන්තිකාරණවිනාශො'. පච්ඡන්තිකාරණවිනාශෙ සම්මු
 ල්ලො 'පච්ඡාති. පෙ. සම්මුල්ලො' සා පටිලොමදෙසනා ස
 ඤස්සනාසං භගවතො පච්ඡන්තිනාති සම්බන්ධො. නිව්ඡන්ති දුක්ඛං,
 චතාති එකංසෙන. අනුච්ලොකකතොති අනුච්ලොකෙත්තස්ස
 මහාපුරිස්ස. පටිච්චෙධ ඉති පදෙ සම්බන්ධො. පටි විජ්ජානං
 'පටිච්චෙධො'. පුබ්බහාගෙ පටිච්චෙධො 'පුබ්බහාගපටිච්චෙධො'. අ
 නුසරණං අනුගමනං 'අනුසාරං'. පුබ්බහාගපටිච්චෙධස්ස අනුසර
 රණං 'පුබ්බ. පෙ. සාරං', මහාපුරිස්ස සන්ධිංඛාතිනො පු
 බ්බහාගෙ ජාතිආදිකං හෙතු ඵලස්ස පටිච්චෙධස්ස අනුගමනාති
 අනෙ. අරවා අනුච්ලොකකතො භගවතො හා අනුලොමදෙස
 නා භගවතො පච්ඡන්තිනාති සම්බන්ධො. නගෙනාති පදං අනුච්
 ලොකකතොති පදෙ තනිශාච්චෙසසනං. පුබ්බ. පෙ. අනු
 සාරෙනාති පදං දස්සනාත්තති පදෙ තනිශාච්චෙසසනං. දුක්ඛ
 සොති පදං කාරණ ඉති පදෙ සම්බන්ධො. සා දෙසනා පටිපා
 විසතුස්සනාත්තං පච්ඡන්තිනාති සම්බන්ධො. ආහාර. පෙ. සාර
 සාරෙනාති පදං අනිකර්තෘති පදෙ තනිශාච්චෙසසනං. ආහාර
 නං නිදානං 'ආහාරනිදානං'. ආහාරනිදානස්ස විචන්තාපනං. 'ආ
 හාර. පෙ. පනං'. තස්ස අනුසාරං 'ආහාර. පෙ. අනු
 සාරං'. යාව අනිකං අඛානන්ති යාව අනිනවාරං අඛානන්ති
 අත්තො. හෙතුනො ඵලං 'හෙතුඵලං'. හෙතුඵලස්ස පටිපා
 වි 'හෙතුඵලපටිපාටි'. හෙතුඵලපටිපාටිතා සන්දස්සනං 'හෙතු
 . පෙ. සන්දස්සනං'. සා දෙසනා අනාගතඛානා සන්දස්
 සනාත්තං පච්ඡන්තිනාති සම්බන්ධො. අභිනෙති පදං සන්දස්ස
 නාත්තං පදෙ ආධානෙ. පටිච්චිප්පන්තො කාලෙහි අනෙ. අ
 නාගතඛාති සො හෙතුවාති 'අනාගතඛාතෙතු'. අනාගතද්ධා
 හෙතුවොසම්මාතිති 'අනාගතඛාතෙතුසම්මාතං'. ඵලං. අනා
 ගතඛාත්තස්ස සඤස්සනං ඤාතං 'අනාගතඛාතසඤස්සනං'. නාසුති
 චතුර්ධාසු දෙසනාසු. යා සා අනුලොම දෙසනා භගවතො වුත්
 තාති සම්බන්ධො. වෙනෙයොජනස්සාති පදං සන්දස්සනාත්තං
 තති පදෙ සම්පදානං. සා දෙසනා ඉධි විහිතො භගවතො නි

සමමනවිකාදායී අත්පිසෙය්නා

83

නිගාමිකමිමං. ධම්මෙසුති නිබාරණං. සොඤ්ඤාදායී නිගාමික
දෙසනා. අවිජ්ජා උපනිසං කාරණං එතොත්තං 'අවිජ්ජපති
කා'. කත්තම් ධාතෙ උභයමුලිකංපි දෙසනා. දෙසෙතිති සමඛන්
ධො. අවිජ්ජානිවරණං අස්සාති 'අවිජ්ජානිවරණො'. බාලකා
නි පදං සමුදයගතොති පදෙ සම්පදානං. සම්පසුත්තස්සාති න
ඤ්ඤාය පටිබ්බස්ස. එදං අවිජ්ජාය නිවුත්තන්තා සාන්ඤාය සම්
පසුත්තන්තාව අයං කායො සම්ඤ්ඤාණං කායො ඛන්ධාවකං.
ආයතනාර්ථකං චා සමුදයගතො උපනෙතො ඉති එවං අයං කා
යො ඛනිභාව නාමරූපං ඛනිභා සම්ඤ්ඤාණං කායො ඛන්ධාව
කං සමාගතොතිවා උප්පන්නාති. ඉත්ථං ඉමිතා පකාරෙන එ
තං අපකිත්තිකබාහිරං වංශං තාම. වංශං අපකිත්තිකබාහිර
වංශං පටිච්ච උප්පන්නො එසො. යෙති කාරණතුනොති ආයත
නොති උප්පන්නො එසො. පුඤ්ඤා බාලො සුබ්බසුක්ඛං පටිසං
වෙදෙති සලෙච ආයතනොති සම්පස්ස කාරණොති. අප්චා යෙති
තෙසං කාරණතුනානං ආයතනානං අඤ්ඤාතරෙන ආයතනෙන
උප්පන්නොතිස්සෙති පුඤ්ඤා බාලො සුබ්බසුක්ඛං පටිසංවෙදෙති
සලෙච ආයතනොති යොජනා. නාසු නාසු දෙසනාසුති නිබා
රණං ඉධාති විභවෙය. දුග්ගතිගාමිකමිමස්ස විසෙසප්පච්චයනා
වෙනයා ධම්මජාති තං අවිජ්ජායං විඤ්ඤා ඉති තස්මා සා ධම්මජාති
අවිජ්ජා. විඤ්ඤායං විසෙසප්පච්චයනාවෙන යා ධම්මජාති තං විඤ්
ඤා නිවිඤ්ඤා ඉති තස්මා සා ධම්මජාති අවිජ්ජා. රුඤ්ඤා එව අත්ථං
'රුහන්තං'. ජවාපජාති පවත්තොපෙති. යං ධම්මජාතං පටිච්ච
එදං එති පවත්තති සො ධම්මජා පච්චයො. පටිච්චාති පදස්ස
න විනා තෙන පච්චයකමිමෙන තං පච්චයධම්මං අපච්චවෙ
සතිවාති අත්ථො.

සංඛාරසද්දෙනාති සංඛාරසද්දගහණං. තත්ථාති තෙසු දු
විබ්බසු සංඛාරෙසු. නත්ථාති චතුසු සංඛාරසද්දෙසු න ආගත සං
ඛාරෙසු. තෙපිති අභිසංඛතසංඛාර. අනිච්චාපෙ. එ
ත්තෙච්ච චවතො සුභිගහං ගම්මන්ති. තොත්තං අභිසංඛත සං
ඛාරතං. තස්සාති අභිසංඛරණක සංඛාරස්ස. හොති පයොගා
භිසංඛාරෙ. ආයතනොති පදෙ කත්තා. ගාච්චිකායත්තකා අ
භිසංඛාරස්ස නාමිකවෙනසිසිවිරියස්ස ගතිහොති. නාච්චික
ථාතං ගත්තො අත්තාභාවං මඤ්ඤා අත්තො ආගතංවිධ අභිසං
ඉති ආදිසු පයොගෙසු ආගතො. නකෙච්ච එතෙසෙච සංඛත
සංඛාරදයො සංඛාරසද්දෙන ආගතසංඛාර. අඤ්ඤාපි අතො
සංඛාරාති සම්බන්ධො. භාගොති පදං ආගතොති පදෙ නති
යා විසෙසනං. තෙසු සංඛාරසද්දෙන ආගතසංඛාරෙසු යො සං

බාණේ සංඛතසංඛාරේ සංගතං ගම්මජ්ජයා නො සංඛාරෙ නත්ති . ඉතො සංඛාරපදනොපරං චුත්තොසු සංඛාරං පෙං ආදීප්ත ව චන්තොසු යංචවතං මසා චුත්තං තංචවතං චුත්තවාසයනොව පණ්ඨිතො පෙදිතබ්බං . අචුත්තොපොච්චනො විනිවිජ්ජො පෙදිතබ්බොති සම්බන්ධො .

යංගම්මජ්ජයාං ආයෙ සංඛාරදුක්ඛෙ තනුති විත්ථාරෙති ආයතනම් සංඛාරදුක්ඛං තයති පචත්තෙති ඉති තස්මා තං ඛම්මජ්ජයාං ආයතනං . සත්තා එතෙන ඛම්මජ්ජයානෙන මරන්ති ඉති තස්මා තං ඛම්මජ්ජයාං මරණං . නිකාමලම් නොකාදිතොව සම්භවත්ති සද්දස්ස සොපොසා කතා . ඉතර්වාහිති හි සම්මං . සබ්බපදෙහි සම්භවත්ති සද්දස්ස අයොජනසංඛාරො ඉතරෙ අත්ථෙසති . අ විං පෙං ඉති චචන්තෙචුත්තො සංඛාරං තිං භාගෙත්ති? ඉති එං සංඛාරනිපක්ඛායෙය්ගං . සබ්බොති සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණන්ති ආදීප්තං . තො එවන්ති පදෙන අවං පෙං පෙං රෙණ සි සංඛාරදුක්ඛං සම්භවත්ති ඉස්සරං පෙං දිති සම්භවත්ති ඉති අධිජ්ජායං හතො දස්සති . නිකායං 'අක්ඛායං' . අක්ඛායං ලක්ඛණං එතිස්සාති 'අක්ඛායං ලක්ඛණං' . තංගම්මජ්ජයාං පුත්තලස්සවා සම්මොඛායොති 'සම්මොඛායො' . සම්මොඛායො රසො එතිස්සාති 'සම්මොඛායො' . ආරම්මණයො චං ඡාදියති 'ඡාදනං' . ඡාදනං නුඨා පච්චුපතිති 'ඡාදනපච්චුපතියා' . ආසොපදතියාං එතිස්සාති 'ආසොපදතියා' . ආසුහතායොපරායො රුකිතොයො 'ආසුහතං' . ආසුහතොයො එතෙසත්ති 'ආසුහතරං' . ටෙහි පෙන බ්‍යාපාරමාදයොති 'ටෙහතා' . ටෙහතායොති පච්චුපතියාති 'ටෙහතා පච්චුපතියා' . තාමරපහො පුබ්බෙ ගම්මජ්ජයා පචත්තෙති 'පුබ්බගම්මජ්ජයා' . පුබ්බගම්මජ්ජයා රසො අස්සාති 'පුබ්බගම්මජ්ජයා' . පුබ්බගම්මජ්ජයා පච්චුපතියාති 'පච්චුපතියා' . පච්චුපතියාති 'පච්චුපතියා' . විඤ්ඤාණොති සම්මජ්ජයා 'සම්මජ්ජයා' . සම්මජ්ජයායො අස්සාති 'සම්මජ්ජයා' . අබ්‍යානතොති පච්චුපතියාති 'අබ්‍යානතපච්චුපතියා' . අයතනං ස්වං ලක්ඛණං අස්සාති 'අයතනලක්ඛණං' . දුක්ඛංතිනොති පචත්තෙති එතොති 'තො' . තො ලක්ඛණං එතිස්සාති 'තො' . අනිත්තංතිනො ලක්ඛණං එතිස්සාති 'අනිත්තං' . අනිත්තංතිනො පච්චුපතියාති 'අනිත්තපච්චුපතියා' . තණ්හායො දුල්භත්තං 'තණ්හාදුල්භත්තං' . තණ්හාදුල්භත්තංතිනො 'තණ්හාදුල්භත්තං' . තණ්හාදුල්භත්තංතිනො 'තණ්හාදුල්භත්තං' . එත්ථාති අ

සමමානවිතොද්ධි අරමුණක් නො

95

විජ්ජාදිසු . එකවිධාදිනොති එකරච්චනො විනිච්ඡයො චෙදින
බ්බො . අප්පතිප්ප්පොං 'අප්පට්ඨත්ති' . දුක්ඛාදිනං අජානන
ත්ති අහරො . මිච්ඡාවිපලොසෙන පට්ඨජ්ජනා . මිච්ඡාපට්ඨත්ති
ති' . අසුභාදිසු සුභාදිත්තණත්ති අහරො . මාරුරම්මණනොති
පදං ජඛිධිනොති පඤ්ඤාතිතා විසසනො . සබ්බෙසුපි පට්චිවක්ඛ
ප්පාදකානුකොසු අරුපධම්මෙසු ජඛිධිනා පණ්ණෙනා චෙදිනබ්බ
ධාති සම්මෙකො .

බාහිර සම්බන්ධයක්
 'චතුරයානි යො ඝංචන්තනන්තිති 'චතුරයානිඝංචන්තනා'. ප
 චගනියො සන්තො ගච්චන්තිති 'පචගනිගාමි'. වක්කුණ්ණ සන්
 නිස්සියතිති වක්කුණ්ණසානිස්සයා'. කම්මං ඵච පච්චිකො 'කම්ම
 පච්චිකො'. භුතප්පසාදෙව වක්කුණ්ණං 'භුතප්පසාදවක්කුණ්ණං'.
 එතවාති අව්ච්ඡාදිපු නිඛාරණං . යොකාදයොව ~~පප~~ ග
 ගපනා වුත්තා . වුත්තාප්පං සාධෙත්තො පරතථද් භාග . හි
 සම්මං පරාමරණවිනාහනස්ස පරාමරණෙති අභිභුතස්ස බාලස්ස
 තෙ සොකාදයො සම්භවත්ති . යථා නිං ගගාපා ආග . අස්සුත
 වා ~~පප~~ පච්චිකිති ගගවා ආග . උරත්තාලිති උරපත
 රණං . යාවචගත්තකං කාලං තෙසංසොකාදිතං පවත්තිතාපත
 ත්තකං කාලං අව්ච්ඡාදපවත්ති ඉති තස්මා අව්ච්ඡාදම්මයා සති
 බාර සම්භවත්ති . ඉති එවං සම්බන්ධත්වං භවත්තං පුනපි
 ගොති තස්මා තෙසම්මිපි සොකාදිතං පරාමරණෙනොප භිං එක
 සම්බවංසානා වාදසෙව පච්චිකො ~~පප~~ ති ඉති පණ්ණිනෙ
 නාපදිතබ්බානිති යොජනා . කතවාති පදං වාදසෙවති පදෙ ත
 තිතා විසෙසනං . සම්බවංසකාවති සම්බවෙපනකවා . හි සම්මං.
 අව්ච්ඡාදම්මයො සතිබාර ඉති පවතං ගගපනා වුත්තං . තත්ථත
 ස්මිං අව්ච්ඡාදම්මයා සතිබාරති වචනො වුත්තොපු අව්ච්ඡාදම්ම
 යෙසු සංඛාරෙසු දස්සෙහතිබෙසු අව්ච්ඡාදානාම දස්සෙහති සම්
 බන්ධො . හි සද්දෙ විස්ථාරජොතකා . අව්ච්ඡාදම්මයො එ
 තෙතන්ති 'අව්ච්ඡාදම්මයා'. පුත්තෙ පනතා කප්පනිබෙ පඨ
 මං පිතා පනෙති කප්පති . හි සම්මං එවං පඨමං පිතුස්ස කප්පන
 සති මිත්තස්ස ~~පප~~ පුත්තොඉති එවං පුත්තො පනෙති
 කප්පනා යස්මායොති නස්මා දෙසනා කුසලො සත්ථා ~~පප~~
~~පප~~ අව්ක්කුණ්ණති ආදිවචනං ආයාති සම්බන්ධො . සම්බාරතා
 ත්ති පදං පනකත්ථොති පදෙ කම්මං . පනකත්ථොති ප
 දං සද්දන්ති පදෙ නතිතා විසෙසනං . පිති සද්දන්ති පිතුතාස
 ද්ධිං . තණ්හාති තස්මිං කතමා අව්ච්ඡාති ආදිවචනො විනිවිජ්ජයො
 චෙදිතබ්බො . අයං අව්ච්ඡායස්මිං තදෙතිති සම්බන්ධො . රසිත
 බ්බො පච්චිකිතිබ්බොති 'රසො'. සකාලො . සස්ස අත්තනො

රහො සභාලො 'සුරසො'. සස්ස අත්තනනො රහො 'සුරසො'. ග
 ථාලො හරසො 'ගථාචසරසො'. ලක්ඛිතබ්බතති 'ලක්ඛණං'. යා
 ථාචසරසො එව ලක්ඛණං 'යාථාචසරසලක්ඛණං'. ඡාදෙතානා
 දිව්වතං ජානිතුන්ති ආදිව්වතස්ස අධිපයායසුපතං. තථාති
 උපසංහරණත්ථෙ නිපාතො. වතුසු දුක්ඛෙ ඤාණන්ති ආදිසු ව
 තුසු. සුත්තන්තො වුත්තො 'සුසත්තන්තිකො'. සුත්තන්තිකො එ
 ව පරියායො 'සුත්තන්තිකපරියායො'. සුත්තන්තො වුත්ත දෙස
 නාති අත්තො. නන්ති දුබ්බන්තොති පදෙසු නිඛාරණං. ඉමෙ
 සං පච්චයා 'ඉද්දාච්චයා'. ඉද්දාච්චයා එව 'ඉද්දපච්චයනා'. අ
 ච්ඡජාදිති පච්චිවසමුප්පය්න්තිති 'පච්චිවසමුප්පනා'. පච්චි
 සමුප්පනා එව බම්මා 'පච්චිවසමුප්පනාබම්මා'. තන්ති දුබ්බ
 තො අඤ්ඤාණන්ති ආදි ව්වතෙ චිතිච්ඡයො චේදිතබ්බො. අභි
 සුති දුබ්බන්තො ඤාණන්ති ආදිසු. එවං දුබ්බන්තො අඤ්ඤාණන්
 ති ආදි ව්වතෙත නිං හගවතා කපිතං හොති. එවං නිව්චජාති
 නො අච්ඡජං දසොසො ගතිනාතිති සම්බන්ධො. නන්ති තස්මිං.
 අඤ්ඤාණන්ති ආදි පදෙසු චිතිච්ඡයො චේදිතබ්බො. අයං අච්ඡ
 ජා යස්මා නතහොතිති සම්බන්ධො. වුත්තන්තං උපමාය සාධෙ
 තො යථාතාදමාහ. තෙති මනුස්සා. අථ අනත්තරං තෙනා
 ධුර්වෙත. සංඝාච්චා නඩාලංචා ඉති ව්වතෙ වුත්ත. යාතස්
 සාති යාති පච්චිසති පදාති අස්සා අච්ඡජාය. තෙසංචිති පච්චිස
 තියා පදාතං. අපිසද්දෙ භානෙවලං අඤ්ඤාණන්ති ආදිති අභිප
 දාති කපිතාතිති අපෙක්ඛති. සෙසාදිත්ති ආදි චිත්තො. සා
 ති පඤ්ඤා. අත්තොව අත්තොව 'අත්තො'. ඵල ඵලන්ති අත්තො.
 අත්තො එව්වා අත්තො. කාරණම් කාරණම් 'කාරණකාරණං'
 කාරණං එව්වා කාරණං 'කාරණාකාරණං'. තන්ති අත්තාදි.
 දස්සනන්ති විදස්සනා නාම පඤ්ඤා සාධි පඤ්ඤා. සංගහෙතා ස
 ඛිතණ්ඨාතිති 'සඛිතනා'. පරියොයාගෙති ගණ්ඨාතිති 'ප
 රියොගාගනා'. නාස්සාති අස්සා අච්ඡජාය නාති. දුමම්ඛස්ස
 භාවො 'දුමම්ඛං. මග්ගෙ පරිසුඛිතෙවාරි අධිකෙවිලුප්පන්ති
 වීය. පතිනායාති පදං පච්චිජ්ජතිති පදෙ ලක්ඛණක්‍රියා. යස්
 සාති යස්ස දුත්තලස්ස සකාය සංඛාතනාගරෙ අයං අච්ඡජාපති
 නා තස්ස දුත්තලස්ස නිබ්බාණං පෙඤ්ඤාණගමිතං නිබ්බා
 ණං පෙඤ්ඤාණස්ස ගමිතං පවතනං පච්චිජ්ජති. තං ප
 නාති නං අකුසලමුලං. මොහතො අඤ්ඤා දෙසාදිකං නෙතා
 ති. ඉධාති අච්ඡජාධිකාරෙ. එවං ලක්ඛණං යස්සා හා 'එවං ල
 ක්ඛණං'. දුක්ඛාරම්මණනාති දුක්ඛාරම්මණනාය. උප්පය්තිති
 පදෙ නතියාවිසෙසනං. දුක්ඛං ආරම්භණං එතෙසන්ති තං සම්ප

සම්මොච්ඡිකොදිති අත්ථොප්පානා

87

සුත්තධම්මානන්තිවා 'දුක්ඛාරම්මණා', දුක්ඛාරම්මණානං හා
 ලො 'දුක්ඛාරම්මණනා' ආරම්මණමෙව ආරම්මණනා . සකත්
 ථෙතා පච්චයො . දුක්ඛං ආරම්මණනා එතිස්සාති 'දුක්ඛාරම්මණ
 නා'. චිත්තයෙසු දුක්ඛාරම්මණතාති පදං අවිජ්ජාති පදෙස්ස විසෙ
 ස්සාං . නමාති දුක්ඛාරම්මණං . තස්මාති දුක්ඛාදිසු නිධාරණං .
 භාවොති දුක්ඛොති අත්ථො . අවිජ්ජා පදං නිසිදාත්ති යොජ්
 නා . තස්මාති පුඤ්ඤාභිසංඛාරෙති ආදි වචනෙ විනිව්ජ්ජයො . යො
 ඛම්මො පුඤ්ඤාභිසංඛාරස්ස අත්තතො කාරණං සුත්තලං අපුඤ්ඤ
 මලතො දුක්ඛසංතිලෙසතොව පුතාති සොධෙති අස්ස කාරකස්ස
 අප්පකාසයං සිතං නිප්පාදනොව පුරෙතිව පුඤ්ඤ පුඤ්ඤන නි
 ඛිතොතනබ්බකචං නිබ්බතොති ඉති නස්මා සො ඛම්මො පුඤ්
 ඤො . පුඤ්ඤාභිසංඛාරොති එත්ථ ඉති සද්දෙ පරිසමාපනං . ආ
 නාජාතිසංඛාරෙති වත්තබ්බෙ ඉස්ස ආකාරංකම්මා ආනාජාතිසං
 ඛාරෙති චුත්තං . කායෙතාති පදං පචත්තිතොති පදෙ කත්තා .
 කායස්සාති පදං සංඛාරෙති පදෙ සාමි . තත්ථාති චිත්ත නිසෙකසු
 පඨමතිකකාපෙසු සුත්තවිසෙසා පට්ඨධෙත භගවතා ග
 හිතො දෙසිතො . නත්ථස්මිති සිසුවිචං තස්ස පරිවිමෙසන සුත්තො
 සුත්තලො පුඤ්ඤාභිසංඛාරං වෙ අභිසංඛාරෙති පුඤ්ඤාපගං භවිසම්
 පත්තුපගං භවං විඤ්ඤාණං හොති . උපගච්ඡිකති 'උපගං'. භව
 සම්පතාතිසංඛාරා පුඤ්ඤං එව උපගං 'පුඤ්ඤාපගං'. පුඤ්ඤාසද්
 දෙ හෙත්ථ ඵලවාචකො . පුඤ්ඤානවා උපගං භවං 'පුඤ්ඤාප
 ගං'. අථවා . භවිසම්පත්තිසංඛාරා පුඤ්ඤං උපගච්ඡති එතෙ
 නාති 'පුඤ්ඤාපගං'. නදනත්තරස්සාති නස්ස පරිවිමෙසන සුත්ත
 ස්ස අනත්තරස්ස . දුතිය නිකකාපෙසු සම්මොදිති .
 පෙසු භගවතා ගහිතො ඉති වචනං වත්තතිසෙව . නත්ථස්මි
 ති සිසුවිචං නත්ථ විභවසුත්තා තෙයො පෙසු සංඛාරෙති
 ති වචනං භගවතා චුත්තං . කස්මා පන පෙසු එතෙ වෙ
 තිකකා භගවතා ගහිතා දෙසිතා ඉති පුළුච්ඡා . අයං අනිධම්මො
 පෙසු ඉමස්සස්ස දීපනස්ස ඤාපනත්ථං එතෙසං සුත්
 තානාං විසෙත වෙනිකකා භගවතා චුත්තාති යොජ්නා .

සම්මොදිත්ථ ජිනකාසිතොති වචනං සමත්තෙත්තො අනිධම්මපි
 ති . පෙසු නිද්දිඤ්ඤාති ආහ . තස්මාති පුඤ්ඤාභිසංඛාරෙති
 ආදි වචනෙ විනිව්ජ්ජයො . නිසම්මත්තාති පදං පුඤ්ඤාභිසංඛාරෙ
 නාමාති පදෙ හෙතු . නත්ථාති තෙසු තොරසවෙනනාසු . ඤාණ
 විප්පසුත්තානාං භාවනාමයනං පාකචං කුරෙත්තො සමාහිති ආ
 දිමාහ . එකං පෙසු අනුසන්ධියොගතොපි ඛම්මෙති සම්
 ඛෙයො . අපිසද්දෙ සම්භාවනත්ථො . නත්ථ දුතමයාදිසුති නි

බාරණං. අයත්ති අයං දෙසනා. විත්ථාරං කපේත්තො විවරි
දිසුති ආදිමාසං. පච්චිකෙසුති නිබාරණං. ආං නං විවරපච්චියා
දිං දෙත්තස්ස පුත්තලස්ස පටිත්තා වෙතනාති සම්බන්ධො. කෙ
සත්ති විවරපච්චියාදිනං. උප්පාදනානොති ආදි පදෙ කම්මං.
සොධෙත්තස්සවාති වසද්දෙ ගච්ඡන්තස්සාති ආදිසු යොජෙතධි
බො. තත්ථ කාමාවචරිති පදෙ චුත්තා වෙ දෙමනස්ස සහගත
වෙතනා සිත්තධා සෙසා දසඅකුසලවෙතනා රුපාපෙපෙ
තිමාපි උප්පජ්ජන්ති තත්ථ පන රුපාරුපසත්ත පටිසන්ධිං නාආ
කම්මති නදෙත්ති. කාමාපෙපෙ අච්චාසරන්ති පටිත්තා
පෙත්ති ඉති තස්මා කාමාවචරිතෙව ඉති එවං ගතවතා චුත්තා
ති යොජනා. කාමාවචරිති පදං චුත්තාති පදෙ කරණං. දෙ
මනස්ස සහගතවෙතනාති පදං සිට්ඨොති පදෙ කම්මං. එතා
සිති සිසම්චං වසාස්සො එතා අරුපාවර වෙතනා. චුම්චන්ති
ති පදෙ කම්මං.

අතිජ්ජාස්සාති නිවිලස්ස අරුපච්චාසත්ත. අරුපාවචරිති ආ
දි දල්ලිකාරණං. තත්ථාති පච්දසසු වෙතනාසු නිබාරණං. අච්
පාකුසතාති විපාසත්තකත්තාසාමිකො. චුලබ්බිතාපය අරුපා
වරවෙතනා චුම්චන්ති යොජනා. ගතවාති පදං දසෙස්සති ප
දෙ කරණා. උප්පජ්ජනාපෙපෙ වෙතනාති පදං පරිච්ඡි
න්ති පදෙ කම්මං. ආසුභ්වාතාති කසිරමානා. කම්මස්ස වා
රති 'කම්මවාරති'. තත්ථාති කායසත්තවෙතනාති ආදි ච්චනො වි
නිව්ඡයො. කායනො සම්පච්ජනා වෙතනා 'කායසත්තවෙතනා'.
ආදිනාම ගතණව වොපනාම 'ආදිනාගතණවොපනා'. තායෙවා
ති තා එව ගතසත්තවොපනාති ගතස්ස ඉප්පතං. වාකාසහද
න්ති විමිසෙදං. කස්මා පන අභිකරාය අභිසේසු වෙතනා නග
තිතාති ආස අභිසේසු වෙතනාති ආදි. එත්ථ කායච්චිසංඛාරග
තණ. කායච්චිසත්තවෙතනාගතණංවා චුත්තං අභිසේසු වෙත
නා පන පරතො චුත්තස්ස විසේසුණස්ස පච්චිකො තහොතිති ඉ
ති තස්මා අභිකරායං අභිසේසු වෙතනා ආවර්ගෙහි නගතිතා න
චුත්තාති සම්බන්ධො. යථා අභිසේසු වෙතනා විසේසුණස්ස ප
ච්චිකො නායොති. එවං උභිච්චි වෙතනාපි විසේසුණස්ස පච්චි
කො නායොති. තස්මා සාපි උභිච්චිවෙතනාපි විසේසුණස්ස පච්චි
වසාසත්ත පණ්ණිනො අපනෙතබ්බාති මිබන්ධො. සාපිති අ
පිසද්දෙ තකෙවලං අභිසේසු වෙතනා අපනෙතබ්බාති විසේසු
පෙති. සම්බාපෙසාති සම්බාපි එතා වෙතනාසො. ඉතිති එවං.
ගතවාති පදං දසෙස්සති පදෙ කරණා. වසාසත්තවෙතනා පදං ස
ත්තාති පදෙ ආධාරො. ආසුභ්වන්ති කරෙත්ති ඉතිති එවං. අ

තිසාවසෙසනං. සුඛං ඉති සංඝේ, 'සුඛසංඝේ', නිලෙසෙහි අභිභූතො 'නිලෙසාභිභූතො'. තස්සභාවො නිපෙතනා. සස්සතාදි විපල්ලාසෙනාති සස්සතාදි විපරිතගතයෙත්වා. ආරහතිති පදෙ නතිසාවසෙසනං. පිසාවානං පෙතානං නාගරං 'පිසාවිතගරං'. පිසාවිතගරස්ස අභිමුඛො 'පිසාවිතගරභිමුඛො'. පිසාවිතගරභිමුඛොව සො මග්ගොවානි 'පිසාවිතගරං මග්ගො'. පිසාවිතගරභිමුඛමග්ගො ගමනං. 'පිසාවිතගරං මග්ගො' ඵෙත්ති ආදී නිගමනං. අවිජ්ජාය අභාවතො සංඛාරභාවො නාගොති ඉති තස්මා ඉමෙ පෙතොත්තිති ඵතං විවතං පණ්ණිතෙන ජාතිගබ්බං. අවිවාසෙ අභිසංඛරෙති ඵවං විවතං භගවතා. චුත්තමිපිවානි යොජනා. අවිවානි බාලො. අවිජ්ජායතොති අවිජ්ජාය සමන්තාගතො. ගතොබොති යස්මා පතිනා. සොති හිතඤ්ඤා. අවිජ්ජාවිරහාති අවිජ්ජාය පභානතො. ඵස්මිං සංඛාරපච්චිකාසරෙ අවිජ්ජාසංඛාරනං පච්චිකොති ඵතං විවතං තාව පඨමං මගං ගණ්ඨාම. කතමෙසං පෙතොත්ති ඉදංපත අපරං තසා විතතබ්බං ඉති වොදකො ආහාති සම්බන්ධො. නත්ති තස්මිං වොදනා විවතෙ පච්චිකොත්තාදිකං ඉදං විස්සජ්ජනං පණ්ණිතෙන චුම්භිති. සා අවිජ්ජා පුඤ්ඤානං දුට්ඨාපච්චිකො හොති. සා පරෙසං අපුඤ්ඤානං අනුකම්පා පවා පච්චිකො හොති. සා පච්චිකානං ආනන්දසංඛාරනං ඵකම්පාපච්චිකො ඉති පණ්ණිතෙන මනාති යොජනා.

තත්ථාති ආදි විත්ථාගේ. තත්ථාති ගාථාපදෙසු නිධාරණං. පුඤ්ඤානං දුට්ඨානි පදෙ විනිවිජ්ජයො වෙදිතබ්බොති සම්බන්ධො. සාහිති ආදි දල්ලිකරණං. හිසවිටං සා අවිජ්ජාගොතිති පදෙ කතනා. ගතොති පදං පුරිමස්ස වෙච්චනං. සහමොගෙන වගානිති 'සමොගං'. සමොගචිතං විගානාති 'සමොගචිතං'. සමොගචිතත්තස්ස ජාතානං 'සමොග පෙතොත්තිතං'. සමොගචිතත්තජාතාත්තස්ස කාලො 'සමොග පෙතොත්තිතං'. සා අවිජ්ජා රූපාවච්චනං ආරම්භණපච්චිකො පච්චිකො හොතිති සම්බන්ධො. අවිජ්ජා සමපෙතොති අවිජ්ජාය සමතිකත මනත්ථාය. තෙසත්ති කාමාවච්චිකාපුඤ්ඤානං. තථාති පදෙතා විතතමිපි තෙසත්ති ආදිං ආකම්පිති. අවිජ්ජාය සම්මුල්ලො 'අවිජ්ජාසම්මුල්ලො'. අවිජ්ජාසම්මුල්ලස්ස පුග්ගාලස්ස භාවො 'අවිජ්ජාසම්මුල්ලත්තං'. ඉදං පදං පත්ථෙත්තාති පදෙ හෙතු. කාම පෙතොත්තිතොති කාමභවිරූපභවෙසු සම්පත්තිගො. ඵහාති අවිජ්ජා අනෙකම්පාපච්චිකො හොතිති සම්බන්ධො. උපති

සම්මොහවීමෙන් අසංයෝජනා

91

සත්‍ය පව්වයෙහි පව්වයෙකි යොජනා . අස්සාති අවිජ්ජාය . එත්ථ අවිජ්ජාය පව්වයනාමෙ . කිං පනං පෙසංසන්තිති ච චිතං චොදකො ආහාති යොජනා . නිමිපනොත්ථාති එතස්මිං අවිජ්ජාය පව්වයනාමෙ නිමිපන චිතං අත්ථි තං තං චිතං බ්‍රෑහ්මිති අත්ථො . චොදකො අතතනො ආහොගං ඤාපෙත්තො යදිති ආදිමාය . එකාච අවිජ්ජා තාච පඬුමං යදි පව්වයො එකං කාරණං 'එකකාරණං' . එකකාරණං ඉති වාදෙ 'එකකාරණවාදෙ' . අපාති යදි අස්සෙසි පව්වයා සන්ති . එකං පෙසංසන්තිද්දෙසොති එකකාරණනිද්දෙසො නුප්පජ්ජති නාසුප්ජති ඉති ඉති චොදකො ආග . නානුපප්ජතිතාදි පරිභාගේ . අවිජ්ජා පෙසංසන්තිද්දෙසො නානුපප්ජති නාසුප්ජති එවාති අත්ථො . එකංඵලං එකතො කාරණතො ඉධ හමෙ න අත්ථි එකඵලතො අතෙකං ඵලං ඉධ හමෙ න අත්ථි . අතෙකතොපි කාරණතො එකං ඵලං තො අත්ථි එකං පෙසංසන්තිද්දෙසො අත්ථො පයොජනං යස්මා අත්ථි පන තස්මා නානුපප්ජතිති සම්මතො .

එකතොති ආදි චිත්තාගේ . තථාහිති ආදි දළනිකරණං . යම්පතෙනං එකෙකතොතුඵලදීපනං හගවතා දීපනා . කතා තත්ථ තස්මිං එකෙකතොතුඵලදීපනො පෙසංසන්ති . නිමිපන පයොජනං අත්ථිති ආග හගවාහිති ආදි . හිසවිම්බං හගවා දීපෙති . කත්ථවිති පයොජන . පධානත්තාති ආදි පදං දීපෙතිති පඤ්ඤාතො . මෙව සද්ද අභිතාප්පසුත්තා . එස්ස පව්වයාති ආදි චිත්තාගේ . එස්සාහිති ආදි දළනිකරණං . එස්ස අනුරූපං 'යථා එස්ස' . චෙදනාය චිත්තථානං නිවිජ්ජනං 'චෙදනාවචිත්තථානං' . චසද්දෙ චෙදනා චිත්තථානාතොච එස්සස්ස චිත්තථානාතොවාති යොජෙතබ්බො . එත්ථාති එතෙසු ආධාමෙසු . ඉති තස්මා ඉධ පටිච්චසමුප්පාදධිකාර අයං අවිජ්ජා ගෙතුහාමෙත හගවතා දීපිතා ඉති පණ්ණිකොතො චෙදිතධිබාති සම්මත්තො . විජ්ජමානොපිති පදං දීපිතාති පඤ්ඤා ලක්ඛණකිරියා . අපිසද්දෙ චොදනාහොගං ඤාපෙති . චසද්දෙ පව්වයාති සමුදයොවාති යොජෙතධිබො . චිත්තතොති සුඤ්ඤායොජනා නාස්සාසංඛාරකරණභාවස්ස චුත්තතො . චිත්තතොති පදං පධානත්තාති පඤ්ඤාතො . අස්සෙසම්පිති අපිසද්දෙ චිත්තාරම්භණාදිති අපෙකධිති . තණ්හා දිවත්ති තණ්හා ආසවානං . සංඛාරතොතාත්ති පදං පධාන ඉති පඤ්ඤා සම්පදානං . චසද්දෙ පධානත්තාච පාකවත්තාච අසාධාරණතොවාති යොජෙතබ්බො . එකෙකං පෙසංසන්තිද්දෙසො චිත්තතොති එකෙකං පෙසංසන්තිද්දෙසො පරිභාග චිත්තතො . සම්මත්තොති සංඛාරපව්වයා විස්සංසන්ති . එත්ථ අවිජ්ජාය පව්වයනා

වෙළුණු පෙණු උප්පජ්ජනිති වොදකො ආග. එවන්ති අව්ජ්ජාය සංඛාරානං පච්චයභාවො. නාහිති ආදී දළභිකරණං. කරං තාදී පරිනාමො. අව්ජ්ජාය පුඤ්ඤාතජාහිසංඛාරපච්චයනං කථං සුච්ඡිකානිති. දුප්පතාකාලං ඤාපෙත්තො ලොකස්මිංහිති අදිමාහ. සිසම්මං ඛම්මානං විරුභොව අවිරුභො තථා සදිසා සදිසො පච්චයො ලොකස්මිං සිඛො පාකවො. තෙ පච්චසුප්පනා ඛම්මා තෙසං පච්චයඛම්මානං විපාකා එව නගොත්තාති සම්බන්ධො. ඛම්මානංහිති ආදී විත්තාමො. භාගත්ති අනි. සභාවොති භාවනාතර්ථතාදී සභාවො. භාගම සභාවොව නිව්ච්ච 'භාගසභාවනිව්ච්ච'. තං ආදී සෙසං පච්චයාදිනං කො 'භාගසභාවනිව්ච්චාදකො'. තෙනි විරුභො භාගං පෙණු විරුභො. සුරිම්මිතං හිති ආදී දළභිකරණං. නිරුද්ධිව දකආදිනං සභාව විරුභො පච්චයොති සම්බන්ධො. භුක්තාදකොව ආසවාදිනං නිව්ච්ච විරුභො පච්චයො සදිසමෙඨහිති ආදී විත්තාමො. සාලිපිලාදිනං පච්චයා කොත්ති. ගොලොමා පෙණු දබ්බා භුක්ති කාදිනං පච්චයා කොත්ති. ගොගං ලොමො 'ගොලොමො'. අවිති රත්තාච්ඡකා. අවිතං ලොමො 'අවිලොමො'. ගොලොමොව අවිලොමොව විසාතව දබ්ව තිලපිඨිව ගොලොමාවි පෙණු පිඨිති. තාති ආදී යෙතං පත්තිතං තාති 'ගොලොමා පෙණු දිති'. දබ්බාති දබ්බාතිණං. භුතිණකොති ඔසධි විසෙසො. දබ්බාව භුතිණකාව 'දබ්බභුතිණකා'. තෙ ආදී තෙසං තෙ 'දබ්බභුතිණකාදකො'. විපාකා එව වෙතානාති පදං විසාරෙත්තො සෙසවාති ආදිමාහ. තෙනි පච්චයඛම්මා. තෙ ඛ ලමාවාති පච්චසුප්පනා කාමාවචරඛම්මා. තෙසං ඛම්මානන්ති පච්චයඛම්මානං.

ඉති එවං අයං අව්ජ්ජාපච්චයො කොති ඉති පණ්ණිකොත වෙදි නබ්බොති සම්බන්ධො. විපාකවසෙත එක පෙණු වසෙතවාති පදවිතං සාවජ්ජාපිති පදෙ නායාච්ඡෙසනං. විපාක වසෙතාති අත්තාතො අකුසලවිපාකානං වසෙත පච්චබෙත. එක තොතා අතිඨං 'එකතතාතිඨං'. එකතතාතිඨිව නං ඵලවාති 'එකතතාතිඨිඵලං'. එකත්තාතිඨිඵලං සභාවො එතිස්සාති 'එකත්තා පෙණු සභාවො'. එකත්තාතිඨිඵල සභාවාය වසො පච්චබෙතො 'එකත්තා පෙණු වසො'. අස්සා අව්ජ්ජාය සො ව පච්චයභාවො මයා වුත්තො එවාති යොජනා. අපිඨාති අථොති අත්තො. වතු පෙණු තතොති එවං අයං අඤ්ඤාපි පරිකායො අනි. පරිකායොති කාරණං. තො සුත්තලො වතු පෙණු ඛම්මෙසු * පමුස්සති සො සුග්ගලො තථිඛෙ එතෙ සංඛං.

* පම්මුස්සතිපි පාඨො.

සම්මොක්ඛනාදීනි අක්ඛණ්ඩනා

93

රෙ යනො ගස්මා අභිසංඛරෙති තනො තස්මා අයං අවිජ්ජා තිව්
 බානාමිපි තෙසං සංඛාරානං පච්චයා හොති . සංඛාරානමානි වස
 ද්දෙ චුතුපපානෙව සංඛාරෙව ලක්ඛණෙවාති යොජෙතබ්බො .
 කථමනතොදි වොදකො . එතෙසුති චුතුපපානාදියු . වුතියා
 තොදි පරිකාමෙ . සබ්බත්ථානි චුතුපපානාදියු . නව පෙ
 වොති අභිනවසර්ජස්ස පාතුහාලො . යො එසසංඛාරෙ තං
 සංඛාරං . එමත්ති බුතානත්ති ආදිනානායක පවතති . අගණ්
 ගත්තො පුග්ගලො විකප්පෙතිති සම්බන්ධො . තස්සාති තස්ස
 ජනස්ස . සර්ඨං ඉඤ්ඤාතීති පදවගෙ සභවකො . ගණ්ඨයතිති
 ආරම්භණං පවිසති . උපාදියතිති ආරම්භණභූතං ගණ්ඨාති .
 ස්වීයතිති භවතානෙත සබ්බං සන්ධිති . නිමමනං පුබ්බාපරහා
 වෙන වච්ඡානං නිගති . සමාගමනං 'සමගති' . නිගතියා සම්
 ගති 'නිගතිසමගති' . නිගති එවමා සමගති 'නිගතිසමගති' . මනු
 ස්සදෙව විකමනාදිහාවං පරිණමත්ති පාපුණත්තිති 'පරිණතො' .
 නිගතිසමගතියාහවෙසු පරිණතා 'නිගතිසමගතියාවපරිණතා' . අ
 ථවා . නිගතිව සමගතියාවෙව 'නිගතිසමගතියාවා' . නිගතිස
 මගතියාවෙති නානාපකාරණං පරිණතා පවත්තා 'නිගතිසමග
 තියාවපරිණතා' . සො පුග්ගලො එවං වුත්තතයෙන විකප්පෙත්
 තො අභිසංඛරෙතිති සම්බන්ධො . අවිජ්ජායාති පදං කතොති
 පදෙ කතො . අනිං කර්මතිති 'අත්තිකතො' . තෙනෙතත්ති
 තෙන කාරණෙන යථාපි පෙ වර්ස්සතිති එතං උච්චනං
 පණ්ණිනෙන වුච්චති . යථාපි නාම ජච්චිතො අපරිනායකො පරි
 නායකපරිනායකිනො තරෙ එකදු එකස්මිං කාලෙ මග්ගොනායාති
 එකදු උමමග්ගොනාපි අපථෙනාපි යාති නවා සංඝාතෙ සංසරත්
 තො අපරිනායකො බාලො එකදු පුද්ගලානෙති එකදු අපුද්ග
 ලාමිපි කතෙති . යදු යස්මිං කාලෙ යො තරෙ ධම්මංඤ්ඤාව ස
 මානි අනිසමෙස්සති පටිච්චික්ඛිස්සති තදු තස්මිං කාලෙ අවිජ්ජප
 සමා අවිජ්ජාය උපසම්පාදනො සො තරෙ උපසන්නො වර්ස්සති
 එලසුබෙන විහරතිති යොජනා . පරිනෙතිති 'පරිනායකො' . ප
 රිනායකෙන රහිතො 'අපරිනායකො' . පුතිගපදෙ පන පරිනාය
 තිති 'පරිනායකො' . කල්යාණිකතො . පරිනායතිවා පරිනාය
 කංඤ්ඤා . පරිනායකෙන රහිතො 'අපරිනායකො' . වසද්දෙ
 විගෙසාරමොහා . අවිජ්ජා පෙ පදස්මිං අයං විනාරකවා
 නිසීතාති සම්බන්ධො .

සංඛාර පෙ නිද්දෙතෙසු විජ්ජානෙසු වසවුච්ඤ්ඤාණ
 ත්ති ආදියු විනිවර්ගො වෙදිතබ්බො . මනොවිඤ්ඤාණං බාවිස
 ත්විං හොතිති සම්බන්ධො . ඉදං පෙ හොතිති එතං

වචනං කථංසු න කෙන කාරණෙ න අමිහෙති ජාතිනබ්බං. ඉති
 වොදනා නත්ත තස්මිංසංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණෙනි වචනොදියාති
 සම්බන්ධො. උපචිතකතාදි පරිභාසෙ. උපචිතකම්මානාවෙ ස
 තොති කතකම්මස්ස අනාවෙ විපාකානාවතො විපාකස්ස අනාව
 තො. ඉදං පෙසෙසොතිති එතං වචනං පණ්ණිනොති ජා
 තිනබ්බන්ති යොජනා. විපාකං හෙතත්තාදි දළහිකරණං. හි
 සම්මං එතං විඤ්ඤාණං විපාකං නාම. චුත්තමත්තං වචනපෙත්තො
 පන විපාකමාති ආදිමාන. සම්බන්ධන්ති සත්තානං. සබ්බවිපා
 කාති භාව උපපජ්ජන්ති ඉති තස්මා. සංඛාරපෙසෙසො
 තිති එතං වචනං පණ්ණිනොති ජාතිනබ්බං. කතරපෙසෙසො
 ණන්ති වොදනොවෙ වදෙය්. කාමාදි පරිභාසෙ. මනො
 විඤ්ඤාණෙති ආධාරෙ සත්තම්. අත්තනා චුක්ඛවචනං පාලියාසා
 බෙත්තො යථාහති ආදිමාන. එවං චුත්තන්තෙය් සංඛාරපච්ච
 යා යං විඤ්ඤාණං හොති තං විඤ්ඤාණං ඤ්ඤා ඉද්දති අස්ස විඤ්ඤා
 ණස්ස පච්ඡන්ති පණ්ණිනොති වෙදිතබ්බාති යොජනා. සබ්බමෙ
 වහිති ආදි විජානෙ. හිසම්මං සබ්බමෙව ඉදං විඤ්ඤාණං. තත්
 ථාති විඤ්ඤාණෙසු. ඉමාතිති විඤ්ඤාණාති. කථන්තාදි විජා
 නෙ. වක්ඛවිඤ්ඤාණාදිති පච්චිඤ්ඤාණාති පච්චන්තන්තිති සම්බ
 ත්ථො. නිබ්බතාස්සාති නිබ්බතාස්ස සත්තාස්ස. වක්ඛාදිතත්
 ති පදෙ සම්බන්ධො. උපගහාති වක්ඛාදි ඉද්දියාති යස්ස සො
 'උපගහිසුයො'. අනුසලවිපාකානං විසෙසං දස්සෙත්තො කෙ
 වලංගිති ආදිමාන. හිසම්මං තෙසං අනුසලවිපාකානං. එතාති
 ති වක්ඛවිඤ්ඤාණාදිති. තත්තාති තෙසු දසසු විඤ්ඤාණෙසු තිඛා
 රණං. තෙසු වචනාති නුසලවිපාක වක්ඛවිඤ්ඤාණාදිතං. ඉදව
 පන වගන්ති සම්පට්ඨත්තවයං. තස්සාච්චාති නුසලවිපාක ම
 නොධාතුයා. තදුරම්මණ්වසෙතාති තදුරම්මණ් කිත්ථො. ස
 කංචා පෙසෙසොපච්ඡන්තිති වචනං පොරණ්ඨිකථායං දීඝභා
 ණකමනෙත චුක්ඛං. හද්දන්ත චුක්ඛසොභාවරයො පන සතිං
 තදුරම්මණ්පච්ඡන්ති. නාලුච්ඡති. තෙන සතිං තදුරම්මණ්පච්ඡන්ති
 යා අනාව. සුපෙතං. වික්ඛප්පවත්තිගණනායන්ති ආදි චුක්ඛං. ස
 තිං තදුරම්මණ්පච්ඡන්ති යා අනාව. සුපෙතං. වික්ඛප්පවත්තිති ආ
 දිමාන. විත්තපෙසෙසො යං සබ්බවාරෙසුති පදං ආගතාති ප
 දෙ ආධාරෙ. විත්තස්ස පච්ඡන්ති 'වික්ඛප්පවත්ති'. විත්තප්පවත්ති
 යා ගණනා 'විත්තප්පවත්තිගණනා. තදුරම්මණාති පදං. වාර
 ති පදෙ ආධාරෙ. එතණ්විසතියාති පදං නිධාරණෙ හුම්මං. කි
 මි විඤ්ඤාණං අත්තනොපෙසෙසො පටිසන්ධියා පටිසන්ධිවසෙ
 න තප්පවත්ති එවාති අත්තො. පච්ඡන්තියන්ති පදං පච්ඡන්තන්තිති

සම්මොගවිද්‍යාදැනී අනුප්‍රාප්තිය

95

පදෙ ආධාරේ . අහෙතුක මනෝවිඤ්ඤාණධාතූයොති පදං පව
තනන්තිති පදෙ ක ක්‍යා . අනිත්‍යොති පදං දිනන ඉති පදෙ ක
ක්‍යා . භවබිඳුපච්ඡේදකොති පදං විත්තුප්‍යාදෙති පදස්ස විසෙ
සනං . භවබ්‍යං උපච්ඡිද්‍යතිති 'භවබිඳුපච්ඡේදකො' . විත්තුප්‍යා
දෙ අසති භවබ්‍යාතිවිං සාධුයමානා පවත්තන්තිති සම්බන්ධො .
අත්තොති භවබ්‍යාසං අත්තො . තෙසුති රූපාවචරරූපාවචර වි
පාකෙසු නිබ්‍රාණං . රූපාවචරනිති පම රූපාවචර විපාකානි .
ඉතරනිති අරූපාවචර විපාකානි . නත්ථි වත්තුව ඵෙසෙත්ති 'අව
ත්තකානි' . කෙසුචිපන පොඤ්ඤාසු අනිත්‍යාවත්තකානිතිව නි
යතවත්තකානිතිව පදං දිස්සති . තං විජ්ජති . අත්තො අත්
තො ආරම්භණෙ පවත්තිවිසෙතොව නිසං ආරම්භණං ඵතො
සත්ති 'නිසංආරම්භණානි' .

නත්‍යාති පවත්තිසං . අස්සාති බත්තිංසවිබ්‍යං ඤාණස්ස . පච්චි
යාති පදෙ සම්පද්‍යං . නත්‍යාති බත්තිංස ඤාණෙසු නිබ්‍රාණං .
තෙසුති ඵකාදස නදුරම්භණං විකෙසු . ඵකම්පි නදුරම්භණවත්
තං . බිජ්ජානාති බිජ්ජස අනාවතො . තත්තීති ආදි දළභිකර
ණං . හිත්ථිවං රූපාදිසු ආරම්භණෙසු පවත්තිතං තත්තං නදුරම්
භණස්ස කාරණතාවෙන ජනකං යං පටිසන්තිබ්ජං භවෙය්‍ය . තත්
ඵ රූපාරූපභවෙ කාමාපෙසං සංඛාරං පටිසන්තිබ්ජං භා
සීති සම්බන්ධො . පටිසන්ති ඵව බිජ්ජං 'පටිසන්තිබ්ජං' . යත්ති
පදං භවෙය්‍යාති පදෙ කත්තා . පවත්තියත්ති පදං ජනකත්ති
පදෙ ආධාරේ . තත්තාති පදං ජනකත්ති පදෙ කම්මං . විකුට්ඨි
ඤ්ඤාණාදිනත්තාදි භවොදනා . අපිසද්දෙ නකෙවලං නදුරම්
භණං නත්තීති ඤාපෙති . නත්තාදි පරිභාතේ . විකුට්ඨිඤ්ඤාණාදි
නම්පි පෙසං නආපච්ඡති තත්තං ඉක්ඛියං පෙසං නිසම
තොවාති සම්බන්ධො . විකුට්ඨසානසංඛාරානං ඉක්ඛියානං පව
ත්ති 'ඉක්ඛියපවත්ති' . ඉක්ඛියපවත්තියා ආනුභාවො 'ඉක්ඛියං පෙ
සං භාවො' . මාරව විජීව 'මාරවිජී' . මාරවිජීනං හෙදෙ 'මාර
විජීහෙදෙ' . විකුට්ඨසානමාර විජීතෙද විඤ්ඤාණවිජීතෙදෙති අත්
තො . විත්තස්ස නිසමො 'විකුට්ඨිනිසමො' . වසද්දෙ ආනුභාව
තොව නිසමතොවාති යොජෙතබ්බො . ඵතං නදුරම්භණං බම්
මොනානුබ්බතිති සම්බන්ධො . ජනකස්සාති කාමාවචර ජවන
සංඛාරොන ජනකොති අත්තො . වසද්දෙ අසද්ධසංඛාරාති යො
ජෙතබ්බො . තංහිති ආදි විජ්ජාතේ . හිත්ථිවං තං නදුරම්භණං
ඵකම්පි පෙසං නිත්තං මිත්තං කාමං අනුබ්බතිති සම්බන්ධො .
ස්සානසානාති පදං සද්ධස්සාති පදෙ නතිසාමිසෙසනං . අනිත්‍යො
ති නදුරම්භණසංඛාරස්ස අත්තොතිති මහග්ගනාරම්භණෙ කා

මාළුවර්ධමීමේ . අපර්විතො වහග්ගන ලොකුත්තරසංඛාතො දේ
 සො යෙන තදුරම්මණ්ණනා නං 'අපර්විතදෙසං'. තස්සභාවො 'අ
 පර්විතදෙසස්තං'. අවිචිත්තං පරිත්තං ආරම්මණං අස්සාති 'අ
 චිත්තපරිත්තාරම්මණං'. තස්සභාවො 'අචිත්තපරිත්තාරම්ම
 ණස්තං'. නංභීති ආදී විභාගේ . ගිසව්වං තං තදුරම්මණං . ධ
 මීමේ අනුබන්ධනීති සම්බන්ධො .

විදිතං වතුකකං 'විදිවතුකකං'. අනන්තරෙ විජ්ජමානං විදිව
 තුකකං 'අනන්තරවිදිවතුකකං'. ඝර්චාරම අතත්තරවිදිවතුකකං
 ව 'ඝර්චාරමෙවතුකකං'. නං ආදී යස්ස දෙසස්ස සො 'ඝර්
 චාරමෙවතුකකාදී'. අරඤ්ඤාධාරොපෙගච්ඡිත්තං
 ජිහාරපි නාදනුබන්ධනී . මහග්ගන ලොකුත්තරධමීමේ ආරඞ්ඤ ප
 චන්තමානො ධමීමේ නාදනුබන්ධනී . ඉතිසද්දෙ පරිසමාපනං .
 අස්ස තදුරම්මණස්ස අචිචන්තපරිත්තමේව ආරම්මණං ගගවතා
 යස්මාව චූත්තං තස්මාපි එතං තදුරම්මණං පෙතොනානුබ
 ඞ්ති ඉති පණ්ණිනොත ගංචෙදිතබ්බන්ති සම්බන්ධො . අර්චා . ඉ
 මාය සුත්තීකාරාය කාරණකාරාය නිං පගොජනං . සුත්තීකර්තො
 පගොජනභාවං සාධෙත්තො අභිකාරාය ගීති ආදිමාත . ගිසව්
 වං . එකාදස් පෙතො තදුරම්මණං නාම නාභීති අභිකාරා
 යං එකත්තෙතොව ආවර්ගෙති චූත්තනනි සම්බන්ධො . නාමම
 ගොත්තම 'නාමගොත්තං'. තදුරම්මණං නගණ්ඨන්ති තදු
 රම්මණභාදිං නගණ්ඨන්ති . කාමාවචරදුබ්බලාරම්මණෙ සති
 තදුරම්මණං තලඞ්ඤති ජසු වාරෙසු බලවාරම්මණෙ අපාර්ගතො
 ගෙව තදුරම්මණං ලඞ්ඤති . ලඞ්ඤමානම තදුරම්මණං කාමාව
 චරෙගෙව ගෙව ලඞ්ඤති . සෙසස්ස පෙතො චන්තනීති යම්
 පතා වචනං භියා චූත්තං නං චිතං සංඛිත්තං දුබ්බිජානං දුට්
 ඤ්ඤෙයං . තෙන කාරණෙන අස්ස වචනස්ස විභාරනගදස්ස
 නසං ඛනි පෙතො ආරම්මණන්ති චිතං පණ්ණිනොත වුට්
 චනීති සම්බන්ධො . අසඤ්ඤිතොදී පරිභාගේ . තත්තා එකුණ
 විසති යා පටිසන්ධිවත්තෙසු නිධාරණං . කුසලපිපාස අභෙතුක
 මනොවිඤ්ඤාණධාතුයා මනුස්සලොකෙ පෙතො නසංඝකාදී
 පටිසන්ධිගොතිති ගොජනා . ජම්චන්ධොව ජාතිබ්බිසත්ථ ජාති
 උම්මත්තකොව එලමුගොව නසංඝකොව 'ජම්චන්ධං පෙ
 තො නසංඝකා'. තෙ ආදයො ගෙසං තෙ 'ජම්චන්ධං පෙ
 තො නසංඝකාදිගො'. අරුපාවචර පෙතො ලොකෙ පටිස
 න්ධිගොතිති ගොජනා . ඉති සද්දෙ පරිසමාපනං . කෙන කත්
 ථ පටිසන්ධිගොතිති වචනං විස්සප්පන්තො නවාති ආදිමාත .
 ගෙතව විකෙසන සත්තං ගෙව පටිසන්ධිගොති . සා එව පටිසන්ධි

සම්මොක්ඛකොද්දානි අසමයොප්පාදා

97

තස්ස අනුරූපපටිසන්ධිනාමානි යොජනා . තස්සානි කම්මාදිසු,
 අසුතිතානි සතොතිතනා . සතොතාංචත්ථිං පටංඤා
 සුභානි නාචත්ථිං කම්මතිමිත්තං නාමානි යොජනා . නත්ථානි ක
 ම්මාදිසු නිඛාරණං . කප්පං පෙට්ටං මත්ථකස්මිත්ති කප්
 පාතං කොට්ඨකසහස්සස්ස අවසානෙ . අපිසද්දෙ සම්භාවනෙ
 චත්තති . තස්මිං ඛණෙති තස්මිං පටිසන්ධිඛණෙ . තස්සානි ක
 ම්මකම්මතිමිත්තෙසු නිඛාරණං . ගොපකතුලෙ ජාතො සිවලී
 'ගොපකසිවලී' . තාලපිඨිකවිහාරෙති තාලපිඨිකනාමකෙ විහා
 රෙ . තස්සානි සිවලීස්ස . සොති සිවලී . සහමුලෙහන චත්තති
 නි 'සමුලෙහා' . කාලස්ස නිරිය 'කාලනිරිය' . සමුලෙහා ඵලි කා
 ලනිරිය 'සමුලෙහකාලනිරිය' . පරිවුඛතාදිවිඤ්ඤා . ඵලිං පිං
 සියමානාය මහඛිකාය පඨිමබ්බෙකායවිඤ්ඤාණවජ්ඣ උප්පත්තිනි
 කොච්ඡි අසමයකාය නංආසඛිකං නිවාරණතො ඵලිත්ති අදිමාය .
 කායචාරවජ්ජනං කායචාරෙ පවත්තං අවජ්ජනං භවධ්මං තාව
 ට්ටෙති නතිවත්තනති කස්මා නිසුජ්ජනවාරෙසු අසමිපතොකෙ
 ච කම්මාදිතං උප්පාදානස්ස සම්භවතො . අථානි මනොචාරවජ්
 ජනානත්තරං ජවිතං ජවිතො පවත්තනවසෙතා භවධ්මං මතර
 ති කායචාරවජ්ජනං භවධ්මං අවට්ටෙති නිවට්ටෙති කස්මා ථො
 ඤ්ඤිකස්ස බලවත්තා . නතොති කායචාරවජ්ජනතො චත්තති
 තිති පදෙ අපාදනං .

අථානි මනොචාරවජ්ජනානත්තරං . ඉදං චචනං කිමත්ථං
 ආචරිතෙත අහනං පටංඤා ඉති අධිප්පායස්ස අපනඤ්ඤා
 පනත්ථං ඉදං චචනං ආහනං . ගත්තබ්බා සතොති උප්පජ්ජිත
 බ්බානි ගති . ගතියා නිමිත්තං 'ගතිනිමිත්තං' . නිබ්බතනකකස
 ස තතස්ස ඔකාසො 'නිබ්බත්තං පෙට්ටංයො' . නත්ථානි ත
 ස්මිං ඔකාසෙ . නිඛාරණෙ භුමිමං . ඵලිකාදි නිගමනං . න
 ඤානි තාසු පටිසන්ධිසු . සෙසානන්ති රූපාවචරපටිසන්ධිතමෙ
 ච ආකාසානවායනතා අනිවඤ්ඤායනතා පටිසන්ධිතම නවත්තබ්
 බං ආරම්මණං . පටිසන්ධි යස්මා පවත්තතිනි සම්බන්ධො . සුග
 ති දුග්ගතිසෙතානි සුගතියං දුග්ගතියං පවත්තනවසෙතා . සෙ
 යජිදත්ති කතමො පටිසන්ධියා පවත්තනානාමෙති අත්ථො .
 කාමාං පෙට්ටං නිගන්ති පදං ඤිතස්සානි පදෙ අධාමෙ . තා
 වානි පදං අගච්ඡතිති පදෙ ක්‍රියාවිසෙසනං . දුග්ගලස්සානි ප
 දං අපාථන්ති පදෙ සම්පදනං . තානි පෙට්ටං චචනතො
 නි පදං අගච්ඡතිති පදෙ කෙතු . තානි කම්මානි ආරම්මණානි
 අස්ස දුග්ගලස්ස තස්මිං සමයෙ මරණකාලෙ . නත්ති කම්මක
 ම්මතිමිත්තං . භවභගවිසයන්ති භවභගස්ස ආරම්මණභූතං .

තක්මිත්ති වූතිවිත්තො . තඋපච්ඡින්නා 'අනුපච්ඡින්නා'. අනුපච්ඡින්නාව නෙතිලෙසාවාහි 'අනුපච්ඡින්නාතිලෙසා'. අනුපච්ඡින්නාතිලෙසාවාං බලං අනුපච්ඡින්නාතිලෙසබලං. තෙන විනාමිතං භවත්තරෙ උච්ඡින්නං 'අනුපච්ඡින්නං පෙ' විනාමිතං. දුග්ගතිපරිභාසනාත්ති දුග්ගතිසං පටිගතවාපසෙන අත්තොගධං . අපරස්සාහි අඤ්ඤාසං පුග්ගලෙසා වුත්තං පෙ කම්මබලෙන . ආගච්ඡතිහි පදෙ කරණං . නස්සාති පුග්ගලෙසා නිරුභෙති පදං උප්පජ්ජන්තිහි පදෙ ලාඛණක්‍රියා . මඤ්ඤා හුතො 'මඤ්ඤාතො' . මඤ්ඤාතො වෙදො ගෙසං නාති 'මඤ්ඤාතවෙදො' . තෙසං ගාවො 'මඤ්ඤාතවෙදගත්තං' . තෙනාහි චිත්තිත්තො . එත්තාවතාහි එත්තනෙන වුත්තනාගෙන . අථාහි අනත්තරං . අවසෙසාහි පටිච්ඡින්නාහි 'අවසෙසපටිච්ඡින්නාහි . අවසෙසපටිච්ඡින්නාහං ඛණාහි 'අවසෙසං පෙ' ඛණාහි . අවසෙසපටිච්ඡින්නාඛණාහි විය ඛණාහි ආසු අස්සාහි 'අවසෙසං පෙ' චිත්තක්ඛණාසුඛං . වාරිතත්ති නිඛාරණෙ ජඬි . යථා කතමෙනාහි පදං උප්පන්න ඉති පදෙ තතියාවිසෙසවාං . ධිතස්සාහි ධිතස්ස පුග්ගලස්ස . උපවිතානාරිට්ඨකම්මස්සාහි පදං පුග්ගලස්සාහි පදස්ස විසෙසවාං . අනවට්ඨමිතං කම්මමාහි 'අනවට්ඨකම්මං' . උපවිතං පනිතං අනවට්ඨකම්මං ගෙන සො 'උපවිතානාරිට්ඨකම්මො' . ඉතිහි පදං ස්වෙද්ධාහි පදෙ ආධාරො . කණ්ඨපක්ඛෙහි පදං ධ්වෙපභාහි පදෙ ආධාරො . සබ්බත්ති සබ්බං වට්ඨනං . තවඤ්ඤා අනවට්ඨමිතං කම්මමාහි 'අනවට්ඨකම්මං' . කාමාවචරනවට්ඨකම්මස්සෙව පුග්ගලස්ස ආපාරං ආගච්ඡති සචක්ඛො . තත්ති කම්මකම්මතිත්තවෙව . සුඛායවාහි තදුරම්මණ රහිතාය . තස්සාහි පුග්ගලස්ස . පටිසන්ධිවිත්තත්ති පදෙ සම්බන්ධො . දස්සිතානුක්කලෙනවාහි පදං උප්පජ්ජන්තිහි පදෙ නතිසාවිසෙසනං . සුඛායා ඉති වතා පුප්ඵදමං පෙ පාරම්මණොවා උපසංහරන්තිහි සම්බන්ධො . නව අසාය ඉදං දුකම්බදෙසාබම්මං තාව පඨමං තං සාදියස්ස .

විනාදෙසෙ උප්පන්නො පථො 'විනාපථො' . සොමාරදෙසෙ උප්පන්නො පථො 'සොමාරපථො' . විනාපථොව සොමාරපථොව 'විනාපෙ' . නදවසානොති නස්ස වූති විත්තස්ස අවසානෙ . එකවිත්තක්ඛණං ධීතිස්ස නං 'එකවිත්තක්ඛණං ධීතිසං' . පටිච්ඡිකසිත්තානාදිවසෙනාහි පටිච්ඡිකසිත්තානාදි බලෙන . පටිලඛ ඉති පදෙ කරණං . කාමාවචරං පෙ ගතිතිත්තාතමාහි නිඛාරණෙ ජඬි . මග්ගගත ගතිකානත්ති මග්ගගතගතිසං ධීතපුග්ගලාවාං . මග්ගගතගති ගෙසං ගෙ

සම්මොක්ඛකොද්ධි අක්කොජ්ඣා

99

‘මහත්තනනතිකා’. නස්සාති චුතිවිත්තස්ස . දුග්ගතිං ධීතංසං පන සුග්ගලස්ස පෙ ~~සෙ~~ චනොවාරෙ අපාරං අගච්ඡති සම්බන්ධො . අරස්සාති අනන්තරං අස්ස සුග්ගලස්ස . තොසු අරම්මණෙසුති නිධාරණෙ භූමිමං . පටිසන්ධිවසෙතාති පටිසන්ධි කිව්වෙන . සබ්බම්පි එවං චුත්තනගෙන සන්ධිමිහිති ගතිගණෙ පවත්තමානං තස්සිදං නං ඉදං විපාකවිඤ්ඤාණං වේධාකම්මෙන ච ත්තති . අස්ස විපාකවිඤ්ඤාණස්ස මස්සාදිහිව හෙදෙහි දුට්ඨාදි කො හෙදෙ පණ්ණිනෙනා වෙදිතබ්බොති යොජනා . සන්ධිමිහිති තතිගත්තේ සත්තම් . සන්ධිවසෙතාති අත්ථො . වේධාති පදං චත්තතිති පදෙ තතිසාවිසෙසතං . නානාබණ්ණික කම්මපට්ඨම උපතිස්සයපට්ඨයෙහි . කම්මෙනාති පදං චත්තතිති පදෙ කරණං , තතිසාවිසෙසතංවා . වසද්දෙ අපිසද්දත්ථො . තෙන හෙදෙවාති වෙදිතබ්බො . හෙදස්සාති හෙදෙ අස්සාති ඡෙදෙ . ඉදංතිතාදි විත්ථාගේ . ස්වාසායාහිති ආදි වේධාකම්මෙන චත්තතිති පදස්ස දල්ලිකරණං . එතස්සාති පටිසන්ධිවසෙත පවත්තමානස්ස විපාකවිඤ්ඤාණස්ස . පට්ඨසුප්පත්තකමණ්ණො නානාබණ්ණ අඤ්ඤත්ථිංකාලෙ පවත්තා ‘නානාබණ්ණිකා’ . නානාබණ්ණිකවතං කම්මවාති ‘නානාබණ්ණිකකම්මං’ . නානාබණ්ණිකකම්මස්ස පට්ඨයො ‘නානාබණ්ණිකසුච්චපට්ඨයො’ . උපතිස්සයපට්ඨයභාවමෙ වදයොත්තො දුක්ඛං හෙතත්තාදිමාහ . මස්සාදිතිතාදිවචනං විත්ථාගේත්තො එවත්තාදිමාහ . අස්සාති විපාකවිඤ්ඤාණස්ස . ඉදංතිති ආදිවිත්ථාගේ . හිසව්වං ඉදං විපාකවිඤ්ඤාණං දුට්ඨං ගොති . තත්ථාති නස්මිං පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණෙ නිධාරණං . රූප මිස්සං පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණං හෙදසුභවාවාහං හෙදෙන මිධාගොති . නත්ථං සභාව පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණෙ . සභාව පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණං විධාගොති ආදිතා ආදිභූතනා රූපමිස්සපටිසන්ධිවිඤ්ඤාණෙන සහ වෙවා නගොවා දහකා ඔමකතො උප්පජ්ජත්තිති සම්බන්ධො . චුත්තගාරං විචරත්තො මිස්සත්ත ආදිමාහ . මිස්සං හෙදවිභෙදාති විචතෙ විනිව්ඡයො වෙදිතබ්බො . හිසව්වං එතෙ පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණෙ අරූපභවං අඤ්ඤත්ථවජ්ජෙනා කාමරූපභවෙ රූපමිස්සං යං එතං පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණං උප්පජ්ජති . තත්ති පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණං දුට්ඨං ගොතිති සම්බන්ධො . රූපභවෙතිපදං උප්පජ්ජිතොති පදෙ ආධාගේ . ජාතිමණ්ඩුකපටිසන්ධියාති පදං අඤ්ඤාත්තාති පදෙ කම්මං . නත්ථාපිවාති සභාවාහාවපටිසන්ධිවිඤ්ඤාණෙ නිධාරණං . හිසව්වං එත්ථ පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණෙ මිස්සං ~~පෙ~~ වසෙ යං එතං පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණං . එතාති පදං නිධාරණං . වසෙති පදං එත්ථාති පදස්ස විසෙසතං . තෙ

100

අ භි ඛ ම ම

නානි පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණේන . ඉතොති චෙතිහි දසකාහි . හ
 මතොතනනි එතං රූපං උප්පජ්ජතිහි සම්බන්ධො . ජාතියා උ
 ණණා 'ජාතිඋණණා' . එළකස්ස ජාතකාලෙ උණණාහි අත්ථො .
 අංසුතාහි ලොභමන . නත්ථාති තස්මිං රූපමස්සපටිසන්ධි විඤ්ඤ
 ණාධිකාරෙ . චෙදිතබ්බාති පඤ ආධාරෙ . යොතිතත්ති ප
 දං හෙදෙහි පඤ සම්බන්ධො . ගතිව්ශ්වතාහි පදං හෙදෙහි ප
 ඤ නති.ආවිශෙසනං . සමකචෙන හෙදෙ 'සමකචිකෙදෙ' . අනි
 නාහෙදෙහි අත්ථො . එතාසුහිති ආදි විත්ථාතෙ . කිසිවිටං එ
 තාසු ගතිසු නිඛාරණං . නිරයෙ භූමිමච්ඡේදසු දෙවෙසුච පූර්ව
 කාහිසො යොතියො භාසාත්ති ගතිත්තයෙ වතස්සොපි යො
 නියො භාසාත්තිහි සම්බන්ධො . තත්ථාති ආදි ගාථාය විත්ථා
 රෙ . නත්ථාති පඤසු . දෙවෙව්භාහි පඤ විජ්ජමානතා වසද්දෙ
 හ චෙදිතබ්බාති පඤ කරණං . ගථාව පෙ දෙවෙසු පු
 ර්වකා තිසො යොතියො තසත්ති එවං පෙ ඉතිපණ්ඨි
 තෙන චෙදිතබ්බො . නිජ්ඣාමෙහි දහතිහි 'නිජ්ඣාමා' . නිජ්ඣා
 මා එව තණ්හා 'නිජ්ඣාමතණ්හා' . නිජ්ඣාමතණ්හා එතතත්
 හි 'නිජ්ඣාමතණ්හිකාවතෙ පෙතාචාති 'නිජ්ඣාම පෙතා' .
 මපපනාදි දල්ලිකරණං . තෙති නිරයසත්තාදයො . නත්ථාති
 රූපි බ්‍රහ්මාදියු නිඛාරණං . රූපියුහි නවචෙව් පටිසන්ධිවිඤ්ඤ
 ණේන සහ රූපාති උප්පජ්ජත්ති . සංඝසුපපාතයොනියු උක්
 කංසතා එව සත්තති රූපාති උප්පජ්ජත්ති . අච්චා . සංඝසුප
 පාතයොනියු අවකංසතොති සරූපාති උප්පජ්ජත්තිහි සම්බන්
 ධො . අවසද්දෙ පදසුරණං එව සද්දත්ථාචා . රූපිතාදි විත්
 ථාතෙ . රූපිබ්‍රහ්මෙසුහි පදං උප්පජ්ජත්තිහි පඤ ආධාරෙ . ම
 පපාතිකයොතිසෙසුහි පඤ නිඛාරණං භූමිමං . තාතිව සත්ත
 හි රූපාති කිවිටං දෙවෙසු උප්පජ්ජත්ති . නත්ථාති වත්ථුසොත
 දසකාදියු නිඛාරණං . සොසාති සොභාදසකාදයො . විකල්පොති
 රූපාතං හෙදෙ . එවං චුත්තතායෙන විදිධිා බන්ධා පෙ
 වාරෙහි චුතිසන්ධිතං හෙදෙහෙදවිසෙසො පණ්ඨිතෙනා පුන
 පරිඤ්ඤායොසා සුතබ්බොති සම්බන්ධො . යා සොසාති ආදි විත්
 ථාතෙ . අස්සාති පටිසන්ධියා . අතිතාහි පූර්වඅනිතා . තාසත්
 හි චුතිසන්ධිතං . කදුම් පෙ බතිඛාරමිම ණාය අනන්ත
 ර මහගගතඅජ්ඣකාරමිම ණා පටිසන්ධි ගොතිහි සම්බන්ධො . එ
 කච්චසුගතිචුතිතාතාදි අගෙතාහි ආදිපදස්ස විත්ථාතෙ . තාස
 තස්සාති ගංගං සුර්ජනි තස්ස තස්ස විපරිතතාචා පෙ
 පණ්ඨිතතා යොජෙතබ්බන්ති අත්ථො . තස්ස තස්සාති පදං

සම්මොගවිකොද්ධි අක්කොජ්ඣා

10f

සොප්පකබ්බන්ති පදෙ කම්මං. විපරිතොති පදං යොජේතබ්බි
න්ති පදෙ නති යාවිසෙසනං. වසද්දෙ තස්සෙතස්ස විපරිතතොවා
ති යොජේතබ්බො. යොජේතබ්බන්ති පදං ආවදාවකපදං. ඉ
ති එවං ලබ්ධිවිධං එතං ධම්මමත්තං ආවත්තරං උපෙති අස්ස ධ
මමත්තස්ස. තතො අතිතභවිතො ඉධ භවෙ සංකන්ති න අර්ථ
එතං ධම්මමත්තං. තතො තත්ථ පුරිමභවෙ නිප්ඵන්තං. හෙතු
අවිජ්ජාදිකං කාරණං නහොතිති සම්බන්ධො.

ලභො පච්චිකො යෙන තං 'ලබ්ධිවිධං'. ඉති හෙතන්ති ආදී
විත්ථාණ. හිසඛං ඉති එවං එතං රූපාපෙධම්මමත්
තං පෙධම්මපණ්ඩිතො වූවිවතිති යොජ්ජා. නසත්තො
තජ්ජො භවත්තරමුපෙතිති යොජ්ජා. තස්සාති ධම්මමත්තස්ස.
සංකන්තිති පදෙ සම්බන්ධො. තතොති පදං හෙතුන්ති පදෙ
ආධාරෙ. තසිදන්ති තං ඉදං වූත්තමත්ථං. අතිතභවිසම්මිතිති
ආදී පාකට්ඨකරණං. අතිතභවිසම්මිතිති පදං මරණස්සාති පදෙ ආ
ධාරෙ. පච්චිතතිති පදෙ ආධාරෙ. සරසෙත උපකකමෙනවා
ති පදං මරණස්සාති පදෙ කරණං. අත්තො සත්තාවෙනවා ප
රෙසං උපකකමෙනවාති අත්තො. සං ආසත්තං මරණං යස්ස
සො 'සමාසන්තමරණො'. අසත්තාතන්ති සතිතුං අසත්තාණ
යසාතං. සබ්බොති අභිගපච්චිකොති 'සබ්බභිගපච්චිකොති'. ස
බ්බභිගපච්චිකොතං සන්ධියො 'සබ්බපෙසන්ධියො'.
සබ්බභිගපච්චිකොසන්ධියො ධනිතාති 'සබ්බපෙසන්ධියොති'.
සබ්බභිගපච්චිකො සන්ධිධනිතාතං ජේදකාති 'සබ්බපෙසන්ධියො
ජේදකාති'. මරණස්ස අත්තං සම්මං 'මරණත්තං'. මරණෙන
න පච්චිතා 'මාරණත්තිකා'. මාරණත්තිකා එව වේදනා 'මාර
ණත්තිකාවේදනා'. මාරණත්තිකාවේදනා එව සත්තාති 'මාර
පෙසන්ධියොති'. සන්ධිපතතං 'සන්ධිපතතං'. අසත්තස්ස
සත්තස්ස සර්වෙති සම්බන්ධො. තස්මිං ඛණේ අවිසෙසං 'තංඛ
ණාවසෙසං'. තං ඛණාවසෙසම තං භද්දවත්ථුවාති 'තංපෙ
සන්ධියො'. තස්මිං සන්ධිසිතං තං ඛණාපෙසන්ධියොති
සිතං. ගරුසමාපෙසන්ධියොති කතාතන්ති නිබ්බරණේ ජට්ඨි. පු
තප්පතං ආසෙවිකං 'සමාසෙවිකං'. ගරුච සමාසෙවිකම ආසත්ත
ම 'ගරුසමාසෙවිකාසත්තාති'. මරණෙන පුබ්බෙ කතාති කම්
මාති 'පුබ්බකතාති'. ගරුසමාසෙවිකාසත්තාති එව පුබ්බකතා
ති 'ගරුපෙසන්ධියොති'. අඵවා ගරුච සමාසෙවිකම ආස
ත්තම පුබ්බකතාකම්මම 'ගරුපෙසන්ධියොති'. අවිසෙ
සො පච්චිකො 'අවිසෙසපච්චිකො'. ලභො අවිසෙසපච්චිකො එ
තෙන සංඛාරොති 'ලභාවසෙසපච්චිකො'. ලභො පෙසන්ධියොති

තොවානි වසද්දෙ අගමතතොවානි යොජෙතබ්බො . අඤ්ඤාසා
නි පදං සියානි පදෙ සමපදානං . අඤ්ඤාතොනි පදං සියානි පදෙ
අපාදානං . තනුදත්ති තත්ත්වොදනායං සත්තානෙතාදිකං ඉ
දං පරිහාර වචනං පණ්ඩිතෙන දුටුවිති . සත්තානෙ එකසත්තා
නෙ ණං ඵලං උප්පජ්ජති එතං ඵලං අඤ්ඤාසං පුග්ගලස්ස හ
යොනි . එතං ඵලං සම්බාරතො අඤ්ඤාතො පච්චයතො නව
යොනි එතස්ස අඤ්ඤාසං බිජානං අභිසම්බාරො සාධකොති යොජ
නා . එකසත්තානස්මිංසිති ආදී විත්ථාණේ .

ඵලත්ති පදං නයොනිති පදෙ කත්තා . තණ්හානි එකසත්තා
නෙ . පටිසම්භත්තානි පදෙ ආධාරො . එකත්ත ~~පෙ~~ නා
නත්තානත්ති භාවයොගෙ ජම් . නානත්තානාමිති විත්තබ්බො
මකාරස්ස පකාරංකවා නානත්තානාප්පති වුත්තං . අත්ථස්සානි
පදං සාධකොති පදෙ කම්මං . අබ්බිජාදිනාමිති ආදී විත්ථාණේ .
සත්තානෙති පදං ලඛි ඉති පදෙ ආධාරො . ලඛො පච්චයො ඵ
ලො යෙන ඵලවිසේසෙන සො 'ලඛපච්චයො' . නඅඤ්ඤාබිජාන
ත්ති අඤ්ඤාබිජාදිතො අඤ්ඤාබිජානං ඵලං නයොනි . ඵලවිසේ
සො . අඤ්ඤා ~~පෙ~~ යාපි උප්පජ්ජති . අභිසම්බාර අභි
සම්බාරභූතානි බිජානි ඵලං නාම . නව පාසුණත්ති . විජ්ජාසිප්
පොසාදිති පදං වෙදිතබ්බොති පදෙ කරණං . විජ්ජාව සිප්ප
ම භිසංඛාව විජ්ජා ~~පෙ~~ සං . නෙ ආදයො යෙසං නෙ
'විජ්ජාසිප්පොසාදිකො' . බාලසර්වෙත්ති පදං උපසංකොතිති පදෙ
ආධාරො . උපසංකොති ඵලාදිති පදවිසං විජ්ජා ~~පෙ~~
සාදිති පදස්ස විසේසනං . උප ~~පෙ~~ සියානි සංචරනං
වොදකොති වුත්තං . තත්තස්මිං වචනො වයං වදාමානි සම්බන්
ධො . අවචා . තත්ථානි තස්මිං වචනො සිඛානි පදෙ ආධාරො .
යථා ඵලපාදෙ රුක්කස්ස ඵලජ්ජමිමුති සිඛා එවං ඵලස්ස උපාත්
තියා ගුරුසාමිමුති සිඛානි යොජනා . ගුරුකො දුති සම්මුති 'ගුරු
සාමිමුති' . ඵලතිති සම්මුති 'ඵලතිසම්මුති' . සථානි ආදිවිජාණේ .
උපනොගසංඛාතස්සානි සත්තානි උපගුරුතබ්බසංඛාතස්ස සු
බ්බුත්ත ඵලස්ස . එත්ථානි එතස්මිං එකසත්තානෙ . අඤ්ඤා
න පුග්ගලොපා උපගුරුකො නාම කොච්ඡි අත්ථොතිවි පයොජ
නං නඅඤ්ඤා . ඉතිසද්දෙ පරිසමාපනත්ථො . එවං ~~පෙ~~
සිසුත්ති යොපි පරවාදි වදෙය්ස සොපරවාදි සක්ඛාදිනා එවං වු
ත්තනසෙන විත්තබ්බොති සම්බන්ධො . එවං සත්තෙතිති අස
ම්බන්ති පාසුණොවෙ තත්ථව යථා වුත්තපදෙස පරිමාණේ සත්තො
පි . අවිජ්ජාමානානි එතෙ සම්බාර අවිජ්ජානාඵලස්ස පච්චයා සි
සු . විජ්ජාමානා එතෙ සම්බාර ඵලස්ස සද්ධි පච්චයා . සම්බො

සම්මොහමයොදුති අයුරොප්පා

105

උනං පටිනතිකඛණ්ණොව තෙසං සම්බාරතං පෙ... න
බ්බං. විජ්ජමානා එතෙ සම්බාර ඵලස්ස අරාපි යදිපි පටිච්ඡයා
පෙ... එතෙ සම්බාර නිව්වඵලාච්ඡා නිව්වඵලස්ස ජන
කා සිද්ධන්ති යොජනා. කම්මස්ස කතන්තා එතෙ සම්බාර නිව්ව
ඵලස්ස පටිච්ඡයාගොන්ති. එතෙ සම්බාර නිව්වඵලාච්ඡා නවගො
න්ති. එතස්ස අත්ථස්ස. තත්ථ නස්මිං විභාවතො පාටිභොගාදි
කං නිදස්සනං පණ්ඩිතො වෙදිනබ්බන්ති යොජනා. පාටිභො
ගාදිකත්ති ආදිසද්දෙහ භණ්ඩිතිණතම ඉණගගණ්ණම සංඛ්‍යායක
ති. කතන්තාඵලිහිති ආදි විත්ථාගේ. අත්තො විජ්ජමානා
ත්තාවා පෙ... සම්බාර ඵලස්ස පටිච්ඡයා නගොන්ති. ය
ථාරහස්සානිපදං ඵලස්සානි පදස්ස විශෙසනං. විපක්කවිපාකස්සා
නි දිත්තවිපාකස්සානි අත්ථො. විපක්කොවිපාකො යෙසංතො
'විපක්කවිපාකා'. තෙසං භාවො 'විපක්කවිපාකත්තං'. යථාහි
ති ආදි විත්ථාගේ.

භි සම්මං යථා ලොකෙ යොකොවිජ්ජනො කස්සවිඅත්ථස්ස ප
ටිච්ඡො ජනස්ස නිශ්ශාන්තතං පතිදන්තං පාටිභොගො ගොති
යොකොවි හණ්ඩංවා නිණාති යොකොවි දුණංවා ගණ්ඨාති
තස්ස ජනස්ස පෙ... පටිච්ඡයාගොති. නිර්යාය විජ්ජමා
නත්තාවා අවිජ්ජමානත්තාවා පටිච්ඡයාගොති. නදත්ථ...
පෙ... බාරණකොව ජනො තවගොති කස්මා නිශ්ශාන්තාදි
තං ජනෙන කතන්තා. එවං පෙ... නිව්වඵලාච්ඡා නව
ගොන්තිති සම්බන්ධො. පතිගුප්ති පාලයතිහි 'පාටිභොගො'.
ගුප් පාලනෙ ණ පටිච්ඡයො. සා නිර්යා 'නානිර්යා'. තංනිර්යා
ය කරණං 'තංනිර්යාකරණං'. නානිර්යාකරණං එවමත්තං. 'තං
නිර්යාකරණමත්තං'. පාටිභොගනිර්යාය භණ්ඩිතිණතනිර්යා
ය ඉණගගණ්ණනිර්යායම කරණමත්තන්ති 'අත්ථො'. සො අ
ත්ථො 'තදත්ථො'. තදත්තස්ස නිශ්ශාන්තං 'තදත්ථනිශ්ශාන්තං'.
නංආදි යස්ස පතිහණ්ඩද්වයස්ස තං 'තදත්ථනිශ්ශාන්තාදි'. නිර්
යායාති පාටිභොගාදි නිර්යාය. තදත්ථනිශ්ශාන්තාදිනොති ත
දත්ථනිශ්ශාන්තපටිභණ්ඩද්වයො. එත්තාවතාති ආදි නිගම
නං. සම්මොහ විභාවත්ථන්ති සම්මොහස්ස විභානත්තං. වි
ජානිතබ්බාති පදෙ සම්මොදනං. එතෙ සම්බාර යථා යෙනානා
රණ පටිච්ඡයා යෙසව විපාකවිඤ්ඤාණානං පටිච්ඡයා ගොන්ති හ
වාදිස්ස පටිසන්තිපටිත්තිනං වසෙන පටිබ්බෙන එතෙ සම්බාර ප
ණ්ඩිතො විජානිබ්බාති සම්බන්ධො. තත්ථාහි නස්සං ගාථායං
විජානිතබ්බාති අත්ථො වෙදිනබ්බොති සම්බන්ධො. භවන්ති
සත්තාදයො එසාති 'හවා'. දුට්ඨන්ති සංඛ්‍යාවිස්සිතාවිස භවන්ති

106

අභිධම්ම

එත්ථානි 'යොනියො'. සු මිස්සෙ. ගන්තබ්බා සත්තෙහි උප්පත්තබ්බානි 'ගතියො'. නිසීත්ති එත්ථානි 'ධීතියො'. විඤ්ඤාණානං ධීතියො 'විඤ්ඤාණධීතියො'. ආසවත්ති එත්ථානි 'ආසවා'. සත්තාහං ආවාසා 'සත්තාවාසා'. එතෙති සම්බාරි. යථාවානි යෙන පච්චියාදිතා ආකාරෙන. තත්ථානි සම්බාරෙසු නිබාරණං. පුඤ්ඤාභිසම්බාරෙහි නිබාරණෙ ආධාරෙවා භූමිමං. අවිසෙසෙවානි පදං පච්චියොති පදෙ තතියා විසසසනං. නවනනානතිකුසල විපාකොපෙක්ඛාසගගතසත්තීරණඅභිමතාවිපාකානං. රූපාචරි පච්ඤා පෙ. පටිසන්ධි පචන්තං රූපාචරි විපාකානං නානාබුණිකපච්චියෙතවෙච උපනිස්සයෙනවානි වෙධා පච්චියො ගොතිති සම්බන්ධො. පටිසන්ධි එවානි එත්ථ එවසද්දෙ අභාවාසාසුත්තො පචන්තං එවානි යොජෙතබ්බො. තෙන න කෙවලං පටිසන්ධියං පච්චියො අර්ථො පවත්තෙපි පච්චියොති දස්සෙති. අර්ථා එවසද්දෙ නියමිත්ථො ගගෙනධිසො භාගවිධාරණත්ථො. තෙන රූපාචරි පුඤ්ඤාභිසම්බාරෙ පචන්තං රූප විපාකාහං පටිසන්ධියං පච්චියො නගොති. පටිසන්ධික්ඛණ නොපඨාය යාවපචන්තියං පච්චියොගොති යෙථානි අධිප්පායො දඬුබ්බො. තෙන චූත්තං අභිධම්මාවතාරෙ බුද්ධත්තාවර්ගෙහා

රූපපුඤ්ඤාභිසම්බාරි රූපාචරි භූමියං

පච්චිපාකවිතතානං පච්චියො පටිසන්ධිසත්ති.

රූපපුඤ්ඤාභිසම්බාරිහංසි පචන්තං රූපවිපාකවිත්තානං පච්චියොගොති. සමායං පච්චියො පටිසන්ධියත්ති එත්ථ එවසද්දෙ නවුක්කො. කෙවිපන ඉමමිත්ථං අජානිත්තං පවතො පටිසන්ධියත්ති පාඨං පඨන්ති. අභිත්තං පටා කාමාචරිකුසලවෙනතානං. කුසලවිපාකොපෙක්ඛාසගගතසත්තීරණස්ස පවතො පටිසන්ධියං පච්චියොගොති. උපෙක්ඛාසගගතාගෙතුක මනෝවිඤ්ඤාණධාතුවිජ්ජානත්ති චූත්තං. සගගත්තත්ති කුසලවිපාකානං වනුස්සොතසාන ජිවිතාකායවිඤ්ඤාණසම්පට්ඨිත්තා සොමොස්සගගතසත්තීරණාහං. තෙන චූත්තං අභිධම්මාවතාරෙ.

උපෙක්ඛාසගගතාගෙතු මනෝවිඤ්ඤාණ ධාතූයා

විනාපරිත්තපාකාහං ගොත්ති වෙධා පවතියත්ති.

අභිකාමාචරිකුසලවෙනතා උපෙක්ඛාසගගතාගෙතුක මනෝවිඤ්ඤාණධාතූයා විනා වජ්ජො වන්ඛුච්ඤ්ඤාණාදිතං සගගත්තං පරිගතවිපාකාහං පවතියං. නානාබුණිකසම්මුපනිස්සයවසෙන භවධාපච්චියා ගොත්තිති යොජනා. යෙථානි චූත්තත්ථ

හෙද කාමාවචරෙ . පමත්තන්ති චක්ඛුසොත්ථික්ඛන්තං සම්පට්ඨිතං සොමනස්ස සත්තිරණ උපෙක්ඛාසගගසත්තිරණං . කාමහවෙපන දුග්ගතිං පෙත්තො පටිසන්ධියා සෙවි වුත්තප්පහෙද කාමාවචරෙති සම්බන්ධො . අභිත්තන්ති චක්ඛුසොත්ථික්ඛන්තං ආරාජ්චිකාකායවික්ඛන්තං සම්පට්ඨිත සත්තිරණං . තත්ථාති දුග්ගතිං නිධාරණෙ භූමිං . නිරයෙති පදං ගොතිති පදෙ ආධාතෙ . මහාමොග්ගලානතෙරස්සාති පදං චාරිකා ඉති පදෙ සම්බන්ධො . සො වුත්තප්පහෙදකාමාවචරෙ . සොලසත්තමිපිති අභිත්තං කුසලවිපාකාගෙතුකාමාවච අභිත්තං මහාවිපාකාතව . අවිසෙසෙනාති සාමයෙකො . පච්චයොති පදෙ තතියාවිසෙසනං . පුක්ඛන්තං කාමාවචරපුක්ඛන්තං . දසත්තන්ති කාමාවචරපුක්ඛන්තං . චක්ඛුසොත්ථික්ඛන්තං සම්පට්ඨිත සත්තිරණං . පමත්තො පටිච්චයො රූපාවචරපුක්ඛන්තං පමත්තං රූපවිපාකාතං පවතෙතව පටිසන්ධිං පටිච්චයො ගොතිති අධිප්පායො . මාදසාකුසලවෙතනාහෙදෙති ඉදං පටිසන්ධිවෙතන වුත්තං . මාදසාකුසලවෙතනාහෙදෙති පටිච්චතවචනං තස්මා මාදසසුති අන්තො . අකුසලවෙතනාහෙදෙති ඵකාදසාකුසලවෙතනාහෙදෙ . මාදසාකුසලවෙතනාහෙදෙති අන්තො . අථවා මාදසසු අකුසලවෙතනාහෙදෙ 'මාදසාකුසලවෙතනාහෙදෙති' සත්තමි තප්පුරිසොති කාතබ්බො . අථවා මාදසාකුසලවෙතනාහෙදෙ පෙත්තො සත්තන්තං පි අකුසලවිපාකවික්ඛන්තං පවතෙතව පටිසන්ධියාව අවිසෙසෙන පටිච්චයො ගොතිති සම්බන්ධො . අවිසෙසෙනාති පදං ආහරිතාති යොජනෙ සති මාදසවතෙ අකුසලවෙතනාවාති 'මාදසාකුසලවෙතනා' . මාදසාකුසලවෙතනාවසෙන හෙදෙ 'මාදසාකුසලවෙතනාහෙදෙ'ති කම්මධාරයො යුජ්ජති . ඵකස්ස වික්ඛන්තස්සාති ඵකස්සෙව අකුසලවිපාකඋපෙක්ඛාසගග සත්තිරණං . ඵකස්සාති ඵතථ අධිප්පායවසෙන ඵචසද්දෙ අධිප්පෙතො . ජත්තන්ති අකුසලවිපාකාතං චක්ඛුසොත්ථික්ඛන්තං ජ්චිකාකායවික්ඛන්තං සම්පට්ඨිතං . සත්තන්තමිපිති චක්ඛුසොත්ථික්ඛන්තං . චතුත්තන්ති අකුසලවිපාකාතං . චක්ඛුසොත්ථික්ඛන්තං සම්පට්ඨිත සත්තිරණං . සොවබ්බො අපුක්ඛන්තං සම්බන්ධො කාමාවචරවිපාක අනිඤ්ඤාපදස්සන සද්දසවනවසෙන පටිච්චයො ගොතිති සම්බන්ධො . තථාති අනිඤ්ඤාපදයොතා ව තස්සි පදං ආකාමිති . කාමාවචරදෙවලොකෙ අනිඤ්ඤාපදයො ගෙතුයෙත තස්සි තස්මා ගෙතුයෙත තථා කාමාවචරදෙවලොකෙපිති වුත්තං . චතුත්තන්ති චතුත්තං අරූපවිපා

කානං . සබ්බසංඛාරානිකපාදයෙනානි පදං විසතීති පදෙ භතියාවි සෙසුනං . දසන්තන්ති අභිමතාවිපාක චෙට්ඨපෙක්ඛාසහගතය තතීරණානං . කෙවානි කාමාවචරතුසලාතුසල සම්ඛාතො විස තිවෙනනාහෙදෙ කායසම්ඛාරෙ . තෙරසන්තන්ති ජන්තං අකු සලවිපාකානං චක්ඛුසොතසානජ්චිකාකාය විඤ්ඤාණ සම්පට්ඨිජ් නානාවෙව සන්තන්තං කුසලවිපාකානං චක්ඛුසොතසානජ්චි හාකායවිඤ්ඤාණ සම්පට්ඨිජ්නසොමවාස්සසහගතසන්තීරණානා ම . නාමන්තන්ති චතුත්තං අකුසලවිපාකානං චක්ඛුසොතස මපට්ඨිජ්න සන්තීරණානාවෙව පචන්තං කුසලවිපාකානං . චක් ඛු සොතසම්පට්ඨිජ්න්ත වෙසන්තීරණානාම . තෙවිසතිනාති තෙ විසතිකා කාමාවචරවිපාකානං . එකුතරිංසවෙනනාහෙදෙපිති විසති කාමාවචරතුසලාතුසලවෙනනාවෙව නාමරූපාරූපාවචරකු සලවෙනනාම . තීසු හවෙසුති කාමරූපාරූපහවෙසු . එකුණවි සතියානි චෙට්ඨපෙක්ඛා සන්තීරණ අභිමතාවිපාක නාමිකන්ගත විපාකානං . කෙවානි කාමාවචර විතසසම්ඛාරෙව . හෙතීති කෙව කාමහවෙ තෙරසන්තං රූපාරූපහවෙ නාමන්තන්ති වච තොන . චතරිංසාපිති තෙසං කාමුවිපාකරූපාරූපවිපාකානං . එවන්ති ආදී තිකමනං . නරාති තෙතාකාරෙන තෙ සඤ්ඤා ප ඤ්ඤෙනා වෙදිතාබ්බං . එතෙතවනගෙතා ගොතිආදියුපි තො සංඛාරා පණ්ඨිතෙන වෙදිතාබ්බං .

තත්තානි තෙසු සම්ඛාරෙසු . පකාසනාන්ති පදෙ ආධාතෙ . මු බමිතතපකාසනාන්ති සම්භවෙපෙන පකාසනං . ඉමෙසුනීති ආදිවි භාතෙ . සම්ඛාරෙසුති නිධාරණෙහුවිමං . චීසු හවෙසුති කාමරූ පහවෙසු . තානන්තාකායපෙක්ඛාඑකන්තසඤ්ඤාසම්ඛාරා සුති පදං විඤ්ඤාණසීතිසුති පදස්ස විතසනං . වසෙනානි පදං ව තුසුති පදෙ භතියාවිසෙසුනං . මනුස්සා නානත්තකායානාතත් තසඤ්ඤා පඨමජ්ඣානභුමිනානත්තකායා එකන්තසඤ්ඤා දුතියජ් ඤානභුමි එකන්තකායානාතත්තසඤ්ඤා තතියවතුභ්ජ්ඣානභුමි එකන්තකායා එකන්තසඤ්ඤා . වතුභ්ජ්ඣානභුමිති වෙහපඵල ප මහුවාසසම්ඛාරාවතුභ්ජ්ඣානභුමි . පඨම දුතියතතියජ්ඣාන භුමිතාව වසෙනානි පොරාණපාඨො . එසාති ධුඤ්ඤාතිසම්ඛාරෙ . ඉතිති තත්මා . එවිසතිනන්ති අභිමතෙතකුසලවිපාකභිමතා විපාක පචරූපවිපාකානං . ගරා සමනවන්ති කුසලවිපාකානපෙ ක්කා සන්තීරණ අභිමතාවිපාකානා වෙව පචරූපවිපාකානාවානි ධු ද්දසන්තං පටිසන්ධියා පචන්තෙව පච්චිකො කුසලවිපාකානෙතු කානං චක්ඛු සොත සානජ්චිකා කායවිඤ්ඤාණ සම්පට්ඨිජ්න සොමිකස්ස සන්තීරණානං පච්ඤෙකඵලපට්ඨිකොති අධිප්පායො .

අසුඤ්ඤාහිසම්බාලෙපක්ඛයස්මා විපච්චතීති සම්බන්ධො . අවසෙසාසු නිසු ගතීසුති දෙවමනුස්සගතීති අවසෙසාසු නිරය නිරව්ඡාන පෙතසම්බාලාසු නිසු ගතීසු . නාදිසෙසෙවාරි නානාත්තකායා එකත්තසඤ්ඤී සම්බාලො . වසද්දෙ කාමහවෙව යොනිසුව ගතීසුව විඤ්ඤාණසීතියාව සත්තාවාසෙවාරි යොජෙතබ්බො . ප විසන්ධිවසෙතාරි පවිසන්ධිතිවෙත . එසාති පුඤ්ඤාහිසම්බාලො . සත්තත්තත්ති වක්ඛවිඤ්ඤාණාදිතං සත්තත්තං අකුසලවිපාකානං . පඨමවිඤ්ඤාණසීතියුති පුඤ්ඤාහිසම්බාලෙ චාතත්තකායා නානත්තසඤ්ඤීති පඨමං වුත්තාය එනිස්සා විඤ්ඤාණසීතියාව අ පුඤ්ඤාහිසංඛාරෙ තානත්තකායා එකත්තසඤ්ඤීති පඨමංවුත්තාය එනිස්සා විඤ්ඤාණසීතියාවාරි පඨමං වුත්තාසු චිසු විඤ්ඤාණසීතියුති අත්ථො . සත්තාවාසෙසුති පුඤ්ඤාහිසංඛාරෙසු තානත්තකායා නානත්තසඤ්ඤී තානත්තකායා එකත්තසඤ්ඤීති පඨමං වුත්තාසු චිසු විඤ්ඤාණසීතියුති අත්ථො . ගදිපත පොඨෙසෙ පඨමවිඤ්ඤාණසීති සත්තාවාසෙසුති පාඨො දිස්සති සොපි සුඤ්ඤි . චිසු විඤ්ඤාණසීතියුති නානත්තකායානානත්තසඤ්ඤී නානත්තකායා එකත්තසඤ්ඤීති චිසු විඤ්ඤාණසීතියු . චිසුව සත්තාවාසෙසුති නානත්තකායානානත්තසඤ්ඤී නානත්තකායා එකත්තසඤ්ඤීති චිසු . තෙව්සතිතත්ති තෙව්සතිතං කාමාවචරවිපාකානං . එකං සත්තාවාසනති අසඤ්ඤිසත්තසංඛාතං එකං සත්තාවාසං ධරෙතො කත්ථි සත්තාවාසෙ ගතපච්චති . අවිඤ්ඤාණකොති තත්ථිවිඤ්ඤාණං එතස්මිං සත්තාවාසෙති 'අවිඤ්ඤාණකො' . එවන්ති ආදී නිගමනං .

සංඛ්‍යාසෙවිමයා විඤ්ඤාණනිද්දෙසො .

විඤ්ඤාණපච්චයා නාමිරුපනිද්දෙසෙතිපදං වේදිතබ්බොති පදෙආධාලො . දෙසනාහෙදතො සබ්බතවාදිසු පච්චතීතො සම්භාසා පච්චයනායා විනිවිඡයො පණ්ණිනොති විඤ්ඤාණබ්බො . දෙසනායහෙදෙ විසෙසො 'දෙසනාහෙද' . පච්චයො එච්චායො 'පච්චයනෙයො' . දෙසනාහෙදතොති වචනෙ විනිවිඡයො වේදිතබ්බො . සුත්තත්තෙව ඉධවාරි පදවයං කතාති පදෙ ආධාලො . ඉධාති අභිධම්මෙ . නාමපදස්සව හෙදතො දෙසනාකතාති සම්බෙසො . සුත්තනාස්මිංතිති ආදී දල්ලිතිකරණං . හිසච්චං සුත්තත්තස්මිං . තත්තං පෙසුකාලොති වචනං හගවතා වුත්තං . ඉධ අනිධම්මෙ වෙදපෙසුසම්බාරකබ්බොති වචනං හගවතා වුත්තත්ති යොජනා . කස්මාපනි හෙදතො දෙසනා කතාති ආග තත්තීති ආදී . හිසච්චං තත්තං සුත්තත්තෙ වක්ඛවිඤ්ඤා

ණපවිච්ඡා වනුවිඤ්ඤාණසංඛාතපච්චයනො යම්පිනාම. උප්පජ්ජති උප්පත්තච චිතතස්ස පෙ—ආයුති එවං අඤ්ඤාධිමම්භනතිස්සයෙන අඤ්ඤාධිමම්භමිං සනතිස්සයෙන අගගොඛබ්බො පාඤ්චං යම්පි නාම හොති තං භාමං දස්සෙත්තො භගවා චෙතනා—පෙ—වසෙත තිබ්බා සම්බාරක්ඛනිං හිඤ්චා චෙදනා සඤ්ඤා සම්බාගෙහි ඒහි ඛත්ථෙහිස්සධිං සම්බාරක්ඛනිං දෙසෙසිති සම්බන්ධො. තත්ථාහි පදං දෙසෙසිති පදෙ ආධාතේ. යංපිති අපිසද්දෙ සම්භාවනත්ථො. වසද්දෙ උප්පජ්ජතිව උප්පත්තචාති යොජෙතබ්බො. විතරුප ධම්මසම්බාගො. අඤ්ඤාධිමම්භමිං සනතිස්සයො ‘අඤ්ඤාධිමම්භන්තිස්සයො’. අථවා හිංසා චිවං නත්ථ සුත්තනො වනුවිඤ්ඤාණපවිච්ඡා යම්පි නාම උප්පජ්ජතිව වනුවිඤ්ඤාණපවිච්ඡා යම්පි නාම උප්පත්තච හොති විතතස්ස—පෙ—ආයුති එවං අඤ්ඤා—පෙ—පාඤ්චං තංභාමං දස්සෙත්තො භගවා චෙතනා—පෙ—වසෙත තිබ්බා සංඛාරක්ඛන්ධං හිඤ්චා ඒහිඛත්ථෙහිස්සධිං දෙසෙසිති යම්බ්බො. ඉමස්මිං භාසෙ පාඤ්චන්ති පදං නත්තිපදස්ස විසෙසනං. ඉධපත අනිධම්මෙ තත්ථ සුත්තන්තො වුත්තච අවුත්තච සම්බන්ධාමං සම්බන්ධතො භගවා නප ය—පෙ—සංඛාරක්ඛන්ධොති වචනං ආහ. ඉධානිපදං ආහානිපදෙ ආධාතේ. නිමසන—පෙ—භාසනාතිති පුච්ඡා. නො භාසනාතිතාදි විස්සජ්ජනං. තස්මිංපත විඤ්ඤාණ ගණ්හමානො ආපජ්ජති සම්බන්ධො. නාම විඤ්ඤාණස්සවාහි භාමසම්බාත විඤ්ඤාණස්ස. පච්චයවිඤ්ඤාණස්සවාහි පච්චයගුණවිඤ්ඤාණස්ස. පච්චයාහි විඤ්ඤාණ පච්චයනො. සබ්බභවාදිපු පවත්තිනොති එසපනා විනිවිජ්ජො චෙදිතබ්බො. භාමන්ති පදං පවත්තතිති පදෙ කත්තා. එකං සත්තාභාසන්ති අසඤ්ඤිකත්තාභාසං. එවං පවත්තමානෙව එතස්මිංරූපෙ යස්මිං පාතුභවන්ති නස්මා තෙසං චිත්තං සත්තති සිසානං—පෙ—නාමරූපන්ති පණ්ඨිතො චෙදිතබ්බොති යොජනා. එතස්මිං භාමරූපෙහි පදං චෙදිතබ්බොති පදෙ ආධාතේ. නාමිකාවො එතෙසන්ති ‘අභාවකා’. ගබ්බෙසෙත්තිති ‘ගබ්බෙසෙසකා’. අභාවකාව නෙ ගබ්බෙසෙසකාවාහි ‘අභාවක ගබ්බෙසෙසකා’. අණ්ඩරාතච අභාවකානන්ති යොජෙතබ්බං. අණ්ඩරායන්තිති ‘අණ්ඩරා’. වත්ථුකායවසෙතොති පදං චෙතිපදස්ස සරූපං. රූපනොතිපදං චෙතිපදෙ අපාදනං. සත්තතිසිසානති කලාපසන්ධිභාවුලාහි. විත්ථාරෙතොති පදං විසතිති පදෙ නතිසාවිසෙසනං. රූපාරූපනොති පදං විසතිති පදෙ අපාදනං. රූපං රූපනො ගණ්හමානා විසතිධම්මාහි අධිප්පායො. ඉ

සම්මොහම්මොදනී අත්ථසොජනා

111

නිති එවං. එතෙ ධම්මානිපදං වේදිතබ්බානි පදෙ කම්මං. අග්ගිතගගණේනානි පදං අපනේනානි පදෙ තනිඤ්ඤානි. අග්ගිතස්ස රූපස්ස ගගණං 'අග්ගිතගගණං'. එකසත්තනි සිසුනොති පදං අපනේනානි පදෙ අපාදනං. නවරූපධම්මේති පඨවිආදයො අභිකල්පා ජීවිතික්ඛිප්පානි නව. තෙසම්පිති තෙතනි. සරූපධම්මානං. සත්තනි සිසුනොති පදෙ සම්බන්ධො. තෙසත්ති වත්තාර්ථස්ස සත්තනිසිසානං. සෙසම්පපාතිකානන්ති අභිකල්පගගණසෙසානෙති සෙසානං. ඔපපාතිකානං. අච්චං. චුක්ඛකාසිකාදිකෙති ඔපපාතිකෙති දුක්ඛානි සෙසානං. ඔපපාතිකානං. තෙසත්ති සත්තසත්තනිසිසානං. එසෙත්තිවත්තායො උක්ඛංසනො පණ්ණිනො වේදිතබ්බොති සම්බන්ධො. තත්තං පෙ-විකල්පානං සත්තානං තස්ස රූපසත්තනි සිසුනං වසෙත රූපධම්මේ භාෂෙත්වා පෙ-නාමරූපසම්බන්ධා ධම්මා අවිකංසෙත පන පණ්ණිනො වේදිතබ්බානි සම්බන්ධො. අවිකංසෙනානි පදං වේදිතබ්බානි පදෙ තනිඤ්ඤානි. තානි නානිරූපානි 'තත්තං රූපානි'. සත්තං පඤ්ඤානං. 'සත්තනි'. තත්තං රූපානං සත්තනි 'තත්තං රූපසත්තනි'. තත්තං රූපසත්තනිසිසානි චුල්ලානි 'තත්තං රූපසත්තනිසිසානි'. තත්තං රූපසත්තනිසිසානි අපරිපුර්ණානි යෙසං සත්තානං. තෙ 'තත්තං රූපසත්තනිසිසානි'. විසෙතානි පදං භාෂෙත්වානි පදෙ තනිඤ්ඤානං. අරූපානං පන සත්තානං තෙසං අරූපිනො ධම්මා වේදිතබ්බා. අසංඝාතං සත්තානං රූපනො ජීවිතික්ඛිප්පානි කම්මෙව වේදිතබ්බං.

ඉති එවං තාවපඨමං පටිසන්ඨිතං එසෙනායො. නාවපමාණං අස්සානි 'නාවකං'. ජීවිතික්ඛිප්පානි උපලක්ඛනං නාවකං. 'ජීවිතික්ඛිප්පානි'. රූපපච්චිතියෙති රූපස්ස පච්චිතියානෙසෙ. රූපස්ස අසම්මුඛාපනො කාරණං. ඤාපෙත්තො තංතිති ආදිමාග. නිසම්මං. පටිසන්ඨිතං නාසකෙකානිති සම්බන්ධො. වත්ථුදුබ්බලනායානි පදං දුබ්බලකානිපදෙ විසෙසනායො. දුබ්බලකානිපදො 'දුබ්බලකා'. වත්ථුදුබ්බලකා 'වත්ථුදුබ්බලකා'. දුබ්බලස්ස විභවස්ස භාවො 'දුබ්බලස්ස'. පටිසන්ඨි-පෙ-විකල්පානං. විකල්පානං. සුඛිකං. පාතුභවති. සද්දපාතුභවකාලෙ සද්දතවකං පාතුභවතිති සම්බන්ධො. කම්මකාරණිති 'කම්මකාරණ' ආකාරණිති 'ආකාරණ'. කම්මකාරණව යො ආකාරණිති 'කම්මකාරණායො'. කම්මකාරණාරං උපජීවත්තිති 'කම්මකාරණාරං රූපජීවනො'. තෙසත්ති ගගණසෙසානෙති සත්තානං. සරීරෙති පදෙ සම්බන්ධො. අස්සනරස්ස මාතා යච අත්තපානාව

යච භොජනං භුජ්ඣි තෙන භොජනෙන මාතුකුච්ඡිගතො සො
 තණ්හ තථ මාතුකුච්ඡයං යාපෙති ඉති චච්චානොපෙ-
 සර්ථෙ ආහාරසමුදායං සුඛස්ථානං පාතුහඤ්ඡිති පමිබන්ධො. මා-
 නරාති පදං අපේක්ඛාගර්හ ඉති පඤ්ඤා කත්තා. අපේක්ඛා-
 පෙ-සාගර්හාති පදං අනුගතෙති පඤ්ඤා කත්තා. අනුගතෙති අ-
 නුබන්ධිතො. ඔපපාතිකානං සත්තානංපෙ-සාසුඛස්ථානං
 පාතුහච්ඡි. දුබ්ගතබෙලන්ති පදං අපේක්ඛාගර්හ ඉති පඤ්ඤා කම්-
 මි. ඉදං රුපං ජබ්බිසත්ථිබන්ති සම්බන්ධො. වසද්දෙ සුඛස්ථි-
 කස්සච නවකානමාති යොජෙතබ්බො. උක්ඛංසනොති පදං
 චිත්තන්ති පඤ්ඤා නිශ්චයවිසෙසනං. පුබ්බෙති බන්ධවිතො. අර්ථා
 පුබ්බෙ චිත්තකායවිසෙසන රුපනො චෙසත්තති සිසානිති
 ආදිච්චතො. වුත්තන්ති පඤ්ඤා ආයාගෙ. වා අපරෙ වාගො සද්-
 ඤ්ඤා අනිගතො තස්මි කදම්ඤ්ඤා පාතුහාචතො යස්මාකො
 ති තස්මාඋතුච්ඡිත්තසමුදායවිසෙසන පුබ්බංවිතො සද්දංඅපකෙතො
 ඉමෙ සත්තාපෙ-සානාමරුපන්ති පණිතෙන චෙදිතබ්බො. තොසත්තිපි
 සත්තානන්ති පදං පච්ඡන්තිති පඤ්ඤා කම්මපදං. එ-
 තෙති සත්තනාමුති බම්මා. තොසත්ති සත්තනමුතිබම්මානං. න-
 ච විඤ්ඤාණපච්චයකාචං පරතො මයං වණ්ණසිස්සාමි කපේස්සා-
 මි. එසං කම්මපරුපාදිසු යමන එතං කම්මපරුපං තං කම්මපරු-
 රුපං වාසකෙසාති. එසාති නිධාරණෙ භුමිමි. තිසමුදායනික
 රුපෙතොති පදං අනුපස්සන්ති පඤ්ඤා කත්තා. නාලපත්ථං අනු-
 පත්ථං. තිසමුදායනිකං තොන කම්මපරුපෙන අනුපත්ථං ස-
 ඤ්ඤානං වාසකෙසාතිති සම්බන්ධො. අර්ථොති සච්චතො. වා-
 තෙන අබ්භාසනා පහතා 'වාතබ්භාසනා'. අපිසද්දෙ අරුචිසු
 චතත්ථො. චතුද්දිසාසු චිත්තථාපිතා. 'චතුද්දිසා චිත්තථාපිතා'.
 චතුද්දිසාසු චිත්තථාපිතානිපි පාසා. නළකලාපියොති නළ සමු-
 ගො. කත්ථම් මිකාසෙ. ලඛං පභිස්සං යාති තා 'ලඛපභිස්සා'. ච-
 ගතෙ නිසුත්තා 'වාගනිකා'. භිත්තා වාගනිකා 'භිත්තවාගනි-
 කා'. එතානිති කම්මපරුපාදිති පච්ඡන්ති. සම්භගාති එතථ
 ච විනිවර්තො චෙදිතබ්බො. යං වාමබෙදාති යොජෙතබ්බො. වසද්දෙ
 අරුපෙච පච්චොකාරභවෙතාති යොජෙතබ්බො. පච්ච-
 තනිතාති පදං විඤ්ඤාණපච්චයාති පදස්ස විසෙසනං. යච රුප-
 මෙව. සම්බන්ධාති පච්ඡන්ති පටිසන්ධිසු. වසද්දෙ අසන්ධිසු
 පච්චොකාරභවෙතාති යොජෙතබ්බො. යච වාමරුපං. සම්බ-
 න්ධාති පච්ඡන්තිපටිසන්ධිසු. තත්ති සම්බං වාමරුපං. සම්භග-
 නා චෙදිතබ්බන්ති පදච්ඤා කම්මි. නාමමාති ආරුපං සත්තං
 ය වුත්තං. රුපමාති අසන්ධිසු. නාමරුපමාති පච්චොකාරභවං

සම්මොක්ඛිකොද්ධි අක්කොස්සා

113

සංකාය වුනා. සමානං රූපං යෙසං තෙ 'සරූපා'. එකදසෙක
 සරූපා 'එකදසසරූපා'. එකොසෙසො 'එකසෙසො'. එකසෙ
 සරූපානං එකසෙසො 'එකදස-පෙ-සෙසො'. එකදස
 සරූපෙකසෙසස්ස නසො 'එකදස-පෙ-නසො'. අර්ථා
 එකදසසරූපෙකසෙසො එව නසො 'එක-පෙ-නසො'.
 අසඤ්ඤසුභාසාදි වොදනා, නසුත්තං ඉදං පිතෘදී පරිභාසෙ. අ
 සඤ්ඤසු විඤ්ඤණස්ස අභාවා විඤ්ඤණපච්චයා නාමරූපන්ති ව
 චනං අසුත්තන්ති වොදකොපෙ වදෙය්‍යානි යොජනා. ඉදමපි
 විඤ්ඤණපච්චයා නාමරූපන්ති වචනං නඅසුත්තං සුත්තමෙවාති
 යොජනා. අපි සද්දෙ නසකචලං සබ්බාරූපච්චයා විඤ්ඤණ
 න්ති වචනං සුත්තං. අර්ථො විඤ්ඤණපච්චයා නාමරූපන්ති
 වචනං සුත්තමෙවානි සුපෙති. සුත්තභාවං සුපෙත්තො නාම
 රූපස්සානි ආදිමාස. නාමරූපස්ස යංගොපු විඤ්ඤණපච්චයාහු
 තාං විඤ්ඤණං තංගොපු විඤ්ඤණං විපාකං අවිපාකව ඉති චිධාප
 ණ්තිතො යතොමයං නගො තස්මා ඉදං විඤ්ඤණපච්චයා නාම
 රූපන්ති වචනං සුත්තමෙවානි සම්බන්ධො. විපාකතො අඤ්ඤ
 'අවිපාකං' යංගිති ආදිශාරාය විභාසෙ. නිසච්චං යංගොපු විඤ්
 ඤණං තං 'ගොපු විඤ්ඤණං'. ඉදං අසඤ්ඤිත්තරූපං අසඤ්ඤි
 යත්තෙසු අභිසංඛාරවිඤ්ඤණපච්චයා නිබ්බන්තං රූපං නාමානි
 සම්බන්ධො. සම්මසමුදානරූපානි පදං පච්ත්ත-පෙ-
 පච්චයරූපන්ති පදෙ ගොපු. පච්චොකාරකපෙතිපදං පච්ඤාතිති
 පදෙ ආබාසෙ. තථා පච්චොකාර-පෙ-විත්තානිගණ
 පච්ත්තං සම්මසමුදානරූපං පච්චොකාරකපච්චන්ත අභිසංඛාර
 විඤ්ඤණපච්චයාරූපං නාම ඉති තස්මා ඉදං විඤ්ඤණපච්චයා රූ
 පන්තිවචනං සුත්තමෙවානි යොජනා. තථාසද්දෙ පච්චොකාර
 කපෙ-පෙ-පච්චයා රූපන්ති පදං ආකඛන්ති. පච්චයන
 යානි එත්තපනවචනො විනිවිජ්ඣො වෙදිතබ්බො. නිසද්දෙ ප
 න සද්දෙසො. විපාකවිඤ්ඤණංතාමස්ස කච්චාපච්චයොගොති
 විපාකවිඤ්ඤණං පටිසන්ධිං චන්ද්රූපස්ස කච්චාපච්චයොගො
 තිති විපාකවිඤ්ඤණං චන්ද්රූපතොසෙසරූපස්ස අච්චාපච්චයො
 ගොති. අභිසංඛාරවිඤ්ඤණං රූපස්ස එකච්චාපච්චයො ගොති.
 තදඤ්ඤං පටිසන්ධිවිඤ්ඤණං අභිසංඛාරවිඤ්ඤණං තො අඤ්ඤ
 ධුමකවච්චානිකං විඤ්ඤණං තස්සතස්ස නාමරූපස්ස යථාර්ථං ප
 ච්චයොගොතිති සම්බන්ධො. යංගොපුති ආදිවිත්තාසෙ. නිස
 ච්චං යං එතංනාම රූපමස්ස අමස්සස්ස තස්ස නාමස්ස පටි
 සන්ධිකංවා පටිසන්ධිගුණංවා පටිසන්ධිතො අඤ්ඤංවා විපාකවි
 ඤ්ඤණං නවධාපච්චයො ගොතිති සම්බන්ධො. පටිසන්ධිංවා

සම්මොඝවිද්‍යාදීනී අක්කොජ්ඣා

115

පච්චයො, කතො එකසෙසො යස්ස නං 'කතෙකසෙසං'. යං
 හෙතත්ති ආදිතාරාය විත්ථාගේ. හිසුවිටං යං එතංනාමරූපං,
 තත්ථානි තස්මිං නාමරූපෙ නිධාරණං. නාමත්ති නාමං නා
 ම. ඉතිසද්දෙ නාමවාචකො. රූපං වත්ථාදිකුතං මහං ඉති ස
 නතිසාරාං පඤ්චිතෙන වේදිතබ්බං. නමිපනානි ආදිකතෙකසෙ
 සත්ති ආදිකස්ස විත්ථාගේ. තංපන නාමරූපං. තමි නාමං ස
 ලායනත්ස්සෙවපච්චයො නඅඤ්ඤස්සපච්චයො. තමානි ආදිනා
 චුත්තමස්මිං. පාලියා දල්හංකරෙත්තො නාමපච්චයානි ආදිමාහ.
 හිසුවිටං අධ්‍යානතවාලෙ නාමපච්චයා සලායනතත්ති වචනං ව
 ක්ඛති. ඉධ සධ්‍යානතමෙවිසිති ආදිදල්හිකරණං. හිසුවිටං ඉ
 ධ නාමරූපපච්චයා සලායනතත්ති වචනෙ එකසෙසනසෙ සධ්‍යා
 නතමෙව නාමිම සලායනතම තත්ථ අධ්‍යානතවාලෙ ලොකියවි
 පාකස්ස භාජනියෙ භගවතා විහත්තංඉති පණ්ඨිතෙන වේදිත
 බ්බත්ති යොජනා. තස්මිං සියානසාදි වොදනා. නාමරූපහා
 වෙනසාදි පරිභාගේ. තස්මිං නාමරූපපච්චයා සලායනතත්ති
 වචනෙ වොදනාසියා. කාවපන වොදනානි ආහං කර්මපන
 තත්ති ආදිං. නාමරූපං සලායනතත්ස්සපච්චයොනි එතං වච
 නා කර්මපන කෙනකාරණෙන පඤ්චිතෙන ජාතිතබ්බං. නාම
 රූපහාවෙ සලායනතත්ස්සහාවතො නාමරූපං සලායනතත්ස්සපච්ච
 යොනි එතං වචනං. පණ්ඨිතෙන ජාතිතබ්බත්ති යොජනා. තස්
 සතස්සතිති ආදිවිජ්ඣාගේ. අඤ්ඤස්ස නාමරූපස්ස සාව පනතබ්භා
 වහාවිතා. තස්ස භාගො 'තබ්භාගො'. තබ්භාගො භවති සිලෙ
 නානි 'තබ්භාගොවි'. තබ්භාගොවිතො භාගො 'තබ්භාගොවිතො'.
 තස්මාභිපදං තොයන්තිපදෙ හෙතු. පටිසන්ධියා පවතෙතවා
 යං නාමරූපං යස්ස සලායනතත්ස්සපච්චයො හොති යං නාමරූපං
 යථා යෙනාභ්‍යාසෙත පච්චයො හොති නං නාමරූපං තථා තෙ
 නාකාරෙත විතාපිතා තොයං ඤෙයන්තියොජනා. තත්ථ භාගා
 යං අත්ථිපතං, හිසුවිටං තං නාමමෙව ආරුප්පෙ පටිසන්ධිපච්ච
 තිසු අවකංඝතො සලායනතං සත්තධාපච්චයො හොතිති යොජ
 නා. කර්මත්ති ආදිවිජ්ඣාගේ. එත්තානි නාමෙ නිධාරණං. කිම්ප
 නා නාමං හෙතුපච්චයෙන පච්චයො හොති කිම්නාමං ආහාරපච්ච
 යෙන පච්චයො හොතිති එවං අඤ්ඤා ආකාරෙත පච්චයො
 හොති තස්ස අඤ්ඤාපි පච්චයොගොවෙන පච්චත්තස්ස නාමස්ස ව
 සෙන පටිබ්බෙත උක්කංසාවකංඝො පණ්ඨිතෙන වේදිතබ්බො.
 ඉතරංපනානි විපාකතො ඉතරංඅවිපාකං නාමං. පච්චයෙසුති නි
 ධාරණං. එත්ථානි විපාකතාමෙ නිධාරණං. තස්සපි අඤ්ඤා
 පච්චයොගොවෙන පච්චත්තස්ස අවිපාකනාමස්සවසෙන. අරුපතො

116

අ භි ඛ ඞ ඞ ඞ

අස්සද්ධම්මපිඤ්ඤා වි නං නාමං පටිසන්ධියා ජ්ඣිස්ස ජ්ඣිස්ස මනාස
 නතස්ස තථෙව සන්තධාපට්ඨවතො හොති . නං නාමං ඉතරෙසං
 පචනනං චක්ඛායනතාදිතං ජ්ඣි ආනාසර්භි පට්ඨවතො තොතිති
 යොජ්ජා . අපිසද්දෙ ආරුප්පං අපපක්ඛති . නතර්වාති සත්තධා
 පට්ඨවතො හොතිති අභිප්පාසො . ආරුප්පනායිති ආදිවිත්ථාණ .
 යථා ආරුප්පෙ පට්ඨවසගමනං චූත්තන්ති සම්බන්ධිතබ්බං . පචත්
 තෙ විපාකං විපාකස්ස නථා සත්තධාපට්ඨවතොහොති අපාකං අ
 විපාකස්ස ජ්ඣිස්ස ජ්ඣාපට්ඨවතො හොතිති යොජ්ජා . අපිසද්දෙ
 පටිසන්ධිං අපපක්ඛති . පචතෙතපිඨිති ආදිවිත්ථාණ . නතොති
 සත්තධාපට්ඨවතො . එත්ථාපි පචත්තෙතපිඨි ආදි ගාරායං තථෙ
 ව පචත්තෙ තෙසපචත්තං චක්ඛායනතාදිතං විපාකං චතුර්විධ
 මයොගතෙව . අවිපාකමිපි එවමෙව පණ්ණිකතා පකාසිතන්ති යො
 ජ්ජා . නාසට්ඨිති ආදිවිත්ථාණ . කුසලාදිතෙදමිපි නාම . තෙ
 සං චක්ඛායනතාදිතං . යථා වාති ගෙහා ආකාසරො නාමං පට්ඨ
 යො හොති . නථා තෙනාකාසරො ථාතං පඤ්ඤිතො වෙදිතබ්
 බං . එත්ත නාමරුපෙරුපංපත ආරුප්පෙ හෙව එකාගතනකාස
 පට්ඨවතො නාසට්ඨිති සම්බන්ධො . එත්ථාපි නිධාරණං . අපිසද්
 දෙ සම්භාවනන්තො . පච්චක්ඛිතෙවපත රුපතො සන්ධිං චත්
 ථුං හදගමන්තං ජ්ඣිස්ස මනාසතතස්ස ජ්ඣාපට්ඨවතො හොති . භූ
 තාති අවිසෙසකො පචනනං චක්ඛායනතාදිතං පට්ඨවතො හොති
 ති යොජ්ජා . රුපතොති නිධාරණ . තොපට්ඨවතොති රුපතො
 ති ආදි විත්ථාණ .

අවිසෙසකොති පදං පට්ඨවතො පඤ්ඤ නභිඤ්ඤාසංඝාතං .
 පටිසන්ධියං පෙට්ඨවතොති විචිතං . අවිසෙසකොති
 පදස්ස විවරණං . චක්ඛනාති පදං පට්ඨවතො පඤ්ඤ නභිඤ්ඤාසං
 ඝාතං . ඒවිතං එතෙසං චක්ඛායනතාදිතං පචනනං ආය
 තනාතං තිධාපට්ඨවතො හොති . ආකාසරො පචතතිතං එතෙසා
 චක්ඛායනතාදිතං පචනනං තිධාපට්ඨවතො හොති . නාසට්ඨි ප
 චචක්ඛායනතාදිති ජ්ඣිස්ස චක්ඛිතොතොතථිවිධාකාසවිඤ්ඤාණ
 සංඛාරස්ස මනාසතතස්ස ජ්ඣාපට්ඨවතො හොති . චත්ථු නසෙව
 පච්චොකාරහෙව චත්තොතස්ස පච්චිකුඤ්ඤාණති අවිසෙස මනා
 සතොතස්ස පච්චාපට්ඨවතො හොතිති සම්බන්ධො . එතෙසමපතා
 ති ආදිවිත්ථාණ . යොජ්ජාති ආකාසරො පචත්තිතං ගෙව පට්ඨ
 යොති සම්බන්ධො . කාසෙතිපදං පට්ඨවතොතිපඤ්ඤ ආයාණ . උ
 හයං නාමරුපංපත සස්ස ආයතනස්ස ගාරාච ගෙනආකාසරො ප
 ච්චවතොහොති නමිපි නාමරුපං සම්බන්ධතෙවසු විභාවිතා විඤ්ඤා
 තබ්බන්ති යොජ්ජා . ඉතිවිචිතං එත්ථ නාමරුපස්ස පට්ඨවතො

සම්බෝගවිද්‍යාදැනි අක්‍රමයෝග්‍යය

117

වේ මුඛමත්තං සංඝෝපමත්තං . සබ්බත්ථි සබ්බං චිත්තං . එතො
ති තාමරුපස්ස පච්චිකතාවේ .

නාමරූපපච්චිකතා සමුප්පාදන නිද්දේශය .

සමුප්පාදනපච්චිකතා එස්සනිද්දේශයේ විනිවර්තයා වේදිතබ්බො . ස
බ්බොපා වක්ඛාසම්ඵස්සආදයො සලලවච්ඡසා පාළියං ආගතා එතො
රොතා තෙ එස්සා විසුසුණංඉච්ච ධර්මං හ වත්තති . සම්බන්ධො .
සබ්බොපනොගිති ආදිවත්තාරො . ධර්මානිසම්බන්ධාපි එතස්ස එස්ස
ස්ස යංපතසමුප්පාදනං පච්චිකතොති සම්බන්ධො . නතොති නස්මිං
සමුප්පාදනො නිමාරණං . විචක්ඛණා ජ්ඣෙතා මනායතනං සහ අ
ප්‍රකාශනං චක්ඛාදිසමුප්පාදනං ඉති ඉච්ඡන්ති . විචක්ඛණාජ්ඣෙතො
සහ අප්‍රකාශනං චක්ඛාදිබාහිරෙහිපි රූපායතනාදිති සහ සධිං සමු
ප්පාදනං ඉති ඉච්ඡන්තිති සම්බන්ධො . සහ අප්‍රකාශනත්ති පදවිධං ච
ක්ඛාදිත්ති පදස්ස විසේසනං . තත්තොති තෙසු විචක්ඛණෙසු නි
මාරණං . යෙවිචක්ඛණා තාවපසම්මං අයංකපා උපාදිණ්ණකප්ප
චත්තිකපා ඉති මනාසිකධා දීපෙත්තිති සම්බන්ධො . උපාදිණ්
ණකස්ස පච්චිකති 'උපාදිණ්ණකප්පචත්ති' . උපාදිණ්ණකප්පචත්
තිං කපෙතිති 'උපාදිණ්ණකප්පචත්තිකපා' . තෙති විචක්ඛණා ඉ
ච්ඡන්තිතිපදෙ කත්තො . පාළිප්‍රකාශනොතිපදං කතාතිපදෙ ත
තිසාවිසේසනං . ආරුප්පෙ සමුප්පාදනාව එස්සස්සපච්චිකතොති සම්
බන්ධො . අසුද්දත්තොති ආරුප්පතො අසුද්දස්මිං හවේ . සධ්‍යා
හතොති පදෙ ආධාරො . සම්බන්ධායතනොති සබ්බස්ස සමුප්පාදන
නස්ස සම්භවො . කථානිපදෙ නතිසාවිසේසනං . තංගිති ගිහි
වං තං සමුප්පාදනං . යෙපතා විචක්ඛණා දීපෙත්ති පච්චිකතං පත
තිත්තසත්තානම්පි දීපෙත්ති තෙ විචක්ඛණා පරිගහතිධා හා
සත්ති . හිතොතා සත්තාතො අස්සාති 'හිතාසත්තාතො' . අපි
සද්දෙ එකසත්තාතං අපෙක්ඛති . තත්ති සබ්බං තං ආගතො
බාහිරංපි ආයතනං පෙ-පෙ-පරිගහතිධාති ගහෙතො . න
දෙව අප්‍රකාශනං ආයතනං . ඉච්ඡන්තිතිපදෙ කමිං . තංගිතිති ගි
හිවං තංපි සමුප්පාදනං සංඛ්‍යං වාමං ගච්ඡති . එතෙසත්ති සමුප්පා
තනාදිතං . එතථ සමුප්පාදනපච්චිකතො එස්සොති චිත්තෙ වොද
නො ආහ . සබ්බායතනොති එකොච්ඡසො තසමෙතොති එකමිතො
ආයතනො සබ්බෙච්ඡසානාපි සමුප්පාතති අයම එස්සො එකොපස
මු-පෙ-පෙ-එස්සො එති එවං ගච්ඡතො වුත්තො සො එස්සො
ආගතො වුත්තො කස්මො ඉතිති සම්බන්ධො . තත්තාති වොදනා
යං . එතත්ති නයා වුත්තච්චිතං . සම්මං සබ්බෙති ආයතනොති
එකොච්ඡසොසමුප්පාති එකමිතො ආයතනො සබ්බෙච්ඡසා සම්

118

අ භි ඛ ඞ ඞ

හොත්ති අනෙකෙහි ආයතනෙහි එකොළස්සො සමිහානි . අ
 යං ඝනමො . චක්ඛුසම්ඵස්සො චක්ඛායනනාපෙය්‍යමි
 මායකතාව සමිහානි ඉති එවං සබ්බසංහතසම්ඵයාදිසු හො
 තායතනාදිසු වශ්වානුරූපං පණ්ඩිතො යොජෙතබ්බං . තස්මා
 එවන්තිදං දිපිතොතිපදෙ හෙතු . හිසද්දෙ පදසුර්ණං . අර්
 වා . හිසද්දෙ එවන්තො තෙන එකොනිති යොජෙතබ්බො . එ
 කො එවංති අහො . ඉධ පටිච්චසමුප්පාදවිඝඤ්ඤා එකච්චනාති
 ද්දෙසෙන එකොළස්සො අනෙකායතනසහසො ඉති අයං එස්
 සො තාදිනා භගවතාදිපිතොති සම්බන්ධො . එකත්තසාදි චත්
 ථාරො . ආයතනොපනාති නිඞාරණං . එතස්ස එස්සස්ස ජයා
 පටිච්චයන්තෙ චක්ඛාදිති පමආයතනාති පණ්ඩිතොවිභාවයෙ . ත
 හො පමායතනා නාපරං එකංවිපාකමනායතනං එතස්ස එස්සස්
 ස නවධාපටිච්චයන්තෙ පණ්ඩිතො විභාවයෙ . එතස්ස එස්සස්ස ප
 ච්චයතෙත බාහිරාති ජආයතනාති යථා සමච්චං පණ්ඩිතො විභා
 වයෙති සම්බන්ධො . තත්ත්වංති ආදිච්චාරො . නත්තාති ගාථා
 යං . බාහිරෙසුපනාති නිඞාරණං . නාතිව රූපායතනාදිති බම්මා
 රම්මණ්ච තථාච ආරම්මණපුරෙජාන අනි විගතවසෙනව ආරම්ම
 ණපටිච්චයතෙතසංච්ච පටිච්චයොති සම්බන්ධො .

සමායතනසම්මයො එස්සතිද්දෙසො .

එස්සපටිච්චයා වෙදනාතිද්දෙසෙ විනිවුසො වෙදිතබ්බො . ච
 ඝුසම්ඵස්සජාදිකාපාරතො සලෙච වෙදනා භගවතා චුත්තා තා
 වෙදනා පහෙදෙන එකුණ්හවුති ඉති පණ්ඩිතො මනාති යො
 ජනා . චක්ඛුසම්ඵස්සජාතසාදිච්චාරො . එනාසු වෙදනාසුපත
 ඉධ එස්සපටිච්චයා වෙදනාතිද්දෙසෙ විපාකච්චත්තසුත්තාව බන්ති .
 සවෙදනා අධිසෙතා ඉති පණ්ඩිතො භාසිතා . තත්ථ වෙදනාසු
 පමනං වෙදනානං සො එස්සො අභිධාපටිච්චයො පච්චාරමිති
 සෙසානං කාමාවචරවිපාකවෙදනානං සො එස්සො එකධාපටිච්ච
 යො . මනොවාසරපි කාමාවචරවිපාකවෙදනානං සො එස්සො
 අභිධාපටිච්චයො හොතිති සම්බන්ධො . තත්ථහිති ආදිච්චාරො .
 හිසච්චං තත්ථ වෙදනාසු නිඞාරණං . පටිසන්ධිභවිභගපෙ
 ය්‍යවිපාකවෙදනානව සොඑස්සො අභිධාපටිච්චයො හොතිති ස
 ම්බන්ධො .

එස්සපටිච්චයා වෙදනාතිද්දෙසො .

වෙදනාපටිච්චයා තණ්හාතිද්දෙසෙ විනිවුසො වෙදිතබ්බො .
 ඉධ වෙදනාපටිච්චයා තණ්හාතිද්දෙසෙ රූපතණ්හාදිතෙදෙන ඡ

සම්මොභවිනොදනී අසම්මොභවිනා

119

තණ්හා භගවතා දිපිතා . තත්ථ ජසුගණ්හාසු එකෙකාතණ්හා පවත්තාකාරතො නිවිධා පණ්ඩිතෙන මනාති සම්බන්ධො . පච්ඡාකාරතොතිපදං තිව්ඛානිපදෙ තනිඤ්ඤාසං . ඉමස්මිංගිති ආදිවිත්ථාගේ . පිතිතොතිපදං භාමවසෙනාති පදෙ අපාද්‍යතං . පිතිතො ආගතභාමවසෙනා කපිතොපුතොවිඤ්ඤාති අනො . ඉමා ජතණ්හා භගවතා දිපිතාති සම්බන්ධො . ආරම්භණොතිපදං භාමවසෙනාති පදෙ අපාද්‍යතං . භාමවසෙනාති භාමපට්ටබ්බො . දිපිතාතිපදෙ තනිඤ්ඤාසං . තත්ථාති රූපතණ්හාදිසු . වේදිතබ්බොතිපදෙ ආධාගේ . රූපතණ්හාඵච්ඡිති ආදි දල්ලිතිකරණං . හිසච්චං රූපතණ්හාඵච්ඡ පවත්තිති පවත්තාය දිඨ්ඨාසං . පවත්තති . සස්සනදිඨ්ඨසගතොහිති ආදි දල්ලිතිකරණං . හිසච්චං සස්සනදිඨ්ඨසගතො රතො රූපභවතණ්හා ඵච ඉති පණ්ඩිතො වුච්චති . නාති නාතණ්හා . නාපත තණ්හා සම්බිඤ්ඤානාතිසංඝාතතණ්හා ගොත්ති ඉති පණ්ඩිතො වේදිතබ්බො . ඉමෙසත්තා පුත්තං අස්සාදෙඤ්ඤා පුත්තෙ මමතොන සම්පියායමානොනාමාතියං සකාරංකරෙත්තිවිස රූපාදිපෙමසාසකාරං සස්මාපත කරෙත්ති තස්මාපත සබ්බාපි එසා වේදනාපච්චයා තණ්හාගොති ඉති පණ්ඩිතො වේදිතබ්බො . ඉමෙ සත්තාතිපදං කරෙත්තිතිපදෙ කත්තා . මමත්තොනාතිපදං කරෙත්තිතිපදෙ තනිඤ්ඤාසං . හෙතුචා . අස්සාදෙඤ්ඤාතිපදං කරෙත්තිතිපදෙ පුබ්බකාලක්‍රියා . වේදනායාතිපදං මමතොනාති පදෙ ආධාගේ . මමත්තොනාතිපදං කරෙත්තිති පදෙ තනිඤ්ඤාසං . හෙතුචා . විත්තං කරෙත්තිති 'විත්තකාගේ' . ගතො අස්ස අවිති 'ගත්තිකො' . රසායනං විධානිති 'රසායනාවිධායකො' . රසායනාවිධායකොව සො වෙජ්ජොවාති 'රසායනාවිධායකවෙජ්ජො' . විත්තකාගේව ගතබ්බොව ගත්තිකොව සුද්දව නතතවායොව රසායනාවිධායකවෙජ්ජොව 'විත්තකාපෙජ්ජො' . නොආදයො සෙසං තො විත්තකාරපෙජ්ජොවෙජ්ජොදයො' . එසා වේදනාපච්චයා තණ්හානිද්දෙසෙ විපාකසුඛවේදනා භගවතා සස්මාව අබ්ප්පෙතා තස්මා එකාච එසාවිපාකා සුඛවේදනා තණ්හාය එකධාපච්චයො ගොතිති සම්බන්ධො . චා අපරෙ නයො . පුබ්බපුත්තලො සුඛංපභ්‍යසති ඉච්ඡති සුඛපුත්තලො හිසෙයාපි සුඛං සස්මා ඉච්ඡති උපෙක්ඛාපනාසත්තකා සුඛං ඉච්ඡති එචංභගවතාසස්මානාසිතා තස්මා තිසංසාපිවේදනාතණ්හාය පච්චයාගොත්ති තණ්හා වේදනාපච්චයා ඉතිමගෙසිතා වුත්තා වේදනාපච්චයාවාපි තණ්හා අනුසං විතා වජ්ජනා සස්මා නාගොති තස්මා වුසිමතො වුසිතබ්බොවර්ගවාසස්

120

අ නි බ් ම ම

ස බ්‍රාහ්මණස්ස බිණ්ණසවස්ස සා නණ්ණා නාගොතිති යොජ්ජා ,
වේදනාපච්චයො එතිස්සාති 'වේදනාපච්චයා'.

වේදනාසම්මයා නණ්ණානිද්දෙසො .

තණ්ණාපච්චයා උපාදානානිද්දෙසෙ විනිවිජ්ජයො චේදිතබ්බො .
වත්තාරි නාති උපාදානාති අත්ථවිහාගතො ධම්මසංඛෙපච්චිතො
රා කමතොව පණ්ණිතො විහාවයෙති සම්බන්ධො . ච්ඡේදයෙ අ
ත්ථවිහාගතොව ධම්මසංඛෙපච්චිතොව කමතොවාති යොජේ
තබ්බො . පාළියංගිති ආදිච්චිතොරො . හිසච්චිං පාළියං ආගතා
වා තෙසං උපාදානානං අයං අත්ථවිහාගො අත්ථවිසෙසො . යං
ධම්මජාතං චන්ද්‍රියබ්බතං කාමං උපාදියති දල්ලංගණගති ඉති
තස්මා තං ධම්මජාතං කාමුපාදනංනාම . දල්ලන්තොගිති ආදි ද
ළුතිකරණං . භිසච්චිං එත්ථ උපාදානාති ච්චතො උපසද්දෙය ද
ළුන්තො උපායාසඋපකථාදිසු දළුන්තො උපසද්දෙවිත . නවා
සද්දෙ උපසංහරණන්තො . සස්සතොති ආදිදළුතිකරණං . ගො
සද්දෙ උපසංහරණන්තො . හිසච්චිං එවං ගොසිලාදිනා සුඛිති අති
තිවේසනො ගොසිලවිනාදිති සාමේච්චිඋපාදානාති නාම . ඉතිස
ද්දෙ පරිසමාපතං . නවා ජනා වදන්ති එතෙන සකාමොවා ඉති
තස්මා සොසකාමො 'වාදෙ' . ජනාඋපාදියන්ති දල්ලං ගණන්
ති එතෙන ධම්මජාතෙන ඉති තස්මා ධම්මජාතං 'උපාදානං' . නිං
වදන්ති උපාදියන්තිවාති පුච්ඡා . අත්තානන්ති විස්සජ්ජනං . අ
ත්තානොතිපදං වාදුපාදානන්ති පදෙ කම්මිං . වාදෙවසො උපා
දානවාති 'වාදුපාදානං' . අත්තනො වාදුපාදානං 'අත්තවාදුපාදාන
න්'ති විග්ගහො . වා අපරෙ නසො . අත්තාඉති ජනා උපාදිය
නති එතෙන ධම්මජාතෙන ඉතිඅත්තොති අත්තවාදකමන්තමේච
අත්තමේච 'අත්තවාදුපාදානං' නාම . වදන්ති එතෙනාති 'වාදෙ'
වදනංවා 'වාදෙ' . අත්තනො වාදෙ 'අත්තවාදෙ' . උපාදියන්ති
එතෙනාති 'උපාදානං' . අත්තවාදෙඑව උපාදානං අත්තවාදුපා
දානන්ති විග්ගහො . තෙසන්ති උපාදානානං . ධම්මසංඛෙපච්
ඡාරොපනාති නිබ්බරණෙ භුම්මිං . කාමුපාදානං නාවපස්මිං වෙ
දිතබ්බිං . අථවා . කාමුපාදානං නාවතණ්ණා දල්ලන්තං ඉති හ
ගච්ඡා වුත්තන්ති යොජ්ජා . තණ්ණාය දල්ලන්තං 'තණ්ණාදල්
ලන්තං' . පුරිමතණ්ණාඑව උපනිස්සයපච්චයො 'පුරිමතණ්ණාඋ
පනිස්සයපච්චයො' . දල්ලෙන සම්භූතා 'දල්ලසම්භූතා' .
කෙවිපනආචරියා අප්පත්තං පෙ මුලාති ආහු . තස්සෙව
ති තස්ස එව . අප්පච්ඡිතොව සත්භූමිව 'අප්පච්ඡිතාසත්භූමියො' .
තෙසං පච්චිකං . ච්ඡේදයෙ වාකාරමො . තෙවිමොති තණ්ණා

122

අ මි ම ම ම

තො ධම්මනොව සාත්ථනො හෙදසෙගගො . විනිව්ජයො පණ්ඨිතො විඤ්ඤානධර්මො . යං උපාදානං යස්ස භවස්ස පච්චිකොසො ති නතො විනිව්ජයො පණ්ඨිතො විඤ්ඤානධර්මො . තො, හෙදෙව සෙගගොව 'හෙදසෙගගො'. තත්ථාති ආදිශාථාය විත්ථාතො. තත්ථාති තිස්සං ශාථායං විනිව්ජයො වෙදිතධර්මො . උප්පජ්ජති ති 'උප්පතති'. එත්ථවිතති ස.මිම උප්පජ්ජතිහවෙසු . උප්පතති ය ස්මා භවති ඉති තස්මා උප්පජ්ජතිහවෙසු නාම . ස.මිමංපත හවොති වෙදිතධර්මතති සම්බන්ධො . ඉමිතාති හවශාමිතිපදෙන . අ යංගිති හිසවිමං අයංශාථාඋච්චකථානාම . නච ලොකුතතරං විච චිතතිසිතං . උච්චිතතිතො ධම්මෙ අනෙතාගධන්ති අධිප්පායො . යං ධම්මජාතං පුත්ගලෙන කපිති ඉති තස්මා නං ධම්මජාතං . ස මිමං . සඤ්ඤාචනං හවො . සඤ්ඤාහවොති නප්පුරිසො . සඤ්ඤාචන තති සඤ්ඤාචන්තානං පුත්ගලානං හවො . විත්ගහොපත එවං කාතධර්මො . සඤ්ඤා එතෙසං පුත්ගලානං අනීති 'සඤ්ඤාචනවා'. සඤ්ඤාචන්තොති වත්තධර්මෙ වින්තසද්දස්ස ලොපංකතා සඤ්ඤා ති වුත්තං . සඤ්ඤාචනං හවො 'සඤ්ඤාහවො'. නප්පුරිසො . එත් ථාති හවතිද්දෙසෙ . ධම්මනොපත විනිව්ජයො විඤ්ඤානධර්මො ති සම්බන්ධො . එත්ථවිතති හිසවිමං එත් පුඤ්ඤාභිසම්ඛාරදීපු ති ධාරණං . උපාදිණ්ණකම්මෙහිති පදං එකවතුපමකක්කාතිපදෙ තතිශාවසෙසනං . එත්ථාති උපාදානපච්චියා හවතිද්දෙසෙ . ය ථාව හවතිද්දෙසෙ පුඤ්ඤාභිසම්ඛාරදයො හවතිද්දෙසෙ වුත්තා තෙථව සම්ඛාරතිද්දෙසෙපි පුඤ්ඤා පෙදෙසෙව හගවතා කාමං නිවාපි වුත්තා . එඬං චිතො වුත්තෙසත්තෙපි අතිතකම් මිමසෙසා ඉධිහවෙ පච්චිකොසො පච්චිකොසො පච්චිකොසො පුරි මා සම්ඛාර වුත්තා හගවතා . පච්චිප්පත්තවසෙසා ආතති පෙපච්චිකොසො ඉමෙ සම්ඛාර වුත්තාඉති තස්මා පුඤ්ඤාභිසං ධාරදීතං පුනාවතං සාත්ථකමෙව . පුබ්බෙවාති, වා අපරෙ ත සො පුබ්බෙ සම්ඛාරතිද්දෙසෙ . ඉධිපතාති හවතිද්දෙසෙ වෙන නාසම්පසුත්තාපි සම්ඛාරති වුත්තාති සම්බන්ධො . පුබ්බෙවාති සම්ඛාරතිද්දෙසෙ . විඤ්ඤාභිසම්ඛාරෙව පෙ. සගවතා වුත්තං . ඉදුති ඉමස්මිං කාලෙ අසඤ්ඤාභවතිධර්මකම්මිකම් මිං සංඛාරති වුත්තාති සම්බන්ධො . වා අපරෙ තයො . ධුතතා වුත්තෙත තිංපයොජනං . අවිජ්ජා පෙ සම්ඛාරති එත් ථ චිතො පෙ වුත්තා . උපාදානං පෙ ඉධි පතා වුත්තො පෙ වුත්තා . යංගිති ආදි විත්ථාතො . හිසවිමං යංගාමිමං පුත්ගලෙන කර්මති සොභවො කම්මහවෙ නාම . න දුභිතිබ්බන්තාති තෙන කම්මෙන අභිතිබ්බස්සා ජතිතා . වෙ

සම්මානවිද්‍යායෙහි අක්‍රමාශ්‍රිත

123

කාමහවානි කම්මහවට්ඨපත්තිනිවසෙන වෙකාමහවා . තදන්
 නොගබ්බානි නෙසු චිත්ත කාමහවෙසු අත්තොගබ්බා එව . අනුපග
 මොනි නාට්‍යගන්ධා . ගංචෙතීති එත්ත උපාදුතෙසු ධර්මපාදු
 නාං ගස්ස ධර්මස්ස පටිවගොභොති නනොපි ධර්මතො . නිං ප
 තෙත්තානි එත්තානි එත්ත උපාදුතෙසු නිංපනඋපාදුතාං කස්සධි
 මෙස්ස පටිවගො භොති . ගංචිච්උපාදුතාං ගස්ස කස්සචි ධර්මස්
 ස පටිවගොභොති ගෙව . උම්මත්තනකාමිනිති ආදි දල්ලිතිකර
 නො . සොති පුද්ගල්ලො . වසෙනාති පටිබ්බෙතා . සිලංගප
 නගොත්තිති ගංචිවතං එකත්තෙ ජනා වදන්ති නං වචනං
 පණ්ණිතොති නගහතඤ්ඤං . සම්මෙතංග උපාදුතෙත සබ්බො
 ගචොභොති ඉති වචනං පණ්ණිතොති ගහතඤ්ඤං . ඉධාති ලො
 කෙ එකච්චො පුත්තලො කරොතිති සම්බන්ධො . අනුස්සවවසෙ
 නානාති අනුගතස්ස වතාපටිබ්බෙතා . දිස්සානුසාරතානාති දස්සන
 සං අනුගමතො . ඉදං පදවගං විත්තොති පදෙ නතිනාචි
 සෙසනං . තෙත්තාති කාමානං . අධිගමනට්ඨනපදං වච්චොති
 පදෙ සම්පදනං . අනුමිමස්සවතාදිතිපදං වච්චොතිපදෙ තති
 යා කත්තා . පටිබ්බෙතො කාමෙ තොපංගොතො රක්ඛමානො . න
 නුස්සාති නතු අපායෙ අස්ස ජනස්ස . තදන්තොගබ්බා එවානි ත
 ස්මිං දුට්ඨවර්තනිබ්බන්ධො කාමහවෙ අත්තොගබ්බා එව . නත්තාති
 තෙසු දෙවමනුස්සෙසු . තදන්තොගබ්බාඑවානි තස්මිං සුට්ඨතනි
 බ්බන්තො කාමහවෙ අත්තොගබ්බාඑව . තතොති දෙවමනුස්සෙ
 සු පටිගතකාමො . තස්සාති ජනස්ස . තදන්තොගබ්බාඑවානි
 තස්මිං කම්මානිතිබ්බන්තො රුපාරුපහ වෙ අත්තොගබ්බාඑව . ස
 හ පහෙදෙහි චතත්තිති 'සප්පහෙද' . සහඅත්තොගබ්බෙති වත්
 තත්තිති 'සාත්තොගබ්බා' . සම්පජ්ජතිති 'සම්පත්ති' . සම්පජ්ජ
 තිවා කාමා එත්තානි 'සම්පත්ති' . සම්පත්ති එව හතො 'සම්පත්ති
 හතො' . කාමාවචරෙව සො සම්පත්තිහතොවානි 'කාමාංගප
 හතො' . කාමාවචරසම්පත්තිහතොවානි උම්මිතොති අගං අත්
 තා නාමසුඋම්මිතොති හොතිති සොජනා . උම්මිතෙදු තොතිති
 පාඨො . තෙසු කාමාවචරසම්පත්තිහවාදිසු සත්තා උපගම්ඡන්ති
 එතොති කම්මත්තොති තදුපගං . එවගෙත්තාති එත්තස්මිං උපාදුත
 පටිවගො හවතිද්දෙතො . ගං උපාදුතාං ගස්ස උපාදුතාස්ස ධර්ම
 ස්ස . නිංපන උපාදුතාං එත්ත හවෙසු සථං තොති පටිවගොති ප
 ටිවගොති ඉති වොදකොවෙ වදෙය . උපාදුතාං රුපාරුපහවා
 නාං උපනිස්සධිවගොභොති නං උපාදුතාං කාමහවස්ස සහජා
 නාදිති පටිවගො ඉතිවචනං පණ්ණිතොති විසෙසුයො . රුපාරු
 පහවානානිති ආදි විත්තොති . කම්මහවෙති කම්ම කරණහවෙ .

124

අ භි ඞ ඞ ඞ

කුසලසංඝවාහි එවසද්දෙ අකුසලකම්මං නිවාරෙති . විප්පසංඝා
සංපතා අකුසලකම්මභවස්ස උපනිස්සයං.....පෙ.....තෙව පච්ච
යො හොති උපාදානන්ති සම්බන්ධො .

උපාදානසම්මයා නවනිද්දෙසො.

එතාත් එතස්මිං පදෙ . ශීතවිටං යො කම්මභවො ජාතියාපච්ච
වයො උප්පත්තිනවො ජාතියා ආපච්චයො . සොපකාත් කම්ම
භවො . නත්ථාති තස්මිං භවපච්චයා ජාතිති විවතො වොදනාසි
යා . හත්ථා ජාතිපච්චයා පච්චයොති එතංචවාං පණ්ණිකතා ක
ථංපතා ජාතිනබ්බං ඉති වොදකොවෙ වදෙය්හාති සම්බන්ධො . බො
හිරු.....පෙ.....දස්සනතො භවෙජාතියාපච්චයොති එතං චච
වාං පණ්ණිකතා ජාතිනබ්බං . බොහිරු ව තෙ පච්චයාවාහි 'බො
හිරුපච්චයා' . බොහිරුපච්චයානං සමත්තං පරිසුණ්ණහා වො 'බොහි
රුපච්චයසමත්තං' . අපිසද්දෙ අරුචිසුචිතත්ථො . හිතාපණිත
තාදි විසෙසානාං දස්සනං 'හිතා.....පෙ.....දස්සනං' . බොහිරු
නංගිති ආදිචිත්තාණි . ජනකොව ජනෙතිත්ව සුභතච යොග්ගි
තච ආහාරෙව 'ජනක.....පෙ.....සොණිතාගාර' . තෙන ආද
යො යෙසංචචයානං 'ජනක.....පෙ.....සොණිතාගාරදෙයා'
සොණිතන්ති ලොභිතං , යමසානම්පි සුභන්ති සුගලාභාම්පි ස
ත්තානාං , අපිසද්දෙ සම්භාවනත්ථො . පගෙව අසුගලෙසුහි අ
බ්ථප්පායො . සොච හිතපණිතාදිවිසෙසො . අභෙතකො නහො
ති තස්මා සබ්බද්ව සබ්බස්මිංකාලෙ සබ්බෙසම සත්තානාං අභාව
තො සොච හිත.....පෙ.....විසෙසො කම්මභවතො අඤ්ඤා
තුකො භාතොති තස්මා තදහිතිබ්බත්තකසත්තානං හිතපණිත
තාදි විසෙසෙසු අහිතිබ්බත්තකසත්තානං.....පෙ.....අභාව
තො තස්මා සො හිතා.....පෙ.....විසෙසො කම්මභවතො භෙත
කො එවාහි යොජ්ජා . නාමිභෙත ඵතස්සාහි 'අභෙතකො' . අ
ඤ්ඤාභෙත ඵතස්සාහි 'අඤ්ඤාභෙතකො' . කම්මභවතො භෙත ඵ
තස්සාහි 'කම්මභවතො' . කම්මංගිති ආදිදල්භිකරණං .
හිතපණිතතානාං පච්චත්තෙ තතියා . තස්මා යදිදං යාදං හි
තාපණිතතා අහි කම්මං සත්තොතාය හිතාපණිතතාය විහජති
විසෙසංකරොගිති අතො . අථවා . යදිදන්ති නිපානමත්තං . කා
ලිං සකෙක හිතපණිතතාවො විහජති විසෙසං කරොති . පු
භා අඤ්ඤාභෙතං ඤ්ඤපත්තො යස්මාවාහි ආදිවාය . පුභ්බස්සවාහි
වසද්දෙ පුභ්බම්මපුභ්බස්සවාහි යොජ්ජනබ්බො . ඉදං පදවං
සොත්තති පදෙ සම්පදවාං . අථවා . වසද්දෙ එවතො . පුභ්බ
බම්මපුභ්බස්සවාහි අතො . සාපකාති ජාති .

නවසම්මයා ජාතිආදි නිද්දෙසො .

සම්මොහවිනෝදානි අක්කොප්පා

125

එත්ථානි ජානිආදි නිද්දෙසෙ . යා සාඥවිජ්ජා වුහතා සොකාදිති
සා අච්ඡිජ්ජා සිඛා . අච්ඡිජ්ජාදිකාරකවෙදකරුහිතං කෙවලං . එසාත්
තෙන වාදසංසෙපෙසුඤ්ඤං ඉදං භව්වකතං සත්තං නිව්චං
සමිසං අබොධාච්ඡිකතං පවත්නති ඉති පණ්ඩිතතා වෙදිනබ්බත්
ති සම්බත්තො . අච්ඡිජ්ජාආදි සස්ස තං 'අච්ඡිජ්ජාදි' . කාරකකාලි
වෙදකොව 'කාරකවෙදකා' . තෙහි රුහිතං කරුණං කාරකං
අභ්‍යන්තරහිතං . වාදසම්මාච සා සුඤ්ඤාභාවානි 'වාදසම්මාසුඤ්ඤා
නා' . නාය සුඤ්ඤං 'වාදසංසෙපෙසුඤ්ඤං' . ආරාධනාපො
නි ආදි වොදනා . එත්ථානි ජරමරණාදිසු නිඛාරණං . සොකා
දිතිති පදෙ නිඛාරණං . එත්ථනිති ආදි විස්සජ්ජනං . හිසම්මං එ
සු ජරමරණාදිසු සොකංසෙපෙසු අවිශොභිතො සුත්තලස්ස
ගොත්ති . පරිදෙවොව නාමමුල්ලස්ස සුත්තලස්සගොති ඉති ත
ස්මා තෙසු සොකාදිසු හා සිඛෙසු අච්ඡාසිඛාවිභොගිතිගොප්පනා .
එත්ථකාමවිශොගෙති එත්ථකාමෙත විශොගෙසති නාම සො
කො කාමාසවසමුදයො කාමාසවතො උප්පත්තො ගොති . න
සු සුත්තලස්ස කාමසමාපායස්ස කාමෙ ඉවජ්ජානස්ස ජෙද්ධානස්ස
ජානජතුස්ස ජත්තුතො සත්තස්ස තෙ කාමා එත්ථකාමා කෙන
ඒ අත්තරුගො වෙ පරිභාසත්ති සත්ව විනස්සත්ති සො සුත්ත
ලො සලලවිඛොව සලලනවිඛොවරුප්පති සොකෙන පිළිගති
ති ගොප්පනා . තස්සවෙ කාමසමාපායස්සානි පාදා . සබ්බෙවිච්චෙ
තෙති සබ්බෙවි තෙ සොකාදයොසෙපෙසුගොත්ති . භග
වා යථා නිං ආහ . තස්සංසෙපෙසුදෙවනස්සපායාසානි ආහ .
අහංරූපං මමරූපං ඉති එවං පරිසුඤ්ඤානො දිට්ඨිපරිසුඤ්ඤානතන සී
තස්ස තස්ස සුත්තලස්ස . රූපංසෙපෙසු භාවාරූපවිපරිණා
මතො අඤ්ඤාභාවතො සොකංසෙපෙසු පායාසා උප්පජ්ජ
ත්තිති සම්බන්ධො . විපරිණාමො අඤ්ඤාභාවො 'විපරිණාම
ඤ්ඤාභාවො' . රූපස්ස විපරිණාමඤ්ඤාභාවො 'රූපංසෙපෙ
සු භාවො' . විපරිණාමො එව අඤ්ඤාභාවා 'විපරිණාම
භාවො' . යථා වතෙ සොකාදයො දිට්ඨා සීනාසෙපෙසු
ආසවසමුදයොපි . යථාහානි නිං ආහ . සෙසිතෙ දෙවාසෙපෙසු
සංවේගමාපජ්ජත්තිසෙපෙසුදෙවනංවිශානි ආහ . පච්ච
සම්බංසෙපෙසු දෙවනං භයංවිශ . සඛොති 'සොකො' . ඉ
තිති එවං ආසවාසෙපෙසු එතෙ සොකාදයො යස්මා ගොත්
ති තස්මා එතෙ සොකාදයොසෙපෙසු ආසවෙ සාධත්ති
බොධෙත්තිති අපො . සාධෙත්තිති අහී . පච්චිකාප්පනොති
ආසවානා පච්චිකාප්පනො . එත්ථානි පච්චිකාප්පනාදවිභවිතො .
සමාපන නාමිති තස්මා නං භව්වකතං සිඛං ගොතිති සම්බන්ධො .

එවන්ති වුගතනායකන පච්චිකාසොපෙ පච්චිසුප්පත්තස්සභාවතො.
 භාවතොතිපදං සිඛායාතිපදෙ හෙතු. සිඛායාතිපදං නානිති ප
 දෙ ලක්ෂණනිර්ණයා. හෙතුඵලපරංපරයාති හෙතුස්සඵලස්සව ප
 රංපරය. එවං පෙ. විරුද්ධතීති වොදනා. එවං අවි
 දිනාදිභාවතෙසති අවිජ්ජා පෙ. ඉදංචවතා. විරුද්ධතී ඉ
 ති වොදකොපෙ වදෙය්. නසිදත්ති ඉදං අවිජ්ජාපච්චයා සංඛා
 රති චවතා. ආදිමත්තකථනා. එතත්ති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛා
 රති චවතා. තිණ්ණනනංගිති හිසවිචං නිලෙසකම්මවිපාකසම්
 ඛානාතාං තිණ්ණනනං. අවිජ්ජාය තිණ්ණත්තං චට්ඨාතා. පඛා
 නභාවං සුප්පත්තො අවිජ්ජා ගතණෙනානිති ආදිමාන. ස්ප
 පසිර. පෙ. ඛානං පළිවෙසෙති. තෙහිති තිව්ටෙති. අ
 විජ්ජාසෙතොති අවිජ්ජාසතුඵව. අසෙසවිරහනිරොධාති මග්ග
 සංඛාතෙනා විරහෙනා අසෙසනිරොධතො. විරහෙ නිරොධො
 'විරහනිරොධො'. අසෙසෙනවිරහනිරොධො 'අසෙසවිරහනිරො
 ධො'. ඉති එවං යංමිමං ගණ්හතො ගණ්හත්තස්ස පුත්තලස්ස
 බන්ධො යංමුචතො මුචත්තස්ස මොක්ඛානොති. වසද්දෙ බත්
 ධොව මොක්ඛොවාති යොජෙතබ්බො. නසිදං භවචකාරතිනා
 ඉති නස්මා කාරකවේදකාරකිතත්ති පණ්ඩිතෙන වෙදිතබ්බත්ති
 සම්බත්තො. යස්මා පචත්තත්ති තස්මා රහිතත්ති යොජතා.
 තතොති අවිජ්ජාදිකාරණතො. අසද්දෙතාතිපදං කාරකෙනා
 ති පදස්ස විසෙසනා. සජ්ජතාති කත්තා. 'තොවඤ්ඤාපනාති වෙ
 මමසො අයං අත්තා. එකොති අවිජ්ජාදිසු නිඛාරණං. උදයබ්බස
 ධම්මො සභාවො එනිස්සාති 'උදයබ්බසධම්මකා'. තස්ස භාවො
 'උදය පෙ. ධම්මකත්තා'. අත්තා එතස්සා අනිති 'අත්ත
 මති'. ඉතිසද්දෙ සමාපනත්තො. වාදසම්මා පනාති යෙසං අභි
 ගානං තාති වාදසම්මාති. සුඤ්ඤානාය සුඤ්ඤං 'සුඤ්ඤානායසුඤ්
 ඤං'. වාදසම්මානං සුඤ්ඤානායසුඤ්ඤං 'වාදස පෙ. සුඤ්
 ඤං'. අථවා. වාදසම්මාච සා සුඤ්ඤානාති 'වාදසම්මසුඤ්ඤ
 තා'. වාදසම්මසුඤ්ඤානාය සුඤ්ඤං 'වාදස පෙ. සුඤ්
 ඤං'. එවම විදිතා පුතා තස්ස භවචකස්ස. අවිජ්ජාතණ්හාමු
 ලත්ති පණ්ඩිතෙන වෙදිතබ්බා. තස්ස භවචකස්ස අනිතාද
 යො තයො වෙදිතබ්බා. තෙසු අභිගෙසු සරුපතො පාළියං ආ
 ගතවිසෙසා වෙදභිගාති අනිතකාලානිති වෙදිතබ්බාති. අභිග
 භිගාති පච්චිසුප්පත්තනාලානිති වෙදිතබ්බාති. වෙඵච්ච අභිගා
 නි අනාගතකාලානිති වෙදිතබ්බාති. තස්සඤ්ඤාපනාතස්සාති
 ආදිමත්තො. සුඛබත්තාහරණතො සුඛබත්තතො අනිතතො
 භාසතො පච්චිසුප්පත්තවිපාකස්ස ආහරණතො පරිමිතිතො අවිජ්

සම්මොහවිතොදානි අංකසොපණ්ණා

127

උපුටු ලං වෙදනාවිසානං තදෙතං භවිතකං අපරත්තසත්තානා
 නො අපරත්තස්ස අපරකොඨාසස්ස සත්තානතො පරිච්ඡින්නං
 තණ්හාමුලං ජරා මරණං වසානං තදෙතං භවිතකං ඉති
 තදෙතං භවිතකං දුට්ඨංගොතිහි සම්බන්ධො . අවිජ්ජාමුලං ඵ
 තස්සානි ‘අවිජ්ජාමුලං’ . තත්ථාහි දුට්ඨෙ භවිතකෙ . නිඛාර
 ණං . පුරිමංභවිතකං දිඬිවර්තවසෙනදිඬිවර්තනානං පුත්ගලානං
 වසෙන භගවතා වුත්තං . පච්ඡිමං භවිතකං තණ්හා මරණ
 වසෙන වුත්තං . සීසවිලං දිඬිවර්තනානං දිඬිපකානිකානං අ
 විජ්ජා සංසාරනාදිකා සංසාරස්සපවත්තකා . උච්චේදදිඬි
 පෙට්ඨානිකානි උච්චේදදිඬිකා සමුග්ගානානං . අනු චේදප්ප
 කානානොති අච්චේදස්ස ඤාපනතො . අස්සානි භවිතකස්ස .
 ගෙසුති අභිගෙසු . නිඛාරණං . ආගතවසෙනානි පදං වෙනි ප
 දෙ තනිකාවිසෙසනං . අථවා . ආගතවසෙනානි පදං වෙදිතබ්බා
 නිහි පදෙ තනිකාවිසෙසනං . ඵතං භවිතකං ගෙතු පෙ
 තිසත්ථි වතුගෙදං සභගභව විසතිආකාරං නිවට්ටං අතව
 ණිකං හමති ඉතිපි සන්තිඝාතං පණ්ඨිතෙනා පුත වෙදිතබ්බවත්ති
 සම්බන්ධො . ගෙතු ඵලව ‘ගෙතුඵලං’ . ගෙතුඵල ගෙතුපුබ්බ
 බා ඵතෙසං සත්ථිතත්ති ‘ගෙතුඵලගෙතුපුබ්බකා’ . තයොසත්ථි
 නි සත්ථි . ගෙතුඵලගෙතුපුබ්බකා නිසත්ථි ඵතස්ස භවිතකස්ස
 සාති ගෙතු පෙට්ඨානිසත්ථි . වතුගෙදෙ අභිගානි සභග
 ගො ඵතස්සානි ‘වතුගෙදසභගභං’ . ඵතති ආකාරෙ ඵතස්සානි
 ‘විසතිආකාරං’ . තයො වට්ටා ඵතස්සානි ‘නිවට්ටං’ . තත්ථාහි ආදි
 විසාරෙ . තත්ථාහි ගෙතුඵලානි ආදිවට්ටෙ විජිච්ඡයො වෙදි
 තබ්බො . අස්සානි භවිතකස්ස . තත්ථාහි අතිගෙ ගෙතුගො
 පවානි ආදිපදෙසු නිඛාරණං . අවිද්දුති බාලො . පරිතස්සතිහි
 තණ්හා වසෙන ආරම්භණං පිපාසති ගණ්ඨානිහි අභො . තසො
 නි බාලස්ස . තත්ථාහි පුරිමකම්මභවිසම්මති ආදිවට්ටෙ විජිච්
 ඡයො .

තදානි අනිතකාලෙ . යෙනාහි මොහෙන . යථානිත්ති අත්
 ථො . ගානි පදං නිකාමනාහි පදස්ස විසෙසනං . තස්සානි කම්
 මස්ස . ඉධ උප්පත්තිහවෙ පටිසත්ථිවිඤ්ඤාණං නාම . ඔක්කත්
 ති රුපාරුපධම්මානං පටිසන්ධි නාමරුපං . පසාදා ආගතනං
 නාම . ආරම්භණං පුට්ඨාධම්මො ‘ඵස්සො’ . වෙදිකං ආරම්භ
 ණස්ස අනුභවනවෙදනාඉති ඉමෙ පටිධම්මා පුරෙකතස්ස කම්ම
 ස්ස පටිවග්ගාදෙන ඉධ උප්පත්තිභවස්මිං ගොනතිහි සම්බන්ධො .
 තත්ථාහි ඉධ පටිසත්ථිහි ආදිවට්ටෙ විජිච්ඡයො . සං විත්තං ප
 ණිතෙන වුච්චති භංවිත්තං . ඉදානි ගෙතුගො පවානිවට්ටෙ වි

නිවිජයො . තණ්හාදයොගුති පාළියං අගනනණ්හුප්පාදානං භ
 වාති සම්බන්ධො . නස්ස භවස්ස පුබ්බකායාසම්බාරි තංසම්පසු
 ත්තාවං තෙන භවෙන සම්පසුත්තා . න සම්පසුත්තාති තෙහි න
 ඤ්හුපාදාදතෙහි සම්පසුත්තා . යායාති අවිජ්ජාය . ඉධාති ඉට්ඨ
 ට්ඨායෙ අගනනානංපර්පත්තකත්තාපර්පානනාවනොවොහො අවි
 ජ්ජානාම . ඉධ කම්මහවස්සිං ඉමෙ පට්ඨමිමාආයතිං පටිසන්ධියො
 පච්චයා පච්චයගුනාති සම්බන්ධො . තත්ථාති ඉධ පර්පත්තත්ත
 නාති ආදිසු පදෙසු . ඉධ පෙ-පෙ-ආයනනානත්ති පදෙ-
 පෙ-සම්මොහො භගවතාදස්සිතො . පර්පුණ්ණං ආයනනං
 යස්ස සො 'පර්පුණ්ණායතනො' . නානිති විඤ්ඤාණාදිති . තෙ
 සංගෙවාති විඤ්ඤාණාදිතං . තත්ථාතිතෙසු විසරියාආකාරෙසු වි
 නිවිජයො වෙදිතබ්බො . නිධාරණංවා . විපාකං සම්භරත්ති ව
 බ්බත්තති 'සම්භාර' , කම්මාතිඵල සම්භාර 'කම්මසම්භාර' .
 අට්ඨා . කම්මෙව සම්භාරව 'කම්මසම්භාර' . දසබ්බිතොති අති
 තෙහෙතුයොපව ඉදති හෙතුයොපවාතිදස . දසවිපාකාති ඉද
 නි ඵලපච්ඤා ආයතිං ඵලපච්ඤාතිදස . විසුඨානෙසු කම්මෙත්
 ති අතිතෙහෙතුයොපව ඉදති හෙතුයොපවාතිවිසු . විසුඨානෙසු
 විපාකොති ඉදති ඵලපච්ඤා ආයතිං ඵලපච්ඤාතිවිසු . සංඛිප
 ත්ති ඵලපච්ඤා 'සම්බෙධො' . සංඛිප්පතිතිවා 'සම්බෙධො' . කම්
 මසාධනං . කම්මංඵල සම්බෙධො 'කම්මසම්බෙධො' . විපාකො
 ඵල සම්බෙධො 'විපාකසම්බෙධො' . චත්තති ඵලාති 'චට්ටං' . ච
 තතතිවා 'චට්ටං' . කම්මංඵල චට්ටං 'කම්මචට්ටං' . කම්මංඵල
 චත්තං 'කම්මපච්ඤා' . කම්මස්ස සත්තති 'කම්මසත්තති' . ක
 ම්මංඵලවා සත්තති 'කම්මසත්තති' . ඵලංකරෙතිති 'නිරියා' . ඵ
 ලංකම්මනොවිපාකො අවිජ්ජාහො සම්බාරති ඵලං සමුප්පත්තං
 තිසත්තං ආදිවසෙතවා සමුප්පත්තං . ඉදං භව්වත්තං සහෙතුකං
 හෙතුතා සහිතං පුත්තං අතිවිචං වලං ඉත්තරං විනස්සාධම්මං
 අද්ධුට්ඨොති . ධම්මෙපච්චසුප්පත්තං ධම්මොධම්මෙහි හෙතුසො
 හෙතුතාපහවත්ති . හි සම්මං ඵත්ථ ධම්මෙසු අත්තාවපරෙව
 නාවිජ්ජති ධම්මොපච්චයධම්මො ධම්මෙපච්චසුප්පත්තෙ හෙතුසම්
 භාරපච්චයා සජානති හෙතුනාම නිරොධාය නිරොධත්ථ . ධම්
 මො බුඛෙන දෙසිතො හෙතුසු උපර්පසු මග්ගොන ජිත්තං ව
 ට්ටං නාවිජ්ජති ඵලං හෙතුතො ධම්මමත්තසම්බවෙසති හෙතුති
 රොධා විච්චිවෙසෙදෙවසති ධම්මෙවනිකත්ති නිරොධායදෙසිතො
 සති පුත්තත්ත නිරොධාය බ්‍රහ්මවර්යං ඉධසාසතෙ විජ්ජති . සත්
 තෙන නව උපලබ්ධත්තෙ උච්චෙදෙ උච්චෙදදීඨිතෙවගොති සත්ත
 තා සත්තනදීඨි නගොතිති යොජනා . ධම්මෙහිතිපදං පහවත්ති

සම්මොහමිනොදනි අසංකොප්පා

129

ති පදෙ අපාදනං. හෙතුසොති පදං පහවත්තිති පදෙ තති
 යාච්ඡෙසනං. අත්තාචාපරොපාති චත්තබ්බෙ ජ්ඣද්දානුරක්ඛණ
 ආරං රක්ඛාසං. අත්තාචාපරොප ඉති චුත්තං. හෙතු එව සමිතා
 රු 'හෙතුසමිතාරු'. අච්චා. හෙතුව සමිතාරොව 'හෙතුසමිතා
 රු'. හෙතුසමිතාරු එව පච්චයො 'හෙතුපෙපෙපච්ච
 යා. තස්මා හෙතුසමිතාරපච්චයා. හෙතනමාති වසද්දෙන එ
 ලානං සමායො. අච්චා වසද්දෙ එවසද්දෙයො. තොනහෙතනං
 එවාති අයො. නිව්චිංපෙපෙපෙපච්ච තස්මා හෙතුසමිතාරපච්ච
 යා. එත්තපනවතෙ විනිව්ඡයො වෙදිතබ්බො. නාති උපච්ඡි
 න්නාපච්චයා එතස්ස හච්චකස්සාති 'අනුපච්ඡිනනාපච්චයං'. ත
 සොහොවා 'අනුපෙපෙපච්චයත්තං'. එවං චුත්තතයෙත
 හමමානං නයිදං හච්චකං සච්චප්පහච්චතො නිව්චාතිවෙ නිව්
 රණා මිච්ඡාදස්සනාතිවාරණෙසු උපමාතිව ගම්භීර්නායහොදව ප
 න්තිතෙන යාරහං විඤ්ඤානබ්බතති සම්බන්ධො. තපිදත්තිපදං
 විඤ්ඤානබ්බතතිපදෙ නමි. නායානං හෙදෙ 'නායහෙදෙ'. හ
 මිතිරොව තයහෙදෙව 'ගම්භීර්නායහෙදෙ'. තත්තාති තස්සං ගා
 රායං විනිව්ඡයො වෙදිතබ්බො. යස්මා නවුත්තං තස්මා අච්ඡා
 පච්චයා සංඛාරාති එවං අච්ඡාපාය උප්පත්තාය සංඛාරාති දුතිය
 දුතියසච්චිංපාම සංඛාරාති උප්පත්තවිඤ්ඤාණං
 දුතියපෙපෙපච්චයත්තං නාම. ඉදත්ති හච්චකං. එ
 තාති අච්ඡාදිසු. නිඛාරණං. චතුසුතිපදං සමමොහෙති ප
 දෙ ආබාහං. වසද්දෙ අඤ්ඤාඤ්ඤාපෙක්ඛො. සත්තෙති පදං
 සම්මොහෙතිති පදෙ කම්මං. සංඛාරානං පාතුභාවාය පච්චයො
 ව හොති. තරාසංඛාරපෙපෙපච්චයා විඤ්ඤාණස්ස පච්චයාව
 හොත්ති. නෙසත්ති ඛණ්ඩානං අතිනිබ්බන්තිනාචෙතා පච්චයනා
 ජනෙති. අධිතිභිතිති තස්සාය තිභිති. හවත්තරපාතුභාවාය
 පච්චයොව හොති. තස්මා සොකාදිනං අධිභානත්තාකාරකත්
 තා ජරමරණස්සාති යොජනා. පච්චතතිවිවතොති පච්චතව
 තා නිව්චිතාති 'පච්චතතිවිවං'. පච්චතානංවා අච්ඡාදිනං නි
 වං. 'පච්චතතිවිවං'. එතාති අච්ඡාපාය සංඛාරාති ආදිවතෙසු.
 නිඛාරණං. අච්ඡාපෙපෙපච්චයා ඉදංචිතං. කාරකදස්සන
 නිවාරණං. කාරකොති මිච්ඡාදස්සනස්ස නිවාරණං. සංඛාරා
 පෙපෙපෙපච්චයානති විවතං අත්ත පෙපෙපච්චයානතිවාරණං අ
 තතො සංකත්තිති මිච්ඡාදස්සනස්ස නිවාරණං. පරික
 දස්සනතොති පරිකප්පිතවත්තො හෙදදස්සනතො.
 හතපෙපෙපච්චයානති සතොති පඤ්ඤාය නිවාරණං. එව
 මාදිපෙපෙපච්චයානති එවමාදි මිච්ඡාදස්සනස්ස නිවාර

ණං. එතොති අවිජ්ජාදිසු නිබ්බරණං. සලකාමිණි පෙ ~~පෙ~~
වසෙකානිපදං අදස්සනතොතිපදෙ තනිඤ්ඤිකං. ඛම්මාපා
ත්තිපදං අදස්සනතොතිපදෙ කම්මං. අදස්සනතොතිපදං විශා
ති පදෙ නිඤ්ඤිකං. හෙතුචා. උපක්ඛලිතඅකිස්සපනතං
විශා ~~පෙ~~ විඤ්ඤාණං. පතින්ධාති පතින්ධා අකිස්ස. ග
ණිස්ස හෙතෙ 'ගණිස්ස' ගණිස්සෙදත්තං ජායමානා පිළ
කා 'ගණිස්සෙදපිළකා'. ගණිස්සපා අනෙකකා අකපිළකා 'ග
ණිස්සෙදපිළකා'. ගණිස්සපිළකා සම්මතනති ගණිස්සපිළකා සම්ම
තං. සම්මතනති සම්මතනා උප්පත්තං දුක්ඛං. දුක්ඛ
සාතිපදං පතින්ධාතිපදෙ කම්මං. පතින්ධාති නිතිවිජ්ජනා අ
තිලාසො ඉතිප්පතං 'පතින්ධාතිලාසො'. අසප්පායස්ස ගහණං 'අ
සප්පායගහණං'. උපා ~~පෙ~~ ලෙපනාති උපාදිනෙක ස
ර්වෙ අසප්පායෙන අනුරූපං කෙසල්ලෙන අලෙපනං. ගණිස්ස
කාර. ~~පෙ~~ ලොති ගණිස්සපිකාරස්ස පාතුභාසො. අප්පට්ඨ
තති අප්පට්ඨාති මිච්ඡාපට්ඨතති පරිත්තප්පට්ඨතති 'අප්පට්ඨතති
මිච්ඡාපට්ඨතති'. පට්ඨතං සම්මතපට්ඨං අසම්මතපට්ඨං අත්තිති අ
තිලාසො. තදභිඤ්ඤානාති නාය අවිජ්ජා අතිභුතො කොසකා
රතිමිච්ඡා කොසප්පදෙසෙති අත්තාතං ලෙසෙති. කොසං කෙරෙ
තිති 'කොසකාතෙ'. කොසකාතෙව නො නිමිත්තාති 'කොසකාර
තිති'. සම්මතපරිත්තගතිතං විඤ්ඤාණති සම්මතෙති උප්පට්ඨ
තතිඤ්ඤාණං' පරිත්තකපරිත්තගතිතොති පරිත්තකෙත පෙට්ඨ
මිච්ඡා උප්පට්ඨතො රුපකුමාරෙවිස රුපෙප්පට්ඨතොති. උ
ප්පට්ඨතං 'උප්පත්ති'. උප්පත්තිතා නිමිත්තං ආරම්භං 'උප්
පත්තිනිමිත්තං' පරිත්තකතොතිපදං ගතිසු පට්ඨං ලහතිති එ
තෙනොප්පට්ඨතං. පට්ඨං ලහතිතිපදෙ සුපකගෙතු.

විඤ්ඤාණතිපදං නිබ්බන්තෙතිති පදෙ කත්තා. නාමරූප
ති පදං පතින්ධාතිපදෙ ආධාරෙ. ආයතනානං සම්මතං අඤ්ඤ
මඤ්ඤාතිමුඛතාපො 'ආයතනසම්මතං'. අරණි ~~පෙ~~ පෙ ~~පෙ~~ පො
තො අරණිසතින්ධා අතිමත්තොතො ජානො අත්තිමිත. තදස්ස
පාදනති අස්ස පිපාසිත්තං පුත්තලස්ස නංඋපාද්නානොති. පු
ගගෙලො උපා ~~පෙ~~ උපාදිතති ගණිස්සාති ආමිස ~~පෙ~~ පෙ
මිච්ඡාපට්ඨතං ඛම්මං උපාදිතති. යස්මා හගතිතා වුත්තං න
ස්මා විඤ්ඤානාතිති සම්මතෙති. ගම්හිතෙත්තං ආයාසති
පකාසතිති 'ගම්හිතවිකාසො'. තත්තොති අත්තාදිසු. නිබ්බරණං.
යස්මා ගම්හිතෙත්තං ඉදං ~~පෙ~~ ගම්හිතති සම්මත
මො. ඉත්තොති ඉදං පරිමරණං ජාතිතො සමුදගම්ච්ඡති පවත්
තති සමුදගහස්සාති තස්ස අත්තතො පට්ඨතානුරූපස්ස උඛං ආ

සම්මොහවිතොදනී අසම්මොච්ඡා

131

ගතභාවස්ස . ජරමරණස්සානිපදං සපෙසං නත්තොති ප
 දෙ සම්බන්ධො . උදංඋධං ආනතො 'උධාගතො' . සහිතස්ස උ
 ධාගතො 'සමුධාගතො' . සම්මුතො සමුධාගතො 'සම්මුතො' ස
 මුධාගතො' . සම්මුතසමුධාගතො එවදන්තො 'සම්මුතො' ප
 ගතත්තො . තථාපාතිසා හව්වත්තො . සම්මුතසමුධාගත
 තො ගම්හිතොති යොජෙත්තධො . අත්ථතො ගම්හිතො 'අත්ථ
 ගම්හිතො' . අත්ථගම්හිතස්ස භාවො 'අත්ථගම්හිතො' . හෙතු
 තො ඵලං 'හෙතුඵලං' . අරතීති පවත්තතීති 'අත්ථො' . යෙනා
 කාරොයානිපදං පච්චයොති පදෙ නතීයාවිසෙසතං . යාථෙතො
 එතිස්සාති 'යදවත්ථා' . තස්සාති තස්ස පච්චයාකාරස්ස . සංඛා
 රාතත්තිපදං පච්චයාඉතිපදෙ සම්පදනං . පච්චයත්තොති පච්ච
 යභාවො . හෙතුතොතිහි හිසවිචං ධම්මොප්පත්තං හෙතුතො
 නාමං . අස්සාති හව්වත්තස්ස . තථාතථාති තෙන තෙන ආකා
 රෙන භග්ගො පවත්තෙතධොත්තො . නත්තොති හව්වත්තො . න
 ථාගෙතත්ති තෙනොපකාරණොත්තො එතං තවත්තං කත්ථෙ සුත්
 තෙ අනුලොමො දෙධිතං . එතථාති අත්ථාදිසු . නිධාරණං .
 යෙනාති පච්චිකෙත යෙනාසනාසෙන භග්ගො පච්චිකෙතොති
 යො සභාවො දුප්පපෙසං ගතත්තො දුක්ඛෙතපරියොගාස
 භාවිතො යස්මාපන ගම්හිතො . තත්ථොපෙසං ගම්හිතං ප
 ච්චිකෙතොති පච්චිකෙතොති 'පච්චිකො' . සනාතො . සලකණ
 තොති අත්තො . සභාවතො . නාගෙත්තොති ආදී දල්ලිකර
 ණං . නාම තාවත්තං හිසවිචං . එත්තොති අවිජ්ජාදිසු . සම්මානං
 අසම්මානං වෙධො 'සම්මාසම්මානං වෙධො' . අස්සාති අදස්සනං
 සම්මාසම්මානං වෙධො 'අස්සාති' පෙසං වෙධො' . අස්සාති
 පෙසං වෙධො එවදන්තො සභාවො 'අස්සාති' පෙසං
 වෙධො' . අතිසංඛාරණං ආනුකණ්ඩ සන්තොව විරහොව
 'අතිපෙසං විරහො' . අතිසංඛාරණං පෙසං විරහො
 එවදන්තො 'අතිපෙසං විරහො' . පච්චිකෙතොති පා
 තුභාවො 'පච්චිකෙතොති' . සුඤ්ඤතොව අධොපාතොව අස
 ඞ්ඤතොව පච්චිකෙතොති 'සුඤ්ඤතො' පෙසං 'භාවො'
 සුඤ්ඤතො පෙසං පාතුභාවො එවදන්තො 'සුඤ්ඤතො'
 පෙසං පාතුභාවත්තො' . එකුප්පාදෙව විනිබ්බොගොව අවිති
 බ්බොගොව නාමනං රූප්පනං 'එකුප්පාදං' පෙසං රූප්ප
 නං . අධිකං ලොකානාමොව මාර්ගානාමොව බෙත්තොව වි
 සසොභාව 'අධිකං' පෙසං විසසොභාව . පුසනං සංඝ
 චනං සධිතොව සත්තොතොව 'පුසනං' පෙසං සත්තො
 තො' . ආරම්භණස්ස අනුභවං . 'ආරම්භණ' පෙසං ගම්

ලාබානිකරානා මුළුවබබ්බරප 'මුළුවබ්බරප'. මුළුවබ්බරප. ඉව
 භූතා 'මුළුවබ්බරපභූතා'. තස්මාති තස්මා පහාය අනුසුලේති ස
 මබන්ධො. ඉධ සාසනෙ පණ්ණිනො ගමිනිරෙ පච්චයාකාරපප
 හෙතෙද ගාමිඅව්ගාමිසුණං යථා යෙනාභානාතරන ලහෙ ලහෙයස
 සතොසම්පනොනා පණ්ණිනො ගමිනිරෙ පච්චයාකාරපපහෙතෙද
 එවං ආකාරෙන සද අනුසුලේයසාති සම්බන්ධො.

සුත්තස්තනාපනිකං නිමිතිකං.

එවං චුත්තතායෙන දස්සෙධා ඉදුති මානිකං තාවපඨපෙයින්
 හි සම්බන්ධො. අප්පට්ඨගතංසුණං එතස්සාති 'අප්පට්ඨගතසුණො'
 නින්ගණ්ණිනති ගණ්ණිනිකං. නිර්ජවනති ජවාරහිතං. එක
 විභක්තභික්කාති එකවිභක්තභික්කපචත්තං. මානිකායාති ප
 දං නාච්චායාතිපදෙ සම්බන්ධො. අභිජජාදුති මුලෙහි තවමුලප
 දුතවතයා නොනති. තත්ථ තෙසුනායෙසු චතුක්කාතිවාරපහෙ
 දඤ්ච පණ්ණිනොදිපසෙ. මුලෙහිනිපදං නාච්චායාති එත නාම
 හි පදෙ තතියාව්සෙසනං. තථමුලපදුති එතෙසං නයාතනති
 නාචමුලපදු. චන්ද්‍රපදු චතුක්කාතිව වාරතෙද ඤ්චාති නොජෙන
 බෙධො, තත්තයාථායං අයංදිපතා. එතථනිති ආදිවිත්ථාගෙ. හි
 හවිම් එතථ ආනායං නාච්චායානොත්තිති සම්බන්ධො. තෙ
 සුති තථතායෙසු. නිචාරණං. යො අයංනොයො. නත්ථාති ත
 ස්මිං නාය චතුක්කාති නොනති. යථාච එතථ අභිජජාදුතෙ න
 යෙ වත්තාර චතුක්කාති නොනති එවංසෙසුපි තායෙසු චතුක්කා
 නි නොනති. වාරතෙදං දස්සෙතං තත්ථාති ආදිමාග. තත්ථා
 නි තෙසු චතුක්කෙසු. නිචාරණං. එකෙකචතුක්කෙතොති පු
 රුණපාඨො. එකෙකචතුක්කසංඛාතො තෙතොති අත්ථො.
 නිග්ගති 'නායො'. යොචතුක්කො පණ්ණිනො නිග්ගති සුග්ගති ඉ
 නි තස්මා යො චතුක්කො නායො නාමාති ගලෙහබ්බන්ති අවිහා
 කාබාති. එතරහිපත එකෙතෙත චතුක්කො ඉව්වෙව ඉපාසු
 පොභ්බෙසු පාඨො. චතුක්කෙතොතිපදං සඛාතිතත්තාතිපදෙ
 කරණං. සම්භවිතතොතිපදං සොළසාතිපදෙ තෙතං. එතෙතො
 තිපදං සොළසාතිපදෙ තතියාව්සෙසනං. තත්ථාති තෙසු නායෙ
 සු චතුක්කෙසු නිචාරණං. යදෙතං පච්චයවතුක්කං තස්මිංප
 ච්චයවතුක්කෙ පඨමොචාගෙ වාදසම්භිකචාගෙ නාම. අපරිපු
 ණණං අබ්ගචයං 'අපරිපුණ්ණඅබ්ගචයං'. අපරිපුණ්ණඅබ්ගචයෙ
 න සුතො 'අපරිපුණ්ණඅබ්ගචයසුතො'. තත්ථසිග්ගාති අයංපි
 චතුක්කාගෙ පෙ අපරිපුණ්ණසම්භවසුතොතෙව ඉති
 පුච්ඡා තස්මිං චතුක්කාගෙ සිග්ගාති යොජනා. චතුක්කාගෙ

සම්මොගවිග්‍යාදානි අක්කොපනා

135

අපරිපූර්ණකම්බයුතොත නස්මි නස්ස සලායනනස්ස අනම්
 ගතොපාභාවතො . හිසවිවං එස්සොගෙව එතථ චතුත්ථංගො අ
 නම්බං සලායනනස්ස භාගම්බං තස්මා තස්ස සලායනනස්ස අන
 මිගන්තො අගංචතුරොවාගො අපරිපූර්ණකම්බයුතො භාගො
 තිති යොජනා . පඨමො ~~පෙ~~ කාමහවිවරෙසා ගතිතො
 නි වචනං ආවර්ගෙහි අභිකථායංපන චුත්තන්ති සම්බන්ධො . ප
 ඨමොවාගො සම්බසම්බගතිකායොසා සම්බෙසං චාරවිසෙසානං සම්
 ගතිකායාවෙන හගවිතා ගතිතො . දුතිගොවාගො පච්චිකෙසෙස
 සොසා ගතිතො . තත්ථාහි වාරෙසු . පඨමොවාගො නානෙව වා
 රෙ පච්චිති . ඉති තස්මා පඨමො සම්බ ~~පෙ~~ කොති හ
 ගවතා චුතොතා . නිසුවාගෙසුති නිධාරණෙ භූමිමං . තස්සාහි න
 ස්ස විසෙසස්ස අවිභාජනත්ථං පකාසනත්ථං උපලක්ඛයෙති පදෙ
 සමුදායං . ගත්ථ යස්මිං වාරචතුක්කො එකෙකවාගෙව සුක්කන්තා
 හාජනියතො අක්කොපනාසම්බාරොති යං වචනං හගවිතා චුත්තං .
 යංචිවාගෙසු රූපං සලායනනන්ති යංචිතං හගවිතා අචුත්තවා
 පි . යංචිමිමං යස්ස ධම්මස්ස යථා යෙනආකාරොප පණ්ඨිතො
 තං සම්බං විසෙසං උපලක්ඛයෙති සම්බෙසො . නත්තා උපලක්
 ඛණ්ණිකාරෙ අයංතො . අවිසෙසෙතාහි පදං චුත්තන්ති පදෙ
 තතිසාවිසෙසනං . එතෙසු වාරෙසු . චුත්තන්ති පදෙ ආධාරො .
 තං යංචාරොති වචනං චුත්තං කස්මොඉති සුච්ඡා . සම්බාරස්ස එ
 ක ~~පෙ~~ කත්තා සම්බාරොති හගවතා චුත්තං . නත්තා
 හි හිසවිවං නත්තත්තභාජනියෙ . ඉධාහි ඉමස්මිං අභිධම්ම
 හාජනියෙ . එක ~~පෙ~~ කොපච්චිකෙසෙසා හගවිතා ආර
 බො . පඨමොවාගෙහි පදං චුත්තන්ති පදෙ ආධාරො . එත්ථාහි එ
 තෙසු වාරෙසු . නිධාරණං . තංචිති හිසවිවං තං විඤ්ඤාණපච්චි
 යා තාමං . එතොවෙහි එතෙ පඨමොවාගෙ එස්සො යස්මාච එතො
 ව තස්මා තස්ස එස්සස්ස අනුරූපං ~~පෙ~~ ගණ්ඨගන්තො හ
 ගවා ආග . එතොවාහි වසද්දෙ නකෙවලං එකස්මිං විත්තො
 සංඛාරො එතොවාහි ඤාපෙති . අථවා . වසද්දෙ එවසද්දෙතො
 තෙන එකොච්චාහි අත්ථො තංචිති හිසවිවං තං මනායනනං එ
 තස්ස ~~පෙ~~ භූතං . එතං මනායනනං සංඛාරපච්චිකෙසෙසා වි
 ඤ්ඤාණන්ති එත්ථවිවතෙ හගවිතා කාමිම කිවාපිචුත්තං . ගෙතු
~~පෙ~~ පුන එතං මනායනනං ඉධ සලායනනාසොසා හග
 විතා ගතිතං . එත්ථාපිති අපිසද්දෙ තාමපච්චිකෙසෙසා සලායනනන්
 තිපදං අපෙක්ඛති . ගෙතුච්චිකෙසෙසං ඤාපෙත්තො නත්තාහි ආ
 දිවාග . හිසවිවං නත්ත සංඛාරපච්චිකෙසෙසා විඤ්ඤාණන්ති වචනෙ එ
 තස්ස මනායනනස්ස විසෙසෙන සම්බාරො ගෙතු . ඉධපතාහි

සම්මොහවිනෝදයේ අසංයෝජනා

137

ව්‍යාපාර නාමපච්චයා එස්සසාහි චන්ධා සමුදානනාමානෙ නාතිච්චි
වුත්තනති සම්බන්ධො . එස්සස්සහිති ආදිවිජාරො, භොතිදුතා
සුත්තන්තෙවාතිපදං වුත්තොතිපදෙ ආධාරො . අස්සාති අස්ස ආ
නාසුස්ස වුත්තොතිපදෙ සම්පදානං . ඉද්ධපච්චයා පච්චතො එස්
සො කිංඅථී ඉති එචං ඉතිආනාසොපා පුඤ්ඤාසනා සතියා සම්ප
තොනා භගවතා ජම්බෙච්චා වුත්තොති සම්බන්ධො . ආනාසුඅථී
ති ච්චනංච්චනියං අස්සභවෙය්‍ය කිංපච්චයා පච්චතො එස්සොඉති
එචංඉතිච්චනං වොදකොචෙ චදෙය්‍ය . නාමපච්චයා පච්චතො එ
ස්සොඉති එචං ඉතිච්චනියං අස්ස භවෙය්‍ය ඉති එචංපෙ
වුත්තො තස්මාච්චා නවුත්තනති සම්බන්ධො . උර්ගහසෙත්
ති ගහණ්ණං . සංයොගභාවදස්සනන්ති අස්සො .

තතියොපරපත චතුත්ථං අභිනං භගවතා වුත්තං . තං චතුත්
ථං අභිනංපෙ ඉධ තතියොපර අසුත්තනති වොදකො
චෙ චදෙය්‍ය . තං චතුත්ථංඅභිනං නඅනුතං . කස්මා? සකකම්මෙ
අත්තතොබ්බෙ විඤ්ඤාණස්ස රූපස්ස පච්චයභාවො . අනු
රූපච්චතකම්මෙයො උච්චිතිති තස්මා විඤ්ඤාණං සකකම්මෙ
රූපස්සපච්චයොති ආහ සචෙට්ඨිතිආදී . භිසම්මං සචෙට්ඨි තිඨ
ති . තත්ථාති නාමරූපෙ නිඛාරණං . අස්සාහි රූපස්ස . අසුසු
ස්සාති අසුසුස්ස කම්මාදිසම්මානාස්ස . වාසද්දෙ චිත්තසම්මානා
ස්සාති අසුසුස්සවාති යොජනනම්බො . සහජානස්සපත පෙ
පච්චයො තං විඤ්ඤාණන්ති සම්බන්ධො . එචං චිතො යදි
සති පුරිමවාසෙසු එචං ච්චනං භගවතා කස්මා නවුත්තං ඉති පුච්
ජා . රූපපච්චතියදෙසං රූපස්ස පච්චනිථානදෙසං සත්ථාය භග
වතා ඉමස්ස තස්ස තතියොපරස්ස දෙසිතන්තා එචං ච්චනං නවුත්
තන්ති සම්බන්ධො . අයංහිති ආදිච්චතො . තෙනෙවෙත්ථාති
තෙනෙවසාරණෙන එත්ථ තතියොපර . තත්ථාති නාමරූපෙ
නිඛාරණං . තංපතාති හදගරූපං . එත්ථාති චතුත්ථොපර . ත
ත්ථාති නාමරූපෙ නිඛාරණං . රූපෙති නිඛාරණෙ සත්තම් . සමු
භාධාරො . චත්තාර් අච්චතොති පච්චයාහි යොජ
නා . එචං වුත්තනතොන එතෙසංචාරනං නානාකරණං සුඤ්ඤාචෙ
දිතම්බාහි සම්බන්ධො . තෙසුති වාසෙසු නිඛාරණං . අරූපභවස්මි
ත්ති ආදිදල්භිකරණං . චතුත්ථො කාමභවෙ පරිපුණ්ණායනා
නංසනානං අනුසලපච්චතකම්මෙයො සන්ධිවුත්තොති සම්බන්ධො .
සම්බන්ධප්ථාමිතන්ති සම්බන්ධම් . චිත්තපච්චතියදෙසෙ ගච්ඡති පච්
ඤ්ඤාති 'සම්බන්ධාමි' . සම්බන්ධප්ථාමිස්ස භාවො 'සම්බන්ධප්ථාමි
තා' . සොහිති භිසම්මං සො පඨමවාසෙ . එත්ථාති පුත්තියොපර .
එස්සස්සාතිපදං නාමපච්චයන්තන්ති පදෙ සම්බන්ධො . වාසද්දෙ

නාමපට්ටියත්තංවානි යොජ්ජතතිබ්බො . සොභි නතිඤ්චාගේ . න
ත්ථානි පුරිමාසු මිසු යොනිසු . නත්ථානි පටිපිමාසු මිසු යොනිසු .
චතුසුපිචාරෙසු යංචචනං මයා චුත්තං එත්තාවනාච එත්තකෙනා
චචනාක්කමේන අත්ථදිපනා මයාකතා හොතිති යොජ්ජතා . එ
කෙනෙව අනුසාරෙන සබ්බං එතංතයං ඉතො චතුක්කතායතො
පරෙසුපි චතුක්කෙසු විසෙසො අභි තංවිසෙසං පණ්ණිතො ජ්ඣාසු
ජාතෙය්‍යානි සම්බන්ධො . චසද්දෙ එතං භාගංච නංවානි යො
ජ්ජතතිබ්බො . නත්ථානි භාගවිසෙසෙසු නිධාරණං . ඉධානි හෙතු
චතුකෙසා . සො භාගො සබ්බත්ථකානෙ විසෙසොපත එවං වු
ච්චිමානානායෙන පණ්ණිතෙනා චෙදිතතිබ්බො . සොවිසෙසො හෙතු
චතුක්කෙ නාච චෙදිතතිබ්බො . අස්සානි සභිබාරස්ස . ගමිකානිප
දං පටිත්තිකානි පදස්ස අත්ථො . එත්තාවතානිපදං දස්සෙකානි
පදෙ කරණං . සභං පෙ . පෙ . විසෙසානිපදං සාධාරණතො
නි පදෙ තතිඤ්චිසෙසතං . සභිබාරස්සානිපදං පටිච්චයානිපදෙ ස
ම්පද්ධතං . අපිජ්ජානිපදං කත්තා . එතෙනොචපදෙන . කස්මාප
නං පෙ . පෙ . නාකතත්ති පුච්ඡා . අවිගත පෙ . පෙ . හා
වතො අවිගතපට්ටියස්ස නිඤ්චෙනා අභාවතොච අවිගතපට්ටියස්
ස අභාවතොච භවාදිසු භවාදිපදෙසු හෙතුකගගණං හගවතාක
නත්ති යොජ්ජතා . අවිගතපට්ටියනිගමාභාවතො භවපදෙ උපා
දිතහෙතුගගණං නකතං . අවිගතපට්ටියස්ස අභාවතො ජාතිප
දෙ හවිගෙතුකං නකතං . ජරමරණපදෙ ජාතීගෙතුකං නකත
ත්ති අධිප්පායො . ධිපෙකානි ආදිවිත්ථාගේ . චචතතොනිපදං
නාමත්තිපදෙ හෙතු . චතුත්තං බත්තානං ඉධ හෙතුවතුක්ක
භවතිච්චිතං නාමං . සභිබාරස්සත්තවොනිපදං අත්තොගධා
නිති පදෙ ආධාගේ . නත්ථානි හව්ජානිජරමරණෙසු නිධාරණං .
යාච යත්තකංකාලං උපාද්ධතං අභි නාච ජාති පෙ . පෙ . නො
නං අනුපලඛිතො අලඛිතතො උපාද්ධතං පෙ . පෙ . නහො
ති . අනුපලඛිතොනිපදං නහොනිතිපදෙ සුපකහෙතු . සංඛත
ලක්ඛණෙසුනිපදං නාසච්චිතනිතිපදෙ ආධාගේ . සබ්බත්තස්ස ලක්
ඛණානි 'සංඛතලක්ඛණානි' . ජාතියානිපදං අවිගතපට්ටියභාවො
නි පදෙ සම්බන්ධො . ජරමරණසභිබාරස්සානිපදං අභාවතො
නි පදෙ සම්බන්ධො . පටිච්චයඉතිපදෙ සම්පද්ධතං . ජරමරණස
භිබාරස්සානි ජරමරණංඉති සභිබාරස්ස බම්බස්ස . ජරමරණස
භිබාරස්සානි ජරමරණංසභිබාරස්සානිපි පාඨො . ජරමරණස්ස
එවං සභිබාරස්සානි අසො . නථානි පදෙ අවිගතපට්ටියභාවො
නාසච්චිතනිති ආකඛානි . කෙවිපතආචරියා හවො . පෙ . පෙ .
තචුත්තත්ති ආසු . ඉතිති නස්මා . ඉධානි හව්පදෙ . උපාද්ධතං

සම්මෙකම්මෝදනී අත්ථසොජ්ඣා

139

හෙතුකොතිවචනයා පමිජින්නත්තා පරතොපි ජාතිපදෙ භවතො
 තුභද්දපදං නවුත්තං . නත්ති තංචිතං ඉධ භවපදෙ අසුත්තං .
 ඉධාති භාවොති පදෙ අපච්චයත්තාති පදං වේදිතබ්බොති පදෙ
 හෙතු . යදිඵලං පෙ චත්තබ්බොති සුච්ඡා . එවත්ති ජා
 තිභද්දතං ජාතියා අපච්චයත්තො යදිසති . භවොතිපදං චත්තබ්
 බොතිපදෙ කම්මං . චත්තබ්බො පෙ චතොපත ධිපෙඤා
 ජාතිජරමරණාති භවො ජාතියාපච්චයොති නවුත්තොති සම්බ
 තො . චත්තබ්බස්ස පදෙසො 'චත්තබ්බපදෙසො' . චත්තබ්බප
 දෙසස්ස අභාවො 'චත්තබ්බපදෙසභාවො' . දෘමඅභිගතිද්දෙ
 සෙහිති භද්දිත්තො . උපාදුතපච්චයසම්මුත්තාති උපාදුතප
 ච්චයතො සම්මුත්තො . එකාදසද්ධිගතිද්දෙසෙ ජාතිචත්තබ්බොති
 සම්බත්තො . තස්සාති තස්ස භවස්ස චත්තබ්බස්ස පදෙසො ඔ
 කාසො ඉති තස්මා වත්තබ්බො පෙ භාවතො ධිපෙඤා ජාති
 ජරමරණාති භවො ජාතියාපච්චයොති නවුත්තො . අවුත්තොපි
 පත භවො සුත්තිතො පණ්ණිනො ගහොතබ්බොති . අවිගතපච්
 ඤාභවසම්මුත්තොති අවිගතපච්චයභාවොති සම්මුත්තො . අවිජ්ජා
 පච්චයාති එත්තාභවාභවනො සහජානාදිපච්චයවසොති සහජා
 නාදිපච්චයපට්ඨොති . අවිජ්ජාපච්චයො යස්ස සො 'අවිජ්ජාප
 ච්චයො' . අවිජ්ජාපච්චයස්ස භාවො 'අවිජ්ජාපච්චයතා' . අවිජ්ජා
 තිපදෙ ආධාතො . අවිජ්ජාය සම්පසුත්තපච්චයතා 'අවිජ්ජාසම්ප
 සුත්තපච්චයතා' . යත්ති යංගම්මජාතං . එතොති උපාදුතපදෙ
 භව පෙ උපාදුතත්ති ච්චතං නවුත්තං . ඒ අපරොත
 යො . හෙතොදෙසතාය පමිජින්නත්තාඵල භවපච්චයාපි උපාදුත
 ත්ති ච්චතං නවුත්තං . යස්සාති නාමරූපස්ස . නත්තාපිති සම්
 ඛාරමුලකතායෙසු වේදිතබ්බොතිපදෙ ආධාතො . යථා ඵත්ථ සම්
 ඛාරමුලකතායෙ නයො වේදිතබ්බො එවං විසුද්ධිමුලකාදිසුපි
 තයෙසු තයො වේදිතබ්බො . නත්තාති තෙසුතයෙසු නිබාරණං .
 කස්මොපත පෙ නාතොතිති සුච්ඡා . නත්තාති තස්මිං භව
 පදෙ භවමුලකතායෙසු පමිජින්නත්තාඵල . නාතිති ජාතිජරමර
 ණාති .

මානිකා නිමිට්තා .

ඉද්දනිතිපදං ආහානිපදෙ කාලාත්තම් . ඉධාති පච්චිචයමුත්තා
 දවිහභිගො අනිකම්මතොති පදෙ ආධාතො . අනාමධිච්චාති පදං
 ආහානිපදෙ සුබ්බකාලනිර්යා . නික්කොපපට්ඨාච්චයාති නික්කො
 පස්ස පට්ඨාච්චයා එව . තස්සත්තොති තස්ස කතංග ධම්මො අනුස
 ලාති භද්දිච්චතස්ස අත්තො . තස්සායොති වසද්දෙ තස්සායො

කාමුපාදුතස්සවාහි යොජෙතබ්බො . ගංඵත්ථාහි ඵත්ථ ඵකමිත්තක්ඛණ්ණං ගං තණ්හාපච්චයා උපාදුතං ලබ්බති තදෙවතං උපාදුතං දස්සෙතුං පෙ ආදිවචනං ගතවතා වුත්තං . ගවනිද්දෙසෙවාහි පදං වුත්තත්තිපදෙ ආධාණ . ඵලංගිති හිසවිලං ඵලං සිපෙය්වා උපාදුතත්ති ආදිවචනෙ අවුච්චමානො . උපාදුත පච්චයත්තත්ති උපාදුතස්ස පච්චයනාවො ආපජෙය්ගාහි පදෙ කත්තා . තදෙව උපාදුතං තස්ස උපාදුතස්ස පච්චයො නාච්ච ගොති . ජාතිආදිනිද්දෙසෙසුහිපදං තවුත්තත්තිපදෙ ආධාණ . ඵතෙ ජාතිආදිබ්බමානං අරුපබ්බමානං ජාතිආදයො . නස්මා පෙ චචතකාහි වචනං වුත්තං . තත්ථාහි අවිජ්ජාපච්චයා සම්බාණෙහි ආදි තසෙ . නතිගවාරෙහි පදං වුත්තත්ති පදෙ ආධාණ . තස්මිනි විත්තනමුඨාතරුපෙ . තෙනාහි විත්තනමුඨාතරුපෙත උපත්ථමානත්ති පදෙ කතතා . උපමිතත්තත්ති වුච්ඡිකතාවො . ඵලත්ති වක්ඛායතනස්ස පච්චයොහි ආදි වචනං . තත්ථාහි වක්ඛායතනස්ස උපමිවයොහි ආදි වචනෙ ගතිතාහි පදෙ ආධාණ . ඉතරපිපත සත්තනියොහි උතුආකාරජසත්තනියො . තාසංපිහිති හිසවිලං තාසංපි උතුආකාරජසත්තනියා . ඵතුත්ථවාරෙහි පදං වුත්තත්තිපදෙ ආධාණ . මහාභූතරුපපච්චයා වක්ඛායනාදිති පච්චතත්තිහි සම්බන්ධො . තාමරුපපච්චයාවාහි වසද්දෙ වක්ඛායනාදිතිව සමුදායතනව සම්බන්ධිපිඨාහි යොජෙතබ්බො . අථවා . වසද්දෙ මහාභූතරුපපච්චයාව හදස පෙ පච්චයාව තාමරුපපච්චයාවාහි යොජෙතබ්බො . සම්බන්ධිපිති වක්ඛායනාදිතිවෙව සමුදායතනව . නතිගවතුක්කෙතිපදං වුත්තත්තිපදෙ ආධාණ . ගස්සාහි ගස්ස රුපස්ස . ගස්සව පච්චයුජ්ජපත්තස්ස නාමස්ස විඤ්ඤාණස්ස සම්පසුත්තපච්චයනාවො . තත්ති නංබමිමං . සිපෙය්වා ඵස්ස පෙ නාමත්තිවචනං කිවාපි තවුත්තං . නථාපි වුත්තමෙව ගොතිති යොජනා . අනන්තරහිතපදනිද්දෙසෙහි අනන්තරෙ වුත්තස්ස අතිතස්ස පදස්ස නිද්දෙසෙ වුත්තත්තාහිපදෙ ආධාණ . තත්ති සිපෙය්වා ඵස්ස පෙ නාමත්ති වචනං . ගදෙවහිති ආදි දළ්භිකරණං . හිසවිලං ගංඵව නාමං තස්සෙව නාමස්ස . ගංඵව පසුමකයො ගතවතා පකාසිතොහි සම්බන්ධො . තත්ථාහි කතමෙබ්බමා අතුසලාහි ආදිවචනො . පුරිතත්තිපදෙ ආධාණ . දළ්භනිපාතිනාහි ආරම්භණෙ දළ්භං නිපතනාසිලෙත . උපාදුතාහි වො අබ්මොක්ඛෙතව පදං පුරිතත්ති සම්බන්ධො . සම්බන්ධෙව නතිගවිත්තාදිසු විසෙසමගතං පෙ පාළිබ්බමසම්භානකෙහි සංඛිත්තා . තත්ථාහි තස්මි . විසෙසෙ . තෙනාහි තෙනා

සම්මෙව්නොද්ධි අට්ඨකොප්පය

141

බම්මෙන . සබ්බවිනෙක්ඛානිකාදං වෙදිතබ්බොතිපදෙ අබ්බාතරං . ඉධානි කුසලාදිනිද්දෙසෙ . අප්පනාචාරෙති නිත්තමනචාරෙ නා නතතසභාවතො නානකක්ඛණ භාවතො සම්භවතො . ලොකියා නි අදිදල්ලිකරණං . භිසම්මං ලොකියකුසලාදීසු අප්පනානිගමනං හොතිති සම්බන්ධො . ලොකුත්තරකුසලාදීසු එවමෙතෙසංව මොනත්ති අප්පනාහොතිති යොජනා . එත්ථානි කුසලවිතතාදී සු . ඉතිති නස්මා . නත්ථානි අවිජ්ජාදීසු නිඛාරණං . තත්ථානි කුසලනිද්දෙසෙ වුත්තොතිපදෙ අබ්බාතරං . තං අවිජ්ජං අභිඤ්ඤා අ කුසලානං මූලතො වුත්තා අවිජ්ජාවිධ කුසලානං පෙ කු සලමූලං වුත්තං . අභාවතොතිපදං වුත්තොතිපදෙ හෙතු . කුස ලවිත්තෙසුභිති අදිවත්ථාතෙ . චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදීසු කුසලමූලං ත ත්ථි සහෙතුකෙසුපත කුසලමූලං නිවාප් අත්ථි . ඉධානි චක්ඛුවිඤ්ඤා ණාදීසු . නත්ථානි සහෙතුකෙසු . ගතානි පච්චතා . එත්ථානි අබ්බාතරනිද්දෙසෙ . කුසලාකුසලවිපාකෙසුතිපදං චක්ඛුවිඤ්ඤා ණාදීසුති පදස්ස විසෙසනං .

තත්ථානි සහෙතුකෙසු . තත්ථානි අබ්බාතරනිද්දෙසෙ . න ඤාතිචා තෙසු චාරෙසු නිඛාරණං . නතිගවතුත්ථාතර අසම්භව තොසෙව නවුත්තා . රූපමිස්සකාහිති අදි දල්ලිකරණං . භිස ම්මං . තෙති තතිගවතුත්ථාතර රූපමිස්සකා චක්ඛු පෙ දිති රූපං නවසමුඨාපෙත්ති . ඉධානි චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදීසු . අරූ පාවචරවිපාකා අරූපාවචරවිපාකා අඤ්ඤා ඤීපෙඤ්ඤා සෙස හෙතු කවිපාකෙසුපි එසෙවනගොති සම්බන්ධො . අරූපානි අදි දල්ලි කරණං . තත්ථානි කතමෙධම්මා කුසලානි අදිවචතෙ විනිව්ජ් යො වෙදිතබ්බො . නත්ථානි චාරෙසු පදෙසු අවිජ්ජාපච්චිධානි පදෙ නවුත්තං . නඅවිජ්ජානි නස්මිංසමසෙ විත්තෙන සහජාතා අවිජ්ජා නාහොති . නත්ථානි කුසලෙසු නිඛාරණං . අප්පනිතා අ විජ්ජා යස්සහො 'අප්පනිතාවිජ්ජො' . නස්සාපිති අවිජ්ජාය . අවි ජ්ජාවතොගෙවහිති භිසම්මං අවිජ්ජාවත්තස්ස එව පුත්ථලස්ස කුසල පෙ නගොති නඉත්තරස්ස පතිතාවිජ්ජස්ස පුත්ථ ලස්ස කුසලාසුභානං හොති . තත්ථානි කුසලෙසු නිඛාරණං . ලො කුත්තරෙ පෙ වසෙන අසුභතං ලබ්භති . ඉධානි අවිජ්ජා මූලනිද්දෙසෙ . එත්ථානි අවිජ්ජාමූලකුසලනිද්දෙසෙ . තං පිති පඨමවතුක්කං සංඛිත්තත්තිපදෙ කම්මං . තං පඨමවතුක්කං නි ගර්භාපතා පණ්ඨිතෙන වෙදිතබ්බං . තත්ථානි තෙසුපදෙසු නි ඛාරණං . එසානි එස කුසලපච්චිධො . අකුසලපච්චිධොව උප පෙ පච්චිධො හොති . නංපිති පච්චිධ වතුක්කං . වඩ්ඪාතිපදං වුත්තොති පදෙ පුබ්බකාලතිරිකා . පච්චිධාකාරෙ

වාදිඥානවර්ත වාදිනං පච්ඡේදනා භගවතා සුභා එකධා ව චුතො. කිමත්ථත්ති වෙ ධම්මපච්චයං පෙ ජාතානත්ථං. චුතො නි ඥාප්තො. වාදිප්පච්ඡේදනාති පදං චුත්තොති පදෙ කත්තො. පරිඤ්ඤා පෙ චුත්තොති නාම සුත්තප්පාදාං සුත්තප්පාදෙ දෙ කදච්චි යස්මා නාමොති තස්මා එතස්මි. ධම්මප්පච්චයෙහෙදෙ පරිඤ්ඤා පෙ මනො ධිනෙ තත්ථ ධම්මප්පච්චයෙහෙදෙ සද්ද නාමිති සම්මතං. තනො සුත්තප්පාදප්පාදනානො කම්මො අ ඥාප්තං කර්මායං තද්දත්ති සම්මතො. පරිඤ්ඤා ව සම්මතං චිත්ත නාම පටිපත්ති ව 'පරිඤ්ඤා පෙ පටිපත්ති යො'. පරිඤ්ඤා නිසම්මතචිත්තපටිපත්තිනං කත්තො 'පරිඤ්ඤා පෙ පටිපත්තිකත්තං'. පරිඤ්ඤා පෙ පටිපත්තිකත්තං වාදිනා 'පරිඤ්ඤා පෙ චුත්තො'. එතස්මිත්තිපදං පරිඤ්ඤාති ආදිපදෙ ආධාරෙ. පරිඤ්ඤා පෙ පත්තිකත්තොතිපදං කාමර්ථපදෙ තනිසාච්ඡෙදනං. තනිසාච්ඡෙදනං තනි අඤ්ඤාත්ති ජේදෙ.

පටිච්චසමුප්පාදවිනංගො නිවර්තො.

(6) ගොතාති තෙන ගණනපරිච්ඡේදෙන. නතොති චතුසති පඨානතො. සතිපඨානාති පදෙ චිත්තිච්ඡෙදො චේදිතධ්මො. සතිගොචරෙපි තිබ්බා පෙ චිත්තිච්ඡෙදනාපි සතිපිතිතො. සතිපඨානාති යොජ්ජා. සතිසා ගොචරෙ 'සතිගොචරෙ'. අ පිසද්දෙ අඤ්ඤාමඤ්ඤාපෙකො. තිබ්බාති සතිපඨානෙහි අත් රො. පටිඤ්ඤා අනුරාගො 'පටිඤ්ඤානො'. අනුරාගොති සි තො. පටිඤ්ඤානං චිත්තිච්ඡෙදනො 'පටිඤ්ඤා පෙ චිත්තො'. පටිඤ්ඤානං චිත්තිච්ඡෙදනං නාමො 'පටිඤ්ඤානං චිත්තිච්ඡෙදනං'. චුත්තච්ඡෙදනං පාලියා දල්ලංකරෙත්තො චතුත්තත්ති ආදි මාහ. චතුත්තං පෙ ආදිසු පසොගෙසු සති ගොචරෙ සතිපඨානත්ති භගවතා චුච්චිති. තථා කායං පෙ ආදි සු පසොගෙසු සති ගොචරොපි සතිපඨානත්ති භගවතා චු ච්චිති සම්මතං. තස්මත්තොති තස්ම සතිපඨානත්ති පදස්ස අත්තො. සති අස්මිං සති ගොචරෙ පඨානාති ඉති තස්මා යො සතිගොචරෙපඨානං නාම. ප සුඛං ඨාධාතු ගතිච්ඡත්තිමිති. කතාතුකරණ්ණපදෙසෙසු වානි සු පච්චිකො. වා අපරෙ නො. පඨානානං ගොචර ඉතිස්සාති පඨානං. ඨාති අස්මිත්තිසානං. පඨානං පඨානං. කම්මධාරො. යදර්ථොති යංසතිපඨානං අර්ථො සම්මාසම්මුඛො. ඉති එවං එත්තාති එතස්මිං සමායනාච්චිකම්මසුත්තෙ චුත්තාති පදෙ ආධාරො.

රෙ . සාවකෙසුතිපදං පටිඝානුනායානිපදෙ අධාරෙ . සත්ථුනො
ති එන්ථ භාවයොගෙ ජඬි . පටිඝානුනායවිනිවත්තතා . පඨපෙ
තබ්බතො තං පඨානං තාම . තෙවා පඨපෙතබ්බතොති පුච්ඡා
සතියා පඨපෙනබ්බතොති සම්බන්ධො . සතියානිපදං පඨපෙන
බ්බතොතිපදෙ කරණං . පටිඝානුනායවිනිවත්තතා සම්බාතං ස
නිපඨානං සතියා කරණහුනාය පටිඨානං පටිඨපෙනබ්බං පටිඨා
නං තාම . පටිඨපෙනබ්බං පවත්තයිතබ්බන්ති පටිඨානං . භා
ඤාදිනිසුති කම්මෙසු . යා සතිපට්ඨාති පවත්තති ඉති තස්මා සා
සතිපට්ඨානං තාම . කත්තරි සු . පට්ඨානාවිභේදනාති පක්ඛන්ධො
පවත්තනසභාවෙන . ඉතිනි එවං . ඉදං සතිසම්බාතං සනිප
ට්ඨානං ඉධ සනිපට්ඨානාතිපදෙ පණ්ඩිතො අධිප්පෙනං . යදි
එවන්ති එවං සතිසම්බාතො සතිපට්ඨාතො යදි අධිප්පෙන . සති
බහුත්තාති සතියා බහුභාවතා . සනිපට්ඨානාති බහුවචනං භග
වතා වුත්තන්ති සම්බන්ධො . ආරම්භණ්හෙදෙනාති ආදිදල්හික
රණං හිසම්මං . සතියො ආරම්භණ්හෙදෙනා බහුධාතගවතා ක
තා . ඉතිසද්දෙ පරිසමාපනං . කස්මාපනං පෙ . අනාධි
කාති පුච්ඡා . වෙතොය්තිනත්තාති වෙතොය්තං භිතභාවතො
වතොය්තො සනිපට්ඨානා භගවතා වුත්තා . තණ්හාති ආදිදල්හි
කරණං . තණ්හා පෙ . යාතිකෙසුති පදං නිඛාරණං .
පවත්තෙසු නිපදං තණ්හා පෙ . යාතිකෙසුතිපදස්ස විසෙ
සනං . තණ්හාවර්තං පකතිස්ස සො 'තණ්හාවර්තො' . තණ්
හා බහුලොති අත්ථො .

දිඬිවර්තං යස්ස සො 'දිඬිවර්තො' . පච්චිතිකෙසමෙතිනි සම
ථො . යත්ති නිබ්බාණං ගව්ජන්ති එතෙනාති 'යානං' සමථො
එවයානං 'සමථයානං' . සමථයානෙ නිසුත්තො 'සමථයානිකො' .
විපස්සනා එවයානං 'විපස්සනායානං' . විපස්සනායානො නිසුත්
තො 'විපස්සනායානිකො' . තණ්හාවර්තො දිඬිවර්තොව සමථ
යානිකොව විපස්සනායානිකොව 'තණ්හාවර්තං පෙ . සතිපට්ඨානං විසුඬිමයොගාති විසුඬිමයොගාති සම්බ
න්ධො . අධිගත්තබ්බං තංතිමත්තවාති 'අධිගත්තබ්බතිමත්
තං' . අධිගත්තබ්බාරම්භණන්ති අත්ථො . නික්ඛස්ස සමථයාති
කස්ස මුලා පෙ . යාතිකෙසුතිපදං සනිපට්ඨානං විසුඬිමයොගාති යො
ජනා . ඉතිනි ඉමිනාකාරණෙන . ඉතිසද්දෙ සමාපනං . සුභසුඛ
භාතත්ථංවා වත්තාරෙව සනිපට්ඨානා භගවතා වු
ත්තාති සම්බන්ධො . සුභම සුඛම නිව්ච්ච අත්තාව 'සුභසුඛතිව්
ච අත්තා' . සුභසුඛතිව්ච අත්තාඉති භාවො අධිප්පායො 'සුභසුඛති

සමමොගවිකොදුනි අයධර්මෝපදේශා

145

භාවනා'. තස්ස භාවනා තෙන නිබ්බන්තො 'කායාපෙතො
නිබ්බන්තො'. පච්චිකේතොති නිවර්ණඋපාදානක්ඛන්ධායතන
බොජ්ඣන්ධාපූර්වකච්චානං වසෙන පච්චා. ඉධ භික්ඛුනි එත්ථ චච
නො විනිවර්තොති සම්බන්ධො . තත්ථාති දෙවලොකෙ . භික්ඛු
භගාවරුහිති භික්ච්චං එතෙ සුතිපඨානා භික්ඛුනාං භගාවරු ආරම්
මණා . කිංපනෙන පෙතික්ඛුනි ආදර්ශොති පුළුචා. ඉ
ති තස්මා අග්ගපරිසත්තා . තත්ථාති අරුක්ඛන්තකායෙති පදෙසු.
ඉධාති කායෙ . කායෙතිපදං අධිප්පෙතොතිපදෙ ආවාණ . යථා
ච රූපකායො සමුග්ගෙන කායොති අධිප්පෙතො . එවං රූප
කායො භූවිජ්ඣානං කෙසාදිනං ආයතනත්ථෙතා උප්පත්තිදෙස
භාවෙන කායොති අධිප්පෙතොති යොජනා . තත්තාති කායොති
පදෙ . අසම්මිස්සතොතිපදං චචත්ථානං ඉති පදෙ තනිතාවිසෙස
නං . වෙදනාදිඅනුපස්සනාය අසම්මිස්සතොති අරුණා . විනිභුජ්ජ
නං පුට්ඨකරණං 'විනිබ්බොගො'. සවාසං සමුග්ගං විනිබ්බොගො
'සනවිනිබ්බොගො'. චචන්තානංචචසනවිනිබ්බොගො චච පෙ
තිනිබ්බොගං . තං ආදියස්සයො 'චචන්තානං පෙතිනිබ්බොගාදි'.
තස්ස දස්සනං 'චචත්ථානං පෙතිනිබ්බොගාදි'. තෙනාති කා
රණෙන දස්සිතන්ති පදෙ සෙතු . ඉතිච්ච එවං . දස්සනෙනාති
පදං දස්සිතන්තිපදෙ තනිතාවිසෙසනං . එත්ථාති කායෙ . තස්
පිති කායෙ . කදලික්ඛනිසං පත්තං 'කදලික්ඛනිපත්තං'. තස්ස
චට්ඨිසං * විනිභුජ්ජකො 'කදලි පෙතිනිබ්බොගාදි'. රිත්තා
සුඤ්ඤ මුඛි 'රිත්තමුඛි'. රිත්තමුඛියා විනිවෙට්ඨකො විමුච්ඤකො 'රි
ත්තමුඛිවිනිවෙට්ඨකො'. තභෙත්ථාති ආදි දල්භිකරණං . එත්තාති
කායෙ . නථානථාති කායාදිනා තෙනාකාරෙන . ජනොදිඪියා
යං ඉත්ථිපුරිසාදිං පස්සති තං පුරිසාදිජනෙන දිඨං භාගොති . යං
රූපායතනානංඛානං දිඨංචා නං ඉත්ථිපුරිසාදි නභොති . අථචං තං
කෙසාදිභූතූපාදාය සමුග්ගසංඛාතං දිඨං නභොති . යංදිඨං නං නප
ස්සතිති යං රූපායතනං කෙසාදිභූතූපාදාය සමුග්ගසංඛාතං ජන
නදිඨං . ජනො තං පඤ්ඤාචක්ඛනා භූතතො නපස්සති මුල්ලො
අපස්සං අපස්සන්තො ජනෙ ඛජ්ඣමානො ජනො සංඝාරතො න
මුච්චිවතිති යොජනා . සනවිනිබ්බොගාදියංභාසන්ති චචනාං
ආවර්තෙහි වුත්තං . එත්ථචචනෙ ආදිසද්දෙනච අයමත්ථො පණ්ඨි
තො වෙදිනබ්බො . අයංහිති ආදිවිත්තාණ . භික්ච්චං කිංචචනං
භගවතා වුත්තං ගොති . යථා-පෙති-සමුග්ගානුපස්සියෙව්භාති
චචනං වුත්තංගොති . මහාසතිපඨානෙ යථායං කායො භගවතා
වුත්තො පටිසම්භිදායං යොවකායො ධම්මසෙතාපතිනා වුත්තො

* විනිභුජ්ජකොතිපි පාඨො .

නිසම්බන්ධො . අස්සාසපස්සාසා ආදියස්සසො 'අස්සාසපස්සාසාදි'.
 වුණ්ණකපාතානිව අභිකානිවාති 'වුණ්ණකපාතිඅභිකානි'. වුණ්
 ණකපාතිඅභිකානි පරියොසානානි යස්ස සො 'වුණ්ණ පෙ
 සාසො'. අස්සාසපස්සාසාදිව සො වුණ්ණකපාති අභිකපරි
 යොසාසොවාති 'අස්සාසපස්සාසාදිවුණ්ණකපාතිඅභිකපරියොසා
 සො'. නස්සාති කායස්ස අනුපස්සතානෙති පදෙ නම්මං . කසා
 මිති කස්සම් සභාවස්ස . අනුපස්සතානෙති පදං කායානුපස්සිති
 පදෙ හෙතු . ආගතො නයො යස්සසො 'ආගතවායො'. නසා .
 අනිවිච්චුක්ඛණං ආදි යස්සසො 'අනිවිච්චුක්ඛණාදි'. නස්ස ආ
 කාරස්ස කෙසාදිපහෙදස්ස සමුභො 'ආකාරසමුභො'. ආකාරසමු
 භො ඉති සම්බොතො කථිතො 'ආකාරසමුභසම්බොතො'. තස්ස.
 නරාහිති ආදිවිත්ථාගෙ . අගන්තිපදං හිනුක්ඛිපදස්ස විසෙසනං.
 කායස්ස අනුපස්සතා 'කායානුපස්සතා'. කායානුපස්සතා එව ප
 පිපද 'කායානුපස්සතාපිපද'. සත්තත්තං අනුපස්සතාතත්ති
 අනිවිච්චානුපස්සතා දුක්ඛානුපස්සතා අතත්තානුපස්සතා නිබ්බිද
 නුපස්සතා චිරතානුපස්සතා නිරතානුපස්සතා පටිතිස්සයනානු
 පස්සතාති සත්තානං අනුපස්සතානං . තො සමුච්චානෙතිති වා
 පවත්තෙති . අජ්ඣත්තබ්බිතාති පදං වාචීති පදෙ කත්තා , කට්
 තං එකාබ්බං ආරම්මණං 'සට්ඨාරම්මණං'. එකාරම්මණතුතත්
 ති අත්ථො . පගුණකම්මථාතස්සාති පදං සමරණාතිපදෙ සම්බ
 න්ධො . පගුණං කම්මථාතං යස්ස සො 'පගුණකම්මථාතො'. ස
 මරණස්ස කාලො 'සමරණකාලො'. එත්ථාති අජ්ඣත්තබ්බිතා
 ති තනිගතයෙ . සොහිති ආදිවිත්ථාගෙ . හිසම්මං . සොහිංචු
 තස්මිංගමයෙ යත්තං චිරං ආනාපොති වුච්චති තෙවා චිරයෙන
 සමත්තාගතො යස්මා හොතිති යොජනා . තිසු භවෙසුති තිසුභ
 වෙසු ආරම්මණකරණ පදෙසෙන පචක්ඛානං තිලෙසානං . අයං
 පථාති අයං තිත්ථු . තහිති ආදි දල්හිකරණං . සතිවිරහිතස්
 සාති සභියා විරහිතස්ස තිත්ථුස්ස . සබ්බාභිකත්ති සබ්බත්ථ ථා
 තෙසු භවං 'සබ්බාභිකං' සබ්බෙවා භාවෙනබ්බා බොජ්ඣක්ඛා අභි
 කා එතායාති 'සබ්බාභිකා'. එත්ථාති උද්දෙසවාරගිකාගෙ . අත්
 තො සංඛෙපොති අත්තොසංඛිපතං අත්තොසංඛිකෙපොවා . අත්
 තොමලියතාති අත්තො . තෙවාසාති තෙවා කාරණවා අස්ස හි
 කුප්පස්ස . පසාණ්ඩාතත්ති පසාණ්ඩාවයවං . තණ්හාති විතොයාති
 ආදිපදෙසු . ලොකෙති එත්ථපදෙ විතර්ඛිතාති අත්තොති යොජනා .
 ඉධාති ලොකෙතිපදෙ . එත්ථාති විතොයාති ආදිවචනෙ ගත
 ණවාති පදෙ ආයාගෙ . නිවරණං පෙසු දස්සතෙනා
 ති නිවරණෙසු පරියාපනාස්ස බලවඩම්මමයස්ස දස්සතොවා . වි

සම්මොහවිතොදනි අත්ථසොජනා

147

සෙසෙන වෙත්ථානී විසෙසෙනව එත්ථ අධිකාරෙ පහාඨං වුක්ක නති සම්බන්ධො. කායසම්පත්තිමුලකස්සානි කායස්ස සම්පත්තියා මුලභූතස්ස. අනුරොධස්සාතිපදං පහාණ්නිපඤ්ඤා කම්මං. න උරොධො 'අනුරොධො'. තස්ස අනුපරොධස්ස අපට්ඨස්සානි අත්ථො. විරොධස්සාති ආදිනිපි පහාණ්නිපඤ්ඤා කම්මං. අභිජ්ඣා විනයෙනවානි එත්ථ වසද්දෙ අභිජ්ඣාවිනයෙනව දෙමනස්ස වි නයෙනවානි ආදිසු තනිගත්තපඤ්ඤා යොජෙතබ්බො. සුභාසුභ භාවාදිනත්තිපදං පඤ්ඤාපක්ඛානිපඤ්ඤා කම්මං. අපතගතස්සවානි වසද්දෙ අනුරොධස්සව විරොධස්සං පෙ-පෙ-පක්ඛෙපස්සව අ පතගතස්සවානි යොජෙතබ්බො. නොනානි අනුරොධාදිපහාණ් වචනෙන. යොගං චිරියං අවචරති කතරුනිති 'යොගාවචරෙ'. යොගස්ස ආනුභාවො 'යොගානුභාවො'. යොගස්ස සමත්ථො 'යොගසමත්ථො'. තස්සත්තාවො 'යොගසමත්ථා'. යොගානුභාවො හිති ආදි දල්ලිකරණං. හිසම්මං යදං යෙන ආනුභාවෙන අයං හික්ඛු අනුරොධවිරොධවිපමුත්තො පෙ-පෙ-විරතිතොව හොති එසො ආනුභාවො යොගානුභාවො භාවානි යොජනා. යදංගත්ති යංගත්ති ඡේදෙ. ගත්ති යෙනාති අත්ථො. එසාති එ සො හික්ඛු. කම්මභිනිකස්සානි කම්මභිනානි නිසුත්තස්ස හික්ඛුස්ස. කායපරිහරණ්නි කායස්ස රත්ථො. ආනාපිති ආදිසු පඤ්ඤා ආනාපන සම්මප්පධානං භගවතා වුගතත්ති සම්බන්ධො. සම්බත්ථකම්මභිනානත්ති සම්බත්ථකානෙසු පඤ්ඤා කම්මවිධානං වුත්තං. කම්මවිධානපරිහරණ්නායොති කම්මවිධානස්ස රත්තං ණස්ස උපායො වුත්තො. කායා පෙ-පෙ-වනෙනාතිපදං ප විලභිඉතිපඤ්ඤා තනිගාවිසෙසනං. පවිලභොව සො සමථොවානි 'පවිලභසමථො'. භාවතාය ඵලං 'භාවනාඵලං'. එතෙසුපිහිති ආදි දල්ලිකරණං. හිසම්මං එතෙසුපි භවදනානුපස්සනා පතිපට්ඨා නුද්දෙසාදිසු පරිගෙහො භගවතා වුත්තොති සම්බන්ධො. පරි ගෙහොති අනුපස්සනාසම්බන්ධො පරිගෙහො. එත්ථපනානි එත්ථවචනෙ විනිවිජ්ජො වෙදිතබ්බො. තෙසත්ති වෙදනාදිනං. ඉධාති උද්දෙසවානෙ වෙදිතබ්බොතිපඤ්ඤා ආධාරෙ. කර්ම පෙ-පෙ-නාබ්බාති සුච්ඡා. සුඛා නාව වෙදනා දුක්ඛතො අනුපස්සි කම්බාති සම්බන්ධො. යොහික්ඛු සුඛං දුක්ඛතො අද්දස්ස, දුක්ඛං සලලතො අද්දස්සි. සත්තානං අදුක්ඛමසුඛං අනිච්චතො අද්දස්සි, වෙ එකත්තෙන, සම්මද්දසො සම්මාපස්සතො, සොහික්ඛු, කිලෙසෙහි උපසන්නො වර්ස්සති විහරිස්සතිති යොජනා. සථෙති සොවෙති ඡේදෙ. සථෙතිපි පාඨො. සථෙතද්දසාති යොජෙ තබ්බො. සථෙතිපන පාඨො සුත්තතො. එනාති වෙදනාව

දළිතනති ආරම්භණ්ණසානුභවතං සබ්බත්තං වේදනං දුක්ඛස්මිං අත්තොගධං ඉති අභං වදාමිති අයො . නං සබ්බව්වතං පණ්ණිතො වත්ථාපරෙතබ්බං . විත්තාධිපතිමෙසුපිති නිඛාරණං . විත්තාත්තිපදං අනුපස්සිතබ්බත්තිපදෙ කම්මං . නස්ස ලක්ඛණං 'සලක්ඛණං' . සලක්ඛණං සාමය්‍යලක්ඛණං 'සලක්ඛණසාමය්‍යලක්ඛණං' . සුය්‍යතාසම්ඛාරස්ස සභාපස්සවසෙන . වසද්දෙ සලක්ඛණං . පෙ . පෙ . නං ව සුය්‍යතාධිපතිස්සව සතොනුපස්සතා තම හෙදනවාති යොපරතබ්බං . එතොති කායාදිසු නිඛාරණං . විත්තාත්තිපදං අනුපස්සිතබ්බත්තිපදෙ කම්මං . යස්සාති යස්ස හි කම්මස්ස . තත්ති අභිජ්ඣාදෙමනස්ස . නානාසුත්තලවසෙනා තිපදං වුත්තත්තිපදෙ නතිශාච්ඡෙසනං . නානාචත්තනමණිකා තිපදං වුත්තත්තිපදෙ කම්මං . භාවනාවසෙනවාති වසද්දෙ නානාසුත්තලවසෙනාව භාවනාවසෙනවාති යොපරතබ්බං . සබ්බත්තාති සබ්බෙසු කායානුපස්සනා සතිපට්ඨානුද්දෙසාදිසු . ගතො වාති වා අපරෙ වායො . එකත්ත කායෙ අභිජ්ඣාදෙමනස්සං ප හිතං සෙසෙසුපි වේදනාදිසු අභිජ්ඣාදෙමනස්සං ප හිතං . ගතො යස්මාහොති තෙතෙවකාරණො අස්ස අභිජ්ඣාදෙමනස්සං . තත් වේදනාදිසු පභානදස්සනානං එතං අභිජ්ඣාදෙමනස්සං . කච්චතා වුත්තං ඉති පණ්ණිතො වේදිතබ්බත්ති යොපරතා .

උද්දෙසමාර කථා .

ඉද්දනිතිපදං ආරභොග්ගිපදෙ කාලසත්තම් . විලිං කෙරෙතිති 'විලිවකාරකො' . දුලකිලපොව සන්තතිලපොව කොවකොව පෙලාසුපොව 'දුලකිලපොව පෙලාසුපොව' . තෙආදිගෙසං උපකරණානං තාති 'දුල පෙලාසුපොව' . තයොති හි ඤාතකොවිදාසතො . නානාවිතිතත්ති නානාවිධං . සුවණ්ණස්ස විකත්ති සුවණ්ණමෙවස්සං . සම්මාසතිත්තිපදං භිඤ්ඤාති පදෙ කම්මං . ආරම්භණ්ණසානුභවතං වතුධාතිපදෙ නතිශාච්ඡෙසනං . නත්ථාති නිද්දෙසවාපෙ විනිවර්තො . නත්ථාතිවා තෙසු නිද්දෙසවාපදෙසු නිඛාරණං . එත්ථාති කථමාති ආදිවචන . කෙන පසකාරෙතාති පදං පුර්වස්ස භවව්වතං . අයංගොනාති ආදිදල්ලිති කරණං . භිසම්මං . එත්ථ ඉධ භිසම්මාති වචනො . අජ්ඣත්තාදි වසෙනාතිපදං අනුපස්සනාතිපදෙ නතිශාච්ඡෙසනං . සබ්බපකාර ඉතිපදෙවා නතිශාච්ඡෙසනං . සබ්බපකාරෙත කායානුපස්සනා 'සබ්බපකාරකායානුපස්සනා' . සබ්බපකාර පෙ . පෙ . නුපස්සනං නිබ්බෙසනාති 'සබ්බ පෙ . පෙ . නුපස්සනානිබ්බෙසනා' . සනතිස්සනති එත්ථාති 'සනතිස්සනං' . සනතිස්සනං නුභවා ගවගිති

‘සන්නිස්සයභූතං’. සන්නිස්සයභූතව තං සාසනවානි ‘සප්පෙ
සාසනං’. නං පරිදිපතිති ‘සන්නිස්සයපෙ පිප
තො’. අඤ්ඤාසාසනස්සාතිපදං භාවනුහිපදෙ සම්බන්ධො. නථා
තෙන සන්නිස්සයාකාරෙන භාවො. නථාභාවං පටිසංයුතීති ‘ත
ථාභාවපටිසංයුතො’. කර්තති කර්මං පස්සති අතී ඉමස්මිංකායෙ
කෙසාපෙපෙමුත්තන්ති පස්සති. තත්ථානි අතීතිආදී ප
දෙසු. නිඛාරණං. ඥාතන්ති යො අයංකායො වුවිච්චති පදෙ
කම්මං. අසුචිසමයතොති අසුචිසමුහභාවතො. ආරභුතතොති
උප්පත්තිභාවභූතභාවතො. ආකාරති පකාර. තත්ථානි කෙසා
ත්‍රොමාති ආදිආකාරෙසු වේදිතවිධොති පදෙ ආධාරො. ඉමස්මිං
හිති ආදී දල්ලිතිකරණං. හිසවිචං ඉමස්මිං කල්‍යාණෙති සම්බන්
ධො. නකොච්චි කොච්චි පුත්තොත්‍රො තපස්සති. අසසිරිකදස්සන
න්ති අසසිරිකභාවස්ස පකාසනං. එත්ථානි අතී ඉමස්මිත්ති ආදී
පදෙසු. ඥාතන්ති අස්ස කල්‍යාණත්තස්ස යො පලිබ්ධොධො. නත්ති
පලිබ්ධොධං. උප්පිජ්ඣාතිපදං උත්තොත්තත්තත්තිපදෙ පුබ්බ
කාලතිරියා. පටික්කල්‍යාණොභාවතොති පතික්කල්‍යාණ
සිකාරසම්බාහස්ස කම්මථා නස්ස විඛින්නායං පෙපෙපෙ
ධාතිපදං පතින්සාතිපදෙ පුබ්බකාලතිරියා. වාසද්දෙ අරහ
ත්තොවා අඤ්ඤාතරොවානි යොපෙතවිධො. පනාස්සාති පදං ක
ල්‍යාණමිත්තත්තාතිපදෙ විසෙසනං. කතොපරිවයො යෙන සො
‘කතොපරිවයො’. නස්ස. නත්ති ආවර්ගස්සාති නත්තියා පාළියා වා
චකස්ස ආවර්ගස්ස. පිසද්දෙන නාකෙවලං අරහත්තාදීනි පරිත
ස්ස සන්තික උත්තොත්තත්තත්ති ක්‍යාපෙති. නස්සාති කල්‍යාණ
මිත්තස්ස. තත්ථානි සිලවිසොධනාදීපු නිඛාරණං. තත්ති සිල
විසොධනාදීකං විධානං. තත්ථානි විසුඛිමග්ගො. නස්සාති හික්
ඛස්ස කාරෙතාතිපදෙ කාර්තකම්මං. කපෙත්තෙන ආවර්ගෙන
නිං ආවිකත්තත්තත්ති පුච්ඡා. තත්ථානි උග්ගාමභාසිකාරකොස
ලෙසු නිඛාරණං. ඉමස්මිංහිති ආදී දල්ලිතිකරණං. යොපිති අපි
සද්දෙ නිපිටකධරං අපෙක්ඛති. මලයවාසිමභාදෙවනොරස්සාති
ලබ්බාදිපෙ මලයෙ වසනසිලස්ස මභාදෙවනොරස්ස. තෙතිපදං
අභෙසුත්තිපදෙ කත්තො. නෙසත්ති රෙරුතං. පගුණාති පදෙ
සමපදනං. පදකම්මගාතිතායාති අනුරූපෙන ගහණභාවෙන.
නතොති තදනත්තරං. ඉමං තත්තිත්ති ඉමං සතිපට්ඨානවිභවිත
පාළිං. මත්ථපුබ්බගත්තිපදං ආරොපෙධාතිපදෙ කම්මං. කම්ම
භානතත්තිති කම්මවිධානස්ස පත්ති. කොථාසාති කෙසාදීතං
කොථාසා. ගත්ථසම්බලිකාති විතනංගත්ථාතං එතමුධා අඤ්ඤ
මඤ්ඤසම්බන්ධා සිපිතා අභිකල්පො අභිකල්පත්තිති අධිප්පායො.

150

අ භි ඛ ම ම

වනිපාදපත්තිනී වනියාපදස්ස පත්ති. තෙසංගෙවාහි කොට්ඨාසාදිතං. නස්ස නස්සාහි කොට්ඨාසස්ස. සභාගපර්වේදෙහි අතතො කොට්ඨාසෙන පර්වේදෙ. විසභාගපර්වේදෙහි විසභානෙන අඤ්ඤා කොට්ඨාසපර්වේදෙහි අත්ථො. තත්ථාහි තෙසු චිත්ත පර්වේදෙසු. ඉදංගීති හිසචිට්ඨං ඉදං කමිධානං.

ධාතුවිභක්තියාහි උපරිපණ්ණාසකෙ චුත්ත පුත්තසුත්තං. යස්සාහි ඉදං කමිධානං යස්ස හිත්තස්ස චණ්ණෙනා උපට්ඨිතනිතං හිත්තං. තත්ථාහි නස්මිං ධාතාදිප්පෙන චුත්තෙ කමිධානං නිබාරණං. තදෙනාහි පදං සමථකමිධානත්ති පදස්ස විසෙසනං. ඉධාහි සතිපට්ඨානවිභක්තිය. සබ්බසාධාරණවස්සනාහි සබ්බසං සමථානං සාධාරණවනෙන. ආවිකම්මාහි පදං ආවිකම්මබ්බන්තිපදෙ පුබ්බකාලකිරියා. නස්සාහි තෙසු අනුපුබ්බතොතිපදෙ චිතිවිජයො. ඉදංගීතිආදි විත්ථාගේ. හිසචිට්ඨං ඉදංකමිධානනි අත්ථො. එතත්තරිකාය මනසිකරණදෙසං ඤාපෙත්තො එතත්තරිකායහිති ආදිමාස. හිසචිට්ඨං මනසිකරණත්තො හිත්තං පපතතිහි සමිබ්බෙයො. අනාඨිගමාහි අනාඨිගමෙන. මනසිකරණොගීති හිසචිට්ඨං මනසිකරණො හිත්තස්ස කමිධානත්ති සමිබ්බෙයො. විස්සජ්ජනත්ති පටිච්ඡිත්තං. පජ්ජෙනාබ්බං වග්ගත්ති අත්ථො. නිස්සජ්ජනත්තිපි පාඨො. බහිඨා පුද්ගලාරම්භණති බහිඨා කෙසාදයො බ්බුත්තාරම්භණ. වෙතසොහි පදං චිත්තව්‍යපාහි පදෙ කමිධං. නතොහි නතොවිරුද්ධිනතො පරං. පතිනබ්බන්ති 'පතිනං'. භාවෙ තප්පච්චිගෙය. නත්ථාහි නස්මිං උදපාථො. සඤ්ඤාණත්ති සමමාජාගත්ති එතෙනාහි 'සඤ්ඤාණං'. තෙසත්ති වග්ගස්සානං. අරාහි පච්ඡා. අරස්සාහි නස්මිංකාලෙ අස්ස හිත්තස්ස. තෙනාහි හිත්තං. කාතබ්බන්ති පදෙ කත්තා. චිත්තකොට්ඨාසෙසු උපට්ඨිතෙසු තෙසම්පි කොට්ඨාසානං එකො කොට්ඨාසො සුද්දුතරං යාවඋපඨාහි ගෙගෙකොට්ඨාසා උපට්ඨිතත්ති තෙසුතෙසු කොට්ඨාසෙසු තාවකමිධං පරිකමිධං තෙනහිත්තං කාතබ්බන්ති ගොජනං. එවන්ති සුද්දුතරභාවෙන. තමමාහි කොට්ඨාසං. නත්තාහි පුනාප්පනං මනසිකරිකා අප්පණාය උප්පාදතෙ. අරාහි උත්තමිකරණකාලෙ. තත්ථ පිති පරිගණන කාලෙ. යොහි භික්කවො. නස්සාහි කාලමකුලස්ස. චතුලකාලපණ්ණසුවිත්ති චතුලකාලපණ්ණසංඛාරංසුචිං. නත්තාහි නස්මිං අධිකාර. යථාහිති ආදිවත්තරෙ. අනුපට්ඨානත්තෙහි අපාකරවකොට්ඨාසෙ. චිත්තඋපට්ඨිතෙසු නිබාරණෙකමිධං. තස්සාහි පිණ්ඩපාතික හිත්තස්ස. උපට්ඨිතෙසුහි පදං මනසිකරණත්ති පදෙ ආධාගේ. යාවකොට්ඨාසමගෙහි පදං මනසි

කරණන්හි පදෙ අධාරෙ . එත්ථාති අප්පණතොති පදෙ . අබ්බං විත්තං 'අබ්බිත්තං' . තස්ස පකාසකං සුත්තන්තං අබ්බිත්තං නාම . සීතංසුඛං භවිජ්ඣි 'සීතිභාවො' නිබ්බාණං . අථවා . කිලෙසානං සීතාභාවෙන භාවො 'සීතිභාවො' . කිලෙස දර්ථවූපසමො 'සීතිභාවස්ස පකාසකො සුත්තන්තො සීතිභාවො නාම . බොජ්ඣංගිකාසු කොසලලං 'බොජ්ඣංගිකාසලලං' . බොජ්ඣංගිකාසලලස්සපකාසකං සුත්තන්තං බොජ්ඣංගිකාසලලං නාම . එත්ථාති තයොව සුත්තන්තොති වචනෙ . තත්ථාති තෙසු අබ්බිත්තාදි සුත්තන්තෙසු . අබ්බං විත්තං 'අබ්බිත්තං' . සමාධිති විත්තන්ති සමාධිසංඛාතං නිවිත්තං . උපාසි විත්තො නිවුත්තා කාතබ්බං උපාදෙනබ්බං . අථවා . සමාධිස්ස නිවිත්තං කාරණං ආරම්භණං මනසිනික්ඛුතා කාතබ්බං ආවජ්ජිතන්ති අත්ථො . පග්ගහනිමිත්තං උපෙක්ඛාතිමිත්තන්ති පදවග්ගෙ එසෙවතග්ගො . ධාතන්ති ගතංවිහංගං කොසල්යං සංවතෙනග්ග එතස්ස සංවතනාවධානං කාරණං අනීති අනො . තංවා මනසිකාරවිත්තං කොසල්යං සංවත්තෙනග්ග . එතස්ස සංවත්තනාවධානං කාරණං අනීති අත්ථො . තංවා මනසිකාරවිත්තං කොසල්යං සංවත්තෙනග්ග එතස්ස සංවත්තනාවධානං කාරණං අනීති අත්ථො . තංවා මනසිකාරවිත්තං පදං අනීති පදෙ කත්තො . ගතොවගොති යස්මාමනසිකරෙති තස්මා තංවිත්තං මුදුව කම්මතිග්ගෙ පහස්සරවගොති විත්තං පහස්සර පහිජ්ජාසභාවෙනව ගොති විත්තං ආසවානං ඛයාග සමාධියන්ති සම්බන්ධො .

පිලන්ධවාචකතියාති නානාපිලන්ධනෙ . ගදිපටකායාති ආදි පිලන්ධන විකතියාති පදස්ස සරුපදස්සනං . ගදිසද්දෙ වෙන්ථවාසද්දත්ථෙ විත්තති තස්මාපටකාය සුවණ්ණපථො කුණ්ඩලායවා ගිවෙය්ගෙවා සුවණ්ණ මොලායවාති අත්ථො චේදිතබ්බො . තවාති නංපිලන්ධන විකතිසංඛාතං අත්ථං පයොජනං අස්ස සුවණ්ණකාරස්ස අනුභොති සාධෙති අස්සාති සුවණ්ණස්ස තව අත්ථං සුවණ්ණකාරෙ අනුභොති පාපුණාති . අස්ස යස්සවාති අතිශමනං . තත්ත තත්තොති නිශමනං . අභිඤ්ඤාසම්පිකරණීයස්සාති අභිඤ්ඤා සම්පිකරණීයස්ස . බුද්ධිසංඛාති පදං සම්පිකරණීයායාති පදෙ කම්මිං . අභිඤ්ඤාසම්පිකරණායාති පදං අභිඤ්ඤා මෙතිති පදෙ සම්පදනං . සන්තිවග්ගො සන්තිවග්ගොති 'සන්තිවග්ගො' . සන්තිවග්ගස්ස භාවො 'සන්තිවග්ගො' . සතිආයතනෙති සතිසංඛාතෙ කාරණෙසති . තත්ත තත්තොති සන්තිවග්ගොති පාපුණාති . ඉධාති ඉමස්මිං සාසනෙ . බොජ්ඣංගිකාසලලංපත ආගතමෙවාති සම්බන්ධො . අස්සාති ගොගිතො . බුද්දකපට්ඨි

බොධුපච්චේදංකතො පරික්ඛම්මංභාතබ්බන්ති සම්බන්ධො . යො
ති යොති . රුගොවර්තං අස්සාති 'රුගවර්තො' . රුගබහුලො
ති අත්ථො .

තෙනාති යොතිනා . ජිත්තඤ්ඤාවොපිති අපිසද්දෙන කෙවලං
අඤ්ඤාසම්මං ධාතො ඔලොකනන්ති දස්සෙති . උදකපත්තෙති උ
දකභාජනෙ . සෙනකාලෙ සෙනාති උපාසිකාතබ්බාති සම්බන්
ධො . උස්සද්දෙනාති කාලකාදිකෙසානං උස්සත්තභාවව
සෙන . ආසයොති අසයන්ති පවත්තන්ති එත්ථ කෙසාති 'ආස
යො' . නත්තාති පටිකුලතොව්වන්තො . අනුපුබ්බිකාති අනුපුබ්
බෙනකපා . අද්දර්ශකවණ්ණාති අද්දවතෙ අර්ථකාචාති 'අද්
දර්ශිකා' . තෙති සද්ධාවණ්ණා 'අද්දර්ශකවණ්ණා' . තිත්තිණිච්
ලෙන රුක්ඛඵලසද්ධා පුරති රුක්ඛඵලසද්ධාති අත්ථො . උදකෙ
න තිත්තකාකවණ්ණාතිපි වදන්ති . දිසාව තෙවට්ඨලකාචාති 'දි
සවට්ඨලකා' . තුලාදණ්ඩාති තුලායදණ්ඩිත සද්ධා . සිසකවාහ
ස්ස වෙසනං 'සිසකවාහවෙසනං' . සිසකවාහවෙසනං අලලවම්
මං යෙසං තෙ 'සිසකවාහවෙසනඅලලවම්මා' . සිසකවාහපෙ
වම්මාව තෙකෙසාචාති 'සිසකවාහපෙකෙසා' . ප
ර්විජිත්තාවතෙ සිසකවාහවෙසනඅලලවම්මකෙසාචාති 'පර්විජි
ත්ත පෙකෙසා' . තෙසං පර්විජිත්ත පෙකෙසා . කණ්ණවුලිකාති කණ්ණොතං වුලිකාති . පර්විජි
ත්ත ඉති පදෙ තතිසා විසෙසනං . නලාවත්තෙනාති නලාවස්
ස අත්තෙන . විභග්ගමත්තන්ති විභිතං අග්ගපමාණං . තෙ
සන්ති කෙසාතං . කෙසාතාමතෙතිතිඅදි විත්ථාතෙ . මනු
ඤ්ඤාපිතිතිඅදි දල්ලිකරණං අපි සද්දෙ සම්භාවතත්ථො . තු
ම්හෙනං වත්තං හරථ ඉති ජනාප්භවිජන්ති . අණ්ණවානං වාති
අණ්ණවරුක්ඛස්ස වානං . ඔකවිවාකන්ති සාණ්ණවානං . පුප්ඵා
පිති පුස්ඨිකාපි . තෙලෙන මන්ධතං 'තෙලමන්ධතං' . තෙල
මකතව පුප්ඵව වූපව 'තෙලමන්ධතාපුප්ඵවූපා' . තෙඅදි යෙසං
තෙ 'තෙ පෙ පුපාදයො' . සඞ්ඛරණං 'සඞ්ඛාරෙ' .
තෙලමන්ධත පෙ පුපාදිති සඞ්ඛාරෙ 'තෙල පෙ
සඞ්ඛාරෙ' . තෙන විරහිතා 'තෙලමන්ධත පෙ
විරහිතා' . තෙසං අත්තිමිති පක්ඛිත්තානං කෙසානං ගත්තො
තනො තෙලමන්ධතාපුප්ඵවූපාදිසඞ්ඛාරවිරහිතකෙසානං ගති
තො පෙභවිජන්තෙති සම්බන්ධො . තවාති නව වච්ච වණ්
ණං සණ්ඨාතානොසියා අප්පට්ඨකං . ගත්තො පත පටික්ඛල
මෙවාති සම්බන්ධො . උඞං උමාතකං 'උද්ධුමාතකං' . කාලසු
භාවස්ස හරිරං 'කාලසුභාවස්සරිරං' . උද්ධුමාතකව හං කාලසුභා

සම්මොහවිනෝදනී අක්කොපනා

153

සර්වමානි නරා. වට්ටෙතා විස්සභිද්ධකසණ්ඨානානි වට්ට
 නා විස්සජ්ඣානෙත මුද්ධිගෙන සද්දං. අස්සානි කාලසුනඛස්ස.
 ඉතිති එවං. උභයංචිති සර්වං පාදානි උභයං. ගාමනිස්සකෙ
 නානි ගාමෙ වසන්තානං ජනානං එලෙන ආනිසංසෙන. සුපෙ
 යංපණ්ණානිති සුපානං අනුච්ඡිකානි පණ්ණානි. අපරිනොගා
 නිති පරිගුප්පිතබරතිතානි. තෙසන්ති කෙසානං. උභිකසණ්
 භිකානි උභිතභුතිජනං. ජාතකමලකුචලයාදි පුප්ඵනිති ජා
 තපදුමුප්පලාදිසු පුප්ඵං. යථාච කෙසානං වණ්ණසණ්ඨාන ගත්
 ඛාසයොකාස වසෙන පච්ඛා පටික්කුලතා වචන්ථාපිතා එවං වච
 ඤාපෙනධානි යොජනා. සබ්බෙසුපිති සබ්බෙසු කොඨාසෙසු
 පටික්කුලතා වචන්ථාපෙනධා. තත්ථාති ලොමාදිසු. අසම්භි
 නාකාලකානි අක්කුචණ්ණො අසම්මිසංසා. එකත්තකාලවණ්
 භානි අත්ථො. කාලපිභගලානිකාලනිලපිතා. සර්වවේදිනව
 භේදිති සර්වස්ස වේදිනවමෙම. පටිසිඛානිපදෙ අධාතෙ.

ලක්ඛාමත්තන්ති ජ්ඣානංසර්වරේණුපමාණං. තෙනි න
 ඛා. මච්ඡසකලිකසණ්ඨානානි මච්ඡානං සකලිකෙන සද්ධස
 භ්භානං. අ.ගුලිකොට්ඨංසෙහිති අභිගුලිතං කොට්ඨං විජ්ජමා
 නමංසෙහි. පරිච්ඡිනානානිපදෙ තභිඨාච්ඡෙසනං. අත්තොඅභිගු
 ලපිභිමංසෙතානි අභිගුලිතං පිඨිං මංසෙතා පරිච්ඡිනා. තෙස
 ඤ්භිති හිසච්චං තෙසං දත්තානං නිඛාරණං. දත්තපාලියාති ද
 න්තපත්තියා. මතානිකපිණේනිපදං ධිපතානිපදෙ අධාතෙ. අලා
 ඛුබ්ජ්ඡසණ්ඨානානි අලාඛුතං විජේනසද්ධං. තෙසන්ති වතුනාං
 දත්තානං. පස්සෙසුතිපදෙ යාමි. පස්සෙසු විජ්ජමානො එසෙ
 කො දත්තො. එකං මුලං අස්සානි 'එකමුලකො'. එකා කොට්
 අස්සානි 'එකකොට්කො'. මල්ලිකමකුලසණ්ඨානානි මල්ලිකපුප්
 ථානං මකුලසද්ධං. තතොති තදනාත්තරං. තතොනිවා වුත්ත
 දත්තතො පරං. යානං උපථමෙකතිති 'යානකඋපත්ථමනා
 කො'. සකචං උපත්ථමනාරුක්ඛසද්ධොති අත්ථො. තස්සානි ච
 මමස්ස. එසා ජට්ඨාම. බදරභිමත්තානි බදරස්ස අභිපමාණො
 නිති සම්බන්ධො. සකලසර්වතොපිති අපිසද්දෙ අවයවසර්වං අ
 පෙක්ඛති. අස්සානි තවස්ස. සොච සෙනහාලො පාකවොසො
 නි. අග්ගිජාලස්ස අනිකනානං 'අග්ගිජාලාහිකාවො'. පහරති
 එතෙන වත්ථුනානි 'පහරණං' පහරණං 'පහාතෙ'. පහරණො
 පහාතෙ 'පහරණපහාතෙ'. අග්ගිජාලාහිකාවොච පහරණපහ
 හාතෙච 'අග්ගිජාලාහිකාවපහරණපහාතෙ'. තෙ ආදයො සෙ
 සං තෙ 'අග්ගිජාලපෙහාතදයො'. තෙනි. එතොති අධිකා
 රෙ විස්ථාරතො පන විනිව්ඡයො වෙදිතබ්බො. කොසං කතෙ

නන්ති නනුමත්තිකාය ලෙපනෙන සද්ධං . නනුමත්තිකාලෙපන සන්ධානන්තිපි අරී . මහතිකාය පිණේඛා 'මහතිකපිණේඛා'. අවකන්තතොව සො මහතිකපිණේඛාවානි 'අවකන්තතමහතිකපිණේඛා'. නානිවම්මං අස්සාති 'නිවම්මමො'. නිවම්මමොව සො මහාමුසිකොවානි 'නිවම්මමහාමුසිකො'. ධිපිතොවසො නිවම්මමහාමුසිකොවානි 'ධිපිතනිවම්මමහාමුසිකො'. එතෙසු භිනි භි සම්මං එතෙසු නසාරසු . සර්රං ධාරෙන්තිනි 'සර්රධාරකා'. යෙ නසාර කණ්ඩුරමහාසිරතිපි පණ්ණිනෙන වුවිවන්ති එවං සර්රධාරකානාම... මතිණ්ණාති යොජනා, තෙති මහානසාර . කණ්ණුප්පකුලසන්ධානාති කණ්ඩසති හිඤ්ඤති 'කණ්ණුලොරුක්කො'. කණ්ඩුතෙදතො, 'වට්ටවනනපුටාකුලො'ති මොග්ගලොන සුදොනන කුලපට්ටයො . කණ්ඩුලරුක්කස්ස පුප්ඵස්ස මකුලොන සද්ධසාති අසො . කඩුලොති වාකණිකපුප්ඵන්ති අන්තො . කණ්ඩුල ඉතිපි අරී . තතොති මහානසාරතො . සුත්තව නං රජ්ජකවානි 'සුත්තරජ්ජකං'. සුත්තරජ්ජකෙන සද්ධං සන්ධානං යෙසං තෙ 'සුත්තරජ්ජකසන්ධානා'. පුතිලතා සන්ධානාති පුතිලතාය සද්ධසන්ධානා . මහාවිණානන්ති සන්ධානාති මහාවිණායනන්තියාසද්ධසන්ධානා, පුලසුත්තක සන්ධානාති පුලසුත්තකතසද්ධසන්ධානා, සකුණපාදසන්ධානාති සකුණානං පාදෙන සද්ධසන්ධානා . සිසපාලක සන්ධානාති සිසෙපට්ටුක්කපාලකෙන සද්ධසන්ධානා, පසාරිත අලලපාල සන්ධානාති පසාරිතෙන නිත්තපාලෙන සද්ධසන්ධානා . අභිගම පට්ටධගම 'අධගපථිව ඛිගාති'. තානිතාති අභිගපථිවඛිගාති 'තංතංඅභිගපථිවඛිගාති'. තානි අනුගමන්තිති 'තංතංඅභිගපථිවඛිගානුගතා'. පට්ටුක්කපාලකපුකසන්ධානාති පට්ටුකෙන පාලකපුකෙන සද්ධා. මංසනිස්සිතානිති මංසෙන පට්ටධාති. බාගභිනිති විත්තං අත්ඛානං ඵසුකොවසු අභිනි . තයොමත්තො පමාණො එතෙසන්ති 'නිමත්තාති'. තානිති තානි අභිනි .

තස්සෙති හිසම්මං තෙසුඅභිසු. *කටුකඛිප්පසන්ධානාතිති පිප්ඵලිඵලඛිප්පසද්ධ සන්ධානාති. නදනානාරතිති තෙසා අග්ගාදම්භලිඅභිනං අනන්තරති. මජ්ඣිමනිකානිති මජ්ඣිමනිකානං අභිනි . පතසම්සන්ධානාතිති 'පතසම්සන්ධානසද්ධසන්ධානාති: කණ්ණුලස්ස කන්ද 'කණ්ණුලකන්ද'. කොට්ඨිතාව තෙ කණ්ණුලකන්දවෙති 'කොට්ඨිතකණ්ණුලකන්ද'. තෙසංගම්, තෙතසන්ධානාති. එකභිතාලඵලඛිප්පසන්ධානාතිති එකංඅභි එතස්සතාලඵලස්සාති 'එකභි'. එකභිව තංතාලඵලවානි 'එකභිතාලඵලං'. නස්ස

156

අ මි බ ම ම

සීරං. තෙනා සන්ධානං. බන්ධනිලාගුලකසන්ධානිති නිලනත්
 ථං කතානි ගුලකානි 'නිලගුලකානි'. නිලාගුලකානිවා ගුලකානි
 'නිලගුලකානි'. නිලාගුලකානිවාහි අත්ථො. සුත්තෙනා බන්
 ධානිවතානි නිලාගුලකානිවාහි 'බන්ධනිලාගුලකානි. තෙනි ස
 ඤ්ඤානානි. අපනිතසිත්ථිකප්පිකප්පිකසන්ධානාත්ති අපනිතොතවො
 ඵතස්මාහි 'අපනිතතතවො'. සිත්ථියා කප්පිතො 'සිත්ථිකප්පිතො'.
 සිත්ථිති බජ්ජුර්. අපනිතත්තවොව සො සිත්ථිකප්පිතොවාහි 'අප
 නිතත්තවසිත්ථිකප්පිතො'. බහුතදන්ධිකසන්ධානාත්ති බුද්ධකං
 හුනො දන්ධෙවා සන්ධානං. මිලාතසප්පපිසි සන්ධානාත්ති ස
 ප්පස පිසි 'සප්පපිසි'. මිලාතනාව සො සප්පපිසිවාහි 'මිලාතසප්ප
 පිසි'. එකතො පරික්ඛණ්ණප්පිකසන්ධානාත්ති එකතොපරික්
 ඛණ්ණොව සොප්පිකසන්ධානාත්ති 'එකතොපරික්ඛණ්ණප්පිකසන්ධානාත්ති'. ත
 ත්ථ ජංගමිකස පතිසිතසන්ධානාත්ති තස්මිං ජංගමිකසපිති ජංගමි
 කස පතිසිතො පතිසිතසන්ධානං. අතිඛණ්ණොගොසිසිත සන්ධා
 නාත්ති, නාතිඛණ්ණං 'අතිඛණ්ණං'. ගම්මං සිසිතං 'ගොසිසිතං'. අ
 ග්ගම තං ගොසිසිතොවාහි 'අග්ගගොසිසිතං'. අතිඛණ්ණං තං අග්ග
 ගොසිසිතොවාහි 'අතිඛණ්ණගොසිසිතං'.

දුත්තච්ඡිත වාසිච්ඡද්ධිසන්ධානාත්ති දුත්තච්ඡිතො 'දුත්ත
 ච්ඡිතො'. වාසිච්ඡද්ධි 'වාසිච්ඡද්ධි'. වාසිච්ඡද්ධිතං දමො 'වා
 සිච්ඡද්ධිතං'. දුත්තච්ඡිතොව සො වාසිච්ඡද්ධිතොවාහි 'දු
 ත්තච්ඡිතවාසිච්ඡද්ධිතො'. තස්මාති *උරුච්ඡිතං. නිලාගොල
 කසන්ධානාත්ති සුත්තෙනා බන්ධනා අභ්‍යුමානං සප්පිතො නි
 ලාගොලකානි. තෙනි සන්ධානං. තෙනාති උරුච්ඡිතං. ප
 තිසිතද්ධිපදෙ කර්ණං. අත්තච්ඡිතොවසාප්පත්තොවසාප්පත්තො
 නාත්ති. අග්ගච්ඡිතං 'අග්ගච්ඡිතං'. මග්ගච්ඡිතොවසාප්පත්තො
 වසාප්පත්තො. අග්ගච්ඡිතොවසාප්පත්තොවසාප්පත්තො 'අ
 ග්ගච්ඡිතොවසාප්පත්තොවසාප්පත්තො'. තෙනා සන්ධානං සද්ධං. කුම
 භකාර්කප්පිකසන්ධානාත්ති. කුමභකාර්කසන්ධානාත්ති 'කුමභකාර්
 කා'. කුමභකාර්කසන්ධානං උමභං 'කුමභකාර්කප්පිකසන්ධානං'. තෙනා
 සන්ධානානි. කම්මාරකුට්ඨොගොගොගොගොගොගොගොගොගොගොගොගො
 කුට්ඨොගොගොගොගොගොගොගොගොගොගොගොගොගොගොගොගොගො
 තස්මාති සිසිතොවසාප්පත්තොවසාප්පත්තොවසාප්පත්තොවසාප්පත්තො
 නාත්ති 'සිසිතොවසාප්පත්තොවසාප්පත්තොවසාප්පත්තොවසාප්පත්තො'.
 සිසිතොවසාප්පත්තොවසාප්පත්තොවසාප්පත්තොවසාප්පත්තොවසාප්පත්තො
 කවාහි 'සිසිතොවසාප්පත්තොවසාප්පත්තොවසාප්පත්තොවසාප්පත්තො'.
 තෙනා සන්ධානානි. වෙසෙ
 චා සිසිතොවසාප්පත්තොවසාප්පත්තොවසාප්පත්තොවසාප්පත්තොවසාප්පත්තො

* උරුච්ඡිතොතිපි පාඨො.

යාග්‍රීහි වටනානං ආවුළු 'වට්ඨනාවුළු'. සුත්තකතනකසලාකවි
 ඩගොළකානං ආවුළුහි අත්ථො. තෙසත්ති පිඨිකාණ්ටකසීතං.
 කකවදන්තසද්ධියාති කකවොව සො දන්තොවාති 'කකවදන්
 තො'. තෙන සද්ධියා. ඵාසුකසීති නිඛාරණං. අපරිපුණ්ණාති ඵා
 සුකසීති. අපරිපුණ්ණඅසිතසන්ධානානිති අපරිපුණ්ණච තං අ
 සිතවාති 'අපරිපුණ්ණඅසිතං'. අපරිපුණ්ණදුර්ගතානා සද්ධියානිති
 අත්ථො. පරිපුණ්ණාති ඵාසුකසීති පරිපුණ්ණසිතසන්ධානානි.
 පරිපුණ්ණදුර්ගතානා සද්ධියාති. සබ්බාතිපි ඵාසුකසීති පසාරිතප
 කඛසන්ධානානි. පසාරිතපක්ඛෙන සද්ධියාති. ජිණ්ණසඤ්ඤා
 නිකපජරසන්ධානානිති ජිණ්ණස්ස සඤ්ඤානිකස්ස පජරෙන ස
 ද්ධියාති.

දබ්බිඵණ් සන්ධානන්ති දබ්බියා ඵණ්ණො සද්ධියං. බුද්දක
 ලොහවාසිදණ්ඩසන්ධානානිති බුද්දකාව සා ලොහවාසිවාති
 'බුද්දකලොහවාසි'. තස්සා දන්තො. තෙන සන්ධානානි.
 ඵකතො පරික්ඛිණ්ණසලකුද්දල සන්ධානානිති සිහලෙ කුද්ද
 ලො 'සිහලකුද්දලො'. ඵකතොපරික්ඛිණ්ණච සො සිහලකුද්ද
 ලොවාති 'ඵකතොපරික්ඛිණ්ණසලකුද්දලො'. ඵකතොපරික්ඛි
 ණ්ණො ලබ්භාදිපෙ වීථිමානකුද්දලෙන සද්ධියානිති අත්තො. ආද
 සද්ධන්ධකසන්ධානානිති ආදසස්ස දන්තො සද්ධියාති. යම
 ක තාලකන්දකසන්ධානානිති තාලස්ස කන්දකානි. යමකා
 නිව තාති තාලකන්දකානිවාති 'යමකතාලකන්දකානි'. යම
 කෙති තාලස්ස කන්දකෙති සද්ධියානිති අත්ථො. ධිපිතසීසකප
 පට්ටවෙසිකසන්ධානානිති වෙසෙතා ධිපිතසීසකපට්ටාදියං.
 කොට්ඨිතකණ්ණුලකඤ්ඤාසන්ධානානිති කොට්ඨිතානං කඩු
 ලකඤ්ඤානං රුසිතා සද්ධියාති. අපරිපුණ්ණපනාසසීසන්ධානානි
 ති අපරිපුණ්ණො අපිණ්ණො පනාසස්ස අසීතා සද්ධියාති. ධිපි
 තවංසකලීරවකකලකසන්ධානානිති ධිපිතො වංසකලීරස්ස
 වකකලකෙන සද්ධියාති. අගොකුට්ඨසාගතකසන්ධානානිති සා
 ගතො යොගොනසද්ධියං. උපරිමං අවලෙඛණ්කසන්ධානානිති
 උපරිමං හත්ථකසී. උච්ඡ්වත්ස්ස තව්ඡ්වත්ස්සෙත සද්ධියං. උච්ඡ්
 තවං අවලෙඛති තව්ඡ්වති ඵතොනාති 'අවලෙඛණං'. අවලෙඛණ
 මතා සත්ථකවාති 'අවලෙඛණං'තං. අපතිතමිජතරුණතාල
 විකීර්ණසන්ධානානිති අපතිතං මජං ඵකස්මාති 'අපතිතමිජං'. ත
 රුණතාලස්ස අවිකී 'තරුණතාලවිකී'. අපතිතමිජච තං තරුණ
 තාලවිකීවාති 'අපතිතමිජතරුණතාලවිකී'. අබ්බාමුඛසීතසංඛ
 ථාලකකපාලසන්ධානානිති අබ්බාමුඛං'තං. ධිපිතා 'අබ්බාමුඛසී
 පිතා'. සබ්බොව ථාලකොව කපාලකව 'සබ්බථාලකකපාලො'.

අබොමුබසිපිතාව හෙ සංඛාරාලකකපාලාවාහි 'අබොමුබසිපිතසංඛාරාලකකපාලා'. න්‍යාපිතබුරුකොසකසන්ධානානිති කප්පකානං බුරුසකොසකෙන සද්දසානි. නලාවකන්ණමුලිකානන්ති කන්ණොනං මුලිකා 'කන්ණමුලිකා'. නලාවච කන්ණමුලිකාවාහි 'නලාවකන්ණමුලිකා'. පට්ටබන්ධනොකාසොති පට්ටං බන්ධනි එන්ථාහි 'පට්ටබන්ධනො'. පට්ටබන්ධනොව සො ඔකාසොවාහි 'පට්ටබන්ධනොකාසො'. පට්ටොති සියබන්ධනපට්ටො. සංකුචිතකපුණ්ණපට්ටලබ්ධන්ධ සද්දසන්ති සපෙ කුචෙත පුණ්ණො සපුණ්ණො පට්ටලොව සොදන්ධොවාහි 'පට්ටලදණ්ඩො. පට්ටහනගුලොති අන්ථො. සපුණ්ණන්තොව සො පට්ටලබ්ධන්ධොවාහි 'සපුණ්ණන්තොපට්ටලබ්ධන්ධො'. සංකුචිතොව සොසපුණ්ණන්තොපට්ටලබ්ධන්ධොවාහි 'සංකුචිතකපුණ්ණන්තොපට්ටලබ්ධන්ධො' නොන සන්ධානං. සංකුචිතොන කුම්භනර්තොන පට්ටහනගුලොන සද්දසානිති අන්ථො. මුඛතථිති මුඛතස්ස අවිජ්ජි මුඛනිඅවිජ්ජිවා. මුඛමිජ්ජන්තාවභිකතාලිකෙරසන්ධානන්ති මුඛො ජින්නො 'මුඛමිජ්ජන්තො'. අර්ථො. මුඛමිජ්ජන්තං අස්සාති 'මුඛමිජ්ජන්තො'. චිඛිකොව සො නාලිකෙරෙවාහි 'චිඛිකනාලිකෙරෙ'. මුඛමිජ්ජන්තොව සො චිඛිකනාලිකෙරෙවාහි 'මුඛමිජ්ජන්තාවභිකනාලිකෙරෙ. ය පිතජජ්ජරලාබ්බකවාහස න්ධානන්ති අලාබ්බස්ස කවාහො 'අලාබ්බකවාහො'. ජජ්ජරෙව සො අලාබ්බකවාහොවාහි 'ජජ්ජරලාබ්බකවාහො'. යපිතොව සො ජජ්ජරලාබ්බකවාහොවාහි 'යපිතජජ්ජරලාබ්බකවාහො'. විසෙසෙතාපනාහි ඔකාසනො විසෙසෙතා අභිතිවෙදිතබ්බානිති යොජනා. අර්ථො. විසෙසෙනාතිපදං පඨිට්ඨිනානිතිපදෙ තතිසාවිසෙසනං. එන්ථාහි එතෙසු අභිසු. නිඛාරණං. වෙච්චාලියන්ති වෙච්චස්ස නාලියං. පක්ඛිතතසෙදිතතමභාවෙන්තන්ගසන්ධානන්ති පක්ඛිතතසෙදිතතමභාවෙන්තස්ස අන්තොන සද්දසං. වෙච්චමිජ්ජිපබ්බෙසුති වෙච්චමිජ්ජං පබ්බෙසු. පක්ඛිතතසෙදිතතනුවෙන්තන්ගසන්ධානන්ති පක්ඛිතතසෙදිතනුද්දකවෙන්තස්ස අන්තොන සද්දසං.

එකබන්ධනාහි එකං බන්ධනං එතෙසන්ති එකබන්ධනං. තන්ති වන්ගං. පාටලිකද්දකඅවිජ්ජිවන්ණන්ති පාටලිකද්දකස්ස අවිජ්ජිනා සද්දසං. යමකතිලායොලකසන්ධානන්ති යමකෙන නිලොත්ථං කතොලකෙන සද්දසං. එකවන්ධුපනිබන්ධඅබ්බඵලමස්ස සන්ධානන්ති එකවණ්ණොන උපනිබන්ධං 'එකවන්ධුපනිබන්ධං'. අබ්බඵලස්ස මයං 'අබ්බඵලමයං'. එකවන්ධුපනිබන්ධව නං අබ්බඵලමයොවාහි 'එක-ප-මයං'. නොනන්ධානං. වින්ණොගොනාපරිච්ඡින්නන්ති විණ්ණපරිච්ඡින්නකොසාසොන පරිච්ඡි

සම්මොහමිනොදනී අත්ථසොජ්ඣා

159

ජීන්තං . නත්ති හදයං . පදුමපත්තස්සපිට්ඨිඤ්ණේණත්ති පදුම
 පත්තස්ස පිට්ඨියා සද්දිසං . බාහිරපත්තානි අපනෙතො අධොමුඛ
 ධූපිතපදුමමකුලසාණේයානත්ති අධොමුඛකඨ්වා ධූපිතස්ස පදුම
 සා මකුලෙනසද්දිසං . ඛනිමඬිත්ති හදයස්ස ඛනිමඬිං . අත්තො
 නි හදයස්සඅත්තො . කොසාවතීඵලස්ස අබ්භත්තරසද්දිසත්ති
 කොසාවතීඵලස්ස අබ්භත්තරොපසද්දිසං . අත්තොවස්සාති හද
 යස්ස අත්තො . අත්තොතිපදං ගොතිතිපදෙ කත්තා . පුත්තා
 ගට්ඨිපතිඨාචාමත්තොති පුත්තාගස්ස අවිඪි 'පුත්තාගට්ඨි' . පු
 ත්තාගට්ඨිස්සපතිඨානං 'පුත්තාගට්ඨිපතිඨානං' . පුත්තාගට්ඨි
 පතිඨානං මත්තං පමාණං ඵතස්ස අත්තස්සාති 'පුත්තාගට්ඨිප
 තිඨානමත්තො' . හදයස්ස අත්තො පුත්තාගට්ඨිස්ස පතිඨාන
 පමාණාති අත්තො . ආවාටකොති ආවාටො . යත්තාති යස්මිං
 ත්ථුමිති අඛිට්ඨපසතමත්තං අඛිට්ඨපසතපමාණං ලොකිතං සන්ධා
 ති . යංවත්ථුං තිස්සාය පෙ.....වත්ථුත්ති අස්ස හදයස්ස අ
 තොවපුත්තාගට්ඨිපතිඨානමත්තො ආවාටකො ගොතිති සඬ
 න්ධො . තංපනෙතත්ති හදයං . රගවර්තස්සාති රගබ්භුලස්
 ස . *කුලසීගුහවණේණත්ති කුලසීං නාමමාසස්ස සුසෙඨාරසෙන ස
 ද්දිසං . නිඛොනජාතිමජ්ඣිති පරිසුඛා ජාතිමණි . රත්තපණ්ඩුක
 ඩාතුකත්ති රත්තපිතසභාවං . තං යකතං සන්ධානතො මූල
 ඵකාද්දිසං . තං යකතං අත්තෙයමසං කොවිලාරපත්තසාණේයා
 නත්ති සම්බන්ධො . කුලිංඝිමිංචිඤ්ඤති තනුපාත්තතායාති කො
 විලාරෙ . කු පුබ්බො විද ලාහෙ . ආරප්පව්වො . කොවිලාරසා
 පත්තං 'කොවිලාරපත්තං' . යමකම තං කොවිලාරපත්තවාති 'ය
 මකකොවිලාරපත්තං' . තෙන සන්ධානං . නවාති යකතං . ප
 රියොනබ්භද්දමංසත්ති හදයාදිති පටිච්ඡාදනංමංසං . පරියො
 නමායමානං මංසත්තිපි පාඨො . නත්ති නිලොමකං . දුකුල පි
 ලොතිකවණේණත්ති දුකුලවත්තොපසද්දිසං . උදරජීවිතාමංස
 ත්ති උදරස්ස ජීවිතාභූතං මංසං . නත්ති පිතතං . නිශ්ශුණ්ඨි
 ප්ඵවණේණත්ති සිත්ථුචාරස්ස පූජ්චේත සද්දිසා . සත්තඅභිගුලානි
 පමාණාති අස්සාති 'සත්තභිගුලප්පමාණං' . තත්ථිබන්ධනං අස්
 සාති 'අබන්ධනං' . කාලවිච්ඡිකජීවිතාසාණේයානත්ති කාලාය
 ගොවච්ඡිකස්ස ජීවිතාය සද්දිසං . උදරපටලමත්තං පස්සත්ති උ
 දරස්ස පටලස්ස මත්තං පස්සං . යස්මිං පිතකෙ පහරණ්ප්පහාරෙ
 න.....පෙ.....ජීවිතක්ඛයොගොති නං පිතකං ඔකාසතො හ
 දයස්ස.....පෙ.....තිස්සායසීතත්ති යොජ්ජා . පහරති අතො

* කුලසීගුහවණේණත්තිපි පාඨො .

නානි 'පහරණං'. අසිභාදි චන්ද්‍ර. පහරණං පහාරෙ. පහරණෙ
න පහාරෙ 'පහරණප්පහාරෙ'.

වත්තියෙහි සබන්ධ ප්‍රභේදයන්හි විතර්කයෙහි මංසබන්ධෙහි ප
භේදය. තත්තනි පප්ඵාසං. නානිපක්ක උදුම්බරඵලවණ්ණත්තනි භා
නිපක්කතා උදුම්බරස්ස ඵලෙන සද්දසං. විසමච්ඡින්නබහලසු
වබන්ධසන්ධානන්ති විසම. ජින්නං 'විසමච්ඡින්නං'. බහලව
තං පුවබන්ධං වානි 'බහලපුවබන්ධං'. විසමච්ඡින්නව තං බහල
පුවබන්ධවානි 'විසමච්ඡින්නබහලපුවබන්ධං'. තෙනාසන්ධානං
අබහත්තර අසිභාදිතානං අභාසවසනි උග්ගතෙනා කම්මපතො
ස්සමතා කම්මපඋස්මතා අබහාගතත්තා අභිභූතතා. සඛිඛා
ර්තපලාලපිණ්ඩ මිච්චි සුද්ධාදිතපලාලපිණ්ඩං ඉව තිරසං නිරො
ජං පප්ඵාසනන්ති සම්බන්ධො. සනිති පදං අබහාගතත්තානි පදෙ
ලක්ඛණං ත්‍රියං. කම්මපතොස්සමතානි පදං අබහාගතත්තානි
පදෙ කත්තා. පූර්වස්ස වත්තියෙහි මහත්තා අත්තවච්ඡිති ස
ම්බන්ධො. තදෙනන්ති අත්තං. සන්ධරසුධාවණ්ණත්තනි සන්ධ
රෙහි කතා සුධා 'සන්ධරසුධා'. සන්ධරසුධාය වණ්ණෙණං විය වණ්
ණොඅස්සානි 'සන්ධරසුධාවණ්ණං'. ආකුප්පිතාසිච්ඡිකසිච්ඡිත්ත
සප්පසන්ධානන්ති සියං ජින්නං අස්සානි 'සියච්ඡින්නො'. සියච්
ච්ඡින්නොව හො සප්පොවානි 'සියච්ඡින්නාසප්පො'. ආකුප්පිතාසි
පිතොවසො සියච්ඡින්නාසප්පොවානි 'ආකුප්පිතාසිච්ඡිත්ත
නාසප්පො'. උපරිගලවාටකෙ භොච්ච කර්සමගෙ විනිබන්ධ
තා පටිබන්ධතා පෙරෙස සර්වඛහත්තර සර්වස්ස අබහත්
තරෙහි අත්තන්ති සම්බන්ධො. ඔකාසතොනි පදං ජින්නති
පදෙ තනියා විසෙසනං. උපරිති පදං ගලවාටකෙති පදස්ස වි
සෙසනං. භොච්චි පදං කර්සමගෙති පදස්ස විසෙසනං. ග
ලවාටකෙ කර්සමගෙති පදවයං විනිබන්ධත්තානි පදෙ අබා
රෙ. වසදෙදු ගලවාටකෙව කර්සමගෙවොනි යොජෙතබ්බො.
විනිබන්ධත්තානි පදං ජින්නති පදෙ ගෙතු. ගලවාටකොව ක
ර්සමගෙව 'ගලවාටකකර්සමගෙතා'. ගලවාටකකර්සමගෙතා
පරිගත්තං අස්ස සර්වඛහත්තරස්සානි 'ගලවාටකකර්සමගෙපරි
ගත්තං'. අත්තභොගථානොසුති අත්තස්ස ආකුප්පිතාසිච්ඡිතොසු.
තත්ති අත්තතුණං. උදකසිච්ඡිකමුලවණ්ණත්තනි සොගත්ති
කස්ස මුලෙන සද්දසං. ඔකාසතොනි පදං ජින්නති පදෙ තනියා
විසෙසනං. කුද්දුලඵරසුකම්මාදිති කරෙත්තානං ජනානං ගත්
තාකම්මතාකාලෙ ගත්තස්ස ආකම්මණකාලෙ ගත්තසුත්තම්ම ග
ත්තබන්ධතාසුත්තං ඉව ගත්තඵලකානි අබන්ධති. තංගත්තතුණං
අත්තභොගෙ අත්තවච්ඡිතො ඵකතො ගලතො අබන්ධිතා ඵක

සම්මොගමිනොද්ධි අක්කොප්ථා

161

විසතිසා පෙ... ධීතනති සම්බන්ධො. ආබන්ධිධානි පදං ධීතනති පදෙ දුබ්බිකාලතිරිතා. පාදං දුජ්ඣි එතෙනාති 'පාදදුජ්ඣාං'. මණ්ඩලං එව 'මණ්ඩලිකො'. රජ්ජුයා මණ්ඩලිකො 'රජ්ජුමණ්ඩලිකො'. පාදදුජ්ඣාම සො රජ්ජුමණ්ඩලිකො වාති 'පාදදුජ්ඣා... පෙ... ලිකො'. තස්ස පාදදුජ්ඣා රජ්ජු මණ්ඩලකස්සානිපි පාඨො. තත්ති පාදදුජ්ඣාරජ්ජුමණ්ඩලිකං. තත්ති උදරිතං. අලේකාගතාකාරවණ්ණන්ති සත්තෙන අලේකාගතොභා ආභාතෙන සදිසං.

සිවිලබන්ධනණ්ඩුලසණ්ඨාතන්ති සිවිලබන්ධනෙන තණ්ඩු ලෙන සදිස සණ්ඨාතං. උදරං තාම අලලසාවකස්ස උග්ගතො ජනොභා නිප්පිලිමනස්ස මලේකි සජාතපොතක සදිසං. අත් තපවලන්ති අත්තාතං පවලං. බහිමඬිත්ති බාහිරමඬිං. ස ජාතපොත සදිසං අත්තපවලං බහිමඬිත්ති පදනනං උදරං. නා මානි පදස්ස විසසනං. අත්තො මංගත්ති, අත්තො මංගං එ තස්ස උදරස්සාති 'අත්තොමංගං'. කසම්බුපලිවේදිතනිලිඨිපා වාරකණ්ඩුප්ඵසදිසත්ති කසම්බුසු පලිවේදිතනිලිඨිතපාචාරකණ්ඩුප්ඵත සදිසං. කසම්බු... පෙ... පාචාරණ්ඩුප්ඵකසදිසත්තිපිපාඨො. දුප්ඵමෙව 'දුප්ඵකං.' කුඨිතපනසනවස්සාති පනසස්ස තවො 'පනසතවො'. කුඨිතොව සො පනසතවොවාති 'කුඨිතපනසතවො'. යන්ති යස්මිං ථාතෙ. නිවසන්ති අභිහරන්ති විදු මහන්ති පදත්තයෙ ආබාතෙ. තං උදරං කොට්ඨන්ති. පඤ්ඤාති 'තකොපකා'. ගණ්ඩුප්පාදුතං විය පාදං එතෙසත්ති 'ගණ්ඩුප්පාදුතා'. තාලහීරකානි තාලස්ස හිරොසදිසා. සුච්චිය මුඛං එතෙසත්ති 'සුච්චුඛකා'. පවස්ස හත්තු 'පවතන්තු'. පව තත්තංවිය සුත්තං එතෙසත්ති 'පවතන්තසුත්තකා'. කුලප්ප හෙදුති ජාතියාපහෙද. ආකුලබාකුලාති ආකුලාව අතිසයොභා ආකුලාව. සණ්ඩසණ්ඩවාරතොති පදමත්තං වරණ්ඩිලා. යෙති යෙපාණකා. අභිහරන්ති විදුම්පත්තිති පදවයෙ සත්තා. අභිහරන්තිති අභිසත්ති. යන්ති යං උදරං. ගොනිති පදෙ කතා. සුතිසරන්ති සුතිතසුතතපසවතසරං. චචිකුට්ඨි චචිසස කුට්ඨි. ගිලානායාලාසුසානන්ති ගිලානාතං නිමිතං සාලා සුසානං. වසද්දෙ සුතිසරම චචිකුට්ඨිලානායාලාසුසානමාති යොජෙනම්බො. යන්ථාති යස්මිං ථාතෙ. නිපතිධානිපදෙ ආබාතෙ. පර මසසම්බුද්ධානිපෙගුලිඨිතං ආපජ්ඣිතා තිඬිතිති එන්ථාති පදෙ ආබාතෙ. වතුනිකායාති ගාමවාරස්ස කාසුසා. නිපතිතා නිපදෙ ආබාතෙ. අරහරුපතං ආපජ්ඣිතා තිඬිතිති එන්ථාති නිපතිතිපදෙ ආබාතෙ. නිදුසසමයෙති උණකාලෙ. වසන්තොතිප

දෙ කාලසත්තම්. පුලුස්සිනකෙහි අනිමිකත්තවෙවෙ, වස්සත්තෙනිපදං නිසීතිපදෙ ලක්ඛණත්තයා. මුත්තව කර්මව චම්මව අවිජ්චිව නකාරාව බන්ධනාව බෙළොව සිංහානිකාව ලොතිතව 'භුක්තකර්මපෙළොතිතාති'. තාති පභුතිති අදිති යස්ස භුත්තජානස්ස 'තංමුත්තකර්මපෙළොතිතාති'. ඛන්ධොති මංසාදිබන්ධො. නානාභුත්තජානත්ති නානාභුත්තජානම්. තිස්සිතිපදෙ කත්තා. නිපතිධාතිපදං ආලිතත්ති පදෙ විසෙසනං. කිම්මං කුලං සමුහොති 'කිම්කුලං'. යජාතං කිම්කුලං එතස්ස භුත්තජානස්සාති සජාතාතිවිකුලං. සුරියං පෙළොතිතං*කුට්ඨිතත්ති සුරියස්ස ආතපවෙගෙන සන්තාපෙනකුට්ඨිතං. අතිනිලවණ්ණත්ති අතිවිකනිලවණ්ණං. උපගන්තං අරහරුපත්ති අරහරුපස්සභාවෙනෙව ආපජ්ඣා තිස්සිති නානාභුත්තජානත්ති යොජනා. නාතප්පකාරකොජනාතිපදං තිස්සිතිපදෙ කත්තා. දත්තමුසලංචුණ්ණත්ති දත්තකංඛානමුසලෙනචුණ්ණං. ජිවිතාසත්තපර්වත්තත්ති ජිවිතාසම්ඛාතාසත්තෙත පර්වත්තං. බෙළලාලාපලිඛුඛත්ති බෙළලස්සානලාලාසත්තපර්වත්තං. වණ්ණගන්ධරසාදිතං සමිදු 'වණ්ණපෙළොතිතං' සමිදු. තංඛණ්ණ වග්ගා වණ්ණගන්ධරසාදිසමිදු එතස්මා භුත්තජානොති 'තංඛණ්ණවග්ගවණ්ණගන්ධරසාදිසමිදු'. තත්තවායබලිති තත්තවායානසත්තං කජ්ඣං. සුපාණ්ණ වච්ඡුති සුතඛාතංචිතං. තත්තවායබලිව සුපාතවච්ඡුති 'තත්තපෙළොතිතං' වච්ඡු. තෙති සජ්ඣං. උදරස්සි පෙළොතිතං විසිතත්ති උදරෙ අත්තිසත්තාපවෙගෙන කුට්ඨිතං. කිම්කුලාකුලත්ති කිම්මං සමුහෙනආකුලං. කසම්බුති රජවිරහිතං. යත්ති යංඝාතං. සුකාපිති පිසද්දෙ සම්භාවනත්තො. පගෙවොති පඤ්ඤාසම්ඛාතොත වක්ඛනං අවලොකොට්ඨා විවාරොට්ඨා පගෙව කිංචුත්තත්ති අත්තො. යත්තොති යස්මිංඝාතෙ පතිතං පෙළොතිතං භවස්සිති ඝාතං උදරං නාමොති සම්බන්ධො. එතංඝාගත්ති අදි පමධාති පදස්ස සරුපදස්සනං. සුකාලොපෙළොතිතං අදිති ලොතිතමංසාදිති අනුමාසයති වධ්ධයති. ගෙඝාතාහි පිටිකිකණ්ණිකමුලානත්ති ගෙඝාතාහිව පිටිකිකණ්ණිකමුලව 'ගෙඝාතාහිපිටිකිකණ්ණිකමුලාති'. අත්තාවසානොති අත්තාතං අවසනෙ. අභිභිභුලවගෙයාති අභිභිභුලපමාණො. යත්තොති යස්මිං ඉකාසෙ සත්තිවිතංඝාතා තිස්සිති සම්බන්ධො. ඵෙණ්ණද්දෙ ගකත්ති ඵෙණ්ණ පුර්වං. පකාපකකත්ති අතිවික පකාතං. පානකොජනාදිකත්ති පදස්ස විසෙසනං. නිසදයපි.සිතවිතොති පාසාණෙන පිංඝිතංඝව. අත්තබ්බෙනොති අත්තාතං ජිද්දෙන

* 'කුට්ඨිතං' 'කුට්ඨිතං' අභිකරායං.

සම්මොහම්මෙහෙයුරු අසම්මොහම්මෙහෙයුරු

163

බලලොව මද්දිනානි පදමයං හුන්වා තිබ්බති පදෙ පුබ්බකාලත්‍රියා. මද්දිනානිපදං පකම්පමානග්‍රතිපදෙ පුබ්බකාලත්‍රියා. තත්ති මත්ථලබ්භං. අතිවිජ්‍යාසපිණ්ඩකවණ්ණන්ති අතිවිජ්‍යාසකසං පිණ්ඩකවා සද්ධියං. අසම්පත්තපුබ්බිකරවණ්ණන්ති අසම්පත්තෙන පුතිආදිපුබ්බිකරවා සද්ධියං. සිබ්බිතිමග්ගො න නිස්සංස සමොහිතං තිබ්බති සම්බන්ධො. සමොධානෙනානිපදං සිප්පානි පදෙ පුබ්බකාලත්‍රියා. නත්ථානි විසු චිත්තෙසු. බහලමධුකතෙලවණ්ණන්ති බහලෙන මධුකතෙලෙන සද්ධියං. මිලාතආතුලිතපුප්ඵවණ්ණන්ති මිලාතෙන ආතුලිතෙන පුප්ඵවෙන සද්ධියං. තත්ති පිත්තං. මංසා විනිවුත්තඤ්ඤානෙව ඵබ්බසුඛවම්මිම ඵප්පඤ්ඤා විජ්ජෙත්වා අවසෙසගර්ථං බ්‍යාපෙත්වා ධීතත්ති සම්බන්ධො. යම්හිති යම්හිපිණ්ණෙ කුපිතො. ගත්තත්ති සර්ථං පතිහිතෙති පදං පිත්තකොසකවානිපදස්ස විසෙසනං. මහාකොසාවතිකො සසද්ධියත්ති මහාකොසාවතිස්ස කොසෙන සද්ධියං. විපලුභවිත්තානි විපරිතගතවිත්තා. නත්ති සෙම්භං. නාගබලරසවණ්ණන්ති පාදරසෙන සද්ධියං. යත්ති රංසසම්භං. පාතකොප්පාදිම්හි රංසෙ අප්පොකාර්ථවා තිබ්බති සම්බන්ධො. පාතකොප්පාදි අප්පොකාර්ථකාලෙති පදං නිපතත්තෙති පදෙ කාලසත්තම්. උදකෙති පදං සෙවාලපණ්ණන්ති පදෙ අධාතෙ. සෙවාලපණ්ණන්ති පදං තිබ්බති පදෙ කත්තා. පතතොතිපදං ජිජ්ජිත්වානිපදෙ ලක්ඛණත්‍රියා. යම්හිවානි යම්හි සෙම්භෙ මත්ථිකුතෙ සභී. නන්තානි උදරතො. උද්දකොති උත්තාතෙ. යොව පුරිකොති පදං අපඤ්ඤානිපදෙ කතනා. නිං අපෙති දුග්ගන්ධංවාසසි ඉති ජනොන වත්තබ්බහාවං. අපඤ්ඤා. යව සෙම්භං වසිඤ්ඤා බහලත්තං ආසත්තං සන්නිරුම්භිතා තිබ්බති සම්බන්ධො. වම්බිකුට්ඨානිපදං පිබ්බානාලකන්ති පදෙ සාම්. මනකසර්පෙන පුබ්බිකො පුතිබහලෙන ආවාමෙන සද්ධියො හොති. යත්ථමකාසෙ භ්‍යාපුබ්බිකො සන්නිවිතො තිබ්බිකා පුබ්බසං ඔකාසො භාම නිබන්ධො නාමිති යොජනා.

යත්‍රයත්‍රපනඤ්ඤා ලොහිතං සන්ධිතිවා තිබ්බති සම්බන්ධො. බාහු රංසෙ අතිවිජ්‍යානිපදෙ නත්තා. බාහු ව සන්ධිකොව පහරණ්ඩ අග්ගිජාලාව 'බාහු රංසෙ රාලා'. තෙ ආදයො යෙසං තෙ 'බාහු රංසෙ රාලා දයො'. තත්‍රනත්‍රානි තස්මිං තස්මිං ඤානෙ පුබ්බො තිබ්බති. නත්ථානි තෙසු විසු ලොහිතෙසු. නිප්පක්කබහලලාබාරසවණ්ණන්ති නිප්පක්කන බහලලාබාරසෙන සද්ධියං. අවිලාබාරසවණ්ණන්ති අවිලාබාරසෙන ලාබාරසෙන සද්ධියං. ඉතරත්ති සංස

රණලොහිතං . නස්මිංහිති හිතචිතං තස්මිං සනතිවිතලොහිතො .
 සොති සෙසද් . ගතප් ගස්මිං ඔකාසෙ සො සෙසද් ලොහිතං විස
 සද් තිස්සො සෙසදස්ස ඔකාසොසාම නිබන්ධො නතීති සමික්
 ඩො . හිසමුලාලව කුමුදනාලව හිසමුලාලකුමුදනාලානි . විස
 මං පිනනානි වසමච්ඡිත්තානි . විසමච්ඡිත්තානිව නාති හිසමු
 ලාලනාලානිවාති 'විසමපෙතාලානි' . අබ්බුල්ලමත්තා
 නි උදත්තමත්තානිව විසමච්ඡිත්තාහිසමුලාලකුමුදනාලානිවාති
 'අබ්බුල්ල පෙතාලානි' . අබ්බුල්ලමත්තා පෙතාලානි
 වාලානං කලාපො 'අබ්බුල්ලමත්තා පෙතාලාපො' . න
 සොති සෙසදස්ස . පුරෙඤ්ඤා ඤීතවසෙතවාති පුරෙඤ්ඤා ඤීතසෙදව
 සෙතවා . ඵලිතහමිද්දිවණ්ණොති ඵලිතා හමිද්දියා සද්ධිව
 ඤ්ණො . සිපිතාච සා හමිද්දිවාති 'සිපිතහමිද්දි' . සිපිතහමි
 ද්දියා විස වණ්ණො ඵනිස්සාති 'සිපිතහමිද්දිවණ්ණො' . සිපිතහ
 මිද්දිවණ්ණොති සා පුකුලපිලොහිතාචාති 'සිපිත පෙතාලාපි
 ලොහිතා' . සිපිතහමිද්දි පෙතාලාපිලොහිතාය සද්ධිං ස
 ඤ්ණාසාං ඵනිස්සාති 'සිපිත පෙතාලාපි සඤ්ඤානො' . සිතෙත
 සබ්බාතංපිති සිතෙතොඉති කථිතං පිතං මෙදං . මෙදස්ස පරම
 ජෙගුව්ඡන්තා මුඛනිතෙලොහිත ජනාතොව ගණ්හන්ති භාස
 තෙලාදිතං අත්ථාය නගණ්හන්ති සො මෙසද් භාසානි සමික්
 ඩො . භාවෙනත්ති ඵතංඅස්ස භාව තිස්සිති . ඤාමනස්සං ජානං
 ඵතෙසත්ති 'සොමනස්සජානා' . තථාරූපත්ති දෙමනස්ස ජතා
 භාසනාචං . ආහරන්තිති පරිභුජන්ති . තෙසං සත්තාභං . අ
 කබ්භිතිපදං අභිහඤ්ඤත්තිතිපදෙ කමිමං . ධුමරජපංඤ්ඤාදිති
 පදං අභිහඤ්ඤත්තිතිපදෙ කත්තං . පුරෙඤ්ඤා ඤීතවසෙනානි පු
 රෙඤ්ඤා ඤීතඅස්සවසෙතා . නනාතනාලෙතිපදං පරිබ්බමත්තං ඉ
 ති පදෙ කාලසත්තම් . විඤ්චසො විසවොවාති 'විඤ්චසවො' . සි
 තෙතො ඵව විඤ්චසවො 'සිතෙතවිඤ්චසවො' . පරිබ්බමත්තො
 ව සො සිතෙතවිඤ්චසවොවාති 'පරි පෙතාලාපි විසවො' . තො
 භාසණ්ඤාතා . විඤ්චසරසණ්ඤාතානිපි පාසඤා . සොසෙවණො .
 හත්ථකලම හත්ථපිඤ්ච පාදතලම පාදපිඤ්ච නාසාසුචොව තලා
 චොව අංසකුචොව 'හත්ථතල පෙතාලාපි අංසකුචො' . භාවෙසා
 නි ඵසාවස්සාවිලිනාචසුඤ්ඤා භාව තිස්සිති . උප්පාදානා ඵතෙසං
 පදෙසාතත්ති උප්පාදානා . තත්තාති තෙසු හත්තලාදිමිකාසෙ
 සු . සංසරතිතිපදෙ ආධාතෙ . නවෙසාති ඵසො බෙලො . ඵත්
 ඵ ජිවිතාය සද්ධි පෙතාලාපි සුඤ්ඤා භාවතිස්සිති . තථාරූපත්ති
 බෙලුජනතසනාචං . උණ්හතිත්තිකකුමුදනලොහිතමිලාදිතංවා
 ති තිඛාරණ ජවිඤ්ඤා උණ්හාව තිත්තිතොව කවුරුකාව ලොහ

සම්මොක්ඛයොද්ධි අත්ථයොජ්ඣා.

165

ම අම්බිලව 'උන්හෙයොපොලොණම්බිලාති'. තෙසන්ති
 සත්තාතා. අතිලායනිති විඤ්චාමාපජ්ජති. අතිලායනිපි පාඨො.
 යොගෙවත්තො. කස්මිං දෙව්වා චන්ද්‍රස්මිං. අත්ථෙව්වායව ඤී
 තො එයො බෙලො. පුද්දකංවානි හත්තහත්තං. පුද්දකංවා වා
 ඤ්ඤාලංවා බාදනීයන්ති පදනකං තෙමෙතුන්ති පදෙ කම්මං. අ
 ඤ්ඤාලංවානි වාසද්දෙ බාදනීයානි යොජන්තෙබ්බො. නදිපුලිනො
 නිපදං බහංඉතිපදෙ ආබාතෙ. නදියං වාලුකායන්ති අත්තො.
 ආගල්ලනතාවාති ආගල්ලන්තො එව බෙලො. තවෙයාති එ
 යා සිංහාණිකා එත්ථ නාසපුරොපොනව තිඨති. පදු
 මං එතස්මිං ගල්ලනිති 'පදුමිනි'. පදුමිනියා පත්තං 'පදුමිනිපත්
 තං'. හෙතානිපදං විජේය්‍යානිපදෙ ආබාතෙ. දබ්බන්දුනි දබ්
 මන්ධං. අමසියන්ති 'මන්ද්‍රි'. දබ්ඵව මන්ද්‍රි 'දබ්මන්ද්‍රි'. විසතා
 ගාඨාරඋතුලසන්තාවාති පදං සජාතෙති පදෙ නතියාවිසෙසනං.
 බාහුනං බොහො වලනං 'බාහුබොහො'. සජාතො බාහුබො
 තො එතෙයං සත්තානන්ති 'සජාතබාහුබොහො'. අන්තොසිස
 තොතිපදං ගලිට්ඨාතිපදෙ අපාදානං. මන්ද්‍රිකානිතිපදං ගලි
 ත්වාතිපදෙ කම්මං. තාලමන්කච්චරතානි තාලස්ස මන්ද්‍රිකෙ
 විචරත. කණිකාරනියාසවණ්ණොති කණිකාරස්ස නියාසෙතා
 සද්ධිවණ්ණං. අජනතිවිත්ති විලිංගනිවිලිං. යස්සවෙසාති
 යස්සව ජනස්ස එසාලසිකාමඤ්ඤාතොති තස්ස ජනස්ස අවිධිකාති
 කටකවායන්ති කටකවාසද්දං කරෙන්නි. අච්ඡරසද්දංකරෙත්
 තොවිස ජනො වරති. ගන්තානිති සරිති. මාසබාතෙදකව
 ඤ්ණන්ති මාසස්ස බාතෙදකෙන සද්ධිවණ්ණං. අධොමුඛො
 හුරවා යපිතො 'අධොමුඛයපිතො'. අධොමුඛයපිතොව ඤා උ
 දකතුමෙතාවාති තො. අධොමුඛයපිතඋදකතුමෙත්ත අත්තරං
 'අධොපො අත්තරං'. අධොමුඛයපිත උදකතුමෙත්ත
 රෙගතං ඤිතං උදකං 'අධොමුඛපො අත්තරගතඋදකං'.
 තෙන සද්ධස්සන්ධානං. වසිගති අච්ඡාදිගති 'වජ්‍රී'. යන්තාති
 යස්මිං ඔකාසෙ. මුහුතා පවිසනිති සම්බන්ධො. රළුතෙවෙති
 ජජ්ජරෙව. අස්සාති වඤ්ඤානාසස්ස. නවස්සාති අස්ස මුත්ත
 යස්ස. ගමනි ඔකාසෙ මුත්තස්සමුත්තෙනාහරිතො මයං පස්සාවං
 කතෙම ඉති එවං සත්තානං ආයුගතං බ්‍යාවටකරණංතොති යො
 ඔකාසො අජී නාමාති සම්බන්ධො. යථාචුත්තං මනසිකරණං
 නිං පයොජ්ජන්ති මනසිකත්වා ආහ එවංතිති ආදී. හිසවිලං.
 එවං. චුත්තනගෙන විච්ඡෙපත්වා මනසිකරෙතො යොගිස්සාති
 සම්බන්ධො. නායෙතාතිපදං මනසිකරෙතොති පදෙ තනියා
 විසෙසනං. වණ්ණපොවසෙනාති පදං පච්චාති ප

සම්මොක්ඛවිශ්වාසයාදානි අනුසංයෝජනා

167

එන සද්දේශය ඉති මහාසිකකා නිව්ඛෙත චක්ඛමානොනා අනුලොමා දානා ස්ප්ඤ්ඤායොකානබ්බො. එතෙන සර්ක්ඛකො 'එතංසර්ක්ඛකො'. පුබ්බෙ නිග්ගහිතාගමො. තතොති අඛිඛමාසතොපරං. දසස්ථිති නවපච්චකවත්තපච්චකන්ති දස. පප්ඵාසපච්චකාදිසුපිති නි ධාරණේ භූමිමිං. නතොති අඛිමාසතොපරං. පච්දසස්ථිති නවපච්චක වත්තපච්චක පප්ඵාසපච්චකන්ති පච්දස. මත්ථදුඤ්ඤාපංචකන්ති අත්තං අත්තභූතං උදරිඨං කර්මං මත්ථදුඤ්ඤාපංචකන්ති මත්ථදුඤ්ඤාපංචකං. විසතිකොඨාසෙති නවපංචකං වත්තපංචකං පප්ඵාස පංචකං මත්ථදුඤ්ඤාපංචකන්ති විසති. නතොති තෙසු චතාරිංසකො ඨාසෙසු. උග්ගණ්ඨකතාසොවාති පඳෙ ආධාරෙ. තොති කොඨාසානඋපඨගන්ති ඉති මහාසිකකා විරියං තෙන හික්ඛුතා නාච්ඤාපෙතබ්බං. තොති තෙන හික්ඛුතා. තතො ජමාසතො පරංපි ස්ප්ඤ්ඤායොකානබ්බො එව, තොවබොති ජමාසෙ අපර්ච්චිජ්ඣා ස්ප්ඤ්ඤායො හික්ඛුතා තොවබො කානබ්බො. ජමාසෙ පර්ච්චිජ්ඣාවසස්ප්ඤ්ඤායො හික්ඛුතා කානබ්බො. ලක්ඛණන්ති බාහුපටික්කුලසංඝිඛාත ලක්ඛණං. නිගමෙකා ඤාතෙ කොදෙසො ඉති පුච්ඡාසිතා. සම්පත්තිශංචිති පිසද්දෙ විපත්තිං අපෙක්ඛති. විපත්තිසංඝාතපඤ්ඤාපරාජනන්ති විපත්ති ඉති සංඝාත පරාජනං. සවෙහිති ආදී විත්ථාරෙ. නරාති වක්ඛණවසෙන. අපෙසාති නද එසො හික්ඛු ඉදං කම්මථානං නදදං විලක්ඛණං ඉති ස ස්ඤ්ඤායොති. සංඝාත එතස්ස අස්ථිති 'සංඝාත' එසොපත හික්ඛුතිං සංඝාත යොතිති ආවර්ගෙන—පෙ—ගණ්ඨාහිති. නරාති පටික්කුලවසෙන. නරාති බාහුවසෙන. එසො හික්ඛුති න්තිපතා ආවර්ගෙන වත්තබ්බො ඉති පුච්ඡා. අරාතෙනාති නරා අතෙන හික්ඛුතා. ආවර්ගෙන—පෙ—නාච්ඤාපෙතබ්බං. නාච්ඤාපෙතබ්බන්ති එතං කම්මථානංවිග්ග අනම්මථානං විලක්ඛණං විරුචල කඛණං ඉති එවං ආවර්ගෙන නාච්ඤාපෙතබ්බං. කතපුබ්බන්ති පුබ්බකාලෙ කතං. අපරස්සාති අඤ්ඤාසය හික්ඛුස්ස. අපඤ්ඤාති ජතෙන පවෙසෙන අසුත්තං. බාහුතො උපඨගන්ති තිද්ධංගුණා උපඨාති ඉති පුච්ඡා. කුණ්ඩලිණකාතිති බුද්ධකාතිණාති. *ද ඛිඛිසකෙති විණාදෙණිඨං. පරියොන ඛි. සස්මිං දඛ්ඛිසකො පරියොනඛිං අලලගොචම්මිං විග්ග. නස්මිං. සුතකාරකර්මන්ති හත්ත පච්චිතාගගං. තත්තාති කෙසාදිබාහුසු. ඉධාති සාසතෙ. පටිපාටියා අධිති දිනාති කොටියාති පටිපාටියාඅධිතිකොටියා ධර්මාතිති අතො. අතොකසන්නිතිමිතොති යො අධිපුරො අතොක

*“විණ්ඩබ්බපකෙ” ‘පුප්පිසකෙ’ සිහලඅභිකරා. “විණ්ඩබ්බපකෙ” මරමෙ.

හි සන්ධිහි නිගමිතොති සම්බන්ධො . හො අභිසුඤ්ඤානං නි
බන්ධො . සො අභිසුඤ්ඤානං නිගමිතොති පරාය චොදි
තො . නාමාරුහිතපදං චොදිතොති පදෙ කන්තා . පරායාතිප
දං චොදිතොතිපදෙ තනිතාවිසේසනං . පරායාතිපදෙ තනිතාවි
සේසනං . පරිගණනානිගමනානි මහාසංඝාතෙ විවාරණනානි
ජායාආනාපෙති පරිවිචිත්තා . උපාදාරුපං මහාසංඝාතං පරිවිචි
ත්තං . ඉතිති එවං රුපාරුපං පරිගණනානි . රුපාරුපං පම
බන්ධො හොත්ති . බන්ධායතනාධාරානුපයෙතොති පදං විවික්ඛපෙ
තිති පදෙ තනිතාවිසේසනං . බන්ධායතනාධාරානුපයෙතොති අ
සන්තා . සොති සො සිත්තු . විවික්ඛපෙති . විවික්ඛපෙති සම්බන්ධො .
අත්තාති රුපස්ස . භස්සාති රුපස්ස . පටිච්ඡෙදානුපාතනාධාරානි
පටිච්ඡෙදෙති උප්පත්තධර්මො . නතොති පටිච්ඡෙද පටිච්ඡෙදපත්තධ
ර්මොති . විවික්ඛපෙති අතික්කමති . සිත්තුසන්තාති කන්තාරි සම් . හි
ක්කමනාති අසො . මහිණ්ණප්පාති පදවිසේස කන්තා . ගන්තොති
උප්පත්තධර්මොති 'ගති' . නිගමනාති 'නිගමන' . ගමනං 'ගති' .
නිගමනං නිගමනාති එතස්සාති 'නිගමන' . 'නිගමන' .
තරාපත්ති තරාපත්ති විසේසනාය අනුරුපං . තොති නික්ක
මනා කම්මධාරානං මෙ තාඋපත්ති ඉති මහාසංඝාතං කම්මධාරානං වි
සේසනාති තනිතාවිසේසනං . ඉතිවිසේසනං ඉති එවං අත්ත සිත්තු
සන්තා . කදපන කොඨාසා පඤ්ඤා නාමහොති ඉති පුච්ඡා . අර
සාති තද අත්ත සිත්තුසන්තා උප්පත්තිති පදෙ සම්පදනං . වි
තරිසවිණ්ණානං පුප්ඵානාති නිවාරණෙ පටි . පටික්කමනාති
ති නිවාරණෙති තරවිණ්ණානානුපයො කොඨාසා ඉති උප්පත්ති
ති . නික්කමනාති විසේසනාති නික්කමනාති නික්කමනාති නික්කමනාති
බෙදා එතොති . ඉතිනා ඉතිනා හො සිත්තු 'ඉතිනා' . වික්ක
මනාති . ගමනොති කුමාරානුප්පත්ති පටිච්ඡෙදානුපාතනාධාරානි
නො සිත්තො . අත්ත එතත්තො ගමනා විතරිසවිණ්ණානානුපයො
නො කොඨාසො උප්පත්තිති නාම . උප්පත්තිති වික්කමනාති
විසේසනා කම්මධාරානං උප්පත්තිති උප්පත්තිති . සන්තාති සම්බන්ධ
කම්ම එතත්ති 'සන්තා' . උප්පත්තිති එව සන්තා 'උප්පත්තිති' .
තොති සොතිනා . විසේසනාති පදෙ කන්තා . ඉතිනාති
සප්පායානානුපයො වසනං කුසලං සුඤ්ඤා . හොතිනා සො අනුසො ස
ප්පායො නොති . තොති සප්පායානානුපයො විසේසනානුපයො
නො පරං . එකන්තාරිකා කම්මධාරානං මහාසංඝාතං . අනුසොති
තො මහාසංඝාතෙ ගුණං දස්සෙත්තො අනුසොතිනො මහාසංඝාතෙ
තොතිති අදිවංග . පාසාදනිසංස අනුසොතිනානුපයොති පා
සාදෙ එවස්ස අනුසොතිනානුපයොති . කම්මධාරානොති පාසාදනි

සම්මොක්ඛිනොද්ධි අට්ඨකොප්පා

169

සංසසදිසෙවාහි එත්ථ වසද්දවයං අඤ්ඤාමඤ්ඤං පෙක්ඛං. අතිසී
 සතො කම්මසාරාස්ස මොසිකරණෙ දෙසං ඤාපෙත්තො අතිසී
 තොහි ආදිමාහ. නත්ථාති අතිසීසතො මනසිකරණෙ. චූහතම
 ඤං උපමාය පාකවතරංකරෙත්තො යථාහිති ආදිමාහ. වාලිත
 ලත්ති වාලිකමෙව. වාලිකතලත්තිපි පාඨො. වතපෙක්ඛර
 භිත්ති වතෙ විජ්ජමානාපොක්ඛරභි. නොසජ්ඣායං කාතුං
 නව්ච්චති නො කාතුත්ති ආදිවචනං උපමාය සාධෙත්තො යථා
 හිති ආදිමාහ. එනං පතිමුඛධොවනාදිකම්මස්ස සුඛං නව්ච්චෙ
 යං ඉදමෙව කම්මසාරං හික්ඛුතා එකත්තෙනා නොකාතුං න
 වච්චති. ගතෙතාහි ලහිඨාහි අධිප්පායො. අභිකුම්භෙහි ද
 සම්මිමණං එතො කුම්භොථාම. “සියාකුම්භො දසම්මිමණ”ත්ති අ
 හිධානාපදිපිකා. තෙනාහි තෙනා පූර්සෙන. පටිජග්ගිනච්චත්
 ති පදෙ කත්තා. තත්ත්වාහි තස්මිංගෙව මත්තීංස කුම්භදායක
 ඛෙත්තො. කසතව්ච්චනතිද්දායනාදිනීති කසත ව්ච්චන උද
 කගහණාදිති. තදෙවස්සාති තං එවං මත්තීංසකුම්භදායකඛෙ
 ත්තං අස්සපූර්සස්ස. උසාරාකදායත්ති උසාරාකදානිබ්බඤ්ඤං.
 උප්පජ්ජතිති ‘උසාරාකං’. මිභිඛෙත්තෙහි දානඛිත්ති ‘දායං’.
 බඤ්ඤං උසාරාකම නං දායමාහි ‘උසාරාකදායං’. ජබ්බෙතාපිති
 පිසද්දෙ මුඛධොවනාදිකම්මස්ස අජබ්බතං අපෙක්ඛති. එතෙ
 වාහි කම්මසාරෙන. අජ්ඣාසයෙවං. ඉතිති එවං එත්තාවතාව
 වතොනා—පෙ—නාම හගවතා කජිතා. විකොපෙ සති
 නොදෙසොහි ආහ කම්මසාරං හිතිආදි. ගච්ජත්තෙහි පදං
 ලක්ඛණත්තා. චුත්තවචනං උපමාය සාධෙත්තො යථාහි ආදි
 මාහ. සහස්සසාරත්ති සහස්ස වඩ්ඪිතං ඉණං. උචර්තබ්බොති
 ‘උචාරෙ’. සහස්සෙන වඩ්ඪිතො උචාරෙ ‘සහස්සචාරෙ’. වඩ්
 ඪිති වඩ්ඪිත ඉණං. කුම්භිලොව මකරෙව ගාගොව ‘කුම්භිල
 මකරගාහා’. කුම්භිලමකරගාගෙහි රත්ඛා ‘කුම්භිල—පෙ
 —රත්ඛා’. සමුදායං උප්පජ්ජනං ‘සමුදො’. කුම්භිලමකරගා
 හරත්ඛාසමුදා එතිස්සාකත්තරාහි ‘කුම්භිලමකරගාහසමුදා’.
 තස්සාති කුම්භිලස්ස. සමුදායගම්භරකත්තරාහි පදං උපරිති
 පදෙ සාමි. අත්ථතත්ති ධූපිතං. එකපදිකදණ්ඩකසෙතුත්ති
 එකපදෙන පටිපජ්ජනබ්බං දණ්ඩසබ්බානං සෙතුං. කුම්භිලාදි
 හත්තත්ති කුම්භිලාභං භොජ්ජනං. තත්තාහි යථාහිති ආදිවචනෙ.
 හි සද්දෙ විත්ථාරජොතනො. එතාහි එවං මනසිකරෙත්තො
 හි ආදිවචනෙ. තදෙව්හි පුබ්බෙචුත්තඋපමං. උපමා සංසඤ
 නං දස්සෙත්තො සහස්සසාරත්ති ආදිමාහ. සංවිධායාති කතා.
 බාහුපත්ථමිකායත්ති බාහුතා උපත්ථමිකායං. කෙසාලොමාහි

පණ්ණන්ති පටික්කුලංඉති එවං පණ්ණන්ති භික්ඛුනා පඨිපෙතබ්බං . පණ්ණන්ති පඨමංඥෙව පටික්කුලංඉති පටිඨානි . යාවයන්තකං කාලං . පණ්ණන්ති භික්ඛුනා නවස්සප්පෙතබ්බං . යද්ද කෙසාලොමාති පණ්ණන්ති උපට්ඨානි තද්ද පටික්කුලන්ති එවං භික්ඛුනා කාතබ්බං . නවපච්ඤාසම්මිති ආදිවිජ්ජානේ . සෙසෙසුප්පිති චක්කපච්ඤාදිසු . යංයං පටික්කුලං ලබ්භති තස්ස තස්ස පටික්කුලස්ස ච සෙතා පටිබ්බෙත පන පටික්කුලං භික්ඛුනා පටිත්තෙතබ්බං . තණ්හාති කෙසාදිකොට්ඨාසෙසු නිබාරණං . සුභතිමිත්තන්ති සුභාරම්මණං . රුගඨානිගන්ති රුගස්ස උප්පජ්ජනකාරණං . රජ්ජනඨානො පටික්කුලන්ති එවං අප්පතං චිත්තස්ස පටිසුභං පාපෙති . තණ්හාති රජ්ජනාට්ඨානෙ නවපච්ඤා . අප්පතාපත්තිතොති පදෙ අධානේ . පරතොති පරෙසු කොට්ඨාසෙසු . තණ්හාති අයංපන භික්ඛුති ආදි චිත්තෙ . යථාතීති ආදිවිත්තානේ . සත්තසස්සුට්ඨානානන්ති සත්තසස්සානං ධනානං උප්පජ්ජනට්ඨානං . තණ්හාති තස්මිං ගාමෙ . තෙසුති වොරෙසු . තෙසන්ති පච්චොරප්පට්ඨානානං . තෙසුති වොරෙසු . ධනුත්තසස්සාති ආදි උපමාසංසද්ධං . සාපෙක්ඛෙතාති රජ්ජනොපසායනං යාවලොමා පටික්කුලතො න උප්පට්ඨගන්ති නාව පටික්කුලං භික්ඛුනා මනාසිකාතබ්බං . තණ්හාති තස්මිං කෙසෙසාපෙක්ඛෙත සුඛාති ආදිච්චිතො . ජලකාති රත්තපා . ජලකාතිපි අභි . එවං චුත්තතායෙතා මනාසිකාරං පටිත්තෙත්තෙතා භික්ඛුනා අප්පතායොති චුත්තං පටික්කුලං කොසලං සම්පාදෙතබ්බං . ඉදංභිති ආදිවිත්තානේ . අප්පතාකම්මට්ඨානන්ති අප්පතාකම්මට්ඨානං . කරෙත්තසානාති පදෙ කම්මං . අප්පතං පාපුණාතිති ආරම්මණකාවෙන අප්පතං පාපුණාති . පඨමංඥෙව නාව අනුක්කමෙන ඉදං අප්පතාකම්මට්ඨානං න උපට්ඨානි . අනමතග්ගස්මිද්දත්ති ආදිදල්හිකරණං . සංසාරච්චෙති සංසාරච්චෙති . සංසාරච්චිවෙචාතිපි අභි . චිත්තන්ති පදං පටිට්ඨානීති පදෙ කත්තා . කෙසාඉති ආවජ්ජනමත්තෙසුති . සත්තායසොනානුසාරෙතාති සත්තායසොනස්ස අනුගමනොති . තෙතාති භික්ඛුනා . පාපෙතබ්බාති පදෙ කත්තා . තත්ථ තත්ථාති තස්මිං තස්මිං කොට්ඨාසෙ . තත්ථාති තස්මිං අනමතග්ගස්මිත්ති ආදිච්චිතො . අපිච අපරෙ තසො . එත්ථ නාලවතමක්කවොපමෙ එවං පි චුච්චිමානතායෙන සොප්පායනොති වෙදිතබ්බං . අපිසද්දෙ ගෙට්ඨාචුත්තතාලවතමක්කවොපමෙ චුත්තසොප්පායං අපෙක්ඛති . චිත්තිංසනාලකස්මිංභිති ආදිවිත්තානේ . තත්ති මක්කවං . තත්ථං

නී පරිශත්තනාලො . සොනි මක්කවො . තත්ථානි තස්මිං චත්තිංසනාලකස්මිත්ති ආදිච්චතො උපමාසංසන්දනං වේදිතබ්බං . තස්මිත්ති කොට්ඨාසෙ . තත්ථානි උපසිතකොට්ඨාසෙ . සමත්තාහර්තබ්බත්ති සමංආහර්තබ්බං . උපාසිකානුබ්බං . තත්තාහතත්ති ගහකතා ආහතනං . පරිච්ඡින්නං ඉච්ඡිතබ්බත්ති එවංසබ්බං . චචනං ගෙට්ඨාපුත්තසද්ධිසමෙව . ගත්තෙරගතිත පස්සා චත්තිත්ති ගහෙර ගතිතං පස්සාගෙරිත්ති . පකතිකමෙචානි පාකතිකමෙව . විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තගත්තෙර ගතිතපස්සාචත්තිඉධාහර්තා චත්තබ්බත්ති අධිප්පාසො . අස්සානි අස්සපරස්ස . එකත්තෙන අත්තතොකාසො අධිප්පොතොති එකත්තෙන පරස්ස චකාසොතාම අධිප්පෙනො යස්මා තස්මා අත්තිකාසෙති ඉදං චචනං භගවතා වුත්තත්ති යොජනා . එත්තනානි පරකාසෙසු නිඛාරණං . දසසුඅසුහෙසුඅප්පනා උපචාරස්මිබ්බානං එතං උභයමිපි නනුව ජායතිති පුච්ඡා . තානිත්ති හි සච්චං . නානිදසාසුහානි . තත්ථානි දසසුඅසුහෙසු . ඉදං පනානි පරස්සජ්චමානාසකහර්තං . නෙතොචෙත්ථානි තස්මාච්ච උපාදිණ්ණකපක්ඛෙ ධීනෙ එත්තපරස්ස ජ්චමානකහර්තෙපනචිරස්සං ජ්චමානකහර්තොනිති ආහ අසුහානුපස්සනා සම්බාතාපනානි ආදිං . පරස්සජ්චමානකහර්තෙ විපස්සනාහොනිති සම්බන්ධො . ඉමස්මිං පබ්බෙ ඉමස්මිංකායානුපස්සනාපරිච්ඡේදෙ නිංචචනං භගවතා කට්ඨං ඉති පුච්ඡා . සමරොච විපස්සනාච 'සමථිවිපස්සනා' . එත්ථානි කෙසාදිසු . එවං වුච්චමානනගෙන . එතෙසංසිතිආදි විත්ථාරෙ හි සච්චං . එතෙසං කෙසාදිනං . නිමිත්තතොපෙ ලක්ඛණතොච විනිවිජ්ජො පණ්ණිනො විඤ්ඤායොනි යොජනා . තත්ථානි නිමිත්තතොනි ආදිපදෙසු නිඛාරණං . නිමිත්තතොනි පදෙ විනිවිජ්ජයො . යෙසං නිමිත්තානං චසෙතා පටිබ්බෙතා පරිගණ්ඨති විචාරෙති . යෙසං ලක්ඛණානං චසෙතා ඔපාසිකරෙති . යාසං බාහුතං චසෙතා පරිගණ්ඨති යාසං සුස්සුතානං චසෙතා විපස්සති . එත්ථානි කෙසාදිසු . අජ්ඣාත්තාදිහෙදතොනි පදං නිවිධෙනානි පදෙ නගිතාවිසෙසනං . තත්ථානි අනුපස්සති ආදිච්චතො වුත්තත්ති පදෙ ආධාරො . තත්ති අනුපස්සනා . තත්ථානි පස්සෙති ආදිපදෙසු නිඛාරණං . අපිච අපරො නාසො . ආසෙවනවිසෙසන ආදිමිති සෙවනවිසෙසන උපෙතො භාවනාවිසෙසන වඩ්ඛිතාවිසෙසන සුද්ධිඋපෙතොඉති තස්මා සමුපෙතො . එතානි උපෙතොති ආදිපදෙසු . විහරතිති පදෙති පදං අකත්ථානිපදෙ ආධාරො . අධිජානි එතානි 'අධිජානා' . පුග්ගාලස්ස අධිජානා 'පුග්ගාලාධිවිජානා' . තස්මානි ඉරිගතිති ආදිපදස්ස . ඉරිගා

පරානන්ති නිබාරණං . කායසකවචන්තනෙනාති කායසබ්බා තසකවස්ස චන්තනෙන . අස්සාති අනෙත භික්ඛුතා . පභිගමා නන්ති පදෙ කන්තා . චන්ද්‍රපරික්කායාති පදං අප්පචන්තතිතිප දෙ නතිතා විසෙසනං . අභිජ්ඣාදෙමනස්සා වසන්ති එත්ථනා යෙනි 'චන්ද්‍ර'. පරිජානානං 'පරික්කාය'. චන්ද්‍රස්ස පරික්කාය 'චන්ද්‍ර පරික්කාය'. අප්පචන්තිවූපසමවසෙනාති අප්පචන්තිතා වූපසමව සෙන . අභිජ්ඣාදෙමනස්සා යථාසෙන පකාරෙන පුනානාඅත් වාස්සවන්ති එවං පකාරෙන . විගතො අනෙතා එතෙසං අභිජ් ඣාදෙමනස්සානන්ති 'විගතන්තා'. එවං භුතිකතාති අත්ථො . විගතන්තිගතාතිපි පාසො . එවං සතිවිගතන්තිභාවංගතාති අ භො ගහනතබ්බො . එත්ථවාති කායානුපස්සනාතිද්දෙසෙ වු ත්තන්ති පදෙ ආධරෙ .

අනුපස්සනා කම්මට්ඨානං හඟවනා වුත්තං . කම්මට්ඨානා වි භාරෙන කම්මට්ඨානිකස්ස භික්ඛුස්ස කායස්ස පරිහරණං වුත්තං . ආනාපෙන සම්මප්පධානං වුත්තං . සතිසමප්පඤ්ඤා කම්ම ට්ඨානං පාසො පෙ භාවනාඵලං භාවනාය ඵලං හඟවනා වුත්තං ඉතිසන්නිස්ථානං පණ්ණිනො වෙදිතබ්බං . වි සෙසාධිගමො තිවිසති එත්ථාති 'ස්ථානං'. කම්මංඵල ස්ථානං 'ක ම්මස්ථානං'. කම්මෙමාස්ථානං භාවනාරම්භො 'කම්මස්ථානං'. අ නුපස්සනාඵල කම්මස්ථානං අනුපස්සනාකම්මස්ථානන්ති විසාරන යො නානබ්බො . තෙනවුත්තං ටිකායං තචඅනුපස්සනාති . අනුවත්තස්ස කම්මස්ථානං වුත්තං කම්මස්ථානවිහාරෙන කම්මස්ථා නිකස්සාති පොරණිකපාසොන හවිතබ්බං . තෙනවුත්තං . ටි කායං තචඅනුපස්සනාති, අහ අනුපස්සනාකම්මස්ථානං වුත්තන්ති. ඉදුනිපතා එත්ථව අනුපස්සනාය කම්මස්ථානවිහාරෙන කම්මස්ථා නිකස්සාති අභිපථාපාසොදිස්සති තස්සායමත්ථො . අනුපස්සනා යකම්මස්ථානවිහාරෙනාති කම්මස්ථානිකස්ස කම්මස්ථානො නිසුග්ග ස්සතික්ඛුස්ස කායපරිහරණං කායස්සපරිහරණං පෙ හ ඟවනා වුත්තන්ති . අනුපස්සනායාති පදං කම්මස්ථානවිහාරෙනා ති පදස්ස විසෙසනං . විහරති එත්ථාති 'විහාරෙ'. කම්මස්ථාන සම්බානො විහාරෙ 'කම්මස්ථානවිහාරෙ'. අථවා . අනුපස්සනා යාති පදං වුත්තන්ති පදෙ කරණං . කම්මස්ථානවිහාරෙනාතිප දං පරිහරණන්ති පදෙ තතිතාවිසෙසනං . විහරණං 'විහාරෙ'. කම්මස්ථානෙන විහාරෙ 'කම්මස්ථානවිහාරො'.

කායානුපස්සනා නිද්දෙසො.

සුඛංවෙදනංවෙදිගමානොති ආදිසුපතා විනිව්ඡයොවෙදිතබ්බො.

සම්මොහම්මෝදනී අක්කොප්පා

173

තත්ථානි තස්මිං වේදනානුපස්සනානිද්දෙසෙ නවුත්තත්ති පදෙ
 ආධාරෙ . කාමන්ති නිවාපි . ජානන්ති තපනෙතන්ති එතං සු
 බ්බවේදනං වේදියාමිති ජානානිති වචනං නවුත්තං . කස්මාප
 නාච්චරුපං ජානනං සත්ඛායනවුත්තත්ති ආහ ඵචරුපංහිති ආ
 දිං . සත්තුවලද්ධිත්ති සත්තොති උපලභනංජානානං . සත්තා
 සංඤ්ඤත්ති සත්තොති සජානනං . ඉදංහිතිආදී දල්ලිහිකරණං . හි
 සච්චිං . ඉදංසුබ්බවේදනං වේදසිස්සාමිති පජානානිති වචනං . වු
 ත්තත්ති පදෙ කම්මං . සම්පජානස්ස වේදිතං 'සම්පජානාවේ
 දිතං' . තත්ථානි කොවේදිසතිති ආදිපදෙසු . සුඛාදයොවසන්
 ති එත්ථානි 'චත්ථි' . ආභුසොරමත්ති එත්ථානි 'ආරම්මණං' . ච
 ත්ථි ආරම්මණා එසාති 'චත්ථිආරම්මණා' . වසද්දෙ වාකාරම්
 හො . පන සද්දෙ විසෙසත්ථො . එසාති එසොහිත්ථු . වේද
 නාපචත්ති වේදනාය පචත්තිං උපාදාය නිස්සාය වොහාරමත්තං
 චතමත්තංහොති . එසොතිහිත්ථු . චිත්තලපබ්බතෙති ලබ්බා
 දිපෙ ගෙහනප්පාපදෙ චිත්තලපබ්බතෙ . නිද්ධිතත්තොති සද්
 දංකරෙතො . තත්ති ථේරං . එවං පෙ වට්ඨනිතොති
 වට්ඨනිතු භත්තෙති දහරෙආහ . අහං අබ්බාසෙමි ආවුසොති ථේ
 රෙආහ . අබ්බාසනා භත්තෙ සෙය්‍යො සුඤ්ඤති දහරෙආහ .
 වට්ඨනාවුසො වට්ඨනිආවුසො . එත්තකා පෙ ඉති එවං
 ථේරෙ දහරස්ස දස්සෙසි . රුපපරිගහො අරුපපරිගහො ඉ
 නිපි එතදෙව කම්මස්සානාවයං පණ්ණිනෙතන වුච්චති . තත්ථානි මී
 සු කම්මව්ඨානොසු . නදුකයම්පිති සම්බෙපචිත්ථාරම්මනාසිකාරව
 සෙත චතුර්ධාතුවච්ඡානාසම්බානං උභයම්පි . විසුඛිමග්ගෙ
 පෙ මයා දස්සිතමෙව . එකච්චස්සතිතිආදී විස්සජ්ජනං . හි
 සච්චිං . එකච්චස්සතිත්ථුස්ස පාකවොහොති . රුපකම්මව්ඨා
 නොති පදං පරිගහතිතෙති පදෙ ලක්ඛණවත්තං . පරිගහති
 තෙති පදං හොතිති පදෙ ලක්ඛණක්‍රියා . තස්මිං ආරම්මණෙති
 කම්මව්ඨානාභූතෙ ආරම්මණෙ . සොපිති හිත්ථු පරිගහණ්හා
 නිති පදෙ කත්තා . නෙතානි එස්සෙත . යංකායං සත්ඛාය ඉ
 දච්චනං පට්ඨබ්බත්ති වචනං භගවතා වුත්තං . සො
 කරජ්ජායො චත්ථිනාමානි යොජ්ජා . එත්ථානි විදුක්ඛුණේ .
 සොඅත්තොති සොකරජ්ජායො සභාවතො . එත්ථානි චත්ථි එ
 ස්සච්චිමකෙසු නිධාරණං . එත්ථානි තස්මිං නාමරුපෙ නිධාර
 ණං . සොතිහිත්ථු . කොහෙතු එතෙසත්ති නිංගෙතුකා . අච්ච
 ජ්ජාදයොහෙතු එතෙසත්ති අච්චජ්ජාදිගෙතුකා . තතොති පච්ච
 වයදස්සතතොපරං . ආරුපෙකානි පදෙ සම්බන්ධො . විචර
 තිති විහරති . තොති හිත්ථු . ඉධානි වේදනානුපස්සනා නිද්දෙ

174

අ භි ඛ ඞ ඞ

සෙ . එස්සවසෙසානිතිආදී දල්ලිකරණං . හි සච්චං . අරුපකා
 මිම්ච්චානං හගවතා කම්මමානං පාකවංගොති වෙදනාවසෙසා
 පවා අරුපකමිම්චානං කම්මමානං පාකවංගොති යථාස්මිංකා
 ලෙ සුඛංසකලසර්රං අභිසන්දියමානං උප්පජ්ජති නරාසුඛං සත
 ඛොතං පෙසංසං වාචං නිවුර්යමානාමෙව උප්පජ්ජති . සත
 වාරංඛොතං 'සතඛොතං' . සතඛොතච නංසප්පිවාති 'සතඛොත
 සප්පි' . දුද්දිපතාති දුක්ඛෙතාදිපතා . සාති අදුක්ඛමසුඛා . ය
 ථාතිත්ති කිම්චාති අත්තො . එවංසා සුඛදුක්ඛා . අපගමෙ
 පෙසංසං චායනොගණ්හත්තස්ස පාකවාගොතිති සම්බන්ධො . ආ
 රුල්ලිකානො පදංචිතනිතිආදී උපමාසංසන්දනං . එවං හගවාති
 ආදී නිගමනං . නිකෙවලව ඉධෙව සතිපට්ඨානවිහිතියෙ හගවා
 එවං දස්සෙසි . නත්තොති නෙසුපදෙසු . සුඛවෙදනක්ඛණෙති සු
 ඛවෙදනාය උප්පජ්ජනකාලෙ . අභාවනොති පදෙ ආධාරෙ . අ
 භාවනොති පදං පජානාතිති පදෙ හෙතු . භතනාති සුඛංවෙද
 නං වෙදියාමිති පජානාතොති . සම්පජාතොති පදෙ කරණං
 හෙතුවා . සුඛිකෙසාලෙ හුතං පෙසංසං යාවෙදනා තස්සා දු
 ක්ඛිණවෙදනාය . අභාවතොති පදං අතිවිවානිආදී පදෙසු හෙතු .
 ච සද්දෙ අභාවතොති පසම්මං අභාවනොවානි යොජෙතබ්බො .
 ඉතොති සුඛවෙදනාය උප්පජ්ජනා කාලතො . ඛම්මාති ඉතිහා
 නි එත්ථ පුරිමොඉතිසද්දෙ ආධාරෙ ඉතිති එවං ඉමස්මිං සුඛපට්
 ඨනා පානකාලෙ . අථවා . ඉතිහානි එවමෙවාති අත්තො . න
 ත්තොති සුඛවෙදනාය . එතං සස්මිං අත්ති පෙසංසං පජානා
 තිති වචනං හගවතා වුක්ඛමිපිව . සාමිසංවා සුඛත්තිතිආදීසු වච
 නෙසු විනිවුජ්ජො වෙදිතබ්බො . පමකාමගුණාමිසසනාත්ස්සිනාති
 පමකාමගුණසම්බන්ධානෙසු ආමිසෙසු සත්තිසිතං . නාසත්ති ආමි
 සසුඛාදිනං . විහාගොති හෙදෙ . වෙදනානිමිත්තත්ති වෙද
 නාසම්බන්ධානංතිමිත්තං . බහිමාති පරපුගාලස්ස . එත්තොති වෙ
 දනානුපස්සනාතිද්දෙසෙ . ඉමස්මිංපබ්බෙති වෙදනානුපස්සනා
 ය පරිමිජෙද . සුඛවිපස්සනාව සුඛවිතිනවිපස්සනාවච . *

සරගංවාචිත්තත්තිආදීසු විනිවුජ්ජො ඉදංපවා සම්මතො ඛම්මි .
 මහමොඛානං සස්මානාගොති නස්මාඉධ දුකෙචකං පෙසංසං
 චාලකිති . ඛම්මාසංඛිතියත්ති එත්තොති 'ඛම්මසමොඛානං' . එ
 කපදෙපිති අපිසද්දෙ සම්භාවනත්තො . තෙනපගෙව පදවිසෙ
 අත්තො සස්මාචිත්තාති පහානොකට්ඨවිසෙසා රුහාදිති සකචත්
 තත්ති රුහාදිතිපසිතත්ති නස්මා පෙසංසං නිප්පර්යාසෙතො

* එනි 'වෙදනානුපස්සනාතිද්දෙසො' නි හවිතබ්බං තදුතං ප
 ඤ්ඤාති . ඵමංසිතබ්බං .

සම්මොක්ඛයොදනී අක්කොජ්ඣා

175

ලොකුක්කරනලබ්භන්ති ඉතිත්ථො ලොකුත්තර භගවතානගහි
කා . පභාතෙකවිඨවසෙතාති පදං වගනන්ති පභිශන්තිති පදව
යෙ තතියාවිසෙසනං . ඉධාති ඉමස්මිංදුකෙ . ඉමස්මිංයෙවාහි
තිආදී දල්හිකරණං . පරිඥාදීත්තානිති ගහිතාති . ජිනම්භානු
පතිතන්ති ජිනම්දධං අනුගත්තාපතිනං ජිනම්දධො සමත්තා
ගතන්ති අත්ථො . එතංහිති හි සම්මං එතංචිත්තං . සංකුට්ඨ
චිත්තන්ති නානාරම්මණේ විසතචිත්තං . තත්ථාපිති සඋත්තර
අනුත්තරෙසු . යස්සාති යස්සචිත්තස්ස . ඉධාති විමුක්තඅවිමුක්
තන්ති ඉමස්මිං දුකෙ . අස්සාති සුත්ගලස්ස . *

එත්තාවතාති එත්තකෙනා පාළිවචනෙන . සම්පසුත්තධම්මි
සිසෙතාති සම්පසුත්තධම්මිපධාතෙන . තත්ථාති සත්තන්තිආදී
පදෙසු . තත්ථාති තෙසුකාලිච්ඡන්දද්දනං උප්පාදප්පභානාකාර
ණෙසු නිඛාරණං . අනුපායමනසිකාරෙති උපායරහිතමනසිකාර
රණං . උප්පට්මනසිකාරෙති පූර්මස්සවෙච්චනං . තත්ති අ
යොනියොමනසිකාරං . තත්ථාති සුභනිමිත්තෙ ඛහුලංපචන්ත
යතොති පචන්තයත්තස්ස හික්ඛස්ස . තත්ථාති සුභනිමිත්තෙ .
අයමාගාරෙති අයංඅයොනියොමනසිකාරෙපච්චයො . පට්මන
සිකාරෙති කාරණංතංමනසිකාරං . තත්ති යොනියොමනසිකාර
රං . තත්ථාති අසුභනිමිත්තෙ . උග්ගගණං 'උග්ගගො' . අසු
භතාවනාය අසුයොගො 'අසුභතාවනානුයොගො' . දසවිධස්සිති
ආදී විඥාතෙ . භාවෙන්තස්සාපි කාමච්ඡන්දෙපභිග්ගති . පෙ
හොජ්ඣෙ මනාස්සුතොපි කාමච්ඡන්දෙපභිග්ගති . තත්ථා
ති පටිසනිමිත්තෙ අයොනියොමනසිකාරෙ නිද්ධාරණං . සබ්බ
ඥාති සබ්බස්මිං පටිසනිමිත්තෙ . එකලක්ඛණොවාති සමානාලක්
ඛණොඵල . තත්ති අයොනියොමනසිකාරං . අස්සාති ඛාපා
රස්ස . තත්ථාති මෙත්තාවෙතොවිමුත්තිති තිසු පදෙසු නිද්ධාර
ණං . වෙතොවිමුත්තිති වචනෙවුත්තෙ අප්පනාවත්තති . ක
ම්මංසකං එතෙසන්ති 'කම්මස්සකා' . කම්මස්සකානං භාවො
'කම්මස්සකතා' . පටිසබ්බානංඛහුලං එතෙසන්ති 'පටිසබ්බාන
ඛහුලිකා' . පටිසබ්බානං පෙකානංභාවො පටිසබ්බා
ඛහුලිකතා . කලානොචිත්තො යෙසංතෙ 'ක
ලාණචිත්තා' . කලාණචිත්තානං භාවො 'කලාණචිත්තතා' .
සප්පායස්ස කථා 'සප්පායකථා' . ඔදිස්සකාතිආදී විත්ථාතෙ . ඔ
දිස්සකං පෙදිසාථරණානන්ති නිද්ධාරණෙ ජවසී . වි
තච්ඡිතඛයාතෙව තත්ත අයසලාකාව ගුරොව 'විතච්ඡිතඛයාර

* එත්ත 'විත්තානුපස්සනානිද්දෙසො'ති භවිතබ්බං නදුතං
බාගති . චිත්තබ්බං .

සම්මොගවිද්‍යාදායී අක්කොප්පය

179

‘ආනිසංසදස්සාවි’. තස්ස භාවො ‘ආනිසංසදස්සාවිතා’. ගමනස්ස විජ් ‘ගමනවිජ්’. ගමනවිජං පච්චවේක්ඛති ‘ගමනවිජ්පච්චවේ කඛණො’. තස්ස භාවො ගමනාපෙතානාං : පිණ්ඩපානං අපවායති ‘පිණ්ඩපානාපවායනො’. තස්ස භාවො ‘පිණ්ඩපෙතානාං’. දුගජ්ජස්ස සත්ත අරියධනස්ස මහත්තං පච්චවේක්ඛණ්භාවො. සත්ථුස්ස මහත්තං පච්චවේක්ඛණ්භාවො. ජාතියා මහත්තං පච්චවේක්ඛණ්භාවො. සබ්බසම්මාර්ගාං මහත්තං පච්චවේක්ඛණ්භාවො කුසිනපුත්තලස්ස වජ්ජනානාමො ආරඬ්චිරියපුත්තලස්ස සෙවනානාමො. තස්මිං චිරසුඤ්ඤාදනෙ අධිමත්තභාවො. තත්ථාති ආදී විත්ථාගේ. තත්ථාති අපායහයපච්චවේ කඛණ්භාදීසු නිඛාරණං. මහාදුක්ඛං අසුභවතාකාලෙපි ඵාසක්කා චිරයස්මොඤ්ඤාධිකං උප්පාදෙතුන්ති සම්බන්ධො. ජාලව ඛි පච කුමිනව ‘ජාලඛිපකුමිනා’. තෙ ආදයො යෙසං බලියාදීනං තෙ ‘ජාලඛිපකුමිනාදයො’ පාවනව කණ්ටකාව ‘පාවනකණ්ටකා’. තෙ ආදයො යෙසං තෙ ‘පාවනකණ්ටකාදයො’ පාවනකණ්ටකාදීනං පඤාගේ ‘පාවන-පෙ-පඤාගේ’. තෙන අතිතුණණා ‘පාවන-පෙ-පඤාගේ’ සො හික්ඛු අය මෙවකාලො තෙ නව විරියකරණාය විරියකරණත්ථාය කාලො සුත්තකාලොති අත්ථො. විරියෙනෙව සත්තාති විරියෙන ඵව මෙ ලොකුහාරධම්මං ලද්ධං සත්තා. සබ්බසම්මාර්ගාං පෙ සා චකෙගෙවාති පදං ගතඉතිපදෙ කත්තා. තෙති තයා ගතබ්බොති පදෙ කත්තා. සොවාති ගතමග්ගො. යෙ තත්ති යෙ ජනා තුවං. නපිතත්ති තුවංතිස්සාය මයං ජිවිස්සාම ඉති මනසිකාගේ ඵා තෙ ජනා පඤ්ඤාති-පෙ-පඤාගේ. කාරනත්ති දකඛණ්භාං. සත්ථාරපි ඵවං සම්පස්සනා න අනුඤ්ඤාති සම්බන්ධො. මහාමිත්තත්ථෙරස්සාති ලබ්බාදීපෙ විසත්තස්ස මහාමිත්තත්ථෙරස්ස විරියස්මොඤ්ඤාධිකං උප්පජ්ජතිවිස. තස්සවාති ථෙරස්ස. ඤාංපන අමිති. හුජ්ස්සඛි ඉති ධිතා පුච්චි. අභංපන-පෙ-කර්මෙන හුත්තා අමිති ඉති මාතා ආග. දිවා-පෙ-අමිතිඉති ධිතා පුච්චි. සාක-පෙ-අමිති ඉති මාතා ආග. කණ්ටණ්ණම්බිලයාතුන්ති කණ්ටණ්ණලෙනව සාකපණ්ණෙනව පන අම්බිලයාතුං. නන්තිස්සායාති තුවං නිස්සාය ඛොපන ඵසා උපාසිකා බෙත්තංතෙව පච්චාරියති. නිස්සොපන ස සම්පතතියොති මනුස්සදෙවතිබ්බාණසම්පතතියො. ඉති පදං ඔවදතිති පදෙ ආකාගේ. මාර්ගනිද්දුක්ඛ යස්ස තෙ යස්ස තවආ සවා බිණා ඤාං දකඛණ්ණෙයො දුතං ගණ්ඨිතුං අරයො අසි පුරි සාපඤ්ඤා පුරිසයෙති නමො නමෙකාගේ තෙ තව අත්ථු පුරිසයා

180

අ භි ඛ ඞ ඞ

ම කතොතෙ නව අත්ථිති යොජනා. බන්ධනානි වණ්ණවතො. යදී
දත්ති යානි ඉමානි සත්තඥර්ශධනානි නාම මහත්තංඛොපන ඵ
තං ඛනං සත්ථද්දයස්සං සත්ථනො දුතඛබ්බතං නාම. සත්තඥර්
ශධනානිති

සඛාබ්බතං සිලධනං හිරිමතතප්පියං ඛනං

සුභධතව වාගොව පඤ්ඤාමෙ සත්තමං ඛනාති, සත්ත.
තත්ති සත්ථද්දයස්සං. යථාහිති ආදී දල්ලිකරණං. පුත්තත්ති ප
දං කුරෙත්තිති පදෙ කම්මං. සො පුත්තො තෙසං මානාපිතුතං.
තෙති නව. සත්ථනොතිති ආදී දල්ලිකරණං. හිසවිටං. තෙ න
ව සත්ථනො. විස්සභිං කාසිකවෙනසිකං. චිරියං යෙහි තෙ 'විසස
භිකාසිකවෙනසිකචිරියා'. නිත්තපොණපබ්බාරං විත්තං යස්ස
සො 'නිත්තපොණපබ්බාරවිත්තො'. අස්සාති චිරියසමොච්ඡා
ඛගස්ස. පිතිසම්බොච්ඡාඛගස්ස උප්පාදො හොතිති සම්බන්ධො.
තත්ථාති නස්මිං චිරියපාදතෙ. තත්ථාති තෙසු පිතිසම්බොච්ඡා
ඛගස්සාතිසම්මතයොතිසොමනසිකාරෙසු නිධාරණං. නස්සාති පි
තිසා. බුඛගුණෙති ආදී විත්ථාතෙ. ඛම්මසම්බගුණෙ අනුස්සර
ත්තස්ස පිතිසම්බොච්ඡාඛගො උප්පාද්ධතිති සම්බන්ධො. අනිත
ත්ති විජ්ජමානභාවං. කිලෙසෙති පදං පච්චලෙක්ඛත්තස්සාපිති
පදෙ කම්මං. කිලෙසා නසමුද්ධරත්ති තපවත්තත්ති. වෙනිස
පෙදස්සතෙසුති පදං අසක්කච්චාති පදෙ ආධාතෙ. අ
සක්කච්චනිර්යායාති පදං සංසුචිතඉති පදෙ නතියාවිසෙසනං. සං
සුචිතො පකාසිතො ලුඛගාවො ලාමකගාවො යෙහි තෙ 'සංසුචි
තලුඛගාවො'. බුඛාදිසුති පදං පසාදං ඉතිපදෙ ආධාතෙ. පසාදසි
තෙභ්බාසාවෙනාති පසාදසම්බානස්ස සිතෙහස්ස අභාවෙන. සදී
සෙති පදෙ නතියාවිසෙසනං. ගද්දපිඨෙති පදං රජඉතිපදෙ ආ
ධාතෙ. ලුඛසුත්තලොති ලාමකසුත්තලො. පණ්ණාසිතිති ආදී
විත්ථාතෙ. ආනාදිසුචාති එත්ථ වසද්දෙ ඉරියාපරෙසුච සිතුණි
තෙසු උතුසු ව ආනාදිසු වාති යොජෙතඛිබො. මහාසුරිසුචාති
කොති මහාසුරිසුපකාතිකො සෙසිසුරිසුසභාවො. සුඛඋතු ඉරියා
පරං බ්වෙතාති සප්පායානං උතු ඉරියාපරානං සහත්තො. එන
ත්ති උතු සුඛසෙවනතා ඉරියාපරසුඛසෙවනතාති වචනං. යස්ස
ජතස්ස උතු ඉරියාපරානං සභාගවිසභාගතා අනි නස්සෙව ජත
ස්ස විසභාගත උතු ඉරියාපරෙ වජ්ජනිං සභාගෙ උතු ඉරියා
පරෙ සෙවත්තස්සාපි පසාදි උප්පාද්ධති. කම්මං සකං එතෙහං
සත්තානාති 'කම්මස්සකා.' කම්මස්සකානං භාවො 'කම්මස්ස
කානා'. කම්මස්සකානාය පච්චලෙක්ඛණා 'කම්මස්සකතපච්චලෙ
ක්ඛණා'. සාරද්ධකායත්ති අප්පච්චස්සඛකායං. සංගතපාදපා

සම්මානවිභාදිනි අනුයෝජනා.

181

ණිති රක්තිපාදපාණිං. සමරො එවතිමිත්තං 'සමච්ඡින්නං'.
 අබ්බන්ධො අවිකේධපො එව නිමිත්තං 'අබ්බන්ධනිමිත්තං'. ත
 න්නාති සමච්ඡිනිතො. තස්මිං සමාධිඋප්පාදනෙ අබ්බිමුතො 'ත
 ද්ධිමුතො'. තද්ධිමුත්තස්ස භාවො 'තද්ධිමුත්තො'. තත්ථාති
 තෙසු චත්ත්වු චිසද්ධිභිසද්ධිසු. තස්සාති චිත්තස්ස. පඤ්ඤා
 යොගමඤ්ඤායාති පඤ්ඤායෙව පඤ්ඤායස්සව චිත්තස්සව මඤ්ඤා
 තොවා. උපසමාසුඛානධිගමෙනවාති උපසමස්සව සුඛස්සව අ
 නධිගමෙනවා. ඥානී චිසමප්පවනෙනසු අස්සෙසු නබ්බාපාරං. ආ
 පජ්ජනිති සමිබන්ධො. එවඤ්ඤිති සිසච්චං. එව. චත්ත්ව්විසද්ධි
 යනාදිනා චුත්තනායෙන පටිපජ්ජනනොඑව පටිපජ්ජනනා එව
 සමාධි උප්පජ්ජති. තස්මාති තෙසු උපෙක්ඛාසමිබොජ්ඣක්ඛයඨා
 නිසතවමෙමසු. තත්ථ උපෙක්ඛායාති තස්මිං උපෙක්ඛාසමිබො
 ජ්ඣක්ඛයඨානිසතවමාති වචනෙ. තත්ථාති තත්ථ වචනෙ. තත්
 ථාති සත්තමජ්ඣන්තනාදිසු නිබ්බරණං. කෙලායසිති මමායසි පි
 යංකරෙසි. සවෙපතස්සාති අස්ස චිවරස්ස. සත්තසංඛාරනෙ
 ලායනසුත්තලපරිවජ්ජනනාති එත්ථ වචනෙ විනිවජ්ජයො. මමා
 යනිති පියායනි. *

විසූ පබේසුගේ නිවරණපබ්බතොප්ඤ්ඤික පබ්බෙසු. ආදී
තොභිති ආදී පාකවිකරණං. උස්සන්කාපෙඨානි වබ්බන්ධා.
විපලොක්ඛ්‍ය පහාණානි විපලොක්ඛ්‍ය පහායකා. කායපරිත්ථා
නිකානි කායස්ස ජානනකා.

සුන්දරතා භාජනිය.

ආරච්ඡන්දායානී පදං අභිපෙච්ඡාති පඤ්ඤෙහු. කායාදිආරම්
මණේසු පච්ඤෙසු ලොකිකං පෙත්තනි භගවතා ධීපිතා
එවං තත්ති. අභිපෙච්ඡා සතිපට්ඨානා නිද්දිඨානි. තත්ථානි අභි
ධම්මහාජනීයං. කර්තවී කපේතු කම්මතා පුච්ඡා. කායානුපස්
සතාය භෙදෙ තාව වේදිතවිබෝ. සොනාපත්තිමග්ගෙ නානා
කිතිවෙසෙ දහතො භොත්තිති සම්බන්ධෝ. නානාහිතිවෙසෙ
නිදාතත්ති අභිතිවෙසෙ. සෙසෙසුපි අභිතිවෙසෙසු දහතො
භොත්ති අභිථායසනානි එවං සුඤ්ඤානිමෙතයසනානි සාධිතනිති
අභිථායසනානි ඉති එවං සබ්බංපි ථායසහස්සං භොති. තථා ථෙ
දනාං පෙත්තං සුඤ්ඤාසතිපට්ඨානොව නයසහස්සං භොති. ත
තොති කුසලතො. සතිවිචසාධකාථාලේඛානි අත්තතො නිව්ච
සං සාධකාථං. සංඝිඤ්ඤානිව්චාලානි සංඝිඤ්ඤානිව්චං එතෙස
ත්ති 'සංඝිඤ්ඤානිව්චා'. දුට්ඨොති පදං අභිධම්මහාජනීයනිද්දෙ

* එපා 'බොරකඩගාපඩ්ඩකරා' හි භවිතබ්බං. නං චිම්බිතබ්බං.

182

අ නි ධ ම ම

සොභි පදස්ස විසෙසනං. කායානුපස්සනාදිවසෙනව සුඛිකව්‍යසනාචාතිපදං පමනනන්ති පදෙ තනිඤ්චිසෙසනං. කුසලෙ පමන්තං නිද්දෙසචාරතං. *

ආරම්භණතකිකෙසු පන විනිව්‍ර්තො වෙදිතබ්බො. සම්මාසම්මුඛෙනහිති ආදි දල්ලිකරණං.

සතිපට්ඨාන විහංගො නිව්ඪිතො.

(7) නදනන්තරෙති තස්ස සතිපට්ඨානවිහංගස්ස අතන්තරෙතෙනාති ගණනපරිච්ඡේදෙන. කාරණභූතා පටානා 'කාරණපටානා'. උද්දෙසචාරවසෙනාති පදං උචාරෙති පදෙ තනිඤ්චිසෙසනං. එකපදිකොති එකපදෙ නිසුණතා. නත්ථාති නිද්දෙසචාරස්ස පදෙ. යංපදං නංපදං තස්ස ධම්මසංඛ්‍යාගස්සවණ්ණතා යං අභිකථායං චූත්තං පෙනිතෙන වෙදිතබ්බං. යං පන වචනං තස්මිං ධම්මසංඛ්‍යාගෙ අනාගතං තස්මිං වචනෙ විනිව්‍ර්තො වෙදිතබ්බො. ජ්‍යෙතිද්දෙසවිනිව්‍ර්තො නාව වෙදිතබ්බො. තෙසුති නන්තාජ්‍යෙදිසු. නත්ති ජ්‍යෙ. පතිතං ජ්‍යෙ. පබ්බාසිතිත්ති පබ්බාසිතො යිති. භාහි ඔසකකතං එතස්සාති 'අනොසකකතං'. තස්ස භාවො 'අනොසකකතා' අලිතවුතති නායාති පදං පූර්මස්ස වෙච්චනං. අලිතවුත්ති එතස්සාති අලිතවුතති. තස්ස භාවො අලිතවුතතිතා. නදෙවාති විරයං. නත්ති චිත්තං. එත්ථාති යාමිතිති ආදිවචනෙ. අයංපන එත්ථ සම්මපට්ඨාන විහංගෙ විනිව්‍ර්තකථා විනිව්‍ර්තෙතා කථා. නන්තාති ලොකියලොකුත්තරෙසු. සාති ලොකියා. තත්ථාති කස්සපසංයුත්තෙ. එත්ථව කස්සපසංයුත්තෙ අනුප්පනාකුසලාධම්මාති අනුප්පන්තාකුසලා ධම්මානාම සමථවිපස්සනාවෙව මග්ගොව. සොහිති හිසවිචං සො මග්ගො. පූර්මස්මිංවාති වා අපරෙ නයො පූර්මස්මිං. අනුප්පන්තා මෙ කුසලාධම්මා අනුප්පජ්ජමානා අනන්තා සංවරතොයුත්ති වචනෙ සමථවිපස්සනා පෙනිතෙන ගගෙන බ්බාති වචනං ආවර්ගෙහි අභිකථායං චූත්තං. නංපන වචනං නසුත්තං. නත්ථාති තස්මිං කස්සපසංයුත්තෙ වුත්තස්ස අවිභාවත්. වෙදිතබ්බං. නන්තාතිව නෙසු අත්තෙසු නිඛාරණං. මහාවෙතිසමාති ලඞ්කාදිපෙ මහාවෙතිසං. විරඞ්චාං පරිච්ඡේදනන්ති විරඞ්චානා මපරිච්ඡේදනං. සො සාමණේරංපිති අපිසද්දෙ සම්භාවනන්තො. තස්සාති සාමණේරස්ස මොසිකාර පෙ කථාය ආදිකමිකසංයුත්තං නිසිතිති වචනං ආවර්ගෙහි චූත්තං. ගන්තාති පදං ආභවාති පදෙ පුබ්බකාලත්‍රියා. සවෙපන යොගාවචනෙ

* ඉධ 'අභිධුමහාජනියනිද්දෙසො'ති භවිතබ්බො. විමංචිතබ්බං.

සම්මොහම්මෝදනී අක්කසොප්පයා

183

බ්බිඛාපි ආරම්මණේ මනසිකාරං උපසංහරතිති පව්ගෙනති අථ තදං. අස්ස යොගාවචරස්ස කෙසාදිසු සබ්බකොථාසෙසු. එවන් ති චුත්තවාසෙන. ඔහුස්සතිරච්ඡාචාදයොති පදං උපස්ථානති ති පදෙ කත්තා. නෙතිව ඔහුස්සතිරච්ඡාචාදිති. අප්පාහරිත තිති පදෙ කත්තා. පාචාභොජ්ජාදිතිති පදං උපස්ථානති පදෙ කත්තා. අථස්සාති තදුකාලෙ අස්ස යොගාවචරස්ස උපසම්පජ්ජ තිති පදෙ සම්පදානං. අනුපුබ්බමුච්ඡාති පදං කරොන්තොතිපදෙ තනියාවිසෙසනං. තත්ථාති නෙසු චණ්ණසණ්ඨානාදිවසෙතව උ පස්ථානෙසු නිඛාරණං. කෙසාදිවත්ති පදං උපස්ථානති පදෙ සම්බන්ධො. තත්ති පටිභාගනිමිතං. තත්කාලතත්ති තත් කෙන ආගතං තත්කෙන පරිච්ඡින්නං. විතත්කාලතත්ති පදං පූර්වස්ස වෙවචනං. පුබ්බභාගෙහි පස්මකාන්තස්ස පුබ්බකාලෙ. ආරම්මණස්ස පන පටික්කුලනා සොමනස්සං කස්මා උප්පජ්ජති ති මනසිකංඛා ආග පටික්කුලම්පිවාති ආදී. පිසද්දෙ අරුචිසුච තත්ථො. වසද්දෙ වාකාරමෙහා. ආනිසංසතුණං පස්සති සිලෙ නාති 'ආනිසංසදස්සාච්'. ආනිසංසදස්සාචස්ස භාවො 'ආනි- පෙ-දස්සාච්චා'. එකො අත්තා සභාවො අස්සාති 'එකතනං' එකත්තව තං ආරම්මණවාති 'එකත්තාරම්මණං.' එකත්තාරම් මණස්ස බලං 'එකත්තාරම්මණබලං'. තත්ති සොමනස්සං. එ න්නාති පටික්කුලාරම්මණේ ඉදංතිති ආදී දල්ලිකරණං. එතථ අ ඥායාති අඤායස්මි. චෙතියෙ. නතොති චේදිකා භූමිනො. සා පිති පාදපිඨිකාපත්ති. තස්මිත්ති සබ්බචෙතියභිගතෙ. ගාචාති අතිවිශාති අනො. නතොති නදවාත්තරං. කාණ්ටපසකාරියා ති අකි.තො කාණ්ටය තත්තවාසිකාය ඉත්තියා. කුටෙලිතිස්සමභා විහාරත්ති ලඛකාදිපෙ කුටෙලි තිස්සං චාම මහාවිහාරං. *කම්බ ලඤ්චිහාරං නාමාති කම්බලඤං නාම විහාරං. තත්ථාති කම්බ ලඤ්චිහාරෙ පභෙවෙනත්ති පස්මං එතං කාරණං මයා දිඨං. ස නතිහිතානිති ධීපිතානි. දයාපෙසකාරකාපිතිදයකපෙසකාරකා පි. අඤායති අඤායපෙසකාරකා. නිවඤ්ජනි පරිදහිතො. උ පඛායකාමානත්ති අත්තිනා උපඛායද්ධිතානං. එතානෙතෙවා ති පබ්බජ්ජිතමහෙතෙව මයං මෙකං පත්තා අම්භාති තුම්භෙ සලලෙකච්ච. ගතොමෙති මමහත්තෙව තුම්භෙ පස්සථ ඉදුනිමෙ ගත්ථා මත්තවගත්තදිස්සා. තත්ථාති නාය දුට්ඨාය සම්මප්පධාන කථාය. අනුප්පත්තානත්ති එතස්ස පදස්ස අයං විනිච්ඡයො. තත්ථවා පාලියං අනුප්පත්තානත්ති එතස්ස අයං විනිච්ඡයො. අඤායාතිති හිසවිටං අඤායස්මි අත්තෙ ගතිතෙ එතෙයෙවාති

* "කම්බපෙඤ" සිහල මරම. කත්ථි "කම්බපෙඤ"

අනමනස්සෙ සංසාරෙ උප්පත්තියෙව . තත්ථානි තෙසු අසමුද්ධාර අනානුභූතාරම්භණවසෙන උප්පත්තොසු අනුසලබ්ධිමෙසු නිඛාරණං. ගත්ථං පෙ සංඝාටිකානන්ති නිඛාරණෙ ජඪී අක්කුතරවසෙන නිලෙසානං සමුද්ධරන්ති. තස්සානි භික්ඛුස්ස. පරිහරන්තස්සානි රක්ඛන්තස්ස. බාහුලයානි පච්චයෙන බහුලතාවාය. තෙසන්ති උපොසථාගාරභොජනසාලාදීනං. ලබං ආසන්නං යෙන සො 'ලබාසෙවනො'. තස්ස කථං අනානුභූතාරම්භණවසෙන නිලෙසානං අනුප්පත්තතා වෙදිනබ්බානි සම්බන්ධො. ගත්ථානි ආරම්භණෙ. එකමෙව විරියං සාධෙතීති සම්බන්ධො. තෙසන්ති නිලෙසානං. තස්මා උප්පත්තානං පාපකානන්ති එත්ථපන චවතො චන්තමානුප්පත්තං පෙ ලද්ධි ප්පත්තන්ති චතුර්ඛිධං උප්පත්තන්ති වෙදිනබ්බන්ති යොජනා. තත්ථානි තස්මිං චතුර්ඛිධෙ උප්පත්තො නිඛාරණං. ඉදන්ති ඉදං නිලෙසජානං. කම්මෙ පනාති පදං පච්චෙනි පදෙ ලක්ඛණවත්තං. පච්චෙනි පවතීතෙ. අනුසම්මානි පදෙ ලක්ඛණත්රියා. තදුගගංපිති විපාකකම්මවයං. ඉදන්ති ඉදං උප්පත්තං භූමිනාමාති පවත්තිජාතාභූමි. තෙති පච්චන්ධා. තෙසුති පච්චන්ධකෙසු. අනුස්සයිතනිලෙසානි පවත්තිතනිලෙසා. අනිත්තන්ධකෙසුති ආදි දල්ලිතිකරණං. තත්ථානි තස්මිං චතුර්ඛිධෙ උප්පත්තො. සම්පතිචන්තමානායෙවානි ඉදති පවත්තමානං ධම්මජානං අධිග්ගහිතතානි අධිකං ගහිතභාවතො. යථානිත්ති නිමිවානි අත්ථො. චුත්තම්පිචෙනන්ති එතං චචනං පටිසම්භිද්ධපාලියං සාර්ථකතරෙත චුත්තම්පිච. හක්කුති සද්ධිමග්ගො අතිතෙ නිලෙසෙ පජ්ඣති. විනිබ්බන්ධානි මානොන ථබ්බාමානං පජ්ඣති. කණ්ඨාච සුක්කාච 'කණ්ඨසුක්කා'. යථා කථංවිසානි නිමිවානි අත්ථො. ඉතිති එවං පාලියන්ති පටිසම්භිද්ධපාලියං. අථානි තද. තත්ති අම්බරුක්ඛං පෙ තෙතස්සානි තෙතාසුරසෙන අම්බරුක්ඛස්ස. අනිතාදිහිති ආදි දල්ලිතිකරණං. අථස්සානි තද අස්ස අම්බරුක්ඛස්ස. යෙසංහිති භික්ඛවං යෙසං නිලෙසානං උප්පත්තිසිංහාමග්ගන්ධකෙසු කථං කෙන අනුප්පත්තානං කුසලානං උප්පාදියං පෙ ධීතිසා භාවනා ඉති සුචිතා අථ යදි සියා. මග්ග පෙ ධීතිනාමානි විසජ්ජනං හොති. මග්ගපවත්තිසා එවං අනුප්පත්තානං පෙ ධීතිසා භාවනා හොතිති සම්බන්ධො. මග්ගාහිති ආදි විත්ථාතෙ. අස්සානි මග්ගස්ස. එත්ථානි සුත්තන්තසාප්තියෙ. සම්මප්පාධානානි පන එත් අභිධම්මසාප්තියෙ හික්ඛුනා නිබ්බන්තිතලොකුත්තරතොව භගවතා කථිතානි ඉති පණ්ඩිතො වෙදිනබ්බානි . ආරම්භණනිසසු පන

සම්මොභවිකොදායී අක්කොපනා

185

විනිව්ඡයො වෙදිතබ්බො. සබ්බානිපි එතානි සම්මප්පබ්බානානි.
සම්මප්පබ්බානිමිත්තංගො නිව්භිතො.

(8) තදනන්තරෙහි තස්ස සම්මප්පබ්බානාවිභවිතස්ස අනන්තරෙ. ඉධිපාදානි එත්ථ චචතො විනිව්ඡයො වෙදිතබ්බො. යා ධම්මජානි ඉප්ඤ්ඤානි ඉති දාස්මා සා ධම්මජානි ඉධිනාම. සම්මජ්ඣානි නිප්ඵල්පනි ඉති අත්ථො. චා අපරෙ භායො. සත්තා එතාය ධම්මජානියා ඉප්ඤ්ඤානිනි ඉධා. උක්කංසගතානි අතිසයනාචං ගතා සොත්තී ඉධානිපි තස්මා සා ධම්මජානි ඉධිනාම. ඉප්ඤ්ඤානිනි පදස්ස අත්ථං විවරන්තො ඉධා උක්කංසගතානි ආග. පඨමෙන අත්ථෙන ඉධි එව පාදෙ 'ඉධිපාදෙ'. කොථාසො ඉති අසො වෙදිතබ්බො. පාදසද්දස්ස කොථාසවාචකභාවං ඤාපෙතො. ඉධිකොථාසොනි චුත්තං. ඉධි එව කොථාසො 'ඉධිකොථාසො.' දුතියෙන අත්ථෙන ඉධියා පෙ පාදෙ ඉති අසො පණ්ඩිතො වෙදිතබ්බො. පතිග්ගති එතොතානි 'පතිග්ගා'. අධිගමනං 'අධිගමො', අධිගමස්ස උපායො 'අධිගමුපායො'. චුත්තමත්ථං දළ්ඨංකරෙත්තො තෙනානිති ආදිමාග. භිසව්චං. සංඛාතෙනා කාරණාදුතෙනා ධම්මෙන උපර්පර්විසෙසසම්බන්ධානං. ඉති පර්පර්ති පාසුණ්ත්ති තස්මා සො කාරණාදුතො ධම්මො පාදෙති පණ්ඩිතෙනා චුච්චිතිති යොජනා. අධිප්පායොපන එවං වෙදිතබ්බො. පඨමත්ථෙ පාදසද්දෙ කොථාසවාචකො තස්මා මිජ්ඣිකානි අවගච්ඡාමෙති ඤායතිති පාදෙති නම්මිතාධිතමෙව වෙදිතබ්බො. තා කාරණාධිතං. තෙනානිති ආදිපනා දුතියත්ථං සත්ථාය චුත්තං. තා පඨමස්ස තස්මා ඉධිඑව පාදෙ 'ඉධිපාදෙ' ති කම්මධාරයො සුප්පති. දුතියත්ථෙපන පර්පර්ති පාසුණ්ත්ති තෙනානි පාදෙති කාරණාධිතමෙව වෙදිතබ්බො. තා අඤ්ඤාසාධකං. තෙනා චුත්තං ටිකායං තෙනානිති ආදි තංහි දුතියත්ථෙමෙව සත්ථාය චුත්තං භාසද්දං. තස්මා ඉධියාපාදෙ 'ඉධිපාදෙ' ති ජ්ඣිතප්පර්සොච සුප්පති තස්මා අභිකරායං චුත්තතයෙනෙව චචනත්ථො ගගෙනබ්බොති. තත්ථානි ඉධි භික්ඛුති ආදිපදෙසු. ජ්ඣසමාධිපටානසම්බාරසමන්තාගතන්ති එත්ථ විනිව්ඡයො වෙදිතබ්බො. නිප්පත්තිපර්සායෙනෙව ඉප්ඤ්ඤානත්ථෙන ඉධිනි සම්බංගතාතන්ති සම්බන්ධො. නිප්පත්තිපර්සායෙනානි පදං ඉප්ඤ්ඤානත්තොනි පදස්ස විසෙසනං. ඉප්ඤ්ඤානත්ථොනි ඉප්ඤ්ඤාසංඛාතෙන. ඉධිනි පදෙ තතිසාවිසෙසනං. යං භිති භිසව්චං ඉධිපාදෙ පෙ විඤ්ඤාණත්තොනි යං චචනං පරතො ගගෙනා චුත්තං හං චචනං ඉමිනා පෙ සුප්පති. තත්ථානි කථව්

186

අ භි ඛ ඞ ඞ ඞ

හික්කුති ආදිපදෙසු, නත්ති නත්ත කනමො ජ්‍යෙෂ්ඨ වචනං. ඒ
 වං ජ්‍යෙෂ්ඨාපිති එවං නිසංඝානිවේචනභාවෙසත්තෙපි අයං විසෙ
 සො වෙදිතබ්බොති යොජනා. පරිහිනානංපිති අපිසද්දෙ අපරි
 හිනො අපෙක්ඛති. පටිලාහපුසනාති පටිලාහසබ්බානා පුසනා.
 එත්තාවතාවච්චොනා නිං හගවතා කාදිනාදුති පුච්ඡා. එකොහිති
 ආදි විත්ථාණ. අවස්සයතිති නිස්සයති. කතතුං පෙං ධම්
 මජ්ඣෙදානාති පදං නිප්පත්තියත්ති පදෙ කරණං. එතස්සාති
 ලොකුත්තරධම්මස්ස. කප්පති කප්පතු කමානා පුච්ඡා. යථා
 හිති ආදිනා චුත්තත්තස්ස උපමාය පාකවකරණං. අමච්චපුත්
 තෙසුති නිඛාරණං. තෙසු අමච්චපුත්තෙසු. අවස්සයබ්බොති
 නිස්සයබ්බොන. නත්තාති ආදිඋපමාය සංස්ඤ්ඤා. නත්ථාති තෙ
 සු අමච්චපුත්තෙසු. එත්ථාති එතෙසු ජ්‍යෙෂ්ඨාධිකාරිධම්මෙසු නි
 ඛාරණං. හෙදසනාපනා කථාති යොජනා. භාවිතාති වඩ්ඪිතා.
 තත්ථොති ජ්‍යෙෂ්ඨාධිපධානාසබ්බාර්ථධිපාදෙසු වතුසු ජ්‍යෙෂ්ඨක
 ඥෙව නිඛාරණං. එත්ථපනාති හෙදකථායං. ගතිතමෙව වච
 නං විබුතධාතුකං පාකවසභාවං හගවතා කතං. අතිතවභාවං
 දස්සන්තො ජ්‍යෙෂ්ඨා සමාධිති ආදිමාන. ඉධාපිති හෙදකථායං.
 එවං වචනෙ චුත්තෙපන ආවර්තා ඉදං වචනං ආහංසු කෙච්ඡි
 ලිකාදිපෙ උත්තරවිහාරවාසී ථෙර. අහංසු චිත්තාරවාසිනොති
 අත්ථො. තෙති අහංසුචිත්තාරවාසී ථෙර. නිලක්ඛණගාහනොති
 අතිවිවාදිති නිලක්ඛණෙහි ලක්ඛිතො. එත්ථාති අතිධම්මභාජ
 නියෙ. ජ්‍යෙෂ්ඨාධිති ආදි විත්ථාණ. අහිතාදිසු එකාරම්මණතා
 වෙපි ඉධිපාදු නවත්තබ්බා.

ඉධිසාදුමිනංගො නිව්ඪිතො.

(9) හදනත්තරෙති තස්ස ඉධිපාදවිහාරස්ස අනත්තරෙ.
 බොධිසා ධම්මසාමන්තිසා බොධිස්සවා පුත්තලස්ස අධිසා ඉති ත
 ස්මා බොජ්ඣකිභා. ඉදං චුත්තත්ති ආදි විත්ථාණ. ඉදං වචනං
 චුත්තං ගොති. යා එසා ධම්මසාමන්ති බොධිති චුච්චතිති සම්බ
 ත්ථො. යායාතිපදං ධම්මසාමන්තිසාති පදස්ස විසෙසනං. ලිථා
 ච උච්චිච්ච පනිඨානාච අසුභනාච කාමසුඛත්තනිලමථානුයො
 ගොව උච්ච්ච්චස්සනාතිතිවෙසොව ලිභ්බවිට්ඨං පෙංසංස
 සනාතිතිවෙසො. තෙ ආදයො යෙසං උපද්දවානං තෙ ලිභ්බවි
 ට්ඨං පෙංසංසනිතිවෙසාදයො. නිලෙසසත්තානනිද්දයාති
 නිලෙසනානං සත්තති සම්බානාය නිද්දය. යොපෙසඅර්ථසාව
 කො බොධිති චුච්චතිති සම්බත්ථො. සතිසම්බොජ්ඣකිභොති
 ආදිසු විනිව්ච්ඡො. නත්ථාති සතිසම්බොජ්ඣකිභොතිදිසු නිඛාරණං.

සම්මොක්ඛිකොද්දානී අක්කොප්පනා

187

බොජ්ඣංගිකානං දෙසනාකකම් ඤාපෙත්තො තෙසුත්තාදිමාහ. තෙසුති සතිසම්බෝජ්ඣංගිකාදිසු. තතොති සතිසම්බෝජ්ඣංගිකානො පරං ආගතමෙව. භාෂයනාති පදං ආගතමෙවාහි පදෙ න භිඤ්ඤාසංයමං. කස්මාපනෙතො පෙ අතධිකාති පුළුඡා. එත්ථසිති හිසවිමං එතෙසු බෝජ්ඣංගියෙසු. එතොපනෙත්වාති එතෙසු බෝජ්ඣංගියෙසු එතො සතිසම්බෝජ්ඣංගියො සබ්බස්මිකො භාවං. සබ්බත්ථකත්තිපි පාළි. චිත්තං පාඨානං. තත්ථාහි තත්ථ කතමොති ආදිපදෙසු. තස්මිති හි සවිමං. තං සතිතෙපක්කං. කස්මා පන පෙ සම්මොක්ඛිකාති පුළුඡා. සතිසා බලවතාවං දිපනත්ථං බලවතාවස්ස ඤාපනත්ථං පඤ්ඤාගතිතා. සතිහිති ආදිවත්ථානේ. තෙවාස්සාති තෙවා කාරණො අස්සා සතිසා. ඉද්දති සතිසා බලවා බලවතාවං උපමාග පාකවං කතෙත්තො යථාහිති ආදිමාහ. තෙසුති රුජ්ජමාමතෙතසු. එතො පෙ එකතොව තිථෙසස. තෙවාහි රුජ්ජත්තං ගඤ්ඤා සිතමහාමතෙතො. නත්තාති විසු මහාමත්තෙසු. විමුක්තා යනාසිකෙති විමුක්තිකාකාරණ පටිපාටිකාව. තත්තාහි තස්මිං ධම්මෙ. අවාච්චොති අබ්බාවච්චො. එත්තාවතා පෙ ගොති පුළුඡා. අස්සාති පරිශායස්ස. නත්තාති සක්කබෝජ්ඣංගිකාහි ආදිවච්චො. අනුසුඛිබ්බදවණ්ණවාහි අනුසුඛිබ්බො පදනං වණ්ණො. සා තත්ථාති සා තත්තා තස්මිං නිබ්බාණේ භාෂී. තදත්තා යාහි නිබ්බාණත්ථාය. අසම්බන්ධායාහි ආදි තදත්ථායාහි පදස්ස විවරණං. පොරුණකපෙර පන එත්තාකොවා ලොකියලොකුත්තාරම්ස්සකා කප්පිතාති වච්චොවා ලොකියලොකුත්තාරම්ස්සකත්තං පාකවං භාෂාහි ඉති තස්මා සත්තබෝජ්ඣංගියෙ විහරිතා දසෙසසු. එතෙසුහිති ආදි විකල්පනාකාරදස්සනං. හිසවිමං. එතෙසු බෝජ්ඣංගියෙසු නිඛාරණං. අප්ඤ්ඤානිධිමිමෙසු පවත්තා සති පෙ ඉති ඉමෙ බෝජ්ඣංගියා පෙ ලොකිකාවගොත්ති. තත්ථාහි පදෙන ලොකිකංව ගොතිහි ආකාශිති. අප්පෙත්තත්ති පාසුණත්තා. ලොකුත්තාරම්ස්සකාහි එත්ථ ඉති සද්දෙ සමාපනත්තො. එතෙසුත්තාදිවච්චො විනිවිජ්ජං දස්සෙත්තො තත්ථාහි ආදිමාහ. තත්ථාහි තෙසු බෝජ්ඣංගියෙසු. ඉති තස්මා තෙසං අප්ඤ්ඤානිධිමිමෙසු පවත්තානං සති පවිට්ඨප්පෙකානං ලොකුත්තාරතාවො මායුජ්ජත්ථ. වංකම පෙ වදන්තො පුග්ගලො කායවිඤ්ඤත්ති සම්මොක්ඛිකාසම්බන්ධ ලොකියත්තා භානිලමිති. අවිතත්තං පෙ ගොත්තිහි පුළුඡා. අවිතත්තා පෙ පිති කාමාවච්චරො ලබ්භති. පිතිසම්බෝජ්ඣංගියො පන රුපාවච්චරො භවති. අරුපාවච්චරො සබ්බං

188

අ භි ඛ මි ම

නසබ්බං සංඛ්‍යාපකාරණං පිතිසම්බෝජකිංගො නලබ්භති. එතථ රූපාවචරෙ අලබ්භමානිකං පිතිසම්බෝජකිංගං උපාදයති ස්භාය ලබ්භමානිකාපි අවිතක්ක අවිචාරපිති ආවර්ගෙහි පටික්ඛි තතාති යොජනාං. පටික්ඛිතතාති සම්බෝජකිංගොති නාවුතොති අධිප්පායො. එතථ කාමාවචරෙදා අලබ්භමානිකං අවිතක්කං අවිචාරං පිති උපාදය ලබ්භමානිකාපි බෝජකිංගානුනාපිති පටික්ඛිතතාඅවිතක්ක අවිචාරෙ පිතිසම්බෝජකිංගොති නාවුතොති අත්ථො. එතථ රූපාවචරඅරූපාවචරෙසු අලබ්භමානිකං සමාධිසම්බෝජකිංගං උපාදය අවිතක්කඅවිචාරෙපිති සමාධි පටික්ඛි තො. අජ්ඣන්තධම්මෙසුහිති ආදී විත්ථාගෙ. සිසම්චං අජ්ඣන්තං ධම්මෙසු පවත්නානං සනිපච්චසුපෙක්ඛානං ලොකුත්තර භාවනා. කාලොපි ලොකුත්තරභාවෙන වඩ්ඪතාය කාලොපි අත්ථි. අපිසද්දෙ ලොකුත්තරභාවතාය අකාලං අපෙක්ඛති. තත්ථ දන්ති තස්මිං සනි පච්චයඋපෙක්ඛානං ලොකුත්තරභාවතාය කාලො සාධතො ඉදං සුත්තං සාධනං. ආවුසො අහං අජ්ඣන්තවිමොක්ඛං බො සබ්බුපාදනාක්ඛයං ඉති වදාමි. එවං අස්ස හික්ඛුතො ඉමෙ අසවානානුසෙත්ති නානුවත්තත්ති ඉති ඉමනා සුතොනො සනි පච්චය උපෙක්ඛානං ලොකුත්තර භොගති. විපස්සනාති පදං සට්ඨතීති පදෙ කත්තා. මග්ගෙන සට්ඨතීති මග්ගෙන සධිං සමිජ්ඣති මග්ගං ජනෙතිති අධිප්පායො. තත්ති විරිදං ලොකුත්තරංනාම භොති. යෙ පන ථෙරං වදන්ති කසිණජ්ඣානෙ බෝජකිංගෙ උඛරත්තො සුත්තලො පණ්ඨිතෙන නාවාලෙතබ්බො. තෙසං ථෙරානං වාදෙභොගති. නත්තාපිති තතීයෙ නගෙ. ඥායන්ති සොඅගං. විවෙකො ඉති පච්චිකො. තත්ථාති තස්මිං පච්චිකෙ විවෙකෙ නිඛාරණං. එතස්මිං විවෙකෙති නිඛාරණෙ හුමං. විවෙකතිස්සිතන්ති පදස්ස අගමතො පණ්ඨිතෙන වෙදිතබ්බො. තත්ථාහි යත්ති නං වචනං හි සම්චං. අගං යොති විපස්සනා පෙ තදධ්‍යවිවෙකතිස්සිතං සනිසම්බෝජකිංගං භාවෙති පෙ පච්චිකං පෙ තමි පි සනිසම්බෝජකිංගංභාවෙති ඉති එකෙආවර්ගා වදන්ති. තෙහිති සිසම්චං නෙ ආවර්ගා උඛරත්ති. නෙආවර්ගා අභිකරාවර්ගෙ නව පටිසිඛා නස්මා තෙසං ආවර්ගානං මග්ගෙන පෙ වික්ඛම්භනං සනිසම්බෝජකිංගං භාවෙතිති යොජනා. විවෙකො අත්ථො යෙසං තෙ 'විවෙකත්ථා'. එතත්ථාති විභාගිතාදිසු නිඛාරණං. තත්ථාති තෙසු පරිච්චාගවොස්සග්ග පක්ඛන්ධතවොස්සග්ගසු. තත්ති නභාවෙනාති නං නිබ්බාණං නිත්තනාවෙනා නිබ්බාණං පක්ඛන්ධනං. තද්දහං පිතිවොස්සග්ගමයං වචනං

ති, තථාහිති ආදී දල්ලිකරණං. වොස්සංපෙය්සං ඉමිනා පන සකලෙන වචනෙන ඉදං වචනං චූත්තං ගොති. වොස්ස යනත්ථං විපස්සනාක්කමෙණ පරිණාමනං මග්ගඝට්ඨෙණ පරිණාමනං සම්බොජ්ඣකිකාපොතිති යොජනා. පරිපච්චන්තා පරිපක්කවාති පදවයං පූර්වපදවයස්ස විවරණං. අයංහිති ආදී දල්ලිකරණං. යථාචාති යෙන පකායෙන. තථා තෙන පකායෙන තං සතිසම්බොජ්ඣකිකං භාලෙති. තෙසත්ති චිත්තං නයානං. නත්ති අජ්ඣන්තං. එත්ථාති අභිධම්මභාජනියෙ. සත්තත්තංපි හිති ආදී විභාජන. චත්තාරි නයසග්ගානි විභත්තානි ඉති සත්තවතුක්කා අභිවිසති භාගසග්ගස්සාති. නාති අභිවිසති නයසග්ගස්සාති පූර්වෙහි වතුහි නයසග්ගස්සෙහි සංචිතං නිසග්ගසග්ගස්සාති. කුසලං ගෙතු යෙසං තානි 'කුසලගෙතුකානි'. තෙසුපිති සාමඤ්ඤඵලෙසු. කුසලනිද්දෙසො පුබ්බකිකමො එතිස්සාති 'කුසලනිද්දෙසපුබ්බකිකමො'. තොපිති විපාකවායොදුච්ඡො ගොති. එත්ථාති අභිධම්මභාජනියෙ. ආරම්මණත්තිකෙසු පන විනිවිජ්ඣො වේදිතකිකො. සම්බොපෙනෙබොජ්ඣකිකා අප්පමාණාරම්මණා එව. එත්ථාති කුසලාදියු නිධාරණං. අනිනාදියුති නිධාරණං.

බොජ්ඣංගවිනංගො නිවේදනො.

(10) නදතත්තරෙති තස්ස බොජ්ඣංගවිනංගස්ස අනත්තරෙ. එවං අචුත්තෙපිති අරියොති වචනෙ භගවතා අචුත්තෙපි අයං මග්ගො අරියො එව. යථාහිති ආදී දල්ලිකරණං. ඉධාපිති අභිධම්මභාජනියෙ. එත්ථාති පච්චිතිකවාරධිකාරෙ. සො විනාණචාදි නිවං සුත්තං ආභරුහිති සකවාදිනා චූත්තො ආභරස්සති. සුත්තදෙසත්ති එකදෙසසුත්තං. සාස්සාතිපි පාඤ්ඤා යො අය්සාති හෙදෙ. නනොති තනොපරං. එතස්ස සුත්තස්ස. තෙති න ව. අරියං පෙය්සං ගතිනත්ති ලොකුසාරමග්ගො පච්චිතිකො අරියදී නහි. පච්චිතිකො මග්ගො ඉති ඉදං වචනං නිවත්ථං භගවතා ගතිනා ඉති පුච්ඡා. අනිපෙය්සානත්ථං පච්චිතිකො මග්ගොති ඉදං වචනං ගතිනං. ඉමාති පචාති සම්මාදිසිසකිකප්පවායාම සති සමාධිසකිකාතානි පච්චෙය්සං විරමනං. කාරපෙත්තිති 'කාරපකානි'. කාරපකානි එව අභිගානි 'කාරපකානිගානි'. යදි සම්මාදිසිපෙය්සං තුම්හෙ වදරාපෙය්සං මග්ගොති විතණ්ඛවාදි ආභ. වෙනතාබ්බුත්තවාති ආදි සකවාදිස්ස වචනං. මහාවත්තාරිස්සං සුත්තං භණ්ණිති 'මහාවත්තාරිස්සංගාණිකො'. සම්මාචාචාගත්ති සම්මාචාචා අයං. උපධිවිප

190

අ නි බ ම ම

වෙනි 'උපධිවේදකයා'. උපධිය විපච්චනිති සා 'උපධිවේදකයා' අර්ථයැති නිද්දෙසයා. චුත්තානි මහාවත්තාරසකයුතො චුත්තා. ඉද්දනොති ඉදං සුත්තං අකාමතස්ස අනිච්ඡතාස්ස. තෙ තච දී පෙනි. සථෙ එත්තකොතා සුත්තාගාරණෙන විතණ්ඩවාදී සලල කෙබිනි. තත්ථානි තස්මිං අභිධම්මභාජනියො. උත්තරං පත කාරණං විතණ්ඩවාදී චක්ඛති ඉති එතං චට්ඨං අභාතං අසුත්තං. එත්ථානි අභිධම්මභාජනියො. චත්තාරිනි චත්තාරි නය්‍යභස්සා නි විසති නය්‍යභස්සානි. ආරම්භණතනිකොසු විනිච්ඡයො වේදිත ධෙබ්බා. සබ්බානිපෙතානි මග්ගභිනානි අප්පමාණාරම්භණතෙව. තෙවනිති ආදී දල්ලිකරණං. එත්ථානි කුසලාදියු.

මග්ගවිග්ගො නිබ්බිනො.

(11) තදනත්තරෙති තස්ස මග්ගවිග්ගභිග්ගස අනත්තරං යා මානිකා හගවතා ස්පිනා තත්ථ මානිකාය විනිච්ඡයා. පුබ්බභා ගත කරණියා 'පුබ්බභාගකරණියා'. පුබ්බභාගකරණියා එව ස මපද 'පුබ්බභාගකරණියසම්පද'. සබ්බප්පකාරජනානනිබ්බත්ත කස්සානි සබ්බප්පකාරොතා ක්කාතනිබ්බත්තකස්ස. සනාතිස්සයති එත්ථානි 'සනාතිස්සයං'. සනාතිස්සයංගුණා තවනිති 'සනාතිස්සය ගුණං'. සනාතිස්සයගුණව නං සාසනමානි 'සනාතිස්සයගුණානං'. තස්ස පරිදිපතං 'සත්තිපට්ඨානං'. චසද්දෙ දිප නාව පටිසෙධනමානි යොජෙතබ්බො. තථා භාවි පෙ පනත්ති. ක්කාතනිබ්බත්තකපුත්තලස්ස සත්තිස්සයාකාරොත හව ස්ස පටිසෙධනං. චුත්තංගොතනිති හිසම්චං. ඉදෙව පෙ අඤ්ඤානිති එවං චට්ඨං හගවතා චුත්තං. අස්සානි පුත්ත ලස්ස. තදනුරූපවිහාරසමබ්බිතාවපරිදිපතනිති තස්ස පටිමො කකසංචරස්ස අනුරූපවිහාරසමබ්බිතාවස්ස පරිදිපතං. අවචන ධම්මතාදිපනානි අවචනභාවතාය දිපතං. රක්ඛිතබ්බොකාස පරිදිපතනිති රක්ඛිතබ්බං ඔකාසස්ස පරිදිපතං. ඉතිපි ආචරියා ච දත්ති එව. ක්කාතභාවතං කතෙතිති 'කාරකො'. කාරණස්ස භා වො 'කාරණභාවො'. තස්ස පරිදිපතං. පඤ්ඤාපරිග්ගතිතොනා නි පඤ්ඤාය උපත්ථමිතිතොතා. සාතච්චකාරිනාපරිදිපනානි ස නතං කාරිතාය පරිදිපතං. පටිපතනියානි භාවයොගෙ ජ්ඣි. නි ලෙසෙතිවිජ්ඣනිති නිබ්බේධො මග්ගො. නිබ්බේධස්ස භාගො මග්ගො 'නිබ්බේධභාගො'. නිබ්බේධභාගෙ හවා 'නිබ්බේධභා ගියා'. නිබ්බේධභාගියාය භාවො 'නිබ්බේධභාගියතං. තස්ස ප රිදිපතං. සබ්බත්ථානි සබ්බේසු අනික්කත්තාදියු. සෙනාසනස් ස පහෙදො 'සෙනාසනස්සපහෙදො'. නානි ආදිනාමා එතස්ස

සම්මොගමිණියාදිනි අක්කසොප්පයා

191

සෙනාසභාස්සානි 'නිරුද්ධතවං' නිරුද්ධතවස්ස භාවො 'නිරුද්ධතව
නා'. සෙනාසභාප්පකෙදෙව නිරුද්ධතවනාව ආනිසංඝොව 'සෙ
නාසභාප්පෙ සංඝා'. භොසං පරිදිපතං. සොපෙසෙසං
ආදිපතව්වතං අස්ස පුග්ගලස්ස. තස්සෙවත්ති තස්ස පුග්ගලස්ස
එවං කම්මොපානානුගොගො පභිජානිවරණස්ස ක්කානුප්පත්තිප
රිදිපතං. පභිජා නිවරණං යෙන සො 'පභිජානිවරණො'. අපි
වාහි අපරෙ නයොති අනො. අස්සානි භික්ඛුස්ස. අචාරො
පෙසංආදිතා වචනෙන ආපෙසංසිලං භගවා උපදිස්සති.
කම්මොපානස්සවාති වසද්දෙ අපරිභානායව අසම්මොසායවාති
යොජෙතබ්බො. උපගතස්ස භික්ඛුස්ස. සො ඉමෙහි ආදි වච
නො උප්පත්තික්කමං භගවා උපදිස්සති. එවත්ති ක්කානභාව
තාරම්භො. පභිජො ක්කානපච්චතිකම්මො යො සො 'ප
භිජාක්කානපච්චතිකම්මො'. තත්ථාහි තස්මිං ඉමිස්සා දිඨ්ඨියාති
ආදිවචනො විනිවිජයො. තංභිති හිසම්මං තා සාසනං වුච්චති.
තස්සෙවාති බුඞ්ණස්ස පස්සියති 'දිඨ්ඨි'. ඛම්යති 'ඛන්ති'. රු
ඡ්ගති ඉමිජියෙති 'රුචි'. ආදියති 'ආදියො'. කම්මසාධනං තා
දුග්ගතප්පති සභාවසික්ඛිතබ්බොති උග්ගො. පවුත්තවස්ස
නාති පක්ඛිවුත්තවස්සො. තස්මා ඉමිස්සා දිඨ්ඨියාති ආදිසු වචනෙ
සු අත්ථො පණ්ණොතො චෙදිතබ්බොති සම්බන්ධො. සම්මාදිඨ්ඨියා
පච්චයො 'සම්මාදිඨ්ඨිපච්චයො'. සම්මාදිඨ්ඨියස්ස භාවො 'සම්මා
පෙසංසංයත්තං'. සම්මාදිඨ්ඨි පුබ්බභගමා යස්ස සාසනස්ස
නා 'සම්මාදිඨ්ඨිපුබ්බභගමං'. තස්සා භාවො 'සම්මාදිඨ්ඨිපුබ්බභගමි
ක්කං'. තස්සෙවාති අත්තො නාරකපුග්ගලස්ස. කුසලබ්බමේ
හිවාති වා අපරෙ නයො. කුසලබ්බමෙහිව අකුසලපෙසං. එ
යො ඛම්මො විතයො ඉති තස්මා ඛම්මෙවිජායො. කුසලබ්බමේ
හිවිවාතිපි පායො. වසද්දෙ වාසද්දෙත්වත්තති ඛම්මෙහි විජා
යො 'ඛම්මෙවිජායො'ති විග්ගයො. භොනොව දුක්ඛත්ති තො එ
ව කාරණො. යෙව බොපෙසං සාසනත්ති වචනං භ
ගවනා වුත්තං. එකෙජ්ජා දණ්ඨො අභිකුසෙහි කාහිව සත්
තෙ දමයත්ති. අදණ්ඨො අසත්තො නායො ඛම්මානායො ම
ගෙසිනා දත්තො දම්තො. තථාති උපසංහරණත්ති නිපාතො.
බ්බමෙතා නිසමානානාං විජානනං විජානත්තානාං කා උසු
යා. භවතොගාමිස්සත්ථත්ති භවෙ භොගසංඛාතං ආමිසත්ථං.
යො සභාවො විසිද්ධිවා නිබ්බාණං සත්තෙ නයති ඉති තස්මා යො
සභාවො විතයො. බ්බමතොහි පදං විතයොති පදෙ අපාදානං.
එසාති එසො බ්බමො. බ්බමස්සවා විතයොති බ්බමභූතස්ස භ
ගවතො විතයො. ථාහිත්ථකරුතං නිව්ඤානං බ්බමොති අනො.

සම්මොභමිනාදිති අක්කොජනා

193

පදං පච්චග්ගා ඉති පදෙ නතිශාමිසෙසනං. පච්චග්ගකරණීයෙ
 හි පච්චග්ගා හික්ඛුතං සමුදෙහා කත්තබ්බෙ කම්මෙ සති උපග
 තෙතාති පදෙ ලක්ඛණත්‍රියා. යාවතිකාහික්ඛුකම්මප්පත්තාති
 යත්තකා හික්ඛු තස්ස කම්මස්ස පත්තා අනුරූපා. තෙසුත්ති හි
 ක්ඛුතං. සම්මුඛිභූතානවාති වසද්දෙ ආගතත්තාව ආගවතතාව
 අප්පට්ඨිකොසානතොවාති යොජෙතබ්බො. අප්පට්ඨිකොසනතො
 හි අතිවාරණතො. උපර්තාවොති සාමණේරතාවො උපර්තා
 වො. තංවෙසාති නම හික්ඛුතාවං එතො පුග්ගලො. එතො
 උපසම්පන්නොති චිත්තො යා ඉමා අභිඋපසම්පදා හගවතා වු
 තතාති සම්බත්තො. එහි හික්ඛුති හගවතො චිත්තත්තෙත
 හික්ඛුතාවො එහි හික්ඛු උපසම්පදා. බ්‍රහ්මි සරණම් ගච්ඡාමිති අ
 දිනානෙසා හික්ඛත්තුං වාවං හිඤ්ඤා වුත්තෙහි තිහි සරණාග
 මනෙහි උපසම්පදා සරණාගමණඋපසම්පදා. ඔවාදපට්ඨග්ග
 ණඋපසම්පදා නාම තස්මා තිහතෙ තස්සප එවං සික්ඛිතබ්බං ත
 මමෙහි රොහසං පටිවුපසිකං හමිසෙති පේරෙසු නවෙසු මජ්ඣි
 මෙසුවාති එවංහි තෙකස්සප සික්ඛිතබ්බං. තස්මාතිහතෙකස්සප
 එවං සික්ඛිතබ්බං යංතිවි ධම්මං සොස්සාමි කුසලපසංහිතං සබ්බ
 න්තං අසිකධා සබ්බං වෙතසො සමත්තාගර්ඛා ඔහිත යො
 නො ධම්මං සොස්සාමිති එවංහි තෙකස්සප සික්ඛිතබ්බං. තස්මා
 තිහතෙකස්සප එවං සික්ඛිතබ්බං. සහගතාව මෙ කායගතාසති
 නව්ච්ඡිත්තසතිති එවංහි තෙකස්සප සික්ඛිතබ්බත්ති ඉමිනා ඔවා
 දපට්ඨග්ගභණ්ටා මහාකස්සපභෙරස්ස අනුඤ්ඤානා උපසම්පදා.
 පඤ්ඤාභාසකරණ උපසම්පදා නාම සො පාකස්ස අනුඤ්ඤානා උප
 සම්පදා. හගවාතිර පුබ්බාරමෙ අනුවඞ්ඤානං සොපාකං සාම
 ණේරං උද්වුමානකසංඤ්ඤාතිවා සොපාක රූපසංඤ්ඤාතිවා ඉමෙ ධ
 ම්මා නාතත්ථා නානාඛාර්ජනා උදුහු එකත්ථා ඛාර්ජනවෙතාන
 කත්ති දසඅසුභනිස්සිතෙ පඤ්ඤෙ පුච්ඡි. සොතෙ ඛාර්ජනාසි. න
 ගවා තස්ස සාධුකාරං දතො කතිවෙසො තං සොපාකාති පුච්ඡි. ස
 තතවෙසොගම්හගවාති. සොපාක තං මම සබ්බඤ්ඤානසුඤ්ඤාන
 සම්මි. සංඝඤ්ඤාතිවා පඤ්ඤෙ ඛාර්ජනාසිති ආරඞ්චිතොති උපසම්පදං
 අනුජාති. අයං පඤ්ඤාභාසකරණඋපසම්පදා. ගරඞ්මිමපට්ඨග්ග
 ගණඋපසම්පදා නාම මහාපජාපතිසා අභිගරඞ්මිමපට්ඨග්ගභණ්
 ටා අනුඤ්ඤානඋපසම්පදා. දුතො උපසම්පදානාම *ජකාසාගති
 කාය අනුඤ්ඤානඋපසම්පදා. අභිවාචිකඋපසම්පදානාම හික්ඛුති
 යා හික්ඛුතිසංඝො ඤ්ඤතිවතුත්ථො හික්ඛුසංඝො ඤ්ඤතිව
 තුත්තොති ඉමෙහි විහි කම්මෙහි උපසම්පදා. ඤ්ඤතිවතුත්ථක
 මමඋපසම්පදා නාම හික්ඛුතං එතරහි උපසම්පදා. තාසත්ති උප

* අභිකාසිකාය. විනායකිකායා. අභිකාසිකා. මරමම.

194

අ නි බ ම ම

සම්පදානං නිඛාරණේ ජඪි. පානිමොක්ඛසංවරනිද්දෙසෙ විනි වුද්දෙසා වෙදිතබ්බො. සික්ඛාපදසිලනති සික්ඛාභං අබ්ගමුපාය භුතං සිලං. සික්ඛිතබ්බං කොභාසභුතංවා සිලං. තංහිති හිසවි වං. නං සිලං. යොති යොකොවි පුග්ගලො. නං සිලං පාතිරක්ක ති තං පුග්ගලං. අපායෙ ජාතං 'ආපාසිකං'. නං ආදි සෙසං තා නි 'ආපාසිකාදීති'. ආදිසද්දෙන තදඤ්ඤං සබ්බං සංසාරදුක්ඛං සංගණ්ඨාති. පාති රක්ඛතිති 'පාති'. පුග්ගලො. පා ධාතුරක්ක ණ. ති පච්චයො. පානිමොක්ඛෙතිති 'පානිමොක්ඛං'. නස්සෙ වාති පානිමොක්ඛස්ස. තත්ථාති සිලංපතිථාති ආදි පදෙසු. සි ලනති එවං වචනං කම්මව නිව්වාපි වෙච්චනං. එවං වෙච්චන භාවෙ සත්තෙපි බම්මතො බම්මවසෙතා එතං සිලං නාම වෙන නාදයො බම්මා වෙදිතබ්බාති සම්බන්ධො.

තත්ථාති වෙනනාසිලාදීසු. නසාති පච්චිධසංවරසිලසං. එත්ථවාති වෙනනාසිලාදීසු. තත්ති පානිමොක්ඛසිලං. පතිථා ති තෙන සිලෙනාති 'පතිථා'. කරණසාධනං. එත්ථාති එතස්මිං සිලෙ. අසමත්ථො ආදිසුත්තවසෙතා පණ්ඨිතෙන වෙදිතබ්බො. තදෙනත්ති තං එතං සික්ඛාපදසිලං. නගරවිඛාතිති නගරමා පකවිඛාති. තනොති සොධනතො. රජකොති චත්ථමොචන කො. තිති බාරෙතිති කඨිපලාලගොමයාතං බාර්කෙති. රභිග ජාතත්ති රජතං. තනොති පච්ඡා. වරණසර්ක්ඛකායාති වර ණොතා සදිසතාය. වරණඉතිපි පාදු ආවර්ගෙන වුච්චන්ති. වර න්ති තෙතිති 'වරණ'. පිසද්දෙන නාකෙවලසෙව පාදුති වුච්චන් තිති ඤාපෙති. යථාහිති ආදිනා සද්ධාකාරං දස්සෙති. ජිනනා ව රණා යස්ස සො 'ජිනාවරණො'. ගමනාහිසබ්බාරෙති ගමනස් ස කරණං. ඤාණගමනත්ති ඤාණස්ස පච්චත්තනං. එත්ථාති එ නස්මිං සංගමං සංවරෙති පදවසෙ. විනික්කම්මප්පභුතාවසෙන විප්පභුතං සගමති රක්ඛති. තස්සාති පුග්ගලස්ස. ඉම්මානාති කා සිකාවාචසිකොති වචනෙන. ආජ්චො අභිමො යස්ස නං 'ආජ්චම් මකං'. පරිසාදායාති ගහෙනා. ඉධාති පාචිමොක්ඛසංවරනිද්දෙ සෙ. ආචාරගොවරනිද්දෙසෙවාතිපදං උච්චරිතිපදෙ ආධාතෙ. බුඛ පච්ඤායොති බුඛගර්හිතෙන. පූරිසෙතාති පදං ආචික්ඛිතං ඉ ති පදෙ කත්තා. අපණ්ණකොති අවිරුධො. සසීසත්ති සිසෙතා සහ. සෙදෙව මලව ජල්ලිකව 'සෙදමලජල්ලිකා'. පභිනා සෙ දමලජල්ලිකා යෙන සො 'පභිනාසෙදමලජල්ලිකා'. මාලා පෙ... විධානත්ති මාලාගාමවිලෙපනාදිති විභාසනකරණං. ප හිනා පාපබම්මා යෙන සො 'පභිනාපාපබම්මො'. සම්පත්තරු පොති පරිපුණ්ණසභාවො. ආචික්ඛිතකාමොපිති අපිසද්දෙ ම

සමමානවිද්‍යාදීනි අසමයෝජනා

195

භාග්‍යාං ආවික්ඛිතපුරිසං අපෙක්ඛති අනාචාරිත්ති අකත්තබ්බං. ආ
 චාරං. මහසාපි අනාචාරං අචරති. එතත්ති මනාසාකතං අනාචා
 රං. තත්ථාති වෙථදුතෙනාති අදිපදෙසු. තත්ථාති කාපිකච්ඡි
 කතමාදිවසසා චූතතාසු අනාචාරෙසු. එකච්චිසත්ති එකච්චං.
 පච්චයො හෙතු යස්ස නං 'පච්චයහෙතුකං'. එවත්ති එචං දුතෙ
 න. අතතසනායාති අසුත්ත එසනාය. තත්ති සංඝිකාවෙථං. අ
 රෙපිමොති අරෙපිතො රෙපතො අතිබ්බතො. නතතාති ප
 රිච්ඡිතතථානතො. නතතාති තෙලතාලිපමාණතො. ථාතිකම්
 මත්ති වඩ්ඪිතාකම්මං. තදන්තතත්ති තො ගරුහණ්ඩිතා
 සමන්තතං. හත්ථකම්මංපිති පදං භාවිතති පදෙ කත්තා.
 උදකාහරණමත්තංථාති උදකස්ස ආහරණත්තංචා. අප්පහරිත
 කරණමත්තංචාති අප්පහරිතස්ස කරණමත්තංචා. කම්මත්ති හ
 ඤ්කම්මං අකථා ගතිතො වෙථ. තත්ථ විභාසෙ. යත්ථ ආතො.
 නතො ආතතො. තවස්සහත්ති නස්සත්තොත්ති. දණ්ඩකම්
 මත්ති පොකඛරණිතො පංසු උච්ඡිණ්ණදිකං හත්ථකම්මං. තෙ ම
 නුස්සා. දඩ්ඨං ගෙහං සෙසං තෙ 'දඩ්ඨගෙහා'. වෙථං දුසෙත්ති
 ති 'වෙථදුසිකා'. වෙථදුසිකා පාණ්ථාතිකා. නං වෙථං අනුචා
 වාපෙත්තානං අච්ඡිකාපෙත්තානං හික්ඛුනං වෙථනස්සති නිංකා
 තබ්බත්ති පුච්ඡා. කොට්ටතුත්ති ජිඤ්ඤං. කුට්ඨ ඡෙදතෙතිති
 ධාතු. එවම්පි වචනෙ මනුස්සෙසු අතිව්ඡන්තොසු වත්තබ්බා. වෙ
 ථනානඤ්ඤි අමිභාකං අනො පඨොප්පා. නාමි. තුම්භාකංඛණ
 තුව්ඡකාලොති තුම්භෙ දණ්ඩකම්මං හත්ථකම්මං කර්ස්සථ
 පෙ මනුස්සා හික්ඛුනා වත්තබ්බා. ඛණ්ඨි තුම්භාකං තුව
 ඡකාලෙ කම්මං අකරණකාලෙති අධිප්පායො. කථාමග්ගොති
 කථාපබ්බතො. වචනපච්ඡෙදනත්ති අනුසංඝං වචනස්ස ප
 ච්ඡෙදනත්ථං. සංඝිකෙ රුක්ඛෙ කොට්ඨාපෙට්ඨා පුග්ගලිකං ආ
 චාසං කාතුං හික්ඛුනා ලබ්භති පුච්ඡා. හත්ථකම්මසිසෙත පන
 පධාන හත්ථකම්මවස්සනා පෙ මච්ඡානාමත්තං මචස්ස
 ධීනභානමත්තං ආචාසකාරකො ලබ්භති. තිසු ගෙහෙසු නිධාර
 ණං. සමභාගං සමකොථාසං ලබ්භති දබ්බසම්භාරසාමිකො හි
 තබ්බති යොජනා. සංඝිකාරුක්ඛං පෙ නාට්ටනිති පුච්ඡා.
 හාරෙතුත්ති අපතොතුං. වල්ලිපන යත්ථආනෙ පතන වික්
 කායති තත්ථ ආතන. සාව මො වල්ලි උපබ්බි පෙ
 පඨාය ගරුහණ්ඩං. නතතාති උපබ්බිතානුප්පමාණතො. ප
 තතදුතාදිසුපි විනිවිඡයො වෙදිතබ්බො. එත්ථාති එතස්මිං පත්
 ගො. ගතබ්බිකාදයොති ගතබ්බිකාපිකාදයොජනා. ගතපලිවෙ
 ජිතාදිනත්ති ගතබ්බ පලිවජ්ජනාදිනං. තිංසුකපුප්ථව කණ්ණ

196

අ භි ඛ ම ම

පිළිකිනනාලපතනව 'නිංසුකපෙ' නාලපත්තාති'. නාලං නාලඵලං එතස්මිං අතීති 'නාලි'. නාලිස්ස පණ්ණං 'නාලිපණ්ණං. නාලපණ්ණත්තිපි පාඨො. තතොති පරිච්ඡින්නාධානතා, තෙට්ඨකාලිසු සබ්බං පි පණ්ණං. තස්ස නාලිපණ්ණස්ස. අභි ඛිතුලප්පමාණා රිත්තපොත්ථකො තුව්ඡපොත්ථකො. එතෙවාති එතස්මිං පතෙතයෙව. යත්ථ ධාතො තත්ථ ධාතො. පලාසව නාලිකෙරපණ්ණව 'පලාසනාලිකෙරපණ්ණොති'. නාතිපිති පණ්ණඵලනාලිකෙරපණ්ණොදිති. ඉතිති එවං. මුළුපලාලාදිසුති නිඛාරණං. තත්ථ ජාතකංවාති තස්මිං ධාතො ජාතකංවා. තත්ති තිණපණ්ණං. අතිරෙකත්ති අවසිඨං. පුළුඵදො විනිවිජ්ඣො වේදිතවිබො. පරතීරෙති නිසාමිතධානතො පරභාගෙ. භි ක්ඛුපටා කස්ස පෙ නලබ්භතිති පුච්ඡා. ඛම්මතායාති පකතියා අභංසුති ඉති සද්දෙ අවික්ඛතිති පදෙ අධාතෙ. යෙති යෙ සාමණේරු. තෙ සාමණේරු. එත්තකං තයං ලභිතා උපාසකා සාම පෙ නාථී ඵලදතෙ විනිවිජ්ඣො වේදිතවිබො. භොතිති ඉති සද්දෙ සමාපතො. තත්ථාති තස්මිං මනුස්සානං යාවතෙ. භික්ඛුහි ඡිං සාතව්ඛත්ති පුච්ඡා. තෙති වොරඉසාරු. සිතාතදතෙ විනිවිජ්ඣො. රජති එතෙතාති 'රජනං.' පාකරභිතං 'නිපක්කං'. රජනාව තං නිපක්කවාති 'රජනතිපක්කං'. එත්ථෙවාති වුණ්ණේ. යත්ථ ධාතො. සාපි මත්තිකා. නිංසපලතුලපිණ්ඩපමාණාවාති වත්තාතෙ විභයො ගුප්ථා. වෙගුප්ථාමාසකො නාම. වෙමාසකා අක්ඛානාම. අක්ඛානං පච ධරණං නාම. දස ධරණාති එකපලං නාම. තිණි ධරණසතාති තිංසපලාති නාම. අඵවා. වත්තාතෙ විභයො ගුප්ථා. වෙගුප්ථා මාසකො නාම. දස මාසකා අක්ඛානාම. අක්ඛානං අභිකං ධරණං නාම. දසධරණාති එකපලං නාම. තිණි ධරණසතාති තිංසපලාති නාම. තෙතා අභිධානප්පදිපිකායං මොග්ගලානාවර්ගෙවා වුත්තං.

වත්තාතෙ විභයො ගුප්ථා වෙගුප්ථා මාසකො ගවෙ,
වෙ අභිකා මාසකා පචාකඛානං ධරණ මඨකං.

සුවණ්ණො පච ධරණං. නික්ඛත්තානිත්ථි පච තෙ,
පාදෙ භාගෙ චතුසොප ධරණාති පලං දසා ති.

තතොති තිංසපලතුලපිණ්ඩපමාණතා. අත්තකඨද්දතෙ විනිවිජ්ඣො. යෙති සාමණේරු. පාටියෙක්කං වසත්තෙතාපි භික්ඛුතා ගගෙච්චා ගත්තව්ඛත්ති සම්බත්තො. අත්තං පෙ ආගතෙසු තෙත භික්ඛුතා අහරිතා ගතිතඨාතෙයෙව ද නතකඨාති ඨපෙතවිබානිති සම්බත්තො. වාතු පෙ ආදිසු චචතෙසු විනිවිජ්ඣො. වටති භිඤ්ඤා අමනුස්සකාවත්ති

සම්මොක්ඛනාදිති අසංයෝජනා

197

‘වාට්ඨ’. පියවාදී. වට්ඨ හෙදනෙ. වරදරණරදනෙති මොග්ගලලා
 නසුතෙතන කු. වාට්ඨ අත්තාතං කාමෙතිති ‘වාට්ඨකමො’. වාට්ඨ
 කමස්ස භාවො ‘වාට්ඨකමො’. බලිතවචනංපිති වරප්පකවච
 නං. අපිසද්දෙ භාපගෙව අබලිතවචනෙති සදුපෙති. මුත්ගස්ස
 සුභා ‘මුත්ගසුපො’. මුත්ගසුපො හමානො සුත්ගලො ‘මුත්ග
 සුපියො’ මුත්ගසුපියස්ස භාවො ‘මුත්ගසුපියතා’. පාලිං පන මු
 ග්ගසුප්පතායාතිපි අනි. මුත්ගස්ස සුපො ‘මුත්ගසුපො’. සො
 යෙව මුත්ගසුපො. මුත්ගසුපොවිධාති මුත්ගසුපො. සුත්ග
 ලො. මුත්ගසුප්පස්ස භාවො ‘මුත්ගසුප්පතා’. සම්මාලිකෙන ජී
 විකං කප්පතස්සෙතං අබ්ච්චනං. සංඝාවං විජාති ධාරණපතිසිත
 න්ති සංඝාවකං විධං. ඉච්ඡිතිච්ඡිතධාරයාති ඉච්ඡිතඉච්ඡිත සංඛා
 තාය ධාරණ සම්මාලිකවුත්තිකො සුත්ගලො පතිඨාති තෙන කා
 රණෙන අස්ස සුත්ගලස්ස සාපෙයො යතා දුති හගවතා වු
 තතා. පිසනං පෙසනං. ජම්ඝාය පාදෙන පෙසනං. නං ‘ජම්ඝ
 පෙසනං’. තමස්ස අනීති ‘ජංඝපෙසනිකං’ තෙසංතෙසං ගිහිතං
 ගාමන්තර දෙසත්තරදිසු සාසනපටිසාසනාකරණසෙතමධිවච
 නං. ගිහිවිචං. ඉදං ජම්ඝපෙයො අත්තනො මාතාපිතුනං
 සාසනං ගහෙත්වා කත්ථි ගමනවසෙන නවට්ඨති සම්බුද්ධො.
 යෙවස්සාති යෙ ජනා අස්ස භික්ඛුස්ස. හරිතුන්ති හරණං. භා
 වෙ තුං. අසුකපෙයොදෙව ඉති වතා පිණ්ඩපෙයො
 දෙත්ති. වෙජ්ජස්ස කම්මං ‘වෙජ්ජකම්මං’. වෙජ්ජනවා කහන
 ධ්වං කම්මං ‘වෙජ්ජකම්මං’. ගිහිතං හණ්ඩාගාරෙ නිසුත්තො ‘හ
 ණ්ඩාගාරිකො’. හණ්ඩාගාරිකස්ස කම්මං ‘හණ්ඩාගාරිකකම්මං’.
 පිණ්ඩස්ස. පටිපිණ්ඩදනං ‘පිණ්ඩපතිපිණ්ඩං’. පිණ්ඩං දනා ප
 ටිපිණ්ඩගහණංවා ‘පිණ්ඩපටිපිණ්ඩං’. කරණං කම්මං. පිණ්ඩ
 පටිපිණ්ඩස්ස කම්මං ‘පිණ්ඩපටිපිණ්ඩකම්මං’. උප්පජ්ජති ‘උ
 ප්පාදෙ’. කොගො. සංඝස්ස උප්පාදෙ ‘සංඝුප්පාදෙ’. වෙනිස්ස
 උප්පාදෙ ‘වෙනිසුප්පාදෙ’. සංඝුප්පාදෙව වෙනිසුප්පාදෙව ‘සං
 ඝුපෙයොප්පාදෙ’. පඨානං අශෝනිසො විචාරණං ‘පඨා
 පනං’. පඨානං පටිපඨානං ‘පඨාපනං’. සංඝුප්පාද වෙනිසුප්පා
 දනං පඨානං ‘සංඝුපෙයොපනං’. සංඝුප්පාදපෙයො
 පනස්ස කම්මං ‘සංඝුපෙයොකම්මං’. මිට්ඨාජීවිකාක
 ප්පනකකම්මානන්ති මිට්ඨාය ජීවිකා කප්පනකකම්මානං. නිඛා
 රණං. එත්ථාති ගොවරදිසු. අස්සාති භික්ඛුස්ස. තත්ථාති වෙ
 සිසාදිසු. රූපං උපනිස්සාය ජීවත්තිති ‘රූපුපජීවිතියො’. කො
 නච්ඡෙවාති යෙන කෙනාපි කාරණෙන. සුලභ ඉති පදෙ තතියං
 විසෙසනං. සුලභො අප්ඤ්චාගාරෙ යෙනායො ‘සුලභඅප්ඤ්චාගාරෙ’.

198

අ භි ඛ ථ ඩ

නස්ස භාවො 'සුලභඅප්ඤ්චාරතා'. මිත්තවසේනා සත්ථවො 'මි
 තතසත්ථවො'. සුලභඤ්චාරතාව මිත්තසත්ථවොව සිතෙහොව
 'සුලභ පෙය්සිතෙහො'. තෙසං වසො පටිබ්බතං 'සුලභ
 පෙය්සිතෙහො'. එවත්ති සුලභඤ්චාරතාදිවසෙන. ආර
 කඛවිපත්තිතොති ආරක්ඛස්ස අත්තතා රක්ඛිතස්ස සමණධම්ම
 ස්ස විනාසනාතො. ගරභිතත්ති 'ගරභං'. දක්ඛිණාවසෙතාති ද
 නාතගණවසෙන. මනො පති යාසං තා 'මතපතිකා'. පවුඨො ප
 ති යාසං තා 'පවුඨිපතිකා'. නිවිස්සගත්තිති 'නිවිඨා'. තා නිවිඨා
 'අනිවිඨා'. පූර්වෙතා අපවිඨා අත්ගතිතාති අධිප්පායො. අනිවි
 ඨාව තා කුමාරගොවාති 'අනිප්පායො'. ලොකානං ආ
 මිසං 'ලොකාමිසං'. ලොකාමිසෙ නිස්සිතා 'ලොකාමිසෙතා'. ලො
 කාමිසනිස්සිතා එව කථා 'ලොකාමිසනිස්සිතකථා'. ලො
 කාමිසනිස්සිතා කථා බහුලා යෙසං තෙ 'ලොකාමිසෙතා'. උස්සත්තො
 කිලෙසො යෙසං තෙ 'උස්සත්තකිලෙසා'. අවුපසත්තො පරිලාභො
 යෙසං තෙ 'අවුප-පෙය්සිතා'. තෙසත්ති විධිවාදිතං. උස්සත්තං බහුලං
 චුක්ඛවර්ගං යෙසං තෙ 'උස්සත්තචුක්ඛවර්ගා'. තෙති භික්ඛු. තං පනාගාරං
 අවිචිතතං හොති. තත්ථාති පානාගාරෙ. තෙති සුරසොණ්ඩෙති. සංස
 ථො පෙය්සිතා අදිසු වචනොසු සංසග්ගජාතො හොතිති අත්
 ථොති සම්බන්ධො. යෙ රජානො රජ්ජං අනුසාසනතිති තෙ ර
 ජානො. ඉස්සරියමත්තායාති ඉස්සරියපමාණාය. භතතිවසෙනා
 ති නිජ්ජාතං සෙවනාවසෙන තෙසං නිජ්ජාතං එතෙති රජාදි
 හි. යෙතං සංසග්ගෙන භික්ඛු පාසුණාති. සහසොකො එතස්ස
 සාති 'සහසොති'. සහසොතිස්ස භාවො 'සහසොතිතා'. ජඤ්ඤා
 ව රුචිව සමාවාගෙව 'ජඤ්ඤාචිසමාවාරං'. එකජඤ්ඤාචිසමාවාරං
 යස්ස සො 'එකජඤ්ඤාචිසමාවාරෙ'. තස්ස භාවො 'එක
 ජඤ්ඤාචිසමාවාරො'. එකජඤ්ඤාචිසමාවාරභාවං ආවහති ජනෙති
 ති 'එකජඤ්ඤාචිසමාවාරො'. එකජඤ්ඤාචිසමාවාරභාවොතිපි
 අනි. එකජඤ්ඤාචිසමාවාරස්ස භික්ඛුභාවස්ස ආවහො ජනෙතො
 ති අත්ථො. සිතෙතබ්බමානසඤ්ඤාවොති සිතොබ්බමානවසෙන
 සඤ්ඤො. තත්ථාති රජාදිසු. තෙසං නිජ්ජාතාවකාතං. පරියා
 යෙනාති තෙතෙත. තත්ථාති තෙසු කුලානිති ආදි පදෙසු. අත්
 කොසවත්ථිති අනෙකාසස්ස කාරණෙති. තත්ති තං භික්ඛුං. භික්ඛු
 නිවත්ති එතථ පදෙ සික්ඛං පෙය්සිතොපි සම්මග්ගං
 ගච්ඡත්ති. නානිති කුලානි. අයං අයුත්තගොවගෙ අගො පෙය්සි
 තොති පණ්ඩිතො වෙදිනධිමොති සම්බන්ධො. වෙසියාදි
 ගොවරස්ස භික්ඛුස්ස වෙසියාදිකො අයුත්තගොවගෙති ගොජ

සමමනවනාදිනි අසංකොප්ථා

199

නා. චේදියාදිගොවරු යස්ස සො 'වේදියාදිගොවරෙ'. නස්සා නි තස්ස තිප්පකාරස්ස අසුත්තගොවරස්ස. ඉමිනා පරියායෙන ඉමිනා කාරණෙන අගොවරතා පණ්ඩිතෙන වේදිතබ්බො. වේදියාදිනො නාච පඨමපචකාමගුණන්ත්සයගො පචකාමගුණො කාරණගොවරතා අගොවරෙ ඉති පණ්ඩිතෙන වේදිතබ්බො.

යදිදත්ති යෙ ඉමෙ පචකාමගුණො. අර්ථා. යදිදත්ති පරවිසයො කතමොති අත්ථො. අනුපනිස්සයෙනොති අකාරණතාවනො. ලාභසක්කාරෙසු පණ්ඩිතණ්ඨා ලාභසක්කාරපණ්ඩි. චක්කස්ස සාසනස්ස තිප්පොථොං පහරණං 'චක්කතිප්පොථොං'. දිසියා විපත්ති 'දිසිවිපත්ති'. ලාභසක්කාරපණ්ඩි චක්කතිප්පොථොං ම දිසිවිපත්තිව 'ලාභසං පෙ දිසිවිපත්තියො'. ලාභසං පෙ දිසිවිපත්තිතං ගෙතු 'ලාභසං පෙ විපත්තියෙතු'. සමායගාති සමාගාති. චිත්තස්ස සත්තොසො 'චිත්තසත්තොසො'. විසාසත්තොසස්ස ආවගාං 'චිත්තසත්තොසාවගො'. ම පාතිගුනාතිති ආදිසු පන වචනෙසු විනිවිජ්ඣො. තස්ස චිත්ත ම ගාමත්තස්ස. කාලසීමෙහාති වෙලත්ථමෙහා මඤ්ඤිත්තිකකාලස්ස සංක්කප්පනත්ථං නිබ්භිතො ථමෙහා. තෙසර්ථමෙව සඬිකතාපණාතිති පදවයං නික්ඛමත්තිති පදෙ පකතිවිකති කතනාවලප්පාවසෙන නික්ඛමත්ති. සඬිකතාපණාති ඛමත්තිති අඤ්ඤි, ඵලං සමිත්තසර්ථමෙව සඬිකතාපණාතිති පදවයං ඛමත්තිති පදෙ නත්තා. සමිත්තපසාරණාදිප්පනසර්ථමෙහා වානො. විඤ්ඤානං නිබ්බිසං ගෙසං නාති 'විනිද්ධතනිබ්බිසාති. අනුපෙ අනුපෙ හා නිද්දෙසෙ විනිවිජ්ඣො වේදිතබ්බො. පරික්කප්පාපිති පදං ඔර්ම ඉති පදෙ අපාදනං. කාති පන තාති වජ්ජාති ඉති පුච්ඡා. *දිවාචකාරවාසිති ලබ්බාදිපෙ දිවාචකාර පන පදවාසි. අනාපත්තිඛමතිශාන්ති ආපත්තිභාදිං අගමතිශාති. ශාන්ති ශාති වජ්ජාති සුථ්ඤ්ඤිත්ති. එතං අධිභානා විකම්මං තාම භගවතා කථිතත්ති සුමිත්තෙරෙ ආග. අධිභානාවිකම්මත්ති ම තසා අධිභානමෙව. අස්සාති සුමිත්තෙරස්ස. ඉදං භාජනියං. සබ්බලග්ගකත්ති සබ්බආපතනිතො ලග්ගකා. ඉධාති ඉමස්මිං අනුමතොසු විජේසු සයදස්සාවිතා නිද්දෙසෙ. එතං වුභානාවිකම්මතනාම භගවතා කථිතත්ති නිපිටක වුලුකාගසෙරෙ නාම ආග. ඉධාති ඉමස්මිං ලොකෙ. නිද්දාවගතොති ආදි නානප්පකාරෙනාති පදස්ස රූපං. භාදාප්පකාරෙනාති පදං ආදිතවතොති පදෙ තතිශාචිසෙසනං. තත්ථාති තෙසු විජේසු. කිංපන එත්ථ විජේසු නිස්සරණං ඉති පුච්ඡා. ආවර්ගසෙරවාදෙති සුමිත්තෙරෙ

* විමංසිතබ්බං.

200

අ ඡී ඛ මි ම

රක්ෂ වාදෙ. කපිතන්ති පදෙ අබාතෙ. නත්ථාති තෙසු වීසු ථෙ
 රවාදෙසු කපිතොති පදෙ අබාතෙ. අථවා. තත්ත භවාරුපොති
 තෙසු වජ්ජෙසු නිස්සරණ දස්සනස්සාවො. නත්ති තං භික්ඛුං.
 පරමාණු නාමාති අදි විත්ථාතෙ. නත්ථාති පරමාණු අදිසු. අ
 කාසකොඨාසිකොති අකාසස්ස කොඨාසෙ පවතො. එතෙසු
 ති පරමාණු අදිසු. සමාදාය සික්ඛති. පෙ. පදෙ විනිවිජ්
 යො වෙදිනබ්බො. භික්ඛුනි සික්ඛා එවාති භික්ඛුනි සික්ඛාසු එ
 ව. නත්ථාති සික්ඛාසු. තත්ථාති නාසු සික්ඛාසු. ඉන්ද්‍රියෙසු
 පෙ. පදවය නිද්දෙසෙති පදං වචනොති පදෙ අබාතෙ. පුබ්බ
 බරත්තාපරරත්තත්ති එස වචනෙ විනිවිජ්යො. ඉමිනාති පුබ්බ
 රත්තත්ති වචනො. නිද්දෙසෙපනස්සාති අස්ස පුබ්බරත්තාති
 අදිපදස්ස නිද්දෙසෙ. අවරණතොති පදං අවරණියෙතිපදෙ
 ගෙතු. එත්ථාති එතස්මිං වසිකමන නිසජ්ජාසාති වචනෙ. වසි
 කම. පෙ. නිස්සිතං පන ආනං සංඛා පණ්ඩිතො ගතෙ
 නබ්බමෙව. සිහසෙය්සත්ති එත්ථ වචනෙනෙව වත්තාතෙ සෙ
 ය්සා. නත්ථාති තෙසු වතුසු සෙය්සාසු. තෙසුතිති හිසවිටං තෙසු
 කාමගොගිසු. අසිංසංවජ්ජිතාති අසිංසං සමුගෙන පටිබ්බා.
 කෙසභාරත්ති කෙසසභිබ්බාතභාරං. නාසු වතුසු සෙය්සාසු. ඉධ
 සිහසෙය්සත්ති වචනෙ. සංඝවියමානෙති පදං. ලක්ඛණං. ඉමි
 නාති සංඝජානොති වචනෙන. එත්ථවාති සානවිටං තෙපක්ක
 ත්ති වචනෙ. විරියගතිකාඑවාති විරියෙන සමානා එව. විරියෙ
 ලොකුත්තරෙ පඤ්ඤ ලොකුත්තරාති අත්ථොති අබිප්පායො. එ
 තතාවතාති බොධිපක්ඛියානං. ඛම්මානත්ති වචනෙ ගහෙණා.
 තෙති බොජ්ඣබ්බා. සෙසමෙත්ථාති එත්ථ බොධිපක්ඛියානත්
 ති අදි නිද්දෙසෙ සෙසං වචනං. අභික්කන්තොති අදි නිද්දෙසෙ
 විනිවිජ්යො. නදුගංපිති ගමනං නිවත්තනං. සොගිති හිසවි
 ටං සො භික්ඛු. තත්ථාති සාත්ථකසම්පජ්ඤාදිසු. එත්ථාති ආ
 තො. පරිග්ගසෙය්සාති විවාරෙය්සා. තත්ථවාති තස්මිං අසාන
 සෙ නිබාරණං. වෙතියාවාති අදි දල්ලිකරණං. තදෙවාති පි
 තිං. ථෙරෙ දිස්සා තෙසං ථෙරානං. ඔවාදෙ පතිඨාය අරහත්තං පා
 පුනාතිති සම්බන්ධො. තත්ථාති අසුගෙ. තදෙවාති පඨමජ්ඣා
 නං. එතෙසත්ති වෙතියාදිනං. කෙවිපන අවරියා වදන්ති. ත
 ත්ති අමිසං. බ්‍රහ්මවරියානුග්ගයාති සෙඨවරියස්ස පුතප්ප
 නං නිප්ථාදනස්මිං. තත්ථස්සාති තස්මිං ආනෙ අස්ස භික්ඛුස්ස.
 තදත්ථදිපනත්ථොවාති සාත්ථකසම්බානස්ස අත්ථස්ස ඤාපනත්ථං.
 තදෙවාති පඨමජ්ඣානං. නත්ති සාමණේරං. සො සාමණේරෙ
 විනොනො. පෙ. අදුසි. සොති දභරතික්ඛු. එතත්ති.

202

අ භි ඛ ම ම

ගාමෙ චක්කුස්සා නිද්දිගතං දිශා අපේක්කො පෙ මෙහි ජාතංසුති සම්බන්ධො. තතොති තදනත්තරංතෙසු පූර්වෙසු යො පූර්වො. තෙ මනුස්සා. තතොව විහාරතො. යත්ථාති ය ස්සං විජියං. තත්ථාති විජියං. අනුසරන්ති සරස්ස පටිපාටි. අක්ක බහුජනව චණ්ලොපනව පුත්තමං සුපමව 'අක්ක පෙ සු පමං'. තෙසං වසො පටිපජ්ජතං. 'අක්ක පෙ වසො.' අ භිධගසමන්තාගනන්ති භොවදවායාති ආදිකෙන අභිධෙතවා සම න්තාගතං. භොවදවායාති ආහාරං කීලුටාත්ථං භොව ආහාරෙහි. ගමනං 'ගතං'. පතිගමනං 'පච්ඡාගතං'. ගතව පච්ඡාගතව 'ග තපච්ඡාගතං'. ගතපච්ඡාගතෙ කත්තබ්බං වත්තං 'ගත පෙ චත්තං'. අථාති පච්ඡා මජ්ඣිමවසෙ අරහත්තං පාපුනාති ති. අථ දෙවපුත්තො භුට්වා අරහත්තං පාපුනාතිති සම්බන්ධො. සෙසැථාපිති ථෙරෙවියාති අරො. ධුතං ඉති වාදෙ යස්ස සො 'ධුතවාදෙ'. සිධප්පත්තන්ති මන්තප්පත්තං ඵවන්ති චුච්චොත නසෙවා. ඉධාති සාසනො. භික්ඛු අභික්ක පෙ තථා අ සම්මුස්සන්තොති යොජනා. අක්කුප්ප්ජනා සමුස්සන්ති. අස මිඉස්සන්තාකාරං සුපෙත්තො ආස අභික්කමාමිති ආදිමාස. ඉති ති ඵලං චිත්තනිර්ඥා වාසොධාතුච්ඡාරවසෙතාති චිත්තෙනා ක නාය වාසොධාතුයා ඵරණපට්ඨන්ධෙනා චිත්තස්ස නිර්ඥාතාය වාසොධාතුයා ච්ඡාරවසෙතවා. තස්සෙව භික්ඛුස්ස අභික්කම තො අභික්කමත්තස්ස. මඤ්ඤාති පදං ඔමත්තාති පදස්ස වෙච්ච තං. තත්ථාති උඛරණඅනිගරණාදිය. තථා අනිගරණෙ පවත් තා රුපාරුපධම්මා චිතිගරණං නපාපුණන්තිති සම්බන්ධො. ත ත්තනසොවාති තස්මිං තස්මිං යෙව්ඤාතෙ රුපාරුපධම්මා පබ්බ පෙ භිජ්ජන්ති. තත්ථාති උඛරණාදිය කාලෙසු. භිස ච්චං උඛරදිකෙ තස්මිං තස්මිං කොඨාසෙ රුපෙහි සධිං අඤ්ඤං චිත්තං උප්පජ්ජතෙ. අඤ්ඤං පෙ අවිචිං නිරන්තරං අනු සම්බන්ධො. ධම්මො නදි සොතො ඉව පච්චායති. තානිති ඔලො කිතාදිති ඉද පාළියං හගව්ගා වාගහිතාති. මුඛෙනාති උපාසෙ තා. තත්ථාති ආලොකිතාදිය නිධාරණං. කායසන්තින්ති පද වාං. සබ්බං ථෙවතසො සමන්තාගර්භාති සබ්බං විසෙතවා සලල කබ්භා. ලෙති මස්සං. අනුභවස්සන්තිති පවත්තිස්සන්ති. ඉති ති ඵලං. භාති නිපාතමත්තං. තත්ථාති දිශාලොකතෙ. ඉධපි ති ආලොකවාච්ලොකාධිකාරෙ. ඛෙධාතු පෙ නිකෙහි භික්ඛුහි අත්තතො කම්මෙඨානවසෙතොව ආලොකනං කාතබ්බං. අබ්හත්තරෙති සර්පස්ස අබ්හත්තරෙ. උපරිමඅක්ඛිදලං ලංකෙ හි. කොච්ඡි පුග්ගලො යත්තසෙවා අක්ඛිදලං විවරන්තො තාම

වහි එතෙතාහි 'ආජීවො'. මිච්ඡාය ආජීවො 'මිච්ඡාජීවො'. නි මිත්තකම්මාදිව සො මිච්ඡාජීවොවාහි 'නිමිත්තපෙට්ඨො' වො'. තස්ස වසො පට්ඨමො 'නිමිත්තපෙට්ඨො' වසො'. අස්සා හි භික්ඛුස්ස. තස්සාහි සප්පාය විවරස්ස. තත්ථාහි විවරදිසු නි ඩාරණං. පොත්ථකරුපට්ඨිච්ඡාදන්තො නාලපණ්ණො කතරු පස්ස පට්ඨිච්ඡාදනො. නාගො වසිතො වමිසියො 'නාගවමිසියො'. වෙතියො පුජිතො රුක්ඛො 'වෙතියරුක්ඛො'. නාගවමිසියොව වෙතියරුක්ඛොව 'නාගවමිසියවෙතියරුක්ඛො'. ගුරොව මුත්ත ව කද්දමොව දණ්ඩසත්ථපභාගෙවාහි වසො. තෙතාහි පුජා දිතා. එත්ථාහි සංඝාට්ඨපත්තවිවරධාරණෙහි වචනො. පත්තධාරණෙපි විනිවිජයො වෙදිතබ්බො. චතුපවගණ්ඨකාගතොහි ව භුපවති ගණ්ඨකෙහි ආගතො ලක්ඛිතො. ගණ්ඨො එව 'ගණ්ඨකො'. දුබ්බිසොධනියොහි දුඤ්ඤාධෙවනබ්බො දුඤ්ඤාතපත්තොහි දුඤ්ඤාතපත්තො. යමාහි පත්තං. තස්ස පත්තස්ස. එත්ථාහි සංඝාට්ඨි ආදිවචනො. තත්ථාහි පත්තාදිසු. එත්ථාහි සංඝාට්ඨි ආදිවචනො. පුරෙඛො ලොහිතව නිමිතුලව 'පුර්වපෙලාති'. පඤ්ඤාතාහි පුර්වලොහිතනිමිතුලාහි යෙසං තෙ 'පඤ්ඤාතො' වො. තෙතන්ති අනාථමනුස්සාහං. තත්ථාහි වෙලුකසෙසජ්ජකපාලකෙසු. තත්ථාහි හෙ අනාථමනුස්සා එත්ථ වොලුකාදිසු. තෙ තත්ථාහිපි අභී. අසිතාදිසු විනිවිජයො. තත්ථාහි තෙසු අසිතාදිසු. වෙදිතබ්බන්ති පදෙ ආධාරො. නිඛාරණොවාසොදිසු නිඛාරණං. යස්ස භික්ඛුස්ස. තං හොජනං. යව හොජනං අස්ස භික්ඛුස්ස. කොවිසුත්තලො කුමිතා ය හනුකසීති තවිවරති. ඉති තන්ති එවං. තං හොජනං. තත්ථ තස්මිං මුඛෙ. තනුකබ්බෙලො අප්පබ්බෙලො මක්ඛෙති. තං හොජනං හෙති පෙට්ඨො. හෙතාදත්තසම්ඛාතං උදුක්ඛ ලෙ ජීවිතාපෙට්ඨො. ජීවිතාසම්ඛාතසත්ථො. පරිවත්ති තං බෙලි පෙට්ඨො. බෙලිසම්ඛාතඋදකෙන තෙමිතං උපෙට්ඨො. උපරිදත්තසම්ඛාතමුසලො සංවුත්ථිතං. පටිඤ්ඤා හොජනං ධාරෙත්තො. අලලතවාහි අලලතාටං. අරසොති මහො. තත්ථතත්ථාහි තස්මිං. පරිසෙසනාදිකෙ යම් මාසයොගං සම්මාපට්ඨන්තිං අනාය ආගමනියාය අබ්බතතරෙ අත්තා නාම කොචි සුජනාකා නභීති ආදිතා ආසුරහිති. විජානාති. එත්ථාහි අසිතෙති ආදි වචනො. පරිසෙසනාතොහි හොජනස්සපි පරිසෙසනතො. විත්ථාරකථාපනෙත්ථාහි එත්ථ කම්මොහි ආදිසු විත්ථාරකථා පණ්ඨිතො ගණනබ්බො. තත්ථාහි තස්මිං උච්චාරපස්සාවකම්මෙහි වචනො විනිවිජයො වෙදිතබ්බො.

සම්මොක්ඛනොද්දී අසංයෝජනා

205

පතනකාලෙති උච්චාරපස්සාවස්ස පත්තකාලෙ. එකං අත්තං ආ
රම්මණං ඉමස්සාති 'එකකං'. සබ්බත්තන්ති සබ්බං තං සෙදමුච්චි
වතාදිකං. එත්ථාති උච්චාරපස්සාවකම්මෙති වචනො. තත්ති
තං ආපතතිආදිකං. ගණ්ඨකෙදෙනාති ගණ්ඨස්ස හිප්පතෙන නි
ක්ඛමෙති. අකාමනායාති අනිච්ඡයාවෙන. උදකභාර්තාති පදං
නික්ඛමතිති පදෙ අපාදනං. පක්කාසයො ව මුත්තච්ඡිවා
ති චඤා. වාසුවෙගසමුප්පිළිතොති වාසුවෙගෙන සමුප්පිළිතො.
සර්වත්ස්සඤාචාති සර්වස්ස අභියඤ්චප්පො එව. යථානිත්ති නිං
වාති අභො එවත්ති එදං නික්ඛමත්තො උච්චාරපස්සාවෙ. එ
නාති ගතාදිසු. එකොතිති ආදි විත්ථාතො. එකකෙන පත ක
මුච්ඡානං අවිස්සජ්ජෙධා චතුත්තං ඉරියාපථානං පවතෙතා මග්ග
ගෙන. ගොවරසම්පජ්ඤාං නපාකටං හොති ඉති නස්මා ගො
වරසම්පජ්ඤාං වකිකමෙ ආවරයා දිපස්ස. නිරුඛාති එත්ථ ඉති
සද්දෙ පරිගණ්ඨාතිති පදස්ස ආකාරො. එදංපතාති වකිකමත
භානනිස්සජාදිසු වුත්තනගෙන අභිකුතං අපාකටං. තත්ථාති ජා
ගර්තෙති වචනෙ විනිච්ඡයො. කාසිකකිරියාදිනිබ්බත්තකතතතා
ජවනං කිරියමයං නාම. කිරියා විත්තතොවා සමුච්චිතතා. ජ
වනං කිරියමයං නාම. පවත්තතිති 'පවත්තං'. කිරියමයං එව ප
වත්තං 'කිරියමයාවත්තං' කිරියමයපවත්තං වලඤ්චති 'කිරි
යමයපවත්තං භිබ්බානවලඤ්චා'. තත්ථාති භාසිතෙති වචනෙ විනි
ච්ඡයො. තස්මිත්ති සඛායතනෙ. විමුත්තාදිපාසිසෙතාති අරභ
භාසභිබ්බාතාය විමුත්තනා ආයතනං කාරණං පටානං කතාති අ
භො. බත්තිංසගිරිච්ඡානකථාති රුජකථාදයො. සග්ගමොක්ඛා
මයොතං තුරෙකරත්තා බාධකකථා. දසකථාවත්ථුතිසසිතත්
ති අප්පිච්ඡකථා සත්තුඤ්චකථා අහංසථකථා විරියාරම්භකථා සිලක
ථා සමාධිකථා පඤ්ඤාකථා විමුත්තනකථා විමුත්තනසුඤ්ඤස්සථාකථා
ති දසති කථාවත්ථුති අවිමුත්තං. තත්ථාති තුණ්හිභාවෙති විනි
ච්ඡයො. අප්පවතනිගත්ති සඛායතනස්ස අප්පවත්තනිගං. එත්ථ
වාති චතුසු ඉරියාපථෙසු. සොති ඉරියාපථො. වුණ්භි කත්ති අ
ප්පකං. උපාසනනාමනති කම්මභානනාවතාය කරණං. යො
ගපථත්ති පදං උපාසනනාමනති පදස්ස අත්ථවචනං. භාවනා
යොගං කිරියාපවත්තතමත්තං. සප්පායසෙතාසනත්ති අනුරුප
සෙතාසනං. එත්තකා ගුණා. කාලමිකකවොච අවිජ්ජොපි තරච්චි
ජ්ජොච දිපිච මිගොවාති චඤා. තස්සාති ගුණරක්ඛස්ස හිත්ඛ
ස්ස. අරඤ්ඤවායො මුලං යස්ස හො 'අරඤ්ඤවාසමුලකො'.
තත්ථාති හොපි විත්තත්ති ආදි වචනෙ විනිච්ඡයො. තත්ථා
ති අනාතිණ්ණත්ති ආදි වචනෙ විනිච්ඡයො. භිසිගතිති මයං

206

අ භි ඛ ට්ඨ

රක්කා. මස ආමසන. යද්දිනා අර පච්චයො සකසෙ කප්පාච්ච
 යො. යස්ස පාදච්ඡිද්දෙ අවනි පච්චෙසෙතා තිස්සි සො මසාර
 කො. චූළෙත පාදෙතා සහ එකාබ්බා අවනි යස්ස සො 'චූළිකා
 බ්බො'. අකාරස්ස ඉත්තං. කුළිරතං හත්ථි අස්සාදිතං පාදෙ වි
 ය පාදෙ යස්ස සො 'කුළිරපාදකො'. අවනිතං ආහව්වකතො පා
 දෙ යස්ස සො 'ආහව්වපාදකො'. නත්ති බිච්චොගතං. පරිතා
 රපථනති පරික්ඛොස්ස මග්ගභූතං. පට්ඨරජාදිපතිබාහතන්ත්
 ති සහතුරජාදිතං නිවාරණත්ථං. පතිස්සංචිසෙසොති උපස්ස
 ය විසෙසො. එකකුට්ඨසාහිතොති එකකුට්ඨො පරිච්ඡින්නො.
 භූමිදර්වාති භූමිදර්. භූමිදර්ගන්ධො සාතෙ රතනං පෙ වත්
 තති. තං සාතං භූමිදර් නාම. ගන්ථාති ගන්ධං සාතෙ. තෙසං
 භික්ඛුතං. එන්ථාති අරඤ්ඤරුක්ඛමුලාදිය. අරඤ්ඤත්ති අරඤ්
 ඤාම ආගතං. ඉතිසද්දෙ නාමවාචකො. පච්චික්ඛසතිකත්ති
 එන්ථ ආචාරියධු අධිප්පෙතො. ආචාරියධු නාම පකතිසන්ත
 තා නාච්චිදන්තිප්පමාණං. ජියාය පතා ආරොපිතාය චතුත්ථප්පමා
 ණත්ති වදන්ති. එන්ථාති රුක්ඛමුලාදිය. තත්ථාති පබ්බතො.
 බාග්ගොගාසුති පාකවාසු. වාතොතාති පදං. විජ්ගමාගස්සාති ප
 දෙ කත්තා. යං සාතං ආචාරියා වදන්ති. තත්ථාති කත්තාරෙ.
 අනුප්පාරජාතත්ති අනුසම්පර්ණසාතං. ගන්ථාති සාතෙ. අසො
 ති වතාපත්ථත්ති පදස්ස. රුක්ඛමුලාදියති නිවාරණං. ඉදමෙව
 වතාපත්ථං. තස්සාති වතාපත්ථත්ති පදස්ස නිද්දෙසො හගවතා
 කතො. එන්ථාති අබ්බොකාසෙ නං පලාලපුරං සකාසං එතං
 පලාලපුරත්ති වචනං හගවතා වුත්තං. වතං පෙතිද්
 දෙසෙ විනිවිජ්ගො. ගන්ථාති ගන්ධං සාතෙ. විචෙකෙ අස්සාදෙ
 'විචෙකස්සාදෙ'. අලබ්බො විචෙකස්සාදෙ යෙති තෙ 'අලබ්බවිචෙ
 කස්සාදෙ'. උභයවෙපනත්ති අප්පසද්දං අප්පතිගොසත්ති උ
 හයං පදං. අස්සාති අප්පතිගොසත්ති පදස්ස. අස්සාති විජන
 වානත්ති පදස්ස. නත්ති මනුස්සරුහසෙසංකම්මසාතං. අස්සා
 ති මනුස්සරුහසෙසංකත්ති පදස්ස. තත්ති සාරූප්පසාතං. අස්
 සාති පටිසල්ලානසාරූප්පත්ති පදස්ස. අරඤ්ඤගතාදිනිද්දෙ
 සෙ විනිවිජ්ගො වෙදිතබ්බො. අථස්සාති නදි අස්ස භික්ඛුස්ස.
 තෙසත්ති වම්මමංසනාරුතං. මුඛනිමිකත්තිව එන්ථ වචනො.
 ගන්ථාති ගන්ධං පදෙසෙ. පරිති සබ්බො පරිපෙත්ථො.
 පරිග්ගහණං 'පරිග්ගහණො' පරිග්ගහණො අත්ථො යස්ස සො 'පරි
 ග්ගහණත්ථො'. එන්ථාති පරිමුඛං සතිත්ති වචනො. තත්ථාති පරි
 මුඛං සතිත්ති වචනො. එන්ථාති අභිජ්ඣාදිනිද්දෙසෙසු. එන්ථා
 ති අභිජ්ඣාලොකෙ පඤායාති වචනො. වගතා අභිජ්ඣා එතස්මි.

සම්මොක්ඛනොදනී අක්ඛයෝජනා

207

සාක්ෂිමානී 'විගතාහිඤ්ඤා'. භා වක්ඛුපෙසෙසො විගතාහි
 ඤ්ඤානා ඉති අඤ්ඤා. භාතනී චිත්තං. අක්ඛයානී විගතාහිඤ්ඤානා
 නි පදස්ස නිද්දෙසපදෙපි අත්ථො භෙදිතබ්බො. ඉමිනාහි දෙ
 සෙන. විකාරපත්තිසානි චිත්තස්ස විකාරස්ස ආපත්තිසා පාපු
 නතොපා පදුස්සනිති පදෙ තනියාවිසෙසනං. උභයමෙතන්ති
 බ්‍යාපාදෙ පදෙසොති උභයපදං. දිසො තස්මා පෙ ඵ
 තතකමෙව වචනං භගවතා වුත්තං. චිත්තගෙලෙස්සත්ති වික්‍ර
 ස්ස හිලානසාවං. වෙපිති ජිනම්භසංඛිධානා වෙපි බම්මා. නිරො
 ඛස්සත්තතායානි නිරොධෙ සත්තතාය. ඉදං සංඛායානි වෙබ්බිමා
 හි ඉදං වචනං සත්තාය ඵත්ථ සත්තාසොත්තනිති වචනාභෙදෙ බ
 හුවචනාභෙදෙ භගවතා කතො. ඉදං උභයත්ති සති සුඤ්ඤාති
 උභයං, විගතජිනම්භසාය පටානි පදං සංඝඤ්ඤානි පදෙ තනියා
 විසෙසනං. තත්ථානි වුත්තත්තානි ආදිපදෙසු. ඵත්ථානි පත්ත
 ත්තානි ආදිපදෙසු නිබාරණං. වුත්තස්සාපි ජිනම්භස්ස කත්ථවි
 ඨානෙ ඨානාභාවවසෙන ඨානස්ස අභාවවසෙන වුත්තං. පුබ්බ
 කාලෙ ආදීත්තපුබ්බස්ස පුබ්බෙ ගතිතස්ස පුබ්බෙ පචිත්තස්ස
 ජිනම්භස්ස නිස්සත්තදස්සනාවසෙන නිස්සප්පතස්ස දස්සනාවසෙ
 වුත්තං. පටිවුචනානොති ජිනම්භස්ස පටිවුචනානොති. නිස්සඨි
 ත්තානි පදෙ තනියාවිසෙසනං. පඨිණ්පටිතිස්සඨිත්තානි පභා
 ණවසෙන පටිතිස්සඨිත්තා. ඵත්ථ වචනෙ වුත්තං උඛචං පෙ
 අනිච්ඡයනාය. වත්ථුඤ්ඤාවාරොති වත්ථුස්මිං අධිභවිතා
 වරණං. ඉධාපිති උඛචිවක්ඛකකුචිවෙ. අස්සානි තිණ්ණවිචිතිවි
 ජානි පදස්ස. තස්සානි විචිතිවිජාය. ඵචමස්සානි ඵචං වුත්තත
 යෙන අස්ස හින්ඛුස්ස. සාක්ෂිමානී අකථංකජිති පදස්ස. ඵත්
 ථානි නිකංථංකජි විගතකංථංකථොති පදවගෙ. පාළියං පත නික
 ථංකජිති පාසො දිස්සති. තෙහිති හිසච්චං තෙ නිවරණං. ඉමෙ
 හිති ඉමෙ නිවරණා නදෙත්ති. උප්පත්තානි පදං සමාපත්ති
 යො අභිඤ්ඤානි පදවගස්ස විසෙසනං. පතසද්දෙ විසෙසත්ථො.
 අපිචානි නිපාතසමුදයො අනුප්පත්තසංස්ඤ්ඤා අපෙක්ඛති. සෙස
 මෙසානි ඵත්ථ පාළියං සෙසං වචනං. තං වචනං හෙය්ං පෙ
 නිද්දෙසෙ වුත්තං. නං වචනං උපෙතො හොතිති ආදිං. ඉ
 ඛෙව විභවිගෙ තතසානො වුත්තං. දුතියං පෙ නිද්දෙ
 සෙසුති පදං නිද්දිඨිත්ති පදෙ ආධාරො. පරිඨායෙනානි පදං ග
 හෙතොති පදෙ තනියාවිසෙසනං ඵත්තානි විචිවිචෙව කාමෙහිති
 ආදි නිද්දෙසෙසු. ඵචං සත්තෙපිති ඵචං වෙච්චනානා වෙ සතො
 පි ඵචමත්ථො දඨිබ්බො. සමතික්කමනිද්දෙසෙපි අත්ථො දඨිබ්
 බො. තත්ථත්තත්තානි තස්මිං තස්මිං කොතො. තෙහි තෙහි රූප

208

අ භි ඛ ඵ ඵ

සඤ්ඤාදීහි ධම්මෙහි. උපරිභූමිපත්තායාහි ක්කානසඛිබ්බානාංගි
උපරිභූමියා මනිභාවෙන. තතොති උපරිභූමිපත්තිනො.
සුත්තත්තසාප්තියං නිව්ඨිතං.

තත්ථාති විතතූප්පාදකණ්ඩුනිද්දිඨානන්ති පඤ ආධාගේ.
තත්ථාති විතතූප්පාදකණ්ඩුකථායං. ආරම්භණත්තිකෙසු ප
ත විනිවිජ්ජයො වෙදිතබ්බො. තිණ්ණං ක්කානානන්ති පඨම දු
තිය තතිය ක්කානානං එත්ථ එතෙසු තිසු ක්කාතොසු ලොකුත්තර
පත සියා අප්පමාණාරම්මණාති එවං කොඨාසිකා මග්ගකාලෙ
එලුකාලෙවා ලොකුත්තර එවාති යොජනා. චතුෂ්සං පෙෂං
එත්ථ වචනෙ චතුත්ථකානාති. සඛිබ්බෙසං අභිඤ්ඤාදිනං පාද
කං 'සඛිබ්බප්පාදකං'. නන්තාති තෙසු චතුත්ථකානෙසු. විතත
විසෙකාති විත්තපට්ඨපජ්ජනො. අනාගතෙ සඛිබ්බො නාම ර
ජා හවිසානති අනාගතෙ කෙතුම නිතගරෙ සඛිබ්බො නාම චක්ක
වත්තිරාජා හවිසකති. සඛිබ්බරජස්ස උප්පත්තිකථා පත අමතඛා
රතාමිකාය අනාගතවංසවණ්ණනාය උපනිස්ස පෙරෙන වුත්ත
නායෙන වෙදිතබ්බො. තථාති මග්ගාරම්මණකාරණෙන. කුසල
තොති පදං තෙරසසුති පඤ අපාදනං. යථා ඉමස්ස කොයො
ති ආදී දල්ලිකරණං. කොයෙති භවත්තස්ස. මනොසඛිබ්බාරති
මනො එව සඛිබ්බාර මනෙන සම්පසුත්තො සඛිබ්බාර පණිහිනා
සුපිනා. ඉතිති එවං. සො ඉඛිමා බහුං චෙතිපි ආදියති යදිපි ක
පෙති නපෙති තෙතොව පකාරෙනාං වචනං හොති හිසද්දෙ ද
ල්ලිකරණං. එත්ථාති එතස්මිං සත්තති පච්චුපත්තායිකාරෙ වි
ත්ථාරකථා. උභයවසෙනාපිති අනතතො පරස්ස උභයසද්දවසෙ
නාපි. ඉමස්මිං පත පෙෂං සුත්තත්තසාප්තියෙපි පඤ්ඤ
සුච්ඡකෙපි. ලොකියං පෙෂං කපිතානති සඛිබ්බො.
ක්කානවිනංගො නිව්ඨිතො.

(13) තදනත්තරෙති තස්ස ක්කානවිහගිගස්ස අනත්තරෙ එ
රණ්ණප්පමාණවසෙනාති එරණෙන අප්පමාණවසෙන. එතා
යොහිති හිසච්චං එතායො අප්පමෙඤ්ඤායො ආරම්භණවසෙන ආ
රම්මණකරණවසෙන. අනවසෙසඵරණවසෙනාති අනවසෙසෙ
ඵරණවසෙන. උපාදයාති පදං එරණ ඉති පඤ සුඛිකාලක්‍රියා.
එකං පෙෂං වසෙනාති එකදිසාය අනෙතාගධසතෙතසු එර
ණවසෙන වුඤ්චිභාරධිසිතන්ති වුභවිභාරස්ස පතිඨානාදනං.
ඉරියාපථවිභාරන්ති ඉරියාපථසඛිබ්බානං විභාරං. එත්ථවාති අධො
හිරියන්ති පදවසෙ නිභාරණං. අධොති අධොනාම හෙයා, අසං

සම්මොක්ඛොදයේ අක්කොපණා

209

මනසලෙහි අස්ස සමුභෙ. අස්ස මණ්ඩලෙහිපි අභි. සාරෙහිති
 චට්තෙහි. එත්තාවතාති ඵකංදිසං ඵර්ණාති ආදිවචනෙන,
 අනොදිසො දස්සනාත්තති අනොධිසො මෙත්තාචරණස්ස දස්ස
 නත්තං. නත්තාති සබ්බධිති ආදිපදෙසු. හිතං පෙපෙසෙ
 දෙසු සත්තෙසු අත්තසමනාය අත්තනාසමනාය. අයං පරසත්
 තොති ආදි පුර්වවචනස්ස අධිප්පායො. අවක්ඛිප්පමානාති විත්
 තං නඛිප්පමානෙහි අත්තො. එත්තාති සබ්බධිති ආදිවචනෙ. ඔ
 ඛිසො ඵර්ණෙ නාසද්දෙ ඉතිසද්දෙවා වුත්තොවය එත්ත අනො
 ඛිසො ඵර්ණෙසු. නාසද්දෙ යස්මා නවුත්තො. නස්මා
 පෙපෙසෙ වෙනසාති වචනං භගවතා වුත්තං. එතත්ත මෙත්තා
 සහගතො වෙනසාති වචනං. විපුලෙතාති එත්ථ වචනො දසී
 බ්බා. තත්ත තං විත්තං. නාභි බ්බාපඤ්ඤා එත්තස්මිත්ති අබ්බාප
 ඤ්ඤා. ඉද්දති එකංසුග්ගලත්ති ආදි වුත්තත්ති සම්බන්ධො. ය
 දෙනං පදභාජනියං. තත්තාති නස්මිං පදභාජනියෙ. වුත්තත්ති
 පදෙසුභ්ගාධාරෙ. සුග්ගලෙපචත්තා අයං මෙත්තා. අප්පනං
 පාසුණාතිති අප්පනොන සම්මි සම්මතියති අධිප්පායො. චත්තභු
 තත්ති අධිසාහුතං. නත්තාති සෙය්ඨාපි නාමාති ආදි වචනො වි
 නිව්ඡයො. නත්තාති නස්මිං පියමනාපෙ නිබ්බරණං. දුතච ස
 මාතත්තනාව 'දුතං පෙපෙසෙතා'. පියවචනච අත්ථවර්යනා
 ව 'පියං පෙපෙසෙතා'. එත්තාති පියමනාපෙ. ඉමස්ස හික්ඛු
 ස්ස. නතොති බ්බාපාදප්පභාණ්තොව. සුඛත්ති පදං ඵර්හිති ප
 දෙ ක්‍රියාවිසෙසනං. උද්ඝිතතාති මඤ්ඤිත්තතා. නතොති නස්
 මා හිරෙත්තප්පස්ස පච්චුපඤ්ඤා. හිරෙත්තප්පානුපාලිතාති
 හිරෙත්තප්පෙන අනුපාලිතා. අප්පනප්පත්තායාති අප්පනං
 පත්තාය. මඤ්ඤිත්තාචෙරිසබ්බාතෙපිති අපිසද්දෙ අමඤ්ඤිත්
 තචෙරිසත්තෙ පෙත්තති. යථාමුත්තත්ති යථාචිත්තං මුත්තවි
 මුත්තං. සබ්බසම්මාහිකාති සබ්බෙසං සත්තානං සම්මාහිකා
 නි. නොසත්ති සබ්බධි ආදිතං තිණ්ණං පදනං. තස්සාති සබ්
 බෙන සබ්බත්ති ආදිවචනෙ ඉතිපි අත්තො හෙතා නිනාචිකරෙහ
 මයා වුත්තොයෙව. යත්ති යං විත්තං. විහතනං විහතො. ප
 ච්චන්තිකානං විහතො 'පච්චන්තිකවිහතො'. නස්ස විහතො 'පච්ච
 පෙපෙසෙවිහතො'. විහතං බ්බාපඤ්ඤායෙන නං 'විහතබ්බාප
 ඤ්ඤා'. තස්ස භාෂො විහතබ්බාපඤ්ඤා. අචෙරෙ පෙපෙසෙ
 ති වචනං එස්සිපුලාදිනිද්දෙසෙ පෙපෙසෙ භගවතා වුත්තං.
 එත්තාති යංවිපුලත්ති ආදිවචනෙ ඉතිපි අත්තො චෙදිතබ්බො. න
 ත්තාති දුග්ගතත්ති ආදිපදෙසු. එත්තාති දුග්ගතත්ති ආදිපදෙ
 සු. නත්තාති පියමනාපත්ති වචනො චෙදිතබ්බො. තත්තාති

210

අ භි ඛ ඞ ඞ

තොවමනාපං න අමනාපත්ති ච චතො වෙදිතබ්බො. එත්ථාති සු තතත්ත භාජනිඤං ඤචචනං. එතෙඤං කම්මධානානං භාචනා විධානං විසුඛිං පෙය්මයා කජිතමෙව. අස්සාති අභිබ්බිම භාජනිඤං. තත්ථාති විත්තුප්පාදකණ්ඩු. ආරම්මණතතිකෙසුප න විනිවිජයො වෙදිතබ්බො. ඤබ්බාපි අප්පමෙඤ්ඤ භික්ඛුභාවත්ථං.

අස්සමෙඤ්ඤාචිනංගො නිව්ඨිතො.

(14) නදනත්තරෙති අප්පමෙඤ්ඤ විතර්කස්ස අනත්තරෙ. පා ණාතිපාතාදිනත්තිපදං විනිවිජයොති පදෙ කම්මං. නත්ථාති ධම්මතොති ආදිපදෙසු. ජිවිතිත්වයං ආරම්මණං එතස්සාති 'ජිවි තිත්වයාරම්මණො'. තංගිති හි සම්මං අදිත්තාදිතං. එත්ථාති පා ණාතිපාතාදිසු. තෙසත්ති අප්පසාවජ්ඣ චසාසාවජ්ඣභානං පා ණාතිපාතාදිතං. තෙථාති අභිසාමිතිඤං. මහත්තරස්ස කු ත්ථතිපිල්ලිකස්ස චබ්බො 'මහාවජ්ජො'. සොපි චබ්බො. නාභිසි ලං යස්ස සො 'දුස්සිලො'. ගොරුපස්ස සිලංවිඤ්ඤං යස්ස සො 'ගොරුපසිලකො'. පමසික්ඛාපදෙසු නිසුත්තො 'පමසික්ඛාපදි කො'. කාතණ්ඩුකමත්තස්සාති එත්ථ කාකණ්ඩුකං නාම දිශබ්බි විහිති වදන්ති. පා ණාතිපාතංගිති ආදි දල්ලිකාරණං. එතෙගිති පා ණාතිපාතාදිති. නත්ති මුසාවාදෙතා සංසතෙදතං. කප්ප ත්ති ආසුකප්පං. මහාතිබ්බසත්ති මහාපරාධං. සකො ගත්ථො 'සහත්ථො'. සහත්ථො නිබ්බත්තො පයොගො 'සාහත්ථිකො'. ආණාපතං 'ආණත්ති'. ආණත්තං එව 'ආණත්තිකො'. එත්ථා ති සික්ඛාපද විතර්ක ඤාතො වෙදිතබ්බොති සම්මත්ථො. තත් ථාති ධම්මතොති ආදි පදෙසු. එතාති පා ණාතිපාතා වෙරමණි ආදියො. එත්ථාති පා ණාතිපාතා වෙරමණි ආදියු නිධාරණං. අ නිබ්බං සිලං යෙසංතෙ 'අනිබ්බසිලා'. එතාතිති පා ණාතිපාතා වෙරමණි ආදිති පමසිලා. සෙසසිලාතිති විකාලගොජනා වෙර මණි ආදිති. තෙඤංපනාති පචත්තං සෙසසිලාතං. දණ්ඩකම්මං චත්ථි යස්ස සො 'දණ්ඩකම්මචත්ථිකො'. අදිඨගත්තොති සමා දික්ඛාති ගතිතාති. පසුජනං පයොගො. සාහස්සිකාතිව තා නි පයොගාතිවති 'සාහස්සිකපයොගාති'. තාතිති සික්ඛාති. තෙ හි චතුර්මස කුසලධම්මෙ. නත්ථාති යස්මිං සමයෙති ආදි චචතො අත්ථො පණ්ණිතො වෙදිතබ්බො. ඉධාති සික්ඛාපද විතර්ක ඤාතො වෙදිතබ්බොති ධම්මසම්මානකොති දස්සිතං. ආරම්මණත්තිකෙසු පන විනිවිජයො. එත්ථාති එතෙසු සික්ඛාපදෙසු නිධාරණං. තා නි මුත්තාතිති මුත්තාති සික්ඛාපදති ආරම්මණං. කරෙත්තිති ස ම්බත්ථො. එතාති සික්ඛාපදති. සම්පත්තෙ ආරම්මණෙවිත්ති

සම්මොක්ඛවිනෝදනී අක්කසොප්පයා

211

සම්පත්ත වීරති. සම්පත්තවීරතිකා චසො පට්ඨබ්බානං 'සම්පක්ඛ වීරතිවසො'. යනොති චන්ද්‍රිකො.

සික්ඛාපදවිනංගො නිමිසිකො

(15) තදනත්තරති තස්ස සික්ඛාපදවිහබ්බස්ස අනත්තරෙ. ඉතිති එවං. සම්මොක්ඛතොති පරිච්ඡින්නො. අනුප්පහෙදස්සාති පදං සලලක්ඛණාති ආදීසු කම්මං. සලලක්ඛණච විහාපිනච චළත්ථානාකරණච 'සලල පෙ. කැරණාති'. සලලක්ඛණ පෙ. කැරණ සමත්ථං සලල පෙ. කැරණ සමත්ථං. පහෙදගතත්ති පහෙදදනා පවත්තං. ධම්මපහෙදස්ස සීති ආදී විත්ථා රෙ. නිරුත්තාතිලාපෙති සභාවනිරුත්තාති. අතිලාපෙ උච්චරණ. තත්ථාති තත්ථිං අත්ථෙ සුණ්ණත්ති ආදී චච්ඡෙතා විනිවිජ්ජො. හෙතුතො එලං 'හෙතුඑල'. තංසීති හිසම්මං. තංඑලං හෙතු විසෙතා හෙතු පට්ඨබ්බො. පහෙදත්තොපන වෙදිනබ්බොති සම්බන්ධො. පච්චයතො සමුප්පත්තං 'පච්චයසමුප්පත්තං'. හා සිත්තස්ස චචනස්ස අත්ථො 'හාසිතත්ථො'. සොති පච්චයො. තත්ති තං එලං. සභාවනිරුත්තාති සභාවහුතා නිරුත්ති. තස්සා අතිලාපෙති තස්සා නිරුත්තාති අතිලාපෙ උච්චාරණ. එසො පටිසම්භිද්ධපත්තො මාගධ්මාසයො අඤ්ඤං සකකතානං නාම පෙ. කැරණ ජානාතිති සුච්ඡි. නාමච අබ්බාතච උපසඤ්ඤා ච බ්‍යජනවාති චන්දෙ. නාමච සද්දෙ. යදඤ්ඤානාති යෙනා කොඤ්ඤන. තදස්සෙනා තෙනා පිති සොඤ්ඤනා එතංපිතා මෙ. කැරණ සම්මං. තං පතාතිති තංඉදං ජානනා. පටිසම්භිද්ධ නිව්චං. පටිසම්භිද්ධ නිව්චං. න ඉතිඑවං. පටික්ඛිපිතා ඉදංචන්ද්‍රිං අභිකථාසං ආචර්ශෙති කජිතං. පචාරෙසීති පදෙසි. ඉච්ඡනං අකාසීති අත්ථො. තත්ති චච්ඡං. තෙන ඵෙරෙන පටිසම්භිද්ධය සී තෙනා පචාර්තං. සොහීති ආදී හෙතුසුපතං. සොඵෙරෙ. තනොති පච්ඡා. එත්ථාති එතස්මිං අධිකාරෙ ඉදං නිවත්තබ්බචච නා ආචර්ශෙති කජිතං. තෙසත්ති මාතාපිතානං. ඉච්ඡාප්පෙන ඉදංචචනං චුත්තං දම්මෙරසේ ජාතත්තා 'දම්මි'. අත්ඨක රසේ ජාතො 'අත්ඨකො'. තෙසං මාතාපිතානං. යත්ථාති යස්මිංසානො. ධම්මිතායාති පකාතිකා. උස්සත්තාති බහුලා. තත්ථාති මාගධ්මසසතාසාසු. ඔසේච නිරුපොච අක්කොච යොනො ච දම්මෙරච 'ඔසේ. කැරණ දම්මි'. ඔසේ. කැරණ දම්මි ලානං භාසා 'ඔසේ. කැරණ භාසා'. ඔසේ. කැරණ හාසා ආදී යාසං නා 'ඔසේ. කැරණ භාසාදිකා'. යථානුච්චි. කැරණ සම්බානාති යථානුතසෙසිවොහාරිතං අර්ථානා. වොහා

212

අ භි ඛ ඞ ඞ ඞ

රුවාති කරිනා. එවංතිති කි සම්මං එවං මාගධිකාසාය අත්ථං ආ
 හරිතුං ආහරණං සුඛංගහාති. සොතපථාගමනමෙවාති සොතප
 ථස්ස ආගමනමෙව. පපවොති විරුයතං. නත්ති ආරුල්හකවච
 භං උග්ගගෙනධම්මං. සබ්බෙසු වතුසු අත්ථාදිසු පචිත්තං සබ්බසා
 කං. සබ්බසාකං එව ඤාණං 'සබ්බසාකඤාණං'. හවන්ති එත්ථාති
 'භූමි'. සසමානං භූමි 'සෙබ්බුමි'. තිණි හෙඤ්චළාති. අසෙබ්බා
 භං භූමි 'අසෙක්ඛබුමි'. අරහත්තං. නත්ථාති සෙබ්බාසෙක්ඛ භූ
 මිසු. කතමෙහි පච්ඤාපඤානොත්තිති පුච්ඡා. තත්ථාති
 අබ්බිමාදිසු. අබ්බිමස්සතිති 'අබ්බිමො'. නත්ති අරහත්තං. ප
 රියාපුණිතබ්බාති 'පරියත්ති'. සුගතෙ 'සචිතං'. පුච්ඡිතං 'පු
 ච්ඡා'. පුච්ඡාස පරතො පචිත්තා කථා 'පරිපුච්ඡා'. පුබ්බෙ යො
 ගස්ස අවචරෙ යස්සසො 'පුබ්බයොගාවචරෙ'. නස්ස භාවො 'පු
 බ්බිකං පෙතා'. හරණාති ආදි පුරිමස්ස විවරණං. පරිග්
 ගහිතං රක්ඛිතං කම්මභිතං යෙනසො 'පරිග්ගහිතකම්මභි
 තො'. නස්ස භාවො 'පරිපෙතානා'. තත්ථාති අරහ
 ත්තප්පත්තිආදිසු. අරහත්තූප්පත්තිසාති පදං විසද්ධි පදෙ ත
 තියා විසෙසභං. සොපිති තිස්සපෙරෙ. තං කම්බලං. කිමත්ථා
 යකාරෙසි ඉති පුච්ඡා. අස්සාති ආවර්ගස්ස. ජම්බුතොලපට්ටනෙ
 ති ලක්ඛාදිපස්ස ජම්බුතොලංභාම පට්ටනෙ භාවාතො ඔරුස්ස
 සම්මප්පි. වාලිකාත්ති වාලිකංභාම විහාරං. නස්සාති තිස්සසේ
 රස්ස. හිංසු සම්මප්පි පෙතාදිසු. පුච්ඡිතං. පෙරෙති ති
 ස්සපෙරෙ. සොති පුබ්බිමසාමණෙරෙ. නලභිගරවාසී ධම්මදි
 න්නාපෙරස්සාති ලක්ඛාදිපෙ නලභිගරවාසී ධම්මදිත්තපෙරස්ස.
 බුරුගෙගසෙවාති බුරුස්ස පරියොසානො. සෙසලෙද්දනාපරියොසා
 නොති අත්ථො. උස්සුක්කාපෙතාති වඩ්ඪාපෙතා. විසද්ධාවං ප
 ත්තා පටිසම්භිද්ධ යෙසං තෙ 'විසද්ධාවප්පත්තපටිසම්භිද්ධ'. අත්
 තොති පරියොසානං. පහෙදස්සෙව න අබ්බිමස්ස. අබ්බිමසෙස
 ව න පහෙදස්ස. පුබ්බයොගොපහෙදස්ස හොති නසොතිති පු
 ච්ඡා. හොති භාපන න්ථාති. පුබ්බයොගො පහෙදස්ස බලවප
 ච්චයො. යථාපුබ්බයොගො අබ්බිමස්ස බලවපච්චයොහොති ත
 ථා පුබ්බයොගො පහෙදස්ස බලවපච්චයො භාහොති. පුබ්බයො
 ගොභාති පදං සම්මිසතත්ති පදෙ කරණං. පුබ්බකාලෙ පචිත්තා
 විරියොභාති අත්ථො. වෙපිති පුබ්බයොගාබ්බිමා. සොති පහෙ
 දවාතෙ. නත්ථාති සම්මවිචාරදිසු. නිබ්බාණස්සවාති වසද්දෙ අ
 ත්තභාවාති යොජෙතබ්බො. තත්ථවාති හෙතුවාතෙ. තතො
 ති පච්චයාකාරවාරතොපරං. නත්ථවාති පරියත්තිවාතෙ. පුච්ඡා
 පුබ්බිකමායස්ස සො 'පුච්ඡාපුබ්බිකමො'. තත්ථාති පටිතිද්දෙ

සම්මොක්ඛකෝදිති අක්කසොප්පා

213

සථාරෙ. ඉමස්මිං පිති පිසද්දෙ සුත්තන්ති වචනං අපෙක්ඛති. තත්ථාති සුත්තන්තභාජනියෙ. සාහිති හි සම්මං සාඅත්ථ පටිස මිහිදුහොති. තත්ථාති අභිබ්බිමභාජනියෙ වෙදිනබ්බො. නෙ සංකුසලුචිත්තානං සබ්බෙසමිපි වසෙතා වෙදිතබ්බො. සම්මාති නත්තාති පරිච්ඡිත්තන්තා. ඉධාති විපාකනිර්ගප්පරසු. එතං වචනං ගතවතා නවුත්තන්ති පුම්පා. සෙත්ථාමුත්තන්තා යෙසං බම්මානං—පෙ—පටිසමිහිදුති එතංවචනං වුත්තං. යදිඵ චන්ති එවං වචනෙ යදි සති ඉධ විපාකනිර්ගප්පරසු නවතබ්බො සියාති පුම්පා. අසං අත්ථපටිසමිහිදුති නවත්තබ්බො. කස්මා —පෙ—වසෙත. ඉමස්සාය අත්ථපටිසමිහිදුය විසෙසෙන ගතවතා අවුත්තන්තා. ඉතිති තස්මා. මිසුපිති විපාකනිර්ගප්පරසු නා මිසු. තත්ථාති නෙසං විපාකෙසුණං අත්ථපටිසමිහිදුතිඅදිපා ලිපදෙසු නිඛාරණං. ඉධාපිති තත්ථ නිරුත්තාහිලාපෙ තංසුණන්ති වචනෙ. යථාති යෙනපකාරෙන. තථාති තෙන පකාරෙන. තස්ස සුණස්ස. තෙසුති හිසු සුණෙසු. තථාති ඉමාති සුණානිතිඅදි පදෙසු නිඛාරණං. තත්ථාති තාසු වතුසු පටිසමිහිදුසු නිඛාරණං. කිවාපි ජානාති. තාසත්ති තාසං හිණණං පටිසමිහිදුතං. බම්මකථාමග්ගන්ති බම්මකථාය පබන්ධං. තථාති තෙසු මිසු භික්ඛුසු. තෙසුති මිසුභික්ඛුසු. බම්මංසුණමානාජනා ගම්—පෙ—සුභා වදන්ති. තොති බහුස්සුතාහික්ඛු. අස්සාති බහුස්සුතාහික්ඛුස්ස. තත්ථාති තාසු වතුසු පටිසමිහිදුසු. එතාති එතිස්සං පාලියං සෙසංවචනං. තාසං පටිසමිහිදුතං. තථාති තෙසු වනස්සො පටිසමිහිදුති අදිපාලිපදෙසු නිඛාරණං. තෙසංහිති හිසමිවං තෙසංසෙක්ඛාණං. තෙසංහිති තෙසං අසෙක්ඛානං. අයත්ති අත්ථ පටිසමිහිදු. මග්ගඵලකාලෙ මග්ගඵලෙසු උප්පජ්ජති. ඵලකාලෙ—පෙ—ඵලෙඋප්පජ්ජති. භවන්ති එත්ථාති 'භූමි'. ආරම්මණන්තිකෙසුපතා විනිවිජ්ජයා. පච්චලෙක්ඛන්තස්ස පුග්ගලස්ස අත්ථ පටිසමිහිදු. තාසත්ති කුසලවිපාක නිර්ගප්පරසුණං. පරමත්ථන්ති නිබ්බාණං. ඉධාපිති පටිසමිහිදු විභවිතෙ. හිසුපිති සුත්තන්තභාජනිය අභිබ්බිමභාජනිය පඤ්ඤා සුචිජ්ජෙසු.

පටිසමිහිදු මිණංගො නිව්චිතො.

(16) තදනත්තරෙති තස්ස පටිසමිහිදුවිභවිතස්ස අනත්තරෙ. තත්ථාති එකවිධෙතා සුණවත්ථුති අදිවචනෙ විනිවිජ්ජයා වෙදිතබ්බො. සුණවත්ථුති එතං පත වචනෙ විග්ගහො වෙදිතබ්බො. වසන්ති එත්ථාති 'වත්ථු'. ඉධාති එකවිධෙනාති වචනෙ.

214

අ භි ඛ ඞ ඞ

තෙනෙවාති තෙනොව කාරණෙන වුත්තං. එත්ථාති තභෙතුති
 ආදිපදෙසු. යථාවෙන්ථාති යථාව එත් තභෙතුති ආදිසු වත්තබ්බි
 බං වචනං නිද්දෙසවාරෙ ආවිභවිස්සති. තං වචනං තත්තේව නි
 ද්දෙසවාරෙ. නික්ඛෙපපරිච්ඡේදමත්තත්ති එත් වාචිකාය නි
 ක්කෙපස්ස පරිච්ඡේදමත්තං. එවං වුවිච්ඡානනායෙන පණ්ණිනෙ
 නා වෙදිතබ්බං. එත්ථාති හිසුච්චං එත්ථ නායතුති ආදි පදෙසු
 නිඛාරණං. නායෙනු පෙ. ආදිති පදෙහි තාව. පෙ.
 වසෙන මානිකා නික්ඛිත්තා. අනිච්චං පෙ. වසෙන
 මානිකා නික්ඛිත්තා ඉති එවං සභිබ්බෙතො පෙ. නික්ඛි
 තතා. තිකාසුරපෙහි පෙ. බාහිරතිකෙහි තිකමානිකා
 නික්ඛිත්තා. විපාකපසු පෙ. මානිකාති තිකමානිකා
 නික්ඛිත්තා. විතක්කතිකෙ පෙ. තෙරසහිති තෙරසහි
 තිකෙහි තිකමානිකා නික්ඛිත්තාති සම්බන්ධො. තෙසං පදෙසු
 පි යථායොගං යොජනා කානබ්බං. සත්තකමානිකා පෙ.
 සත්තකෙහිති නික්ඛිත්තා. තත්ථාති තස්මිං දසතථාගත
 ස්සාති ආදිච්චනෙ විනිවිජ්ජයා. පුබ්බකාපුබ්බෙ උප්පත්තා ඉස
 යො බුඛා. තෙති නෙ ඉසයො. පුඤ්ඤස්ස සම්පත්තියාති බලව
 පුඤ්ඤන සම්පතතියා. තත්ථාති තස්මිං තථාගතබලාතිති චච
 නෙ වුත්තං දුට්ඨං. පෙ. බලං. තෙසු චීසු බලෙසු. කාලා
 පෙ. කාති. තථොව පිඨගලොව 'තථපිඨගලං'. ග
 නොව මඨගලොව ගෙමොව 'ගනිමඨගලගෙමං'. උපොසථො
 ව ජද්දත්තොව 'උපොසථජද්දත්තං' ඉති ඉමෙ ගනිතුලා දස.
 තත්ථාති තෙසු කාලාවකාදිසු. දසත්තං පුරිසානත්ති ථාමමජ්
 ඡිමානං පුරිසානං. තං බලං එතස්ස ගම්මෙයස්ස බලං. එත
 ස්ස තථාගතස්ස කායබලත්ති ආනොවා සම්බන්ධො. ඉදමෙව
 තථාගතබලං නාග්ගතස්සිධාතබලං ඉති පණ්ණිනෙනා වුවිච්චි.
 තත්ථ නාග්ගති රස්මියො. නා නාග් බහුවිධා ඉතො උප්පජ්ජත්
 ති. තස්මා චජ්ජසිධානං බලත්ති අත්ථො. නාග්ගස්මියො අ
 යත්ති නික්ඛමත්ති ඉතො බලතොති නාග්ගතං. නාග්ගතං එ
 ව බලං 'නාග්ගතබලං'. තදෙනත්ති තථාගතබලං. දසබලසු
 ණත්ති පදං ආගතමොති පදෙ කත්තා. මහාසීහනාදෙ දස
 පෙ. පවගතිපරිච්ඡේදකං සුඤ්ඤං ආගතං. එවත්ති එවං
 බලං. ඉධාපිති පාළියං. අසනිසතසද්දෙහිති පදං අසම්පකම්ප
 නියොති පදෙ කත්තා. සො නිසභො. ඉධ ආසනණ්ඩානත්ති ප
 දෙ. ඉදංපිහිති හිසුච්චං ඉදං. උසනොති වචනං නිසභොති ව
 චනාස්ස පරියාය වචනං වෙච්චනං. ඉදංපතාති ඉදං සානං සබ්බ
 ස්සුතසසිධානං සානං. යථෙවහිති ආදි පාකවකරණං. පච්චත්

සම්මොගමිතොදනී අක්කසොජ්ජා

215

ඵකෙනාහි අනිච්ඡත්තෙන. පච්චාමිතෙනානාහි පදං අකම්පියො
ති පදෙ කත්තා. උපගම්ඡතිති අනුජානාති. තත්ථාහි සිහතරා
ගතෙසු. චක්කසද්දෙවපනායං දීක්ඛතීති සම්බන්ධො. රතන
ච ධම්මොච උරොච 'රතනධම්මොරො'. රතනධම්මොරො ඵච
චක්කං 'රතනධම්මොරචක්කං'. ධුරචක්කත්ති ධුරචක්කං. රත
නධම්මොරචක්කං ආදී යෙසං තෙ 'රතනධම්මොරචක්කාදයො'.
ආදීසද්දෙන පගරණ්චක්කඅයනිමණි ලාදිතං ගහණං. පායො
පනා දුතරතනාධම්මොරචක්කාදියුච දීක්ඛතීති සුජ්ජති. ධම්මච
ක්කෙ ඉධ චනොති ඉධ චුඤ්චක්කත්ති පදෙ අයං චක්කසද්දෙ
ධම්මචක්කෙ චරො පණ්ණිතො. තච ධම්මචක්කං වේධා විහා
වයෙ පකාසෙය්. සිසච්චං චත්තාරිපෙඤ්ඤාදියු පයො
ගෙසු අයං චක්කසද්දෙ සම්පත්තියං දීක්ඛති. ඉච්ඡාගතස්සාති
ඉච්ඡාය අභිභූතස්ස. ඉධපන චුඤ්චක්කත්ති පදෙ. අයං චක්
කසද්දෙ ධම්මචක්කෙ පණ්ණිතො චනො. තත්ථාහි තෙසු පටි
වේධසු ණ්දෙසනාසුණෙසු. අරියඵලාදිගත්ති අරියඵලස්ස ජ
නාකං. තත්ථාහි පටිවේධසු ණ්දෙසනාසුණෙසු. තස්සෑතිති සිස
ච්චං තං පටිවේධසු ණං. තස්සෑතිති තං දෙසනාසුණං. තෙසු ප
ටිවේධසු ණ්දෙසනාසුණෙසු. ඵතං සුණං. යානි බලානි ආදී
තොච ආදිමිති ඵච නික්ඛිත්තානි. තත්ථාහි සාතච සාතානොති
ආදී චචනෙ විනිච්ඡයො. තත්ථාහි තස්මිං කාරණෙ. තද්දගත්ත
චුත්තිතායාති තෙනතෙන කාරණෙන ආගත්තචුත්තිතාවතො.
තං කාරණං භගවා පජාතත්තො සාතචපෙඤ්ඤා පජානා
ති තාමාහි සම්බන්ධො. උප්පාදයාහි පදං හෙතුවච්චයාහි පද
වයෙ සම්පද්ධතං. උප්පජ්ජනත්ථායාහි අත්ථො. තං තං කාර
ණං. ඉතිති ඵචං. තත්ථාහි පච්චයගෙතුසු. ගතිච උපධිච කා
ලොච පයොගොච 'ගතිපෙයොගො'. තාසං ගෙව
ධාතං චක්ඛාත ආදිතං විලක්ඛණත්තා විසුංචියුං ලක්ඛණතා
වතො. තාතප්පකාරි අධිමුතීති යෙසං සත්තාතං තෙ 'තාතාධිමු
තීකා'. තාතාධිමුතීකාතං භාලො 'තාතාධිමුත්තිකභාලො'.
තතොති පධාතාත්තතො. ඵකො අත්ථො යස්ස තං 'ඵකත්
ථං'. ඵතං පදවයං වේධා භගවතා වුක්කං. අප්පනත්ති ගම්තං.
ඵචං චුත්තතයෙන ඵත්ථ මාහිකාතං අනුසුඛිබපදවණ්ණතං සු
ඛා වේදිතඛිධානීති සම්බන්ධො. ඉද්දතීති පදං වේදිතඛිධානීති
පදෙ කාලසත්තම්. සාතාසාතභූතත්ති කාරණාකාරණභූතං.
තිලෙසො ඵච ආචරණං 'තිලෙසාචරණං'. තිලෙසාචරණෙ ච අභා
වොච 'තිලෙසාචරණභාදිං'. ලොකියපෙයො දක්ඛනතො
වාහි පදවයං පස්සතිති පදෙ හෙතු. ලොකියසම්මාදිගීති ලො

නියා සම්මාදිසී. ලෝකියසම්මාදිසීයා දස්සනං 'ලෝකියං පෙ-දස්සනං. නියනම්විජාදිසීයා සානං 'නියනං පෙ-සානං'. නියනං පෙ-සානස්ස අභාවො 'නියනං පෙ-නාභාවො'. නියනං පෙ-සානාභාවස්ස දස්සනං 'නියනං පෙ-දස්සනං'. අරාහි අනත්තරං නොසං සත්තානං. විපාකාවරණං අභාවොව 'විපාකාවරණාභාවං'. තිහෙතුං පෙ-දස්සනතොති පදං පස්සති පදෙ හෙතු. කම්මා චරණං අභාවොව 'කම්මාචරණාභාවං'. එවත්ති චුත්තනායෙන අනාවරණානං සත්තානං. චරියා විසෙසං පස්සති. නාහි ආචරණං එතෙසත්ති 'අනාවරණං'. චරියා එව විසෙසො 'චරියාවිසෙසො'. අරාහි අනත්තරං. නෙසං සත්තානං අධිමුත්තිං පස්සති. අනාදයිධාපිති පදං දෙසනත්ථත්ති පදෙ පුබ්බකාලතිරියා. අපිසද්දෙ සම්භාවනත්ථො. පගෙව පගොගං අසමානොනාති අත්ථො. අධිමුත්තිවිසෙසාති පදං දෙසනත්ථත්ති පදෙ තතියා විසෙසනං. අරෙවත්ති අනත්තරං එවං චුත්තනායෙන දිඨ්ඨිමුත්තිනි සත්තානං ඉඤ්ඤපරෙපරියත්තං පස්සති. දිඨ්ඨි අධිමුත්ති යෙසං තෙ 'දිඨ්ඨිමුත්තිනො'. එවං චුත්තනායෙන. පරි-පෙ-යතො පන. තෙසත්තා. පරිඤ්ඤානං ඉඤ්ඤපරෙපරියත්තං යෙසං තෙ 'පරිඤ්ඤාතිඤ්ඤපරෙපරියත්තා'. අරාහි තද. ක්කානා දිඤ්ඤණංනාති පදං විසිභුත්තනාති පදෙ කරණං. උපගත්භාප නෙසං සත්තානං. පුබ්බජාතිහවෙ පස්සත්තො දිබ්බ-පෙ-විසෙසං පස්සත්තො හගවා දෙසෙති. දිබ්බවත්තඛානුභාවතොති පදං පත්තබ්බෙනාති පදෙ කරණං. පත්තබ්බෙනාති සතෙතස්ස පත්තබ්බෙන. සම්පත්තිවේණාති පච්චුප්පත්තාවත්තෙන. අසව කඛයඤ්ඤානුභාවෙනාති පදං දෙසෙති පදෙ හෙතු. අරවා. අසව-පෙ-වෙදනාති පදං ආසවක්ඛය ඉති පදෙ කරණං. ආසවානං ඛයො 'ආසවක්ඛයො'. ආසවක්ඛයං ගච්ඡති එතස්ස එනායාති 'ආසවක්ඛයගාමිති'. පච්චදයාති පදං විගතඉතිපදෙ කරණං. විගතො සම්මොඝො එතෙසං සත්තානාත්ති 'විගතස්මේමාගා'. විගතසම්මොගානං භාවො 'විගතං පෙ-ගතනං'. ආසවක්ඛයායාති පදං දෙසෙති පදෙ සම්පදානං. ඉදුනි-පෙ-නිද්දෙසවාරෙ විනිවිජ්ඣො වෙදිතබ්බො. නගෙතු-පෙ-නගෙතස්ස යං චචනං චක්ඛබ්බං සියානං චචනං චුත්තමෙව. අගෙතුකමේවාති ආදිසු චචනෙසු බාජනස්සත්තිවිසෙසා බාජනස්ස සත්තිවිසෙසා මකාරෙ පණ්ණිනො වෙදිතබ්බො. ඛම්මකොඨාසෙසුති නිඞ්ඞරණං. ගෙතුබ්බමාතිවාති එත්ථ ඉති සද්දෙ භාමවාචකො ගෙතුබ්බමාති අත්ථො. එත්ථාති එතෙසු

සම්මොගවිග්‍යාදිති අක්කොප්‍යා

217

සම්බපදෙසු. අඵලා. එත්ථානි එතස්මිං නිද්දෙසවාගේ. ආරම්භ
 ණමෙවානි පදං ඔපුබ්භා පෙ වසෙන වුත්තන්ති සම්බ
 ණො. ධුරන්ති පධානං. අවෙනසිකෙසුති නිඛාරණං. ගති
 පෙ භාවතොති පදං පරිශාපත්තං එවානි පදෙ නානිච්ඡෙස
 සත්තං. සංසාරවට්ටං එව භාවො 'සංසාරං පෙ භාවො'. ග
 නිපරිශාපත්තාව වුනිපරිශාපත්තාව සංසාරං පෙ පත්තා
 ව 'ගතිං පෙ පත්තා'. තෙසං භාවො. රූපකණ්ණිති ප
 දං වුත්තන්ති පදෙ ආධාගේ. පවත්තිතොති පදං කන්තානි පදෙ
 ණහතු. අතිතාදයො විසයා යස්ස තං 'අතීතාදිව්‍යයං'. පච්චික්ඛා
 ණසොපපතිතමෙවානි පච්චික්ඛාණං සොතෙපතිතමෙව. ජග
 යානි පදං අභිභුතත්තානි පදෙ කත්තා. කතිතෙති හිසව්වං තෙ
 පච්චික්ඛාණං නාලප්පජ්ජන්ති. සංපතා පච්චාජාතාසුඛා පච්චි
 ක්ඛාණං සුරෙ පෙ උප්පජ්ජන්ති. තානිහිති හිසව්වං
 නානි පච්චික්ඛාණානි. තත්ථානි තස්මිං අජ්ඣත්තිකවත්ථුකානි
 වචනො. නාතිතෙති හිසව්වං. තෙ පච්චික්ඛාණං. අඤ්ඤං චක්ඛු
 පෙ ආදිසු වචනො විනිවිජ්ජයො. අඤ්ඤං සොතවික්ඛා
 ණාදිතං. චත්ථාරම්මණත්ති සම්බන්ධො. සොපපසාදදිසුති නි
 ඛාරණං. කප්පතොකප්පත්ති කප්පනතොකප්පතං. අස්සානි ච
 ක්ඛුචික්ඛාණස්ස. අඤ්ඤං චත්ථාරා පෙ තස්මිනෙති චක්
 ඛුචික්ඛාණත්ති සම්බන්ධො. නපච්චනුහොතිති ආරම්භවසෙ
 න නාදානුභවති. සවෙනිති ආදී දල්ලිකරණං. තත්ති රූපාරම්
 මණං. විහාලෙහිති පකාසෙහි. ඉතිසද්දෙ උපතොය්‍යානි පදෙ
 ආකාගේ. චක්ඛුචික්ඛාණත්ති පදං විච්ඡෙදයානි පදෙ කත්තා. පි
 නාපිච්ඡබෙදානි චුඛං චජ්ජෙතො. අත්තනොති චක්ඛුචික්ඛාණස්ස
 ඛිඛාතස්ස අත්තනො. අඤ්ඤානුමයානි මං චජ්ජෙතො. එතස්ස
 රූපාරම්මණස්ස තං රූපාරම්මණං. යදිවා නිලං යදිවා පිනත්ති
 නිලංවානි අභො. එසො විසයො. ඉතිසද්දෙ ච්ඡෙදයානි පදෙ
 ආකාගේ. තෙති පච්චික්ඛාණං. එතානිහි විත්තානිති හිසව්වං
 එතානි පච්චික්ඛාණස්සඛිඛාතානි විත්තානි. එතෙන අබ්බොතිණ්
 ණානි චචතෙන තෙසං පච්චික්ඛාණානං අනත්තරතා අනත්ත
 රපච්චයතා ගගවතා පටික්ඛිත්තා. සබ්බෙසංපි පච්චික්ඛාණං
 නං. සමනත්තරතානි සමනත්තරපච්චයතා. ආචජ්ජනසෙසවා
 නි ආචජ්ජනවිත්තස්ස. තස්මිනි හිසව්වං තං ආචජ්ජනවිත්තං
 ආචජ්ජනානි වුවනිති සම්බන්ධො. ගව්ඛිතස්සානි පදං ආචජ්ජ
 නතොති පදෙ කම්මිං. ආචජ්ජනතොති නිවත්තනාතො. ගව්ඛි
 යං ආචජ්ජෙති නිවත්තෙහිති ආචජ්ජනා. තස්සෙවානි ගව්ඛිතස්
 ස. ආනුජනතොති නිවත්තනාතො. ගව්ඛිගංආනුජති නිවත්තන

218

අ භි ධ ම ම

නීති 'ආහොගො'. තෙසංගෙවානි රුපාදිතං. එත්ථානී නත්ති ආ වජ්ජනාචානි ආදිවචනෙ. පටික්ඛන්තානි පදෙ ආධාතෙ. රුපාදි තත්ති පදං අභිනිවාන ඉති පදෙ නම්මං. අඤ්ඤාත්ති රුපාදීහි අ ඤ්ඤං. කුසලෙසුති පදං එකධම්මංපිති පදෙ සමුභාධාතෙ. එත් ථානි වක්ඛවිඤ්ඤාණාදියු නිඛාරණං. එතෙසං වක්ඛවිඤ්ඤාණාදි තං කුසලාදිපටිවිඤ්ඤාත්ති නාම කුසලාදිතං. පෙ...කං මනත්ති. එත්ථානි මනොධාතුසාපිති ආදිවචනෙ. තස්මා එත්ථ ම නොධාතුපිති පදෙ අත්ථො දඬිබ්බොති සම්බන්ධො.

තතොති මනොධාතුතො භාහිති ආදි චිත්ථාතෙ. ගමනාදියු හි නිඛාරණං. කප්පෙතීති කතෙති නිබ්බතොති. සබ්බංපි ගෙ තත්ති ආදි දල්ලිකරණං. හිසච්චං සබ්බංපි එතං නිච්චං ඉතිති එවං. සහජවනෙන එත්තත්තිති 'සහජවනකානි'. තෙසත්ති සහජවනකච්චිත්තානං. නියාමොක්කමනාදිනීති වුත්තඤ්චනං චිත්ථාතෙත්තො පච්චාරිකප්පවනෙතානි ආදිමාහ. පච්චාත්ති ප ච්චාරිකප්පවනං. පචිතිති පච්චත්තති. වුද්ධානාමිති බලවච්චපස්ස භා වසෙතානි වුද්ධානාමිතිසම්බාතාය බලවච්චපස්සතාය නිච්ච වෙන. නිබ්බාණං ආරබ්භ පචිතිති සම්බන්ධො. එතෙතානි ප ච්චාරිකප්පවනෙන. නිද්දසුත්තස්සහිති ආදි දල්ලිකරණං. පඨ මං වක්ඛු...ආවජෙය්හිති එත්ථ තස්මංකාලෙ වක්ඛුමා රිකච්චිවිත්තං. පඨං න උප්පජ්ජති මනොචාරිකච්චිවිත්තං පඨමං උප්පජ්ජති අධිප්පායො. අථානි ආවජ්ජත්තස්ස අනත්තරං. ජ ච්චාත්ති මනොචාරිකප්පවනං. හවඞ්ගං ඔතරතිති හවඞ්ගං පච්ච යාති. ජනො තෙන විතෙතන ඤ්ඤා වත්තාහොතිති සම්බන්ධො. තෙතොවානි මනොචාරිකප්පවනෙන සුපිතං පස්සති. තත් ථානි තෙසු වතුසු කාරණෙසු. බොහාකරණපට්ඨයයොගෙනානි විසවාතසෙද්දීහි පිත්තාදිතං වලතස්ස කාරණපච්චයෙහි යො ගෙන. කුපිතධාතුතොති පදං ධාතුකෙකාහතොති පදස්ස විසෙ ස්ථං. පුබ්බකෙනි පුබ්බකාලෙ. අත්ථකාමනායවා අනත්ථකාම නායවාති පසන්නා දෙවතා අත්ථකාමනාය කුඛා අනත්තකාමනා ය. අත්ථායවා අනත්ථායවාති සභාවතො හවිතබ්බවා අනත්ථා යවා. උපසංහරන්තිති අනුතො දෙවානුභාවෙන උපනොත්ති. බොධිසත්තමානාවිස පුත්තපටිලාහනිමිත්තන්ති තද්ධ කිරි කපිල චන්ද්‍රිතාගරෙ ආසාල්ලතාක්ඛන්තසුඨං අහොසි. මහාපතො භා කඛන්තං නිලුති. මහාමායාපි දෙවි පුරෙතරදේව පුණ්ණමාය ස තතමිදිපිසනපායාය විගතසුරපානමාලාගන්ධා විගතසම්පත් තං තක්ඛන්ත නිලං අනුභවිමානා සත්තමිදිපිසෙ පාතො වුද්ධා ය ගෙ නොදකෙන නොධිවා වත්තාරි සතස්සත්තානි විස්සජ්ජ

සම්මොක්ඛිකාදීනී අක්කොපනා

219

ධ්වා මහාදුතංදධ්වා සබ්බාලොකාරවික්ෂිතා වරහොපනං හුළිකා
 උපොසථිභිගානි අධිභාය අලංකිතපට්ඨත්තං සිරිගබ්භං පවිසිතා
 සිරිසංගතො නිපත්තා නිදදං ඔක්කමමානා ඉමං සුපිතං අද්දසං.
 වත්තාරෙකිරි වං මහාරජාතො සංගොගොච්ඡධිං උඤ්චිකා
 හිමවත්තං පවිද්ධා සසීයොපනිකො මනොසිලාතලෙ සත්තයො
 පනිකස්ස මහාසාලරක්ඛස්ස හෙමාචුඤ්චාපධ්වා එකමත්තං අභිං
 සු. අථ තොසං දෙවියො ආගන්ත්වා දෙවිං අනොතත්තදහං තො
 ධ්වා මනුස්සලොකරණස්ස නකාපෙධ්වා දිබ්බපත්තානි නිවාසෙධ්වා
 දිබ්බගන්ධෙහි විලිඛිතා දිබ්බපුප්ඵානි පිලනස්සා තතො අවි
 දුරෙ එකො රජතපබ්බතො තස්ස අත්තො කතාකවිමානං අනි
 තස්ස පාවිතතො උච්චං ජයං දිබ්බස්සවා පඤ්ඤාපෙධ්වා නිපජ්
 ජාපෙසුං. අථ බොධිසත්තො සෙනවාරණොසුධ්වා තතො අභිදු
 රෙ එකො සුමණ්ණපබ්බතො තස්ස විවර්ධ්වා තතො ඔරුස්සරජ්
 තපබ්බතං ආරුහිධ්වා උත්තරදිසතො ආගමිම රජතදුමවණ
 ණං සොණඤ්ඤා සෙනපදුමං ගහෙධ්වා නොසුච්චාදං නදිධ්වා
 කතාකවිමානං පවිසිධ්වා මාතුසයනං නික්ඛිතං පදංකිණංකභා
 දකඤ්ණපස්සං පදුලෙධ්වා කුච්චිපච්චි සද්දිසො අභොසි. ඉමං සුපි
 තං සකාය එතං වුත්තං බොධිසත්තමානාවිස පුත්තපට්ඨාන නිමි
 ත්තන්ති. බොධිසත්තො පමමහාසුපිතෙහි මහාසුරිසස්ස අයං ම
 හාපඨචි මහාසයනං අභොසි හිමවා පබ්බතරජා බිමෙධානනං අ
 භොසි සුරච්චිසමුද්දෙ වාමසත්ථො ඔතිතො අභොසි පච්චිම ස
 මුද්දෙ දක්ඛිණසත්ථො ඔතිතො අභොසි දක්ඛිණසමුද්දෙ උ
 භොපාදු ඔතිතො අභොසුං. අයං පඨමො මහාසුපිතො පාතුරභො
 සි. පුතාවපරං දබ්බතිණසංඛාතා තිරියානාම තිණජාතිනභිග
 ලමත්තො රතනදණ්ඩා භාහිතො උග්ගන්ත්වා පස්සත්තංසං ප
 ස්සනාස්සෙව විදර්ශිතං රතනමත්තං බොමමත්තං යසීමත්තං
 ගාචුතමත්තං අබ්බයොප්තමත්තන්ති එවං උග්ගන්ත්වා උග්ග
 න්ත්වා අනෙකයොප්තසංඛාතං ආගච්චිතො අභොසි. අයං
 දුතියො මහාසුපිතො පාතුරභොසි. පුතාවපරං සෙනා නිමියො
 කණ්ඩාසිසා පාදෙහි උස්සක්කිධ්වා යාව ජාත්ථිණ්ඩලං පට්ච්චාදෙ
 සුං. අයං තතියො මහාසුපිතො පාතුරභොසි. පුතාවපරං චක්කා
 රො වණ්ණා සකුණා වතුනි දිසාහි ආගන්ත්වා පාදමුලෙ නිපතී
 ධ්වා සබ්බසෙනා සම්පජ්ජිසු. අයං වතුන්තො මහාසුපිතො පාතුර
 භොසි. පුතාවපරං බොධිසත්තො මහතො මිල්ලපබ්බතස්ස
 ස උපරපර්වඤ්ඤාමහි අලිච්චමානො මිල්ලගත, අයං පමමො
 මහාසුපිතො පාතුරභොසි. ඉති අභිගොභාරපමකො මහා
 සුපිත සුත්තෙ වුත්තං. කොසලරජාවිස කොලස සුපිතෙහි,

220

අ නි බ ම ම

ලසභා රුහුණ ගාවිඤා ගවා ව
 අඤ්ඤා කංඝො *සිගාලි ව කුමෙහා,
 පොකාරණිව අපාක වඤ්ඤා
 †ලාපුනි සිදත්ති, සිලාප්ලවත්ති.
 මණ්ඩුකිඤා කණ්ඨ සප්පෙ ගිලන්ති
 කාකං සුවණ්ණං පරිවාරයන්ති,
 ‡කසා වකා ඵලකානං හයා ති ති.

ඉදං එකනිපාතෙ මහාසුපිනජාතකෙ චුත්තං. තත්ථාති නොසු
 ඛාතුකෙඛාභාදිසු වතුසු කාරණෙසු. තස්මිං වා සු නිඛාරණං.
 තත්තාති තස්මිං උපායෙන විනාසනෙ. රොහතොති ලබකාදිපෙ
 රොහනෙ. නත්ති ථෙරං. සත්තදිවසෙ නත්ති නං ථෙරං දිව
 සෙ ගණ්ඨාපෙඨා. දිවසෙතොතිපි අත්ථි. දිවසෙති අත්ථෙ.
 දිවසෙ ගණ්ඨාපෙඨාතිපි පාඨො. එකත්තං සම්මිමෙව හොතිති
 ඵලස්ස පච්චිකාභාවතො චුක්කං. අප්පතිනා විපලලාසා යෙනි තෙ
 'අප්පතිනා විපලලාසා'. එතෙසං භාවො අප්පං පෙ සත්
 තං. කිංපනෙතං පෙ තෙ පටිච්ඡෙධොති සුවිජා. කිමෙත්ථා
 ති එත්ථ වචනෙ කිම් වත්තඛං වචනං අත්ථි නිං නං වචනං බු
 භි. විරොධං ඤාපෙත්තො භවතිගම්මත්තෙහිති ආදිමාහ. තමාති
 සුපිනකාලෙ පවත්තං භවතිගම්මත්තං. රුපනිමිත්තාදිආරම්මණ
 ත්ති කම්මනිමිත්තතො අඤ්ඤං රුපනිමිත්තාදි ආරම්මණං ත
 හොති. රුපං එව නිමිත්තං 'රුපනිමිත්තං'. රුපනිමිත්තං ආදි
 යස්ස සද්දනිමිත්තාදියස්ස සො 'රුපනිමිත්තාදි'. රුපනිමිත්තාදි
 ආරම්මණං යස්ස නං 'රුපනිමිත්තාදිආරම්මණං'. ඊදිසානිති ප
 ච්චික්ඛතො අනුභූතපරිකප්පරුපාදිආරම්මණාති රුගාදියම්පසු
 කතාතිව. අප්ථාති යදි. සංචොභාර්කම්මත්තොති පකතිමිත්තො
 ත. එවංභිති හිසම්මං එවං දස්සනෙ සති. නඅභාවොති ආදි වි
 ස්සජ්ජනං. සුපිනස්ස අභාවෙතොති අත්ථො. කපිම්බෙතා පරෙ
 නො සුත්තො 'කපිම්බපරෙතො'. යස්සාති නිද්දය. තෙතොති
 තස්මා. තත්ථාති කුසලාකුසලධ්මාකතෙසු. චිති මිත්තෙහිති කු
 සලාකුසලමිත්තෙහි. අඤ්ඤත්ථ පථා චිති අභිගෙහි මුත්තොතිපි
 පාඨො අත්ථි. කුසලාකුසලධ්මාකතොති චිති කොඨාසෙහි මුත්
 තොති අත්ථො. ආවජ්ජනතදුරම්මණක්ඛණෙහි ඉදං යාව තද
 ලබ්ඛනාසවත්තමිත්තාචාරං සංඝාය සුපිනෙ තෙව පෙ
 අධ්මාකතො යෙව ආවජ්ජනමත්තස්සෙව උප්පජ්ජනතොති වද
 න්ති. එවං වදනෙතහි පච්චාරදුතියමොසවාරෙවිය මනොචාරෙ

* 'සිගාලි' කමෙධාප මරමම. † 'ලාපු' කමෙධාප. ‡ 'කසා
 වකා'. කමෙධාප මරමම.

සම්මොහවිනෝදනී අනුකොප්පා

221

පි ආවර්ජනං. චතතික්ඛන්තං උප්පජ්ජිතා භවතිග්ගෙ ඔනර්ගිති අ
ධිප්පෙතන්ති දඬුබෙ. එකවිත්තක්ඛණිකස්ස ආවර්ජනිකස්ස උ
ප්පතතිං. දිසං විය මෙ සුතං විය මෙති අප්පතාය අසමභවිතොති
ඉදං විනායකිකාපාය පස්මසංඝාදිසෙසවණ්ණතාය විකායච අනෙයා
ත්තරෙ පච්ඤානිපානාසිකපාටිකායච සාර්ද්ධත්තරෙරො වුත්තං.
කිම්පනං පෙපෙපාකන්ති පුට්ඨා. දුබ්බලත්තාති කුසලාකු
සල්ස්ස දුබ්බලභාවතො පටිසන්තං. ආකම්භිතං දුතං නාසකොති.
විනායට්ඨකපාදිපු පන දුබ්බලවත්ථුකත්තාති වුත්තං. පටිසන්ත
යා අඤ්ඤාත කම්මෙතා දිනතාය පවත්තවෙදනිං. පවත්තෙ වි
පාකදායකං ගොති. නස්සා වසෙතාති තස්සාච යාථාචකවත්ථුට්ඨ
භාවතාපඤ්ඤාය එව්වසෙන එතං ඤාණං. එකවිධො ඤාණවත්ථු
පෙපෙපෙපර්වෙජ්ජෙ ගොතිති පණ්ණිනො වෙදිතබ්බත්ත
යොප්පා. නස්සාචාතිපි අත්ථි. තස්සා එවාති අත්තො. වසෙතා
ති පදං වෙදිතබ්බත්තී පදෙ තතියාවසෙසනං.

සාහිති හිංසවිලං සා කාමාවචරකිරියපඤ්ඤා. එසාති විපාකප
ඤ්ඤා. කාරණෙහිති පදං ජාපිතාති පදෙ කත්තා එසාති කිරිය
පඤ්ඤා. එත්ථාති එතස්මිං දුකෙ සෙසං වචනං.

සුප්පති එතොතාති 'ගොගො'. ගොගො වීහිතාති 'ගොගා
වීහිතාති'. කම්මායතනොසුති එත්ථ වචනෙ. කම්මායතනත්ත
පදෙ ආධාරෙ. ආයතනාචාති ආජිවාදිතං කාරණං. තත්ථාති ක
මමසිප්පෙසු. තත්ථාති හිතඋක්කඤ්ඤාමෙසු. තත්ථාති හිතඋ
ක්කඤ්ඤිප්පෙසු. මුද්දති හත්ථමුද්ද. ලෙබන්ති අත්තරලෙබං.
විජ්ජානං බුමිකමෙව. නාගං පෙමත්තාදිසං හගව
තා ගතිතත්ති සම්බන්ධො. නාගමණ්ඩලව පරිත්තච 'නාගම
ණ්ඩලපරිත්තං'. තෙන සද්ධං. බුමනකොච සො කම්මත්තො
වාති 'බුමනකම්මත්තො'. තෙන සද්ධං. ප්‍රසන්නාමත්තසද්ධත්
තිපි අත්ථි. සාලා පෙපෙපෙපර්වෙජ්ජත්ථාති ගතිතාතිති සම්
බන්ධො. කම්මසිද්ධකරණෙන යං ඤාපෙත්තො තත්ථාති ආදී
මාග. තත්ථාති කම්මත්තාදිසු නිබාරණං. බුමිතායාති පකති
යා. සොහිති ආදී දල්හිකරණං. හිංසවිලං සො පණ්ණිනො උප්පා
දෙති. වස්සාව සකපොච සඤ්ඤාතච 'වස්සසකපසඤ්ඤාතා'. එ
තත්ති එතං කම්මං. අඤ්ඤෙහිති පදං නසිරිතාත්ති පදෙ ක
තතා. බුමිතායාති පදං විත්තායාති පදෙ තතියාවසෙසනං. වි
නතායාති පදං කතෙහිති පදෙ කරණං. පඤ්ඤාචනා ජනෙන අ
ගාතො පෙපෙපෙපෙකතං. කම්මං පෙපෙපෙසද්ධ මෙව
ගොති. අඤ්ඤෙහිති පදං කතඉති පදෙ කත්තා. උක්කඤ්ඤ
මෙව නගො වෙදිතබ්බො. සොපි පණ්ණිනො සබ්බං පෙතං සා

222

අ හි බ ම ම

මෙම, දුට්ඨෙපි පවා සිල්පායතනෙ නයො වෙදිතබ්බො, හත්ථමු
 ද්දයාති පදං ගණන ඉති පදෙ තනියාවිසෙසනං. මාතිකාව ප
 හෙදකොට 'මාති කාපහෙදකා'. අමනුස්සසිරිතපාදිහිති පදං උ
 පද්දුතානන්ති පදෙ කත්තා. තංහිති හිසවිටං තං විපස්සනාසු
 ණං. අනුලොමතොති අනුරූපතො. අස්සාති විපස්සනාසුණස්
 ස. එත්ථවාති රූපං අනිවිචන්තිවාති ආදිවිචනෙ. අත්ථසෙනා
 ති අධිප්පායවසෙන. යස්සිති ආදි දල්හිකරණං. සාහිති හිසවිටං
 සා පස්සු. අත්ථිවනිකදස්සනෙනාති අපට්ඨකභාෂාවෙන දස්ස
 නෙන. තථා පෙ. අනුලොමෙහිති අනුලොමිකාති සම්
 බන්ධො. නෙවෙති එතාති කම්මායතනාදි ති කාරණාති දඬු
 ඉච්ඡති. මුචෙතිති කප්ථති. මුචි කථනෙති ධාතු. අස්සාති අස්ස
 සුණස්ස නිසංඝාතං ඔලොකනං. සාපතෙසා වින්තාමයා පස්ස
 ණං. අභිසංඝාතානන්ති පාඨවාතං. මහාසත්තාතං සෙසියතතා
 තං. තත්ථපිති තිස්සං වින්තාමයපස්සුය නිබාරණං. වින්තං
 යෙව බොධිසත්තානන්ති සබ්බස්සදුක්ඛාධිසත්තපට්ඨෙකබොධි
 සත්තාතං. සෙසාතංපිති පිසද්දෙව නිකෙවලං මිත්තං බොධිස
 ත්තාතං උප්පජ්ජතිති සුපති. පූර්තපාරමිතාන්ති පූර්ත බුඛප
 ථෙවකබුඛසාවකපාරමිතං මහාපස්සුතං මහාසත්තාතං උප්ප
 ජ්ජති. පරතො පෙ. එත්ථ විචනෙ. වෙදිතබ්බාති ප
 දෙ ආධාරො. සාපතෙසා දුතමයා පස්සු උප්පජ්ජති. තත්ති
 දුතං. ඉතිති එවං. ඉධොපි පදෙ අධිප්පෙතා. තත්ථාති සිලාදිසු.
 ඝිතාව සා ධාතුති සා ධාතු ඝිතා එව. සඛගහිතාවිසෙසනාති පච්චි
 ති පදෙ තනියාවිසෙසනං. තස්සිති ආදි දල්හිකරණං. තංසිලං
 තථාගතෙ අනුප්පත්තො කෙ පස්සුපෙත්ති ජාතාපෙත්ති ඉති
 පුච්ඡා. තත්ති පාවිමොක්ඛසංවරසිලං ඉමස්මිං චත්ථස්මිත්ති ආ
 දි දල්හිකරණං. ඉතිති එවං. අධිසිලපස්සුන්ති අධිසිල පස්ස
 ඤන්ති අත්තො. චට්ඨාදිකාති චට්ඨස්ස කරණං. තස්සිති තං වි
 ත්තං. හව්විසෙසනිකාති හව්විසෙසං ඉච්ඡන්තා. එතාති සමාප
 තනියො. අධිවිත්තපස්සුන්ති අධිවිත්ත පස්සු. තස්සිති තං
 කම්මස්සකතස්සුණං. වෙලාමදුතං පෙ. තාති වෙලා
 මව්වාහණං දුතාවෙසං පෙ. විසෙන. තත්ථ වෙලාමදු
 තා අභිගුත්තරෙ නවතිපාතෙ වෙලාමසුත්තවසෙන වෙදිතබ්බං.
 තත්ථසිධාති තත්ථ පාළියං සිලං පෙ. නිසිතාති පුච්ඡා
 සිධා. අධිපස්සුනිසිතාති අධිපස්සුය නිසිතා සඛගහිතා අ
 ථිපස්සු නාමාති අධිප්පායො. තස්මාති පදං වෙදිතබ්බන්ති ප
 දෙ යොතු. ඔමකතර්පමාණන්ති ඔමකතර්පමාණං. ඉදං පා
 විමොක්ඛසංවරසිලං. ආයතනාසුලාදිනිද්දෙසෙ විනිච්ඡයො වෙ

සම්මොහවිනෝදාදි අටකොප්පා

223

දිගබ්බො. තත්ති වඩ්ඪි ආවිඪ්ඪිවයං. යා පඤ්ඤා ආයං. පෙ
පඤ්ඤානාම ජාතාති පුච්ඡා. පඤ්ඤායෙවහිති හිසච්චං. සු
ග්ගලො පඤ්ඤාය ඵලං. ඉති ඵලං පජානාතිති සම්බන්ධො. ඵ
කායං පත පඤ්ඤා ඵලංගිති පාඨො දිස්සති. සොපි සුත්තො.
තස්සාති අම්මාසික හායස්ස.

චතුස්ස පෙතිද්දෙසෙ විනිවිජ්ජො අත්ථිදිත්තත්ති ආදිසු
පදෙසු වෙදිගබ්බො. තත්ථාති සකකම්මිනො සකකම්මෙවසු. සු
බොහාති අතිවේජනං. ගණනාපරිවේජදෙති ගණනවසෙතා පරි
වේජදො. යථාගිති ආදි පාකවකරණං. අභේතාති කාරණෙන.
බෙමත්තත්ති බෙමමෙව. හයරහිතස්සාතාත්ති අත්ථො. අපරප
ව්වසෙති පරෙත අපච්චයාසිතබ්බො. සො ඉමිනා ධම්මෙනාති
ඵත්ථ වචනෙ වුත්තං. ගොවරවොහාරෙතාති. ගොවරස්ස නා
මෙන. ආරම්මණවාසකසද්දෙනාති අත්ථො. තත්ති මන්ගසු
ණං. ඉදංපතාති ඉදං වායනාතිච්චං. වායං වායනස්ස පත පච්ච
වෙක්ඛණසුණස්ස කිච්චං හාවෙති කස්මො සත්ථා ඵලමකාසිති
ආහ සත්ථාගති ආදිං. මන්ගො මුලං ඵතිස්සා විපස්සනායාති 'ම
ග්ගමුලකා'. මග්ගමුලකාය හාවො 'මග්ගමුලකත්තං'. හාවිතො
විදිතො මග්ගො යෙන සො 'හාවිතමග්ගො'. අභිකථායං පත
අකාසිතිව ඵලමෙත්ථ අත්ථො වෙදිගබ්බොති පාඨො දිස්සති. ත
සුජ්ජති. අපිච ඵලමෙත්ථ අත්ථො දඬිබ්බොති පත පාඨො සුජ්ජ
ති. ඵත්ථාති තයං තොතිති වචනෙ. යදෙනත්ති ආදි අත්ථස්ස
සරංපදස්සතං. ඉමිනා පුග්ගලෙන යදෙනං මන්ගසුණං අගිග
තං සො පුග්ගලො තෙන සුණෙන. පෙතෙනාති පරම
තො මග්ගසුණං තයතං නාම පච්චිමතො පච්චවෙක්ඛණසුණං
තයතං වාමොති විතතං අත්ථාතං විසෙසො. යථාති යෙන ආකා
රෙන තෙන ආකාරෙන තෙන කාරණභූතතා මන්ගසුණෙන
වායං. තොති. තත්ථාති තෙසු පදෙසු. තඤ්ඤෙව ඉමත්ති තං ඵ
ලං ඉදං දුක්ඛං. තඤ්ඤෙවාති පදං ඉමත්ති පදස්ස විසෙසතං.
විකායංපත වාතඤ්ඤෙව ඉමත්ති පාඨොපි දිස්සති සරික්ඛදො
නාති සද්ධිහාවෙන. ඵලත්ති ඉමඤ්ඤෙවාති වචනං. අතිතෙපි
හිති ආදි දල්ලිතිකරණං. ඵලමෙතත්ති ඵලමෙවාති අත්ථො. වා
යස්ස තයතස්ස සුණං 'වායවාසුණං'. විකායං පත වායසුණ
ත්ති පාඨො දිස්සති. කාරණභූතංසුණං 'කාරණසුණං'. ඉත
රංපරපුග්ගලාතත්ති පදං. තස්සෙවාති පරසත්තාතාත්ති පදස්
ස. ඉධාති සුණවිහරෙය්. ඵත්ථාති සම්මිතිසුණත්ති පදෙ. අ
යංගිති අයං කාමාවචරකුසලපඤ්ඤා යස්මා ආවිණති. සාහිස්සා
ති හිසච්චං පඨමකොතපඤ්ඤා අස්ස පඨමකොතසම්මිතිස්ස කාම

224

අ මි බ ම ම

විවේකෙන කාමචිරහෙත. තායවෙනස්සාති එසො පුත්ථලො
තාය පඨමකොට්ඨාසස්සය. අභිඤ්ඤාපාදකතාවන්ති අභිඤ්ඤා
ණං කාරණභාවං. නිමිත්තං ආරම්භණං එනිස්සාති 'නිමිත්තාර
මමණං'. තස්සා භාවො 'නිමිත්තාරම්මණත්තං'. තථාති තෙන
පඨමකොතෙන. ඉදත්ති අනිඤ්ඤායො පටිවිජ්ඣාතිනි ඉදං වචනං.
අභිඤ්ඤාභාවුප්පත්තියාපිති අභිඤ්ඤාභාවෙන උප්පත්තියාපි. පඨමං
පෙ- කිබ්බිද්දං හොති. යා- පෙ- හත්තිනි පුත්ථො.
සොමනස්සවසෙතාති සොමනස්ස පටිබ්බෙන එසා පුතිය තනිය
උකොට්ඨාසස්ස. පඨමඋකොතසනනිස්සිතාවා පඨමඋකොතෙ සංග
හිතා. පඨමස්ස පෙ- ආදිසු චවතෙසු විනිව්ජයො. යො
ගත්ති යො අයං පුත්ථලො. තං තතොති තං පුත්ථලං තතො
පඨමඋකොට්ඨාසො. ආරම්මණවසෙතාති පදං සගගතාති පදෙ
තනියාවිසෙසනං. සඤ්ඤා ච මනසිකාරොච 'සඤ්ඤාචතසිකාරං'.
තදනුරූපසතාවාති තස්ස පඨමඋකොතස්ස අනුරූපසතාවො. වත්
තත්තෙති පදං නිබ්බිදුතිති පදෙ ලක්ඛණත්තියා. වික්ඛම්භිතෙ
සුති පදං අභිජානත්තස්සාති ආදිපදෙසු ලක්ඛණත්තියා. විපස්සනා
පරිවාසෙති විපස්සනාය පරිවාසෙ. උස්සක්කිතුන්ති විබ්භිතං. ත
තොවාති පරිත්තආරම්මිකෙ. අප්පතං කොතං තං ආරම්මණං.
තනිකාමලාභිපටිපක්ඛතො පගුණඋකොට්ඨාසාති පුත්ථලො එත්ථ
පාළියං නිකාමලාභිති භගවතා වුත්තො. තනිකාම- පෙ
පක්ඛතොති පගුණඋකොතලාභිති එත්ථ ඉති සද්දෙ දිස්ස
ති. සො තසුත්තො. පවිබ්භිතාරම්මණත්ති අභිවිබ්භිතාරම්ම
ණං. විබ්භිතාරම්මණත්ති පත පාඨො සුප්පති. එවන්ති ජරාම
රණොපෙතං ඤ්ණත්ති එවං වචනං. සබ්බත්ථවතුක්කෙසු සෙ
සං වචනං.

පම- පෙ- පිති එරණතාදිසු විනිව්ජයො. තත්ථවාති
පිතිඑරණතාදිසු. සොභිති හිසව්වං සො අරහත්තඵලසමාප්. ඉ
මිනාපි පරියායෙතාති ඉමිනාපි කාරණෙන. අපිසද්දෙ සුරිමො
ති ආදිං අපෙක්ඛති. භූමිපිනා සුරිසා 'කාසුරිසා'. නාසාසුරිසා 'අ
කාසුරිසා'. අකාසුරිසෙති සෙවිතො 'අකාසුරිසසෙවිතො'. අභිත
සත්තතායාති අභිතවසෙතා සත්තතාය. ආරම්මණසත්තතායා
ති ආරම්මණවසෙතා සත්තතාය. සබ්බකිලෙසදර්ශනත්තතායා
ති සබ්බකිලෙසසම්බාත දර්ශනො සත්තතාය. තනුව පාළියං ප
ටිපස්සකිලෙසොති පාඨො දිස්සති. කස්මි පත අභිකථායං පටිප්
පස්සකියාති ආදි වුත්තත්ති ආග පටිප්පස්සකිත්ති ආදිං. හිසව්
වං පටිප්පස්සකිං පටිප්පස්සකිති ඉදං වචනමයං අනිතො එකං
සමානං. පටිප්පස්සකිකිලෙසෙතාති පටිප්පස්සකො නිලෙසො.

සම්මොක්ඛනොදනි අක්කොපනා

225

සෙන නං 'පටිපස්සධිකිලෙසං'. පටිපස්සධිතා අරහතා ලබො
'පටිපස්සධිලබො'. සසඞ්ඛාරනිත්තස්සඞ්ඛාරිනවතො පුත්තලස්
ස අයං සමාධි නාගොතිති යොජනා. සසඞ්ඛාරෙත පටිවතිකඛ
මෙම කිලෙසෙ නිත්තස්සඞ්ඛාරිතං 'සසඞ්ඛාරෙත පෙ... චාරිතං.'
සසඞ්ඛාරෙත පෙ... චාරිතං එතස්ස අනිති 'සසඞ්ඛාරනිත්තස්
භවාරිතො'. තස්ස සසඞ්ඛාරෙත පෙ... වතො. තතොති සමා
ධිතො. යදෙත්තාති එතෙසු අභියොසු යං ඤාණං උප්පජ්ජති නංඤා
ණං එකං අධ්‍යානං. ඉමිනාති ඉධිවිධෙන ඤාණත්ති වචනෙන කථි
තො. තසෙතාති පදං පවත්තිතවසෙතාති පදෙ තතියාවිසෙස
තං. පවත්තිතවසෙතාති පදං වතොති පදෙ තතියාවිසෙසතං.

පටිවිචසමුප්පාදකොසුති නිධාරණෙ භූමිතං. යංපි පෙ
... ඤාණත්ති එවං නං වුත්තං තදෙව ඤාණං භගවතා වුත්තං.
තත්ථාති තෙසු පදෙසු නිධාරණං. තත්ථාතිඤා තස්මිං ජාතිපට්ඨ
යා ජරාමරණත්ති ආදි වචනෙ විනිවිජ්ජයො. ජ තාති ඤාණාති.
තත්තාති තෙසු යංපිය නං ධම්මභිතිඤාණත්ති පදෙසු නිධාරණං.
තත්ථාති තස්මිං ධම්මභිතිඤාණත්ති පදෙ. එතත්ති ධම්මභිතිඤා
ණත්ති වචනං. තත්තාති තෙසු ඛයධම්මත්ති ආදිපදෙසු. ඉමිනා
ති ඛයධම්මත්ති වචනො. පුරිවිපස්සතාය සම්මසනං 'පුරිව
විපස්සතාය සම්මසනං'. තෙන පුරිවිපස්සතාය සම්මසනාස්ස කථ
තොති කිං භගවතා කථිතං යොති ඉති පුච්ඡා. විපස්සතා පටිවි
පස්සතාචාති විපස්සතාය පුත විපස්සතා එව.

පඤ්චකානෙනාතිති ආදි විජාණේ. තාසත්ති සමාපත්තිතං.
තත්ථාති නාසු භාවසු පඤ්ඤාසු. සාහිති හිසච්චං සා පච්චවෙකඛ
ණපඤ්ඤා, උභයෙතාපි පදෙන. කාරණංතිති ආදි දල්හිකර
ණං. තද්ධත්තවුත්තිතායාති තෙන කාරණෙන අයත්තවුත්ති
භාවතො. සස්සතදිසිතාහිති හිසච්චං පුරුප්පතො සස්සතදිසිතා
යත්තෙය. වතුත්ථභූමිකසඞ්ඛාරෙත පතා ආරම්භණො නාගො
තිති සම්බන්ධො. එකත්තසුඛසු පුත්තලෙසු ඉතොතිති පදෙ අධා
රෙ. එතත්ති සුඛතො උපගමෙය්‍යාති වචනං. අධි... පෙ
... පරිලාභවුපසමත්ථං නිමි සඞ්ඛාරං සුඛතො උපගමිජ්ජති. නි
මිව. මත්තභාසිති පරිනාසිතො පොක්ඛරවුඤ්ඤා සුචිකාම
වුඤ්ඤාණොවිධ ගුරං සුඛතො උපගමිජ්ජතිති යොජනා. ඉධාපිති
අත්තභාසෙ. පුරුප්පතං... පෙ... විසෙතා පරිවිජෙදෙ වෙදි
තධිබො. යඤ්ඤිති හිසච්චං යං ධම්මජාතං. අභිකථායං පත ප
ඤ්ඤාස්සාති පාඨො අස්සති. ගාහත්ති ගහණං. විනිවෙසෙතිති
මොවෙති. මාතරත්ති ආදිසු පදෙසු අධිප්පෙතො. නිංපතං...
පෙ... පෙය්‍යාති පුච්ඡා. එතංපි ජිවිතා වොරොපනං. යො

226

අ භි ඛ ට්ඨ

තත්ති සො අරියසාවකො තං කුන්ථතිපිල්ලිකං. තත්ති අරිය සාවකං. අස්සාති අරියසාවකස්ස. එතත්ති මාතරන්ති ආදි වච භං. එත්ථාති මාතරන්ති ආදිවචනො. යත්ති භාමාති යොති භාම පුට්ඨප්පතො. පෙ. කර්ස්සති තස්ස පුට්ඨප්පතස්ස පු ට්ඨප්පතභාවො සාවජ්ජොති සම්බන්ධො. සමානො සංවාසො එ ඤාති 'සමානසංවාසකා'. සමානසංවාසකාභං සිමා 'සමා. පෙ. සිමා'. චුත්තඤ්ඤෙතත්ති හිසවිචං. එතං පමති. පෙ. ගෙනාති වචනං සංඝභෙදක්ඛන්තෙ භගවතා චුත්තං. ත ඤාති කම්මෙනාති ආදිපදෙසු. අපලොකෙනාති ආදිසුති අප ලොකන ඤ්ඤතිවතුන්ථකම්මෙසු. පමසු පාටිමොක්ඛද්දෙසෙසු ති නිදන පාරජික සංඝාදිසෙසු අනිගන විඤ්ඤදෙසෙසු. තාති තාති උප්පත්තිහිති තාති යුත්තාති දිපෙත්තො. තෙහි තෙහි කා රණෙහි දිපෙත්තොති අධිප්පායො. උඛම්මන්ති ඛම්මනො අ පගතං. උඛිඛිතයන්ති විනායනො අපගතං. උප්පාදෙතුන්ති උ ප්පාද්භං. භාවෙ තු. කණ්ණමුලෙති කණ්ණසම්පෙ. තෙසන්ති හික්ඛුභං. අනිඤ්ඤාධම්මෙති අනිවත්තනං ඛම්මො සභාවො එතෙසන්ති 'අනිවත්තනධම්මා'. එත්ථවාති එත්ථ තෙසු කම්මා දිසු කම්මමෙව සංඝභෙදෙ සමාණං. වොහාරෙව අනුසාවනව සලාකගාගොව 'වොහා. පෙ. ගාගා'. අභාරසාති ආදිද ලිතිකරණං. තත්ථාති තස්මි. සංඝභෙදෙ චත්තාරෙවා අතිරෙ කාවා හික්ඛු. ගඤ්ඤාති පදෙ කම්මිං. තෙසං කම්මාභං ආවි භාවත්ථං විනිවිජ්ජො වෙදිතබ්බොති පදෙ සම්බන්ධො. තත්ථ කම්මනොති ආදිසු විනිවිජ්ජො වෙදිතබ්බො.

එඤ්ඤාති ආදි විත්ථාතෙ. භිසවිචං එත්ථ අනත්තරියකමෙසු නිඛාරණං. අස්සාති අනත්තරියකම්මස්ස. යො පුත්තලො ත ස්ස පුත්තලස්ස. ආගලෙවාති ආගමව එව. අනත්තරියකම්මස් දිසන්ති අධිප්පායෙභං. තත්ථාති තස්මි. අනත්තරියකම්මාධිකා රෙ. එළකන්ති ආදි විත්ථාතෙ. හිසවිචං අභං එළකං. මාරෙසා මි ඉති එවං අභිසන්තිනාධිප්පායෙන. එළකාභිසන්තිනාමනන්ති එළකං මාරෙස්සාමිති අධිප්පායෙන. මාතාපිති අභිසන්තිනාවාති මාතාපිතරෙ මාරෙස්සාමිති අධිප්පායෙන. මාතාපිතුඅභිසන්තිනා ති වසාබ්බ උකාරස්ස ඉකාරං කඤා මාතාපිති අභිසන්තිනාති වු තතං. යථා ව මාතාපිතුසුති එතාති වතුක්කාති වෙදිතබ්බාති එ වං. පෙ. පණ්ණිතෙන වෙදිතබ්බාති. සො පුට්ඨප්පතො. තෙතෙව සන්තප්පාරවිසද්දනො. යංපන දුතං. තං දුතං. ලො හිතුප්පාදෙ විනිවිජ්ජො. අහෙජ්ජකායනායාති පදං නඤ්ඤිපදෙ හෙතු. පාදත්තන්ති පාදස්ස අත්තං. රුචියාති ඉච්ඡාය. අත්

සම්මොක්ඛිකොද්දානි අක්කොපනා

227

ගෙති ගෙජනා යදි හිඤ්ඤානි තෙසං ජනානං නිං ගොති ඉති පු
 ච්ඡා. බොධිසාධංචාති වාසද්දෙන අස්සං රුක්ඛසාධං ගණ්ඨා
 නි. තත්ථාති බොධිසාධායං. තත්ති බොධිසාධං. ඔජොගරණ
 සාධන්ති ඔජංග හරණං සාධං ඔජංග වා හරණසාධං. සංඝභෙ
 දෙ විනිවිජ්ජො. වොහාගෙව අනුසාවතාව සලාකගාගොව 'වො
 හා පෙ ගාහා'. කතා වොහා පෙ ගාහා ගෙතා
 හො 'කතවොහා පෙ ගාහාකො'. තථා භාවතො උත
 පරිසායාති තෙවභෙදෙහොති භාගනතර්ගකමිත්තිගොජනා.
 භාවන්තං ජනාතන්ති නිධාරණ ජසී. යො හිංඛු පෙ
 තස්ස හික්ඛුස්ස. තත්ථාති තෙසු අනන්තර්ගකමිත්තෙසු නිධාර
 ණං. භවන්තමෙව ජනානං සංඝභෙදෙ ඉදං සුත්තං සාධකං.
 එතාති පච්ඤාමානි. එත්ථාති පච්ඤාමිත්තෙසු. ආණන්තිකවිජ්ජා
 මයපයොගවසෙතාති ආණන්තික විජ්ජාමය පයොගවසෙතා. එ
 සාති එතස්මිං කම්මාධිකාරෙ. එත්ථාති පච්ඤාමිත්තෙසු. කප්පසී
 තිගොති අනන්තරකප්පසංඛාතං අසුකප්පසීතිගො. සණ්ඨගන්
 තෙහිතිති අදි දල්ලිතිකරණං. කප්පෙති මහාකප්පෙ. කප්පෙව
 මජ්ඣෙති මහාකප්පෙවමජ්ඣෙ. කප්පවිනාසෙගෙවති අසුකප්
 පවිනාසෙගෙවති අත්ථො. තෙතා වුත්තං කථාවන්තූපකරණං
 කථායං "සං හො එකංකප්පං අසීති භාගෙකතා තතො එකභාග
 මත්තං කාලං තිභේසං තං අසුකප්පං සංඛාය වුත්තන්ති". ත
 ය එකකප්පන්ති එකං මහාකප්පං. එකං අසංඛෙයංකප්පන්තිපි
 වදන්ති. අසුකප්පන්ති අත්තරකප්පසංඛාතං අසුකප්පං. සවේ
 පිහිති හිසමිවං කෙකප්පො මහාකප්පො විනාසසීක්ඛති ඤාතී
 අප්ප පෙ සවේපි කතෙති විලිඤ්ඤාපස්සෙ පතා ජහාගෙ
 මහාරාජකප්පෙ අතිකතන්තෙ පසිමෙ භාගෙ දෙවදතො සංඝං
 හිඤ්ඤා. පච්ඤාගෙ නිරයෙ පච්චිකා තතො මුච්ඤා සසීක්ඛතෙ ප
 ච්චිකසමුච්ඤා හවිස්සතිති වුත්තං. තත්ථ කප්පෙ අතික්කන්
 තෙති ජහාගෙ මහාකප්පෙ අතිතෙ. පසිමෙභාගෙති අවසෙසම
 හාකප්පෙ ජහාගෙකතා තතො තතො පසිමෙභාගෙ සංඝං හිඤ්ඤා.
 පච්ඤාගෙති පදං පච්චිකාති පදෙ ආබාගෙ. භාගවිචන්තසංගො
 ගො. දෙවදන්තොති අත්තරකප්පසංඛාතං අසුකප්පං නිරයෙ
 පච්චිකා තතො මුච්චිස්සති. යදිපත පච්ඤාගෙති පදං අවිචන්ත
 සංගොගො සීයා පච්ඤාගෙ නිරයෙ පච්චිකාති අදිවචනං කථාව
 ත්ථූපකරණංකථාය ත සමෙති. එත්ථාති කම්මාධිකාරෙ.
 ගෙතාව පුත්තලෙන. තස්ස පුත්තලස්ස. පටිසන්තිවසෙතාති ප
 ච්ඤානිතාවසෙතා. තදභාගෙති තස්ස ලොහිතූපාදස්ස අතා
 වෙ අරගත්තසාථො විපමිවති. තදභාගෙති තස්ස අරගත්තසාව

228

අ භි ඛ ඞ ඞ

සස අභාවෙ පිතුසාවෝ විපච්චතිති සඤ්ඤා. තොවා නරාති ය
 ථාපිතා සිලවානරා මානා සිලවති නො ගොතිවාති තස්මා පිතුසා
 වෝ විපච්චති. මානා දුස්සිලාති වචනං අපෙක්ඛිතා වුසෙකා ප
 රෙතයොති අනො. සචෙ මානාති සචෙ මානා සිලවති මාතුසා
 වෝ විපච්චති. විසුප්ති මානාපිතුසු. එත්ථාති කම්මාබ්බාසර.
 සංඝභෙදෙ පන හිත්ඛුතොවගොතිති සම්බන්ධො. ආදිසද්දෙ
 න සඤ්ඤා පෙනෙ මාතුසානාදයො. දුක්ඛං පෙය්සං සුත්තාව
 පණ්ණිනෙතා වෙදිතබ්බාති සම්බන්ධො. ආදිසද්දෙතාති පදං වෙ
 දිතබ්බාති පදෙ කරණං. එතොති කම්මාබ්බාසර. අස්සං සත්ථා
 රත්ති පදස්ස ඉති අනො. අරියසාවකො අයචෙව පෙය්සං පි
 චං ගණ්ඨෙයසාති යොජනා. එසොති අරියසාවකො වුත්තො.
 නිංපන එතංතියාමෙතිති වුත්තෙ පුත්ගලං නියාමෙති. නිංප
 පෙය්සං මග්ගාති පුච්ඡා. සම්මාසම්මුඛෙතා ගතිතං අරියජාතියා
 ජාතස්ස පුත්ගලස්ස නාමමත්තං. නියතං සත්තක්ඛතභූපරමාදි
 කං නියතානියතභෙදං එතං භාමත්ති යොජනා. ගතිතනාමම
 ගාමෙව තත්තිපි අනි. පුබ්බභෙතූති ආදි දල්භිකරණං. හිසච
 චං පුබ්බං පෙය්සං මෙතිති වචනෙ වුත්තෙ වුත්තො ගොති.
 ඉච්චස්සාති ඉති එවං අස්ස පඨමමග්ගස්ස පෙය්සං යො
 ගගලො නිබ්බන්ති පාපුණාති. කිස්මිච පථා පොත්ථකෙ නිබ්බ
 තති පාපුණාතිති පාඨො දිස්සති. නිබ්බන්ති ආපජ්ජතිති අනො.
 නිබ්බන්තිති පදං පාපුණාතිති පදෙ කර්තා. භානි කිලෙසපඨා
 නසම්බාහං කිච්චං එතෙසත්ති 'අනිච්චකා'. සනතිච්චෙන වත්
 තතිති 'සනතිච්චකා'. සනතිච්චභාවං ඤාපෙතූං පඨමමග්ගෙන
 වානි ආදි වුත්තං. පඨමමග්ගෙනෙවොති පදං අනුප්පජ්ජිත්වාවා
 නි පදෙ කරණං. අනුප්පජ්ජිත්වාවාති පදං කිලෙසාති පදස්ස වි
 සෙසතං. කිලෙසා උපරිමග්ගෙහි බෙසපනබ්බා ගොත්ති තස්
 මා භාමකාරණනිමිත්තතො විපස්සනානො අස්සං කොවිතියා
 මකො නාම නනියාමෙති. සත්වතිති ආදි දල්භිකරණං. තෙස
 ත්ති උපරිතිණ්ණං මග්ගාතං. වග්ගති පවත්තති. තතොති
 තික්ඛපඤ්ඤා. ඉතිති එවං. සම්මාසම්මුඛෙතා තාම කරණාකාරං
 ඤාපෙතූං සත්ථාතිති ආදි වුත්තං. බුබ්බුලායාති බුබ්බස්ස පඤ්ඤා
 සම්බාහාය තුලාය. අථවා. බුජ්ඣනං 'බුබ්බං' පඤ්ඤා. බුබ්බං එව
 තුලා 'බුබ්බුලා'. වචෙව අභිත්තො 'වචාරතිතො'. අස්සාති අරි
 යසාවකස්ස. දසසගස්සිලොකධාතුයාති ඉදං ආණ්ඩෙත්තභූතා
 ය ලොකධාතුයා දස්සනාතං වුත්තං. භාසකලාය දසසගස්සිලො
 කධාතුයා බුබ්බාතං උප්පත්තිතා දස්සනාත්තිති අනිප්පායො. තෙ

සම්මොක්ඛවිනෝදනී අක්ඛයෝජනා

229

නාස නිණි බෙත්තානිති ආදිං. ඉද්දනි බෙත්තානි දස්සෙධ්වා ඉ
 වස්මිං යෙව් චක්කවාලෙ බුඩ්ධානං උප්පත්තිං ඤාපෙත්තො තිණි
 බෙත්තානිති ආදිමාස. ඛිපත්ති එත්ථානි 'බෙත්තං'. ඛිප්චරුහ
 නභ්වානං. බෙත්තං වියානි 'බෙත්තං'. ජාතිවසෙන කප්පිතං ඛෙ
 ඤං 'ජාතික්ඛෙත්තං'. ආණ්ඩෙව බෙත්තං 'ආණ්ඩෙත්තං'. වි
 සයභුතං බෙත්තං 'විසයබෙත්තං'. බුඩ්ධාණ්ණෙව පචතතිභ්වා
 නභුතං බෙත්තන්ති අත්ථො. තත්ථානි ජාතිබෙත්තාදියු. සා
 හිති හිසවිටං දසසහස්සි ලොකධාතුකම්පති. භොසංතති ඤාත
 බ්බං. තිසු බෙත්තෙසුති නිඛාරණං. උප්පජ්ජත්තිති සුත්තං න
 ඤීති උප්පජ්ජත්ති ඉති අධිප්පායස්ස ඤාපනං සුත්තං නාඤීති අත්
 ථො. ඉමෙසුප්පානි ආදිනා කොට්ඨසහස්ස චක්කවාලුතො අ
 ඤ්ඤස්මිං චක්කවාලෙ බුඩ්ධා න උප්පජ්ජත්තිති ඤාපෙති. මයං ප
 න එවං විතක්කයාම. අඤ්ඤස්මිං චක්කවාලෙති ඉතො චක්කවා
 ලුතො අඤ්ඤසු සබ්බෙසුපි තිසු බුඩ්ධෙත්තෙසුති අඤ්ඤා යස්සමා
 නෙ සති කොට්ඨසහස්ස චක්කවාලුතො අඤ්ඤස්මිං. චක්කවා
 ලෙ බුඩ්ධා උප්පජ්ජත්තිති විඤ්ඤායති. යදි පන අඤ්ඤස්මිං චක්ක
 වාලෙති ඉතො චක්කවාලුතො අඤ්ඤස්මිං ආණ්ඩෙත්තතුතො
 චක්කවාලෙති අත්ථෙ යහිතො කොට්ඨසහස්සචක්කවාලුතො
 අඤ්ඤස්මිං චක්කවාලෙ බුඩ්ධානං උප්පත්ති හවෙය්සා ති විඤ්ඤා
 ති. අභ්වානමෙතං අනවකාසොයං එකිස්ස ලොකධාතුයා වෙ අ
 රගත්තා සම්මාසම්බුඩ්ධානි ආදි පාළියාව අභ්වානමෙතං අනවකා
 සොයං එකිස්ස ලොකධාතුයා වෙරජානො චක්කවත්තිති ආදි
 පාළියා සධිං කථිතො කොට්ඨසහස්සචක්කවාලුතො අඤ්ඤ
 ස්මිං චක්කවාලෙ බුඩ්ධානං උප්පත්තිවිධ අඤ්ඤස්ස ලොකධාතුයා
 චක්කවත්තිරඤ්ඤ අනුප්පතර්හවෙය්සං. කථාවන්දුප්පකරණෙව
 කොට්ඨසහස්සචක්කවාලුතො අඤ්ඤස්මිං චක්කවාලෙ බුඩ්ධා
 නං උප්පත්ති නාපට්ඨෙසධිතා. තස්මා ආණ්ඩෙත්තතුතො කො
 ට්ඨසහස්සචක්කවාලුතො අඤ්ඤස්මිං චක්කවාලෙ බුඩ්ධස්ස උප්
 පතතිහවෙය්සානි අයං අමිනාකං ඛන්ති, විමංසිධ්වා ගතොතබ්බං.
 බුඩ්ධව්වතොති පදං නාඤීති පදෙ ආධාරෙ. එකතොති එකස්
 මිං කාලෙ. සො පන කාලො කථං පරිච්ඡින්නොති. වර්මහවෙ
 පටිසන්ධිගහණත්තාපභ්වාය යාව ඛාතු පරිනිබ්බාණන්ති දස්සෙත්
 තො තත්ථ බොධිපලලඤ්ඤකති ආදිමාස. තත්ථානි අසුබ්බං අවර්
 මන්ති වචනො වෙදිනවිබන්ති පදෙ ආධාරෙ. බොධිසත්තස්ස
 හිති ආදි දල්භිකරණං. බෙත්තපරිශ්ලකොති බෙත්තස්ස පරිච්
 ජ්ඤතං. නිවාරිතොති වඩා තත්තො දස්සෙතං තිණිහිති ආ
 දි මුත්තං. තත්ථානි පරිශන්ති ආදියු. සම්මානං පටිච්චෙධො 'ස

230

අ භි ඛ ඞ ඞ

වෙපව්වෙයො'. තත්ථාහි පරිඤ්ඤා ආදිය, ඉමස්මිංයෙව දීපෙහි ඉමස්මිංයෙව ලබ්බාදීපෙ. ඉතිහි එවං. පරිඤ්ඤාපමාණතති ව ඤා තමත්ථං බොධිසත්තං නිදස්සන්තං කත්වා දස්සෙත්තං යථාහි ආදි වුත්තං. නතොති ආලාරස්ස සත්තිකතො. තස්සාති උද්දකස්ස. තත්ති නෙවසංඝාදා නාසංඝාදානාමාපත්ති. සාධි පරිඤ්ඤා. තත්ථාහි තස්මිං අනිමිමපිටකෙ. නිඛාරණං. තස්මිත්ති අනිමිමපිටකෙ. තත්ථාහි චිත්ත පිටකෙත්තං. නදනත්තරත්ති තස්ස අභිතුත්තරතිකායස්ස අනත්තරං. දීඝතිකායො අභිතුත්තර තොපභායාති පාඨො දීස්සති සො නසුත්තො. දසුත්තරතොප භායාති පන සුප්පති. අභානං ගව්හිති දීඝකාලං පවත්තති. සභ්බසුච්ඡා ආලවකසුච්ඡාති වෙසුච්ඡා සුත්තතිපාතෙ සභවතා වුත්තතයෙතොව වෙදිතබ්බං. එත්ථාහි වෙසුච්ඡා. අත්තරහි තෙසුප්පි පිසද්දෙ අරච්ඡවනත්ථො. පරිවාරබහිකෙසුති පරිවාර වුලවගගමභාවගෙත්තං. උභතො විභවගෙති හිත්වු හිත්වුහි විභවෙය. මාතිකායාති පන හිත්වුහං සිත්වා සාප්පසමාපනොති ආදිකාය මාතිකාය. පාටිමොක්ඛව පබ්බජ්ජාච උපසම්පදව 'පාටිමොක්ඛපබ්බජ්ජපසම්පද'. නන්තාහි සුභාතු මෙ භතොත සංඝොති ආදිකං නිදසුද්දෙසසබ්බානං පාටිමොක්ඛං. තෙත්වත් ථසමණවංශොති තෙත්වත්ථවත්ථස්ස සමණස්ස වංශො. තස්මිං සාසනොසක්කානං ධාතුපරිනිබ්බාණොසාසනස්ස දස්සෙත්තං හිංචි පරිනිබ්බාණාතිති වුත්තං. තත්ථාහි චිත්ත පරිනිබ්බාණෙත්තං. කිලෙසපරිනිබ්බාණත්ති කිලෙසානං පරිසමනං. මහාවෙතිත්තත්ති අභසසුච්ඡාමකිරිදාසු කකං මහාවෙතිත්තං. නාගදීපෙහි අනුරාධපුරස්ස උත්තරදීපාය පතිසිත නාගදීපෙ. නතොති රජාය නවාවෙතිත්තො. ධාතුනං සන්තිපතනාදිබ්බානං අබ්බාතොතො වාහි වෙදිතබ්බං. තාති රස්මියො. නතොති තදනත්තරං. කස්මාපෙ තඋප්පජ්ජතිති සුච්ඡා. තභිජ්ජියා 'අනච්ජරියා' තෙසං භාවො 'අනාපෙයං' වුභාහිති ආදි දුල්භිකරණං. දෙතනායව විනෙසානාවතො න වෙලප්පජ්ජත්තිති සම්බන්ධො. සොවාහි සො එව ඛම්මො. නතොති නදා. ඛම්මො අනච්ජරියො සියා. විවාදභාවතොව නවෙලප්පජ්ජත්තිති සම්බන්ධො. එවත්ති අසුබ්බං අවර්මං. තන්තාහි මිලිඤ්ඤා. ඔහාසො ජාතො යස්ස සො 'ඔහාසජාතො'. තත්ථාහි තස්මිං මිත්තං එකක්ඛණෙ අනුපජ්ජතො. යථාහි යෙන පකාරෙන. එකපුරිසං සම්මා තාරෙතිති 'එකපුරිසස්සත්තරණි'. සම්මා උප්පජ්ජති පවත්තතිති 'සමුප්පාදිකා'. අනොතමිතදණො ජාතො යස්ස සො 'අනොතමිතදණජාතො. තස්සාති සකවස්ස. ත

සම්මොක්ඛිනොදනී අක්ඛයොජනා

231

සොති තස්මි. මිත්තං එකක්ඛණේ අනුප්පජ්ජතෙ. එසාගත්ති
 එසා අයං පනති. සභාවපකතීකාති සභාවගුහ පකතිකා. කාර
 ණාති මහත්තාති ගෙසං තෙ 'කාරණමහත්තා'. තෙසං භාවො
 කාරණමහත්තත්තං. මහත්තෙහි පාරමිතාකාරණෙහි නිප්ඵත්
 තිනොති අත්ථො. අඤ්ඤාපිති ආදිවචනස්ස සරුපං ඤාපෙත්
 නො පථවිති ආදිමාහ. යත්ථ තෙති යස්මි. චක්කවාලෙ තෙ
 බුඩ්ධා. නානුව ගෙසා එනිස්සා ලොකධාතුසාති ඉමිනා පදෙන ද
 සසඟස්සලොකධාතුගතිතා කස්මා ඉධ එකස්මි. චක්කවාලෙති වු
 සඟත්ති වොදනං සක්ඛායාහ ගෙසා ඉමිනාචාති ආදි. ගෙසාති
 පදං පදෙනාති පදෙ ආධාරෙ. කථිතාතිතිපි අභි. තාතිපි දස
 චක්කවාලසඟස්සාති එකචක්කවාලභාවෙනෙව පරිච්ඡිද්ධං ව
 ධිත්ති. කස්මා. එකබුඩ්ධෙන්තභාවතො තස්මා එකස්මි. චක්
 කවාලෙති චුත්තත්ති අධිප්පායො. තාතිපිති අපිසද්දෙ අරුච්ඡ
 චතත්ථො නාපෙක්ඛණො. යදි චක්කවාලාති දසසඟස්සාති
 ගොත්ති තථාපිති අධිප්පායො. එවසද්දෙන තාති දසචක්කවා
 ලසඟස්සාති තාථාවක්කවාලාභාවෙන පරිච්ඡිද්ධං නවධිත්ති
 ති දස්සෙති. එවතෙ පරිච්ඡින්නෙ සති බුඩ්ධා උප්පජ්ජමානා කත
 රස්මි. චක්කවාලෙ උප්පජ්ජන්තිති වොදනං සක්ඛායාහ බුඩ්ධාතිති
 ආදි. ඉමස්මි. චක්කවාලෙති වචනෙන බුඩ්ධානං උප්පජ්ජනායා
 නෙ පන වාරිතෙ පටිසෙධිතෙ ඉතො මධ්‍යලචක්කවාලතො අ
 ඤ්ඤාසු චක්කවාලෙසු බුඩ්ධානුප්පජ්ජන්තිති එවං බුඩ්ධානං උප්ප
 ජ්ජනං වාරිතමෙව පටිසෙධිතමෙව ගොතිති සම්බන්ධො. චක්ක
 වාලෙයෙවති ඉමස්මි. මධ්‍යලචක්කවාලෙයෙව. ඉතො පන ව
 ක්කවාලතො අඤ්ඤත්ථ බුඩ්ධානං උප්පත්තිභවෙයාති ආසංකායං
 නද්ද සඬ්ඛාතිචත්තනත්ථමාහ උප්පජ්ජනායානෙ පන වාරිතො
 ති ආදි. ඉමස්මි. යෙව චක්කවාලෙති වචනෙන බුඩ්ධානං උප්ප
 ජ්ජනායානෙ පන වාරිතෙ පටිසෙධිතෙ ඉතො මධ්‍යලචක්කවාල
 තො අඤ්ඤාසු චක්කවාලෙසු බුඩ්ධානුප්පජ්ජන්තිති එවං බුඩ්ධානං
 උප්පජ්ජනං වාරිතමෙව පටිසෙධිතමෙව ගොතිති සම්බන්ධො
 පෙසුබුඩ්ධාති උප්පජ්ජමානා ඉමස්මි. යෙව චක්කවාලෙ උප්ප
 ජ්ජන්තිති එවං උප්පජ්ජනායානෙ පන වාරිතෙ පරිච්ඡින්නෙ ඉ
 තො මධ්‍යලචක්කවාලතො අඤ්ඤාසු චක්කවාලෙසු බුඩ්ධානුප්ප
 ජ්ජන්තිති වචනං වාරිතමෙව පරිච්ඡින්නමෙව ගොතිති සම්බන්
 ධො. අඤ්ඤාසු චක්කවාලෙසුති ඉමං චක්කවාලං සිපෙතො සෙ
 සෙසු එකඋනොසු දසචක්කවාලසඟස්සෙසුති අත්ථො ගහෙතඛ
 බො. කස්මා තාතිපි එකචක්කවාලෙනෙවති ආදිවචනස්ස අනු
 රූපභාවෙනෙව ගෙසාචුත්තෙන ඉමෙසු පන තිසු බෙත්තෙසු

232

අ ඞ් ධ ම ම

යටෙ වා. ඉමං චක්කවාලං අක්කස්මිං චක්කවාලෙහි ආදිවතො
 භා අක්කස්මිං චක්කවාලෙහි අක්කස්මිං චක්කවාලෙහි ආදිවතො
 සෙවිතො ව. අපුබ්බං අවර්මනා ඵතං වතො විනිවිජ්ඣො.
 පුබ්බෙපුබ්බන්ති පුබ්බො කාලො පුබ්බො නාමාහි අත්ථො. තා
 සෙවිතො චක්කරතනස්ස. තත්ථාහි තස්මිං පාතුතාදිඅත්තරධා
 තෙ නිධාරණං. තතොහි චක්කරතනස්ස අත්තරධාතතොපරං.
 අක්කස්මිං චක්කවතානො. කස්මා පෙ ඉත්තප්පත්ති
 හි පුච්ඡා. ඉස්සරියානුප්පාදනාමත්ථොහි ඉස්සරියස්ස අනුප්පා
 දනාසමත්ථො. ඉතිහි ඵලං. යං ඉත්තප්පං පෙ ඵතං වතො
 විනිවිජ්ඣො. තිස්සිතං පෙ ඉත්තප්පං. චක්කවාලොහි ඵතං ඉත්තප්පං ච
 චක්කවාලොහි ඵතං ඉත්තප්පං. අධිප්පායො. පඤ්ඤානමත්තපිති අපි
 සද්දෙ සමභාවතො. ඉතිහි ඵලං. පඤ්ඤානමත්තපිතිකාර
 ණානිහි පඤ්ඤානමත්තපිතිකාරණානි. ඉතිහි ඵලං. ඉතිවං
 තස්මා. අධිප්පං පෙ සම්මුඛොහි වචනං. හතචනා චුත්
 තං. පුක්කස්මිං උස්සයං බහුලං යස්ස පුරිස්සයො ‘පුක්කස්මිං’
 රුපා අස්ස චක්කවත්තිති ආදිප්පං වතො විනිවිජ්ඣො. ඉත්තර
 නාමාසෙවිතාහි ඉත්තරියානස්ස රතනස්ස අභාවෙන. චුත්තලො
 කෙපි ලිඛිතවිශාසාවං සක්ඛියං පුච්ඡන්තො ආග භානුච යථා ඉත්ත
 ලිඛිතං චුත්තලොකෙ භානු ඵලං. පෙ සිංහාහි පුච්ඡා. වි
 ජ්ජනිති ඵතං පිසද්දෙ යං ඉත්ත චුත්තරං. කරෙය්හි වචනං. අ
 පෙක්ඛති. ඉධාහි ඉමස්මිං කාමලොකෙ ධීරස්ස පුරිස්සයං චුත්ත
 පාරිසර්පාදිකෙ තස්මිං චුත්තලොකෙ නිබ්බන්තනතො යං පුරිස්සයො
 පෙ විජ්ජනිති වචනං. නො නවතනබ්බන්ති සමබ්බො.
 යදිපන ඉධ පුරිස්සයො තත්ථ තත්ථ චුත්තලොකෙ නිබ්බන්තති ඉධ
 කොභාලාහිති ඉත්තපි චුත්තලොකෙ නිබ්බන්තති. ඵලං සතිං.
 ඉත්ත චුත්තරං. කරෙය්හි ධාතමෙන විජ්ජනිති වත්තබ්බන්ති
 වොදනං සක්ඛියං චුත්තරත්තති මහාචුත්තරං. අධිප්පානත්
 ති. ඉත්ත පත ඉධ කොභාලාහිති කත්ථ චුත්තලොකෙ නිබ්බන්තති
 හි වොදනං සක්ඛියං ඉත්තවාහි ආදිං. ඉත්ත ඉධ කාමලොකෙ
 කොභාං භාවෙතා කාමලොකතො කාලංකතා චුත්තපාරිසර්පා
 නං සහබ්බතං සහබ්බතං උප්පජ්ජති උප්පජ්ජති. මහාචුත්තරං
 සහබ්බතං න උප්පජ්ජති සම්බන්ධො. නව ඉත්ත ඉධ කො
 භාලාහිති චුත්තපාරිසර්ප චුත්තපුරුහිතාදිප්පං උප්පජ්ජති අ
 ඵ කස්මා නං මහාචුත්තරත්තති චුත්තං. නනුච සෙසානං චුත්තපු
 රුහිතාදිනං සහබ්බතත්ති වත්තබ්බන්තො. හිසවං. චුත්තරත්ත
 ත්ති මහාචුත්තරත්තං අධිප්පෙන. හෙය්හි චුත්තවචනාසරුපතො
 න මහාචුත්තරත්ති චුත්තං. ඉත්ත ඉති කොභාලාහිති චුත්ත

සම්මතවීම් හාදැති අයුරු සොයා

233

පාර්සිසේසු යෙව් උප්පජ්ජති නාසසසබ්බන්තෙසු. තෙනාතිබ්බිමි
සංගහගභට්ඨකායං ඉත්තියොපි පන අරියාවා අනරියාවා අසිසමාප
තතිලාභිනියො චුන්තමපාර්සිසේසු යෙව් නිබ්බන්තන්තිති සුමඛයා
ලාවර්ගෙහා වුත්තං. අසාදුක්තරනිකායෙ එකතිපාපෙන අධාතප
ර්කප්පසුත්තන්තඅභිකරායමිපි ඉත්ථි ඉධ ඤාතං භාලේඛා කා
ලං කන්ධා චුන්තමපාර්සිසේසු සහබ්බතං උප්පජ්ජති නාමභාවුත්
මානන්ති පාඨො දිස්සති. සාරසංගහෙව් ඉත්තියො ඉධ ඤාතං
භාලේඛා කාලංකන්ධා චුන්තමපාර්සිසේසු සහබ්බතං උප්පජ්ජන්
ති නාමභාවුත්මානන්ති පාඨො දිස්සති. පූර්සසන්ධානාව චුත්
මානො නඉත්තසන්ධානාති පාඨො දිස්සතිති නස්මා ඉත්ථි ඉධ ඤා
තලාභිනි චුන්තමපාර්සිසේසු යෙව් උප්පජ්ජතිති නාසසබ්බන්තෙසු
සුත්ති ගහෙතබ්බං. අරො, චුන්තමපාර්සිසේසු සහබ්බතන්ති ඉදං
චුන්තමානං උපලක්ඛණවසෙන වුත්තං. ඉත්ථි ඉධ ඤාතලාභිනි
චුන්තමපාර්සිසේසු චුන්තමපූර්ණසාරසන්තානාදිසු උප්පජ්ජති නාම
භාවුත්මෙසු. කස්මා අභිකරායං සහසන්තාදිතිපි තිඤ්ඤානාති
උත්තමාති. ඉත්ථිලිඛනව්හිතං කස්මා සත්තන්තාදිති පටිලඛාති
ති වුත්තං. අභිකරායම කිස්මිමි පොතකෙ ඉත්ථි ඉධ ඤාතංභා
ලේඛා කාලංකන්ධා චුන්තමානං සහබ්බතං උප්පජ්ජති නාමභාවු
ත්මානන්ති පාඨො දිස්සති. තත්ථ චුන්තමානන්ති චුන්තමානො
මභාවුත්මානොසෙසචුන්තමානන්ති අත්ථො. ධම්මසද්ධෙව්හසිග
වණ්ණනායව් අභිසමාපත්තිලාභිතං පන නිං නියාමෙති. පගුණ
ඤාතං. සද්ධෙව්සස පගුණො සොති තෙන උප්පජ්ජතිති අදි වු
ත්තං කස්මා ඉත්ථි ඉධ ඤාතලාභිනි චුන්තමානො සෙසචුන්තමෙසු උ
ප්පජ්ජතිති ගහෙතබ්බං. තෙනෙව් උද්ගඅභිකරායං සත්තො
තිහික්ඛෙව් උපාසිකායො සොතාපත්තා සකදගාමිනියො සබ්බ
බානා හික්ඛෙව් උපාසිකා අතිර්ථලා කාලංකතාති ඉමස්ස සුත්තස්ස
අභිකරායං තාසු අනාගාමිනියො සුචාරාසෙසු උප්පත්තා ඉතර
තාවරිංසෙකාවි යාමෙ කාවි තුසිතෙ කාවි උප්පත්තාති අදි ධම්ම
පාලාවර්ගෙහා වුත්තං. මහානිදදාසුසෙත්ථි අනසුත්තන්ති පටි
ත්තං මරමහාගිගසෙත්තොප්පත්තානං පරික්ඛයා මපපාතිකා තත්ථ ප
රිනිබ්බාසිති අනාවත්තිධම්මා කස්මා ලොකාති වුත්තං. කස්මා
ඉත්ථි ඉධ ඤාතලාභිනි මභාවුත්මානොසෙසචුන්තමෙසු උප්පජ්ජතිති
ගහෙතබ්බං. චුන්තමපාර්සිසේසු පනඤ්ඤා පූර්සො මභාවුත්
මෙසු උප්පජ්ජතිති සුපෙත්තො අස පූර්සොපතාති අදි. ත
ත්ථාති මභාවුත්මෙසු. චුන්තමපාර්සිසේසු පන ලිඛිගව්ගස්සාභා
වතො පූර්සො මභාවුත්මෙසු උප්පජ්ජතිති නව්ගතෙකාති වො
දනං සන්ධායාස සමානාපිති අදි. අපිසද්දෙ වොදනාපෙක්ඛං

234

අ භි ඛ ථි ම

දීපෙනි. වසද්දෙ වානසාරවෙනා. එත්ථාති බ්‍රහ්මලොකො. බ්‍රහ්මපාරිසර්ජජාදීසු ඝීතා බ්‍රහ්මානො පූර්වසන්ධානායෙව. තස්මා පූර්වො මහාබ්‍රහ්මෙසු උප්පජ්ජතිති වත්තබ්බොති අධිප්පායො. තස්මා සුචිත්තමෙවෙනති යස්මා ඉධ ක්‍රාතලාහි පූර්වො තත්තානි නිබ්බන්ධනාති බ්‍රහ්මලොකෙව ධීනා බ්‍රහ්මානො පූර්වසන්ධානාව මහාබ්‍රහ්මෙසු නිබ්බන්ධනති. තස්මා යං පූර්වො බ්‍රහ්මතං කාරෙයං ආනාමෙතං විජ්ජතිති එවං වචනං භගවතා සුඤ්චුක්ඛ මෙවාති අත්ථො.

කායදුච්චරිතස්සාති අදීසු වචනොසු විනිවිජ්ජයො භෙදිතබ්බො. ජනො යාදිසං ධීපං වපනො තාදිසං ඵලං භරනො කලාණකාරී පුග්ගලො කලාණඵලං ලභනො පාපකාරීව පුග්ගලො පාපකං ඵලං ලභනො. තත්ථාති තාසු පච්චිධාසු සමංගිතාසු, කුසපෙයංගිතා වචනං පණ්ඩිතෙනා වුච්චති. තථා කුසලකම්මාසු භතකම්මෙණ වෙනතාසමංගිතා වුච්චති. තෙසුත්ති තෙසං සත්තානං තතො ආනතො වච්චිතො පෙයංගිරයො උපභාති. උප්පත්තියා නිමිත්තං. ඉතිති එවං තෙසං සත්තානං සා ඵාති සා උපභාතසමංගිතා එවං චලති පරිවත්තති. සෙසා අසුභවාස මඬිතිතාදයො. නිරයෙහිති අදී දල්ලිතිකරණං. තත්තිදත්ති තස්මිං උපභාතසමංගිතාය වලපො ඉදං වත්ථුං. සොණනිරිපාදෙහි ලඛිතාදීපෙ සොණස්ස නාම පබ්බතස්සපාදෙ. *සිම්බලිවිහාරෙති සිම්බලිතාම විහාරෙ. තස්සති සොණසේරස්ස. සුතබ්බෙති සධ්මං වජ්ජති ගවජ්ජති සිලෙතාති 'සුතබ්බාජ්ජනො'. භිද්දො. තත්ති පිතරං වරකොති ලාමකො. අකාමකත්ති අනිවිජ්ජත්තං. නිං මහාපේර ඉති සොණසේරෙ පුච්චී. චිං නාපසසිතාත ඉති චන්දා පිතා තංගෙයංගිතා. අවිනි. පතිඨාගමස්සාති අසස පිතුනො පතිඨං. ඉතිති එවං විතො චිං. සාමණේරෙහිති පදං ආගරුකො කාරෙච්චිති පදච්චෙ කම්මං. මාලසත්ථරපුරත්ති වෙනිසබ්බොධිංගණානං තලෙ සන්ධාරවතෙන පුරං. අස්සාති පිතුනො. එතා තෙ තව මාතරෙ අගවිජ්ජති ඉති පිතා අග. ඉධාති ඉමස්සං පාලියං. සබ්බොති සබ්බෙසු පදෙසු සෙසං වචනං. ගතිසම්පත්තියාති පදං පතිබාහිතාතිති පදෙ කත්තො. එත්ථ වාති ගතිසම්පත්ති අදීසු නිධාරණං. විපත්තාති අසුත්තර. අත්තභාවස්ස සම්චි 'අත්තභාවසම්චි'. හිතො අත්තභාවො යෙසං තො 'හිතභාවො'. හිතභාවොහිතං භාවො 'හිතපෙයංගිතා'. සුරජාතොව සුමනුස්සාව 'සුරජසුමනුස්සා'. සුරජසුමනුස්සානං උප්පජ්ජනාලො ඉති සබ්බාතො 'සුරජපෙයංගිතා'. සම්මාපයොගොති සම්මාපසුර්ජනං. තත්ථාති ග

* පබ්බලි. කම්බොජ.

සම්මොහවිද්‍යාදායී අක්කොප්පා

235

නිසම්පත්ති ආදිසු නිධාරණං. අක්කොප්පා පුත්තලස්ස. චුඤ්චිච්ඡි
සිසොති චුඤ්චිසිසු සද්ධිසිසො. සොභනාසිසොති අත්ථො. දුසරා
තොති දුසකාවෙන ජාතො. භජ්ජෙමෙණ්ණා ච අක්කොප්පො ච
ගොපාලකො ච 'භජ්ජි පෙ පෙ පාලකා'. තෙසං කම්මාදි
ති. තත්ති තම්පුර්සං. *භක්ඛා ච පාවතා ච 'භක්ඛාපාවතා'. භජ්ජිතං
භක්ඛාපාවතං 'භජ්ජිභක්ඛාපාවතං'. සද්ධාං පාලිකං පාති සද්ධාං ර
ක්කත්තං වා. තත්ති ඉත්ථිං. සද්ධාපාලිකානිතත්ති පාඨො දිස්
සති. සො කසුත්තො. චුලුභක්ඛාතොති අත්තමෙකෙසිඨාතො.
භාතිකර්පකාලෙති ලබ්බාදිපෙ අනුරාධපුරෙ භාතිකර්පස්ස ර
ජභාවකර්පකාලෙ. සො රජා †මහාදුද්ධිකර්පස්ස භාතිකත්තා
භාතිකර්පාති නාමං ලභී. තෙත චුත්තං මහාදංතෙ.

මහාදුද්ධිකර්පස්ස භාතිකත්තා මහිපති,

දිපෙ භාතිකර්පාති විස්සුතො ආසි ධම්මිකො ති.

තෙති තෙජනා. අට් තෙති තදු තො ගොමංසං බාදක ජනො.
රජභක්ඛාතොධිකෙති සම්මජ්ජනාදිනා රජෙණ්ණ රජභක්ඛාතොධි
කෙ. තෙසත්ති ගොමංසං බාදකජනාතං. තත්ති ධිතරං. ත
සොති ධිතාය. තත්ථස්සාති තස්සං ගතිවිපතායං අක්ක ජනස්ස.
අත්තමෙකො පුත්ථජ්ජිකකම්මං උපාදාය සබ්බාති නං ජනං නිලී
ඨිමම්මාති කාරත්තතිති සම්බුද්ධො. කොතලවාපි ගාමෙති ලභි
කාදිපෙ කොතලවාපි තාම ගාමෙ. සරණිති හරිතා. නිරෙපෙති
ඉදං කසලෙති පදස්ස වෙච්චනං. මහපසුසර්ත්ථජිකොති මහ
පසු සද්ධිජිවිකො. තමෙතාති නාම ඵලා ජනං. සභොසත්ති
ධතෙතසබ්බං. චුත්තමත්ථං උපමාය පාකටංකත්තත්තො ආත ය
ථාහිති ආදිං. අට්ස්සාති තදු අක්ක පුර්සස්ස. සොතත්ති සො පු
ර්සො නං ජනපදං. සක්කාති ජනස්ස. සම්පත්තාපත්ති පදං
යානං වාති ආදිපදානං විසෙසනං. සොති පුර්සො. සො තත්ති
සො රජමහාමහත්තා නං පුර්සං. මහවිසඤ්ඤාති සද්ධසඤ්ඤ
සං. තස්සාති ආදි විත්ථාතර තස්මිං පුර්සෙ තස්ස පුර්සස්ස.
තෙතාති රජචුලුභක්ඛාතොතො. මහවිජොති දුරපො. නිං
පයොජනං ඉමස්ස නිසිද්ධස්ස රජෙත ඉති වතා අදුතතර
ජ්ජං චාලනාති සම්බුද්ධො. දිපර්පවත්තත්ති නාගදිපෙ රජ්ජං
කාරත්තස්ස දිපර්පස්ස වත්තං. චරෙමිති පත්ථෙමි. අභිගච්ඡා
ලොති අභිගගන අපරිපුණ්ණො. කස්සාවරං අදත්ථ ඉති ඵලං ර
ජදෙවියා අතිවිය නිප්පිලාමානා පෙ පෙ මසතුති වතා නා
ගදිපං පෙසෙසි. සොති රජපුතො. ගතිකොට්ඨෙති ගත්ත
බ්බස්ස උප්පජ්ජිතබ්බාමස්ස කොට්ඨෙක කාලෙ. තත්ථස්සාති ත

* 'භට්ට' ත්තිපි පාඨො. † 'මහාදුද්ධි' කෙට්ඨාප මරමි.

236

අ භි ධ ම ම

සහ ගතිසම්පත්තියං අස්ස පටාස්සං; නත්තිදත්ති නත්තීං නාලසම්පත්තියං නිබ්බත්තපටාස්ස කුසලකම්මස්ස විපාකදුතෙ ඉදං වත්ථි පි පණ්ණිතොවා කපේතබ්බං. බ්‍රාහ්මණතීයහතෙති අනුරාධපුරෙ වටගාමිතිරණ්‍යො රුපභාවකරණකාලෙ චොරගුණා තීයනාමබ්‍රාහ්මණතො හගස්ස උප්පජ්ජනාකාලෙ. තොවා වුත්තංමභාවංසෙ.

රෙහණොවාතුලහාතරෙ එකො බ්‍රාහ්මණවෙවතො,
බ්‍රාහ්මණානං වචො සුඛා ඉදං වචනමබ්‍රවි.

ඉමිනා නාස්ස හතයොගෙන චොරසම්භුතයොජ්ජා,
ලබ්බාදිපතලෙ රජං සකභත්තේ කරස්සති.

* තිසො නාම බ්‍රාහ්මණස්ස වචො සුඛා අපණ්ණිතො,
චොරො අහු මහාතස්ස පරිවාරො අනොසි වා ති.

නද තිස්සමහාවිහාරෙ වාදස්ස භික්ඛුසහස්සාති පටිවස්සති. ටිට්ඨති දුතචට්ඨං. එකරත්තමෙවාති එකරතනං එව. නත්ථාති තිස්සමහාවිහාරෙ වසිස්සාම ඉති චට්ඨා විහාරතො නික්ඛමි. භත්ථාති විත්තලපබ්බතො. ගම්හිරකඤ්ඤා නාම තදියා. එක්ථාති විහාර. ගම්හිරකඤ්ඤාති පදං පටිච්චාති පඳෙ අපාදහං. නිසිත්ථාවිහාරෙතොවාති නිසිත්ථාසංඛාතොවා විහාරෙතොවා. සමුද්දරක්ඛන්ති සමුද්දස්ස ආරක්ඛං. සබ්බදිස්සාති පදං ගත්තාති පඳෙ අපාදහා. තිස්සා භූමියො එතස්සාති 'තිභූමියො'. තං තිභූමිකං. තෙසුති තෙසු පේරෙසු. භූමියො පත භත්තොති මහාසොණත්තේරො පුච්ඡි. තත්ති භූමිං. පේරන්ති වෙ පේර හං මහාසොණත්තේරං උච්චිං ආරොපෙතං පෙතිවත්තංසු. අථාති අතත්තරං. තත්ති මහාසොණත්තේරං. භූමියො පත භතතොති ඉසිදත්තත්තේරො පුච්ඡි. එරණ්ණොති; එරණ්ණරුක්කො. ගවෙස්සති පදං පරිවාරිතන්ති පඳෙ කකා. සර්වබාහුතිවාසථානාති සර්වබාහුහං ධිට්ඨෙථානං. අථාති අතත්තරං. අහං දත්ති භිණ්දියං ගම්මාමි උපාසකාති භජන ආත. තත්තේවාති දත්තීණ්දියං. තිස්සවාපි පාලිත්ති තිස්සවාපි නාම සරස්ස පාලිං. වෙණුපාදියාසත්තිතෙති වෙණු නාම පාදියා සම්පඨාතො. තත්ථාති තස්මිං අලංකරපඳෙ. ඉමිනාති මධුකච්ඡෙතොවෙතො. තත්ථාති තස්මිං ගාමෙ. ගුරොව වොචච රුක්ඛතචච 'ගුරුචොචරුක්ඛතචං'. ලතාව පත්තච 'ලතාපත්තාති'. ගුරොවාං ලතාපත්තාති 'ගුරුලතාපත්තාති'. ගුරුවොච පිණ්ණොති පදං විපාකදුගකකම්මන්ති පඳෙ ආධාරො. ගුරොව වොචච 'ගුරුවොචං'. ගුරුවොචස්ස පිණ්ණො 'ගුරුවොචපිණ්ණො'. සෙසකාලසම්පදයාති පදං ද

* 'තිසො' කම්මොප මරම්මිද්දාසයොජ්ජාසු අභිකථා විකාසුව.

සමිමානවිංශාදිති අසම්මොජනා

237

සන්නිති පදෙ ආධාරෙ. බ්‍රාහ්මණිකහිංසාලාභා සෙසකාලා
 වා සම්පද්‍ය. කො පමාණො යස්ස සො 'තිංපමාණො'. කං ප
 මාණන්තිපි පාඨො. සොයෙව අත්ථො. තෙති නෙ ථෙරො. තං
 භුජ්ජෙව පිණ්ඩං. තෙසමෙවාති චිත්තං ථෙරොනං. තෙ උභො
 පි මාතාපිතෙරො. යංමයන්ති මයං යං ආහාරං ලභාමි. තෙත ආ
 හාරෙවා. තෙති තෙ පණ්ණොදකමනුස්සෙ. පිතිරජාති වට්ටො
 චතිරජා. සොති බලොතවාගරෙණෙසු පුත්තං අත්තොසො පුත්ත
 භානො ධිපෙසි තස්මා ජනා තං රජාවාං පිතිරජාති වොහරංසු
 තෙන වුත්තං මහාදිංසෙ.

තස්ස රෙණෙසු කතිඨොව වට්ටනාමණි තාමනො,
 තං පුඨිසෙවාපතිකං හත්ථො රජ්ජමකාරසී.

බලොතවාගරෙණෙසු සො පුත්තකං සකනානුත්තො,
 මහාවුලකනාමත්තං පුත්තභානො ධිපෙසි සො,

තං මාතරං අනුලාදෙවිං මහෙසිව අකාසි සො,
 පිතුභානො ජිගත්තාස්ස පිති රජාති අබ්‍රවුන්ති.

කාලගාමන්ති කාලකාමං. තත්ති තිස්සභුතිභේරං. තත්ති
 මහාසොණසේරං. පරිපාලෙන්නිති පිණ්ඩපානාදී දෙවතා අභි
 සංඛරෙන්නිති නිං පත්තංමුච්ඡ දෙසී. පිණ්ඩපානස්සාති පිණ්ඩපා
 නො. අපරෙ උපාසකො අපරස්සාති අපරෙ උපාසකො අපර
 ස්ස භික්ඛුනො පත්තං ආද්‍ය ගත්ථො කතාපණ්ණාසකං පිණ්ඩ
 පානස්ස පුරෙථො චාවිතත්ථසාවකං ආධාරණං කත්ථො ආහරිත්ථො
 ථෙරස්ස හත්ථෙ ධිපෙසි ඉති එචං උපාසකා සත්තං පෙ
 අදංසුති ගොජනා. වලභ්‍යාසකාලාති වලභ්‍යාසකා තාම සාලා.
 වාසිසා එලං 'වාසිඑලං'. වාසිදණ්ඩකෙති පදං බත්තංවාති පදෙ
 ආධාරෙ. සාමුච්ඡාස්සාති සුඤ්ඤං එකංසෙව පටිභ්‍යො අස්ස හ
 වෙසස. එත්ථාති වාසිදණ්ඩකෙ. ථෙරෙති පදං පානාපෙථො ජී
 ඤිත්ථො ආහාති පදත්තෙකෙ කත්තො. පට්ඨිත්ථොගතන්ති පදං තා
 ලථලන්ති පදස්ස විසෙසනං. වණ්ටනො පට්ඨිත්ථොගතන්ති අ
 හො. තත්ථෙවාති තස්මිං ගාමිඨානො. අනායතනනි නිකකා
 රණෙ අසුත්තෙවා තස්සතඨානො නථානං. අප්පභර්තන්ති හ
 රිතාති ණස්ස අභාවං. සාඛාහභිගන්ති මග්ගාපිටිතං රුක්ඛසාඛහ
 ජනං. වාරං විවරිත්තං සාරුප්පං හත්තොති සාමණේරෙ ආහ. අ
 ථි තත්ති තදනත්තරං සාමණේරං. තෙ විකන්තො තයා උපා
 දිතො. කඤ්ඤාච චුලච ඵලච පණ්ණව 'කඤ්ඤාචුලඵලපණ්ණං'. ත
 න්ති ථෙරං. පටිපජ්ජිති කාරෙසී. තත්තිදත්ති තස්මිං මහානුහා
 වෙ ඉදං වත්ථිං. මමායතිති පිසායති. සො වුලසුබ්බිමථෙරෙ.
 බලිං කෙරෙතිති 'බලිකාරෙ'. බලිකාරෙව සො ගහපති වාති

238

අ භි ඛ ඞ ඞ

‘බලිකාරගහපති’. නන්ය පුත්තො ‘බලිකාරගහපති’.
අසුචිකපලලකත්ති අසුචිති පුර්නකපලලකං. ධම්මසකවස්සාති
ධම්මසංඛාරාස්ස සකථස්ස. ගතවෙය්‍යොති පචත්තමෙය්‍යො. තා
ත්‍රිදත්ති තස්මිං චතුස්මිපත්ති යො ආරම්භ විපාකදුරත. අරස්සා
ති තද අස්ස අමච්චස්ස. පච්චිජ්ඣත්ති සමිපච්චිජ්ඣං. නත්ථාති
තෙසු බන්ධාපිතකාලාදිසු. නිඛාරණං. නත්ථාති අහොසි කම්ම
ත්ති ආදිපදෙසු. යෙනාති යෙනා කම්මෙන තං කම්මං. දිඨ්ඨිමි
මච්චෙදනිසාදිසුති පදං ආසුභිනෙසුති පදෙ ලක්ඛණවත්තං. නිඛා
රණංවා. ආසුභිතෙසුති කතෙසු. නතිධමලනිද්දෙසෙ විනිවිජ්ජෙයො.
නිරයගාමිති ආදිසු චචතෙසු විනිවිජ්ජෙයො චෙදිතබ්බො. නිරස්සා
දහේතාති අස්සාදුභාවසම්බන්ධතො අත්ථෙත. පෙතතායාති ඉ
තො ගතතාවෙන. අබ්බතතතායාති අබ්බතතාවෙන. තත්ථාති නි
බ්බාණං. ඉදත්ති නිරයගාමිති පදං. කථත්ති කථෙතු කමාතා
සුච්ඡා. තෙසුතිති හිසච්චිං. තෙසු මනුස්සෙසු. ජ්ජෙයො ජාතො
යස්ස යො ‘ජ්ජෙයො’. සමාතො ජ්ජෙයො යස්ස යො ‘සමාතජ්ජෙ
යො. තෙසුති මනුස්සෙසු. නිබ්බන්තමානානංපිති නිඛාරණං.
නිඛාරණං හිසකොති නිඛාරණං හිසකොති නිසුත්තො. බුද්ධිපා
යොති බුද්ධිපායාය නිසුත්තො. තෙසුච කම්මෙසුති නිඛාරණං.
දුබ්බලං දිනතාය පටිසන්ධියා අඤ්ඤාත කත්තො දිනතාය දුබ්බ
ලං කම්මං. උපට්ඨෙවපක්කං අක්කතාවෙ විපාකදුරතං හවිස්සති.

චතුස්මලනිද්දෙසෙ විනිවිජ්ජෙයො. තෙසුති පච්චකඛෙකිසු, ත
ත්ථාති තෙසු ආරක්කතෙසු නිඛාරණං. තත්ථාති නන්යං. බාතුයං. පු
තා අරොක්කතොතාබාතුලොකත්ති ඉදං පදං ඉති අබ්ථපායං ද
සෙය්‍යං. හගවතා ගතිතත්ති සම්බන්ධො. අනුපාදිණ්ණකසංඛාර
ලොකස්සාපිති අනුපාදිණ්ණකතුත්ස්ස සම්ඛාරලොකස්සාපි. ප
ච්චකඛුඛාතිති ආදි දල්භිකරණං. කප්පොති චෙ බාතුතුත්තො
අඤ්ඤාත්ති පච්චකඛුඛාදිතා. අබ්බුච්චිතං ‘අබ්බුතති’. හිතා
අබ්බුතති යෙයං තෙ ‘හිතාබ්බුතතිතා’. තෙති සධිං විහාරිකා. ඉ
තරෙති සධිං විහාරිකා. තෙපිති සධිං විහාරිකා. තෙසුති සධිං
විහාරිකා. නත්ති අනිකං අභාවත්ති චිතතං. ඉදං පටං පෙ
නිසාමෙතිති සුච්ඡා. අඤ්ඤායධාතුති අඤ්ඤායධාතුයා සම්බන්ධතො
සහාවො. සම්බන්ධතොති ආදි දල්භිකරණං. ගණිතස්සාචාරත්ති
සමුත්තාවෙන හිතස්සාචාර වරණං. යථා සහාවෙනාති සහාගාතු
රුපෙන. බාතුසමාසුත්තකම්මෙති අඤ්ඤායධාතුයා සම්බන්ධතො
කරණං. බුරුච්ඡාරපිති සම්පට්ඨාතෙ. චචත්ති පුබ්බෙ අබ්බි
තාවෙ. බාතුසංසුත්තත්ති බාතුසංසුත්ත සුත්තං. සබ්බත්ති සබ්බං
සුත්තං. යත්තාති යස්මිං ධම්මජාතො. තං ධම්මජාතං. තෙසං සත්තො

සම්මොක්ඛනීයාදීනි අක්කමොජනා

239

භංග. අපාරජක්ඛෙති ආදිසු චිත්ච්ඡයො. තස්සෙවානි රුගදො
 සමොහරජස්ස උගගෙතාපි පදෙන. මන්ද කිලෙසා යෙසන්
 නෙ 'මන්දකිලෙසා'. යෙසං සත්තාභංගං. සමාදිති නොයකා භා
 නි සමාදිති. තත්ථානි සත්තාභංගං. තෙසුති ආයයාදයොති ආදි
 පදෙසු. එත්ථානි හවදිසිසත්තිස්සිතා වානි වචනෙ. උච්ඡේදදී
 ශ්වි වහවදිසිති චුත්තානි සම්බන්ධො. සබ්බෙපිමේති සබ්බෙපි ඉ
 මෙසත්තා. එත්ථානි හිසවිමං, එත්ථ සුත්තෙ. තත්ථානි එ
 නෙවාපතානි ආදිපදෙසු. ඉදං හි වචනං චුත්තංගොති. යා විප
 ස්සතා පුත්තලෙන පටිලො නනො විපස්සනානො උත්තරං ම
 ග්ගානුණං. හිත්තවෙ යදරියා යෙසු අරියවාසෙසු. අරියා ආවිදං
 සු වානි නිසාය ආවිසංසු. පෙවසිස්සත්තිවා ඉමෙ අරියවා
 යා හොත්තිති යොජනා. දසාති පමභිගවිසංසිතො ජලභිග ස
 මත්තාගතො එකාරක්ඛො චතුරපසෙතො පනුත්තපචි
 වෙකාවචො සමවායසගේසතො අනාවලංකයො පස්
 සඛකායසඛිඛාගෙ සුචිමුත්තමිත්තො සුචිමුත්තපඤ්ඤාති. තත්ථ
 පමභිගවිසංසිතොති කාමච්ඡද ඛාපාද ජිනම්භඋච්චිචකුත්තුචි
 ව විචිතිච්ඡා සංඛාතාභංගං පමභිගානං. විප්පතිතො. ජලභිගසමත්
 තාගතොති ඉක්ඛිසංවර්තංගාගෙති ජ්ඣංගෙති සමත්තාගතො.
 එකාරක්ඛොති සතිසංඛාතො එකාරක්ඛොති සමත්තාගතො.
 චතුරපසෙතො ති සංඛායපටිසෙවන අධිවාසන පරිච්ඡතා වි
 නොදනසංඛාතෙති චතුති අපසෙතෙති සමත්තාගතො. පනු
 ත්තපචිවෙකාවචොති පුද්ගමණ්ඩාත්මණානං පච්චෙකලංගිං
 පනුදතො. සමවායසගේසතොති විසුඛිකාමෙසන සවෙසනා
 දී සබ්බඑසතො. අනාවලංකප්පොති කාමසංකප්පඛාපාදසං
 කප්ප විහිංසාසංකප්පෙති අනාවලො. පස්සඛකායසංඛාතෙති ව
 තුත්ථකානස්සලාහි. සුචිමුත්තමිත්තොති රුගදොසමොගෙතිසු
 ච්චි චිමුත්තො. සුචිමුත්තපඤ්ඤාති රුගදොසමොගෙති සුච්චිමුත්
 තපඤ්ඤා. එතංහි සුත්තන්ති හිසවිමං අභිගුත්තරතිකාසෙ දස
 කතිපාතෙ එතං සුත්තං. සුකථිතමෙවෙනති යංපටිච්ච
 පෙ. ඉදං වසනථානන්ති එතං චචනං සුකථිතං එව. ඉමෙස
 මානි වසද්දො දිසිගතානව විපස්ස. නුණාටාමානි
 යොජෙතබ්බො. අප්පවත්තික්ඛණ්ඩිති පිසද්දො පචතතිං අපෙ
 ක්ඛති. පියජාතිකත්ති පියසභාදිං. අස්සාදපදථානන්ති අස්සාද
 ස්ස ආසත්තකාරණං. කාමරුගපටිසෙවත්තෙසුති කාමරුගපටිස
 සඛිඛානාරම්මණිකවත්තෙසු. අනුපතිතානි පවත්තා. සමසු
 ත්තෙකසුචිසෙතානි සමසුත්තසාවෙන එකසුචිසෙන. එතානි
 කාමරුගානුසයොති පදෙ. තත්ථානි පුඤ්ඤාතිසඛිඛාගදීසු. එතෙ

240

අ භි ඛ ඞ ඞ

සුභි සඤ්ඛාතේසු. කස්මිං පෙ. ගතිතාති පුච්ඡා. අයංහි
ති හිසච්චං අයං චිත්තති.

ඉඛෙව්වර්තනිද්දෙසෙ සත්තානං පෙ. තත්ථ අයං අධි
බ්බතතිගතිතාති සම්බන්ධො. උප්පට්ඨාට්ඨාති අප්පරජකම්මො
රජක්ඛානං උප්පට්ඨාට්ඨා. එත්ථාති නික්ඛ්ඤ්ඤාදිසුද්ධිද්දෙ
සෙ. යස්සාති යස්සපුග්ගලස්ස. අනුබ්බාති අසුත්තා. ඉදත්ති
සත්තානං ඛයං ජාතාතිති ආදිවනං. එත්ථාති හිසච්චං එතෙ
සු චීඤ්ඤාසු. ඉති එවං යොජනා. ක්කායාති ආරම්භංමලො
කෙති ඉතිතස්මිං සො ජනො 'ක්කායා' නාම. තත්ථාති තෙසු පඨ
ච්චතුක්කාදිසු. සමාපත්තිසාති පදං අලාභියෙව්වති පදෙ කම්මං.
එත්ථාති එතෙසු චතුසු ජනෙසු. තත්ථාති තස්මිං චත්තාර්කි
නාතිතිආදී චචතො විනිවිජ්ජො. සෙනාසනාමිපි පච්චිමොක්ඛා
නං. තත්ථාති ඛම්මසංගණ්ඨිකථායං. එත්ථාති එතෙසු. අභිසුචි
මොක්ඛෙසු නිධාරණං. තදභාවතොති තස්ස චත්තකයානා
ය අභාවතො. වුඤ්ඤාසාති වුඤ්ඤාස පුත්තලස්ස. සංඤ්ඤාමතසි
කාරතත්ති පදෙ සම්බන්ධො. සංඤ්ඤා පෙ. රතත්ති
පදං අනුපක්ඛන්ධතත්ති පදෙ සම්බන්ධො. තත්ථෙව්වති විසුඤ්ඤි
මයොගෙව්ව තං තත්ථාති දසබලසංගණ්ඨිකථා පරිවාරිකාදෙ
වා පණ්ඨිතො දඨබ්බං. තම්පිති දසබලසංගණ්ඨික නිවිච්චිපි ත
තොතිච්චතො අවසෙසමිපි නිවිච්චං. දසබලසංගණ්ඨික හිති ආදී වි
ත්ථාතෙ. තෙසත්ති ක්කාතාදිතං. එතෙහිති දසබලසංගණ්ඨික.
එතෙසත්ති දසබලසංගණ්ඨික. තංහිති හි සච්චං දසබලසංගණ්ඨික.
තතොති තෙහි සත්තවිඤ්ඤාණෙහි. ඉතිති එවං.

සංගණ්ඨිකංගො නිවර්තො.

(17) තදනත්තරෙති තස්ස සංගණ්ඨිකංගස්ස අනත්තරෙ. ත
තාති මාතිකායං. තතොති එකෙකානන්තරං. ඉද්දති ස්ථා. පෙ.
නිද්දෙසවාතෙ විනිවිජ්ජො වෙදිනාබ්බො. මාතිකායං ඉ
ති පදං නිද්දෙසවාතෙ පදෙ සම්බන්ධො. එත්ථාති පටිච්ච චච
තො. කපිතත්ති පදෙ ආධාරෙ. එත්ථාති ජාතිං පටිච්චාති චච
තො. මජ්ඣිමනිකායාප්පත්තොති මජ්ඣිමනිකායාතො ආකාරෙන
පවත්තො. වස්සංගාති ජාතිතං. අවසෙසා ජනා. සෙන
යොති සමුත්තො. ආරොග්ගාදිසු විනිවිජ්ජො. ගද්දුගනාමත්ත
ම්පිති ගුණාංගුණාමත්තං. පවාතෙති මහාවාතො. අවසෙසාති
ක්ඛුති පදං අනුක්ඛිතාති පදෙ කම්මං. දුර්ගතත්ති දුර්ගතආ
ප්පජනං සම්ප්පජනං. ආගාරිකස්ස තාව මහා. පෙ. ප
රිවාරිකාතිතො උප්පත්තො අනාගාරිකස්ස පවාතෙ.

සම්මොහවිනෝදනී අසංයෝජනා

241

පරිවාරෙහිති මාතො උපුතොති සංඛිනො. අසාහණො
 චණ්ණො යෙසං තෙ 'දුබ්බණ්ණා'. අසොහණරූපං යෙසං තෙ
 'දුරූපා'. නාහී ගුණො එතෙසත්ති 'තිගුණා'. පඤ්චා අනිතති
 යෙසං තෙ 'පඤ්චඅනිතතිනො'. නාහී පටිහාණං යෙසං තෙ 'අ
 ප්‍රාපිහාණා'. තස්ස අගාරිකස්ස අවසෙසෙ පෙ විවාරෙ
 මිති උප්පත්තො මාතොති සම්බන්ධො. භිබ්බන්තිතත්ති චත්
 ථුතො භිබ්බන්තිතං.

තත්ති තත්ත ඝනමො පමාදොචාති ආදිච්චනං. පමාදොති නිද්
 දෙසෙ චිතිච්ඡයො. ඥානාදිකායදුම්රිතාදියු. අරියා චිත්තං
 අනිග්ගණිතිවා. කුසලධම්මානන්ති පදං භාවනායාතිපදෙ ක
 මිමං. භාවනායාති චිත්තනය අසන්කච්චං කරණා ඉති පදෙ ආ
 බාණෙ. පුත්ගලස්සවා දෙයාධම්මස්ස චාති පදමයං අසන්කච්චිං
 කරණ ඉති පදෙ කමිමං. පුත්ගලස්සාති පටිග්ගහක පුත්ගලස්
 ස. නතිරත්තරං දුනාදි පවත්තෙති තස්ස පුත්ගලස්ස. එසො
 ති පමාදො. තත්පෙචාති පමකාමගුණස්ස.

බලයාති හත්තකජියො එඛසාවකස්ස එච්චනාවිම. එත්ථාති එ
 චොති පදෙ. ගිලිතනාභිගලසිසො අප්ගරෙ චිත වාතහරිතා ච
 තෙහ පුරිතා හස්තාවිම. ගිලිතං නාභිගලසිසං යෙහ ණො 'ගිලි
 තනාභිගලසිසො'. උද්ධුමාතකස්ස භාවො 'උද්ධුමාතකභාවො'.
 උද්ධුමාතකභාවො ලක්ඛණං යස්ස සො 'උද්ධුමාතකභාවලක්ඛ
 ණො'. සාරම්භතවසෙතාති සුගගහණවසෙතා. උත්තරං ක
 රණං 'උත්තරයං'. කරණස්ස උත්තරයං 'කාරණත්තරයං'. කා
 රණත්තරයං ලක්ඛණං යස්ස සො 'කාරණත්තරයලක්ඛණො'.
 තද්දිගුණං තද්දිගුණත්ති තද්දිගුණං තද්දිගුණත්තිව මෙ පාඨා.
 තද්දිගුණත්ති තස්ස දිගුණත්ති අත්ථො. ගණ්ඨිගුණත්ති ගහණං.
 අරියවංසසුත්තෙති යථා අභිගුත්තරනිකායෙ චතුක්කනිපාතෙ අ
 රියවංසසුත්තෙ. ලාමකලාමකයොති ලාමකලාමකභාවො ඉතරි
 තරයො නාම. අත්ථිච්ඡානාපි චිච්චනං. එතිස්සං එච්ච අතිච්ඡානාය
 නාමං. තත්ථාති අත්ථිච්ඡානාය ඉච්ච යථා වඤ්ඤං වඤ්ඤං නාම නි
 ණණ්ණං පසාදත්තො රුපා. *අසිනාධුයාති අසිනා නාම දෙවියා
 ගරියා හිතො එච්ච අතිලොභන අතිලොභමදෙනව. අත්ථිච්ඡං
 අති ඉච්ඡන්තො සො පුත්ගලප්‍රා අත්තානං කායති ජියතිති යො
 ජනා. ගාථාය අත්ථං දස්සෙත්තො රුපධිතාය අසිනාධුයා යථා
 වඤ්ඤං නිණ්ණරිත්ති ආදිමාහ. චිකායං පථා පණ්ඩිතඅසිනාභුයා
 ති පාඨො දිස්සති. එත්ථාති නාචායං. තාහිති තාහි විමානපෙ
 තිති චුම්චමානොපිති පදෙ කත්තා. තච්ඡුණත්ති තතො චිගු
 ණො. සො චලෙසි මං තත්ති සො මත්තවිඤ්ඤො චුං මං චලෙ

සත්තං පෙසුනි දිට්ඨා පෙසුනි ආග. අර්තත්ති කදු හං උරවත්තං. සත්ථා ඉමං ගාථාග ජානකක දසනිපාතො නි සම්බන්ධො. සො මිත්තවිඤ්ඤා චතුර්ති චතස්සො ඉත්තො අස්සාදායො අධිගතො අභිභූතියො අධිගිපිව සොළසාදායො සොළසාදායිව චත්තං ඉත්තියො අස්සාදායො. අනුච්ඡිද්ධං අනි ඉච්ඡන්තො මිත්තවිඤ්ඤා චත්තං උරවත්තං. ආසදො පත්තො ඉච්ඡාග කස්ස ඉච්ඡාග විගතස්ස පොසස්ස මත්තකො චත්තං. හමිති යො ජනා. තත්ථාති පරවිසයෙ. සො තාපස අහං සනතිකෙනං අත්තතො වසනායං අනිගිලායො අවමඤ්ඤායො අනුච්ඡිද්ධො අනුච්ඡිද්ධාග අත්තවිච්ඡායො වලං තාම ජනා පදං අබ්බොධායං වා ආගමිදං ජනා තතො ගාමා නික්ඛේධා කොදණ්ඩකෙන රස්සදණ්ඩකෙන වං පරිපොඨිපිංසු යො අහං හිත්තසියො රුධිරමත්තනිගතො සකංතීකෙනං පච්චාගමා දිං තස්මා අනුච්ඡිද්ධා වා උත ආගමාසි දුති මතසිකානරො අහං උපසාසරං පාලයාමිති යොජනා. අනිගෙය්මානොති පාදො හිත්තං සියං යස්ස සො 'හිත්තසියො'. රුහිරො මත්තනිගතො අමිගං යස්ස සො 'රුහිරමත්තනිගතො'.

අසත්තභූතපඤ්ඤානි අසත්තභූතස්ස පකාසනතා. ක ච්ඡුට්ඨානි ජනා කච්ඡෙකතභූතස්ස උච්ඡුට්ඨානි ජනා. පිලෙකතභූතස්ස කතභූත පිලෙකතභූතං හන්තිකං. ගන්තිකා ගන්තිකා. ජනා කතෙපි උපාදානාදිකෙ පච්චයෙ දෙත්තෙ අග්ගිකත්තො සමුද්දො මහිච්ඡොවාපි පුත්තලො ඉති තසොපි ජනා අග්ගිකත්තො ජනා පච්චයෙති උපුරයෙති යොජනා. විජානමානොති අත්තතො ජනා කතොති. තනු නි මහිච්ඡානිකා. පියායති ඉච්ඡති. අර්ස්සාති තද අස්ස දහරතික්ඛස්ස. තස්මිත්ති පුලෙ. අලන්ති අස්සත්තං. සකලතො මාසස්සාති පදං පුලාති පදෙ සම්බන්ධො. තිස්සමහාරජාපිති ල ඛාදිපෙ සමාතිස්ස මහාරජා. පටිත්තකණ්ණිකත්තති පටිත්ත කණ්ණිකා. එකමෙකෙනා කික්ඛුතා පටිත්තතිතං නිච්ඡා බාද නිගං හොජනිගං අවසෙසං තාගොසි. අස්ස කික්ඛුති ගතිතං බාද නිගං හොජනිගං මඤ්ඤං අවසෙසමෙව බාදනිගං හොජනිගං බහුං ඉති දිට්ඨා තෙසං වෙතිගපඤ්ඤා හික්ඛුතං.

පාපිච්ඡිතා නිද්දෙසෙ අස්සමො පෙසුනි ආදිසු විච්ඡොසු විනිච්ඡයො. මහාමහාදිවසෙති මහාපුරානං දිවසෙ. තනාති වෙතිගංගතො. තෙන බාවතොති තෙන කාරණෙන බාවත්ත ස්ස ගොණස්ස. තත්ථාති තස්මිං නිග්ගිජ්ජාදිකෙ. වතුනිකාපි කොති දික්ඛිකායාදිතං වතුනිකායාතං ජානනකො. තෙහිති

බිහිකරණන්හි හැඩගැන්වී සිද්ධකරණං. ආකොට්ඨාපවිවා
 කොට්ඨාසාදිහි ආකොට්ඨාසාප්පවිවාකොට්ඨාසාදිහි. ටී
 වරස්සාහි පදං මණ්ඩිකාහි පදෙ කම්මං. මණ්ඩිකාප්පවිකර
 නාදිහි පත්තස්ස මණ්ඩිකාප්පවිකරණාදිහි. ගලොවිල
 නාහි පුතිලනා. තස්සාහි මහස්සකායස්ස. එත්ථාහි එතස්මිං. ඉ
 මස්සවා පුතිකායස්ස ධාහිරිතංවා පරික්ඛාරිතං මණ්ඩිකාහි ප
 දෙ. යොගාහි යොග ධම්මෙන. සුඛස්ස හාමොති අනිච්ඡතස්සනා
 මො. යායාහි යාය නිරියාය. මානිමත්තං පිනිමත්තාදිස්සා මානු
 පිකුසද්දනං උකාරස්ස ඉකාරං කනා මාහිපිතිහි වුත්තං. තස්
 සෙවත්ති තස්ස පුත්තලස්ස එවං වුත්තනතෙතං. අබ්බසලෙස්සහි
 අබ්බසල උත්තමස්ස කුසලෙස්ස. ඉතොපරත්ති ඉතො ඉච්ඡාපක
 තස්සාහි පදතොපරං එවමාදි ආරඬත්ති සම්බන්ධො. නත්ති කු
 හනවත්ථිං. තත්ථාහි පච්චිදපච්චිදසංඛාතසංඛාතොති ආදි ව
 චනෙ විනිච්ඡයො වෙදිකාබ්බො. විවරාදිහි නිමත්ති තස්ස කුහ
 කස්ස විමිභාපනත්ති සම්බන්ධො. තදනිකස්සෙවොති තෙහි විව
 රාදිහි අනිකස්සෙව සතො සමානස්ස. පච්චිදපතොති පදං වි
 මිභාපනත්ති පදෙ තතියාවිසෙසනං. තොවාහි විසද්දෙ පටික්ඛි
 පතොතවාහි සොපෙතබ්බො. සුඛාහි පදං ආවිකතාහි පදෙ
 පුබ්බකාලනිරියා. තෙසත්ති ගහපතිකානං. ආවිකතාහි පදෙ
 සම්පද්දනං. නොති අමිභානං. අස්සාහි භවෙය්. උපතොතනා
 නත්ති පදං. තෙසත්ති පදස්ස විසෙසනං. තදනුත්තලකාමනං
 යොවාහි තෙසං ගහපතිකානං අනුත්තලකාමනං යෙව. පටිත්ත
 ගණ්ණවාහි පදං විමිභාපනත්ති පදෙ නතියාවිසෙසනං. න
 නොති පටිත්තගණ්ණකාලනො. වුත්තම්පිවෙතත්ති එතං විවතං
 මහානිද්දෙසෙ සාරිපුත්තසෙසෙරෙන වුත්තම්පිව. ඉධාහි ඉමස්මිං
 ලොකෙ. පච්චික්ඛාහිහි පටික්ඛිපති. සො කුහකො. නිත්ති
 කිං පඨොප්පතං යං විවරං ධාරෙය් එතං විවරං සාරුප්පං. තදුර්
 පාදාහි තෙසං විවරාදිතං නිසො කමෙතං නිස්සාය. තමෙන
 ත්ති තං එතං කුහකානිත්ථිං. නික්ඛන්ති සඛා දෙය්සම්මිද්දත්
 තිත්තෙය්සානං. පුඤ්ඤානාහි පුඤ්ඤානො. සම්මානෙස්සාහි පදං
 සිස්සාහි. මහොක්ඛොති මහානුභාවො. සම්මානොධිප්පායක
 තොනාහි සම්මානවතො අධිප්පායෙව කතො. පඤ්ඤායාහි ප
 භිප්පායා. තත්ථාහි පච්චිදපච්චිදසංඛාතසංඛාතොති ආදි ප
 දෙස්ස නිඛාරණං. පඤ්ඤාපුරිකිකතාවදස්සතොති පඤ්ඤානු
 පුරිකිකතාවස්ස දස්සතො. නවදනත්ති අනිත්තවදනං. ත
 ත්ථාහි උච්චුක්ඛන්තො. උක්ඛෙපතොති උක්ඛිපිධා පකාස
 නා. එත්ථාහි එතස්මිං කුසලං. * තෙලකන්දරිකවත්ථිත්ති තො

* 'තෙලකනරික' කමොප්ප ඉරම්ම.

සමමානමිත්තාදීහි අක්කොපනා

215

ලභන්දරකා නාම උපාසිකාය චන්ද්‍රිං. එත්ථාති එතස්මිං අ
 ඛකායෙ. අථාති අනන්තරං, තනුදතති තස්මිං නිමිත්තකාරණං
 ඛකායෙ ඉදං චන්ද්‍රිං. වාසිපතරණාකාරත්ති වාසියා පහාරණාකා-
 රං. බිරහොච්ච්ඡාති බිරචන්තගොච්ච්ඡා, එත්ථාති එතස්මිං අ
 ඛකායෙ. පට්චික්ඛකසරත්ති සාමන්තසරං. කථාචකොණේ උච්-
 ඡුං දිඤ්ඤා භාරතෙ ගුළං දිඤ්ඤා පිටකෙ ලොණමච්ඡථාලෙ දිඤ්ඤා කු-
 ම්භිඤ්ඤා තණ්හුලෙ දිඤ්ඤා සපෙ සතං දිඤ්ඤා සම්බන්ධො. පිටකෙ
 ති භාරතෙ. ලොණමච්ඡථාලෙති ථාලෙඤ්ඤා ලොණෙත චක්ඛි-
 ඤා සුක්ඛාපිතං මහාමච්ඡං. සරං නාමතිති 'සරණි'. පටිකවෙ-
 ච්ඡාති පඨමමෙව. අභං තං සංසං පහරං පෙ. විය පාසා-
 ණං පෙ. අද්දසත්ති සම්බන්ධො. ලෙඛිඛුකොනාති පදං
 පහවෙනාති පදෙ කරණං. මයා පහවෙන සප්පෙන. සප්පෙනා-
 ති පදං කරත්ති පදෙ කරණං. කරත්ති පදං එතත්ති පදස්ස
 විසෙසනං. එතං අද්දසත්ති සම්බන්ධො. තස්ස සප්පදත්තෙ අ-
 ද්දසත්ති සම්බන්ධො. අප්පස අනන්තරං කුපිතස්ස සප්පස්ස වෙ-
 ලං අද්දසං ඉති භික්ඛු ආහාති සම්බන්ධො. තත්ති තං ඔදනාදිං.
 දසති අක්කොපනස්මිති ඔසොසි ගොණොසිති ආදිති දසති අ-
 ක්කොපකාරණෙති. එවං එතාති අස්සමො අප්පසෙනාති ආදි-
 නං එවං වචනං එතස්මිං කුලෙ තුමිහෙ මාකරෙථ. සවත්ථිකත්-
 ති පදස්ස සහෙතුකත්ති පදං විවරණං. අදෙත්තං ජනං. උභවි-
 පනත්ති පදෙ කම්මං. අදෙත්තෙ දිඤ්ඤාති පාසො, පුබ්බං ක-
 තස්ස කුසලස්ස ඵලසංඛාතං බිරං ගුරුතිති 'බිරහොපනො'. යො-
 ජනො නිව්චකාලං සබ්බෙහම්පි හික්ඛුතං නත්ති වචනං දෙති
 ඉමං ජනං දයකොති තුමිහෙ නිං හණ්ඨාති සම්බන්ධො. එතාති
 හික්ඛුතං එතා කථා. භෙදපෙසිකාවිධාති අබ්භූතං සර්වමක්ඛි-
 තතෙලං භෙදපෙසිකා විය නිසුණි. පිංඤ්ඤාති විච්ඡේදනං නා-
 ගාමිග්ගතාති ගාමිස්ස පරිශෙසනා. බිරහානුත්ති එතො නිර-
 පිණ්ණපානවාරකො භික්ඛු පිණ්ණං විවරත්තො ආදිකුලෙ ල-
 ඔසුක්ඛිගත්තං පුත්තකුලස්ස දුරකාතං අදසි. අප්පසං දුරකා-
 තං පෙ. මාතාපිතාගේ අහො අහොත අත්තනා ගුරුත-
 බ්බං හත්තං අමිහානං දුරකාතං අත්තත්ති. තස්ස පණිතගත්-
 තං අදසි. යොපි තරෙච්ඡ හත්තං ගහෙත්වා තනිස්ස කුලස්ස දු-
 රකාතං අදසි. තෙපි තරෙච්ඡ පණිත තරං කත්වා තස්ස අදංසු-
 සොපි තං ගහෙත්වා වතුන්කුලස්ස දුරකාතං අදසි. තෙපි තරෙ-
 ච්ඡ තතො පණිතතරමෙව අදංසු. යොපි තරෙච්ඡ ගහෙත්වා අඤ්ඤ-
 ස්ස කුලස්සාති අප්ප ජච්ඡිමකුලෙ බිරහානුං සබ්බසම්මාරසබ්බතං
 පායානං ලතිත්වා නිවහෙතසි. තස්සාති සර්වස්ස. එතෙසුති ජාති

246

අ භි ඛ ථි ථි

ආදියු එතෙතංගෙවාවතී ජාති ආදිතං නිඛාරණං. එත්ථානි සේය්‍ය මාන සදිසමාන නිද්දෙසෙසු. තෙසුති තියු මානෙසු. තත්ථානි තෙසු සෙය්‍යසදිසසිනෙසු. තෙසුති තවසු මානෙසු. තත්ථානි තෙසු පදෙසු නිඛාරණං. එත්ථපතානි එතෙසු නාමසු මානෙසු. එතෙ සංගෙවාවතී රුජ්ඣිබ්බජ්ජානාං. තො රුජා මානං කරෙති පබ්බ ජ්ජනාපි එතං මානා කතෙතිනි සම්බන්ධා. යස්ස ටෙ ලාභසක් කාතෙ තත්ථ සො අහං ඛම්මකථිකො—පෙ—කිං මහාපෙ තෙති යොජනා. අමච්චොවානිනි ආදි දල්හිකරණං. අමච්චොවා රක්ඛිතයාචා එතෙ මානෙ කතෙතිනි සම්බන්ධො. රභේ තියුතො රක්ඛිතො සුඛසද්ධසංකප්පාති පදං නානාකරණත්ති ප දෙ තතියාවිසෙසනං. කුච්ඡි වසෙතාති කුච්ඡි පට්ඨතෙති කුච්ඡි තෙතුනි අත්ථො. දුස්සංගති දුස්සංගං. මානාපිතකොට්ඨානි මානාපිතො අත්තො. දුස්සංගති දුස්සංගස්ස කරණං. එ ත්ථානි නාමසු මානෙසු. තත්ථානි තෙසු යාථාවමාන අයථාවමා නෙසු. තත්ථානි තෙසු කතමො මානොති ආදි පදෙසු. මානාති මානනිද්දෙසෙති පදං ආනාති පදෙ ආධාරො. යො එයො උප්ප තොනා මානො අයං මානාති මානො නාමාති සම්බන්ධො. අයං ජ්ජනො. කාරති භාරතො අතිභාරො. එවත්ති යො එවරුපොති එවතං. සොති මානො අයත්ති මානො. එත්ථානි ගිතමානා මමානෙසු. නිඛාරණං. තෙති තත්ථ. ගොත්තං එතස්ස අත්ථිති 'තගාත්තවා'. අයං පත අධිගතමානො. කස්ස පුත්තලස්ස—පෙ—ප්‍රප්පජ්ජතිනි පුච්ඡා. යොතිනි හිසව්ච. අරියසාවකො. මත්ගොව එලම නිබ්බාණම පතිනතිලෙසාව අවසිද්ධිතිලෙසාව 'මත්ග—පෙ—තිලෙසා'. මත්ගව්ල—පෙ—තිලෙසා නං පච්චිකෙත්ථිණං. 'මත්ග—පෙ—තිලෙසා'. සථානං යොමතස්ස යස්සතො 'සථානසොමතස්සො'. යො. අරියානං ගුණො 'අරියගුණො' අරියගුණස්ස පච්චෙය්‍යො 'අරියගුණපච්චෙ ඛො'. තත්ථි කම්මා යස්ස යො 'තිකතංගො'. යොනාපත්තාදිත ත්ති නිඛාරණං. නිරුද්ධොති තත්ථි ආසා ඉච්ඡා යස්ස යො 'නිරුද්ධො'. පරිච්චිතං කම්මසානං යොනො 'පරිච්චිතකම්ම සානො'. උප්පත්තොවානි අධිගතමානෙ උප්පත්තොව කම්ම සානං අත්තරධාපෙති. යොතිනි යො ආරම්භ විපස්සකපුත්තලො කිලෙසසුද්ධාරත්ති කිලෙසානං පච්චිතනං. තස්සාති සමච්චි පස්සනාප්‍රාප්තො. සුපරිත්තතිනා සුද්ධි වච්චිතාපිතා බිණ්ණසුච සුචිත්තාවාතෙ ඉච්චිත්තාවාතෙ විත්තස්ස පච්චිතනං ගො ති. උච්චිතලක්ඛනාවාසිමහානාගපෙරෙති ලක්ඛාදිපෙ උච්චිතල ක්ක නාම ආවාසෙ වාසි මහානාගපෙරො. ගංගනාකවාසි මහාද

සම්මොහවිතොදනී අසංඝෝරණා

247

නිකත්තේරෙහි භංකවා නාම ආවාසෙ වාසී මහාදනිකේරෙ. උ
ච්චනලකවාසියං භංකවාකවාසියං ඉතිපි පාඨො. උච්චනලකවාසී
ක මහානාගත්තේරෙහි අනො. නිකපොණ්ණපධානසර්වොසිති
නිකපොණ්ණනාම පධානසරෙ වාසී. නත්තාති නාසු නිසු වත්ථු
සු. නලඬගවාසීති තලකනාමෙ ආවාසෙ වාසී. සොති ධම්මදිත්
නාමේරෙ. අස්සෙති මහානාගප්පරස්ස. නතොති තදනත්තරං.
තත්ති පස්සං. ඉතොති ඉතො කාලෙතො. අචිතා රක්ඛා
කණ්ණො යෙවා සො 'අචිතකණ්ණො. පසාරිතං වාසිගුහිං යෙන
සො 'පසාරිතනාමිගුහො'. නත්ති භජිං. තමෙනත්ති මහානා
ගත්තේරං. සොති මහානාගත්තේරෙ. දෙසො වර්තං පකති ය
සො සො 'දෙසවර්තො'.

මිච්ඡාමානානිද්දෙසෙ පාපං පෙං ආදියු ච්චනෙසු විති
විජයො. කෙච්චොච නෙ මිච්ඡබන්ධොති 'කෙච්චමමිච්ඡබන්ධා'.
කෙච්චමමිච්ඡබන්ධොති තෙසාදුච 'කෙච්චමමිච්ඡබන්ධතෙසාදු'.
මිච්ඡජාලබ්ධොති කුමිනාතරණං 'මිච්ඡං පෙං කරණා
ති. පාසබ්බිධතච සුලාගෙපතච 'පාසං පෙං ආවාති. නා
ති ආදි යෙසං කම්මොවාං. නාති පාසං පෙං පනාදිති. භා
රතස්ස සුඛං 'භාරතසුඛං'. සිනාය ආහරණං 'සිනාහරණං'. භා
රතසුඛං සිනාහරණං 'භාරතසුඛසිනාහරණං'. තා ආදි යස්ස
තං තෙතා පටිසංසුත්තං. කච්චො ඉදං කඛං. නාවකං නාම
භාරතාදිනාමාසසේ නානාප්පකාරනිරුපිතරූපං කඛං. කඛ
ච නාවකච චලනොති 'කඛනාවකචලමිච්ඡාති'. නාති ආදි
යෙසං නෙ කඛං පෙං නාදයො. කඛනාවකචලමිච්ඡ
නාදියු පටිසංසුත්තං 'කඛං පෙං පටිසංසුත්තං. විතකකනිද්දෙ
සාදියු විතිවිජයො. තත්තාති නස්මිං පුට්ඨෙ අමරවිතකෙත්ති නිබා
රණං. නිජ්ජිණ්ණෙහි විතාසෙ. දිඬිගතිකොති පදං ආපර්ඨ
ති පදෙ කත්තා. දිඬි එව දිඬිගතං. දිඬිගතං එතස්ස අත්ති 'දි
ඬිගතිකො'. තස්සාති දිඬිගතිකස්ස. සො දිඬිගතපටිසංසුත්තො
විතක්කො අමරෙ නාම ගොතිති සම්බන්ධො. ගාහත්ති ගහො
තබ්බගාහං. එකස්මිං පක්ඛෙති එකස්මිං කොභාසෙ. අසණ්ඨා
නතොති පදං නාමරතිති පදෙ තනිසාවිසසසනං. තත්ති විතක්
කං. අනුද්දයනාපතිරූපකෙතොති අනුද්දයනාය සදිසෙන. සහ
නාත්තීති ආදියු විතිවිජයො. තෙතිති උපභාසෙති. එකෙසු උප
භාසෙසු. තෙසුති උපභාසෙසු. උපපත්තොති පදෙ ආධාරෙ.
පරෙහි ජනා. සෙභා අනාගතෙසු පන උපනාගනිද්දෙසාදියු වි
තිවිජයො. ජලතෙති ආදිත්තසුතිඅලාතං ජලති එව. ආදිත්තච
තං පුති අලාතචාති 'ආදිත්තසුතිඅලාතං'. ධොවිගමානාති ප

දං අච්ඡවමන්ති පඨෙ විසෙසනං. වසානෙලෙන මනබ්බා 'වසානෙලමක්ඛිතා'. වසානෙලමක්ඛිතාව සා පිලොතිකාවාති 'වසානෙලමක්ඛිතපිලොතිකා'. කාරන්ති පරෙන කතතුණං මනෙවති විනාසෙති. ගුථං පහරන්ති 'ගුථපහාරණකං'. දණ්ඩං. තන්ති නං පුග්ගලං. තස්සාති පුග්ගලස්ස. ලක්ඛණාදිනො පන එසො මක්ඛො වෙදිකබ්බො, තෙසන්ති ගුණානං. පරෙනාති පදං සුකතානන්ති පඨෙ කත්තා. පළාසෙති සමෙ කරෙතිති අණො. ආගතනාති උප්පත්ති. ජයාගරණනොති පදං ආගාරෙති පඨෙ තතිසාවිසසනං. ජයස්ස ආගරණනොති අණො. සානම් ජිණ්ඩලෙති සංසදනාධානො. ආගතෙසුප්ති ආගතෙසුපි. ජානං යෙවාති ජාතන්තො යෙව. චන්තන්ති වෙර්ගගතාදි චන්තං. චන්තන්ති අභි. පටිච්ඡාදනතොති පදං වියාති පඨෙ තති යාවිසෙසනං. පුන පටිච්ඡාදනතොති පදං ආසරන්ති පඨෙ හෙතු. දස්සනතොති පදං වචෙතිති පඨෙ හෙතු. එතාය ඛම්මජාතියා. යායාති යාය ඛම්මජාතියා. හස්මා පටිච්ඡෙනතොති හස්මනා පටිච්ඡන්තො 'හස්මාපටිච්ඡන්තො'. පිලොතිකා පටිවෙසී තන්ති පිලොතිකාය පටිවෙසීතං සත්ථං වය. නිරවස්ස හාවො 'කෙරවිනො'. තස්සෙවාති කක්කරතොති පදස්ස. යෙනාති යෙ න ඛම්මජානෙන. වාමෙනාති වාමපස්සෙන සුකරෙ හොති. අජා එව මිභො 'අජාමිභො'. මරෙකි දිසො. සරෙනාති සද්දෙන. යක්ඛොව යො සුකරෙවාති 'යක්ඛසුකරෙ'. තෙන සදිසො. නසුව සත්තා කාමහවෙ අප්පකාලං වසන්ති රුපාරූපහවෙ බහුකාලං වසන්ති. තස්මා කාමහවො බහිඛාති චන්තබ්බො. රුපාරූපහවාව අරුකත්තන්ති චන්තබ්බන්ති වොදනං සත්ථායාය නිමාපිතිති අදිං. හිසම්මං නිමාපි වසන්ති. අප්පකාලන්ති පදස්සක ප්පස්ස වතුත්ථමෙව කොඨාසන්ති පදං විවරණං. කප්පසාති මහාකප්පස්ස. තෙසන්ති සත්තානං. යත්ථාති යස්මිං හවෙ. ආලයොපිති ලිනො. අභිලාසොපිති ඉච්ඡා. තත්ථාති අප්පාති තස්මිං හවෙ ආලයාදයො අරුකත්තං තාම. ඉතිති එවං. තත්ථාති අරුකත්තසංයොජන බහිඛාසංයොජනෙසු. තත්තාති ඔරලාගිසා නිඋඛවහාගිතියාතිති වචනෙ. තත්තාති තස්මං කාමධාතුයං. තත්ථාති රුපාරූපධාතුයං. චට්ඨමුලසමුද්ධාගෙති චට්ඨස්ස මුලානං පචන්තනං. අතුසලචිතක්කාදිසුති පදං වෙදිකබ්බාති පඨෙ ආධාරෙ. දුතිසො භාසො සබ්බං පෙ වසෙත විහගෙතා. තතිසො නසො නිබ්බන්ති පෙ වසෙත හගවතා විහන්තොති යොජනා. චුත්තා ගවෙසනාති පදවයං දිසිති පදස්ස විසෙසනං. දිසිලතිකස්ස සම්මතස්සාති දිසිලතිකෙති ජනෙති

සමමානවිද්‍යාදීනී අසම්පූර්ණ

249

සමමාන. තදෙකකින් තිකෙන රගදිවිනි සමි. එකස්මි. ආනෙ
සමපසුත්තවිසෙන ධිතං. නත්තානි තෙනසු පදෙසු. සමපසුත්තන
යන්ති සමපසුත්තවිසෙන එකස්මි. ධිතං. නත්තානි තෙනසු සාමර
ගෙනසිනවිරගෙනසිනමිලෙසු. නිමාරණං. අත්තයානිකදිවි
විසෙනතාති පදං දිවිගහිකානන්ති පදෙ තනියාවිසෙනහං. නාති
කායකමිමාදිති. ආකාරසුණයානන්ති ආකාරෙන සුණයානං. මි
බාසුති නිමිත්තභූතෙසු මානෙසු. ඉධාපිති විධානිද්දෙසෙ. සො
සීති සීතමිලං සො මානො හගවතා වුවිලිති. මානමිධානි පදෙස
මානමිපතානි පදං විවරණං. විසෙනානි පදං දෙසනාති පදෙ
තනියාවිසෙනහං. දෙසනාසුඛතායාති විවිකිමිජාය දෙසනාය සු
ඛතාවිසං. සනාති පදෙ සමපදහං. තණානි තෙසු තිසු අභාසු
නිමාරණං. කාසිධිති නානිති පදෙ අධාරෙ. ජිවො දුති ලඛි ය
සෙ සො 'ජිවලඛිකො'. බතනිද්දිනන්ති බතනියසිඛානාදි
දිතං. එවන්ති නිත්තංඛා අහං අතිතෙති අදිතා තෙතො. න
තත්තානි තෙසු තිත්තෙසු. තෙසං සුග්ගලානං. හෙය්ති අයන
න විසමෙන. තත්තාති තිත්තෙසු. නිමාරණං. නිසු ආනෙසුති
නිසු නිත්තෙතෙසු. තෙසන්ති දිවිගහිකානං දිවිගහිකානාවෙ
ව. එතානිති තත්තායනනාති. යො සුග්ගලො යො තෙත පතා
කාරෙන ජානානි තත්ත සුග්ගලස්ස තත්ත සුරසුත්තලොති වි
තං හගවතා වුවිලිති. නිගණ්ඨසමයොති නිගණ්ඨයානං ලඛි. එ
වං වාදෙ යස්ස තෙ 'එවංවාදිතො'. තෙති නිගණ්ඨා. සමමිලෙ
දනමානි සමමානං සමපසුත්තවෙදනං. නිර්ගවෙදනමානි නිර්
ගාය සමපසුත්තවෙදනං. විපාකවෙදනමෙවිති විපාකෙන සම
පසුත්තවෙදනං. විපාකභූතං වෙදනමෙවිති. අයංගිති අදි ද
ලිකිකරණං. තිසමිලං තෙසං වූහිණිතං. සතමුලකතාති
කතකාරණෙන. ආණන්තිමුලං යස්ස වධ්ඛිකාදිතො තං 'ආ
ණන්තිමුලකං'. එතෙතිති අජිවකා. උදංගතො තත්තානි උද
ති නිපාතො. මනුස්සානං සවරණයානෙ භූමිපදෙසෙ. තත්තානි
තස්මිං වණ්ණපථෙ. පපං උදකාමාණි ජා අවිසුත්ති ලහිංසු. ස
ඛ්‍යතොවාති සංතිලෙසො එව. ඉධාපිති අභිගතානිති පදෙ. රි
ගාදිසු වෙවි කායදුච්චරතාදිසු වානි හෙතෙත්ථෙ භූමිමි. තත්තා
නි තෙසු රිගදෙසාමානෙසු වත්තීති. විත්තලපබ්බතෙ විහාරෙ
ති ලඛිකාදිපෙ විත්තලපබ්බතෙ විහාරෙ. අවස්සානි අතත්තරං
අස්සානි හිත්තවිසා. වාත්ති හිත්තවි. දෙසස්ස පන අභුදතන
තාය මතො පදෙසිකා දෙවා දඬුබො. තෙසු නිර එතො දෙවසු
තොනා වාත්තත්තං නිසිත්තමිති සපර්වාතෙ රථෙන විවිං. පටිපජ්
ජි. අට්ඨකො නිසිත්තමිති සපර්වාතෙ රථෙන විවිං. පටිපජ්

250

අ මි බ ම ම

කො අයං කපතො අදිට්ඨබ්බං විය එතං පිණියා උද්වුමොතො විය ගච්ඡමානොවිය ගච්ඡන්ති කුඤ්ඤිති. පුරතො ගච්ඡන්තොපි ති වත්තිනාං තංකුඛං දිශා කුඛාතාම සුවිජාතා හොත්තීති කුඛතා චමස්ස ඤාතා තිං කුඛො මස්සං තිං කරස්සයි අයං සම්පත්ති ම යා දුතාසිලාදිතා ලබා භා තුස්සං වසෙතාති පටිකුඤ්ඤිති. එකස් මිං ගි කුඛෙ ඉතරො අකුඛො රක්ඛති. කුඛස්සති හො කොඨො ඉ තරස්මිං අකුඛත්තෙ අනුපාදතො එකච්ඡරමෙව උප්පත්තියා අ නාසෙවතො. වාලෙතං තස්සෙකොති උදකත්තංචනා අත්භවිය නිබ්බායති තස්මිං අකුඛො නං වචනතො රක්ඛති උහොසු පත කුඛෙසු එකස්ස කොඨො ඉතරස්ස පච්චිගො හොති තස්සෙව කො පො ඉතරස්ස පච්චිගො හොතිති. උහො කතුතාතං යෙව ඔ රොධාතංචවත්ති. උහොසුති කුඛෙසු තියොසා හියොසා අඤ්ඤාමඤ් ඤං පරිච්ඡිද්ධාප්පෙතොති ජුඛිණ්ණමුද්දවාගො නිස්සයදහතො හො කොඨො උප්පජ්ජමානො හදයවත්ථිං අනුදහත්තො අච්චත්ත සුචුමාලං කරජකායං විනාසෙති තතො සත්ත්වොපි අත්තභාලො අත්තරධායනිති ඉදං බ්‍රහ්මජාලසුභ්‍යවණ්ණනායං වුත්තං. දෙස ස්ස අනුදහනාය වත්ථි. මොහස්ස අනුදහනාය බිබ්බාපදදුසිකා දෙවාදභිච්චා, මොහතවත්තෙති තෙසං සතිසත්මොසො හො ති තස්මිං බිබ්බාවසෙන ආහාරකාලං අතිරිත්තෙනා කාලං න රොත්ති තෙතිර පුඤ්ඤවිසේසාධිගතෙනා මහත්තො අත්ත තො සිරිච්ඡාලෙන නක්ඛත්තං නිලුත්තා තාය සම්පත්තිමහ ත්තකාය ආහාරං පරිකුර්මිහ නපරිකුර්මිහාතිපිනජාතත්ති. අ ඵ එකාහාරනික්කමිනතොපභාය නිරත්තරං බාදත්තාපි පිචත් තාපි වචත්ති යෙව තජ්ඣිත්ති. කස්මිං? කම්මජතෙජස්ස බල වතාය. මහස්සාතාංති කම්මජතෙජො මඤ්ඤා කරජකායො බල වා තෙසං කම්මජතෙජස්ස ඵෙඤ්ඤාය කායස්ස බලවතාය සත්තා ගම්පි අතික්කමිකා උණ්ණොදක උණ්ණයානු ආදීති සක්කා චත් ථිං උපභවෙතං. දෙවාතං පත තෙජො බලවා හොති උලාර පුඤ්ඤනිබ්බත්තත්තා. උලාරගුරුසිතිබ්බධාහාරජීරණතො කර ජං මඤ්ඤං මුදු සුචුමාලහාදිතො. තෙතොචති හගවා ඉඤ්ඤාලානු භායං පකති පඨවියං සණ්ඨාදං අසත්තකාත්තං සක්කං දෙවර ජාතං මුලාරකකායං අධිසේනීති ආග. තස්මිං තො එකං ආහාර වෙලං අතික්කමිකාව සණ්ඨාතං නස්සත්තොත්ති. යථා නාම ගි මහාතං මජ්ඣිමනිකෙ නත්තපාසාණ් ධිපිතං පද්ධංවා උපාලං වා සායණ්ණසමයං ඤවසතොතාපි සිමමාතං පකති නාහොති විත ස්සාති යෙව එවමෙව පච්ඡා නිරත්තරං බාදත්තාපි පිචත්තාපි ව චත්ති යෙව තතිඤ්ඤිති. කොපත වොයං ආහාරවෙලාති ස

සම්මොන්ධිං නාදිති අයුච්ඡොජනා

251

බෙදිසම්පි කාමාචරිතදෙව්වානං පුබ්බාභාසාන. සා හෙය්මිමානි උපරිමානං පණිතතමානොති. තං යථාසංකං දිවසෙ දිවසෙ හුරුත්තිති ඉදං බ්‍රහ්මජාලසුත්තවල්ලිණිකායං වුත්තං. කෙවි පතා බිලාරපදපමාණං සුඛාසාරං හුරුත්ති සො ජිවිහාය සිපිතමත්තො යාව තෙසන්ගතාබ්බන්තා කායං ඵරතිති වදන්ති. ඉදං මොහස්ස අනුදහනායවත්ථිං. එත්ථාති එතාසු නිසු සස්සතදිසිආදිසු. කො සප්පමාදනිද්දෙසෙසුති පදං වෙදිතතෙබ්බාති පදෙ ආයාසර. තෙ සත්ති බ්‍රහ්මදිවං. තත්ති සම්මිමං. සොති උපාරම්හවිත්තා වො. තත්ති උපාරම්හං. රක්ඛිතාති පිද්දස්ස. ගෙන ධම්මෙන. ඕක්ඛෙතාති වතාසෙධා. තදෙවාරම්මණන්ති පදං කරෙතිති පදෙ කම්මිං. අත්තාතත්ති ආවජ්ජනසංඛාතං අත්තාතං අනුබන්ධාති පදෙ කම්මිමං. උප්පජ්ජමානෙති පදං මනසිති පදං විසෙසනං.

යා ආවජ්ජනා තදෙවාරම්මණං. අනුපෙකරෙ කරෙති පිපෙධා තස්මා සා ආවජ්ජනා මනසිකානෙ නාම. සස්ස වසෙනාති සස්ස ධම්මපරිබ්‍රෙක්ඛිතා. තත්ති *කුමන්ගං. චතුක්කති ද්දෙසෙ තණ්හුප්පාදෙසු විනිවිජ්ජයා. උප්පජ්ජති එතෙසුති 'උප්පාදු'. කා උප්පජ්ජති? තණ්හා. තණ්හාය උප්පාදු 'තණ්හුප්පාදු'. යථා විචරදිගෙනු තණ්හා උප්පජ්ජති එවං හගවා පෙකරෙනුතණ්හා උප්පජ්ජති ඉතිපි අණ්හා. හව්හවෙති එසේ වචනෙ අධිප්පෙතා. වත්තානෙ අරියවංසාති විචරෙන සත්තොණං පිණ්ඩපානෙන සත්තොණං තෙනානෙන සත්තොණං. භාවතාරමත්ති වත්තාන. වත්ථානෙ පත අභිගුත්තර නිකායෙ චතුක්කතිපානෙ. වත්තානෙ මෙ භික්ඛව අරියවංසා අත්ගසුසු රත්තසුසු චිංසසුසු පොරණාති ආදිනාතයෙන වෙදිතබ්බො. අගති ගමනොසු විනිවිජ්ජයා. තත්ථාති ජ්ඣාගතිං ගම්ප්පති ආදිසු නිඛාරණං. ඉමස්මිං වත්ථුස්මිං මයා ආදිගමනො සො ජනො. අරියා එතාය ජ්ඣාදි අගතියා නාගම්ප්පත්ති නාපව භාතති. ඉති තස්මා ජ්ඣාදිඅගතිඅගමිතං නාම. අනාරියා ඉච්ඡා ජ්ඣාදිතා අගතිගමනෙන අගතිං ගම්ප්පත්ති ඉති තස්මා ජ්ඣාදි අගතිගමනං නාම. ඉදං වසන්ති අගතිගමනසංඛාතං මයං. චතුත්තම්පිති ජ්ඣාදෙසලොභ හයානං. ගමනාත්ති පවත්තනං. ඉදන්ති ජ්ඣාගමනන්ති පදං. සපක්ඛරගත්ති අත්තනො පක්ඛෙපෙමි. ඉතිං වත්තගමනන්ති පදං. වාරිනොවියාති ජලස්ස නිත්තාගමනං විය ඉදං වාරිගමනන්ති පදං. එවං පාප්‍රියං වුත්තනායෙන. එතෙ විපලලාසා චතුත්තං පෙකරෙ.

* කුමන්ගන්තිපි පාසො.

152

අනිමිත

වත්තාගේ කොන්ති. වතුන්තං වජ්ජුන්ති අනිමිතෙ නිධං පු
 තෙක සුඛං අසුතෙ සුභං අනිත්තං අනිත්තං වතුන්තං යෙසු
 පෙ—වසෙතෙව ඵලලාභා වාදස කොන්ති. තෙසුති වාදස
 ඵලලාභසු. නිඛාරණං අයං අනිමිතෙතිවත්ති සඤ්ඤා වි
 ඤා අනිමිතලාභො පුත්තෙ සුඛන්ති අනිමිතලාභො අසුතෙ සු
 භන්ති අනිමිතලාභො අනන්තං අනිත්තං සඤ්ඤා විත්ත අනිමිත
 ලාභොති අයං. එතථාති අනිමිතාදිතාති ආදිය. තත්තං සමුඨා
 පිකවෙතනාභවෙතනාති තස්ස තස්ස සමාදිකස්ස සමුඨාපිකස්ස
 වෙතනාය පටිබඳ්භො. සහසද්දෙන සහ වෙතනා භග්ගො න
 ජිතා ඉතිපි වචනං චුත්තං. පුතිඤ්ඤානිකපිති අනිමිතාදිතා
 ති ආදිකෙ පුතිඤ්ඤානික. අරියොතිති ආදි දල්ලිකරණං. උ
 දකාච්චිතොති උදකස්ස ආච්චිතො. තතොති සුංඝකාතො.
 තිඤ්ඤානිකොති තිඤ්ඤානිකානං පටිබඳ්භොතිකොති ගතිතා අ
 ජි තිඤ්ඤානිකාදිති. තත්තං තෙසු පදෙසු නිඛාරණං. වෙදනා
 ති පදං සමුඤ්ඤානිකාති පදෙ කම්මං. සමුඤ්ඤානිකා සුභා
 ලස්ස උප්පත්තාදිති. වෙදනාය එතථාති පදං නිත්තං පදෙ කතො.
 එතථ උප්පත්තාදිති සති සස්සතදිති නාම ගොතිති සම්බන්
 ධො. ඉති තස්මා අයං අනිමිතස්සතදිති තොති. වෙදනාකාරණ
 ති වෙදනාකාරණං වෙදනාත්තොති පදස්ස විසෙසනං
 වෙදනාත්තොති වෙදනාසම්බන්ධානං අනිත්තං. සමුඤ්ඤානික
 තො සුත්තලස්ස උප්පත්තාදිති. වතුන්තං පදං අනිමිත පදස්ස වි
 සෙසනං. එතථාති වතුන්තං පදෙසු. පමනාද්දෙනෙති පදං
 චුත්තන්ති පදෙ අධාතෙ. යෙසං සුත්තලාභං. ඉති සුත්තලෙ.
 එතථාති සත්තායදිති ආදිති. ඉති තස්මා එතථාති සත්තායදිති
 ආදිති පම ගව්ග්ගං සුත්තලං නාමාත්තං. තං තං උප්පත්ත
 ලං ආනන්ති. එතථාති වුච්චිතං. විසෙසනාතිස්සතොති වි
 සෙසනාය පටිබඳ්භො. තත්තං පටිබඳ්භොති. වසෙතොති පදං ප
 ටිපනොති පදෙ තතිඤ්ඤානිකං. පටිපනොති සංඝො නාමා
 ති පදස්ස විසෙසනං. කුණ්ටිකොති අත්තො. තති සිත්තං.
 තස්සති සිත්තං. තං තොප්පං උදරං අවදෙගන්තො පුර
 තො පුරණොති උදරං. තත්තං චුච්චිතං. මිමිසිසුඛං
 ති මිමිසිසුඛං සහසතස්ස උප්පත්තාදිති. උතුසුඛංති උතුතො
 උප්පත්තාදිති. සිත්තොති ආදිය විනිවිජ්ජාය වෙදිතධ්මො. එ
 තත්තං තස්ස අනිත්තං තොති අනිත්තො පරමිමරණංති ව
 චනොති. ඉති පදෙතොති අසඤ්ඤාති පදෙතො. තතිපදෙතො
 ති වොච්ඡාදි නාසඤ්ඤාති පදෙතො. භවිමිතංති භවතො වි
 ඤ්ඤානොති විඤ්ඤා. එතථාති උච්ඡේදං විනාශං විභවන්ති ති

254

අ භි ඛ ට් ට

යෙ ධම්මා සොමනසෙසා සංඛං උපච්චරන්ති පචිත්තන්ති ඉති තස්මා තෙ ධම්මා සොමනස්සුපච්චාරි. තත්ථ විචාරපචිත්තවා විසෙය්වාති තස්මිං ආරම්භණ විචාරස්සව චිත්තනාවසෙය්වා පුග්ගා ලො උපච්චරති පචිත්තති තං සම්පසුත්තො වාචාති තෙන විවා රෙන සම්පසුත්තො එව. තිසුපි ජනෙකසුති ජනොමනස්සුපච්චා රෙ. ජද්දමතස්සුපච්චාරෙ. ජඋපපනුපච්චාරති තිසු චෙතසි කා සුඛාති චිත්තෙ පචිත්තසුඛා. අඤ්ඤාසුපකඛතිපි වචනං එ ගාසංසෙව උපෙක්ඛා චේදනානං නාමං. අනීමෙ අත්තාති එත් ථ වචනො වුත්තා සස්සතදිසී ගණ්ඨති. තනීමෙ අත්තාති වුත්තා අයං පත දිසී උච්ඡේදදිසී නාම. තස්මා සත්තා විජ්ජමානස්ස ස ත්තස්ස තත්ථ තත්ථ ගතෙ විහවගගණ්ණතො විතාසස්ස ගගණ්ණොති යොජනා. පූර්වා අනීමෙ අනානාතිවා දිසී පුරෙස සස්සතදිසී නාම. පූර්වදිසී පච්චුරෙප ගණ්ඨතො ගණ්ඨතස්ස පුත්ගලස්ස උච්ඡේදදිසී නාමාති යොජනා. ගණ්ඨ තත්තාතිපි පාඨො. පච්චිත්තාති තනීමෙ අත්තාති වුත්තා දිසී අ නිනා පුරෙස ගාස්මත්තා ජාරිකපරියොසානා ආභුති යො අත්තිපුර්ණගණ්ණා ඉති එවං ගතිතදිසීකානං පුත්ගලානං සංස තදිසීවං උච්ඡේදදිසී නාම. පච්චිත්තාති දිසී අතිතෙ යෙව පුරෙස ගණ්ඨතො පුත්ගලස්ස සස්සතදිවසී නාමාති යොජනා. ගාස්මං අත්තො පරියොසානං යෙසං තෙ 'ගාස්මත්තා'. ගතිතා දිවසී යෙති තෙ 'ගතිතදිවසීකා'. ගණ්ඨතත්තිපි අනීම. අච්චිවස ඔුප්ප නතිකස්සෙවාති අච්චිවසඔුප්පත්තං අත්තානං ගණ්ඨතත්ත ස්ස උප්පත්තා සස්සතදිවසී ඉවාති අත්තො. ගතෙතාති පදං ස ජානානානාති පදෙ පුබ්බකාලකිරියා. සජානානානාති පදං තොතිති පදෙ හෙතු. ඉති එවං දිවසී හොති එචිත්ති අත්තනා ටි අත්තනානාති එවං දිවසී හොති. ඉතරෙවාති වසද්දෙ සඤ්ඤ ක්කන්ධං අපෙක්ඛති. තෙති ඉතර චිත්තානෙ ඛතා. එචිත්ති අත්තනාවා අනත්තනානාති එවං දිවසී හොති. සංඛාපි දිවසී තො සස්සත පුරෙසෙව. සස්සතදිවසීයා එවාති සස්සත දිවසීයා එව අතිතිවෙසාකාරපචිත්තනාකාරානං අඤ්ඤදිවසීයාති අත්තො. තත්ථාති වදෙති ආදිපදෙසු චිතිච්ජයො. යො අත්තා වදුති තස්මා යො අත්තාවදෙ. යං විපාකං යො අත්තා තං විපා කං. තත්ථාති තෙසු පදෙසු. යොතිව ගතිව සීතිව නිවාසොව නිකායො වාති යොති පුරෙසෙතිකායො. තෙතොවාති තෙතා කාරණො. යොතිති කියවිවං යො සනාවො ජාතො යො සනාවො අහොසිති වුච්චති. යො සද්ධ විජ්ජමානත්තාති යො අ ත්තාස සංඛිධස්මිං කාලෙ අත්තනා විජ්ජමානත්තා. *කතණ්ඨව

* 'කතණ්ඨකො' කතෙධොප.

සම්මොගවීමේ නොදැනී අක්ෂරයෝග්‍ය

255

කො විය නානසාකාරතං ආපජ්ජති. සබ්බාසව පර්යායෙන ආගා නා දිව්‍යී සබ්බාසවදිව්‍යී.

සත්තකනිද්දෙසෙ විනිවිජ්ජයා. එමගනායොනාති එමගාචං ගතභාවෙන. අප්පභිතභේතානි පදෙ තනියාවිසෙසනං. යෙ ධම්මා අප්පභිතභේතා අනුසෙත්ති පවත්තත්ති ඉති තස්මා තෙ ධම්මා අනුසයා. යෙ ධම්මා සමුද්ධාරිතො පටික්ඛනවිසෙසා විත්තං වීඨ පරිසුඤ්ඤාති ඔත්ථරත්ති ඉති තස්මා තෙ ධම්මා පරිසු ඤානාති නාම. රුගාදිනි පදං වුඤ්ඤානානිපදෙ කතා. තත්ති මාතාපෙතනිකං. සුක්කව සොණිතව 'සුක්කසොණිතං'. ඉධානි ඉමස්මි. රුපිවතුමභාදානිකොති ආදිවතො. දුතියො නත්ති දු තියො දිව්‍යීගානිකො නං මනුස්සත්තභාවං. පටිකඤ්චිඤා දිබ්බක භාවං අත්තාති වදති. යානිති යානි ඉන්ද්‍රියානි. තෙසං ඉන්ද්‍රියානං. ඉතරෙසං ඉන්ද්‍රියානං. වසද්දෙ වසනව සණ්ඨානවිසෙසවානි යොජෙතබ්බො. එතත්ති අනිනිත්‍රියානි වචනං.

අභිකනිද්දෙසෙ විනිවිජ්ජයො භවදිනබ්බො. දුට්ඨංපිති කාසික වෙනිකවිසෙසා දුට්ඨං. කොනව විපස්සනාව මග්ගොච ඵලව කො නං පෙපෙඵලං. එවං ධම්මො කොනං පෙපෙඵලං. තස්මෙවාති කොනවිපස්සනාමගඵලබ්බිකා. ඉදං ඔසිදනං. මාසාවිනමඤ්ඤාති තිත්තමාසොවීඨ. එතෙතිති ලොකධම්මෙහි ලොකධම්මො බුඬානංපි සොන්ති එව. ගෙහසිතසොමතස්ස ව සෙවානි ලාභනිස්සිතස්ස සොමනස්සස්ස පටිබ්බෙතො. සාරගො ති සංගුගො බහලුරගො. සොති සො රගො. සොපිති විර ඬො. සසාදිසුපි එතසං සාරගවිරෙධානං උප්පත්ති පණිතො න වෙදිනබ්බාති සම්බන්ධො. භණිතො නාම තිත්ති භණි තො නාම නිං පථොජනං. දෙසෙනබ්බාති දෙසනා. දෙසෙ තබ්බසාවානි අණො. භාවිප්පධානොති දෙසනාසද්දෙ. දෙ සනාභාවං ගම්ප්පිති 'දෙසනාගාමිනි'. පරිචාසාදිති වුඤ්ඤානං ග ම්ප්පිති 'වුඤ්ඤානගාමිනි'. තතොති නතොපරං. සුඛත්තෙති සු ඛත්තනාවෙ පනිතිතො නං අඤ්ඤං දුග්ගලං වොදෙසි. නං ඉති නනාම ආපත්තං ආපතොනා අසිති අඤ්ඤාන දුග්ගා. හිත්ථ අභං පාවලිසුක්කං ගතො අමිතිතිච්ඤා නව පාවලිසුක්කගෙනා තපුච්ඤා ම මයං ඉති වචනො අඤ්ඤාන දුත වුක්ක නතොපරං අභං රුප් ගහං ගතො අමිතිඉති. බ්‍රාහ්මණ් නිරුපගහංවා බ්‍රාහ්මණ්ගෙහං වායාතිආපත්තං ආපතොනා අසි ඉති, තත් තස්මිං රුපගහෙසුකර මිංසං මෙ මයා ලබං ඉති ආදිති වචනානි වදන්තො කපං විකම්ප තිනාමානි යොජනා. ඉති සද්දෙ ආදිති පදස්ස සරුපං. උභයං පෙතත්ති කොපං දෙසත්ති එකං උභයංපි. එතත්ති අපච්චය

256

අ භි ඛ ට් ට්

ත්ති වචනං. බාහං—පෙ—වදනීති පාඨස්ස අනන්තරං චු
 තොනා විතෙසෙතිති විතෙසෙති බාධනී පාඨයා. අනාදිදිනං—
 පෙ—සුඛා අත්තොති පාඨස්ස අනන්තරං ධීපිතබ්බො. සො
 ති සක්ඛිපාදො. තෙසත්ති පුත්තලොභං. රුපි අත්තාති ආදියු ව
 චතොසු විනිවිජ්ජො චෙදිතබ්බො. සමාපත්තිකාලානිහො දිව්ඪී
 උපායනීති සම්බන්ධො. කසිණං එව රූපං 'කසිණරූපං'. අලා
 හිහො පුත්තලස්ස නක්කං—පෙ—විධ රුපිති දිව්ඪී උපාය
 තිති සම්බන්ධො. ලාහිතො සෙව්ව පනාති ඵත්ථ එවං වසද්දෙ
 නිපාතසමුදයො. අලාභං නිවාරෙති. පනසද්දෙ පක්ඛන්ත
 රෙ. අරූපසමාපත්තිමිත්තන්ති අරූපසමාපත්ති සම්බන්ධාති
 ති. අලාහිතො—පෙ—විධ අරුපිති දිව්ඪී උප්පජ්ජති.
 අසක්ඛිදිනානාමෙ කාරණං. එකත්තෙතෙව පණ්ණිනොනා භාජරී
 සෙසිතබ්බං. එත්ථාති අරූපසමාපත්තිනිවිජ්ජනෙ. කාරණස්ස අ
 ථරියෙසනාය සෙතො. සුපෙත්තො ආසාදිව්ඪිගතිකොතිති ආදිං.
 අයං දිසිතිව රුපිව අරුපිවාති අයං දිව්ඪී උප්පජ්ජති. තෙම අරු
 පිකාරුපිති පන දිව්ඪී තක්කිකදිව්ඪී යෙව. තක්කිකස්ස 'දිව්ඪී
 'තක්කිකදිව්ඪී'. අනන්තරොති අප්පමාණං කසිණං ගණ්හනා
 යං දිව්ඪී ගතිති සම්බන්ධො.

භාටිකාදිදෙසෙ විනිවිජ්ජො. ආසාදිතස්සුති හගගිනා කථි
 තාති. සාහිති හිසවිටං සා පරියෙසනා. සොහිති සො ලාහො.
 නත්ථාති තස්මිං චතුබ්බිකෙ විනිවිජ්ජො නිවාරණං. පතො සුඛ
 විනිවිජ්ජො අතිවිජ්ජො සන්තොසිතං පඤ්ඤා ථානෙය්. පතො සු
 ඛවිනිවිජ්ජො සුඛා අසක්කිතං අත්තාතිපටිත්තං සුඛං තෙකමිම
 සුඛං අනුසාරෙය්. විනිවිජ්ජොති චෙ විනිවිජ්ජො. තත්තො—
 පෙ—අගතොති පාඨො ඉච්ඡිතබ්බො. ඉමස්මිං පන සුතො
 ති පදං ආගතොති පදෙ ආධාරෙ. ඉධාති ඉමස්සා විභව්වාපාදියා
 වුත්තොති පදෙ ආධාරෙ. විතක්කො යෙව ආගතොති වුත්තම
 ති. දල්ලං කරෙත්තො ලාභං ලබ්බාහිති ආදිභාස. එවන්ති එ
 තතකං මෙ රූපාරම්මණත්ථායාති ආදිනා නයෙන. ඉදංගිති හි
 සවිටං. ඉධ ඉමස්මිං ජතුරගොති පදෙ. ජතුරාති ඉදං වචනං
 දුඛබලනගස්ස අධිවචනං නාමි. බලවිසන්ධි භානන්ති බලවිති
 යා තත්තොස සන්තොසිතං. තෙතෙස්සාති තෙතෙව කාරණ
 භා අර්ථස්ස මිච්ඡර්ගන්ති පදස්ස. එවන්ති ඉදං—පෙ—වුච්ඡි
 ති ඉති ඵලං. වාරස්ස පිදහනං 'වාරපිදහනං'. මෙද්දස්සායං ගො
 පනං 'මෙද්දස්සායංගොපනං'. වාරපිදහනම මෙද්දස්සායංගොපනම 'වාර
 ර—පෙ—ගොපනං'. නං ආදි යෙසං තෙ වාර—පෙ—
 ගොපනාදයො. තෙසං—පෙ—විසො තොන. එතත්ති

258

අ භි ඛ ඞ ඞ

පදෙ නතිශාවිසෙසනං. ගෙනුවා. තත්ථාති අනු පඤ්ඤායාති චිත්ත පදෙසු. අනුපඤ්ඤායාති පදස්ස ඉති අත්ථො. අත්තතො සත්තානගතාකාරතො අඤ්ඤා පරසත්තානගතං ආකාරං අනුපගම්ම අගගෙට්ඨා සකභාවමෙව අත්තතො අත්තභාවමෙව ආරම්මණං කට්ඨා ඉත්ථස්මිංතිහොති. කට්ඨාති පදං ගොතිති පදෙ උඛිධ කාලකිරියා. ඉත්ථස්මිත්ති පදං ගොතිති පදෙ කත්තා. චුත්තමත්ථං පාකවතරං කාතුං බ්‍රහ්මිකාදිසුති ආදි චුත්තං. ඛත්තිකාදිසුති පදං ඉදං පකාරත්ති පදෙ ආරාමෙ. ඉදං පකාරං අත්තති උප්පාදිසිට්ඨා අභත්ති ඵලං නක්ඛාලානදිවිසිවසෙන ගොති ඉති අත්ථොති සම්බන්ධො. තෙන උපරිඅභිකාරාය ඛත්තිකාදිප්පකාරං අත්තති උප්පාදිසිට්ඨාති ආදිං චක්ඛති. අභත්ති ඵලත්ති පදං ගොතිති පදෙ කත්තා. ඉදං ගහණං නාව පඨමං අනුපඤ්ඤාය අභිස්සය ගහණං පන සම්මොච සද්ධිසමොච අසද්ධිසමොච උච්චිධා හොති. තං උපතිධාය ගහණං දස්සෙතං ඵලස්මිංතිව අඤ්ඤාඵස්මිංතිව චචනං හභවතා චුත්තං. නත්තාති ඵලස්මිත්ති අඤ්ඤාඵස්මිත්ති චිත්ත පදෙසු. ස්වායත්ති යථා අයං ඛත්තිසො. තතොති ඛත්තිකාදිතො. අඤ්ඤාථාති අඤ්ඤාති අත්ථො. තෙසුති භවිස්සත්ති ආදිසු චතුසු අත්ථො වෙදිතබ්බො. සස්සතොති පදං අස්මිංති පදෙ නතිශාවිසෙසනං. සතස්මිං සාදාතො අස්මිත්ති ඡෙදෙ. ඡෙදසද්දෙ අසස්සතවාටකො. අස්මිං සතස්මිත්ති අසස්මිසතස්මිත්ති ඡෙදෙ. තත්ථාති අසස්මිං සතස්මිංති චිත්ත පදෙසු. අනීති ඵනං පදං නිව්චස්ස අබ්බවනං. අසද්දස්ස පරියාය භාවෙන අනීති චුත්තං. සීද්ධති ඵනං පදං නිව්චස්ස අබ්බවනං. සතසද්දපරියායභාවෙන සීද්ධති චුත්තං. ඉතොති ඉතො වයතො. සංසයෙපරිචිතක්කවසෙතොති සංසයභාවෙන පරිචිතක්කවසෙන. නාතිති සිගත්ති ආදි පද්ධති. පත්තාකප්පවසෙනාති පත්ථනාය කප්පවසෙන. නාතිති අපාහංසිගත්ති ආදි පද්ධති. ඵතෙසුති අභාරසතණ්ඨාවිවර්තබ්බමිමෙසු වෙනක්ඛාතිවර්තබ්බමිමාදිවිසිසිසා. අස්සෙත චත්තාගෙ නක්ඛාතිවර්තබ්බමිමාසිසා සුඛසිසා. තයො තයො නක්ඛාතිවර්තබ්බමිමා සිසමුලකා නාම ඉති ඵලං අභාරස ඵනාති නක්ඛාතිවර්තාති පණ්ණිනො විභාවයෙ පකාසෙයා. ඵතෙසුතිති ආදි ගාරාය විත්ථාගෙ. කිසච්චං ඵතෙසු අභාරස තණ්ඨාවිවර්තබ්බමිමෙසු. නත්තාති තස්මිං අස්මිංති ගොතිති ආදිවචනො විනිව්ඡයො වෙදිතබ්බො. තත්ථාතිවා තෙසු පදෙසු. නනුව අයං නිද්දෙසො තණ්ඨාවිවර්තනිද්දෙසො නාම ගොතිති කස්මා? මානදිසිමො චුත්තාති වෙදනං සන්ධායාගතත්ථ නිවාපිති ආදිං. තත්ථාති තණ්ඨාමානදිසිසු නිධාරණං.

සම්මොක්ඛිකෝදනී අසංඝෝජනා

259

අසං නිද්දෙසො. භා විතාතණ්ඨායාති තණ්ඨං වජ්ජෙත්වා න
 හොත්ති. තදෙකභිවසෙනාති තාය තණ්ඨාය එකස්මිං ජීතව
 සෙන. ඉධාති තණ්ඨාවිවර්තනිද්දෙසෙ. නං උද්දෙසානුරූපෙ
 තෙවාති තස්ස උද්දෙසස්ස අනුරූපෙනෙව. තණ්ඨාපපච්ඡති
 තණ්ඨාසංඛාතං පපචං. තෙතෙවාති තණ්ඨාපපච්චෙව. ඛ
 ත්තිගොස්මිති ආදීසු වචනෙසු අනො වෙදිතබ්බො. අභිසිච්චං
 'අභිසෙකො'. අභිසෙකොව සෙනාව අමච්චාව 'අභිසෙකසෙනා
 මච්චා'. තෙ ආදයො යෙසං තෙ 'අභිසෙකං පෙදයො'.
 තෙන අධිගතෙමත්ථො. අධි සුඛබො ඉධාතු ගතියං. මත්ත
 ස්ස අරෙකිතං ජාතං 'මත්තරෙකිතං'. සුගතිතස්ස භාවො
 'පොරොගිවං'. මත්තරෙකිතව පොරොගිවං 'මත්ත
 පෙගිවං'. තං ආදි යස්ස සො 'මත්තං පෙගිවං
 දි'. අසත්ති ඛෙපත්ති අනෙතාති 'අසිතං'. *දුක්ඛං අස ඛෙපතෙ.
 කරණෙ තො. විවිධංභාරං අභජ්ජෙත්ති ඛලම්බන්ති යස්සත්ති
 'බ්බාහඞ්ඨි'. කාජං අසිතව බ්බාහඞ්ඨිව 'අසිතබ්බාහඞ්ඨි'. ගිහිබ්බ
 ජ්ජොතාති ගිහිලිඛොතා, ගිහිතිවෙසෙන. ඉති අගත්ති ඉති ප
 දං ගොතිති පදෙ කත්තා. යථා සො ඛත්තිගොති ආදීසු පදෙසු
 අත්ථො වෙදිතබ්බො. දුතිගතයෙති කථව අස්සෙමස්සෙමත්
 ති ගොතිති ආදිකෙ භායෙ. තතොති තෙසු කතමාති ආදීසු පදෙ
 සු. ඉදංපිති අවිසද්දෙ අරෙකිත්තිකස්සාති ගෙඨා චුත්ත පදං අ
 පෙක්ඛති. ඉමිනා අස්මිති ජ්ජං පටිලහතිති ආදීසු පදෙසු එව
 මත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉමිනාති පදමත්ථවෙව. හිති නිසච්චං. එත්
 ථ ඉමිනා ඛත්තිගොස්මිති වාති ආදිවචනෙ ඉමිනාති පදමත්තං.
 එව. විසෙසො. තස්ස විසෙසාති තස්ස ඉමිනාති පදස්ස විසෙත.
 යොජෙත්වාති පදෙ තතිගාවිසෙසනං. රූපාදීසුති නිධාරණං. අ
 භාත්තාහිති ආදි දල්භිකරණං. භාජි අත්තො යෙසං සත්තාතං
 තෙ 'අත්තාතා'. තණ්ඨාමානදිට්ඨිතං හෙදු 'තණ්ඨාමානදිට්ඨි
 හෙදු'. අසදිසා තණ්ඨාමානදිට්ඨිහෙදු යෙසං තෙ 'අසදිසං
 පෙහෙදු'. අභිසං පෙ එත්ථ පත වචනෙ අනො
 වෙදිතබ්බො. අභිති අධිකං සතං 'අභිසතං'. අභව්වාති තණ්ඨ
 භාතාදිති සටෙත්වා භාසිතාති. වත්තාගෙ සස්සතවාදුති ආදීසු
 පදෙසු වෙදිතබ්බාති පදෙ අධාගෙ. පහෙදතොවාති වසද්දෙ
 චුත්තතෙතෙව වචනාහෙදතොවාති යොජෙතබ්බො.

බුද්දකමත්ථුමිනංගො නිමිසිතො

(18) නදහත්තරෙති තස්ස බුද්දකමත්ථුමිහධාස්ස අනත්ත
 රෙ. එත්ථස්මිති ආදි විතාරෙ. හිසච්චං එත්ථ ඛම්මකදගභිකඛො

* 'දුක්ඛං' ඉතිපි පාඨො.

260

අ නි බ ම ම

ආදිතොව ආදිමිති එවං චූත්තො ධම්මානන්ති බුද්ධාදිධම්මානං.
 තත්ථෙවාති කාමධාතු ආදිය. පාලියාති පදං වාරෙති පදෙ සම්බ
 ක්‍රො. සම්බසඬ්ඛානිකවාරෙති පදං ආභාති පදෙ ආධාරෙ. අවි
 චිතො යාව හවත්තං එත්ථත්තරෙකති බත්ථාති. එවතෙ හගව
 තා පුච්ඡිතෙ අක්කෙ පුත්තලො නාති ඉති තස්මා අත්තො ක්‍ර
 ම්බලං දිපෙත්තො හගවා ආභාති යොජනා. එත්ථත්තරෙති ප
 දං නාති පදෙ ආධාරෙ. යථා පුච්ඡන්ති පුච්ඡානුරූපං. සබ්බක්ක
 ඥානාකරණන්ති සබ්බක්කඥානා කතං. එසද්දෙ කාමහවෙව ස
 තතානමාති යොජනබ්බො. යංයන්ති යංයං බුද්ධාදිධම්මපාතං.
 කාමධාතුකප්පාදිතාති කාමධාතුයං පවත්තතභාවෙන. න
 නතිස්සිතාති නස්සං කාමධාතුයං නිස්සිතා. තංහිති හිසච්චං තං
 සද්දයතං. යත්ථයත්ථාති යස්මිං යස්මිං ථාතො, තෙසන්ති ය
 බ්බසෙය්‍යකානං. දෙවොති රුජාවා. දෙවිති මහෙසි. ලොකස
 ම්මනියා ජනානං සම්මන්තන්තෙ. තෙසන්ති රුජුතං. ඉදුතිති
 පදං ආභාති පදෙ කාලසත්තම්. සුහගස්ස හාවො 'සොහගං'.
 සොහගං එව 'සොහගානා'. මනුස්සස්ස මනුස්සෙසුවා සොහ
 ගං 'මනුස්සසොහගානා'. මත්තසොකතං මාණොතනනං දුතා
 දි පුඤ්ඤකම්ම. මනුස්සපෙතො පච්චයා අධිමත්තං අ
 ඛිකං දුතාදිය පුඤ්ඤකම්ම. අධිමත්තභාවෙපි දුතාදි පුඤ්ඤකම්
 මස්ස අධිමත්තභාවෙ සතිපි තානාපකාරභෙදතො අධිමත්ත පු
 ඤ්ඤස්ස තානාපකාරභෙදතො තානාපෙතො පච්චයොති
 සම්බක්කො. තස්සාති පරත්තදුතාදිපුඤ්ඤකම්මස්ස. තත්තාති ය
 හපතිමහාසාලානන්ති ආදිවචනො විනිවිජ්ජයො. මහත්තො සා
 රෙ ධ්වංසාගෙ එතෙසං ජනානං ඉති තස්මා තෙ ජනා 'මහාසා
 රා'. ගහපතිසුති පදං මහාසාරාති පදෙ ආධාරෙ. තත්ථාති ගහ
 පතිමහාසාලාදිය නිවාරණං. යස්සාති යස්ස ජනස්ස. හෙසිමත්
 තෙනාති හෙසිමකොඨාසෙන. පමිමණොතිති පදං වළඟෙති
 පදෙ කම්මං. දිවසවළඟෙති දිවසෙ වළඟනං. වාතුම්මහාරුච්
 කානන්ති ආදියවචනෙසු විනිවිජ්ජයො. තෙසුති තෙසු වාතුම්මහා
 රුච්ඡෙසු. කෙවිති කෙවි දෙවා. තෙසන්ති පබ්බතආනාසඬි
 දෙවානං. පරිපරති පදං පත්තාති පදෙ කත්තා. තත්ථාති න
 ස්මිං දෙවලොකෙ. තෙපිති තාවතීංසදෙවා. නථා යාමාදිනං ප
 රමිපරා. එකදෙවාති ආදි දුල්භිකරණං. තත්ථාති තෙසු යාමාදි
 යු විනිවිජ්ජයො. විත්තාවාරන්ති විත්තස්ස පවත්තනං. සබ්බමපි
 හෙතන්ති හිසච්චං සබ්බමපි එතං. විසායවාති ආදි වචනෙ අප
 ත්ති හගවතා චූත්තං බුද්ධපාරිසර්ථාදිය විනිවිජ්ජයො. තෙසන්ති
 මහාබුද්ධානං. ආයුගත්තරන්ති තෙසං තිණ්ණං ජනසමුදානං

සම්මොහවිනෝදනී අසංයෝජනා

261

ආයුතාතත්තං නාතාවසෙසො. එතොත්ති බ්‍රහ්මානං. නානො
නි ආරම්මණනානානතාදියු නිධාරණං. එකස්ස පුත්භලස්ස. ප
ඨවිකසිණපරිච්ඡිද්‍ය නතපඤ්ඤාති පඨවිකසිණස්ස පරිච්ඡිද්‍ය නතප
ඤ්ඤා. තත්ථාති තෙසු ආරම්මණාදියු. සඤ්ඤාරුහිතභාවෙ ගෙතො
ඤ්ඤාපෙත්තො එකච්චෙහිති ආදිමාග. හිසච්චං එකච්ච ජනා.
නිත්ථායනතෙති නිජ්ඣය්‍යානො. නිජ්ඣය සාසනෙති අත්තො. දීඨි
ධම්මනිබ්බාණමෙනත්ති එතං චිත්තං තත්ථ අත්තභාවෙ නිබ්
බාණං නාම. නත්තාපගත්ති තස්මිං අසඤ්ඤභාවෙ උපගමනනිබ්
බත්තාපනාකං. තත්ථාති අසඤ්ඤභාවෙ. තෙසත්ති අසඤ්ඤස්සත්
තානං. ඉධාති මනුස්සලොකෙ. නානොනාති එත්ථ බ්‍රහ්මලො
කෙ කනිඨා නානි. තත්ථාති තස්මිං අධිකාරෙ. සම්මාපෙ
කස්මාති පුච්ඡා සියා. සම්මාසම්බුධෙතාති පදං අපරිච්ඡිත්
නත්ති පදෙ කත්තා. නත්ති තං අපරිච්ඡිද්‍යනං. තත්ථ නිබ්බ
ත්තාහිති ආදී දල්ලිකරණං. හිසච්චං නත්ථ අපායාදියු. නානො
නි මනුස්සස්සති නිධාරණං. තෙසුති සොතාපනතාදියු. තත්ති
හිහිලිඛිතං. තෙති තිණසවා. අනාගාමිනාති පදං ගත්තුත්ති
පදෙ කත්තා. සබ්බෙපි සොතාපනතාදියො පුත්භලා. තත්ථාති
රූපාවචරරූපාවචරෙසු. න තත්ථාති රූපාවචරදියු නිබ්බත්තසො
තාපනතාදියු නිධාරණං. ඉධාති කාමලොකෙ. නානොති රූ
පාවචරෙසු එව. කස්මා පන තෙසු ඉධ නාගච්ඡත්ති ආග. එ
තෙහිති ආදී හිසච්චං. එතෙ සොතාපනතාසකද්‍යාමිතො. ක්‍රියා
නලාතිඅනාගාමිතො නාම රූපාවචරලාහි අනාගාමිතො නාම.
නිං නිශාමෙතිති නිං ක්‍රියානං උප්පත්තිං නිශාමෙති. යදෙවස්සා
ති යං එවං ක්‍රියානං අස්ස අභිසම්පත්තිලාහිතො. තෙතෙව්‍යාති
පගුණජ්‍යාතෙන සබ්බෙසු අස්ස ක්‍රියාතෙසු. පත්ථතා නිශාමෙ
ති. තත්තාති යස්මිං බ්‍රහ්මලොකෙ. තත්ථෙව බ්‍රහ්මලොකෙ. ම
රණං පෙසංසමාපත්ති නිශාමෙති. එකංසෙතෙව්‍යාති ආ
දී දල්ලිකරණං. සො අභිසම්පත්තිලාහි. නත්තාපගතිපිති තස්
මිං නිබ්බත්තභාවතෙ උප්පත්තිපි. එත්ථාති අභිචාරෙ. සභලකං
ණොව චත්තත්තිති 'සලකණ්ණ'. බ්‍රහ්මා. සලකණ්ණානං පරි
ග්‍රාහිකා ජානනා 'සලකණ්ණපරිග්‍රාහිකා'. අභිඤ්ඤායාතිපි
පඤ්ඤාය. අභිච්ඤ්ඤා ජානාතිති 'අභිඤ්ඤා'. සා වාති පරිඤ්
ඤායාතා චෙදිතබ්බා. සමුදයස්මිං පෙසංසමා චෙදිත
බ්බං. රූපාදිති ආරම්මණාති යෙසං නාති 'රූපාදිආරම්මණාති'.
තත්ථතත්ථාති තස්මිං තස්මිං බ්‍රහ්මභවතාදිකොඨාසෙ.

බ්‍රහ්මකදසමිතංගො නිවිසිතො.

262

අභිධම්ම

එකතාවනාවානි එතතකොනා චචනකාමෙන. පනතානි පදෙ නතිශාවිසෙසනාං. අභිකථායං අනන්තර් යෙන නිසීනතාවච අ තතතො පත්තච ඤාපෙත්තො අභිධම්මං. දෙසෙත්තොති ආදි මාභ. අභිධම්මං. දෙසෙත්තොති ධම්මගරුදෙවගණ්ඨසහස්සපරි වාගේ අනෙකදෙවගණ්ඨසහස්සපරිවාගේ අදුතිශුද්ධො මණ්ඩ පෙය්ගුණො. නාටො ධම්මගාරවසුත්තානාං දෙව්‍යානාං දෙවපුරේ දුතියං අභාරසහි විහබ්බාහි මණ්ඩිතං. යං විහබ්බපකරණං ආභ. තස්සා විහබ්බපකරණස්ස අත්ඵප්පකාසනත්ථං ධීනගුණෙන අද ඤගතිනා සුචුඛිනා බුඛසොසෙන යතිනා හික්ඛුනා යාවිතො, අහං පොරණ්ඨිකථානං සාරං ආද්‍යගග්ගෙඨවා පාළියා සුතිපුණේ සු අභේසු සමේමාගවිනොදනතො සමේමාගවිනොදනී නාම යං අභිකථංරවසිතුං ආරහිං. යථා සා අයං අභිකථා පාළියා චත්තාළි සාය භාණ්ඩාගේහි එකෙනච භාණ්ඩාගේන අනන්තර්ගෙන නි ඨිං පත්තා. එවමෙව සබ්බසක්කානාං සුබ්බපි විමලා මලවිරහිනා මතොරථා නිඨිං චජ්ජතු ගච්ජ්ජතු. සබ්බමස්ස ධීනත්ථං චිරකා ලභීතත්ථං ඉමිං අභිකථං රවයනා රවයත්තෙන මයා යච පුඤ්ඤං පත්තං ලභිං සදෙවකො ලොකො තෙන පුඤ්ඤානා සමත්තං උ පසමකාචං පාපුණාතු. සබ්බමො සුවිරං චිරකාලං තිඤ්ඤා භීරතො ලොකො සදා සබ්බස්මිං කාලෙ භවතු බ්‍රෙමසුභික්ඛාදි සම්පදාජනපදා නිවිටං ගොත්තුති සම්බන්ධො. ධම්මගරුදෙවග ඣ්ඨසහස්ස පරිවාගේ අදුතිශුද්ධො මණ්ඩපෙය්ගුණොති චතුප දනී නාටොති පදස්ස විසෙසනාං. නාටොති පදං ආතානි පදෙ කත්තා. ධම්මං. ගරුති මානොතිති 'ධම්මගරු'. ධම්මෙ ගාරවං 'ධම්මගාරවං'. ධම්මගාරවෙන සුත්තා 'ධම්මගාරවසුත්තා'. දෙ ව්‍යානං ගණො 'දෙවගණො'. දෙවගණ්ඨසහස්සා 'දෙවගණ් ඨසහස්සං'. දෙවගණ්ඨසහස්සෙන පරිවාගේ පරිවාරිතො 'දෙවග ඣ්ඨසහස්සපරිවාගේ'. අථවා. දෙවගණ්ඨසහස්ස පරිවාගේ යස්ස සො 'දෙවගණ්ඨසහස්සපරිවාගේ'. නානි දුතියො අස්ස සො 'අදු තියො'. අදුතියොව සො පුරිසොවානි 'අදුතිශුද්ධො'. මණ්ඩ පෙය්ගා මණ්ඩිනා 'සුචුඛිනා ගුණා යස්ස සො 'මණ්ඩපෙය්ගු ඣ්ඨ'. ගුණෙන පටිමණ්ඩිතොති අත්ථො. අත්ථානාසනාත්ත ති පදං යාවිතොති පදෙ සම්පදානං. ධීනා ගුණා යස්ස යතිතො සො 'ධීනගුණො'. චිරගුණොති අත්ථො. යතති චිරයං කතෙ තිති යති. ගමනං ජානනං ගති. පඤ්ඤා අදකාගති යස්ස සො 'අදකාගති'. සීඝ්‍රපඤ්ඤාති අත්ථො. සුඤ්ඤා බුඬි යස්ස සො 'සුබුඬි'. අත්ථෙසුති පදං සම්මොග ඉති පදෙ ආධාගේ. සමේමා ගවිනොදනතොති පදං සමේමාග—පෙ—නාමාති පදෙ න

සම්මොහවිනෝදනී අක්කයොජනා

263

නියාවිසෙසහං. හෙතුවා. සම්මොහස්ස විනෝදනං 'සම්මොහ විනෝදනං'. සම්මොහවිනෝදනං නාමානි පදං අභිකර්තනි පදස්ස විසෙසහං. සම්මොහං විනෝදෙතිති වා 'සම්මොහවිනෝදනි'. අර්වා. සම්මොහං විනෝදෙති එතායානි 'සම්මොහවිනෝදනි'. ආදායානි පදං ආරභින්නි පදෙ සුඛිධකාලක්‍රියා. පාළියානි අභිකර්තෘද්දස්ස තත්තියා. භාණ්ඩාරෙහිති පදෙ සමිත්තො තත්තියාවිසෙසහංවා. භාණ්ඩාරෙහිති පදං නිසින්නති පදෙ නති යාවිසෙසහං. වත්තාළියායානි පදං භාණ්ඩාරෙහිති පදස්ස විසෙසහං. එකෙනානි පදං භාණ්ඩාරෙනානි පදස්ස විසෙසහං. වසද්දෙ භාණ්ඩාරෙහිව එකෙනා භාණ්ඩාරෙනවානි යොජෙන බෙබ්බා. අර්වා. එකෙනානි පදං භාණ්ඩාරෙහිති පදස්ස ජිනනවිසෙසහං. වසද්දෙ වත්තාළියාය භාණ්ඩාරෙහිව එකෙනවානි යොජෙනබ්බො. වත්තාළියාය එකෙනව භාණ්ඩාරෙහි නිසිංපතනානි අසො. සින්නත්තති පදං රවයනානි පදෙ සම්පදානං. යවානි වසද්දෙ වත්තබ්බතතරුරුමෙහා. අර්වා. වසද්දෙ සින්නත්තවානි යොජෙනබ්බො. වසද්දෙ හෙතා වුත්තං රවසිතුන්ති පදං අපෙක්කති. සමස්ස භාවො 'සමතතං'. ධම්මෙ අභිරතො 'ධම්මාභිරතො'. භයස්ස බියතං 'බෙමං'. සමපතනා භික්ඛා 'සුභික්ඛා'. බෙමම සුභික්ඛාව 'බෙමසුභික්ඛා'. බෙමසුභික්ඛා ආදී යෙසං සුච්ඡිආදීනං තෙ 'බෙමසුභික්ඛාදියො'. සමපජ්ජනං 'සමපදා' බෙමසුභික්ඛාදීහි සම්පදා යෙසු තෙ 'බෙමසුභික්ඛාදීසම්පදා'. ජනා පජ්ජන්ති ගවජන්ති එත්තානි 'ජනපදා'. පරමවිසුඛසමාආදීනං පදානං අත්ථො අභිසාළිනියා අත්ථයොජනාය වුත්තො යෙවානි.

අත්තාරයං විනා එසා යථා නිසිං උපාගතා,
තථා වජන්තු සංකප්පා සත්තාහං ධම්මනිස්සිතා.

ඉති සක්කලකාරණා සංඛ්‍යාඥාණ්ඩාරිනා ඤාණිකිත්තිනාම
ධෙය්‍යෙන සාඨකථා තිපිටකධරෙණ අභිනවසුරස්ස
පච්චික්ඛනාරදිසාභායෙ පතිසිතෙ පනසාරුමේ
වසනෙනන ථෙරෙන කතා

විනංගනිකථාය අක්කයොජනා සමත්තා.

- 2 අභිමිදිවසෙ බුඛ 'ලංකාපකාර' යත්තානො,
මුද්දිතා භික්ඛිනා වාසි අත්තාරයංචිනා යතො.
- 3 සාසනං තිව්ඛිවාති දෙසෙසි මුනිපුංගවො
පරිඤ්ඤාපටිපත්ති පටිච්ච වසෙනති.
- 4 පරිඤ්ඤාමෙව නෙසමිති පටිච්චානං ඉතරවයා,
පරිඤ්ඤා රත්තිනාචාසි රත්තිනමිතරවයං.
- 5 යතො සා පරිඤ්ඤා පොඤ්ඤාඤ්ඤානංගතො,
නතො කාලපරිච්ඡායා ලෙඛනානං පමාදතො.
- 6 මුද්දිතානාමිති සබ්බෙසං පමාදබ්බමනොපිච්ච,
දෙසාපි සත්ති සබ්බෙසං දෙසෙසු පොඤ්ඤාසුපි.
- 7 තථාපි තෙ ලිඛිතෙව මුද්දිතෙව පි සාධුති,
සොබෙති ලිඛිතං කාමං සාසනං සාසනං.
- 8 තදාති කුලපුත්තා යෙ සබ්බා පටිච්ච ජිනාපිච්ච,
ගතොති සුඤ්ඤානං පරමජං ලභන්තිතො.
- 9 තථා සබ්බා පරිඤ්ඤා සාසනාදිපතං ගවෙ,
නතෙත්ති පුඤ්ඤානාමෙව සංසරන්තා හවාහවෙ.
- 10 පඤ්ඤාසිතා භවන්තිති පඤ්ඤානංගතො දෙසිතං,
තස්මා මයං ඉමං පුඤ්ඤා කමමං භික්ඛාසං සාධවො.
- 11 භික්ඛාණං යාම සබ්බානං ලිඛිතං පටිපත්තිනං,
පඤ්ඤාගතං සුපටිච්චානං භවස්සන්තං නතෙමසෙ.
- 12 යෙ චිත්ත සාසනංගිතිසුඤ්ඤා පුඤ්ඤානමෙව
ථෙරානුථෙර යති මන්ති වරදි ධර්,
සමෙමාදිතපානානං පදංගු යස්මා
කලා භවන්තු සුචිරං සපරාජිකාමා.
- 13 ලංකාය ගාථිපුරිසා භික්ඛො පතිති
සොච්ඡානංගතා විහාරානිවාසිනො,
පඤ්ඤාසිතො සමඤ්ඤා නපොබොනො
සුඤ්ඤානංගතා ලෙඛන මුද්දිතො.
- 14 පස්සන්ති සාධු විබුධා විබුධාපසන්ති
චිත්තපණ්ණාසිතවර සුච්ඡායන්තො,
යෙ බොධි නො වරිසතං පසනා පරෙව
සත්තා ජිනන්තො සතං සුභානිමිකාර.

දැන් විමසි.

සියම් මහරජතුමන්විසින් ලංකාවාසින්ගේ ප්‍රයෝජනයට එව් වාඩු අතිබමාදි අපියෝජනා පොත්වලින් අභිශාලිනිඅපියෝජනා වත් මේ විහංගපිකපාඅපියෝජනාවත් යන දෙක මිල කොටස් දුන් දායකාධාරත් ඇතුළු අපේද මහත් පරිශ්‍රමයෙන් සිංහල අකුරෙන් ලියවා සකස්කරවා මුද්‍රණයකරවනලද්දාහුය. ඉතිරිකම්බොජා උයෝජනාත් වෙසේම කරවාගැනීම අප බුබුහාසනොපකාරයක් මය. එහෙත් ඉතින් මේ ගැණ වෙහෙසමාසී දරන්ට ඉහත කී පොත් දෙක සකස්කරදුන් යතිතුමන්ටම ප්‍රස්තරනිසා දැනට මේ පොත්සමාගමට බැඳී ඉන්න යතිතුමන්ලාගෙන් හෝ වෙනත් හෝ ශ්‍රඩාබුධි විශ්සී සිතැති යතිපුලාවිසින් අනිකුත් අපියෝජනා පොත් එක එක බාරගෙන සිංහල අකුරට පිටපත්කරවා එය සකස්කර මුද්‍රණය අවසානවනතෙක් වරද හැරදෙමින් උදව්කරණවානම් අපටද බාරවතිබෙනු මුල් කම්බොජත්ථයෝජනා පොත් නිසිලියවිලි උඩ බාරදෙන්ට හැකිබවද මේ අත්ථයෝජනා මුද්‍රණයට සම්මතකරගත් අප ලංකොපකාර කන්තෝරුවේ මුද්‍රණ කරවන්ට පුර්වත්බවද මෙයින් දන්වමින.

මේ කාරණය වැඩිදුර සලකා ගිහිපැවිදිදෙපසැයවිසින්ම මීට උත්සාහ වැඩිය යුතුයි.

මේ වගට

ගාල්ලේ ඇතිමත්ති ගුණරත්න
වාසල මුදියන්සේය.

E. R. GOONERATNE.

දැනුම් දෙමි ය .

මේ පොත් බලන සියල්ලෝ තේසි විද්‍යාමාතෘ
සදෙස්සනැත් කරුණාවෙන් අපවෙත දක්වනමෙන්
ඉල්ලමුය.

නැවත මෙය මුද්‍රණයකිරීමේ බලය අපවම්බවද
දනසුතු.

මේවගව

ලංකාපකාර කන්තෝරුවේ කළ
මහාකාරයු

D. P. KANDAMBY.

මුලදැන්වීමේ

සුඛ.

‘පැවිණි’

‘ප්‍රිතිකන්’

නාමපත්‍රයේ

‘සෙවිටිණිසෙල නගරේ’

විහාරය අටුරා අග ගාරාවල

‘විහාරාචාරකරණ’

අත්තිම දැන්වීමේ

‘ගිහි පැවිදි’

නිසාද සාලකියසුතුයි.